ДБ
10
А87
Архив
Юго-Зап.
России
г. 7 т. 1 1886

DБ
10
A87

АРХИВЪ

ЮГО-ЗАПАДНОЙ РОССІИ,

ИЗДАВАЕМЫЙ

КОММИССІЕЮ ДЛЯ РАЗБОРА ДРЕВНИХЪ АКТОВЪ,

состоящей при Кіевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ Генералъ-Губернаторѣ.

Ч. VII. Т. I.

Акты о заселеніи Юго-Западной Россіи.

КІЕВЪ.
Типографія Г. Т. Корчакъ-Новицкаго Михайловская улица, собствен. домъ.
1886.

Печатано по распоряженію Предсѣдателя Кіевской Археографической Коммиссіи.

ГОСУДАРСТВ. ПУБЛИЧНАЯ ИСТОРИЧЕСКАЯ БИБЛИОТЕКА
669964 м
Экз полной, проверила Харч

Населеніе Юго-Западной Россіи отъ половины XIII до половины XV вѣка.

Настоящій томъ содержитъ въ себѣ акты, объясняющіе исторію заселенія юго-западнаго края съ XV в. Вопросъ о населеніи заключаетъ въ себѣ нѣсколько различныхъ частныхъ вопросовъ, а именно: 1) о населенности, т. е. густотѣ населенія и географическомъ распредѣленіи его въ разныя эпохи, временномъ паденіи численности населенія и возстановленіи ея (колонизаціи); 2) объ этнографическомъ составѣ населенія т. е. о томъ, было ли оно всегда однороднаго племеннаго состава (русское), или во время періодическихъ приливовъ и отливовъ населенія въ слѣдствіе опустошеній и новой колонизаціи, измѣнялся и внутренній—племенный составъ его примѣсью чужеземныхъ элементовъ? 3) о соціальномъ составѣ его, т. е. о классахъ, на которые распадалось населеніе и которые въ разные времена въ той или другой мѣстности имѣли преобладающее значеніе.

Послѣднему изъ этихъ вопросовъ коммиссія посвятила уже нѣсколько томовъ въ прежнихъ своихъ изданіяхъ (ч. IV т. 1—о происхожденіи шляхетскихъ родовъ; ч. V, т. 1—о

городахъ, ч. VI т. 1—2—о крестьянахъ, ч. III т. 1—2—о козакахъ, и т. 3—о гайдамакахъ и приготовленный къ выходу томъ о евреяхъ). Хотя и въ настоящемъ томѣ найдется не мало новыхъ данныхъ по вопросу о соціальномъ строѣ населенія; но главное содержаніе публикуемыхъ теперь документовъ относится къ вопросу о населенности и о племенномъ составѣ населенія.

Выпуская нынѣ лишь первую половину матеріаловъ о заселеніи южной Руси, мы ограничимся здѣсь во первыхъ указаніемъ задачъ, которыми руководилась коммиссія, посвящая свое новое изданіе указанному вопросу, во вторыхъ предварительными замѣчаніями о населеніи юго-западной Россіи отъ половины XIII до половины XV вѣка, т. е. въ ту эпоху, до которой не доходятъ историческіе матеріалы, издаваемые коммисіею. Дальнѣйшія замѣтки о населеніи XV, XVI и XVII вв., на основаніи издаваемыхъ коммиссіею актовъ, будутъ даны при выпускѣ въ свѣтъ второй половины тома о заселеніи (находящейся въ печати).

I.

Исторія заселенія юго-западной Россіи имѣетъ живой и важный интересъ для уясненія судебъ не только этого края Русской земли, но и цѣлой Россіи въ ея отношеніяхъ къ восточному и западному міру. Благодаря такой (хотя и мало сознанной) важности предмета, составились двѣ теоріи, одинаково крайнія и взаимно-противоположныя. По мнѣнію однихъ, населеніе южной Руси носитъ явные слѣды туранскаго элемента (тюрко-татарскаго), что́ будто бы произошло отъ долговременнаго прилива тюркскихъ племенъ въ эту страну по мѣрѣ истребленія ими древне-славянскаго населенія. Уже въ древній періодъ (до пол. XIII в.) непрерывный рядъ смѣнявшихъ другъ друга вліяній хозаръ, печенѣговъ, торковъ, берендѣевъ, черныхъ клобуковъ и половцевъ долженъ былъ съ юга съузить территорію славянскаго населенія и разбавить туземный этнографическій элементъ большою примѣсью азіатской крови. Татарское завоеваніе завершило этотъ рядъ побѣдъ туранства надъ европейскою Русью. Такъ, думаютъ, можно объяснить вообще образованіе этнографическихъ особенностей малороссійскаго племени. Эта такъ называемая туранская теорія, имѣющая немногихъ послѣдователей, насъ не интересуетъ теперь, хотя въ нижеслѣдующихъ замѣчаніяхъ будетъ сообщено нѣсколько фактовъ, небезполезныхъ для правильной оцѣнки ея выводовъ.

Наоборотъ другіе, въ особенности польскіе писатели, исходя изъ того же пункта опустошенія южной Руси татарами, приходятъ къ обратному выводу,—утверждая, что въ опустѣломъ краѣ явилась (съ XIII в.) новая этнографическая особь, мало имѣющая общаго съ древнею Русью; колонисты съ запада, именно изъ Польши, смѣшавшись съ остатками кореннаго населенія, положили будтобы основаніе новому племени, болѣе близкому къ лехитской расѣ, чѣмъ къ русской. По этой теоріи, заселеніе Руси силами Польши начинается съ крайнихъ западныхъ окраинъ русской земли въ XV в. было закончено заселеніе Руси Червоной съ старою Волынью и Подоліею; съ конца XVI и въ нач. XVII в. дошла очередь до украинскихъ пустынь южной Руси (по Любомірскому, уже въ пол. XVI в. заселены пустыни Брацлавскія и Подольскія). Участіе Польши въ быстрой, почти чудотворной колонизаціи южныхъ степей въ XVI—XVII в. не ограничивается мѣрами государственнаго благоустройства; здѣсь именно дѣйствуютъ будтобы племенныя (этнографическія) силы Польши; одинъ изъ польскихъ писателей выражается на этотъ счетъ такъ:

„Стремленіе къ выселенію на окраинные предѣлы было столь неудержимо, что земли *срединной Польши*, къ великому ущербу для себя, совершенно опустѣли, хотя тогда усиленно старались сдержать это зло, воспрещая во многихъ сеймовыхъ постановленіяхъ бѣгство хлоповъ и постановляя строгія наказанія для каждаго, кто сманиваетъ чужихъ подданныхъ“ [1]). Хотя это замѣчаніе относится къ времени заселенія украинныхъ пустынь съ конца XVI в., но можетъ служить для насъ иллюстраціею и того, какъ слѣдуетъ понимать мысль польскихъ писателей о первоначальномъ заселеніи Руси послѣ опустошенія ея татарами.

---

[1]) А. Яблоновскій: „Źródła dziejowe“, T. V, str. IX.

Въ свое время Грабовскій [1]) писалъ слѣдующее: „Отнятыя у азіатскихъ дикарей и очищенныя отъ нихъ пустыни, поляки мало по малу заселили, упрочивъ безопасность русичей, остававшихся на своихъ пепелищахъ, въ лѣсахъ, болотахъ и байракахъ, и заохотивъ разбѣжавшихся въ другія земли возвратиться на родину". То было сказано почти 30 лѣтъ тому назадъ; казалось бы, что мнѣнія и тогда казавшіяся устарѣлыми, уже не будутъ повторяться потомъ въ польской литературѣ, безъ всякой провѣрки и безъ новыхъ основаній. Однако подобные же взгляды продолжаютъ и донынѣ высказываться и (что удивительнѣе) именно такими учеными, которые положили первое основаніе изданію цѣнныхъ историко-географическихъ матеріаловъ, ведущихъ съ очевидностію къ выводамъ обратнымъ Между прочимъ, выводы Шайнохи [2]) и кн. Тад. Любомірскаго [3]) повторены въ общемъ видѣ г. Яблоновскимъ [4]). Этотъ послѣдній, уважаемый ученый, имѣетъ дѣло съ колонизаціею украинныхъ русскихъ пустынь въ концѣ XVI и нач. XVII в., а не съ первоначальнымъ заселеніемъ центральныхъ частей южной Руси; однако мимоходомъ и вкратцѣ повторяетъ общіе взгляды польскихъ писателей и на этотъ предметъ,—взгляды, очевидно, превратившіеся въ аксіому въ польской учено-исторической литературѣ. Приведемъ его слова: „Послѣ монгольскаго погрома, Русь не имѣла совершенно никакихъ силъ къ своему возстановленію и никогда не была бы въ состояніи исполнить это сама. Литва смогла только оборонить, обезопасить ее на время, но не могла ее поднять, заселить, привести въ порядокъ и наклонить къ европейской цивилизаціи. Такая историческая

---

1) „Записки о южной Руси" П. А. Кулиша, т. II.
2) „Zdobycze pługa Polskiego" въ „Szkicach historicznych", T. III.
3) „Północno-wschodnje wołoskie osady" (Sprawa włoscianska, T. I).
4) Żrodła dziejowe, T. V, Warszawa, 1877.

задача выпала на долю Польши; будучи для нея залогомъ фактическаго обладанія русскими землями и моральнымъ оправданіемъ этого обладанія, такая задача сдѣлалась съ теченіемъ времени ея высокою историческою миссіею. И эту задачу она выполняла тщательно и усердно“ [1]). Съ удовольствіемъ должны мы отмѣтить, что нѣкоторые изъ польскихъ писателей не повторяютъ уже заблужденій своихъ соотечественниковъ.

До нѣкоторой степени, подобные польскимъ, были высказаны взгляды на этнографическій составъ населенія юго-западной Россіи со стороны нѣкоторыхъ русскихъ писателей. Такъ, по мнѣнію М. П. Погодина, нынѣшнія особенности малороссійскаго племени не могутъ быть иначе объяснены, какъ предположеніемъ, что въ эпоху Батыя (и вообще татарщины) все древнее населеніе Кіевской Руси было частію истреблено, частію выселилось на сѣверъ Россіи (на территорію будущаго Московскаго государства), что на мѣсто его явилось совершенно новое населеніе съ Карпатъ, не жившее прежде общею жизнію съ другими русскими племенами, а потому отличающееся донынѣ отъ прочихъ русскихъ (великоруссовъ); новое населеніе Украйны не имѣетъ ничего общаго съ древнимъ племенемъ полянъ, населявшихъ Кіевскую страну до татаръ. Хотя Погодинъ говоритъ о населеніи Украйны, но цѣль его теоріи—объяснить этнографическія особенности всего малороссійскаго племени, необходимо заставляетъ расширить предѣлы примѣненія его теоріи.

Такимъ образомъ вопросъ о населеніи юго-западной Руси поставленъ весьма давно. Столь-же давно противъ этихъ ошибочныхъ теорій о новомъ заселеніи юго-западной Руси, слышались правдивые голоса русскихъ писателей, не умолкающіе и до сихъ поръ. Еще Максимовичъ, въ полемикѣ съ Погоди-

---

[1]) Żród. dz, T. V str. V II.

нымъ, старался установить правильный взглядъ на дѣло по одной части вопроса, именно по вопросу о мнимомъ опустошеніи Украйны татарами. Отразивъ произвольную гипотезу Погодина [1]), онъ еще съ большею силою и мѣткостію далъ отпоръ польской теоріи Грабовскаго [2]). Но Максимовичъ, по свойственной ему манерѣ, обыкновенно касался важнѣйшихъ историческихъ вопросовъ лишь въ краткихъ критическихъ ударахъ, которыми такъ сильно и вѣрно умѣлъ отражать всякое мнимо-ученое наѣздничество; хотя въ его сжатыхъ замѣткахъ совмѣщается нерѣдко богатство эрудиціи съ талантливымъ историческимъ чутьемъ, но въ нихъ лишь намѣчиваются вопросы, а отнюдь не разрѣшаются вполнѣ. По вопросу о заселеніи южной Россіи онъ самъ высказалъ слѣдующее: „Этотъ историческій предметъ требуетъ еще новой и подробнѣйшей разработки, какъ и вся вообще исторія Малороссіи въ три первыя эпохи ея жизни съ нашествія Батыева".

Съ тѣхъ поръ и до сего дня этотъ вопросъ въ русской исторической наукѣ не подвергся еще подробнѣйшей разработкѣ и далеко не можетъ считаться окончательно разрѣшеннымъ, хотя по частямъ его касались многіе, какъ въ обще-историческихъ трудахъ, такъ и въ отдѣльныхъ изслѣдованіяхъ, посвященныхъ другимъ вопросамъ. Во всякомъ случаѣ эти работы приближаютъ возможность будущаго полнаго разрѣшенія вопроса (на что отнюдь не претендуетъ составитель настоящихъ замѣтокъ).

Нельзя было бы и требовать отъ русской науки какихъ-либо рѣшительныхъ приговоровъ по данному вопросу, такъ

---

[1]) „О мнимомъ запустѣніи Украины въ нашествіе Батыево и населеніи ея новопришлымъ народомъ" (Рус. Бесѣда 1857, кн. IV; также Собр. сочин. I, 131—145.).

[2]) „О причинахъ взаимнаго ожесточенія поляковъ и малороссіянъ, бывшаго въ XVII в. (Рус. Бесѣда, 1857, кн. IV. Собр. сочин. I, стр. 248—276.).

какъ большая часть средствъ для его разрѣшенія, т е. древнихъ историко-географическихъ матеріаловъ, оставалась неизданною. Изданіемъ нѣкоторыхъ изъ нихъ мы обязаны упомянутому польскому ученому Яблоновскому, въ рукахъ котораго былъ однако матеріалъ неполный и нецѣльный (люстраціи, напечатанныя имъ въ 1877 году большею частію, представляютъ лишь краткія извлеченія изъ подлинныхъ) [1]. Кіевская коммиссія, уже съ давнихъ временъ издавала люстраціонные акты по частямъ [2]) и нынѣ старается пополнить этотъ существенный и огромный пробѣлъ въ научныхъ данныхъ по вопросу столь великой важности.

Хотя изслѣдованія русскихъ ученыхъ не обнимаютъ всего вопроса о заселеніи юго-западной Руси ни по пространству, ни по времени; но ими уже установлено нѣсколько точныхъ данныхъ; дополнивъ ихъ выводами, полученными изъ печатаемыхъ нынѣ матеріаловъ, мы можемъ свести и выразить ихъ въ слѣдующей общей схемѣ:

1) Опустошеніе страны татарами въ пол. XIII в. отнюдь не было полнымъ.

2) Новое заселеніе центральныхъ частей (Волыни и Галиціи) послѣ Батыева опустошенія въ XIII в. совершилось въ то время, когда Польша не могла имѣть на то никакого вліянія, ибо тогда существовало здѣсь совершенно независимое русское государство Даніила и его преемниковъ. Несмотря на повторявшіяся нашествія татаръ, населеніе возстановлено собственными силами русской націи (съ незначительною инородческою примѣсью) подобно тому, какъ одновременно такое же возстановленіе населенія совершилось

---

[1]) Źrodła dziejowe, T. V Lustracye królewszczyzn и T. VI Rewizya zamków ziemi wolyńskiej.

[2]) См. Памятники, т. IV (люстрація Волыни 1545 года); Архивъ ч. IV т. I (люстрація Овруча 1545 года), ч. VI т. I (люстрація Брацлавкаго замка).

въ сѣверо-восточной Руси. Главными колонизаторами въ эту эпоху явились князья: Даніилъ и Василько Романовичи, Владиміръ Васильковичъ и Левъ Даніиловичъ.

3) Въ первой половинѣ XIV в. территорія юго-западныхъ русскихъ княжествъ раздвоилась между государствами Литовскимъ (Волынь, Подолія, Кіевская и Черниговская земли) и Польскимъ (Галиція и часть Подоліи). Въ первомъ населеніе южныхъ окраинъ (Кіевской и Подольской) возстановлено въ тѣхъ границахъ, въ какихъ оно было до татарскаго завоеванія, и отчасти подвинуто далѣе въ степи къ Черному морю, благодаря военной дѣятельности Гедимина и организаторской предпріимчивости Ольгерда, Александра Ольгердовича Кіевскаго и его потомковъ, а также князей Коріатовичей(на Подоліи) и Витовта.

Хотя и въ началѣ XV вѣка южная Русь множество разъ была опустошаема вновь татарами, но населеніе ея возстановлялось въ тѣхъ же предѣлахъ (до нашествія Менгли-Гирея 1482 года) безо всякой помощи со стороны Польши. Литовскіе князья, дѣйствительно, защитили южные предѣлы русскихъ земель и подвинули не литовскую, а русскую колонизацію, сами усвояя весьма быстро русскую національность.

Наоборотъ въ украинныхъ степяхъ Червоной Руси, т. е. части Подоліи, которая захвачена поляками, не видно никакихъ успѣховъ колонизаціи; тамъ раздаются польскимъ шляхтичамъ большею частію готовыя населенныя имѣнія.

4. Въ 1482 и слѣдующихъ годахъ произошло вторичное громадное опустошеніе почти всей территоріи юго-западной Руси, но въ особенности украинныхъ мѣстъ Кіевской земли; здѣсь уцѣлѣли почти одни укрѣпленныя мѣста и поселенія вокругъ замковъ. Наставшее за тѣмъ запустѣніе продолжалось и въ 1-й половинѣ XVI вѣка. Но съ этимъ новымъ опустошеніемъ совпадаетъ начало обратнаго наступательнаго движенія русской національности на татарскія степи въ

формѣ Днѣпровскаго и Бужскаго козачества. Явленіе это есть самостоятельная попытка русскаго населенія обезпечить наконецъ свою территорію отъ нападеній съ юга,—попытка, предпринятая вопреки правительственнымъ цѣлямъ Литовскаго государства. Козачество само въ себѣ есть національно-русское явленіе; составъ козацкихъ обществъ не есть сбродъ людей всякой національности; главнѣйшій контингентъ его доставляетъ Волынь, Полѣсье, Сѣверщина и Бѣлоруссія, отчасти сѣверно-русскія земли (Московское государство), но не Польша. Сосѣднія польскія провинціи, напротивъ, отвлекали колонизацію отъ степей къ себѣ, такъ что замѣчается обратное движеніе русскаго населенія въ Польшу.

5. Со времени уніи 1569 года, Польша въ первый разъ получила возможность дѣйствительнаго прямаго вліянія на судьбу юго-западной Руси, ибо воеводства Кіевское, Брацлавское, Подольское и Волынское присоединены непосредственно къ территоріи Польскаго королевства. Съ этимъ событіемъ совпадаетъ (въ концѣ XVI вѣка) огромный и быстрый приливъ колонизаціи въ южно-русскія степи. Это обстоятельство и служитъ неосновательною опорою изложенной выше теоріи польскихъ писателей о заслугахъ Польши въ дѣлѣ заселенія опустѣлой Руси. Дѣйствительно, это было дѣломъ Польши, но отнюдь не заслугою ея. Не Польша высылала колонистовъ въ пустыя украйны изъ-за желанія имъ блага, а наоборотъ населеніе бѣжало изъ внутреннихъ населенныхъ мѣстъ Руси отъ утверждающихся тамъ польскихъ порядковъ (шляхетства и крѣпостнаго права) вслѣдствіе уніи 1569 и отъ религіозныхъ смутъ, возбужденныхъ уніею 1596 года. Въ степяхъ закипѣла новая жизнь; степи, отъ вѣковъ не имѣвшія славянскаго осѣдлаго населенія, наполнились селами, мѣстечками, даже городами, подъ прикрытіемъ военной общины Запорожья. Всѣ эти поселенія наполнялись выходцами не изъ Польши, а Волыни, Сѣверщины, населен-

ныхъ частей Кіевской земли и сѣверо-западной Руси, въ ущербъ густотѣ населенія этихъ послѣднихъ и къ отягченію участи оставшихся на мѣстѣ. Бѣглецы надѣялись на новой дѣвственной почвѣ укрыться отъ преслѣдованія новыхъ общественныхъ и государственныхъ порядковъ и тамъ продолжать или возсоздать древне-русскія начала общинной жизни. Но напрасно. Польское правительство и дворянство тотчасъ воспользовалось этимъ явленіемъ, чтобы расширить предѣлы шляхетской колонизаціи чрезъ раздачу новыхъ земель польскимъ и ополяченнымъ-русскимъ магнатамъ. „Непослушная" козачина (какъ она именуется въ люстраціяхъ) сначала не давала отпора шляхетству, гнавшемуся по его слѣдамъ, такъ какъ поселенцы пользовались долговременными льготами (до 30 лѣтъ) отъ всякихъ повинностей, работъ и платежей; но, когда къ 20 годамъ XVII вѣка срокъ этихъ льготъ истекъ и началось дѣйствительное примѣненіе шляхетской власти, то протесты начались въ формѣ козацкихъ возстаній. Когда такія возстанія были подавлены, то тотчасъ обнаружился подлинный характеръ польскаго вліянія на колонизацію степей: огромныя массы поселенцевъ уходили въ за-Днѣпровье внутрь украинныхъ степей Московскаго государства. Такимъ образомъ польскіе порядки, начавшіеся съ 1569 года, въ концѣ концовъ привели къ уменьшенію населенія сначала въ центральныхъ мѣстахъ южной Руси, а потомъ и къ новому запустѣнію степей; они невольнымъ образомъ содѣйствовали заселенію сосѣдняго государства въ ущербъ собственнаго. Между тѣмъ дома на территоріи южной Руси польско-шляхетское землевладѣніе продолжало идти по пятамъ козацкой колонизаціи; не привлекало ее, а гнало все дальше къ порогамъ Днѣпра и къ южному Бугу, пока гонимое населеніе не обернулось назадъ и не дало роковаго отпора на Жолтыхъ Водахъ и при Корсунѣ и не погнало шляхетскую колонизацію обратно къ берегамъ Вислы (при Богданѣ Хмѣльницкомъ).

6. Событія эпохи Хмѣльницкаго, громадныя битвы и повсемѣстная народная борьба уменьшили вновь населенность юго-западной Руси; но побѣды Богдана за то привлекли въ край новыхъ переселенцевъ изъ другихъ частей Литовскаго государства, такъ что ко времени присоединенія Малороссіи къ Московскому государству населенность этой страны является (въ переписяхъ, составленныхъ Московскими чиновниками въ 1654 году) весьма значительною. Обратное занятіе правобережной Украйны и возникшія отсюда смуты 2-й половины XVII вѣка вновь вызвали здѣсь уменьшеніе населенія чрезъ бѣгство его въ Московскую слободскую украйну. Правда, потомъ новыми чрезвычайными льготами польскіе землевладѣльцы опять (въ началѣ XVIII вѣка) привлекали къ себѣ поселенцевъ на правый берегъ Днѣпра, между прочимъ и изъ тѣхъ, которые ушли—было въ предѣлы Россіи, но потомъ, по минованіи срока обманчивыхъ льготъ, наступили старыя бѣдствія польско-козацкихъ смутъ, взаимнаго истребленія двухъ славянскихъ народовъ въ братоубійственной рѣзнѣ (гайдамачинѣ). Колонизаціонное движеніе въ степныя мѣста—къ Черному морю съ этой стороны прекратилось.

7. Окончательное заселеніе степей до Чернаго и Азовскаго морей совершено уже силами Русскаго государства, которое въ половинѣ XVIII вѣка охватило своими новороссійскими колоніями южные предѣлы польскаго королевства, такъ что еще при существованіи Рѣчи Посполитой колонизаціонная миссія ея окончательно уступлена ею сосѣду. При этомъ Имперія русская пользуется для заселенія главнымъ образомъ тѣмъ же этнографическимъ южно-русскимъ матеріаломъ. Послѣднія явленія, впрочемъ, совершенно выходятъ за рамки нашей задачи, переходя въ иную страну (Новороссію).

Изъ этой общей схемы движенія южно-русской колонизаціи выдается, какъ поражающій фактъ, живучесть и устой-

чивая энергія южно-русскаго племени. Русскій народъ весь есть по преимуществу народъ колонизаторскій; но южно-русская часть его, не имѣя способности всасывать въ себя инородческіе элементы, и увеличиваться инородческою примѣсью, изъ самой себя выводила силу, противостоящую безпрерывнымъ потрясающимъ ударамъ, наносимымъ ей съ половины XIII вѣка по вѣкъ XVIII, и не только не исчезла, но и вынесла изъ этого горнила 400 лѣтнихъ истязаній свой чистый русскій этнографическій типъ, не замѣтный развѣ только для предубѣжденныхъ глазъ какого-либо тураниста или отрицаемый по требованію предвзятой теоріи. И это каждымъ можетъ быть провѣрено не только на тѣхъ частяхъ южной Руси, которыя входятъ нынѣ въ составъ Русскаго государства, но и въ странѣ, съ XIV вѣка и до сихъ поръ отчужденной отъ него (Галиціи).—Съ другой стороны въ исторіи польской національности поражаетъ явная малоспособность къ колонизаціонному движенію; не только инородческія страны, прилегающія къ Польшѣ (литовскія, румынскія, татарскія), не испытали никакого племеннаго переворота отъ сосѣдства и долговременнаго владычества Польши, но и русскія земли, частію бывшія подъ вліяніемъ, частію подъ властію Польши, не представляютъ нигдѣ и признака *народной польской колонизаціи*. Лишь высшіе классы (и притомъ весьма недавно) усвоили польскій обликъ, что, очевидно, не входитъ въ идею народной колонизаціонной дѣятельности.

II.

Обращаясь къ первымъ пунктамъ этой схемы, мы должны въ общихъ чертахъ провѣрить: 1, Дѣйствительно ли южная Русь была совершенно опустошена татарами въ XIII вѣкѣ, и нуждалась ли она въ сторонней помощи для возстановленія своего населенія и государственности?—2, Что привнесено въ составъ южно-русскаго населенія литовскимъ завоеваніемъ?—3, Что сдѣлано въ этомъ отношеніи Польшею въ тѣхъ частяхъ Руси, которыя уже съ XIV вѣка подпали отчасти подъ ея власть и въ сферу ея государственности и цивилизаціи?—Всѣ эти вопросы разрѣшаются при помощи давно извѣстныхъ научныхъ средствъ, т. е. лѣтописей и древнѣйшихъ (немногочисленныхъ) актовъ.

Нашествіе татаръ на южную Русь послѣдовало въ 1240—41 годахъ; первоначальная династическая унія съ Польшею—въ 1386. Между тѣмъ и другимъ событіемъ протекло 145 лѣтъ. Какъ связать между собою событія столь разновременныя? Предположить ли намъ, что въ этотъ почти полуторавѣковой періодъ южная Россія лежала пустынею, и что разбросанные остатки населенія ея жили внѣ гражданственности и государственнаго порядка, ожидая возстановленія того и другаго отъ запоздалыхъ услугъ чужой національности? Нѣтъ, на пространствѣ этихъ 145 лѣтъ помѣщаются громадные факты: соединеніе всей южной Руси въ одно

большое государство—королевство Даніила и правленіе двухъ могущественныхъ великихъ князей Литовской династіи—Гедимина и Ольгерда. Первое указываетъ на существованіе сильнаго населенія, способнаго къ внутреннему установленію государственнаго порядка; второе свидѣтельствуетъ, что послѣ паденія монархіи Даніила, южная Русь сдѣлалась частію другаго государства, несравненно еще болѣе обширнаго и сильнаго, способнаго защитить свои провинціи отъ повторительныхъ опустошеній со стороны азіатскихъ варваровъ. Что касается до самой Польши, то въ 1-й половинѣ этого періода она сама составляла не государство, а пеструю сѣть мелкихъ княженій, истреблявшихъ другъ друга во взаимной борьбѣ; она нерѣдко пользовалась услугами Даніила и его потомковъ для умиротворенія удѣльной борьбы своихъ князей.

Но обратимся къ частностямъ.

Опустошеніе татарами южной Руси начато ими съ Переяславля. Когда Батый, по завоеваніи сѣверной Руси, возвратился въ свои восточныя кочевья, то началъ посылать оттуда (1238—39) отдѣльные отряды (загоны) на русскіе города еще не опустошенные. Такой отрядъ явился подъ Переяславлемъ, который былъ взятъ приступомъ (копьемъ); жители его перебиты всѣ („изби всѣ“); церковь Архангела Михаила разрушена, сосуды церковные, золотые и украшенные драгоцѣнными каменьями, разграблены; епископъ Симеонъ убитъ. Въ то же время былъ посланъ (другой) отрядъ на Черниговъ; обступили Черниговъ въ силѣ тяжкой; князь Мстиславъ Глѣбовичъ, услышавши о нападеніи иноплеменниковъ на его городъ, пришелъ на нихъ со всѣми воинами своими; но въ битвѣ побѣжденъ былъ Мстиславъ и множество воиновъ его было избито; городъ татары взяли и зажгли; епикопа оставили живымъ и повели въ Глуховъ (ипат. лѣт.). Здѣсь хотя объ избіеніи жителей не говорится, но слѣдуетъ подразумѣвать подобное же переяславскому, ибо не было особыхъ причинъ для пощады.

Уже тогда предводитель полчища, Меньгу-Ханъ, любовался изъ-за Днѣпра Кіевомъ, какъ любуется хищный звѣрь своею вѣрною добычею. Объ опустошеніи Кіева Батыемъ древнѣйшая лѣтопись (ипатская) разсказываетъ такъ: когда татары взошли на стѣны, то „граждане устроили другое укрѣпленіе вокругъ святой Богородицы (десятинной); на утро осажденные не выдержали и здѣсь; люди взбѣжали на церковь и на коморы церковныя со своимъ имуществомъ; отъ тяжести повалились съ ними стѣны церковныя“ (ипат. подъ 1240 году). Очевидно, что отъ битвъ вокругъ городскихъ стѣнъ и вокругъ святой Богородицы осталось уже немного гражданъ, которые и искали убѣжища на церкви; это не были только воины-защитники, но всѣ „граждане“ со всѣмъ ихъ имуществомъ; и этотъ послѣдній остатокъ ихъ погибъ. Нѣкоторыхъ взяли живыхъ въ плѣнъ и несомнѣнно предали смерти, ибо объ одномъ только воеводѣ Димитріи замѣчено: „и не убиша его, мужества ради его“. Другая древняя лѣтопись—лаврентьевская, ничего существеннаго не добавляя, излагаетъ то же въ формѣ болѣе опредѣленной: „святую Софью разграбиша, и монастыри всѣ, и иконы, и кресты честные и вся узорочья церковная взяша, а люди отъ мала и до велика вся убиша мечемъ“. Позднѣйшій сводъ—густынская лѣтопись прибавляетъ новую подробность, а именно, что татары „изсѣкли въ этомъ городѣ людей безъ числа, а прочихъ связанныхъ *въ плѣнъ* повели, а городъ Кіевъ и всѣ монастыри запалили огнемъ“. Дѣйствительно, татары вездѣ жгли завоеванные города; но могли ли они брать съ собою плѣнниковъ, отправляясь въ дальнѣйшій походъ на западъ,—это сомнительно. Въ древнемъ сказаніи о святомъ Михаилѣ Черниговскомъ добавляется, что иные жители бѣжали въ дальнія страны; иные же скрывались въ пещерахъ земныхъ, въ горахъ и лѣсахъ. Дѣйствительно, могли спастись только бѣжавшіе.

О дальнѣйшемъ опустошеніи Кіевской, Волынской и

Галицкой земель ипатовская лѣтопись сообщаетъ слѣдующее: „пришелъ Батый къ граду Колодяжну; люди (обманутые обѣщаніемъ пощады) предались и были перебиты. И пришелъ онъ къ Каменцу, Изяславлю и взялъ ихъ; видѣвши же, что Кременца и города Данилова нельзя взять, отошелъ отъ нихъ и пришелъ къ Владиміру и взялъ его копьемъ и избилъ (жителей) его не щадя, также и градъ Галичъ, и иные многіе грады, имъ же нѣсть числа". Густынская лѣтопись, неправильно сообщая о томъ, что Каменецъ не былъ взятъ, и здѣсь прибавляетъ извѣстіе о взятіи въ плѣнъ жителей, одинаково сомнительное. Въ сказаніи о Михаилѣ Черниговскомъ читаемъ: жители, затворившіеся въ городахъ отъ поганыхъ, немилостиво перебиты были, а которые крылись въ пещерахъ, горахъ и въ лѣсахъ—тѣхъ мало осталось. По прошествіи нѣкотораго времени ихъ оставили во градѣ (т. е. возвратившихся въ города не избивали болѣе), сочли ихъ въ число и начали на нихъ брать дань. Страшная Батыева дорога направлялась изъ Кіева на западъ (черезъ Житоміръ, нынѣшній Новоградъ Волынскій уѣздъ, затѣмъ Кременецъ и Владиміръ) въ сѣверо-западномъ, и затѣмъ въ юго-западномъ направленіи—на Галичъ. Необходимо предположить, что этотъ опустошительный потокъ на пути отдѣлялъ отъ себя рукава въ видѣ загоновъ. Поэтому намъ не кажется преувеличеннымъ извѣстіе густынской лѣтописи о томъ, что татары „и прочіе города и села огнемъ и мечемъ погубили" (густ. подъ 1241 годомъ). Хотя несомнѣнно, что татары не довольствовались взятіемъ и разрушеніемъ однихъ большихъ городовъ, но главные удары ихъ направлены были на эти послѣдніе: когда возвратились изъ Польши въ Русскую землю Данило Романовичъ и Василько братъ его, то пришли они къ городу Берестью и не могли выйти (изъ него) въ поле по причинѣ смрада отъ множества избіенныхъ; во Владимірѣ не осталось ни одного живаго человѣка, церковь св. Бого-

родицы наполнена была трупами и другія церкви были наполнены тѣлами мертвыми (ипат. лѣт.). Возвратившійся вмѣстѣ съ Даніиломъ, Михаилъ Всеволодовичъ (Кіевскій изъ рода Черниговскихъ) пошелъ въ Кіевъ, но сталъ жить подъ Кіевомъ на островѣ, конечно потому, что въ Кіевѣ жить было негдѣ и нельзя. Плано-Карпини, проѣзжавшій чрезъ южную Русь вскорѣ послѣ вторичнаго Батыева погрома (на обратномъ пути изъ Венгріи), отмѣтилъ, что въ степи лежало безчисленное множество череповъ и человѣческихъ костей; путешественникъ увѣряетъ, что большая часть руссовъ были перебиты или взяты въ плѣнъ.

Однако опустошеніе, постигшее южную Русь, какъ ни было оно велико, не оставило послѣ себя лишь пустыню; нѣкоторые города совершенно уцѣлѣли; выше отмѣчены по лѣтописи, какъ уцѣлѣвшіе: Кременецъ и Даниловъ; спасся также Холмъ: „одержалъ бѣаше Богъ отъ безбожныхъ татаръ". Татары не тронули Болоховской земли со всѣми ея городами каковы: Деревичь, Губинъ, Кобудь, Кудинъ, Городецъ, Божескый, Дядьковъ, съ тою цѣлью, чтобы жители сѣяли на нихъ пшеницу и просо; за это (и за содѣйствіе Болоховскихъ князей сопернику Даніила князю Ростиславу) Даніилъ впослѣдствіи плѣнилъ всю землю Болоховскую и пожогъ ихъ города (ипатов. 1241 год.). Кромѣ вполнѣ уцѣлѣвшихъ частей территоріи слѣдуетъ замѣтить, что и во взятыхъ городахъ населеніе далеко не вездѣ все перебито полчищами Батыя. Такъ по миновaніи перваго опустошительнаго похода Батыя на западъ, Галичъ оказался вовсе не пустымъ: въ немъ не только видимъ тотчасъ же гражданъ, но и прежнія дѣйствія вражды партій; тамъ опять захватили власть бояре. Лѣтопись замѣчаетъ, какъ величался бояринъ Доброславъ: ѣхалъ онъ съ гордостью къ Даніилу въ одной сорочкѣ и на землю не смотрѣлъ, а „галичане текли у стремени его". И это еще тогда, когда Батый былъ въ Венгріи.

Въ тоже время оказалась заселенною и укрѣпленною Бакота (которую напрасно пытался отнять у Даніила Ростиславъ Черниговскій). Въ распоряженіи Даніилова печатника Кирилла при нападеніи на Болоховскую землю было 3000 пѣшихъ и 300 конниковъ.—Уцѣлѣло населеніе Перемышля, гдѣ тотчасъ послѣ прохода Батыя, еще до возвращенія его назадъ, завелъ крамолу мѣстный епископъ и подручникъ Ростислава—Константинъ. Когда воевода Даніила возвратилъ Перемышль своему князю, то догналъ бѣжавшаго епископа съ слугами его гордыми, и тулы ихъ бобровые раздралъ и прилбицы ихъ бобровые и барсуковые; захватилъ также словутнаго пѣвца Митусу, нѣкогда не захотѣвшаго служить Даніилу (ипат. 1241 г.). Въ слѣдъ затѣмъ (1245 года) возвратившійся Ростиславъ могъ собрать тамъ „смерды многи пешьцѣ". Въ 1246 году, при описаніи литовской войны, оказывается населеннымъ городъ Пинскъ: „и бысть радость велика во градѣ Пиньскѣ о побѣдѣ Данила и Василка" (ипат. лѣт.) Въ 1249 году выступаетъ на сцену городъ Ярославль, „въ которомъ было много людей Даніиловыхъ и Васильковыхъ и бояръ много и городъ былъ крѣпокъ". Дальнѣйшія показанія о населенности городовъ въ концѣ40-хъ и въ 50-хъ годахъ XIII в. могутъ свидѣтельствовать уже не о томъ, что Батыево опустошеніе не было полнымъ, а объ успѣхахъ новаго заселенія Руси.

Всего болѣе разнорѣчій находимъ о судьбѣ города Кіева послѣ нашествія татаръ [1]).

Кромѣ приведенныхъ извѣстій объ опустошеніи Кіева Батыемъ, у насъ есть два извѣстія о времени, непосред-

---

[1]) См. В. Б. Антоновича: „Кіевъ, его судьба и значеніе" (Кіев. Старина 1882 г., кн. I) и замѣтки А. И. Соболевскаго по поводу этого сочиненія: „Къ вопросу объ историческихъ судьбахъ Кіева" (Универ. Извѣст. 1885 г.).

ИСТОРИЧЕСКАЯ БИБЛИОТЕКА

ственно слѣдующемъ за этимъ опустошеніемъ, именно описаніе путешествія Плано-Карпини чрезъ Кіевъ къ татарамъ и описаніе путешествія Даніила туда же въ мѣстной лѣтописи. Плано-Карпини въ 1246 году ѣхалъ отъ города Владиміра въ городъ Кіевъ среди постоянной опасности за свою жизнь отъ литовцевъ; „но благодаря проводнику, котораго далъ ему князь Василько (братъ Даніила) онъ былъ безопасенъ отъ руссовъ, „которыхъ при томъ наибольшая часть была перебита или плѣнена татарами". Въ Кіевѣ путешественникъ совѣтовался съ тысяцкимъ и другими сановниками (боярами) о продолженіи своего пути; тысяцкій далъ ему подводы для дальнѣйшаго отправленія. Плано-Карпини нашелъ въ Кіевѣ до 200 дворовъ, разумѣется населенныхъ, ибо опустѣвшіе домы прежняго огромнаго населенія Кіева, конечно, должны быть многочисленны. На возвратномъ пути къ Плано-Карпини „сбѣжались всѣ Кіевляне"; доказательство, что населеніе въ Кіевѣ чрезъ 2 года послѣ обратнаго прохода татаръ, было, хотя и немногочисленное. При описаніи путешествія Даніила (около 1245 года) наша лѣтопись передаетъ, что князь заѣхалъ въ Выдубицкій монастырь, гдѣ бесѣдовалъ съ „игуменомъ и всею братіею"; это извѣстіе не доказываетъ, что въ Кіевѣ, кромѣ Выдубицкаго монастыря, князю остановится было негдѣ. Если существовали монахи въ этомъ монастырѣ, то нѣтъ причинъ думать, чтобы не могли существовать въ то время здѣсь и другія учрежденія и классы жителей. Что жители въ Кіевѣ въ то время были, это доказывается тѣмъ, что во время проѣзда Даніила, Кіевъ находился подъ управленіемъ намѣстника Суздальскаго князя Ярослава—Димитрія Ейковича; въ пустой городъ не зачѣмъ было посылать правителя изъ странъ, столь отдаленныхъ. Вообще тотчасъ послѣ нашествія Батыя населеніе Кіева хотя и возстановлено, но очевидно съ меньшимъ успѣхомъ, чѣмъ въ прочихъ южнорусскихъ городахъ. Причина этого та, что Кіевъ началъ

падать и до татаръ вслѣдствіе передвиженія центра политической тяжести на западъ—въ Галицію и Волынь и на востокъ—въ Суздаль. Тѣ же причины продолжали дѣйствовать и послѣ Батыя еще въ большею силою. Находясь подъ властію Суздальскаго князя, Кіевъ былъ внѣ района реставраторской дѣятельности Даніила, а отъ дальняго сѣвера большой помощи ждать не могъ. Тѣмъ не менѣе Кіевъ никогда не могъ придти въ совершенный упадокъ, благодаря своему все-русскому религіозному значенію, особенно при оживленіи религіознаго чувства въ татарскую эпоху. Печерскій монастырь продолжалъ существовать, и въ немъ, по словамъ Максимовича, „продолжался непрерывный рядъ 7 игуменовъ, въ томъ числѣ зѣло учительный Серапіонъ, поставленный въ епископство Владиміро-Суздальское“ (1274 года). Наиболѣе уцѣлѣвшими частями Кіевщины надо признать заднѣпровскую ея половину (Остерскую и Любечскую волости), гдѣ находимъ и впослѣдствіи населеніе густое съ крѣпкими древними основами государственнаго порядка.

Высказано мнѣніе, что „изъ всѣхъ областей южной Руси Черниговская область особенно обѣднѣла осѣдлымъ населеніемъ; менѣе приготовившись, чѣмъ другія области, она выдержала первый и самый сильный ударъ монголовъ и при этомъ оказывала самое энергичное сопротивленіе. Къ этой восточной окраинѣ можетъ быть примѣнено мнѣніе Н. И. Костомарова, что „въ Руси едвали осталась десятая часть прежняго населенія“ [1]), Но преувеличенное выраженіе Н. И. Костомарова можетъ относиться лишь къ самымъ южнымъ окраинамъ Черниговской земли. Если уцѣлѣлъ Переяславль, то за-десенская лѣсистая страна Черниговщины должна была пострадать наименѣе; писатель, выразившій приведенное мнѣніе, самъ указываетъ на тотъ фактъ, что уже

---

[1]) И. Житецкій, Кіевская старина 1884 г. стр. 575.

въ 1240 года, когда еще Батый громилъ русскія земли за Днѣпромъ, Черниговъ не только оказывается существующимъ, но имѣетъ своихъ князей (Ростислава и Михаила). Объ опустошеніяхъ на сѣверѣ Черниговщины (Новгородѣ) ничего не видно изъ лѣтописей.

Какъ мгновенное опустѣніе страны во время похода Батыя, такъ и послѣдовавшее тотчасъ новое ея заселеніе объясняются тѣмъ, что большинство жителей не было избито, а бѣжало предъ татарами; что избито было преимущественно городское населеніе, надѣявшееся отсидѣться за крѣпкими стѣнами. Какія средства спасенія находили бѣглецы, уясняетъ намъ сказаніе объ убіеніи князя Михаила Черниговскаго. Въ немъ разсказывается, что „иныя же (жители) бѣжаша въ дальнія страны, иныя же крыяхуся въ пещерахъ земныхъ, и въ горахъ, и въ лѣсѣхъ“. Итакъ для жителей предстояло двоякое средство спасенія: бѣжать въ чужія страны, именно въ Польшу, Венгрію, Чехію, и во вторыхъ скрываться дома по лѣсамъ. Дѣйствительно бѣгство въ дальнія страны совершалось тогда громадными массами. Такъ лѣтопись разсказываетъ, что Даніилъ, возвращавшійся изъ Венгріи во время опустошенія Батыева, доѣхалъ до Синеводска и остановился въ монастырѣ св. Богородицы; „но вставши поутру, увидѣлъ множество бѣжавшихъ отъ безбожныхъ татаръ и воротился назадъ въ Венгрію“ (ипатов. лѣт.). Народъ очевидно бѣжалъ на западъ—въ Венгрію и Польшу массами (не одни бояре) и можетъ быть побѣды чеховъ надъ татарами, остановившія ихъ страшный путь на западъ, должны быть объяснены усиленіемъ чешскихъ войскъ бѣглецами. Догадываются, что главнымъ мѣстомъ убѣжища бѣглецовъ были лѣсистыя и мало-доступныя Карпаты. Даже изъ Кіева и Чернигова народъ бѣжалъ въ эти западныя страны, ибо князь Михаилъ бѣжалъ въ Венгрію, конечно, не одинъ; точно то же лѣтопись говоритъ и о черниговскомъ князѣ Мсти-

славѣ. Нѣтъ сомнѣнія, что жители прочихъ частей южной Руси находили себѣ убѣжище внутри русской территоріи; сказаніе о мученичествѣ Михаила, говорящее о бѣгствѣ въ лѣса, снято съ живой дѣйствительности; въ лѣсныя и болотистыя страны татарская конница обыкновенно не проникала. Лучшимъ убѣжищемъ могло быть тогда Полѣсье, какъ Припетское (по правую сторону Днѣпра), такъ и за-Десенское (по лѣвую).

Поünminованіи первой опасности жители начали тотчасъ-же возвращаться въ свои жилища „Великій князь Михайло (передаетъ намъ сказаніе о его кончинѣ) возвратися къ Кіеву, и вси людіе съ нимъ иже бѣаху разбѣглися на чужія земли, пріидоша на свою землю“. Что именно лишь въ большихъ городахъ было перебито лучшее (городское) населеніе, а жители мѣстъ менѣе крѣпкихъ, слыша о паденіи большихъ городовъ, бѣжали не защищаясь,—это доказывается тѣмъ явленіемъ, что послѣ татарскаго погрома центръ тяжести населенія переносится на нисшій классъ—черныхъ людей, который и даетъ побѣду своимъ князьямъ. Въ 1241 году Кириллъ, намѣстникъ Даніила въ Бакотѣ, отразилъ попытку Ростислава черниговскаго на этотъ городъ такъ: „изыде нань со пѣшьци“. Въ 1245 году тотъ же Ростиславъ Михайловичъ явился опять въ Галицію въ качествѣ претендента на галицкій столъ и собралъ въ Перемышлѣ „смерды многи пѣшьцѣ“ (пѣшихъ). Даніилъ выставилъ противъ него старую боярскую дружину, которая и была побита на рѣкѣ Сѣчницѣ, ибо у противниковъ „было много пѣхотинцевъ“. Лишь послѣ того, когда Даніилъ „собралъ вои многи и пѣшьцѣ“, онъ прогналъ соперника. Такая перестановка центра тяжести въ отношеніяхъ классовъ населенія, т. е. перевѣсъ пѣхоты надъ конницею, смердовъ надъ дружинниками, сельчанъ надъ горожанами, совершившаяся послѣ татарскаго погрома, имѣетъ чрезвычайную важность для

новыхъ явленій послѣдующей русской исторіи (особенно сѣверовосточной).—Во всякомъ случаѣ, послѣ Батыева погрома тотчасъ-же (когда Батый былъ еще въ Венгріи) мы находимъ Галицію и Волынь опять заселенными и притомъ довольно густо. Съ 1243 по 1260 годъ, т. е. въ продолженіе 17 лѣтъ, югозападная Русь отдыхала отъ татарскихъ опустошеній. Татары лишь проходили чрезъ нее на Литву (1258 года) и Польшу (1259 года), но опустошеній Руси при этихъ походахъ въ лѣтописи не отмѣчается.

Возстановленіе населенія и гражданственности совершается мудростію Даніила и его брата. Они возстановляютъ государственный порядокъ, утверждая свою власть въ Галичѣ и его провинціяхъ. Еще когда Батый не возвращался, Даніилъ уже ѣздилъ по своему государству (на Понизье, до Бакоты и Калюса) „хотя уставити землю“. Они заботятся (и находятъ средства) объ огражденіи и безопасности границъ всей югозападной Руси, тогда составлявшей ихъ общее владѣніе; границы эти привлекали къ себѣ непріятелей со всѣхъ сторонъ. Вскорѣ послѣ Батыева нашествія (въ 1245 году) возникла война съ Болеславомъ, княземъ лядскимъ, когда Даніилъ и Василько совершили наступательный походъ въ землю лядскую. Въ слѣдующемъ году пришла Литва и воевала около Пересопницы, такъ что Даніилъ и Василько должны были спѣшить въ Пинскъ на защиту сѣверныхъ предѣловъ, что было исполнено ими блистательно. Тотъ же Даніилъ по мѣрѣ силъ выполнилъ и другую неподсильную задачу военной защиты своего государства со стороны татаръ. Это время было высшею степенью успѣховъ короля Даніила, и онъ не очень церемонился съ татарами; когда въ 1255 году, правитель Бакоты, Милѣй предалъ этотъ городъ татарамъ, то сынъ Даніила—Левъ, по порученію отца, схватилъ какъ воеводу, такъ и баскака. Въ то же время татарскій баскакъ Куремса дѣлалъ безуспѣшную попытку захватить Кременецъ,

и когда враги Даніила убѣждали татаръ идти на Галичъ, то татары отвѣчали: „Данило князь лютъ есть". Этотъ „лютый князь" дѣйствительно въ 1257 году отнялъ у татаръ всѣ украинные города, находившіеся въ ихъ непосредственной власти.

Для исторіи заселенія южной Руси въ особенности важны свѣдѣнія объ отношеніи Даніила къ этимъ украиннымъ землямъ. Вся такъ называется Украина, т. е. степи по южному Бугу до Днѣпра, при нашествіи Батыя волею-неволею попала подъ непосредственную власть татаръ; въ томъ числѣ нѣкоторое время и Кіевъ (послѣ 1246 до 1257 года). Эта полоса съ сѣвера начиналась отъ Тетерева, Взвязгля (Новоградъ-Волынска) и Межибожья и заключала въ себѣ Балоховскую землю и Побожье (при-бужскую степь). Въ 1257 году Даніилъ „воздвигъ рать противъ татаръ", и, посовѣтовавшись съ братомъ и сыномъ, послалъ войско подъ предводительствомъ Діонисія Павловича, который взялъ Межибожье; послѣ того войска Даніила и Василька напали на Болоховскую землю, а войска Льва на Побожье и „на людей татарскихъ". Въ слѣдующемъ году весною отправленъ сынъ Даніила, Шварнъ для дальнѣйшихъ завоеваній; онъ успѣлъ овладѣть Городкомъ, Сѣмоцемъ и всѣми городами, которые сидѣли за татарами, въ томъ числѣ Городескомъ и страною по Тетереву до Жидичева. Успѣхи Шварна побудили возстать и примкнуть къ Даніилу Бѣлобережцевъ, Чарнятинцевъ и всѣхъ Болоховцевъ. Это подвижное населеніе украинъ, предшественники козаковъ, очевидно, охотно тянули къ русскому государству. Но жители укрѣпленныхъ мѣстъ по сѣверной границѣ украинъ относились къ дѣлу иначе. Взвязляне, находясь между двухъ огней, т. е. между войсками Даніила и татарами, прибѣгли къ хитрости: они якобы добровольно взяли тіуна у Шварна, но потомъ не дали ему тіунить. Для дальнѣйшихъ успѣховъ въ этомъ направленіи Даніилу потре-

бовалась помощь Литвы, которую Миндовгъ прислалъ ему; она состояла изъ Новгородцевъ (жителей Новгорода-Литовскаго) съ княземъ Романомъ; но эта помощь опоздала: городъ Взвязгль, главная цѣль похода, былъ окруженъ войсками подъ личнымъ предводительствомъ Даніила, Василька, Льва и Шварна,—и сдался, сожженъ и разграбленъ, а жители выведены и подѣлены между Львомъ и Шварномъ [1]). Но Кіевъ еще оставался подъ властію татарскою; впослѣдствіи и онъ возвращенъ Даніиломъ, ибо въ 1259 году Куремса, тщетно пытавшійся остановить успѣхи Даніила, успѣлъ захватить только Кіевъ. Не смотря на послѣдующіе обратные успѣхи татаръ въ 1261 году при Бурундаѣ, украинная полоса и Кіевщина остались за волынскими князьями, какъ увидимъ ниже.—Изложенное событіе указываетъ, что украинная Русь въ эпоху татарскую оставалось довольно густо населенною, имѣла нѣсколько крѣпкихъ городовъ; уживаясь съ татарскою властію, населеніе успѣло охранить само себя; но за то политически было отторгнуто отъ состава русскихъ княжествъ, чтó и оправдываетъ суровую мѣру Даніила. Разрушеніе Возвязгля и выселеніе изъ него всѣхъ жителей, не должно насъ наводить на мысль о томъ, что Даніилъ мало заботился о населеніи и укрѣпленіи окраинныхъ пунктовъ, преслѣдуя лишь цѣли властолюбія и добычи. Поступокъ Даніила былъ дѣломъ временной необходимости для спасенія прочихъ частей южной Руси отъ непосредственнаго владычества татаръ. И такъ, татарское нашествіе не отодвинуло русскаго населенія съ южныхъ окраинныхъ степей. И въ до—татарское время русскія постоянныя поселенія на лѣвой сторонѣ Днѣпра не шли дальше Сулы, а направой не дальше

---

[1]) См. изслѣдованіе этого мѣста лѣтописи у Н. П. Дашкевича: „Болоховская земля“, у И. Л. Молчановскаго: „Оч. извѣст. о Под. землѣ“, стр. 120 и др.

водораздѣла Роси и Тясмина [1]), по Бугу не дальше его верховьевъ, именно: по притоку его Деснѣ (гдѣ Кіевскій городъ Прилуки), или средней части уѣздовъ: Проскуровскаго, Летичевскаго, Литинскаго и Винницкаго [2]); по Днѣстру не дальше нынѣшняго Могилева Подольскаго [3]). Въ этихъ предѣлахъ находимъ русское населеніе и во всю татарскую эпоху; ниже Канева Плано-Карпини встрѣчалъ русскія селенія, именно на пространствѣ между Россью и Тясминомъ. О Бакотѣ и Калюсѣ, Болоховѣ и Побужьѣ упомянуто выше какъ о мѣстахъ весьма населенныхъ. Можно думать, что въ татарскую эпоху русская колонизація подвинулась еще болѣе къ югу: при-Днѣпровскія, при-Бужскія и при-Днѣстровскія степи могли быть населены плѣнниками, которыхъ татары выводили изъ центральныхъ пунктовъ русскихъ земель; села, непосредственно владѣемыя ими, и отчасти остававшіяся въ такомъ положеніи до 2-й половины XIV вѣка, сѣяли на татаръ жито и пшеницу. Даніилъ стремился отнять у татаръ не только древнія части Волынской и Кіевской земли, но и эти вновь населенныя степныя пространства

Но прежде, чѣмъ стремиться къ этой отдаленной цѣли, ему предстояло заселить и упорядочить внутреннія центральныя части своего государства.

Вообще Даніилъ извѣстенъ столько-же своею гражданскою устроительною дѣятельностію, сколько и военными подвигами; ему несомнѣнно принадлежитъ основаніе нѣсколькихъ новыхъ городовъ (еще до нашествія татаръ); Таковы

---

[1]) Барсовъ: „Очер. рус. истор. геогр." стр. 120.

[2]) Молчановскій: „Очеркъ изв. о Подольск. зем." стр. 87. Здѣсь лежало Побужье, игравшее межеумочную роль между Кіевщиною и Волынью и не было связано органически ни съ тою, ни съ другою.

[3]) Ibid. стр. 91.

болѣе значительные города: Даниловъ, Угорескъ, Холмъ; при немъ же основанъ Львовъ. Лѣтопись въ особенности отмѣчаетъ основаніе Холма, разсказывая, что однажды во время охоты, князь увидѣлъ очень красивое и лѣсистое мѣсто на горѣ и освѣдомился у мѣстныхъ жителей, какъ называется оно; ему отвѣчали—Холмъ. Понравилось ему это мѣсто и онъ задумалъ создать на немъ небольшой городокъ, обѣщавшись построить въ немъ церковь св. Іоанну Златоусту. Сначала князь построилъ маленькій городокъ, но видя, что ему Богъ помогаетъ, создалъ другой (большій и крѣпчайшій) городъ, котораго не могли взять татары. Наклонность Даніила къ градостроительству должна была получить новую пищу и направленіе послѣ нашествія татаръ, когда нужно было вновь воздвигать города, разрушенные ими; ему принадлежитъ возстановленіе не только центральныхъ городскихъ поселеній (Галича, Владиміра, Луцка), но и окраинныхъ, напримѣръ Дрогичина. Вообще лѣтопись замѣчаетъ о немъ, что онъ „созда городы многи“ (ипатовская лѣтопись), не только въ смыслѣ укрѣпленныхъ пунктовъ, въ защиту отъ татаръ и Литвы, но и въ смыслѣ городскихъ общинъ.

Для населенія новыхъ городовъ Даніилъ долженъ былъ прибѣгнуть отчасти къ иноземному элементу. Мы упомянули, что татарское нашествіе окончательно поразило древніе вѣчевые центры населенія. Новое городское населеніе составлялось уже изъ иныхъ элементовъ, включивъ въ себя немало иноплеменнаго этнографическаго матеріала. Лучшимъ представителемъ новаго города служитъ именно Холмъ, который Даніилъ избралъ центромъ своего обширнаго государства, куда онъ перенесъ реликвіи древняго Кіева и намѣревался перенести его историческое значеніе. Послѣ татарскаго погрома Даніилъ принялъ усиленныя мѣры къ заселенію въ особенности Холма: „Данило нача призывати прихожаѣ нѣмцѣ и Русь, иноязычники и Ляхы; идяху день и во день

и уноты и мастерѣ всяціи бѣжаху изъ татаръ: сѣдѣлницы и лучници, и тулинци, и кузницѣ желѣзу и мѣди и серебру; и бѣ жизнь, и наполниша дворы окрестъ града, поле и села". Въ центральную святыню своего города—церковь св. Ивана, онъ перенесъ изъ Кіева драгоцѣнныя иконы и перевезъ оттуда же колокола, это знамя древней вѣчевой жизни. Но самой жизни воскресить уже не могъ: *нѣмцы*, *иноязычники* и *ляхи* не могли замѣнить тѣхъ старыхъ кіевлянъ, вѣрныхъ сыновъ „древней матери городовъ русскихъ"; создавался городъ мѣщанскій (ремесленный и торговый), лишенный древней государственной власти надъ окрестною страною. Впрочемъ при Даніилѣ наполненіе городовъ иноземцами далеко еще не сдѣлало такихъ успѣховъ, какъ впослѣдствіи; въ Холмъ стекались не только иноплеменники, но и Русь (мы думаемъ, что „мастера, бѣжавшіе изъ татаръ", не татары, а ихъ плѣнники—русскіе и иноземцы, а равно жители городовъ, непосредственно подчиненныхъ татарамъ). Но уже при ближайшихъ преемникахъ Даніила наплывъ иноземнаго населенія въ городахъ усиливается: въ 1287 году князь Мстиславъ собираетъ въ центральную церковь города Владиміра (для выслушанія и утвержденія завѣщанія брата о наслѣдованіи стола) „бояре Володимерскыя и мѣстичѣ русціи и нѣмци" (ипатовская лѣтопись). При погребеніи князя Владиміра „плакалось по немъ все множество Владимірцевъ, мужи, жены и дѣти, нѣмцы, Сурожцы, Новгородци; жиды плакали, какъ при взятіи Іерусалима, когда вели ихъ въ плѣнъ вавилонскій" (ипатовская лѣтопись).

И въ составѣ прочаго населенія можно предположить нѣкоторую иноземную примѣсь. Можно принять догадку Н. П. Дашкевича, что побѣдоносные походы Даніила на сосѣднія страны, особенно на Литву должны были оканчиваться, какъ обыкновенно въ тѣ времена, выводомъ массы плѣнниковъ и поселеніемъ ихъ внутри своего государства; на это

указываетъ то обстоятельство, что донынѣ уцѣлѣло нѣсколько селъ на Волыни и въ Галиціи съ названіями, напоминающими племена Ятвяговъ, Пруссовъ и Литовцевъ.

Несомнѣнно также, что измѣнился отчасти и племенной составъ боярскаго класса: къ Даніилу, между прочимъ, бѣжали изъ своей земли „нарочитіи бояре и иные Ляхове“.

Не смотря на этотъ приливъ иноземныхъ началъ, населеніе южной Руси въ цѣломъ, послѣ нашествія татаръ, есть русское по преимуществу, продолжающее всѣ историческія традиціи до-татарской эпохи, помнящее права своихъ князей и отличающее себя ясно отъ сосѣдей и въ частности ляховъ, которые съ своей стороны противопалагаютъ себя жителямъ монархіи Даніила, какъ русскимъ. Уже въ 1245 году возникла у Даніила война съ „Болеславомъ княземъ лядскимъ“; русскіе князья вошли „въ землю лядскую“ и осадили городъ Люблинъ; „увидѣвше ляхове, яко крѣпцѣе брань русская належить, начаша просити милость получити“; въ 1249 году въ битвѣ подъ Ярославлемъ, Василько сразился съ ляхами; „ляхомъ же лающимъ, рекущимъ: поженемъ на великыи бороды“. Эти большія бороды, т. е. русскіе, поразили ляховъ на голову. Правда, Даніилъ, сблизившись съ западомъ, весьма часто пользовался дружескими услугами поляковъ и оказывалъ ихъ взаимно; но обѣ націи дѣйствовали какъ различныя и равныя. При описаніи похода на Чеховъ въ 1253 году, лѣтописецъ отмѣчаетъ: „не было въ землѣ Русцѣй первѣе, иже бѣ воевалъ землю Чешьску, ни Святославъ хоробры, ни Володимеръ св.“ (ипатовская лѣтопись). Сохранились и всѣ племенныя русскія особенности (въ образѣ веденія войны и вооруженія, за исключеніемъ незначительныхъ внѣшностей заимствованныхъ у татаръ); такъ, когда въ 1252 году Даніилъ пошелъ на помощь Венгерскому королю противъ нѣмцевъ, въ полкахъ его у ратниковъ были „кони въ личинахъ и въ коярѣхъ кожаныхъ, и людье въ ярыцѣхъ“, по обычаю татарскому;

„самъ же (Даніилъ) ѣха подлѣ короля по обычаю русскому“. Король былъ такъ восхищенъ его вооруженіемъ, что воскликнулъ: „не взялъ бы я тысячи серебра за то, что ты пришелъ по обычаю русскому отцовъ своихъ“. Вообще русскій король, весьма часто пребывавшій въ Венгріи и Польшѣ, коронованный папскимъ легатомъ, отнюдь не чуждавшійся запада, тѣмъ не менѣе остается самъ лично типическимъ образцомъ древне-русскаго князя и по справедливости долженъ именоваться южнымъ собирателемъ русской земли. Его государственно-устроительная дѣятельность, руководимая только національными интересами, имѣетъ много общаго съ дѣятельностію его современника Александра Невскаго.

Съ дѣятельностію Даніила по заселенію и устроенію страны соперничаетъ дѣятельность брата его—Василька; о немъ впослѣдствіи лѣтопись сообщаетъ, что у него былъ нѣкій умный и просвѣщенный мужъ Алекса, который при немъ многіе городы срубилъ (ипат. лѣтопись подъ 1276 годомъ).

Успѣхи колонизаторской и благоустройственной дѣятельности Даніила на время были пріостановлены вторичнымъ грознымъ нашествіемъ татаръ въ 1261 году. Баскакъ Бурундай, гораздо болѣе энергичный, чѣмъ его предшественникъ Куремса, рѣшился отмстить за изгнаніе Даніиломъ татаръ изъ украинной Руси и потребовалъ отъ Даніила и Василька, разметать всѣ ихъ города; тогда, дѣйствительно, были разрушены укрѣпленія всѣхъ лучшихъ и большихъ городовъ (Данилова, Истожека, Львова, Кременца, Луцка и Владиміра). Уцѣлѣлъ только (вслѣдствіе хитрости) городъ Холмъ. Можно думать, что при этомъ дѣло не ограничилось однимъ срытіемъ укрѣпленій; жители беззащитныхъ городовъ должны были опять подвергнуться насиліямъ и избіенію, о чемъ однако лѣтопись умалчиваетъ. Въ остальные годы XIII-го вѣка происходили лишь мѣстныя опустошенія юго-западной Руси татарами; власть татаръ была уже общепризнана: „тогда

бяху вси князи въ неволѣ татарьской“ (ипатовская лѣтопись подъ 1283 годомъ). Татары проходили чрезъ южную Русь во время своихъ походовъ на Литву, Польшу и Венгрію. Въ 1283 году, во время общаго сбора князей (по приказу татаръ) на войну съ Польшею на Бужскомъ полѣ, князья опасались общаго избіенія. Дѣло ограничилось, однако, насиліемъ и грабежами; татары „учиниша пусту землю Володимерьскую“. Точно тоже произошло съ городомъ Львовомъ и его землею: „стояли на землѣ князя Льва двѣ недѣли кормясь и не воюя (т. е. не нападая на городъ), не давали изъ города выйти на зажитье; а кто выѣзжалъ изъ города, тѣхъ или избивали или брали въ плѣнъ, и иныхъ ограбивши пускали нагихъ, а тѣ отъ мороза перемерли, потому что зима была люта вельми, и учинили всю землю пустою. Перемерло въ городахъ во время осады безчисленное множество, а другіе перемерли въ селахъ, вышедши изъ городовъ, по отшествіи безбожныхъ агарянъ“. Послѣ ухода Телебуги и Ногая князь Левъ счелъ, сколько погибло въ его землѣ людей: „сколько поймано, избито и сколько перемерло волею Божіею (и нашелъ что) 12½ тысячъ„ (ипатовская лѣтопись). Количество громадное для того времени и для однихъ владѣній князя Льва.

Однако и нашествія 1261 и 1283 года не обратили южной Руси въ пустыню; доказательство лежитъ въ самыхъ сказаніяхъ объ этихъ нашествіяхъ; такъ, послѣ 1261 года очевидно, города уже были вновь укрѣплены, ибо жители заперлись въ гор. Львовѣ и другихъ городахъ, откуда не давали имъ выхода татары. Населенность страны, очевидно, была не малая, когда въ одной части ея безъ общаго опустошенія ея татарами, могло погибнуть 12½ тысячъ людей. Такіе быстрые успѣхи новой колонизаціи объясняются, тѣмъ, что ближайшіе преемники Даніила достойно продолжали его рмудую дѣятельность.

Продолжателями колонизаціонной и государственно-устроительной дѣятельности Даніила и Василька явились князья Владиміръ Васильковичъ и Левъ Даніиловичъ. О первомъ лѣтопись разсказываетъ, какъ о князѣ—градостроителѣ и, между прочимъ, передаетъ, что въ 1276 года вложилъ Богъ въ сердце его мысль благую: началъ онъ думать, гдѣ бы поставить городъ за Берестьемъ и взялъ книги пророческія (чтобы угадать по нимъ волю Божію); писаніе раскрылось на слѣдующихъ словахъ пророчества Исаіи: „и созижютъ пустыня вѣчная, запустѣвшая преже, воздвигнути городы пусты, запустѣвшая отъ рода“. Владиміръ уразумѣлъ повелѣніе Божіе изъ этихъ словъ, ибо „эта земля опустѣла въ теченіе 80 лѣтъ послѣ Романа“; тогда князь послалъ на розыски удобнаго мѣста для новаго города, Алексу, мужа хитраго, который при отцѣ его много городовъ срубилъ; онъ отправился по рѣкѣ съ туземцами на лодьѣ и нашелъ мѣсто на рѣкѣ Лоснѣ; князь же самъ со своими боярами поѣхалъ туда и одобрилъ выборъ; онъ велѣлъ очистить мѣсто отъ лѣсу, и затѣмъ срубилъ городъ и нарекъ ему имя Каменецъ (ипат. лѣтопись. подъ 1276 год.). Кромѣ этого подробнаго описанія постройки Каменца, лѣтопись сохранила краткое извѣстіе о градостроительствѣ князя Владиміра вообще въ такихъ выраженіяхъ: „князь же Владиміръ въ княженіи своемъ многи городы сруби, по отци своемъ: сруби Берестій и за Берестіемъ сруби городъ на пустомъ мѣстѣ (Каменецъ)“. И тутъ и тамъ онъ воздвигъ по каменной башни высотою въ 17 сажень. Въ прочихъ городахъ своего княженія онъ занимался украшеніемъ ихъ новыми церквами („въ Любомли постави церковь каменну“), чего, конечно, нельзя было-бы дѣлать, еслибы эти города лежали пустыми и въ развалинахъ. Стольный городъ его Владиміръ, при описаніи погребенія этого князя, оказывается весьма населеннымъ; въ составѣ населенія указываются граждане, слуги княжескіе,

земскіе мѣстные бояре („лѣпшіи мужи Володимерьстіи) и все множество Володимерцевъ“, нѣмцы, Сурожцы, Новгородцы (Литовское населеніе?) и жиды. Самый городъ былъ „величествомъ аки вѣнцемъ обложенъ“ (ипат. лѣтопись подъ 1288 годомъ).

Такъ русскіе князья исполняли свою священную миссію „созидать пустыни вѣчныя, воздвигать городы опустѣвшіе“, не дожидаясь и не нуждаясь въ томъ содѣйствія чужой руки.

Что касается собственно украинныхъ земель и Кіевщины, то хотя еще при Даніилѣ Кіевъ опять захватили татары, но потомъ здѣсь не удержалось непосредственное господство ихъ. Кіевъ входитъ въ составъ монархіи Даніила: южные предѣлы Кіевской украйны—Поросье составляли особый удѣлъ русскихъ князей; тамъ въ 70-хъ и 80-хъ годахъ XIII вѣка былъ князь Юрій Поросскій—подручникъ Владиміра и Мстислава Волынскихъ. Изъ этого можно заключить, что при-Днѣпровская и при-Бужская украйны, отнятыя у татаръ Даніиломъ, уже не были возвращены подъ непосредственное управленіе баскаковъ, не смотря на успѣхи Бурундая въ 1261 году. На это указываетъ и то обстоятельство, что Кіевъ время отъ времени терпѣлъ новые набѣги татарскіе; по извѣстію лаврентьевской лѣтописи, въ 1300 году отъ татаръ „весь Кіевъ разбѣжался отъ татаръ“. Конечно, надо признать съ Максимовичемъ, такія выраженія гиперболическими, но во всякомъ случаѣ Кіевъ находился подъ ближайшими ударами кочевниковъ; населеніе его возстановлялось каждый разъ, но мало увеличивалось. Волынскіе князья не могли уже подавать ему помощи, когда раздѣленная монархія Даніила, начала близитъся къ паденію подъ напоромъ съ сѣвера Литовцевъ. При нашествіи Гедимина на Кіевъ, въ немъ сидѣлъ особый князь разумѣется изъ рода Рюриковичей.

Признавая нѣкоторую достовѣрность за извѣстіями бѣлорусскихъ лѣтописей о походѣ Гедимина на Кіевъ, мы должны

признать, что въ началѣ XIV в. къ Кіеву тянули пригороды: Житомиръ, Овручъ, Бѣлгородъ, Слѣпородъ, Каневъ и Вышгородъ, что Кіевское княженіе стояло въ тѣсной связи съ сѣверщиною, князья которой сражаются противъ литовцевъ вмѣстѣ съ княземъ кіевскимъ, что населеніе страны не было ничтожнымъ, если было способно къ упорной защитѣ противъ такого могучаго врага, какимъ былъ Гедиминъ.

Оканчивая рѣчь о татарской эпохѣ, не можемъ обойти молчаніемъ вопроса о степени внѣдренія татарскаго этнографическаго элемента въ южно-русское населеніе. Для разрѣшенія его могутъ быть предложены лишь гипотезы, при построеніи которыхъ надо постоянно имѣть въ виду, что въ тѣ времена татары отличались весьма малою склонностію къ осѣдлости, а потому нѣтъ никакого вѣроятія признать, что они, добровольно, вселялись въ среду русскаго населенія. Если въ украинныхъ мѣстахъ находимъ при Даніилѣ „людей татарскихъ“, которыхъ этотъ князь присоединяетъ къ своему государству, то подъ такимъ выраженіемъ слѣдуетъ разумѣть степныя южно-русскія колоніи въ открытыхъ мѣстахъ находившіяся подъ непосредственною татарскою властію. Впослѣдствіи, при Ольгердѣ въ тѣхъ же украинскихъ мѣстахъ (Подоліи) встрѣчались села, съ татарскимъ населеніемъ, признававшія власть литовскаго великаго князя, какъ свидѣтельствуетъ Ляннуа; но и тогда путешественникъ отмѣчаетъ только одно такое село. Первые литовскіе князья несомнѣнно поселяли татаръ въ южныхъ укрѣпленіяхъ, образуя изъ нихъ такой же военный оплотъ, какъ прежде кіевскіе князья дѣлали на Руси съ торками и половцами (см. ниже); но и здѣсь такая татарская примѣсь не была велика. Эту примѣсь въ украинскомъ населеніи въ XV и XVI вв. отмѣтимъ въ своемъ мѣстѣ. Большія массы татарскихъ выходцевъ поселяемы были на сѣверѣ, вблизи Вильны, подъ непосредственнымъ наблюденіемъ за ними высшей власти; тамъ татарскія

поселенія сохранялись до позднѣйшаго времени и обитатели ихъ составляли особый разрядъ служилыхъ людей. Нѣчто подобное (но въ меньшихъ размѣрахъ) было и внутри южной Руси, напр. около замковъ Острога и Мозыря; Нарбутъ сохранилъ слѣд. извѣстіе; „однажды сенаторы литовскіе упрекали Витовта въ томъ, что онъ далъ татарамъ на Литвѣ и на Руси слишкомъ обширныя земли, обращая его вниманіе, что этотъ народъ можетъ быть небезопасенъ для страны. Нѣтъ, отвѣчалъ онъ, я противнаго мнѣнія, потому что добротою приручаются и самые дикіе звѣри“ [1]). Иногда выходцамъ татарскимъ даваемы были пожалованія имѣній на югѣ (напр. при Витовтѣ князю Глинскому, обширный родъ котораго владѣлъ въ XV вѣкѣ многими землями въ сѣверской украйнѣ и въ центральныхъ частяхъ южной Руси); но это были обрусѣвшія единицы, не имѣвшія этнографическаго вліянія на цѣлую массу населенія. Въ составѣ высшаго класса земель Кіевской и Волынской въ XIV и XV вѣкахъ находилось мало примѣсей татарщины (судя по грамотамъ Коріатовичей, Витовта и Свидригайла). Въ полномъ спискѣ пановъ Волынской земли 1528 г. не находимъ ни одной фамиліи татарской по названію. Если въ XVI в. видимъ нѣкоторыя дворянскія фамиліи татарскаго происхожденія (Кобызевичи, Шабловскіе и друг.), то нужно знать, что довольно сильное внѣдреніе татарскаго элемента въ южнорусскую этнографическую особь относится уже къ тѣмъ временамъ, когда южно-русскіе магнаты, а потомъ и польскіе въ южной Руси окружали себя цѣлыми полками и хоругвями татаръ и поселяли ихъ вокругъ своихъ замковъ.

Дѣлая общій выводъ изъ приведенныхъ фактовъ относительно XIII в., мы должны признать, что:

---

[1]) Нарбутъ, VI, стр. 556.

[2]) См. Акты Вил. Ком. т. XIII. № 6

1) Дѣйствительно произошло громадное опустошенiе всей южной Руси въ 40-хъ годахъ этого столѣтiя; численность населенiя должна была уменьшиться здѣсь повсюду. Но

2) Край отнюдь не остался послѣ татаръ пустынею: населенiе быстро возстановляется послѣ Батыева погрома, (хотя въ меньшемъ количествѣ), что видно изъ возстановленiя городовъ и гражданскаго порядка тотчасъ послѣ Батыя.

3) Главный этнографическiй составъ новаго населенiя— тотъ-же, какой былъ и прежде; ибо главнымъ образомъ оно возстановляется изъ бѣглецовъ, спасавшихся во время погрома.

4) Замѣтно существенное измѣненiе въ этнографическомъ составѣ лишь городскаго населенiя и притомъ преимущественно городовъ Галицiи и западной Волыни, гдѣ находимъ, хотя и не въ равномъ значенiи съ русскими, нѣмцевъ, поляковъ и евреевъ.

5) Вселенiе татарскаго племеннаго начала въ южно-русское населенiе должно быть признано ничтожнымъ. Нацiональная, культурная, религiозная и историческая вражда между этими народами была такъ велика, что очевидно не могла допустить въ этомъ случаѣ смѣшенiя расъ. Лишь на югъ отъ Роси и Сулы въ древней странѣ торковъ, черныхъ клобуковъ и половцевъ надо признать постоянные осадки татарскихъ поселенiй.

6) Возможно предположить, что произошла нѣкоторая перестановка этнографическихъ группъ среди самого русскаго населенiя. Походъ татаръ направлялся отъ востока къ западу; онъ гналъ передъ собою массу бѣглецовъ на западъ; слѣдуетъ предположить, что при опустошенiи Черниговской земли, часть населенiя спасалась на правый берегъ Днѣпра; затѣмъ, застигнутая тѣмъ же бѣдствiемъ и здѣсь, подвинулась далѣе на Волынь и въ Галицiю. Извѣстно, что въ Карпатахъ поселилась цѣлая группа черниговцевъ; Да-

ніилъ послѣ Батыева погрома запрещалъ раздавать города въ Галиціи черниговскимъ служилымъ людямъ. Возвращаясь назадъ, бѣглецы, конечно, осѣдали тамъ, гдѣ было безопаснѣе, т. е. гдѣ былъ центръ дѣятельности и власти Даніила, именно: въ городахъ Волыни и Галиціи, возстановленныхъ этимъ княземъ. Единство монархіи Даніила вообще надо признать главнымъ фактомъ и въ исторіи смѣшенія этнографическихъ элементовъ—сѣверянъ, полянъ, волынянъ и червоноруссовъ.

III.

XIV-й вѣкъ (самый бѣдный достовѣрными историческими сказаніями) переноситъ насъ къ явленіямъ другаго порядка; тогда главный интересъ сосредоточивается на отношеніяхъ южной Руси не къ татарамъ, а къ литовцамъ: южная Русь входитъ въ составъ обширнаго Литовскаго государства, но пока не какъ провинція, а какъ зависимый удѣлъ.

Какъ относится это событіе къ успѣхамъ заселенія ея и не приноситъ ли оно новаго чуждаго этнографическаго элемента въ составъ населенія этой страны?

Уже въ первой половинѣ XIII вѣка по разсказу Плано-Карпини, Литва дѣлала опустошительные набѣги до самаго Кіева; путь отъ Владиміра Вол. въ Кіевъ не былъ безопасенъ отъ литовцевъ. Но тогда еще былъ Даніилъ во всемъ могуществѣ своей военной славы; онъ, Владиміръ и Мстиславъ сдерживали съ сѣвера (въ области Припети, въ предѣлахъ Пинскаго княжества) напоръ литовской силы. Волынская лѣтопись наполнена за вторую половину XIII вѣка сказаніями о кровавыхъ стычкахъ упомянутыхъ князей съ литовцами. Въ началѣ XIV вѣка эта сдерживающая сила ослабѣла въ раздвоенной монархіи Даніила; потокъ хлынулъ съ сѣвера, производя новое передвиженіе населенія въ южной Руси.

Въ то же время и тоже обстоятельство открыло свободную дорогу и съ запада, для захватовъ со стороны Польскаго

короля Казиміра, что въ свою очередь могло отразиться на перестановкѣ элементовъ населенія.—Разсказъ позднихъ западно-русскихъ лѣтописей о роковомъ исходѣ борьбы съ Литвою, именно о походахъ Гедимина на Волынь и Кіевъ, наполненъ разными недостовѣрными и прямо ошибочными подробностями (особенно въ именахъ дѣйствующихъ лицъ); но общая связь событій не позволяетъ признать вымышленнымъ весь разсказъ; въ немъ остается несомнѣнно зерно исторической истины. Волынь и Кіевъ должны были подвергнуться опустошительному набѣгу Литвы въ первой четв. XIV вѣка, когда раздѣленное государство Даніила не могло уже противоставить такой силы отпора, какъ прежде. Общій тонъ разсказа о нападеніи на Волынь совершенно согласенъ съ обстоятельствами времени: во время осады города Владиміра, князь Волынскій искалъ помощи татаръ, какъ часто дѣлали русскіе князья и прежде; но союзники были разбиты Гедиминомъ, и городъ сдался. Послѣ того Луцкій князь бѣжалъ безъ битвы за Днѣпръ. Насъ не должно смущать то обстоятельство, что и потомъ до 1340 года мы находимъ князей Рюриковичей на столахъ земли Волынской; нашествіе подвижной дружины не есть государственное завоеваніе нашего времени. Быть можетъ никакихъ условій подданничества не было вовсе постановлено тогда, какъ не дѣлали такихъ условій и татары; но наступала естественная фактическая зависимость побѣжденныхъ, въ силу разъ испытаннаго превосходства врага. Изъ Волыни Гединминъ двинулся къ Днѣпру, овладѣлъ силою оружія Овручемъ, Житомиромъ и наконецъ въ битвѣ на рѣкѣ Ирпени поразилъ послѣднія союзныя силы южнорусскихъ князей: Кіевскаго, Переяславскаго, Брянскаго и бѣгнеца-Луцкаго (имена, большею частію, переиначены). Кіевъ взятъ чрезъ осаду, но не преданъ разграбленію. Пригороды Кіевской земли (Бѣлгородъ, Снепородъ, Каневъ и друг.), а также Брянскъ и Переяславль покорились добровольно.

Въ Кіевѣ Гедиминъ будто бы оставилъ своего намѣстника (что могло имѣть мѣсто лишь до назначенія сюда удѣльнаго князя); мѣстныхъ князей, Рюриковичей, уже не стало; они всѣ или погибли, или бѣжали въ Рязань; но впослѣдствіи мы находимъ и здѣсь князя Ѳедора (1331 года), который, очевидно, находится подъ властію Гедимина, ибо исполняетъ его приказаніе (гонится за новопоставленнымъ владыкою Новгородскимъ, котораго хотѣлъ схватить Гедиминъ, когда тотъ скрываясь пробирался изъ Владиміра-Волынска „межи Литвы и Кіева“ (между тѣмъ, угодный Гедимину претендентъ на Псковскую епископію, Арсеній спокойно пошелъ изъ Волыни на Кіевъ). Упомянутый князь Ѳедоръ былъ, очевидно, подручникъ Гедимина, князь—намѣстникъ.

Въ исторіи нашествія Литвы на южную Русь ясно выдается та особенность отъ татарскихъ нападеній, что населеніе не предается избіенію, города не опустошаются. Новые завоеватели обнаружили гораздо больше инстинктовъ государственности, чѣмъ татары. Въ болѣе раннія времена и Литва вела опустошительный варварскій способъ войны; такъ въ 1274 года Дрогичинъ былъ сожженъ „окаяннымъ и треклятымъ Тройденомъ, княземъ литовскимъ, который при этомъ избилъ всѣхъ жителей отъ мала и до велика“, такъ что полагаютъ, что нынѣшній Дрогичинъ возникъ на другомъ мѣстѣ; но въ XIV вѣкѣ, при Гедиминѣ, литовцы уже не обнаруживаютъ такихъ признаковъ варварства. Да это и неудивительно, ибо государство Гедимина и до завоеванія южной Руси было уже почти вполнѣ русскимъ, заключая въ себѣ всю Бѣлоруссію. Поэтому мы въ правѣ заключить, что литовское нашествіе не только не вело къ дальнѣйшему опустошенію края, но содѣйствовало умиротворенію его водворенію въ немъ большаго спокойствія отъ татаръ. Хотя татары не оставили еще вполнѣ внутреннихъ областей южной Руси, баскаки продолжали посѣщать самый Кіевъ, но, очевидно,

власть татарская должна была значительно ослабнуть въ то время; въ мѣстномъ населеніи Кіевщины сохранялось преданіе, что Гедиминъ поразилъ тататаръ въ самомъ отдаленномъ гнѣздѣ ихъ, именно: взялъ Кафу, Перекопъ и Черкасъ пятигорскихъ; взятыми въ плѣнъ колонизовалъ степи на лѣвомъ и правомъ берегахъ Днѣпра; именно, ему приписывается основаніе города Черкасъ и населеніе его упомянутыми плѣнниками [1]). Конечно, такое преданіе не есть историческій фактъ; но мысль, заключенная въ немъ, т. е. укрѣпленіе южныхъ границъ государства и наполненіе военныхъ колоній плѣнниками, не нарушаетъ историческаго правдоподобія.

Другія послѣдствія возникаютъ изъ отношенія южнорусскаго населенія къ самимъ литовцамъ. Хотя, какъ сказано, нашествіе Гедимина отнюдь нельзя признавать государственнымъ присоединеніемъ территоріи въ нашемъ смыслѣ, хотя внутренніе порядки оставались въ южно-русскихъ земляхъ прежніе и даже продолжали отчасти править прежніе князья, но, очевидно, власть язычниковъ на первыхъ порахъ была весьма тягостна для южно-руссовъ и въ особенности кіевлянъ. Населеніе изъ Кіева отливало или на сѣверъ, или на западъ: въ 1332 года пришелъ изъ Кіева служить въ землю Суздальскую бояринъ Родіонъ Нестеровичъ съ 1700 своихъ дворянъ, фактъ доказывающій значительную населенность Кіева въ татарское время и отливъ его въ первое время литовскаго владычества. Волынскіе князья, очевидно держались болѣе самостоятельно. Городъ Владиміръ Волынскій продолжаетъ быть стольнымъ городомъ всейюжно й Руси; тамъ въ 1331 году пребывалъ митрополитъ Ѳеогностъ; туда явились къ нему для посвященія новгородскій владыка и претендентъ на отдѣльную епископію псковскую

---

[1]) См. N. XIV.

(Нов. 1-я лѣт). Константинопольскій патріархъ своею грамотою 1354 года призналъ Кіевъ городомъ, непригоднымъ для резиденціи митрополита. Однако, какъ увидимъ сейчасъ, высокое значеніе матери городовъ русскихъ вскорѣ опять возстановило Кіевъ по крайней мѣрѣ въ размѣрахъ, до которыхъ онъ дошелъ въ татарскую эпоху. Прочія страны южной Руси, которыхъ власть литовская не касалась непосредственно, могли чувствовать только благодѣянія сильной защиты могучаго военнаго государства.

Въ нашей литературѣ высказано предположеніе, что въ началѣ XIV ст., въ періодъ подчиненія южной Руси литовцамъ, „область поселенія южно-руссовъ значительно съуживается, сравнительно съ предшествовавшимъ періодомъ", т. е. татарскимъ [1]). Доказательства этого находятъ въ путешествіи Пимена Воронежскаго, который, проѣхавъ между Сеймомъ, Сулою и Днѣпромъ, такъ описываетъ эту страну: „бяше бо пустыня зѣло; не бяше бо видѣти тамъ ни града, ни села..., не бѣ бо видѣти человѣка, точію пустыня велія и звѣрей множество". Но степи между лѣвымъ берегомъ Сулы и Днѣпромъ и прежде не были заселены русскимъ народомъ, а равно и мѣстность за Семью до Донца, оставалась во власти кочевниковъ еще съ того времени, когда сѣверянское населеніе въ XI—XII в. было оттѣснено съ этой исконной земли половецкой. Вообще съ побѣдами Гедимина, т. е. съ началомъ обратнаго движенія народовъ съ запада къ востоку, это не вяжется. Можно предположить, что татарскія кочевья съ тѣхъ поръ подвинулись къ югу, стали держаться подальше отъ южно-русскихъ предѣловъ. Это, между прочимъ, можно усмотрѣть изъ того, что Ольгердъ, ища театра рѣшительныхъ битвъ съ татарами, нашелъ его на Синихъ водахъ, а Витовтъ на Ворсклѣ. Стрыйковскій го-

---

[1]) Ир. Житецкій; Кіев. Стар. 1884 г., сент., стр. 6.

воритъ объ Ольгердѣ, что онъ освободилъ отъ татаръ Торговицу, Бѣлую Церковь, Звенигородъ и всѣ степи отъ Очакова до Кіева и отъ Путивля до устья Дона и оттѣснилъ ихъ до Волги. Эти преувеличенныя сказанія явились послѣдствіемъ преданія о дѣйствительныхъ подвигахъ первыхъ литовскихъ князей.

Произошло ли тогда какое-либо вселеніе литовскаго племеннаго начала въ южную Русь?—Мы видѣли, что лѣтопись передастъ (сомнительный) фактъ назначенія Гедиминомъ въ Кіевъ намѣстника-литовца,—и только. Нѣкоторыя единичныя лица и впослѣдствіи назначаемы были правителями городовъ въ южной Руси (напр. въ нач. XV в. Гедигольдъ староста подольскій); но это временное и пришлое населеніе, по минованіи службы, опять возвращалось въ свои сѣверныя литовскія земли. Въ составѣ осѣдлаго землевладѣльческаго класса мы не можемъ отыскивать литовскую примѣсь не только въ XIV в., но и въ нач. XV в; тогда не могло быть никакой приманки для воинственныхъ дружинъ, жившихъ еще военною добычею, поселяться въ чужой странѣ, среди чужого населенія. Сподвижники Гедимина и Ольгерда всѣ тѣснились около своихъ вождей въ ихъ родныхъ литовскихъ замкахъ.

Есть извѣстіе, что уже ко временамъ Гедимина относится начало землевладѣнія литовскихъ пановъ на территоріи южной Руси; Бѣлевскій отмѣтилъ такой фактъ на межигорской рукописи (содержащей такъ называемыя лѣтописи Волыни и Украины): „1333 года Альбрехтъ Гаштольдъ, воевода Виленскій, основалъ замокъ и монастырь между Кіевомъ и Черниговомъ на р. Острѣ, между Днѣпромъ и Десною, въ своемъ наслѣдственномъ имѣніи и передалъ (монастырю) села: Выползовъ, Филиповщину, Естаминку, Крохаевъ, Боденковичи, Зувинъ, Червинъ, Зовлынщизну, Пророковщину и близъ монастыря и замка мѣстечко Остеръ, а также озера: въ Чер-

винѣ озеро изъ Днѣпра—тони двѣ, въ Ходенковичахъ озеро изъ Десны—тони двѣ, въ Крохаевѣ озеро изъ Десны—тоня одна, въ Ялмункѣ озеро изъ Десны—тони двѣ и озеро изъ Десны городское—тоня одна. Но когда татары разрушили вмѣстѣ съ замкомъ и монастырь, то онъ уже не былъ возстановленъ; уже потомъ Сигизмундъ-Августъ возстановилъ одинъ замокъ и поставилъ первымъ старостою Константина Ратомскаго" [1]). Но въ этомъ фактѣ, если отнести его къ 1333 г., нѣтъ ничего правдоподобнаго. При Гедиминѣ его сподвижники-литовцы были язычники; они не могли имѣть *наслѣдственныхъ* имѣній въ южной Руси. Думать надобно, что здѣсь вѣрный фактъ обладанія г. Остра Гаштольдомъ (быть можетъ современниковъ Витовта), отнесенъ къ эпохѣ столь ранней.

Относительно временъ болѣе позднихъ, т. е. эпохи Витовта (нач. XV в.) можно бы предположить, что литовскаго элемента въ составѣ южно-русскаго населенія мы не замѣчаемъ потому, что письменные памятники относительно состава населенія дошли до насъ уже изъ того времени, когда литовцы успѣли обрусѣть и принять фамиліи мѣстной русской формы.—Но замѣтное и явное обрусѣніе литовцевъ вообще на территоріи Литовскаго государства совершается на глазахъ исторіи,—именно во времена Витовта, въ началѣ XV в. Отъ этого времени мы имѣемъ уже достовѣрныя историческія свидѣтельства, дающія намъ возможность сравнить процессъ ассимиляціи литовцевъ на сѣверѣ—въ Бѣлоруссіи съ одновременнымъ составомъ населенія южной Руси. Составъ совѣта Витовта, т. е. высшихъ чиновъ литовскихъ, обозначенныхъ на актѣ Городельской уніи 1413 г., былъ таковъ: Монивидъ (воевода виленскій), Явинъ (троцкій), Мин-

---

[1]) См. Н. П. Дашкевича: „Замѣтки по исторіи литовско-русскаго государства", стр. 57.

гайло (каштелянъ виленскій), Сунгайло (троцкій), Ненира Остикъ, Бутримъ, Голигинтъ, Николай Билиминъ, Корейво, Вышигердъ, Монтигердъ, Товтигердъ, Иванъ Гаштольдъ, Волчко, Кульва, Бусовда, Ядота, Рало, Иванъ Римовидовичъ, Гинендъ Концевичъ, Докса, Николай Бейнаръ, Волчко Когутовичъ, Як. Мингелъ, Вожнаръ Ворколовичъ, Григорій Сангава, Сакъ, Начко, Вербунтъ, Монстивильдъ, Стан. Вышигинъ, Войшинъ Даменковичъ, Монстольдъ, Андрей изъ Укнетовичъ, Качанъ Суковичъ, Іоан. Эйвильдъ, Стан. Бутовтовичъ, Мунимундъ изъ Сесниковичъ, Родвалъ, Кочанъ Мичухъ, Гердудъ, Куппа, Войдылъ Кошиловичъ, Сургутъ etc [1]). Здѣсь на всю большую массу именъ приходится только около пяти, звучащихъ по русски; то могли быть или обрусѣвшіе литовцы или старые русскіе бояре; но и эти послѣдніе могутъ быть отнесены на счетъ южной Руси. Здѣсь всѣ успѣхи обрусѣнія обнаруживаются пока христіанскими именами, присоединенными къ нѣкоторымъ литовскимъ фамиліямъ. Черезъ 9 лѣтъ послѣ Городельской уніи Витовтъ заключаетъ мирный договоръ съ орденомъ (27 сентября 1422 г.); изъ подписей на актѣ этого договора наблюдаемъ дальнѣйшіе слѣды потери племеннаго облика высшими литовскими фамиліями; именно, кромѣ князей, которые уже, большею частію, носили христіанскія имена, здѣсь находимъ: Михаила Ивановича—старосту кіевскаго, Григорія Семіоновича и Ивана Путяту—князей (duces) земель литовскихъ и русскихъ; изъ пановъ отмѣчаются: Войцѣхъ, иначе Монивидъ, Христіанъ, иначе Остикъ, Янъ, иначе Явнисъ, Георгій, иначе Бедигольдъ—староста подольскій, Румпольдъ—витебскій, Янъ Бутримъ—смоленскій, Михаилъ, иначе Монвидъ—староста гродненскій, Янъ, иначе Гримальдъ и etc [2]).

---

[1]) Vol. leg. I, 129—130; сл. ibid. стр. 131 и Данил. Skarb. Dyplomat. II, N, 1025 и 1026.

[2]) Даниловичъ: Skarb. Dypł. II, N. 1359.

Здѣсь, хотя литовскій элементъ уступаетъ мѣсто польскому (Войцѣхъ, Янъ и другіе) и русскому, но еще явно преобладаетъ; не остается никакого сомнѣнія, что мы имѣемъ дѣло съ литовцами, за исключеніемъ трехъ первыхъ именъ, относящихся къ южной Руси. Даже въ самомъ концѣ княженія Витовта совѣтниками его были: Гедигольдъ—воевода и староста виленскій, Румбольдъ—маршалъ литовскій, Николай Малдрикъ [1]), Явнутъ—воевода троцкій, Гаштольдъ—маршалъ дворный [2]). Въ такомъ же (литовскомъ) составѣ остается рада вел. княжества и при Свидригайлѣ (какъ она обозначена на актѣ мирнаго договора съ орденомъ 1431 года [3])..

Совершенно иное находимъ мы въ тоже время, при томъ же Свидригайлѣ въ отдѣльной радѣ Волынской земли (т. е. южной Руси вообще): въ грамотѣ этого князя 1430 года Ивану Мышатѣ, данной въ Луцкѣ, мѣстная рада обозначена въ такомъ составѣ: князь Ив. Вас. Чорторызскій, п. Ив. Козаринъ, п. Немира—староста Луцкій, п. Гаврило Шило Кирдеевичъ, п. Василій Полоцкій, п. Пѣшко—маршалокъ, князь Ѳедоръ Козека, п. Семашко Епифановичъ, п. Федько Колодязскій—канцлеръ, Федько Козловскій [4]). Сравнивая это съ подписями на сѣверо-западныхъ актахъ, видимъ огромную разницу въ составѣ правительствующихъ лицъ.

Что литовскій элементъ составляетъ самую ничтожную примѣсь въ составѣ населенія южной Руси, и именно только въ составѣ высшаго—землевладѣльческаго класса, это можно прослѣдить по дошедшимъ до насъ грамотамъ мѣстныхъ князей. Въ грамотахъ временъ Ольгерда, Коріатовичей и Любарта почти не встрѣчается литовскихъ племенныхъ

---

[1]) Нарбутъ, VI, 548 и 554.

[2]) Даниловичъ: Skar. dypł. II. № 1514, 1515.

[3]) Нарбутъ, VII, dodatki, str. 9—16.

[4]) Ак. южн. и зап. Рос. I, № 18.

названій ни въ числѣ лицъ, получающихъ привилегіи, ни въ составѣ мѣстныхъ бояръ, свидѣтелей акта: въ 1375 г.—въ грам. Алек. Коріатовича свѣдки: Гринко, Рогожка, Прокопъ и Семенка Корабчевскіе; по грам. Витовта 1383 года получаетъ привилегію Василій Корачевскій; по грам. 1427 года Есько Нешевичъ. По грамотамъ Свидригайла, писаннымъ въ Луцкѣ и Кіевѣ, на большую массу бояръ съ мѣстными русскими фамиліями, лишь изрѣдка является одинъ—два съ литовскими прозваніями; такъ въ грам. 1408 года, наряду съ Гулевичами, Кожариномъ, Волотовичемъ, Чорнымъ и Мукосѣевичемъ, и двумя съ сомнительными польскими наименованіями (п. Хохлевскій, п. Янъ Войницкій) является только одна фамилія литовская—Монвидъ—староста Подольскій и Кременецкій). По грам. 1431 года привилегію получаетъ Браславскій землянинъ, Карпъ Ивановичъ Микулинскій; другіе, упоминаемые въ томъ актѣ Браславскіе земляне: Тихонъ Слупыця, Вас. Омелковичъ, Сем. Юзыновичъ, Макс. Тымковичъ, Ярмола, Евсѣй, п. Кмыта; имена обозначенныхъ въ грам. 1430 года приведены выше. Въ грам. 1437, писанной въ Кіевѣ, между 11-ю свидѣтелями находимъ одного литовца-Войдила; по грам. 1438 года привилегію на имѣніе въ Летичевскомъ повѣтѣ получаетъ Григ. Стреченовичъ; въ грам. 1442 года, писанной въ Кіевѣ, въ пользу Андр. Воятовича, являются свидѣтелями: Носъ, Паорша, кн. Глинскій, Гулевичъ, Кирдеевичъ, Чорный, Дчюса и Стоянъ; изъ нихъ два звучатъ по литовски. Въ грам. 1445 года Петрашу Мыльскому, писанной въ Луцкѣ, свидѣтелями являются тѣ же русскіе бояре (Гулевичи и пр. съ присоединеніемъ Шила); тоже въ грам. 1446 года, писанной тамъ-же; при Казимирѣ получаетъ пожалованіе Кіевскій бояринъ Пирхайло.

Въ XV вѣкѣ, и въ началѣ XVI в. въ населеніи Кіевщины и Волыни видимъ только княжескія фамиліи (впослѣдствіи весьма многочисленныя но за то совершенно обрусѣвшія), несомнѣнно литовскаго происхожденія.

Отъ временъ Сигизмунда I до насъ дошла полная перепись князей и землянъ Волынской земли 1528 [1]); въ ней (кромѣ князей) находимъ болѣе, чѣмъ 200 фамилій, и между ними только двѣ литовскія: Прушкисъ и Монтовтовичъ. Конечно, къ тому времени нѣкоторые изъ литовцевъ, которые могли быть въ южной Руси, успѣли обрусѣть; но это въ свою очередь доказываетъ численное ничтожество здѣсь литовцевъ среди кореннаго русскаго населенія. Слѣдуетъ также имѣть въ виду, что племя, завоевавшее южную Русь, само отличалось замѣчательною этнографическою пассивностію; оно съ легкостію и быстротою усвояло себѣ чужой національный обликъ. Государство, имъ основанное, уже при Ольгердѣ, сдѣлалось вполнѣ русскимъ (по правительственному языку и учрежденіямъ); въ немъ не замѣчается никакой борьбы между племеннымъ литовскимъ началомъ и большинствомъ населенія—русскимъ. Лишь съ конца XIV вѣка высшіе классы литовцевъ начали съ такою же быстротою усвоять польскій этнографическій обликъ и съ тѣхъ поръ установилась замѣтная борьба между русскимъ и этимъ мнимо-литовскимъ (т. е. польскимъ) началомъ.

Въ переписи хоругвей 1421 г., сдѣланной по распоряженію короля Ягайла [1]), перечисляется составъ военно-служилаго класса, по всей видимости бѣлорусскаго. Въ ней между множествомъ именъ русскихъ и ополяченныхъ, встрѣчаемъ не мало фамилій чисто-литовскихъ, напр. Торвидъ Лерткевичъ, Вайшалкъ, Хоргавло, Гармонтъ, Подвялъ, Рештволъ, Вишуйло, Остейко, Сорвилъ, Товла, Гедговтъ, Биловтъ, Визердъ, Довгялло, Довгіалъ, Яловтъ, Есмунтъ, Явошъ,

---

[1]) Ак. Вил. Ком. т. XIII, № 6.

[1]) Перепись найдена нами въ актахъ Кіевскаго центральнаго Архива (въ выписи 1689 г.), и будетъ напечатана въ слѣдующемъ томѣ Актовъ о заселеніи юго-западной Россіи.

Сурвилъ, Ямонтъ, Есмонтъ, Майгертъ, Киркилло, Моршилло, Корбутъ, Монтигердъ, Друкша, Дербутъ, Сакгайло, Эйтвилъ, Скирдатъ, Герогайло, Мунтовтъ, Войкуръ, Воршило, Гойдемонъ, Монтвидъ, Гейгалъ, Нарбутъ, Рынводъ, Рогайло, Войнило и много другихъ. Хотя въ той-же переписи содержится и нѣсколько южно-русскихъ именъ, напримѣръ: Бойко, Волочко, Жаба, Кисель, Немира, Менчицъ, Лукашевичъ, Пузына, Кмита, Тышка и др.; но несомнѣнно, что мы имѣемъ здѣсь перепись преимущественно бѣлорусскую.

Въ XV и нач. XVI в. отмѣчаются литовскіе землевладѣльцы въ кіевской землѣ, какъ особый классъ; въ уставн. кіев. грам. 1507 г. (которою подтверждены такія же грамоты Казимира и Александра) читаемъ: „А которые князи, и панове, и бояре литовскіе держатъ имѣнія въ кіевской земли, тымъ служба заступати съ тыхъ имѣній съ Кіяны, самимъ своими головами". Здѣсь литовскіе землевладѣльцы отличены отъ Кіянъ; очевидно ихъ не много, ибо о нихъ говорится, какъ объ исключеніи. Наконецъ „литовскіе паны" въ то время были уже по національности — русскими.

Такимъ образомъ думаемъ, что литовское завоеваніе лишь отчасти и въ малой степени содѣйствовало внесенію литовской примѣси въ составъ южно-русскаго населенія,—примѣси начавшейся еще въ древнія времена и въ татарскую эпоху, о чемъ упомянуто было выше.

Литовское завоеваніе, т. е. образованіе одного государства изъ сѣверо-западныхъ и юго-западныхъ русскихъ земель могло сопровождаться внутреннимъ передвиженіемъ русскихъ этнографическихъ группъ, т. е. сближеніемъ сѣверо-западнаго-бѣлорусскаго племени съ юго-западнымъ [1]). Уже въ

---

[1]) Существуетъ мнѣніе (Шараневича и Ир. Житецкаго) о томъ, что южно-русская колонизація литовскихъ и бѣлорусскихъ земель должна быть отнесена къ татарской эпохѣ; но съ этимъ

древнюю княжескую эпоху процессъ такого сближенія начался по частямъ въ пограничной Припетской странѣ, когда княжество Туровское отошло къ Кіевской землѣ и когда установилось родовое единство между смоленскими и кіевскими князьями. Въ государствѣ Даніила тотъ же процесъ дѣлаетъ дальнѣйшіе успѣхи, когда это государство подвигало свои колоніи черезъ землю Ятвяговъ къ сѣверу—въ нынѣшнюю гродненскую страну; Пинскъ принадлежалъ уже къ этому государству. Теперь для взаимнаго общенія между тою и другою группою русскихъ племенъ открылся самый широкій просторъ: южно-руссы, по дѣламъ государственнымъ подолгу живали въ Вильнѣ и другихъ сѣверныхъ городахъ, получали тамъ владѣнія; бѣлоруссы большими военными массами приходили на югъ для защиты южной Руси отъ татаръ и могли получать здѣсь имѣнія. Самое движеніе литовскихъ завоевательныхъ дружинъ съ сѣвера на югъ должно было постепенно подвигать въ этомъ направленіи русское населеніе. Въ цѣломъ государствѣ несомнѣнно могъ бы установиться одинъ общій русскій типъ населенія, если бы тому не помѣшалъ складъ государства, допускавшій широкую провинціальную самобытность отдѣльныхъ частей. Благодаря этому, а еще болѣе отторженію южной Руси въ 1569 г. отъ литовскаго великаго княжества къ польскому королевству, объединительныя этнографическія начала не достигли полныхъ результатовъ: южноруссъ противопоставилъ себя бѣлоруссу, котораго именуетъ литвиномъ.—Но мы увидимъ въ своемъ мѣстѣ, какое важное значеніе бѣлорусскій элементъ играетъ въ колонизаціи Днѣпровскихъ пустынь.

согласиться трудно; въ то время литовцы были не менѣе страшны, какъ и самые татары. Можно принять, какъ вполнѣ вѣроятную, гипотезу о колонизаціи южно-руссами ближайшихъ полѣсскихъ и бѣлорусскихъ областей.

Обозначивъ такимъ образомъ возможные общіе предѣлы литовскаго вліянія на населеніе южной Руси, посмотримъ, чтò сдѣлано въ эпоху первыхъ литовскихъ князей, т. е. Ольгерда и Витовта, для заселенія этой страны. Непосредственная дѣятельность Ольгерда на территоріи южной Руси начинается только ок. 1362 г., когда прогнавъ князя Өеодора, Ольгердъ, по словамъ лѣтописи, „началъ владѣть тѣми, кому отцы его дань давали", т. е. вступилъ въ непосредственное распоряженіе страною, которая до того времени управлялась удѣльнымъ княземъ-подручникомъ литовскихъ князей. Впрочемъ и потомъ отдѣльность и отдаленность южной Россіи отъ центра государства заставила Ольгерда вновь допустить здѣсь старый удѣльный порядокъ, такъ что во 2-й половинѣ XIV и въ 1-й половинѣ XV в. дѣло колонизаціи страны находилось въ рукахъ мѣстныхъ князей кіевскихъ (Владиміра, Свидригайла, и Олельковичей), и подольскихъ (Коріатовичей).—Обратимся къ Кіевщинѣ.

Княземъ кіевскимъ сдѣлался сынъ Ольгерда Владиміръ. Тогда наступаетъ эпоха новаго процвѣтанія кіевской земли, съ именемъ Владиміра Ольгердовича соединяется память о возстановленіи русской народности и процвѣтанія православной вѣры въ южной Руси; тогда Кіевъ сдѣлался соперникомъ Москвы и сталъ вновь резиденціею митрополитовъ, которыхъ не хотѣлъ признать великій князь московскій [1]). Долгое и мирное правленіе князя Владиміра должно было имѣть результатомъ возстановленіе спокойствія и безопастности въ окрестной странѣ, а слѣдовательно и увеличеніе населенности этого края. Во время смутъ, царствовавшихъ въ сѣверныхъ частяхъ литовскаго государства по смерти Ольгерда при Кейстутѣ, Ягайлѣ и въ первые годы правленія Витовта (1377—1392), кіевская

---

[1]) См. В. Б. Антоновича: „Кіевъ, его судьба и значеніе" Кіев. Стар. 1882 г. январь.

земля оставалась въ сторонѣ и пользовалась относительнымъ спокойствіемъ. Новый король польскій (Ягайло), очевидно, заискивалъ у могущественнаго князя кіевскаго и потому три раза обращался къ нему за полученіемъ отъ него присяги въ вѣрности. Благодаря самостоятельному положенію кіевскаго князя, династическая унія 1386 г. не произвела никакого переворота въ составѣ и характерѣ населенія кіевкой земли. Можно считать эту землю во второй половинѣ XIV в. государствомъ самостоятельнымъ, находившимся лишь въ союзѣ съ Литвою и потомъ Польшею. Установителю единодержавія въ Литвѣ—Витовту пришлось вновь завоевывать это государство; походъ Витовта 1392 г. на Кіевъ совершенно напоминаетъ походъ Гедимина 1321 г.; тогда опять взяты силою Овручь и Житоміръ; но Кіевъ и князь Владиміръ, уже не защищались. Князь бѣжалъ въ Москву и по возвращеніи, получилъ въ удѣлъ Копылъ. Въ Кіевѣ посаженъ княземъ братъ его Скиргайло Ольгердовичъ (1392—1396); но судьба кіевской земли отъ этого не измѣнилась. Скиргайло, титуловавшійся великимъ княземъ кіевскимъ, также держался русской національности и православной вѣры. Русское населеніе княжества не могло претерпѣвать тогда никакихъ новыхъ инородныхъ вторженій въ свою среду. По смерти Скиргайла Кіевъ не пересталъ быть самостоятельнымъ удѣломъ: въ немъ княжилъ Іоаннъ Ольгимунтовичъ (или Борисовичъ), погибшій въ битвѣ на Ворсклѣ 1399 г., а потомъ сынъ его Андрей Ивановичъ (упом. ок. 1420 г.) Свидригайло втягиваетъ Кіевъ въ сѣверныя усобицы и даже наводитъ иногда татаръ (1433 г). Но въ тѣ промежутки своей бурной жизни, въ которые онъ самъ управлялъ южною Русью, онъ опирался на русское православное населеніе въ своей борбѣ съ литовско-польскимъ элементомъ. Такъ продолжалось до Казимира, когда въ 1440 году кіевское княженіе утвердилось опять въ потомствѣ

Владиміра Ольгердовича, — т. е. въ такъ называемомъ родѣ Олельковичей. Первый изъ нихъ Александръ (Олелько) Владиміровичъ правилъ 1440—1455 г.; это опять былъ русскій князь православнаго вѣроисповѣданія, спасавшій южную Русь отъ первой попытки на церковную унію: онъ изгналъ Исидора, прибывшаго съ флорентійскою собора для провозгашенія здѣсь уніи, установленной тамъ; предъ концомъ жизни отъ даже принялъ постриженіе въ монашество. Сынъ и преемникъ его Семенъ Олельковичъ, княжившій отъ 1455 по 1471 г., держался неуклонно тѣхъ же русскихъ и православныхъ началъ въ своемъ управленіи.—Названнымъ князьямъ кіевскимъ и непосредственно Витовту принадлежатъ тѣ колонизаціонные успѣхи, которые сдѣланы въ то время на югѣ Кіевской земли.

Чтобы понять важность этихъ успѣховъ, надо видѣть при какихъ невыгодныхъ условіяхъ совершалось колонизаціонное движеніе русскаго населенія къ югу.

Новыя попытки колонизаціи были производимы среди повторявшихся новыхъ частичныхъ, но страшныхъ нападеній татаръ въ XIV и XV вѣковъ; при этомъ въ одинаковомъ положеніи съ кіевщиною находились и при-бужскія и приднѣстровскія степи, или такъ называемое Подоліе.

Преждевременное агресивное движеніе европейскихъ народовъ на востокъ при Ольгердѣ и Витовтѣ успокоеніе предѣловъ кіевской земли при Владимірѣ не дали еще продолжительныхъ и прочныхъ результатовъ. Знаменитая битва при Ворклѣ 1399 года, когда Эдигей разбилъ на голову союзныя силы Руси, Литвы, и вспомогательныхъ полковъ польскихъ, нѣмецкихъ и волошскихъ, собранныя Витовтомъ, указала, что для Европы еще не кончилась эпоха оборонительный борьбы съ азіатскими варварами. Уничтоживъ войска Витовта, Эдигей дошелъ до самаго Кіева, который откупился

за триста рублей, но вся окрестная страна и даже вся Волынь были опустошены.

Въ 1416 году совершилось новое нашествіе Эдигея, которое въ мѣстной лѣтописи описано такъ: „Эдика, гетманъ Тамерлановъ царя татарскаго, поплѣни русскую землю, и Кіевъ, и Печерскій монастырь сожже и со землею соровна и даже доселѣ уже не може быти таковъ; но единаче замку тогда не може взяти въ Кіевѣ Едика“ (густ. лѣт.). Тогда же разрушенъ былъ замокъ Синяя Вода. Послѣдующія опустошенія южной Руси въ XV вѣкѣ отмѣчены густынскою лѣтописью въ такомъ порядкѣ. Подъ 1433 год. лѣтопись разсказываетъ, что „Свидригайло неспокойный привелъ татаръ на литву и ляховъ; татары же пришедши, узнали о силѣ ляховъ и литвы и не пошли (туда); только его (собственную) *Русскую землю* поплѣнили *около Кіева и Чернигова* огнемъ и мечемъ; безъ числа христіанъ въ плѣнъ повели“. Нельзя въ этомъ случаѣ винить только Свидригайла; то были плоды стремленій Польши захватить въ свои руки Русь,—стремленій, противъ которыхъ русскій князь принужденъ былъ выставить варваровъ. Затѣмъ въ лѣтописи находимъ длинный рядъ сказаній о нападеніи татаръ уже на Подолію: въ 1447 году „татаре многія пакости *на Подолю* сотвориша“; въ 1452 году опять „татаре многія пакости *на Подолю* сотвориша, и Баръ сожгоша, а потомъ и около Львова пакости твориша; и не могоша ихъ наши одолѣти“. Въ 1453 году „татаре многія пакости на Волыню сотвориша; но поражены быша“. Въ 1457 года татаре много зла *на Подолю* сотвориша; прыйде же противу имъ Варѳоломей Бучацкій, хотя ихъ изгнати; но понеже мало имѣяху дружины, побіены быша отъ татаръ“. Въ 1462 года „Литву и Волынь татаре поплѣниша“. Въ 1469 году „татаре заволжскіе пришли въ нашу (южную) *Русскую землю* и раздѣлились на три части: одни пошли въ *Подолье*; но тамъ не много зла сдѣлали; будучи отражены

тамошними храбрыми воеводами; другіе пошли на Литву и тамъ безъ мѣры зла сотворили огнемъ и мечемъ около Житоміра, Кременца, Владиміра; третьи пошли на Волоховъ".

Среди такихъ то обстоятельствъ Литовско-Русскому государству, а въ частности княжеству Кіевскому приходилось вести свою колонизаціонную дѣятельность. И при такихъ условіяхъ русское государство успѣло не только возстановить населеніе въ своихъ древнихъ предѣлахъ (т. е. въ границахъ Кіевскаго княженія временъ до-татарскихъ), но и подвинуть границы русской колонизаціи въ тѣ степныя пространства, гдѣ до того времени никогда не бывало русской осѣдлости, и даже коснуться передовыми колоніями береговъ Чернаго моря.

Впрочемъ самыя опустошенія татаръ должны были подать мысль о томъ, что успѣшная борьба съ варварами возможна только при помощи средствъ, доставляемыхъ европейскою культурою, т. е. приходилось подвигаться въ степи укрѣпленными поселеніями.

Опредѣлимъ сначала границы, охваченныя на югѣ великимъ княжествомъ (отъ половины XIV до второй половины XV вѣка), а потомъ укажемъ главныя черты русской колонизаціи внутри этихъ границъ.

Уже Ольгердъ наметилъ своимъ мечомъ южные предѣлы Кіевской земли по Синюю-воду (Синюху) и Бѣлобережье, т. е. Запорожье: „князь Литовскій Олгердъ Гедиминовичъ Синюю воду и Бѣлобережье повоева", говоритъ никоновская лѣтопись, конечно съ голоса болѣе раннихъ источниковъ. Съ этимъ совпадаетъ извѣстное сказаніе бѣлорусскихъ лѣтописей о побѣдѣ Ольгерда надъ татарами на Синихъ водахъ, фактъ, относимый изслѣдователями къ 60-мъ годамъ XIV вѣка (съ нимъ намъ придется столкнуться ниже),—фактъ, который, по нашему мнѣнію, нѣтъ причинъ заподозрѣвать и переносить въ эпоху Витовта. Но это воеваніе Ольгерда въ южныхъ степяхъ кіевскихъ и подольскихъ не означаетъ еще

прочнаго пріобрѣтенія территоріи для русской колонизаціи. Твердое обозначеніе границъ постройкою укрѣпленій въ то время не могло еще зайти за Рось. Страна между Кіевомъ и Росью, заселенная еще въ до-татарскую эпоху, не могла оставаться пустою, ибо въ этой мѣстности лежало упомянутое выше княжество пороское; въ этой же мѣстности уцѣлѣли до нынѣ поселенія съ именами до-татарскаго періода. Если и не признавать никакой достовѣрности за сказаніями Стрыйковскаго о томъ, что Ольгердъ очистилъ отъ татаръ между прочимъ *Бѣлую церковь*, то самая сущность дѣла заставляетъ признать существованіе укрѣпленій на верхней Роси и Стугнѣ въ XIV вѣкѣ. Показаніе Балинскаго о томъ, что Ольгердъ заселилъ Бѣлую церковь „своимъ людомъ" [1]), разумѣется, не есть историческій фактъ, а догадка, но за то отень правдоподобная т. е. мы считаемъ вѣроятнымъ укрѣпленіе Ольгердомъ границы по рѣку Рось.

Владиміру Ольгердовичу и Витовту принадлежитъ расширеніе границы къ югу.

Нарбутъ и другіе приписываютъ Витовту возобновленіе Канева, основаніе Черкасъ, Кременчуга, Мишурина Рога и таможни на Тавани, укрѣпленія Дашева, построеніе на берегу Чернаго моря Очакова и устройство гавани Хаджи—бей, т е. Одессы, а также крѣпостей Караула, Гербердеева и Упска. Но здѣсь съ именемъ Витовта соединенъ трудъ многихъ поколѣній, предшествующихъ и послѣдующихъ. Выдѣлить въ этой исторіи колонизаціонныхъ движеній южной Руси къ Черному морю послѣдовательныя ступени ея и пріурочить каждую изъ нихъ къ имени того или другаго князя, — невозможно при наличныхъ источникахъ. Можно признать за несомнѣнныя лишь слѣдующія соображенія: до Витовта *Черкасы* несомнѣнно уже существовали, какъ

---

[1]) Starożyt. Polska, T. II, стр. 490.

поселеніе особаго народца и какъ укрѣпленіе, тянувшее къ Кіевской землѣ: Витовтъ, смѣщая Владиміра Ольгердовича, въ числѣ прочихъ пригородовъ Кіевской земли, овладѣлъ Черкасами. Итакъ, если не относить основаніе этого укрѣпленія ко времени Гедимина (о чемъ упомянуто выше и о чемъ скажемъ сейчасъ), то надо признать, что среди жившаго здѣсь издавна народца, воздвигнуто укрѣпленіе княземъ Владиміромъ Ольгердовичемъ.

Правда есть догадки о существованіи Черкасъ еще въ до-татарскую эпоху ибо тюркскіе народцы, жившіе здѣсь уже тогда именовались черкасами (Кар. И. Гос. Р. II, прим. 396), но это могло относиться къ народу, а не къ городу. Равн. обр. неизвѣстно, на чемъ основано показаніе Болтина, о возникновеніи Черкасъ около 1284 г., когда будтобы бѣжали сюда колонисты изъ Рыльскихъ слободъ баскака Ахмата, послѣ разрушенія этихъ слободъ княземъ Олегомъ. Также нѣтъ основаній принять показаніе литовскихъ лѣтописей о томъ, что Гедиминъ уже засталъ Черкасы существующими, когда завоевалъ Кіевское княжество въ 1321 году; ибо нѣтъ никакой вѣроятности, чтобы русская колонизація въ эпоху татарщины зашла такъ далеко на югъ. Еще менѣе можно считать историческимъ фактомъ преданіе, разсказанное мѣстными жителями люстраторамъ 1552 г. объ основаніи Черкасъ Гедиминомъ.

Собственно Витовту можетъ быть приписано дальнѣйшее распространеніе укрѣпленной линіи до пороговъ днѣпровскихъ: имъ построены: *Кременчугъ, Мишуринъ Рогъ,* устроена *Таванъ* и можетъ быть *Бужинъ* на Днѣпрѣ (городъ, по преданію, большой и весьма древній); укрѣпленная линія отъ Днѣпра шла поперекъ степей, чрезъ среднее теченіе Буга, гдѣ основанъ *Дашевъ* (нынѣ мѣстечко Липовецкаго уѣзда); Витовтомъ же чрезъ Бугъ устроенъ каменный мостъ (развалины котораго видны были еще въ XVI в.).—Далѣе Витовту принадлежитъ

расширеніе предѣловъ государства до Чернаго моря: имъ основаны поселенія: *Чичаклей* (нынѣ село Ананьевскаго уѣзда), *Баргунь* и *Тягинка* (поселенія Херсонскаго уѣзда). Поселенія на Днѣстрѣ и по берегу Чернаго моря выдвинуты со стороны Подолія въ тѣже времена; именно *Очаковъ* и *Хаджибей* несомнѣнно существовали при Витовтѣ въ составѣ литовскаго государства (объ Очаковѣ Гваньини сообщаетъ: „quae quondam *Vitoldi tempore* Litwaniae colonia erat“). Изъ Хаджибея (Одессы) король Ягайло отправлялъ хлѣбъ.

Во всякомъ случаѣ со стороны юго-востока предѣлы литовскаго государства въ то время дошли до Чернаго моря не посредствомъ фиктивныхъ правъ завоеванія, а въ силу фактическаго обладанія южными степями. Русскія поселенія никогда прежде, въ самую блистательную эпоху Владиміра святаго и Мономаха, не доходили до этихъ предѣловъ.

Огромная часть этого пространства въ XV в. входила въ составъ княжества кіевскаго; оно простиралось съ сѣвера отъ Мозыря за Припетью на югъ до Чернаго моря, и съ запада отъ бассейна Днѣстра [1]) на востокъ до Донца [2]). Въ предѣлы кіевскаго княжества включалось не только будущее кіевское воеводство, но и браславское и часть подольскаго, а также все заднѣпровье отъ Любеча до Засулья. На его долю именно и выпала колонизаціонная работа во всѣхъ южныхъ степяхъ, кромѣ юго-западнаго угла Подолія, имѣвшаго иную судьбу. Указанныя границы великаго княжества были опредѣлены точнѣе при князѣ Семенѣ Александровичѣ, т. е. во 2-й половинѣ XV в.; князь посылалъ своего черкасскаго намѣстника Свиридова, который, объѣхавъ лично, клалъ по

[1]) См. ниже приводимую грамоту Семена Александровича 1459 года. Въ XIV в. По-бужье относилось еще къ Подолью.

[2]) См. ниже привед. „обводъ границъ“, по распоряженію князя Семена Александровича.

урочищамъ границы съ землею татарскою, городомъ Очаковомъ и съ землю Волошскою, обозначивъ ихъ такъ: земля великаго княжества Литовскаго началась отъ Мораҳвы рѣчки, которая впала въ Днѣстръ; потомъ внизъ по Днѣстру, мимо Тягиня (Бендеръ) до впаденія Днѣстра въ море; отъ устья Днѣстра Лиманомъ пошла граница мимо Очакова до устья Днѣпра, а отъ устья Днѣпра до Тавани; у Тавани перевозы были великокняжескіе наполовину съ перекопскимъ царемъ. На той сторонѣ Днѣпра граница шла по Овечью-Воду; отъ верховьевъ Овечьей-Воды до верховьевъ Самары и Оргѣя, оттуда до Донца, а отъ Донца по Тихую Сосну [1]). Тѣ же границы юридически признаваемы были еще въ XVI в.; въ актѣ разграниченія литовско-русскаго государства отъ королевства польскаго, между прочимъ читаемъ; „внизъ Днѣстра по половицы рѣки ажъ до Видова Озера—великое княжество литовское“ [2]). Но тогда эти границы, какъ увидимъ въ своемъ мѣстѣ, фактически сократились (послѣ разгрома Менгли-Гирея). Когда такія широкія границы были отмежованы мечемъ Ольгерда и укрѣплены Витовтомъ, то въ XV в. князьямъ Кіевскимъ предстояло внутри ихъ до нѣкоторой степени свободное поле насажденія колоній.

Уже изъ изложенныхъ выше свѣдѣній о томъ, что границы государства были опоясаны укрѣпленными пунктами, слѣдуетъ, что первымъ пріемомъ колонизаціи могла быть только *военная колонизація:* впереди мирныхъ поселеній выдвинуты были *замки*, подобные тѣмъ острожкамъ, которыми подвигалась сѣверно-русская колонизація въ донскія и волжскія степи. Сами по себѣ подобные замки не означаютъ еще прочнаго заселенія страны; внутри ихъ сидѣлъ служилый военный людъ, временно занимавшій стражу, еще не прочно

---

¹) Акты Зап. Р, II, N. 199,

²) Вилен. Археограф. Сборн. т. I. стр. 126.

связанный съ мѣстностію; лишь потомъ эти военные люди дѣлаются и мѣстными землевладѣльцами. Вокругъ замковъ могли быть и были пустынныя степи, по которымъ могли (хотя и съ меньшею свободою) двигаться толпы кочевниковъ,

Но такой, исключительно военный, характеръ имѣли въ началѣ XV в. лишь самые отдаленные украинные замки; внутри государства укрѣпленныя поселенія уже сдѣлались зерномъ, около котораго кристаллизуется мирно-гражданское населеніе. Здѣсь замки-города были слѣдующіе: *Кіевъ*, *Житоміръ*, *Овручъ*, *Чернобыль*, *Каневъ*, *Остеръ и Любечъ;* по показанію древнѣйшей Кіевской люстраціи и актовъ, къ этому счету надо прибавить слѣдующіе города, стоявшіе ближе къ степямъ: *Чудновъ*, *Вѣницу* (Винницу), *Хмѣльникъ*, *Межибожъ*, *Божскъ*, *Летичевъ*, *Браславль*, и на лѣвой сторонѣ Днѣпра *Прилуки* (Полт.). Этотъ списокъ существенно дополняется весьма важнымъ актомъ начала XVI вѣка т. е. ярлыкомъ Менгли-Гирея. Въ 1506 году знаменитый ханъ крымскій Менгли-Гирей прислалъ населенію южной Руси („всимъ русскимъ людемъ") извѣстный нелѣпо-притязательный ярлыкъ, въ которомъ онъ утверждаетъ, что предки его, и особенно Хаджи-Гирей еще до Витовта, а потомъ при Казимирѣ пожаловали великихъ князей литовскихъ всѣми русскими землями, и въ особенности южно-русскими (о литовскихъ умалчивается). Такое обращеніе къ населенію Литовскаго государства, какъ „къ людямъ русскимъ" въ высшей степени знаменательно, указывая, какъ сосѣди, даже варвары, смотрѣли на это государство. Въ перечисленіи русскихъ земель, сдѣланномъ въ ярлыкѣ, очевидно вспоминаются весьма давнія поселенія, ибо указаніе, какъ на древнее пожалованіе, такихъ территорій, которыя заселены при самомъ Менгли-Гиреѣ и великомъ князѣ Александрѣ, было бы слишкомъ нелѣпо; сверхъ того, самъ Менгли-Гирей опустошилъ въ 1482 году всю южную Русь, а потому къ началу XVI вѣка поселенія не увеличились здѣсь,

а уменьшились сравнительно съ началомъ XV вѣка. Поэтому поселенія, упоминаемыя въ ярлыкѣ, мы въ правѣ отнести по крайней мѣрѣ къ началу XV вѣка. Въ ярлыкѣ ханъ называетъ между прочимъ: Подольскую тму (округъ), Каменецкую тму, Браславскую, Сокальскую тму, Звенигородъ „со всими входы и з данми и съ землями и водами", Черкасы, Хачибеевъ Маякъ (Одессу), вообще на правой сторонѣ Днѣпра, начиная отъ Кіева Днѣпромъ до устья его; а на лѣвой сторонѣ: Снепорожъ, Глинскъ, Жолвяжъ, Путивль, Биринъ, Синечъ, Хотѣнъ, Лосичи, Хотмышлъ, Черниговскую тму, Сараева сына Егалтаеву тму, Милолюбъ (Радогощъ), Мужечъ, Осколъ, Стародубъ и Брянскъ и т. д.; затѣмъ возвращаясь къ югу, ханъ называетъ: между прочимъ Балыклы, Карасунъ, городокъ Дашевъ, городище Тушинь, Немиръ, Мушачъ, Ходоровъ, „со всими ахъ выходы и данми и землями и водами". Прибавка о выходахъ и даняхъ дѣлается не вездѣ, но именно въ отношеніи къ такимъ округамъ, въ которыхъ предполагается осѣдлое населеніе; о нѣкоторыхъ (напримѣръ Хачибеевомъ Маякѣ) говорится только: „съ водами и землями". Такимъ образомъ мы находимъ, что въ 1-й половинѣ XV вѣка въ степной украинной полосѣ стояли: на лѣвой сторонѣ Днѣпра города: *Глинскъ, Снепорожъ* (кромѣ черниговскихъ и курскихъ городовъ); а на правой: Черкасы, *Балаклѣй* (с. Черкасскаго уѣзда), *Корсунь* (Карасунъ), *Ходоровъ* (Канев. у.) Дашевъ, *Мушачъ* (м. б. Мушуровъ Звенигородскаго уѣзда), *Звенигородъ*, Браславъ, *Немировъ* (Немиръ), Сокаль, Тушинь. Ко многимъ изъ изъ нихъ тянетъ округъ — „тма"; населеніе обложено данями (Ср. списокъ городовъ у Данил. Skar. dypl. I, 746).

Такимъ образомъ на лѣвой сторонѣ Днѣпра укрѣпленною и населенною является страна по рѣку Сулу, — на правой вся страна къ сѣверу отъ линіи, идущей отъ Черкасъ, чрезъ Звенигородъ и Браславль, т. е. пересѣкающей Бугъ и направляющейся къ бассейну Днѣстра, приблизительно подъ 49°

с. ш.. Далѣе на степномъ берегу Чернаго моря между устьями Днѣпра и Днѣстра стояли лишь отдѣльныя укрѣпленія.

Замки были укрѣпленіями, незначительными по объему и не всегда достаточно крѣпкими; они, пользуясь удобствами мѣстности, отчасти укрѣплялись земляными валами, на которыхъ стояли большею частію деревянныя стѣны, пресѣкаемыя башнями. Постоянное, немногочисленное населеніе замковъ, состояло (кромѣ намѣстника и его людей) изъ служилыхъ лицъ, которыя считались лишь десятками; но за то лицъ, закаленныхъ впечатлѣніями вѣчной опасности.

Вокругъ замковъ и подъ защитою ихъ селились люди промышленные, впослѣдствіи наименованные мѣщанами, хотя это было также полу-военное населеніе, содержавшее сторожу въ полѣ и на стѣнахъ своихъ укрѣпленій. Поселеніе ихъ вокругъ замка окружалось *острогомъ*. Такимъ образомъ военная колонизація ведетъ за собою *городскую промышленную*.

Вблизи замковъ и подъ защитою ихъ садятся *села*, которыя вмѣстѣ съ замками уже тогда составляютъ цѣлые „повѣты“ [1]). Многія изъ поселеній остались здѣсь отъ временъ до—татарскихъ (Прилука, Володорка и др.), нѣкоторыя отъ эпохи татарской (Охматовъ и др.). Въ своемъ мѣстѣ мы представимъ содержаніе древнѣйшей кіевской люстраціи (ок. 1471 года), по которой многія села именно отмѣчены какъ существовавшія при Витовтѣ; таковы: *Терпсеевъ, Цветковъ, Гуляльники, Водотынинъ, Соколча, Головчинъ, Ходорково, Почуйково, Ртищевъ, Иноходковцы, Евдадыевъ, Охремовцы, Онтоновъ*. Всѣ эти села въ описи обозначены: „на Роси“; они дѣйствительно уцѣлѣли

[1]) А. Ю и Р. I, № 20. Нижепредставляемыя свѣдѣнія о сельскихъ поселеніяхъ XV в. всѣ будутъ относится къ Кіевскому повѣту и южно-степнымъ мѣстамъ (повѣтамъ Черкасскому, Браславскому, Хмѣльницкому, Винницкому и др.), не касаясь такихъ центральныхъ мѣстъ, каковы повѣты Житомірскій, Овруцкій, Любечскій и Остерскій, о заселенности которыхъ не можетъ быть сомнѣній.

большею частію до нашихъ дней подъ тѣми же именами въ бассейнѣ р. Роси, но не на правой, а на лѣвой сторонѣ этого бассейна. Всѣ они населены преимущественно служилыми людьми, хотя не мало въ нихъ и простаго земледѣльческаго населенія. Частнаго землевладѣнія здѣсь почти не видно; колонизація ведется непосредственно сельскимъ низшимъ населеніемъ (крестьянами) и равными имъ по положенію „слугами"; это полувоенное населеніе есть именно такое, какое и должно быть въ ту эпоху и въ той мѣстности (но такъ какъ кіевская люстрація относится во всякомъ случаѣ уже ко 2-й пол. XV в., то мы представимъ о ней болѣе подробныя свѣдѣнія въ своемъ мѣстѣ).

Многія изъ селъ, названныхъ въ древнѣйшей люстраціи, названы также въ „Записи о денежныхъ и медовыхъ даняхъ" въ пользу Софійскаго монастыря, относящейся къ нач. XV в. [1]; таковы города и села: Чудновъ, Романово, Сокольча, Скочище, Водотыинъ и др. Но здѣсь упоминаются и другія поселенія, какихъ нѣтъ въ послѣдующей описи: Клочкевичи, Сельцо, *Нородичи, Хобное, Няневщина, Шумскъ, Новое село, Княжичи*, и сверхъ того нѣсколько т. н. „земель", которыя могли быть простыми угодьями (для рыболовства, пчеловодства и охоты), хотя владѣвшіе этими землями несомнѣнно сидѣли сами на нихъ; такова Полочанская земля, Подолѣшенская земля подъ Полозомъ (т. е. во владѣніи Полоза), Ильечевская земля, Ондрѣевскій островъ на Уши подъ Мартиновичами, Ильинскій островъ, Малинская земля, Либѣвическая, Мѣхѣевская земля и другія упоминаемыя и въ древнѣйшей люстраціи.

Такъ шла впередъ *земледѣльческая (крестьянская)* колонизація, полу-служилая, полу-военная. Нѣтъ сомнѣнія, такая колонизація—самая прочная, потому что земледѣльческій трудъ, связывая поселенца съ почвою, побуждаетъ его вновь

[1]) А. З. Р. I № 26. Археограф. коммиссія помѣтила этотъ актъ „1415 г. или позже".

возвращаться на старое мѣсто даже тогда, когда бурный набѣгъ татарщины сравняетъ его жилище съ землею и лишитъ его семьи. Трудъ этого рода требуетъ многочисленнаго и нескученнаго населенія.

Съ XV вѣка начинается и *землевладѣльческая колонизація* кіевскихъ украинныхъ мѣстъ. Первоначально частными землевладѣльцами дѣлались владѣльцы упомянутыхъ пустырей и лѣсныхъ участковъ, которые прежде принадлежали имъ на правахъ потомственнаго пользованія, а затѣмъ на правѣ собственности. Раздача такихъ пустынь, съ правомъ призывать новыхъ поселенцевъ, во всѣхъ отношеніяхъ была выгодна для государства. Заселенныя имѣнія даются рѣдко; раздача населенныхъ мѣстъ усиливается только при великомъ князѣ Александрѣ и при Сигизмундѣ I-мъ. Именно такою раздачею степей и лѣсовъ подвигается тогда русская колонизація къ югу отъ Роси и въ пустынныхъ мѣстахъ заднѣпровья. Письменныя свидѣтельства о раздачѣ земель въ Кіевщинѣ частнымъ владѣльцамъ идутъ со временъ Владиміра Ольгердовича: онъ (будто бы) въ 1390 году подтвердилъ Юрію Ивановичу (потомку Тугорхана Каримана князя Половецкаго, тестя князя Святополка) нѣсколько имѣній (пожалованныхъ его предкамъ) на правой и на лѣвой сторонѣ Днѣпра (въ вознагражденіе за то, что его отчины опустѣли отъ татаръ), а именно на правой сторонѣ: *Славовъ, Мыцко* при Тетеревѣ (Радомысль), *Рудию, Кочеровъ, Велицу, Охотовъ.* Сверхъ того ему подтвержденъ „отдѣлъ Сквирскій", унаслѣдованный имъ отъ Тугорхана по рѣкамъ Роси, Растовицѣ и Каменицѣ, который прежде звали Сквирою, а теперь (при князѣ Владимірѣ) „повѣтовщиной, въ томъ числѣ: Сквира, Ягнятинъ, Трилѣсье, Фущово (Фастовъ)[1].

---

[1]) См. Руликовскаго: „Opis. powiatu Wasilkowsk., стр. 33 и Похилевича: „Сказаніл", стр. 190, Въ этихъ грамотахъ кн. Вла-

На „сѣверской" (лѣвой) сторонѣ Днѣпра ему даны: *Рожны, Крехово, Осово, Свѣтильново, Бердово, Островецъ, Буковъ, Варно, Волузовъ, Нѣжинъ, Дорогинъ,* „со всѣми урочистыми пущами, начавши отъ Десны по Удай и по Остеръ; а также и *Сосновскій отдѣлъ* и *Высогоръ.*

Потомку этого Юрія Рожиновскаго — Михаилу, сынъ князя Владиміра Александръ подтвердилъ, по грамотѣ отца своего („бардзо спустошалой"), его имѣнія, а именно: въ Полѣсьѣ на Звиздени (Здвижу) и Тетеревѣ: Тимевичи, Тригобивичи, Коленца, Трудемевичи, Микуличи, Хвилимоновщину, Гульльники на Стугнѣ, Бѣлки и Глѣбовъ на Рпени (Ирпени). Если не признать грамотъ Владиміра и Александра подлинными, необходимо отнести составленіе ихъ къ довольно раннему времени и такимъ образомъ признать, что обширныя степи на юго-западѣ Кіевщины и за Днѣпромъ уже были раздаваемы частнымъ лицамъ съ цѣлію колонизаціи пустынь.

Въ напечатанныхъ актахъ временъ Витовта и Свидригайла находимъ нѣсколько пожалованій имѣній въ Кіевщинѣ; для примѣра укажемъ жал. грам. Свидригайла 1437 г. слугѣ Каленику Мышковичу на нѣсколько селъ въ Житомирскомъ и Овручскомъ повѣтахъ [1]); его же 1438—слугѣ Григорію Стреченовичу на села *Бѣликовцы* и *Слободку* въ Летичевскомъ повѣтѣ [2]) (гораздо большая часть привилегій Свидригайла относится къ волынскимъ имѣніямъ, что́ имѣетъ мало отношенія къ вопросу о колонизаціи). По отношенію къ степнымъ мѣстамъ въ при-бужской украйнѣ въ актахъ сохра-

---

диміра и Александра весьма подозрителенъ языкъ, который, впрочемъ, можетъ быть отнесенъ на счетъ неисправности позднихъ списковъ. Содержаніе же грамоты основателю рода кн. Рожанскихъ отчасти подтверждается дѣйствительнымъ владѣніямъ Рожинскихъ на обоихъ берегахъ Днѣпра.

[1]) Ак. южн. и зап. Рос. I. № 19.

[2]) Ibid. № 20.

няются свѣдѣнія о раздачѣ ихъ при Витовтѣ; такъ въ 1580 г. въ гродскій судъ Браплавскій была предъявлена явка о томъ, что документы отданные для храненія въ Винницу частному лицу, сгорѣли во время нападенія на замокъ Крымскаго хана; въ томъ числѣ пропали привилегіи великаго князя Витовта и короля Олбрахта Костѣ Кошиловичу на селища въ воеводствѣ Браславскомъ: *Ублинъ, Пашковцы, Совранъ, Беспдки, Киросовцы, Деренковцы, Кошиловцы, Олешковцы, Урви-Животы и Харпаки* [1]).

Пожалованія князя Александра Владиміровича въ пользу частныхъ лицъ направлены на внутреннія и сѣверныя части Кіевщины; такъ въ декретѣ между княземъ Вишневецкимъ и п. Волковскимъ 1612 указывается на двѣ грамоты великаго князя Казиміра: первая (мая 19, инд. 1) къ князю Александру Владиміровичу, чтобы онъ возвратилъ земли въ воеводствѣ Кіевскомъ надъ р. Ушею (Ловецкую и Тихиревскую) Грыню Пашиничу и Макару Волковичу, съ обязанностями земской службы, на правахъ, одинаковыхъ съ прочими землянами Кіевскими. Другою грамотою тогоже Казиміра (сенг. 24, инд. 2), великій князь утверждаетъ упомянутую землю, возвращенную княземъ Александромъ Владиміровичемъ, въ потомственномъ владѣніи Пашинича и Волковича [2]).

Кн. Семенъ Александровичъ подвинулъ болѣе колонизацію въ степныя южныя пространства; такъ (по показанію грамоты великаго князя Александра 1494 года) онъ далъ боярину Кіевскому Ершевичу имѣніе *Мошны* (въ Черкасскомъ повѣтѣ; „а въ томъ имѣніи были люди ясачные, къ Черкасомъ служили ясачную службу"; послѣ князя Семена они были частію побиты татарами, частію ушли въ Черкасы. Великій князь Александръ, подтверждая права сына Ершевича на Мошны,

---

[1]) К. ц. арх. кн. № 4804, л. 256 и слѣд.

[2]) Кіев. центр. арх. кн. № 1146, л. 457.

позволяетъ ему „людъ садити“; но уже приказываетъ Черкасскому намѣстнику не привлекать ихъ къ Черкасской ясачной службѣ и „дать имъ покой; нехай они ему служать потому, какъ „въ иншихъ бояръ Кіевскихъ люди господарамъ своимъ служать“ [1]). Въ этомъ и выражается огромная разница землевладѣльческой колонизаціи XV вѣка отъ такой же XVI вѣка (начавшейся со временъ великаго князя Александра и особенно усилившейся со времени Люблинской уніи). Первая привлекала свободное—полувоенное населеніе крестьянъ; вторая шляхетская—имѣла въ виду не интересы страны (ея заселеніе), а интересы отдѣльныхъ лицъ и высшаго класса.

Однимъ изъ интереснѣйшихъ пожалованій южныхъ пустынь являетси подтвердительная жалов. грамота князя Семена Александровича слугѣ его Іер. Шашку 1459 года: въ ней великій князь Кіевскій подтверждаетъ Шашку право потомственнаго владѣнія городищемъ Тимоловомъ, и лѣсами: Гнилецкимъ, Томиловымъ, Печенѣжцемъ, Ключовымъ, Бугаевымъ и „другими лѣсами, лѣсками, и землями“ по рѣкѣ Русавѣ до впаденія ея въ Днѣстръ, „городищами и урочищами по рѣкѣ Кусницѣ и Кусночкѣ и по рѣкѣ Каменицѣ по Сухую Каменицу“, съ подойминами по рѣкѣ Рашковку, впадающую въ Днѣстръ, со всѣми стѣнками, ярами и долинами по берегу Днѣстра и въ „поляхъ“. Такимъ образомъ дается большое пространство пустой земли по Днѣстру; ни о какомъ крестьянскомъ населеніи въ этихъ имѣніяхъ не говорится, владѣлецъ долженъ самъ созвать это населеніе.

Въ этомъ же характерѣ утверждается частное землевладѣніе и въ при-бужскихъ степяхъ, около Хмѣльника, Винницы и Браслава. Тамъ находимъ и частное землевладѣніе въ точномъ

---

[1]) Похилевичъ: „Сказаніе о населенныхъ мѣстностяхъ Кіев. губ.“, стр. 620.

[2]) См. „Грам. вел. князей“, изд. Антоновича и Казловскаго, № 9.

смыслѣ и древній способъ временнаго пользованія волостями, поочередно предоставляемаго боярамъ мѣстнаго замка. Судя по грамотѣ 1431 года данной Свидригайломъ, около Браславскаго замка находятся „земляне“ (частные владѣльцы): Карпъ Ив. Мокулинскій, владѣющій Микулинскими имѣніями, въ частности Почапинцами, а также паны: Макс. Тымковичъ, Ярмола, Евсей, п. Кмита.

Другой способъ землевладѣнія находимъ въ Хмѣльницкомъ повѣтѣ; Хмѣльницкіе бояре защищаютъ свой грунтъ (приписанный къ замку) in commune, какъ общій для нихъ [1]). Поочередное владѣніе бояръ замковыми грунтами извѣстно какъ изъ общихъ уставныхъ грамотъ Кіевской земли, такъ изъ (неизданныхъ еще) актовъ литовской метрики о раздачѣ земель Казиміромъ Ягелловичемъ.

Изъ пожалованій Казиміра и Александра обнаруживается существованіе многихъ силъ и землевладѣльческихъ имѣній въ Кіевскомъ Винницкомъ и Браславскомъ повѣтахъ, возникновеніе которыхъ должно быть отнесено покрайней мѣрѣ къ половинѣ XV вѣка. Въ „записи о томъ кому король (Казиміръ) имѣнія раздалъ“ [2]) между прочимъ отмѣчается: „Ходыцѣ Басючу берегъ бобровые гоны у Версѣхъ подъ его дворомъ по Устынѣ одъ Днѣпра до Княжичь“. Таковы же пожалованія великаго князя Александра: Сеньку Полозовичу на имѣніе Хабное въ Завшской волости „зъ дачкой грошовою и медовою и съ неделскими ведры и съ побережными куницами“ (1494 года окт. 26); пожалованіе с. Соколовичей въ Кіевскомъ повѣтѣ дворянину великаго князя Сурину (1493 года окт. 20); пожалованіе намѣстнику Овруцкому Горностаю Романовичу на человѣка Дитятковича въ Кіевскомъ повѣтѣ („тотъ человѣкъ Дитятковичъ даивалъ отцу нашему съ тое земли, на

---

[1]) Ibid. № 4.

[2]) Лит. метр. зап. кн. IV.

которой онъ седитъ, дани четыри карамоны меду; и мы ему того человѣка дали вѣчно, потому, какъ и отцу нашему служивалъ", - 1494 года мая 7); подтвержденіе намѣстнику Винницкому Быку Александровичу на имѣніе Жерковщину въ Браславскомъ повѣтѣ, въ слѣдствіе уступки ему этого имѣнія отъ Браславской землянки Кахны (инд. 12, янв. 24) [1]). Не умножаемъ примѣровъ пожалованій другими свидѣтельствами актовъ изданныхъ [2]) и неизданныхъ, не находя этого необходимымъ для спеціальныхъ цѣлей исторіи колонизаціи. Характеръ первоначальнаго землевладѣнія въ южной Руси, въ литовскую эпоху, въ высшей степени важный самъ по себѣ, заслуживаетъ особаго разсмотрѣнія; здѣсь мы касаемся его лишь для того, чтобы показать, что землевладѣльческая колонизація степей въ XV вѣкѣ была военно-гражданская; а) землю получали мѣстные служилые люди, обязанные защитою мѣстнаго замка; б) получали подъ условіемъ службы, которую они несли не только наравнѣ съ прочими классами, но и по преимуществу; в) крестьяне частно-владѣльческихъ имѣній, оставаясь свободными, призваны были служить не одному своему пану, а вмѣстѣ и государству; такимъ образомъ колонизація XV вѣка не приводила съ собой крѣпостнаго права, чѣмъ существенно она отличается отъ шляхетской колонизаціи XVI вѣка.

Одинаковое значеніе съ землевладѣльческой колонизаціей имѣетъ въ южной Руси *монастырская колонизація,* отличающаяся отъ такой же сѣверно-русской колонизаціи тѣмъ, что на сѣверѣ, въ лѣсной полосѣ, монастыри сами были передовыми колоніями и вели за собою промышленныя и земледѣльческія поселенія; южно-степныя полосы не представляли такихъ удобствъ для отшельнической жизни. Поэтому, за

---

[1]) Метр. лит. запис. книга III.

[2]) См. Ак. ю и з. Р. том, I, №№ 15, 17, 18, 19, 21, 24, 25, 28, 29, 30, Ак. зап. Р. I; № 6, 22, 36, 44, 45, 46, 53; и настоящаго тома №№ I—III.

немногими исключеніями, мы не видимъ здѣсь основанія новыхъ монастырей. Здѣсь древніе монастыри, преимущественно Кіевскіе, получали отъ великихъ князей и ихъ намѣстниковъ пустынныя земли для промышленной эксплоатаціи. Во главѣ ихъ, по отношенію къ южнымъ степямъ, стоитъ Кіевскій Николаевскій Пустынный монастырь. Его владѣнія шли преимущественно къ югу, тогда какъ Печерскій монастырь распространялъ свои частно-владѣльческія права на болѣе населенныя мѣстности сѣверной Кіевщины и Черниговскаго заднѣпровья. Монастырь Никольскій можно признать первымъ частнымъ владѣльцемъ въ Запорожьѣ: по одной грамотѣ Остафія Дашкевича [1]), уже въ то время права этого монастыря въ тѣхъ мѣстахъ были старинными, которыя надо было возстановлять при помощи старожильцевъ. По приказанію великаго князя, Дашкевичъ „разспрашивалъ бояръ и мѣщанъ Черкасскихъ и козаковъ старыхъ о тѣхъ уходахъ въ Бѣлобережьѣ, бобровыхъ и рыбныхъ гонахъ по озерамъ, которые даны на монастырь Пустынскій еще при первыхъ державцахъ Черкасскихъ, и по какія мѣста простирается „знамя“ тѣхъ уходовъ. Опрашиваемые показали, что „знамя этихъ уходовъ, идучи на низъ, – по Ерданъ, да по Мачину, а на верхъ идучи—по Быстрицу“. Монастырь учреждалъ намъ промысловыя заведенія, которыя, мало по малу превращались въ поселенья.

Чрезъ всѣ указанные способы колонизаціи въ Кіевскомъ княжествѣ распространялось населеніе, исключительно русское. Поименныхъ переписей населенія отъ того времени не сохранилось до насъ; однако нѣкоторыя указанія и этого рода есть; такъ по упомянутой выше „Записи о денежныхъ и медовыхъ даняхъ“, населеніе, обложенное данью, перечисляется такъ: Микула съ сыномъ, Павелъ съ дѣтми, Левонъ

[1]) Хранящійся въ архивѣ Кіевской коммиссіи и имѣющей войти въ составъ издаваемыхъ ею актовъ о засесеніи.

Станѣевичъ, Кузма, Павелъ, Захарья, Ходыка, Агафоникъ, Петръ Дьяковъ, Ондрѣйко, Ходоръ, Савостьянъ, Ивановы дѣти, Василь и пр. [1]). Впрочемъ въ данномъ случаѣ и сомнѣваться нельзя о національности всѣхъ жителей, поименованныхъ въ „записи", ибо въ ней рѣчь идетъ о десятинѣ въ пользу Софійскаго монастыря. Въ древнѣйшей кіевской люстраціи также упоминается о софійской десятинѣ. Однимъ изъ главныхъ землевладѣльцевъ были православные монастыри.

Что касается до свѣтскихъ владѣльцевъ, то ихъ русская національность также не подлежитъ никакому сомнѣнію, что видно уже отчасти изъ именъ и фамилій, приведенныхъ выше. Новое землевладѣльческое населеніе Браславскаго повѣта при Свидригайлѣ не есть сбродъ польско-татарско-русскій, а исключительно состоитъ изъ русскихъ элементовъ; такъ въ грам. 1431 г. перечисляются: Карпъ Ивановичъ Микулинскій, Тихонъ Слупиця, Василь Омелковичъ, Семенъ Юзыповичъ, Максимъ Тымковичъ, Ярмола, Евсей, Кмыта. Бояре Хмѣльницкіе, упоминаемые тамъ же, суть: Васко, Кондратъ, Евсей.—Несомнѣнно, что въ Кіевѣ, и можетъ быть въ другихъ городахъ Кіевскаго княжества, были отдѣльныя лица и даже учреждены католико-польскія; но были здѣсь съ такимъ же значеніемъ, какъ и въ до-татарское время, благодаря вѣротерпимости русскихъ князей, т. е. существовали на ряду съ лицами и учрежденіями разныхъ другихъ національностей, будучи вовсе незамѣтными среди подавляющей массы туземной-русской націи. Такъ былъ въ Кіевѣ еще съ 1228 г. Доминиканскій монастырь, которому, однако, не оказывали особаго покровительства князья кіевскіе Владиміръ и Александръ Владиміровичъ, какъ ошибочно утверждаютъ польскіе писатели [2]).

---

[1]) Ак. З. Р. I. № 26.

[2]) Мнимая грамота Александра Владиміровича Доминик. монастырю 1411 г. напечатана митр. Евгеніемъ въ „Описаніи Кіево-

Далѣе, и представители католическихъ учрежденій южной Руси были по національности, или литовцы, или даже (хотя весьма немногіе)—русскіе [1]).

Сводя въ одно сказанное о заселеніи Кіевскаго княжества въ XIV и XV вв., получаемъ слѣдующіе выводы:

1) Литовское завоеваніе обезпечило (хотя и не вполнѣ) южную Русь отъ вліянія татарской власти на судьбу и характеръ ея населенія.

2) Сами литовцы не принесли въ южную Русь новаго этнографическаго элемента.

3) До нѣкоторой степени единство Литовскаго государства содѣйствовало національному объединенію сѣверо-западной Руси (Бѣлоруссіи) и юго-западной (Малороссіи).

4) Границы русскаго государства въ (частности Кіевскаго княжества) отодвинуты къ берегамъ Чернаго моря, чѣмъ пріобрѣтена новая территорія для русскихъ заселеній.

5) Въ XV в. дѣйствительное заселеніе южныхъ степей совершаемо было русскими князьями путемъ военной, городской, крестьянской, землевладѣльческой и монастырской колонизаціи, причемъ главная заслуга принадлежитъ Витовту и Олельковичамъ.

6) Колонизаціонное движеніе въ степи не только совершаемо было русскими государственными силами, но и изъ племенныхъ элементовъ исключительно русскихъ, безъ пособій со стороны какой-либо сосѣдней націи.

Софійскаго собора". И. И. Малышевскій совершенно справедливо отвергаетъ ея подлинность, ибо Александръ сдѣлался кіевскимъ княземъ лишь съ 1440 года; см. „Доминиканецъ Яцекъ Одровонжъ, мнимый апостолъ земли русской". Кіевъ 1867 г., стр. 95 и слѣд.

[1]) См. списокъ католич. кіевскихъ епископовъ у М. А. Максимовича: „Нѣчто о землѣ Кіевской" (Украинецъ, 1864, стр. 8).

IV.

Обращаясь къ судьбѣ населенія Волыни и западной Подоліи въ XIV—XV в.в., находимъ, что въ общемъ составъ и движеніе населенія въ этихъ странахъ ничѣмъ существеннымъ не отличаются отъ характера и распространенія насесенія въ Кіевскомъ княжествѣ. Но внутренній и и внѣшній ростъ русской націи здѣсь (именно въ западномъ Подольѣ) идетъ медленнѣе; естественное развитіе его задержано отношеніями къ Польшѣ, сначала въ силу захватовъ Казиміра Великаго (въ 40-хъ годахъ XIV в.), потомъ въ силу личной уніи правящихъ лицъ литовскаго государства и Польши.

Одновременно съ завоеваніемъ литовцами южной Руси, совершается завладѣніе нѣкоторыми частями ея со стороны Польши, съ результатами весьма различными (и даже противуположными) для дальнѣйшей національной судьбы Руси. Польскій король Казиміръ В. завладѣлъ Галиціею около 1340 г. Сколько можно заключить изъ спутаннаго разсказа Длугоша, этотъ захватъ совершился въ нѣсколько пріемовъ: походъ въ апрѣлѣ 1340 г. сопровождался занятіемъ Львова; второй походъ того же года имѣлъ послѣдствіемъ занятіе Владиміра Волынскаго; новый походъ привелъ къ захвату Перемышльскаго, Галицкаго, Саноцкаго, Любачевскаго и Теребовльскаго округовъ, а также къ занятію Луцка, а равно и опять Владиміра Волынскаго (обстоятельство указывающее на то, что мнимыя завоеванія Казиміра были набѣгами, повторяв-

шимися нѣсколько разъ на одни и тѣ же мѣста, и что захватъ Волыни не былъ прочнымъ государственнымъ присоединеніемъ ея къ монархіи Казиміра).—Въ виду этого мы не считаемъ существеннымъ для дѣла вопросъ о томъ—завладѣлъ ли тогдаже Казиміръ и западнымъ Подольемъ (т. е. Днѣстровскимъ Понизьемъ), что утверждаетъ Длуготъ и съ чѣмъ не соглашаются русскіе писатели. Набѣги на эти земли польскій король могъ совершить безпрепятственно, ибо защищать полу-пустынную мѣстность было некому; здѣсь предлежало не заманчивое владѣніе готовыми поселеніями и богатыми мѣстностями, а тяжкій трудъ заселенія и освобожденія страны отъ власти татаръ. Мы считаемъ возможнымъ признать показанія Длугоша [1]), и потомъ на этой странѣ провѣрить колонизаціонныя способности польскаго государства и польской націи, такъ какъ Понизье есть собственно часть Галиціи и колонизація Днѣстровскихъ степей лежала на обязанности того, кто владѣлъ Галиціею.

Возвращаясь къ Волыни, находимъ, что здѣсь одновременнно распространялась власть литовскихъ князей послѣ похода Гедимина; два завоевательныхъ потока должны были столкнуться на этой почвѣ. Разрѣшеніе этой коллизіи можно прослѣдить по уцѣлѣвшимъ до насъ договорамъ между литовскими князьями и Казиміромъ.

Волынь досталась по смерти Гедимина (въ 1340 году) сыну его Любарту, котораго владѣнія далеко не были такъ прочны и обезпечены какъ владѣнія Владиміра кіевскаго. Польскій король простиралъ свои притязанія гораздо дальше Галиціи: по договору 1340 года на долю волынскихъ князей досталась вся Волынь и Берестье и восточная часть Галиціи (Бѣльзъ, Холмъ) [2]). Въ 1343 году „Даніилъ Острож-

---

[1]) См. Н. П. Дашкевича: „Замѣтки“, стр. 24.
[2]) См. Даниловича: Skarb. Dypl. I. № 361.

скій и другіе русскіе князья, видя, что ляхи многихъ уже прельстили въ свою вѣру, взбунтовались и призвали множество татаръ на Польскую землю; но король Казиміръ не пустилъ ихъ чрезъ Вислу“ (густын. лѣт.). По договору 1366 г. литовскіе князья (съ Ольгердомъ во главѣ) должны были уступить Казиміру не только всю Галицію, но и западную часть Волыни, т. е. стольный городъ Владиміръ съ его округомъ, а также Кременецъ; впрочемъ городъ Владиміръ былъ тогда же переданъ Коріатовичу. Во владѣніи Любарта остается лишь Луцкъ и его округъ (Стожекъ, Даниловъ, Закамень, Шумскъ, Острогъ, Полонное, Межибожье) и нѣкоторая часть округа владимірскаго (Ветлы, Любязь, Черничьгородокъ, Камень и Мѣльница) [1]. Нельзя думать, что короткое хозяйничанье Польши въ западныхъ областяхъ Волыни могло оставить нѣкоторыя послѣдствія для этнографическаго состава тамошняго населенія. Откуда взяла густынская лѣтопись извѣстіе, что при Казимірѣ В. многіе русскіе были обращены въ католичество, не знаемъ. Думать, что уже тогда населеніе Волыни въ цѣломъ его составѣ потерпѣло какія-либо существенныя измѣненія, не позволяютъ послѣдующіе историческіе факты: западная часть Волыни, уступленная Польшѣ въ 1366 году, вскорѣ опять вошла въ составъ Литовскаго государства, именно въ 1370 году при великомъ князѣ литовскомъ Кейстутѣ. Если Галиція, до сихъ поръ остающаяся подъ непрерывнымъ 500 лѣтнимъ вліяніемъ польской національности, удержала русскую народность, то Волынь не могла потерять ее въ 3 года. Съ того времени Волынь (въ составѣ трехъ повѣтовъ: Владимірскаго, Луцкаго и Кременецкаго) непрерывно остается за Литовско-русскимъ государствомъ, не смотря на новыя попытки завладѣнія со стороны Польши, вызванныя уніею 1386 года.

---

1) Ibid. № 432.

Личная унія 1386 года, не приведшая (какъ мы видѣли) никакихъ послѣдствій для населенія Кіевскаго княжества, столь же мало отразилась на національномъ складѣ Волыни. Волынь составляла отдѣльное княжество, нерѣдко претендовавшее на отдѣльную политическую роль въ самомъ Литовскомъ государствѣ; такъ было, когда ею управлялъ Витовтъ (въ 80 годахъ XIV в.), титуловавшійся великимъ княземъ, хотя еще не былъ возведенъ на Виленскій великокняжескій столъ. Столица его—Луцкъ конкурировала опять въ равенствѣ значенія съ Бѣлоруско-литовскою столицею. Соперничая со своимъ двоюроднымъ братомъ Ягайломъ, Витовтъ не уступалъ ни въ чемъ ему, какъ великому князю литовскому, а тѣмъ болѣе, какъ королю польскому. Въ силу этого, всѣ мѣры полонизма, которыя тогда предпринимаемы были съ нѣкоторымъ успѣхомъ въ Вильнѣ (распространеніе католицизма чрезъ подарки и принужденіе, даже тѣлесное наказаніе, назначеніе на епископскія католическія каѳедры поляковъ, присвоеніе шляхетства только католикамъ, пріобщеніе панскихъ фамилій къ гербамъ польскимъ),—всѣ эти мѣры приводившія литовцевъ тотчасъ же къ усвоенію польской національности и католичества, не имѣли никакого успѣха въ южной Руси; въ актѣ Городельской уніи всѣ фамиліи, принявшія польскіе гербы, были литовскія, и ни одной южно-русской. Хотя князьями Волыни были католики (Витовтъ, а потомъ Свидригайло), но и они постоянно защищали интересы русской національности; сверхъ того Волынь нашла себѣ мѣстныхъ вождей въ знаменитомъ родѣ князей Острожскихъ, изъ которыхъ Даніилъ (какъ упомянуто) далъ отпоръ Казиміру Великому въ 1343 году.

Не видимъ нужды останавливаться долѣе на судьбѣ населенія Волыни, какъ страны центральной, въ которой русское населеніе возстановлено еще Даніиломъ; ссылаясь на то, что сказано о томъ выше, а равно и на свѣдѣнія о на-

ціональномъ составѣ высшихъ южно-русскихъ классовъ, также уже сообщенныя, переходимъ къ той странѣ, которая подлежала колонизаціи со стороны Галиціи и Волыни т. е. къ Подолію.

Если Казиміръ Польскій занялъ Подолье въ 1340 году, то любопытно, что сдѣлано Польшею въ промежутокъ польскаго владѣнія этою страною? Оказывается, что страна не только не была колонизуема, но и не была освобождена отъ татаръ до 60-хъ годовъ XIV вѣка.

Подолье находилось въ непосредственной власти татаръ до побѣды Ольгерда въ Синеводской битвѣ (ок. 1363 года) и до появленія тамъ Коріатовичей. Бѣлорусскія лѣтописи (Попова) разсказываютъ, что тогда князь великій Ольгердъ, „шедъ въ полѣ съ Литовскимъ войскомъ побилъ татаръ на Синей Водѣ, именно трехъ братьевъ: Хочибея, Кутлубуга и Дмитрія; эти три брата татары были отчичами и дѣдичами Подольской земли, а отъ нихъ завѣдовали атаманы и баскаки (которые) брали („удаючи“) отъ этихъ атамановъ дань съ Подольской земли (такъ переводимъ мы неясный текстъ: „приежъ удаючи отъ тыхъ атамановъ“). Въ то время братъ Ольгерда Коріатъ держалъ Новгородокъ Литовскій, и у него было 4 сына: Юрій, Александръ, Константинъ и Ѳедоръ; тогда эти 4 брата князья Коріатовичи, съ позволенія великаго князя Ольгерда и съ помощью Литовской земли, пошли въ Подольскую землю. Въ Подольской землѣ тогда не было ни одного города, ни рубленаго деревяннаго, ни каменнаго. Князья Коріатовичи, пришедши въ Подольскую землю, вошли въ пріязнь съ атаманами и начали оборонять Подольскую землю отъ татаръ и баскакамъ выхода не стали давать. Прежде всего они нашли себѣ крѣпкое мѣсто на р. Смотричи и построили городъ Смотричъ; на другомъ мѣстѣ были черницы на горѣ,—въ томъ мѣстѣ Коріатовичи построили („нарядили“) городъ Бакоту. Занимаясь охотою, случилось имъ загнать оленей въ тотъ островъ, гдѣ нынѣ лежитъ городъ

Каменецъ; тамъ они, вырубивши лѣсъ, построили каменный городъ—Каменецъ. Съ того времени они утвердили камменными постройками всѣ Подольскіе города и заселили („осѣли“) всю землю Подольскую.

Признавая этотъ разсказъ преданіемъ, записаннымъ при Витовтѣ, мы во всякомъ случаѣ должны признать за нимъ гораздо большую историческую вѣрность, чѣмъ за спутаннымъ разсказомъ Длугоша и Кромера [1]). Конечно, было бы странно видѣть въ приведенномъ разсказѣ дословно и фактически вѣрное (въ послѣдовательномъ порядкѣ событій) историческое свидѣтельство; въ немъ изложенъ общій ходъ долговременныхъ и разновременныхъ порывовъ литовско-русскаго государства въ юго-западный Днѣстровскій уголъ. Изъ этого разсказа очевидно только, что во времена владычества татаръ Подолье было заселено русскимъ племенемъ, которое жило въ открытыхъ общинахъ, управляемыхъ атаманами, что оно платило чрезъ баскаковъ дань татарскому княжескому роду, который (ср. извѣстіе Стрыйковскаго о татарахъ, вышедшихъ послѣ того изъ Подоліи въ Добруджу и говорившихъ славянскимъ языкомъ) обрусѣлъ до того, что одинъ изъ князей татарскихъ называется Димитріемъ, что Коріатовичи прибыли сюда вслѣдствіе ослабленія татаръ пораженіемъ ихъ отъ Ольгерда и что здѣсь они опирались на туземное-русское населеніе, завели прочную гражданственность (строили города) и заселяли край. Только тогда явились польскія притязанія на защищенный и умиротворенный уже край,—притязанія, выразившіяся то въ попыткахъ мирнаго присоединенія Подолья посредствомъ предполагавшагося (но не состоявшагося) брака

---

[1]) См. критическій разборъ сказанія у В. Б. Антоновича: „Очеркъ ист. в. кн. Лит.“; Н. П. Дашкевича „Замѣтки“; И. Молчановскаго: „Очеркъ извѣст. о Подольской землѣ“ и у Стадницкаго: „Synowie Gedimina“ и „Olgierd i Keistut“.

дочери Казиміра съ Константиномъ Коріатовичемъ, то во враждебныхъ столкновеніяхъ. До нѣкоторой степени поляки успѣли уже при Коріатовичахъ: Юрій и Александръ, сидя такъ далеко отъ центра Литвы, и такъ близко къ Польшѣ и Галиціи (уже принадлежавшей Польшѣ), вошли въ союзъ или подручничество къ Казиміру и стояли на его сторонѣ при попыткѣ Казиміра завоевать Волынь въ 1366 году, подкупленные обѣщаніемъ передать завоеванныя страны Волыни въ ихъ владѣніе, что дѣйствительно отчасти и исполнено, такъ какъ городъ Владиміръ, отнятый у Любарта, передань Александру Коріатовичу.

Не смотря на такое вліяніе Польши на Подолье въ XIV в., дѣло освобожденія и защиты страны отъ татаръ совершается не поляками, а подольскими князьями и русскимъ населеніемъ; въ битвѣ съ татарами погибъ Александръ Коріатовичъ.

Но Коріатовичи прославились не одною внѣшнею защитою страны, а внѣдряли въ нее и средства мирнаго гражданскаго процвѣтанія. Когда, послѣ ихъ владычества, въ 1493 году, Подолье превращено Витовтомъ въ провинцію Литовскаго государства, то оказалось, что страна эта уже вполнѣ благоустроенная: въ ней были города: *Каменецъ, Смотричъ, Червоногродъ, Скала, Бакота;* тогда еще къ ней причислялись и города Побужья (отошедшіе въ XV в. къ Кіевскому княжеству, а именно: Межибожъ, Божскъ, Винница, Сокольче и Браславъ). Когда и кѣмъ построены эти города въ бассейнѣ Днѣстра? Оставимъ въ сторонѣ свидѣтельство бѣлорусской лѣтописи, приведенное выше; допустимъ на время, что показанія ея о построеніи Смотрича, Каменца и Бакоты князьями Коріатовичами, суть позднѣйшія и тенденціозныя измышленія лѣтописца (чего, однако, въ дѣйствительности мы не думаемъ); для насъ остается довольно нехитрое средство открыть время основанія подоль-

скихъ городовъ, а именно слѣдующее: въ до-татарскую и татарскую эпоху мы не видимъ этихъ городовъ кромѣ Бакоты; въ 1395 году они существуютъ (какъ объ этомъ заявляетъ актъ 13 іюня 1395 года о пожалованіи западнаго Подолья Спитку); значитъ они основаны тогда, когда правили здѣсь Коріатовичи. Правда, въ до-татарскую эпоху могли существовать здѣсь и существовали другіе города; но несомнѣнно, что они послѣ Даніила пришли въ упадокъ, вслѣдствіе непосредственнаго хозяйничанья здѣсь татаръ, которые тогда еще не отвыкли отъ кочеваго образа жизни; для нихъ гораздо было легче держать въ своихъ рукахъ населеніе, живущее въ открытыхъ мѣстахъ, а не въ замкахъ. Городища (т. е. города въ развалинахъ) конечно оставались. Поэтому лѣтопись мало преувеличиваетъ, когда говоритъ, что Коріатовичи въ 60-хъ годахъ XIV в. не застали здѣсь ниодного города, ни рубленаго, ни каменнаго. Коріатовичи не только воздвигаютъ новыя укрѣпленія, но стараются вокругъ ихъ населить торгово-промышленныя общины; такъ въ 1374 году дана городу Каменцу грамота на магдебурское право, съ пожалованіемъ при этомъ городу земли и со льготою въ 20 лѣтъ (постоянный пріемъ тогдашней колонизаціи). Въ 1385 году дана была княземъ Константиномъ грамота краковскимъ купцамъ на право свободной торговли съ Подольемъ. Города упадшіе отдаваемы были частнымъ лицамъ для заселенія; такъ въ 1388 году пожалована была Немирѣ Бакота. Какія именно поселенія, кромѣ упомянутыхъ, могли существовать во времена Коріатовичей, опредѣлить трудно[1]). Свидѣтельствомъ вліянія Польши на

---

[1]) См. попытку въ соч. Zameczki Podoskie (Т. I. стр. 3) установить по названіямъ число селъ, которыя преобразованы изъ прежнихъ татарскихъ ауловъ: Татариска подъ Каменцемъ, Татариска или Мукаровъ въ ушицк. у., Татариска подъ Снитковомъ, Кочубеевъ. Котлубаевъ и пр.

Подолье при Коріатовичахъ можетъ служить грамота Юрія Коріатовича Смотрицкому Доминиканскому монастырю 1375 г.

Въ 1393 году Витовтъ, вездѣ стремившійся къ уничтоженію прежней удѣльной системы, силою занялъ Подолье и вскорѣ, т. е. до 1395 года, уступилъ западную половину Подолья королю Ягайлѣ, что польскіе писатели считаютъ „окончательною инкорпораціею Подолья Польшѣ". По русской лѣтописи. Витовтъ „заложилъ" часть Подолья королю Ягайлу за 20 тысячъ, слѣдовательно отнюдь не совершилъ государственнаго отчужденія территоріи. Такое сказаніе совсѣмъ не представляется намъ наивнымъ; залогъ былъ возможенъ и существованіе его подтверждается послѣдующей судьбой Подолья, т. е. обратнымъ выкупомъ ея [1]). Можно думать, что Витовтъ хотѣлъ такою уступкою пріобрѣсти хотя временную дружбу польскаго короля и заручиться его содѣйствіемъ предъ рѣшительною борьбою съ татарами, которая и разразилась на Ворсклѣ. Что Подолье было уступлено не Польшѣ, а лично королю (который сдѣлался чрезъ то совладѣльцемъ Витовта въ великомъ княжествѣ), это доказывается тѣмъ, что король, перепродавши свои права на Подолье п. Спитку, передалъ ему эту страну cum pleno jure ducali, quo *ceteri* nostri duces *Lituanie et Russie* frui soliti sunt. Такимъ образомъ Спитко сдѣлался однимъ изъ владѣльцевъ великаго княжества [2]).

Польскій магнатъ Спитко дѣйствовалъ не въ качествѣ провинціальнаго правителя польскаго государства, а вассальнаго князя; въ битвѣ на Ворсклѣ онъ явился въ войско

---

[1]) Въ то время впрочемъ всякое отчужденіе недвижимости (не только залогъ и продажа, но и пожалованіе) предпологало возможность обратнаго выкупа, для чего въ актѣ отчужденія обыкновенно ставилась заранѣе условленная сумма выкупа.

[2]) Ср. Молчановскаго: „Очеркъ" стр. 236 и сл.

Витовта, гдѣ и погибъ (въ 1399 году), послѣ чего Подолье перешло къ Свидригайлу, и наконецъ ок. 1410 года окончательно уступлено Ягайломъ Витовту. Тѣмъ и кончилась „окончательная инкорпорація“ Подолья Польшѣ.--Непродолжительное господство польскаго вельможи въ зап. Подольѣ выразилось въ раздачѣ селеній и городовъ полякамъ и разнымъ западнымъ авантюристамъ [1]), которые потомъ взялись измѣннически передать полякамъ Каменецъ. Но такая раздача польскимъ шляхтичамъ населенныхъ мѣстъ отнюдь не означаетъ колонизаціи страны, какъ акта государственной мудрости и организаторскаго генія Польши. Между тѣмъ польскіе писатели именно выставляютъ Казиміра В. и Ягайла колонизаторами Подолья; послѣдній (будтобы) „признавая необходимость колонизаціи, отдавалъ заслуженнымъ людямъ урочища и рѣчныя прибрежья“ [2]). Но всѣ указываемые на то факты относятся къ правленію Витовта: такъ „въ лѣсной глуши появляется Карачевъ (впослѣдствіи Корчмаровъ), обитатели котораго заложили потомъ (будтобы) укрѣпленный замокъ *Шарогродъ*“ (но это перетолкованный фактъ пожалованія Витовтомъ Княжей Луки: см. ниже). „Надъ Мурахвой Язловецкіе основали Копыщинъ и м. Мурахву“ и т. д. Во всякомъ случаѣ полякамъ уже тогда удалось внѣдрить въ западное Подолье нѣсколько шляхетскихъ польскихъ фамилій, которыя сослужили Польшѣ добрую услугу во время борьбы за Подолье по смерти Витовта. Польша ввела въ Каменецъ католическаго епископа, который сдѣлался впослѣдствіи главою заговора для отторженія Подолья; въ населеніе Каменца прибыло нѣсколько мѣщанъ—поляковъ. Вотъ все, чѣмъ ограничиваются успѣхи польской колонизаціи; о населеніи пустынь при этомъ нѣтъ и рѣчи.

---

[1]) Напр. Ходьку, родомъ изъ Кроаціи (с. Ярмолинцы), Фредруизъ Плешавицъ и др. Польскіе старосты также не упускали случая обзанастись тамъ владѣніями (напр. Петръ Шафранецъ);

[2]) Zameczkie Podolskie T. I str. 3.

Дѣйствительное заселеніе пустынныхъ окраинъ Подолья (послѣ Коріатовичей) принадлежитъ Витовту. Двадцатилѣтнее управленіе Витовта (1410—1430 года) должно быть признано самою знаменательною эпохою колонизаціи этой страны; а именно ему принадлежитъ основаніе укрѣпленій, выдвинутыхъ имъ до самаго Чернаго моря; особенно важно построеніе замка у устья Днѣстра (*Черный городъ*), въ мѣстности „гдѣ не было для постройки ни камня ни лѣсу“, по свидѣтельству Ляннуа. Для постройки его употреблено 12,000 работниковъ и вывезено изъ—внутри государства 4000 повозокъ съ строительными матеріалами; замокъ воздвигнутъ въ одинъ мѣсяцъ. Распоряжался постройкою Подольскій намѣстникъ Витовта Гедыгольдъ. При Витовтѣ находимъ здѣсь и другіе замки, не упоминаемые при Ольгердѣ и Коріатовичахъ, а именно: *Караулъ* на Днѣстрѣ, а равно уже извѣстные намъ города Побужья и стоявшіе по берегу Чернаго моря. Ко временамъ Витовта можетъ быть отнесено начало поселеній, упоминаемыхъ въ 1-й половинѣ XV вѣка: *Жванца* (упом. 1431 года), *Рва* (впослѣдствіи—Баръ, съ 1451 года), *Гольчедаева, Олтушкова,* (уп. 1441 года).

При Витовтѣ въ западномъ Подольѣ идетъ такая же военно-землевладѣльческая колонизація, какую въ тоже время мы видѣли въ при-днѣпровсихъ и при-бужскихъ степяхъ. Въ 1383 году Витовтъ выдалъ привилегію Василію Корачевскому на право заложить село *Княжую Луку* „на мокромъ корени въ Подольской землѣ, въ Каменецкомъ повѣтѣ между рѣками Морашками до того мѣста, гдѣ впадаетъ Морашка Сенковская въ Морахву Великую“ [1]). Въ 1427 году Витовтъ даетъ Еську Нешевичу дворище *Ярополково* пустое „осаживати ему себѣ и распахивати ему себѣ“ [2]).—Такимъ

[1]) А. З. Р. т. I. № 5.

[2]) А. Ю. и З. Рос. т. I № 17. Г. Молчановскій („Очеркъ“, стр. 318, прим. 1) подобралъ изъ изданныхъ и неизданныхъ ак-

образомъ Витовтъ ограждалъ страну кольцомъ укрѣпленій, внутри котораго могло уже ютиться мирное населеніе и гражданственность. На его-же долю выпала и боевая защита страны при повторительныхъ нападеніяхъ татаръ, правда не всегда оканчивавшаяся удачею для литовскаго оружія.

По смерти Витовта въ 1430 году Польша не успѣла добиться отъ Литвы добровольной уступки Подолья, а потому тамошніе приверженцы Польши прибѣгли къ измѣнѣ, посредствомъ которой былъ захваченъ Каменецъ, а затѣмъ Смотричъ, Скала и Червоногродъ [1]. Но Свидригайло (новый великій князь литовскій) захватилъ самого короля въ Вильнѣ со всею его польскою радою и не выпускалъ до тѣхъ поръ, пока король не далъ приказа своимъ подольскимъ старостамъ сдать города литовскимъ начальникамъ; но въ тоже время подольскіе старосты, кромѣ этого открытаго приказа, получили отъ короля и тайный—не сдавать страны. Война

товъ свѣдѣнія о слѣдующихъ селахъ, пожалованныхъ Витовтомъ въ западномъ Подольѣ: Ваську изъ Бучи: *Грушовецъ* (на Морахвѣ), *Берладка* (на Морашкѣ), урочище *Ладава*, *Бучневцы*, *Мордина;* Корачевскому: *Мукаровъ* и *Синяковцы*.

[1]) Польское правительство поспѣшило тотчасъ же начать раздачу населенныхъ мѣстъ Подолья польскимъ шляхтичамъ съ условіемъ непремѣннымъ (hoc tamen adjecto specialiter et expresso), „чтобы они лично жили на Подольѣ и защищали его всѣми способами", разумѣется противъ литовско-русскаго государства. Тогда розданы: Жванецъ (1431 г.), Вербка и Соботка (1431 г.), Шаровка, Зилинцы, Иванковцы, Прогинка, Борбурчинцы, Копыстинъ, Михайлово-дворище, Гарента и Ремешово-дворище (1440 г.), Дашкоро-дворище (1432 г.), Студеница (1432 г.), Ровъ (1435 г), Винировцы (1431 г.), Цвикловцы, Копыстеринъ, Устье, Верхняки, Гиньковцы, Угринковцы, Лисецъ, Михайловцы, Олтушковъ, Ивановцы, Кумановъ, Ушица, Кубановцы, Песецъ, Куча, Фурмановцы, Воеводинцы. (См. Молчановскаго: „Очеркъ", стр. 384—387, прим.) Въ 1442 г. Караулъ, Черный городъ и Качибей отданы Бучацкому.

между Польшею и Литвою, возникшая вслѣдствіе такихъ дѣйствій Польши, ведена съ упорствомъ и ожесточеніемъ (при чемъ крестьянское населеніе держалось литовско-русской стороны, а шляхетское—Польши), пока наконецъ князь Ѳедоръ Несвижскій не отнялъ Подолья обратно у поляковъ: „Ѳедоръ..., держачи сторону Швидригайлову, добылъ Смотричъ, Браславъ и Скалу, замки подъ ляхами, а потомъ и все Подоле на Швидригайла до Руси вырвалъ у поляковъ“, —не смотря на то, что новый великій князь литовскій Сигизмундъ, послушное орудіе Польши, призналъ права ея на Подолье. Но такъ какъ Свидригайло вознаградилъ князя Ѳедора за эту услугу неблагодарностью, то онъ призналъ верховныя права Польши на Подолье, однако самъ остался правителемъ этой страны и Польша могла воспользоваться своими правами только послѣ его смерти. Но по смерти его большая часть Подолья досталась Литвѣ, а не Польшѣ, хотя обѣ стороны продолжали воевать за него и мечомъ и перомъ. Во всякомъ случаѣ, восточная часть Подолья, т. е. Побужье всегда и юридически и фактически оставалось за Литвою. Смуты, вызванныя борьбою за Подолье и ожесточенныя битвы того времени, отнюдь не содѣйствовали заселенію края, который безъ этихъ условій, конечно, вскорѣ сдѣлался бы богатѣйшею житницею Литовско-русскаго государства.

Сводя сказанное о населеніи Волыни и западнаго Подолья, получаемъ слѣдующіе выводы:

1) Въ судьбѣ населенія Волыни Польша вовсе не участвовала, ибо не владѣла ею.

2) Подолье, до прибытія Коріатовичей, было заселено русскими, а затѣмъ освобождено отъ татаръ и укрѣплено Коріатовичами.

3) Пятнадцатилѣтнее хозяйничанье польскаго магната (1395—1410 г.) на Подольѣ не есть инкорпорація этой

страны Польшѣ; но уже въ это время вошло въ составъ населенія по-днѣстровья нѣсколько польскихъ шляхетскихъ фамилій, что послужило потомъ источникомъ борьбы между Литвою и Польшею за Подолье и причиною многихъ бѣдствій для страны.

4) Дальнѣйшее заселеніе и укрѣпленіе Подолья (до устья Днѣстра) принадлежитъ Витовту (1410—1430 г.).

5) Борьба за Подолье съ Польшею по смерти Витовта содѣйствовала разоренію этой страны и задержала ея колонизацію. Раздача подольскихъ населенныхъ мѣстъ польскимъ шляхтичамъ, совершавшаяся тогда въ огромныхъ размѣрахъ, не имѣетъ ничего общаго съ колонизаціею страны.

М. Владимірскій-Будановъ.

1886 г.
Ноября 21.

Составленіе актовъ настоящаго тома принадлежитъ **В. Б. Антоновичу.**

АКТЫ

ОТНОСЯЩІЕСЯ КЪ ИСТОРІИ ЗАСЕЛЕНІЯ

ЮГОЗАПАДНАГО КРАЯ.

I.

Подтвердительная грамота короля Владислава Ягайла, данная князю Федору Острожскому на право потомственнаго владѣнія г. Острогомъ съ его округомъ. 1386. Ноября 8.

Jn nomine Domini amen. Wladislaus, Dei gracia rex Poloniae, nec non terrarum: Cracoviae, Sandomiriae, Seradiae, Lantitiae, Cuyaviae, Lithwaniae princeps supremus, Pomoraniae, Russiaeque dux et haeres, etc. Ad perpetuam rei memoriam. Quamque regalis dignitatis circumscripta benignitas, de suae liberalitatis munificencia unicuique ex officiis debito subditorum quadam generalitate dignetur utilitati intendere, et ea, quae grata ipsorum commoda censeantur, efficere 'consideratione gratiosa praependat, ad illorum autem prosecutanda utilitatum commoda quodam singulari favore uberius inclinatur, quos intaminatae fidei firma constancia et intaminati laboris diuturnitas claris testimoniis recommendat sane considerantes clarae fidei studia et laboris indefessi solertiam, quibus illustris princeps dominus Feodor et sui progenitores, duces Ostrogowienses, magestatem nostram et praedecessores nostros, duces, Lihwaniae et Russiæ, sunt attenter venerati et adhuc isdem dominus Feodor fideles nobis exhibere nititur famulatus, quorum intuitu ipsum specialis favoris praerogativa prosequi cupientes, eidem domino Feodor, suis heredibus et successoribus legitimis, damus et ceuferimus plenam et omnimodam facultatem castrum ipsius Ostrogow, cum districtu Ostrogowiensi, ad ipsum castrum Ostrogow pertinente, habendi, tenendi utifruendi 'et perpetue possidendi, consentientes et efficientes supradictum dominum Feodor, suos heredes et successores legitimos, suprascripti castri et districtus, ad ipsum castrum pertinentis

veros et legitimos (вырвано въ подлинникѣ) et dominos ac perpetuos possessores, tali tantum interposita conditione, quod dictus dominus Feodor, sui heredes et successores legitimi, cum ipsorum hominibus, quos habent vel habere poterint, magestati nostræ, nostris successoribus ac coronæ ipsius regni Polonæ, famulatus et servitia exhibere sint astricti, eo modo et conditione, quibus dictus dominus Feodor illustri principi olym domino Lubardo, duci Wlodimiriensi, patruo nostro colendissimo, ab antiquo dignoscitur servivisse. Harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio litterarum. Actum Luczko, die dominica infra octavas Omnium Sanctorum, anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo sexto. Praesentibus his: Johanne palatino Sandomiriensi, Petro Kmitha Lublinensi, Cristino de Cozeglowi Sandecensi — castellanis, Wlodcone pincerna, Spithcone subcamerario et Thomcone de Wanglessthino subpincerna — Cracoviensibus, et aliis multis nostris fibelibus, fidedignis. Datum per manus venerabilis viri, domini Zaclitc, praepositi Sandomiriensis, aulæ nostræ cancellarii fidelis dilecti.

Подлинникъ писанъ на пергаменѣ готическимъ почеркомъ, печать привѣсная оторвана — принадлежитъ г. Радзиминскому.

II.

Жалованная грамота великаго князя Свидригайла пану Ивану Мукосѣевичу на имѣнія: Маловъ, Охматовъ, Пашово и Золочовъ—въ Луцкомъ повѣтѣ и Борщовку, Рыдомль, Устье, Бѣлку и Ожеговцы—въ повѣтѣ Кременецкомъ. 1430 г., марта 30.

Року 1582, мѣсяца октебра 15 дня.

Пришедши на врядъ кгродскій, въ замокъ господарскій Луцкій, передъ мене, Фалелея Бережецкого, будучого на местъцу пана Станислава Петровъского, подстаростего Луцкого, его милость панъ Иванъ Чапличъ Шъпановскій, войскій землѣ Волынское Луцкій, оповедалъ тыми словы: ижъ дей теща моя, ее милость пани Григоръевая Болбасовая, писа-

ровая земская Кремянецкая, пани Катерина Цатинна, позвала была зъ ыными участники своими велможного его милость князя Стефана Корыбутовича, воеводу Троцкого, до суду земского, Кремянецкого, о именье Ожоговцы. А такъ дей его милость князь воевода Троцькій, не хотечи тамъ у суду належного отказовати, позвалъ ее милость панюю Болъбасовую и иныхъ участниковъ до его королевское милости,—ижъ дей вы, не маючи права жадного на Ожоговцы, мнѣ затруднепье чините. А такъ дей ее милость пани Болбасовая, маючи на тое имене Ожоговцы у себе привелей великого князя Швитригайла, якожъ его милость панъ Чапличъ, войскій Луцкій, тотъ привелей паніе Болбасовое передо мъною на уряде покладалъ, и просилъ именемъ ее милости панее Болбасовое, тещи своее, абы тотъ привелей до книгъ кгродъскихъ Луцкихъ былъ уписанъ. Которого я до книгъ для вписованья принялъ и такъ се въ собе маетъ: „Милостью Божею мы, великій князь Швитрикгаилъ, Литовскій, Рускій и иныхъ Чинимъ знаменито и даемъ ведати симъ нашимъ листомъ кождому доброму, нинешнимъ и потомъ будущимъ, хто панъ возритъ *именъ* (sic) чтучи услышитъ, кому жъ то коли его потребно будетъ, иже видевъ и знаменавъ службу намъ вѣрную, а никгды не опущоную, нашого вѣрного слуги, пана Ивана Мукосѣевича, и мы, подумавъ съ нашими князи и съ паны, и зъ нашою верною радою, даемъ, дали есмо и записали за его вѣрную службу, села на ймя: Маловъ, а Охматовъ, а Пашева, а Золочовъ—у Луцкомъ повѣте, а въ Кременецкомъ повѣте: Борщовка, Рыдомль, Устье, Белка, Ожеговцы, зо всимъ тымъ, што къ тымъ селамъ з вѣка з давна слушало и тыми разы слушаетъ, ничого на насъ не выменяя, и съ приселъки, и съ нивами, съ пашнями, и зъ лесы, и зъ дубравами, и зъ бортными землями, и зъ гаѣ и зъ пасеками, и зъ ловы и ловищи, и зъ бобровыми гоны, и зеремяны, и зъ реками, и съ озеры, и съ криницами, и зъ потоки, и со мълыны, и съ мыты, и ставы, и ставищи, и зъ болоты, и зъ рудами, и такъ што въ тыхъ собе именяхъ примыслитъ, на новомъ корени посадитъ, и зо всими платы, што къ тымъ селамъ слушало и тягъло,—и такъ зъ луги, и сеножатми, и зо всими пожитки; можетъ собе полепъшовати, и розъширявати, и осадити,—и примножити;

и дали есмо тому предписанному пану Ивану Мукосеевичу, верхуменова-(ные) мѣста вѣчно и непорушно, ему и его дѣтямъ, и его внучатамъ, и его ближнимъ счеткомъ. Волни во въсехъ тыхъ именьяхъ кому отдати, и продати, и променити панъ Иванъ Мукосѣевичъ и его близкій, по немъ будущій. А при томъ были сведъки, наша верная рада: владыка Луцкій, Феодосій, панъ Монивидъ, панъ Юрша, панъ Хохлевскій, панъ Синкушко, панъ Казаринъ, маршалокъ Луцкое землѣ, панъ Иванъ Волотовичъ, панъ Боговитинъ, панъ Гаврило Шило, панъ Миско Гулевичъ, панъ Дениско Мукосѣевичъ. А на подтверженье того нашого листу, про лѣпъшую наметь и ведомость, печать нашу велели есмо привѣсити къ сему нашому листу. Писанъ въ Луцку, подъ лѣты рожества Исуса Христова тисечу лѣтъ и чотыри ста и тридцатого лѣта, мѣсяца марта тридцатого дня, индиктъ 5 (?) чимъ великій князь приказалъ, и писалъ писаръ Попко. А такъ я тотъ менованый листъ привилей ее милости панее Болбасовое, з початку ажъ до конца, до книгъ кгродскихъ, Луцкихъ записати казалъ.

Книга Луцкая, гродская, поточная, 1582 г., № 2061, листъ 1107.

III.

Документы, явленные во Владимірскія гродскія книги княземъ Юрьемъ Михайловичемъ Чарторійскимъ. 1605 г. Января 1.

1. Жалованная грамота Швидригайла Ольгердовича Митку Немирѣ на село Липу въ Перемышльскомъ повѣтѣ и на села: Бутятичи, Тышковичи, Дубровецъ, Лишнее и Стяги во Владимірскомъ повѣтѣ. 1450. Декабря 31.

2. Жалованная грамота Казимира Ягайловича Немирѣ Резановичу на имѣнія въ Владимірскомъ повѣтѣ: Зѣмно, Бугеново, Марковъ Ставъ и Сернинавье 1450—1465—1480. Ноября 10.

3. Жалованная грамота Казимира Ягайловича Немирѣ Резановичу на имѣнія: Литовижъ, Селцо, Тарговицу, Червисча, Стволовичи, Зѣмно, Бубново, Честный Крестъ, Марковъ Ставъ и Сернинавье. 1452. Марта 2.

4. Подтвердительная грамота Казимира Ягайловича Митку Немирѣ на имѣнія, пожалованныя ему отъ Швидригайла. 1452. Января 3.

5. Духовное завѣщаніе Якова Войны Немировича, по которому онъ отказываетъ: Церкви въ с. Зѣмнѣ—село Марковъ Ставъ; матери своей Аннѣ Немириной села: Мстишинъ, Песчаное, Коршево, Серну, Жджары, Жджарки, Ракулинъ, Сердятичи, Заболотцы, Грибовицу, Щенятинъ и Зѣмно; женѣ своей Маріи, въ пожизненное владѣніе села: Стволовичи, Житаны, Честный Хрестъ, Бубновъ, Горѣчовъ, Тышковичи и Щучатинъ; сестрѣ своей Маріи и ея мужу, князю Михаилу Васильевичу Чарторыйскому: Литовижъ, Кречовъ, Горки и Олеско. Дѣтямъ князя Чарторыйскаго должны отойти и остальныя имѣнія послѣ смерти или въ случаѣ выхода замужъ жены завѣщателя.—Актъ безъ числа—Вторая половина XV столѣтія.

6. Разграниченіе имѣній Владимірской епископіи отъ имѣній князя Федора (Михайловича) Чарторыйскаго. 1501—1516. Іюня 4.

7. Дарственная князя Александра Федоровича Чарторыйкаго женѣ его Магдалинѣ Дешпотовнѣ на третью часть принадлежащихъ ему имѣній. 1555. Мая 1.

8. Дарственная запись его-же женѣ на 10,000 злотыхъ, обеспеченныхъ на его поземельныхъ имѣніяхъ. 1567. Января 12.

9. Завѣщаніе Волынскаго воеводы, князя Александра Федоровича Чарторыйскаго. 1569. Декабря 17.

10. Актъ раздѣла имѣній между князьями: Александромъ и Иваномъ Чарторыйскими. 1547. Іюля 19.

11. Запись князя Ивана Чарторыйскаго, данная брату его Александру—о взаимномъ обязательствѣ пополнить убытки, въ случаѣ, если-бы изъ части имѣнія одного изъ нихъ отнята была правительствомъ выслуга ихъ отца. 1547. Іюня 22.

12. Росписка Василія Богдановича Чижа о томъ, что онъ получилъ сполна приданное за женою отъ тестя своего, князя Федора Михайловича Чарторыйскаго. 1537. Января 10.

13. Такая—же росписка Петра Богдановича Хребтовича, женатаго на другой дочери князя Федора Чарторыйскаго. 1560 Іюля 30.

14. Такая-же росписка Федоры Федоровны Свинюской, третей дочери князя Федора Чарторыйского. 1553. Августа 23.

15. Такая-же росписка Андрея Сапеги и его жены Марины, дочери князя Александра Федоровича Чарторыйскаго. 1569. Сентября 18.

16. Граничный актъ между имѣніями князей Чарторійскихъ: Литовижемъ, Грибовицемъ, Сердятичами и Крикулиномъ и имѣніемъ дворянъ Ворыскихъ Биличами, составленный третейскими судьями. 1543. Іюня 20

17. Завѣщаніе княгини Макгдалины Дешпотовны Александровой Чарторыйской, по которому она отказываетъ свое движимое имущество сыну Михаилу. 1571. Іюля 13.

18. Рѣшеніе великаго князя Александра, по которому онъ освобождаетъ князя Федора Михайловича Чарторыйскаго отъ иска, возбужденнаго по вопросу о раздѣлѣ наслѣдственныхъ имѣній, его двоюроднымъ братомъ, княземъ Семеномъ Александровичемъ. 1498. Іюля 8.

19. Духовное завѣщаніе князя Михаила Александровича Чарторыйского. 1582. Февраля 22.

Лѣта Божого нароженя тисяча шестьсотъ пятого, месяца Геньваря перваго дня.

На вряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости Володимерскомъ, передомною, Андреемъ Мисевскимъ, буркграбимъ и наместникомъ подстароства Володимерскаго его милость освецоное княжа и панъ, панъ Юрій Михайловичъ княжа Чарториское покладалъ для облатованя до книгъ кгродскихъ володимерскихъ листы, привилея, твердости на вси именя свое, въ повете Володимерскомъ лежачие, которие вжо сутъ разнимъ особамъ отъ его милости правомъ вечистымъ пусчони, даючи тою причину, ижъ тые вси именя одными листами и привилеями продкомъ его милости были подани и подтвержоны, а тыеж розние особы, тое добра державчи, менованныхъ листовъ, привилеевъ и твердости, каждый зъ особна у себе держати и по нимъ вживати не могутъ; про то, абы каждый зъ нихъ, контентуючися бранемъ тыхъ справъ выписами съ книгъ, добра преречоное державъ и вживалъ, для того, подаючи его милость тые всѣ справы, листи, привилея и твердости до книгъ, просилъ, абы принятыи и до книгъ уписаныи были; которыхъ я огледавши, передъ собою читати казалъ, и такъ ся въ соби маютъ:

1) Милостю Божою мы, великій князь Швидрикгалъ Олкгирдовичъ чинимъ знаменито симъ нашимъ листомъ каждому доброму, нинешнимъ и потомъ будучимъ, ктожъ на него узритъ, або чтучи его услышитъ, кому-жъ коли будетъ его потребно. Узривши есмо знаменитую намъ службу а николи-жъ не замешканую слуги нашого вирного, пана Митка, племиньника пана Немирина, старосты Луцкого и мы, дорадившися зъ

нашими князи, съ нашими паны, съ нашою радою, дали есмо ему село Липую у Перемыслскомъ повети съ обема берегами ставу, и со млиномъ, и съ омшаницою, съ митомъ, а другое село на Погари; у Володимерскомъ повете: Бутятичи, а Тышковичи, а Дубровицъ, а Лишняя, а Стяги со всими тыми доходы и приходы, што ся къ тимъ селамъ широко прислушаетъ и тягнетъ тими часы: зъ полѣ, зъ ролями, зъ гаи и дубровами, зъ леси, зъ пасеками, зъ ловищи, зъ реками з озеры, со млыны и ставы и ставищи и зъ землями и зъ болоты, зъ рудами и зъ сеножатми, съ криницами, съ потоки, и съ боры, и зъ бортными землями, со всеми правы, со всими пожитки, ничого собе не вименяючи; можетъ собе полепшоваты и то разъшировати, на новомъ корени посадити, а дали есмо напредречоному пану сверху выписаны села ему вечне на веки непорушно; можетъ отдати, и продати, и на церковъ по своей души дати, и ближнему своему изъ свое руки дати и подаровати по немъ будучому; а при томъ были светки, рада наша: князь Иванъ Васильевичъ, а братъ его князь Михайло маршалокъ нашъ, а панъ Казаринъ Резановичъ, а панъ Немира, староста луцкій, а панъ Андрей Золотовичъ, а панъ Васко Гулевичъ, а Ивашко Кевличъ, а иныхъ пановъ добрыхъ много притомъ було. И еще на потвержение сего нашого листу, про лепшое сведецство и твердости, и печать нашу казали есмо привесити къ сему листу. Данъ и писанъ въ Луцкохъ, декабря тритцать первого дня, въ лѣто Іисуса Христова рожества *тисеча четырыста и шестъдесятъ летъ* (*). Приказъ князя Михайла Васильевича. Юско писаръ. У того листу печать привесистая одна.

2) Казимиръ, Божою милостию *король Польскій*, великий *князь Литовскій*, Руский, Жамоитскій и иныхъ. Пожаловали есмо пана Немиру Резановича, а дали есмо ему сей нашъ листъ на тоя имения: на Зѣмно и на Бугеново, а на Марковъ Став, а на Сернинавье и на

(*) 1460 годъ поставленъ по ошибкѣ, вѣроятно вмѣсто 1450. Князь Швидрыгайло умеръ. (См. у Длугоша кн. XIII,) 1452. Feria quinta, quae fuit decima mensis Februarii, dux Boleslaus, alias Swidrigal, germanus frater olim Wladislai regis Poloniae, in castro Luczko mortuus est.—Тамже упоминается и Луцкій староста (Capitaneus) Немира, упоминаемый и въ настоящей грамотѣ.

6. Событія эпохи Хмѣльницкаго, громадныя битвы и повсемѣстная народная борьба уменьшили вновь населенность юго-западной Руси; но побѣды Богдана за то привлекли въ край новыхъ переселенцевъ изъ другихъ частей Литовскаго государства, такъ что ко времени присоединенія Малороссіи къ Московскому государству населенность этой страны является (въ переписяхъ, составленныхъ Московскими чиновниками въ 1654 году) весьма значительною. Обратное занятіе правобережной Украйны и возникшія отсюда смуты 2-й половины XVII вѣка вновь вызвали здѣсь уменьшеніе населенія чрезъ бѣгство его въ Московскую слободскую украйну. Правда, потомъ новыми чрезвычайными льготами польскіе землевладѣльцы опять (въ началѣ XVIII вѣка) привлекали къ себѣ поселенцевъ на правый берегъ Днѣпра, между прочимъ и изъ тѣхъ, которые ушли—было въ предѣлы Россіи, но потомъ, по милованіи срока обманчивыхъ льготъ, наступили старыя бѣдствія польско-козацкихъ смутъ, взаимнаго истребленія двухъ славянскихъ народовъ въ братоубійственной рѣзнѣ (гайдамачинѣ). Колонизаціонное движеніе въ степныя мѣста—къ Черному морю съ этой стороны прекратилось.

7. Окончательное заселеніе степей до Чернаго и Азовскаго морей совершено уже силами Русскаго государства, которое въ половинѣ XVIII вѣка охватило своими новороссійскими колоніями южные предѣлы польскаго королевства, такъ что еще при существованіи Рѣчи Посполитой колонизаціонная миссія ея окончательно уступлена ею сосѣду. При этомъ Имперія русская пользуется для заселенія главнымъ образомъ тѣмъ же этнографическимъ южно-русскимъ матеріаломъ. Послѣднія явленія, впрочемъ, совершенно выходятъ за рамки нашей задачи, переходя въ иную страну (Новороссію).

Изъ этой общей схемы движенія южно-русской колонизаціи выдается, какъ поражающій фактъ, живучесть и устой-

чивая энергія южно-русскаго племени. Русскій народъ весь есть по преимуществу народъ колонизаторскій; но южно-русская часть его, не имѣя способности всасывать въ себя инородческіе элементы, и увеличиваться инородческою примѣсью, изъ самой себя выводила силу, противостоящую безпрерывнымъ потрясающимъ ударамъ, наносимымъ ей съ половины XIII вѣка по вѣкъ XVIII, и не только не исчезла, но и вынесла изъ этого горнила 400 лѣтнихъ истязаній свой чистый русскій этнографическій типъ, не замѣтный развѣ только для предубѣжденныхъ глазъ какого-либо тураниста или отрицаемый по требованію предвзятой теоріи. И это каждымъ можетъ быть провѣрено не только на тѣхъ частяхъ южной Руси, которыя входятъ нынѣ въ составъ Русскаго государства, но и въ странѣ, съ XIV вѣка и до сихъ поръ отчужденной отъ него (Галиціи).—Съ другой стороны въ исторіи польской національности поражаетъ явная малоспособность къ колонизаціонному движенію; не только инородческія страны, прилегающія къ Польшѣ (литовскія, румынскія, татарскія), не испытали никакого племеннаго переворота отъ сосѣдства и долговременнаго владычества Польши, но и русскія земли, частію бывшія подъ вліяніемъ, частію подъ властію Польши, не представляютъ нигдѣ и признака *народной польской колонизаціи*. Лишь высшіе классы (и притомъ весьма недавно) усвоили польскій обликъ, что, очевидно, не входитъ въ идею народной колонизаціонной дѣятельности.

на постели, которую-жъ рану маю отъ Александра Ладъяты, штожъ ми ее задалъ зрадне своею рукою, засѣлъ на доброволное дорозе у своемъ имени, у Колпыници; и я, познавъ по соби, иже зъ тое раны маю пойти передъ Бога, записую Пресвятой Божое Матери Земенское село по свое души: Марковъ ставъ. Записую матце своее, панiй Аннѣ Немириной: Мстишинъ, Песчаное, Коршево, Серну и Ждчари и Зъдчарки, Ракулинъ, Сердятичи, Заболотци, Грибовица, Щенятинъ, Зѣмно—у матки моее воли, у подане и в опекане, якъ же было и у мое воли. Записую жонѣ своей, Марiи: Стволовичи, село Житани, Чесный Хрестъ, Буяновъ Горѣчовъ, Тишковичи, Шучатинъ. Будетъ ли жона моя седеть на своемъ удовиномъ столци, она тые именя держи до своего живота, а по ее животе ближнимъ моимъ всѣ тые именя, сестринцамъ моимъ, князя Михаила дѣтемъ; пакъ ли жена моя Марiя пойдетъ замужъ, ино зять мой, Михаило Васильевичъ и сестра моя, княгиня Марiя, и сестринци мое, дѣти ихъ, отложать за вся тая именя триста копы грошей готовыхъ широкихъ, а тыя именя, што есмы ей записавъ, усѣ собѣ возьмутъ; а пакъ-ли не отложать ей тыхъ пенязей, и она всѣ тые именя держить до своего живота, а по ее животе, сестренцамъ моимъ. Записую зятю моему, князю Михаилу Васильевичу, и сестрѣ моей, княгинѣ Марiи и дѣтемъ ихъ, а моимъ сестренцамъ: место Литовижъ, а Кречовъ, а Горки, а Олеско; нижли зять мой, князь Михайло, маетъ одложити за тие Горки Станиславу Недоспѣлскому осмъдесятъ копъ грошей и осмъ копъ, а половину тую вызволитъ Горокъ собѣ, што онъ держитъ у своихъ пинезехъ; на тихъ же Горкахъ и на половици Олеска маетъ дядиная мая, пани Козариновая, сто гривенъ на половици Горокъ, а сто гривенъ на половици Олеска, што ей записавъ у вѣне дядя мой, панъ Казаринъ, до ее живота; ино всхочетъ-ли зять мой, князь Михайло, отложити ей тую двѣсте гривенъ за половицу Горокъ и за половицу Олеска, а онъ будетъ-ли сполна держати Горки и Олеско; пакъ-ли несхочетъ ей тыхъ пенязей отложити, а она будетъ половицу Горокъ а половицу Олеска держати до своего живота, а по ее животи сполна Горки и Олеско зятю моему, князю Михаилу Васильевичу, и сестри моей, кнегинѣ Марiи, и ихъ дѣтемъ, моимъ сестринцамъ; а што

коли кому будучий долженъ, што буду у кого взялъ пенязей и чимъ буду бралъ въ кого, ино тые долги мое поплатитъ зять мой, князь Михайло, а на моей души не положи; а што есми положилъ привилея князя великого Швидрикгалова и королева потверженя на всѣ тые именя, што отецъ мой держалъ и я по отцу—у тещи моей, пани Федки Олизаровой, ино тые привилея и потверженя королева указую узяти зятю моему, князю Михаилу, къ соби и держати на всѣ тые именя, што я держалъ; а што былъ узялъ пенязе тритцати гривенъ у Игнатка Путивецкого за мой ставъ, што у мене взялъ мой ставъ дяди моего пана Мисковий, и я тыхъ пѣнезей не взялъ у Игнатка, ино тые пенези возми князь Михайло, зять мой, а дай матци моей, она тымъ поменетъ душу мою. Одписую Пречистои до Печерского монастиря панцыръ и кожухъ куной, сѣрою кухвтѣрою волоченъ; а половицу стада жоне моей, половицу стада жона моя продай, да по души моей дай. А пану Гвоздю кожухъ куний, рабою комкою волоченъ, а пану Гарину моей полъ платье, а иншые панцыры жона моя продай да по души дай, а Корняви два кони черныи. Хто-ли коли мое слово и запись сей духовницы моей нарушитъ, или хто матыре моей въ чомъ коли будетъ кривду делати, той ся зо мною розъсудитъ передъ Богомъ. А при томъ былъ духовникъ мой, попъ Иванъ Стваговицкій и князь Янъ, плебанъ Крошискій. А писалъ духовницу королевскій дворянинъ Митко Лукъяновъ сынъ, а на твердое сведецтво къ сей духовницы и печать свою привесилъ. У того тестаменту печатий зъ воскомъ чернымъ три.

6) Се азъ, смиренный Пафнутей, епископъ Володимерскій, зволившися зо всею еже о Христе братиею, священниками епископіи Володимерскои, учинили есмо грани зъ его милостью господаремъ, княземъ Федоромъ Чорторыйскимъ отъ земли церковныя Володимерскія а княжие земли Земенское по речку, которая идетъ отъ Горечова до реки Луга; не надобе князу Федору за тую речку на земли церковныя переходити, а и владикамъ на Земенские за тую речку переходити; а позволили есмо князю Федору отъ городища Земенского до берегу земли церковное гребелку засыпати, и ставокъ заняти, и млинокъ збудувати на паметь святого Еврема; а зъ того ставку и млинку доходъ увесь святому

Уже тогда предводитель полчища, Меньгу-Ханъ, любовался изъ-за Днѣпра Кіевомъ, какъ любуется хищный звѣрь своею вѣрною добычею. Объ опустошеніи Кіева Батыемъ древнѣйшая лѣтопись (ипатская) разсказываетъ такъ: когда татары взошли на стѣны, то „граждане устроили другое укрѣпленіе вокругъ святой Богородицы (десятинной); на утро осажденные не выдержали и здѣсь; люди взбѣжали на церковь и на коморы церковныя со своимъ имуществомъ; отъ тяжести повалились съ ними стѣны церковныя“ (ипат. подъ 1240 году). Очевидно, что отъ битвъ вокругъ городскихъ стѣнъ и вокругъ святой Богородицы осталось уже немного гражданъ, которые и искали убѣжища на церкви; это не были только воины-защитники, но всѣ „граждане“ со всѣмъ ихъ имуществомъ; и этотъ послѣдній остатокъ ихъ погибъ. Нѣкоторыхъ взяли живыхъ въ плѣнъ и несомнѣнно предали смерти, ибо объ одномъ только воеводѣ Димитріи замѣчено: „и не убиша его, мужества ради его“. Другая древняя лѣтопись—лаврентьевская, ничего существеннаго не добавляя, излагаетъ то же въ формѣ болѣе опредѣленной: „святую Софью разграбиша, и монастыри всѣ, и иконы, и кресты честные и вся узорочья церковная взяша, а люди отъ мала и до велика вся убиша мечемъ“. Позднѣйшій сводъ—густынская лѣтопись прибавляетъ новую подробность, а именно, что татары „изсѣкли въ этомъ городѣ людей безъ числа, а прочихъ связанныхъ *въ плѣнъ* повели, а городъ Кіевъ и всѣ монастыри запалили огнемъ“. Дѣйствительно, татары вездѣ жгли завоеванные города; но могли ли они брать съ собою плѣнниковъ, отправляясь въ дальнѣйшій походъ на западъ,—это сомнительно. Въ древнемъ сказаніи о святомъ Михаилѣ Черниговскомъ добавляется, что иные жители бѣжали въ дальнія страны, иные же скрывались въ пещерахъ земныхъ, въ горахъ и лѣсахъ. Дѣйствительно, могли спастись только бѣжавшіе.

О дальнѣйшемъ опустошеніи Кіевской, Волынской и

Галицкой земель ипатовская лѣтопись сообщаетъ слѣдующее: „пришелъ Батый къ граду Колодяжну; люди (обманутые обѣщаніемъ пощады) предались и были перебиты. И пришелъ онъ къ Каменцу, Изяславлю и взялъ ихъ; видѣвши же, что Кременца и города Данилова нельзя взять, отошелъ отъ нихъ и пришелъ къ Владиміру и взялъ его копьемъ и избилъ (жителей) его не щадя, также и градъ Галичъ, и иные многіе грады, имъ же нѣсть числа". Густынская лѣтопись, неправильно сообщая о томъ, что Каменецъ не былъ взятъ, и здѣсь прибавляетъ извѣстіе о взятіи въ плѣнъ жителей, одинаково сомнительное. Въ сказаніи о Михаилѣ Черниговскомъ читаемъ: жители, затворившіеся въ городахъ отъ поганыхъ, немилостиво перебиты были, а которые крылись въ пещерахъ, горахъ и въ лѣсахъ—тѣхъ мало осталось. По прошествіи нѣкотораго времени ихъ оставили во градѣ (т. е. возвратившихся въ города не избивали болѣе), сочли ихъ въ число и начали на нихъ брать дань. Страшная Батыева дорога направлялась изъ Кіева на западъ (черезъ Житоміръ, нынѣшній Новоградъ Волынскій уѣздъ, затѣмъ Кременецъ и Владиміръ) въ сѣверо-западномъ, и затѣмъ въ юго-западномъ направленіи—на Галичъ. Необходимо предположить, что этотъ опустошительный потокъ на пути отдѣлялъ отъ себя рукава въ видѣ загоновъ. Поэтому намъ не кажется преувеличеннымъ извѣстіе густынской лѣтописи о томъ, что татары „и прочіе города и села огнемъ и мечемъ погубили" (густ. подъ 1241 годомъ). Хотя несомнѣнно, что татары не довольствовались взятіемъ и разрушеніемъ однихъ большихъ городовъ, но главные удары ихъ направлены были на эти послѣдніе: когда возвратились изъ Польши въ Русскую землю Данило Романовичъ и Василько братъ его, то пришли они къ городу Берестью и не могли выйти (изъ него) въ поле по причинѣ смрада отъ множества избіенныхъ; во Владимірѣ не осталось ни одного живаго человѣка, церковь св. Бого-

лости на просбу мою то вчинили и печати свои приложили къ сему моему листу. Писанъ въ Вилни, подъ лѣто Божого нароженя тисечу пятьсотъ пятьдесятъ пятого, мѣсяца майя первого дня. У того листу печатей привесистыхъ шесть, а подписъ рукъ тыми словы: Александеръ Чарторыйскій власную руку подписалъ.

8) Я, князь Александръ Федоровичъ Чарторыйскій, воевода земли Волынской, чиню явно и вызнаваю тымъ моимъ листомъ каждому, кому будетъ потреба того ведати, ижъ дознавши есмы ку собе склонность, милость, поволные службы и на всемъ цнотливые а уцтивые захование малжонки моее, кнегини Макгдалины Деспотовны, которыя она, яко верная а цнотливая малжонка моя, по всѣ часы ку мне, малжонкови своему, показывала и чинитъ, што я, хотячи ей вызнати, зъ ласки и зъ милости моея малженьское ку ній, даю, дарую и симъ листомъ по моемъ животе записую ее милости, малжонце моей, кнегини Макгдалене Деспотовне, певную суму пенезей десеты тисечи золотыхъ полскихъ, то есть читири тисечи копъ грошей литовское личбы, на именяхъ моихъ, на дворе и местечку, на всехъ селахъ и приселкахъ и именяхъ боярскихъ, ку тому двору прислухаючихъ, на дворе Селце и монастыри Чесного Хреста, на селе Наврятине, на селе Житанехъ, ку тому двору прислухаючихъ, на фолварку Бубнови и на именяхъ Горкахъ, на Полесию при реце Припяти, и на подаваню монастыря Зѣменского, и на домѣ въ мѣсте Виленскомъ, подъ тымъ обычаемъ, если бы я напередъ нежли она з того света зшелъ, тогды ее милость, милая малжонка моя, по животе моемъ маетъ тые все вышъ помененые именя со всеми селы и приселки, къ тымъ именямъ прислужаючими, къ рукамъ своимъ взяти, держати и ихъ уживати, со всими тыхъ именей доходами и пожитками и пашнями дворными, з даньми грошовыми и медовыми, з дяклы зъ житъными и овсяними, зъ ставы и ставищами, зъ млинами и ихъ вымелками, и зъ ловы пъташими и звериными, и зо всими доходы и пожитками, якимъ колвекъ именемъ названы або поменены быти могуть, такъ долго и широко, яко ся тые именя здавна сами въ соби, въ границахъ, обиходехъ своихъ маютъ, ничого зъ нихъ на дѣти и кревныя и ближняя мои незоставуючи, и мешкати ее милость на нихъ спокойне

маетъ до живота своего, ни от кого зъ детей або близкихъ моихъ зъ тыхъ имеңей до живота своего рушона быти не маетъ никоторыми причинами; въ тые имена и те-жъ въ люде и ни въ которыя пожитки тыхъ имеңей дети, кревные и ближніе мои ничимъ ся уступовати и въ держаню и вживаню тыхъ именей никоторыя переказы чинити ей не мають до живота ее, а по животе своемъ волна будетъ княгиня, малжонка моя, кому похочетъ тую суму пенезей, десять тисечей золотыхъ полскихъ, то есть чотири тисечи копъ грошей литовскихъ, на тыхъ вышъ помененыхъ именяхъ моихъ дати, даровати и на церковъ записати, и ку своему пожитку лепъшому обернути, яко сама нал̂епей розумеючи; а кому она по животе своемъ тую суму пенезей отъпишетъ, дети и кревные и ближние мои, также не отдавши тои сумы пенезей, не мають ся ничимъ и никоторыми причинами въ тые имена уступовати, але похочутъ-ли тые имена къ рукамъ своимъ мети, тогди повинни будуть перве тую суму пенезей, десеть тисячъ золотыхъ полскихъ тому, кому то отъ ее милости записано будетъ, отложити; тожъ тыя имена къ рукамъ своимъ взяти мають; и на то есмы малжонце моей, княгине Макгдалене Деспотовне, далъ сей мой листъ подъ моею печатю, а при томъ были и тому добре сведоми за прозбою моею печати свои къ сему моему листу приложити рачили велможные панове ихъ милости: панъ Юрей Василевичъ Тишкевичъ, воевода Берестейскій, державца Волковыскій, панъ Михаило Тихновичъ Козинскій, каштелянъ Луцкій, городничій Володимирскій, а панъ Петръ Загоровскій, маршалокъ господара короля его милости. Писанъ у Городне. Лѣта Божого нароженя *тисеча пятисотъ шестидесятъ семого*, мѣсяца Генвара второгонадцать дня. У того листу печатей притисненыхъ чотыри. Подписъ руки тыми словы: Александеръ, власна рука.

9) Во имя Отца и Сына и Святого Духа амин. Я, Александеръ Федоровичъ княжа на Чарторыйску, воевода земли Волынское, вызнаваю и даю ведати тымъ моимъ тестаментомъ: бачачи небезъпечности живота своего, бо ничого певнейшого на свете не есть отъ смерти, наперве душу свою грешную полецаю Богу сотворителю во Троицѣ славимому, а тело землѣ; а тело мое гришное маютъ поховати у въ отчизни

моей, у монастири Зѣменскомъ, а память и обыходы водлугъ закону нашего Хрестянского злецаю жонѣ моей милои, кнегинѣ Макгдалинѣ Деспотовне, а сынови моему милому, князю Михаилу; а штомъ первей записалъ жонѣ моей милой, княгине Макгдалине Деспотовне, то и теперъ записую ей, жоне моей, то естъ дворъ мой, на име Селце съ фолваркомъ Бубновымъ, зъ селомъ зъ Житанми и приселкомъ Новрятинскимъ, монастыръ Чеснаго Хреста, а въ Литве дворъ мой Стволовичи, къ тому именю моему Горки на реци Припяти данники и половицу монастыря отчизны моей Земенского съ фолварки и зъ селы монастырскими; маетъ жона моя, княгиня Макгдалена Деспотовна, тые всѣ именя выше менованныя держати и ихъ уживати со всѣми платы, доходы и пожытками, зъ службы, зо вшелякими повинностями, якимъ колвекъ именемъ названы або поменени быти могутъ; къ тому тежъ, будучи есмы потребенъ на службу господарскую и земскую пенезей, а позычилъ есми у жоны моей милои, княгини Макгдалины Деспотовны, десеть тисечей золотыхъ полскихъ, на техъже именяхъ вышеменованыхъ записую жоне моей милои, княгине Макгдалене Деспотовне, которую суму пенезей десяти тисячъ золотыхъ полскихъ волна будетъ жона моя, княгиня Макгдалена Деспотовна, при животе и по животе своемъ кому хотячи отдати, даровати и на тыхъ же именяхъ записовати, къ тому водлугъ баченя своего шафовати, яко саманалепей разумѣти будетъ; што ся дотычетъ именей моихъ литовскихъ: места... одышокъ и двора Олдова зъ фолварки и селы къ нимъ прислухаючими, которие небожчикъ князь Иванъ Вышневецкій даровалъ и записалъ жонѣ своей, которая по животѣ его зо мною будучи, мне тые именя даровала и записала и передъ урядомъ, то есть передъ его милостью паномъ воеводою Виленскимъ небожчикомъ, сознала, на тыхъ именяхъ жона моя до живота своего мешькати маетъ, а по животе ее тые именя ни кому иншому толко сынови моему милому, князю Михайлу, быти маютъ вечными часы, а жона моя за живота своего тыхъ именей никому заводити ани жаднои суми записовати на нихъ не маетъ, яко-жъ я тое все права, которое есми на тые именя мелъ, узъливамъ на сына моего и всѣ листы, што на тые именя прислухаютъ, ему далъ; а што се дотычетъ речей рухомыхъ, то

есть: золото, серебро, клейноти и вшелякие рухомые речи, якимъбы колвекъ именемъ названи або поменены быти могли, то все записую жоне моей милой, княгини Макгдалене Деспотовне, окромъ тыхъ речей, которие я при животе своемъ князю Михаилу, сыну моему, подавалъ и посправовалъ, то при немъ зостати маетъ; што ся дотычетъ сына моего, князя Михаила, тому именя отказныя, купленыя, и за якимъ колвекъ правомъ я держалъ, всѣ быти маютъ; къ тому тежъ долги мои, комумъ што виненъ, тые, за оказанемъ листовъ моихъ вызнаныхъ, къ ведомости сына моего, онъ маетъ з именей платити; служебникамъ тежъ моимъ заслужоное заплатить маетъ; што ся дотычетъ девки моее, княжны Марины, которую есми выдалъ за пана Андрея Сапегу, воеводича Новогородского, тую есми выправилъ и посагъ такий, який пристоитъ, ей далъ; якожъ она сама листы своими выреклася и передъ урядомъ сознала, ижъ ся имъ во всемъ досыть стало и вже никоторыхъ речей и жадного права такъ зо мною, якъ зъ жоною и сыномъ нашимъ вести не маютъ, ани о томъ мовити могутъ; што ся тежъ дотычетъ именей моихъ литовскихъ, которые есмо зъ братомъ своимъ, княземъ Иваномъ, розделили, где онъ взялъ Кореличи а мне поступилъ Стволовичи, якожъ есче на тое имение Стволовичи, право кнегини Иллиной и дочце ее есть заховано, а такъ если-бы з права тое имение Стволовичи отъ сына моего отышло, теды сынъ мой зъ братиею своею водлугъ листовъ дельчихъ заховатися маетъ; а покорными прозбами моими Его Королевское Милости, своего милостивого пана, прошу короля полского, великого князя Жикгимонта Августа, ижъ-бы его королевская милость, панъ нашъ милостивый, памятаючи службы мое, рачилъ ласкавимъ а милостивымъ паномъ оборонцою быти жонѣ моей и сыну моему; къ тому те-жъ прошу ясневельможного княжаты Юрья на Слуцку, пана брата моего гербовного, а его мылости велможного княжати князя Романа Санъгушковича, пана брата моего, воеводы Браславского, старосты Житомирского, а его милости князя Андрея Ивановича Вишневецкого, каштеляна Волынского, ижъ бы ихъ милости, зъ ласки своее, по животе моемъ во вшелякихъ долеглостяхъ жоне и сыну моему помочни быти рачили; яко-жъ заховуючися въ томъ водлугъ обычаю

права посполитого и статуту земского, то есть и на вряде то есми вызналъ и до книгъ записати далъ. Яко-жъ то для лепшого сведома и певности рукою своею власною тотъ тестаментъ есми подписалъ и печать свою притыснути есми казалъ; а при томъ были и того добре сведоми и, за очевистымъ прошениемъ моимъ, печати свои къ сему моему тестаменту приложити рачили: его милость князь Богушъ Федоровичъ Корецкій, староста Луцкій, Браславскій и Винницкій; его милость панъ Петръ Загоровскій, маршалокъ его королевскои милости; панъ Григорій Гулевичъ, хоружий земли Волынскои; панъ Иванъ Чапличъ Шпановскій, войский Луцкій; панъ Гаврило Бокий Печихвоский, судя земский повету Луцкого. Писанъ у Черторыску, подъ лѣто Божого нароженя тисеча пятьсотъ шестьдесять девятого, месяца Декабря семогонадцать дня. У того листу печатей притисненыхъ шесть.

10) Я, Иванъ Федоровичъ Черторыскій, даю ведати симъ моимъ листомъ нинешнимъ и потомъ будучимъ, кому будетъ потреба того ведати: которыи имена намъ зъ братомъ моимъ, княземъ Александромъ его милостью, после отъца нашого небожчика зостали, а такъ мы сами, промежъ себе доброволне зволившися, вмислили и заховали все имена наши: Напервей замокъ Чарторискъ и место и все имена, которые къ нему прислухаютъ и зъ селы боярскими, замокъ Литовижъ и место, дворъ Селце, дворъ Мстишинъ, также зо всими имени, которие къ тому замку нашому Литовижу изъ тымъ дворомъ прислухаютъ, имена боярские, къ тому имение Шпрахи а Горки, зо всими платы и пожитки ихъ, яко ся они въ соби маютъ, тые замки и места и имена наши зраховавши, въ одну часть есмо постановили; въ другую часть постановили есмо замокъ Клевань и место, замокъ Белгородъ и место также со всими именьи тамошъними и зъ селы боярскими, ку тому дворъ Шапле, имение Сернъ, Холопы, Чаруковъ, который бояринъ Викгура держитъ, фолварокъ въ Луцку на передместю Лидь (?); есмо тые имена наши зраховали и на две части разделили; тогды тихъ бы две части равныхъ собе одна противъ другои зъ платехъ и пожиткахъ своихъ стали; где жъ князь Александръ его милость, братъ мой, далъ мне напередъ обирати, которая бы ся часть мне в делъ подобала, а такъ я

обралъ и взялъ себе замокъ и место Клевань, замокъ Белгородъ и место, дворъ Шапле, имене Серну, Холопи, фолварокъ въ Луцку, а Чаруковъ зо всими имени тамошними и людми боярскими, которые къ тому замку и двору Шаплю прислухаютъ, з слугами путными и людми тяглыми, и зъ ихъ землями, и зъ службами, зъ платы грошовыми, и зъ данями медовыми, грошовыми и всякими, зъ землями бортными и пашными, зъ гаи и леси и ставами, зъ реками и озеры, зъ ловы звериннычи и бобровыми гоны и зо всими пожитками, которымъ колвекъ именемъ назвати могутъ, яко ся тые замки, и места, и именя всѣ вышей написанные въ соби и въ пожиткахъ своихъ маютъ, а я его милости князю Александру, брату своему, пустилъ замокъ и место Чорториско, замокъ и место Литовижъ, дворъ Селце, дворъ Мстишинъ, именье Шпрахи а Горки со всими имены, к тымъ замкамъ и дворамъ прислухаючими, и зъ имени боярскими, слугами путными и людии тяглыми, изъ ихъ землями и службами, зъ платы грошовыми и дьяколными, зъ землями бортными и пашенными, зъ гаи, леси, зъ даньми медовыми и грошовыми, куничними и всякими, з млыны и зъ ставы, зъ реками и озерами, зъ ловы звериными, бобровыми гони и зъ всими пожитками, якимъ колвекъ именемъ названы быти могутъ, яко ся сами въ соби и въ пожиткахъ своихъ маютъ; што ся дотычетъ именей нашихъ литовскихъ: Кореличъ а Стволовичъ, тыми именя не вечно, одно дочасне, ся есмо зъ братомъ моимъ, княземъ Александромъ его милостью, поделили: я обравъ собе Кореличи, а его милости пустилъ Стволовичи, а для тои причины тыхъ есмо именей нашихъ въ делъ вечистый не постановили, ижъ о имение наше Стволовичи король его милость намъ зъ княгинею Ириною право заховати рачилъ; а еслибы хто мелъ насъ о тые именя наши, яко о Кореличи, такъ и о Стволовичи, або о речъ земелную тыхъ именей нашихъ ку праву позывати, тоди мы обадва, одинъ другому въ томъ допомогати, и въ праве отказовати, и посполитымъ накладомъ нашимъ того боронити маемъ; если быхмо тое имение наше Стволовичи з права пустили, тогда на онъ часъ тымъ именемъ Кореличами на полъ вечне розделити ся маемъ, а што ся дотычетъ тыхъ двохъ частей нашихъ; части моее, замку Клеванского и места,

замку и места Белагорода зо всимъ зъ тымъ, што къ нимъ зраховано и въ тую часть постановлено, што есть выше написано, которую жъ часть я обралъ, а часть князя Александра его милости: замку и места Чорториска, замку и места Литовижа, зъ тыми дворы, имени и ихъ платы и пожитки, которые ку части его милости тако вже зраховали, и меновите на томъ листе моемъ выше выражоно; которую-жъ часть я его милости, брату своему, самъ въ делъ пустилъ зъ тыми всими замки, и месты, и имени нашими, сами промежи собе добровольне и вечне ся разделили и на томъ перестали; а што ся тежъ дотычетъ монастыря пресвятыя Богородицы Зѣменского, тотъ маемо обадва весполокъ зъ княземъ Александромъ его милостью будовати, а въ поданю нашомъ мети и от кривдъ посполите боронити и тому, што ся дотычетъ скарбу отця нашого: золота, серебра, клейнотовъ, перелъ, шатъ, коний, стада, зброіе и всихъ военныхъ рухомыхъ речей, то есмо все зъ братомъ моимъ, княземъ Александромъ, ровне разделили; къ тому тежъ на то есмо промежъ себе зостановили, ижъ не маемъ оденъ отъ другого такъ служебниковъ яко и людей посполитыхъ приймовати. Долгъ отца нашого и посполитый нашъ маемъ обадва весполокъ съ княземъ Александромъ его милостью платити; што ся дотычетъ листовъ и привилеевъ на именя наши, тые есмо промежку собе розобрали, которые ку части чей прислухають, на обедве стороне; и вже не маемъ жадныхъ одинъ на другомъ листовъ ани привилеевъ и никоторыхъ иншихъ речей поискивати, бо ся намъ зъ братомъ моимъ, княземъ Александромъ, въ тыхъ всехъ вышеписанныхъ, какъ въ грунтовыхъ, такъ и въ рухомыхъ речахъ слушный а справедливый делъ сталъ; и не маемъ мы сами, дети и потомки наши того делу нашого рушиты и никоторыми причинами того листу нашого делчого выступати и на вечные часы его держати и полнити маемъ; если-жъ быхмо мы сами, дети и потомки наши мели чимъ тотъ делъ нашъ нарушити и зъ того листу нашого выступиты; тогди тая сторона, которая сторона делъ рушати будетъ, маетъ заплатити стороне противной заруку тисечу копъ грошей, а заплативши тую заруку, предъ ся маетъ о тотъ делъ нашъ вечное молчание мети, а то неотменне держати, мы сами, дети и потомки наши на вечные часы; а што ся дотычетъ

княженъ сестеръ нашихъ, которыхъ две зостали, то маемъ другие листы наши промежъ себе одинъ другому подъ печатями дати, якъ ся маемъ въ томъ заховывати; на што жъ давъ есмы князю Александру его милости, брату моему, сей мой листъ зъ моею печатю и подписомъ власнои руки моей; а для лепшого сведома и твердости сего моего листу, просивъ есмы господина, отца нашого, владики его милости Луцкого и Острожского Феодосія, господина отца нашого, архимандрита его милости Жидичинского, и его милости пана Богдана Михайловича Семашка, старосту Ковелского, Мелницкого, Миленовского, Вижовского и Фалимицкого, пана Петра Богдановича Загоровского, пана Михаила Михайловича Свинѣского, пана Яна Богдановича Загоровского о приложене печатей къ сему моему листу; а ихъ милости, на прозбу мою то вчинили, и печати свои къ сему листу моему приложили. Писанъ у Чарториску, подъ лѣто Божого нароженя тисеча пять сотъ сорокъ семого, месяца Июня девятинадцать день, индыкта пятого. У того листу печатей привесистыхъ семъ, а подписъ руки въ тыи слова: я, Иванъ, руку свою подписавъ.

11) Я, Иванъ Федоровичъ Чарторийскій вызнаваю тымъ моимъ листомъ: которыми имении есме розделили уси, которые намъ остали по небожчику отцу нашому, межи которыхъ имений есть выслуги отца нашого во всехъ частяхъ нашихъ, такъ у моемъ, яко у его милости брата моего, князя Александровой, части, а такъ, еслибы о тую выслугу хто зъ насъ былъ отъ господара его милости позванъ, уховай Боже, если бы зъ насъ кого зъ выслуги отца нашого было рушоно, теди мы, другий, зъ части своее другому то нагородити, а у права тогды маемъ того посполитымъ накладомъ боронити; и на то далъ есмы его милости, брату моему, князю Александру, сей мой листъ, зъ моею печатю и подписомъ власнои руки моей. Писанъ въ Чарторыйску, подъ лѣто Божого нароженя тисеча пять сотъ сорокъ семого, мѣсяца Июня двадцать второго дня, индыкта 5.

12) Я, Василій Богдановичъ *Чижъ*, конюшій дворный господара короля его милости, державца Крычовскій, Накельскій, зъ жоною моею, Ганною, вызнаваемъ сами на себе симъ нашимъ листомъ каждому

доброму, кто на него посмотритъ, або чтучи его услышитъ, нынешнимъ и напотомъ будучимъ, кому будетъ того потреба ведати, что есмы, зъ воли Божои понявъ дочку княжну Ганъну у господина моего, князя Федора его милости Михайловича Чарторыйского, старосты Луцкого, и которая выправа, водлугъ статуту правъ земскихъ, мела бы прийти на княжну, дочку его милости, жону мою, зъ именей отчизныхъ его милости четвертои части, а такъ его милость вже намъ весполокъ зъ жоною моею за то досытъ учинилъ яко готовыми грошми, такъ клейноты, золотомъ, сребромъ, перлы, шаты и иншими речми слушную выправу далъ и вже презъ то я самъ, ани жона моя, княжна Ганна и дети наши не маемъ зъ князем Федоромъ его милостью, господиномъ и отцемъ нашимъ милымъ, и зъ его милости детми: съ княземъ Александромъ и княземъ Иваномъ, о тую выправу зъ отчизны его милости, яко въ статутехъ описуетъ, мовити и никоторыми причинами того подъ ихъ милостью поискивати не маемъ, а маемо о томъ вечное молчание мети, бо вже намъ изъ жоною моею, Ганною, господинъ отецъ нашъ, князь Федоръ его милость, староста Луцкій, досыть учинилъ; а при томъ были и тому добре сведоми: князь Василей Федоровичъ Четвертенскій, панъ Оникій Горностай, ключникъ Виленскій, державца Каневскій и Дубицкій, писаръ волостей господарскихъ рускихъ, панъ Богданъ Михайловичъ Семашко, писаръ пана воеводы его милости Виленского панъ Василій, панъ Петръ Чапличъ, панъ Петръ Михайловичъ Семашко, писаръ пана Виленского, его милости; а для лепшого сведомья и твердости печать есми свою привесилъ къ сему моему листу и просилъ есми тыхъ вышеменованыхъ пановъ ихъ милостей печатей; и ихъ милости, на мою прозбу то вчинили, печати свои къ сему моему листу привесили. Писанъ въ Чорториску, подъ лѣтъ Божого нароженя тисяча пятьсотъ тритцать семого, месяца Генвара десятого, индыкта 10. У того листу печатей привесистыхъ осмъ.

13) Я, Петръ Богдановичъ Хребтовичъ, изъ жоною моею Настасьею, вызнаваемъ сами на себе симъ нашимъ листомъ каждому доброму, нинешнимъ и напотомъ будучимъ, кому будетъ потреба того ведати, што есмо, зъ воли Божои, понялъ сестру у ихъ милостей пановъ а добро-

дѣевъ своихъ, въ князя Александра и въ князя Ивана Федоровича Черторискихъ; и которая выправа, водле статуту правъ земскихъ, мела бы прийти на княжну, на сестру ихъ милостей, жону мою, зъ именей отчизныхъ ихъ милостей, зъ четвертои части, а такъ ихъ милости вже намъ, всполокъ зъ жоною моею, досыть учинили, яко готовыми грошми, тако клейноты, злотомъ, сребромъ, перлы, шаты и иншими речми слушную выправу дали, то есть: готовыхъ пенезей пять сотъ копъ грошей литовскои личбы дали, а въ выправе другую пяти сотъ копъ, то есть всего тисяча копъ грошей литовскихъ; и вже черезъ то я самъ, ани жона моя, княжна Настася, дети и потомки наши, на ихъ милостей князю Александру и князю Ивану въ оправу зъ отчизныхъ ихъ милостей, яко въ статуте описуеть, мовити, а никоторыми причинами того подъ ихъ милостями и потомками ихъ милостей поискивати не маемъ, и маемъ о тое вечное молчаніе мети, на што имъ: князю Александру а князю Ивану Черторыйскимъ, даемъ сей нашъ листъ зъ нашими печатми и съ подписанемъ власнои руки моей; а при томъ были и того добре сведоми: панъ Павелъ Ячимирскій, дворянинъ господарскій, а панъ Бенедиктъ Юрага, судья повету Новогородского, панъ Богушъ Овсяникъ дворянинъ господарскій; которые, за прозбою нашою, печати свои къ сему листу нашому приложили. Писанъ у Черторыйску, лета Божого нароженя тисяча пять сотъ шестидесятого, месяца Июля тритцатого. Петръ Хребтовичъ руку свою подписалъ.

14) Я, Михаиловая Свинюская Федора Федоровна княжна Чарторийская, вызнаваю и чиню явно тымъ листомъ моимъ каждому доброму, кому будетъ потреба того ведати, ижъ што ихъ милости князья братья мои: князь Александеръ и князь Иванъ Чарториские зостали мне винни вена двести копъ грошей литовскихъ, то панъ его милость князь Александеръ, вже по смерти небожчика малжонка моего, его милости Михаила Свинюского, тую сто копъ грошей мне отдавъ, и за все вѣно, што мне зъ части его милости именей отчизныхъ приходило, досить учинилъ; и вже я сама и нихто зъ близкихъ моихъ не маюся его милости князю Александру Чарторискому, малжонце его милости и сынови его милости, князю Михайлу, и потомкамъ ихъ милостей вена

своего впоминати на всякие часы, на што есми его милости князю Александру дала сей мой листъ подъ печатю моею; а при томъ были и того добре сведоми ихъ милости панове: панъ Петръ Богдановичъ Загоровскій, маршалокъ господарскій, панъ Петръ Костюшковичъ Хоболтовскій, а панъ Семенъ Ласковичъ Черчицкій; которыя панове, за прозбою моею, печати свои къ сему моему листу приложити рачили. Писанъ у Свинюсехъ, лѣта Божого нароженя тисеча пятьсотъ пятьдесятъ третего, месяца Августа дватцать третего дня.

15) Я, Андрей Павловичъ Сапега, воевода Новогородскій, посполъ зъ малжонкою моею, Мариною Александровною Чарторыйскою, воеводянъкою Волынскою, чинимъ явне и вызнаваемъ симъ листомъ нашимъ всимъ въ обецъ и каждому зъ особна, кому будетъ потреба того ведати, або чтучи его слышати, што, которую суму пенезей готовизны такъ и выправы обецавъ его милость князь Александръ Чарторискій, воевода Волынскій, и малжонка его милости княгина Макгдалена Деспотовна презъ пана Петра Загоровского, маршалка господарского, мне вѣна по доццѣ своей, княгине Макгдалене, дати, а то есть готовыхъ пенезей пять тисячей копъ грошей личбы и монеты великого княжества Литовского, личечи по десети пенезей белихъ въ грошъ, а у выправе тисячу семъ сотъ пятидесятъ копъ грошей личбы литовской, ино его милость князь Александръ Чарторискій зъ малжонкою своею, чинечи досыть обетницы своей, суму пенезей вышеречоную, пять тысечей копъ грошей готовыхъ, такъ и тую выправу, тисечу семьсотъ пятидесяти копъ грошей, мне, Андрею Сапѣзе и малжонце моей, всю сполна заплатити и до рукъ нашихъ отдати рачилъ, и вже я, Андрей Сапега, и малжонка моя Марина, у его милости князя Александра Чарториского, отца нашого, и малжонки его, княгини Макгдалены Деспотовны, за живота ихъ милостей, такъ и по животе, у сына ихъ милостей князя Михаила Чарторискогo, якъ маетности, такъ вшелякихъ речей упоминатися и жаднымъ правомъ на ихъ милостей поискивати и вечне молчати маемъ, бо намъ вже отъ ихъ милостей за все досыть стало; якожъ я, Андрей Сапега, зъ малжонкою моею Мариною, ставши очевисто передъ урядомъ замку Луцкого, о ти дание суми намъ отъ ихъ милостей,

такъ тежъ што вже намъ за все стало досыть, до книгъ вызнали и записати дали; и на то даемъ ихъ милостямъ сей нашъ листъ съ подписаньемъ рукъ нашихъ и печатми; а при томъ были и тому добре ведоми: его милость панъ Петръ Загоровскій, маршалокъ господарскій, панъ Иванъ Чапличъ, войскій Луцкій, панъ Гаврило Бокий—судья земский повету Луцкого; и за очевистыми прозбами нашими печати свои приложили къ сему нашому листу. Писанъ у Чарторыйску лѣта Божого нароженя тисяча патьсотъ шестидесятъ девятого, месяца Октебра осмонадцати дня. У того листу печатей пять, а подписъ рукъ тыми словы: Jendrzy Sopiha, woiewodzicz Nowogrodsky, ręką własną. Марина Чарториская Андреевая Сапежиная, власная рука.

16) Я, Федоровая Яцковича Ворыского Марія, а Грицко Федоровичъ Ворыскій даемъ ведати и вызнаваемъ симъ нашимъ листомъ, што господаръ король его милость, на жалобу нашу, рачилъ листомъ своимъ господарскимъ рокъ праву зложити князю Александру а князю Ивану Федоровичу Чарторискимъ, старостичомъ Луцкимъ, о кривдахъ, которыеся изъ давнихъ часовъ деяли въ земляхъ и инших речахъ зъ места ихъ милостей Литовижа, а зъ именя ихъ милостей: отъ Грибовица, Сердятичъ, Крикулина, именю нашому Быличомъ, где жъ, яко князей Чарторискихъ ихъ милостей изъ сыномъ своимъ на тотъ рокъ, отъ господара зложоний, на тыи землѣ певное выехали и комисары зъ обудву сторонъ вывели, мы з руки своее: князя Александра Федоровича Збаражского, князя Андрея Михайловича Козеку, пана Тихна Киселя, княжата ихъ милости из своее руки: пана Лва Борисовича Образцова, а пана Грицка Янчинского, а пана Федора Янковича Хмелевского; а передъ ихъ милостями панами комисарами нашими листы жалобные и права свои зъ обоихъ сторонъ положивши, и наконецъ уживаючи правъ и не ожидаючи отъ их милостей жадного розсудку, сами доброволне есмо зволившися, якъ князь его милость, такъ я и сынъ мой, маючий лети зуповныя, просили есмо ихъ милостей, обохъсторонъныхъ комисаровъ нашихъ, абы ихъ милости рачили тые незнаски и розницы наши едначнымъ угадливымъ обычаемъ поскромити; а такъ панове комисары наши, бачачи насъ склонныхъ ку еднанью, объехавши земли

пенъные, и выслухавши съ обудву сторонъ речи и листовъ нашихъ, приятелскую угоду а постановенне еднанымъ обычаемъ рачили промежъку насъ наконецъ вчинити, и тые земли отъ местца и отъ именя ихъ милостей князей ку именю нашому Быличамъ ограничили на вечные часы, копци закопували и грани въ деревю починили, почавши отъ великого болота, Страховецкого, которое непенно по половицы обедве стороне вживаемъ, черезъ поле и дуброву, ажъ по Грабовецкую землю, которая прилегла к кгрунту пенному, оттолъ промежъку Быличъ къ Грабовици и дали грань дубровою, копци покопани, грани позарубованы, ажъ к Митовской землѣ, а отъ именя его милости Сердятичъ также ихъ милости рачили ограничити, взявши верхъ того-жъ великого болота черезъ дуброву, ажъ ку Мьшовской грани копци ихъ милости рачили закопати и грани зарубати, которую жъ вгоду и постановение и ту тежъ положене грани мы, обедве стороне, яко княжата ихъ милости, такъ и я и сынъ мой Грицко вдячне отъ ихъ милостей пановъ комисаровъ нашихъ приняли и на вечныи часы помнити пообецали, ничимъ зъеднанья и листу своего еднаного не выступуючи, а еслибы зъ насъ которая сторона мала чимъ выступити, еднанья и листу еднанного нарушити, тотъ маетъ заплатить господарю королю его милости двести копъ грошей, а тымъ поедначамъ нашимъ сто копъ грошей, а сторона выступная държачой тое постановение стороне маетъ заплатити двесте копъ грошей, а заплативши тотъ закладъ, маетъ предце вечне молчати и подлугъ того листу еднанного во всемъ ся заховати, на що-жъ я, Ворискаяя, и сынъ мой Грицко дали есмо княжатамъ ихъ милостямъ Чарторискимъ сей нашъ листъ подъ нашою печатю и просили есмо тыхъ верхъписанныхъ пановъ обыдвусторонныхъ едначовъ нашихъ о приложене печатий ихъ милости; на нашу прозбу то вчинили, печати свои приложили къ сему нашому листу. Писанъ въ Быличахъ, подъ летъ Божого нароженя тисечу пятисотъ сорокъ третего, месяца Июня двадцатого дня, индикта второго.

17) Во имя Божое станся. Поневажъ всякие справы вечныи, которие если хто вечними а непорушными мети похочетъ, не з часу справованья (sic) але писмомъ обясненни биваютъ, абы съ памети и ведомости

людскихъ не сходили, про то я, Александровая Федоровича Чарторыйского Макгдалена Деспотовна, воеводиная Волынская, чиню явно и вызнаваю тымъ моимъ тестаментомъ, кому бы то ведати належало, нынешнимъ и напотомъ будучимъ, ижъ, будучи есми зъ допущения Божого хоробою обложною навежона, и сподиваючися на себе часу смертного, кгди-жъ на свети надъ смерть ничого певнейшого не естъ, а если-бы зъ воли Божои часъ смертелный на мене пришолъ, полецаю душу мою во Тройци славимому Богу, а телу моему погребъ учинити маетъ сынъ мой, князь Михаило Чарторыйскій, воеводичъ Волынскій, въ монастире Зѣменскомъ зо всими обрады, водлугъ закону нашого христіанского; къ тому маетъ сынъ же мой, князь Михаило Чарторыйскій, роздати по церквамъ на обиходъ и панихиды певную суму пенезей, то есть: до монастыря Зѣменского десеть копъ грошей, до церкви соборной святой Пречистой въ месте Виленскомъ десеть копъ грошей, до церкви соборной въ Луцку десеть копъ грошей, до церкви соборной у Володимери десеть копъ грошей, до церкви соборной въ Чарториску десеть копъ грошей, до церкви Жодиское десеть копъ грошей, што все справе и доброму баченю сына моего милого князя Михаила Чарториского поручаю; къ тому тежъ, што его милость славнои памети князь Александръ Федоровичъ Чарторыйскій, воевода Волынскій, малжонокъ мой, речи рухомые маетности своей, то есть: злото, сребро, пенези готовые, ланцухи, клейноты, перлы, шаты, кони ездные и возники, тежъ цѣнь, мѣдь, олово, желѣза и все, што одно маетностю рухомою названо и меновано быть можетъ, даровалъ и записалъ мне на вечность, къ тому на дворе, именю Селецкомъ, на Бубнове и на селѣ Чесно-Хрестскомъ, на Житанехъ, на Врятине въ повете Володимерскомъ, а на другомъ имени Стволовицкомъ въ повете Новогородскомъ, тежъ на именю Горкахъ въ повете Пинскомъ розно лежачихъ доживотье и сумы десеть тисечей золотыхъ личбы полской и особливе владане и справоване половицы монастыря Зѣменского и Каменицу въ местѣ Виленскомъ тежъ мне записалъ помененый князь Александръ Черторискій, малжонокъ мой, а такъ я, выше помененая Макгдалена Деспотовна, дознавши и маючи завше при собе милость, склонность, и угожання

поволными и зычливыми службами и прихильность статечную сына моего милого, князя Михаила Александровича Чарторискго, воеводича Волинского, который онъ, яко милый а зычливый сынъ мой охотне ку мне чинити неомешкиваетъ, не будучи ни черезъ кого намовена ани примушона, але по своеи доброи воли, и будучи при доброи памети и з полного розуму, тое все вышеменованое мое, отъ князя воеводы малжонка моего дарованое, и записаное, яко маетность свою рухомую, такъ суму десеть тисечъ золотыхъ полскихъ на Селецкомъ именю, дворехъ и приселкахъ, тако-жъ и на Стволовичахъ и Горкахъ доживотье и записаное особливе доживотне справованье половицы монастыря Зѣменского и каменицы Виленскои и еще що колвекъ я сама своихъ власнихъ речей рухомое маетности, такожъ золота, сребра, пенезей готовыхъ, ланъцуховъ, клейнотовъ, перелъ, шатъ, коней ездныхъ, возниковъ, тежъ цынь, мѣдь, олова, желяза маю, все, отъ мала до веля, даю, дарую и симъ тестаментомъ моимъ записую и остатнею волею моею потвержаю менованому сыну моему, его милости князю Михаилу Чарторыйскому, воеводичу Волынскому, на вечность отдати то все, отъ иншихъ сыновъ, дочокъ и зятей моихъ такожъ и отъ потомства вечними часы, которые обоеи рухомои маетности, яко тое мнѣ отъ князя воеводы, малжонка моего, и отца его милости дарованое, такожъ што власнои маетности моеи было, суми двое тисечей золотыхъ полскихъ з доживотемъ моимъ на именю Селецкомъ: дворехъ, ланахъ, именяхъ тамошнихъ, къ Селцу прислухаючихъ, къ тому на Стволовичахъ и на Горкахъ, а особливую справу и владацие половицы монастыря Зѣменскаго и каменицу Виленскую маетъ вжо помененый сынъ мой, князь Михайло Чарторискій, яко власность свою, въ моцъ и въ держание свое вземше, по воли своеи вживати и всимъ тымъ менованымъ, яко рухомыми маетностями, такъ именями, и сумою зъ доживотьемъ моимъ, мне отъ малжонка моего и отъ отца его милости записаною, подленалепшого бачення и уподобаня своего оборочати и шафовати, яко самъ найлепей розумети, а иншие дети, сынове, и дочки, и зяти мои, и потомство ихъ въ то ся никоторыми причинами вступовати и въ томъ жадноп перепазы и пересуды князю Михаилу Черторискому, сынови маему, зада-

вати не маютъ вечными часы; и на то есми князю Михаилу Чарторискому, воеводичу Волынскому, сыну моему, дала тотъ мой тестаментъ подъ печатю моею. А при справованю того моего тестаменту вызвани були и того добре сведоми ихъ милости: панъ Гаврило Бокій, судья земскій повету Луцкого, а панъ Богданъ Сушко Хобратовскій, судья земскій повету Володимерского, а панъ Иванъ Холосовскій, судья кгродскій Володимерскій, а панъ Федоръ Солтанъ, писаръ земской повету Володимерского; и, за очевистою просбою моею, ихъ милости менованые панове печати свои приложили къ сему моему тестаменту: Писанъ въ Селци, лѣта Божого нароженя тысяча семъдесятъ первого, месяца Июля третегонадцать дня. У того тестаменту печатей притисненыхъ пять.

18) Я, Александеръ, Божою милостію великій князь Литовскій, Рускій, Жомоитскій и иныхъ. Смотрили есмо того дѣла зъ паны радою нашою: жаловался намъ князь Семенъ Александровичъ на князя Федора Михаиловича Чарторискаго, искавъ подъ нимъ половины отчизны его, и мовили о томъ передъ нами очевисто—князь Федоръ: что отецъ его въ отдѣлъ его отцу не вспоминался. Князь Семенъ рекъ: што жъ отецъ его князя Федорову отцу о тотъ ся делъ вспоминалъ за отца нашого, короля его милости. И ми питали князя Семена, кому бы тая речъ сведома была панамъ раде отца нашого, штожъ бы отецъ его князя Федорову отцу о тотъ ся делъ вспоминавъ, а онъ на то доводу никоторого не вчинилъ; тежъ поведили передъ нами панове рода наша: панъ Виленскій, наместникъ Городенскій, князь Александръ Юрьевичъ, воевода Троцкій маршалокъ земскій панъ Янъ Юрьевичъ, што жъ отецъ князя Семеновъ о тотъ делъ князю Федорову отцу не вспоминалъ за отца нашого, короля его милости; ино коли о што ся его отецъ не вспоминалъ, а то такъ ся вдавнило ажъ и до тыхъ часовъ, и мы, того досмотривши, князя Федора Михайловича въ томъ есмо правого нашли: нехай онъ тую свою отчизну всю сполна держитъ и завидаетъ по давному, а князь Семенъ Александровичъ о тотъ делъ не маетъ ему вжо вспоминатися, ани дѣти его на немъ того искати на веки. Писанъ у Вилни, Июля осмого дня, инъдыкта перъвого. У того декрету печать одна великого княжества Литовского, а подписъ въ тыи

слова: при томъ были: князь Войтехъ бискупъ Виленскій, панъ Виленскій, наместникъ Городенскій князь Александръ Юрьевичъ, воевода Троцкій маршалокъ земскій панъ Янъ Юрьевичъ, староста Жомоитскій панъ Станиславъ Яновичъ и иные панове рада.

19) Во имя святои фалымое и неразделнои Троицы, Отца и Сына и Духа святого, Бога вшехмогучого, станся. Кгдыжъ не толко память людская есть слаба и коротка, але и самъ векъ або животъ человечий вельми нетрывалий и намъ не непевно для того отъ пана Бога подана есть наука писма, абы имъ законъ святый и все побожнои речи могли быти кгрунтовне и статечне задержани и въ потомные часы варованы, про то... гришный рабъ Божий, Михайло Чарторискій, староста Житомирскій, ведаючи то, яко съ писма святого такъ и зо вшелякихъ припадковъ светскихъ не буть ничого певнейшого кажному человеку надъ смертъ и вонтплившого и таемнейшого надъ часъ смерти, для чего насъ и панъ избавитель нашъ, Іисусъ Христосъ у Евангелие своемъ написалъ и напоминати рачитъ, абыхмы чули а на заволание его готовы были, не ведаючи часу ани годины; хотечи ся въ томъ водле воли милого Бога и звичаю людей христианскихъ справити, а за часу погоды тое, якобы по животе моемъ, кгды мя панъ Богъ до фалы своеи святои зъ того света поволати рачитъ, все уцтиве и пристойне въ дому моемъ ити могло, опатрити и то писмомъ на все пришлые часы обваровати и объяснити, ачъколвекъ будучи есмы на телѣ хворъ, але на умысле, баченю и памети зъ ласки Божои зуполнои и досконалои, сесь тестаментъ остатнеи воли моеи самъ, по своеи доброи воли и статечнымъ розумомъ моимъ казавши написати, а такъ то все, яко ниже описано, мети хочу: напервей душу мою, яко теперъ за живота, такъ по смерти поручаю пану Богу всехмогучему, уфаючи яко отцу милосердному и добротливому, же для сына своего единородного, пана избавителя нашого, Іисуса Христа, грехи мои оставити, а мене до фали своеи святои приняти рачитъ; а кгды панъ Богъ волю свою святую надо мною выконати и мене съ тымъ свѣтомъ розлучити будетъ рачилъ, тѣло мое до монастыря Сосници, заложеня святои Троици, подъ Чорторискъ, маетъ быти отпроважоно лѣгъты, яко належитъ, черезъ княгиню

малжонку мою и ихъ милостей пановъ опекуновъ нижей описаныхъ поховано; а што ся дотычетъ малжонки, дѣтей и маетностей моихъ, тое, яко малжонку мою милую, такъ дѣти и все маетности мои лежачые и рухомые тутъ, на Волыню, и у великомъ-князствѣ Литовскомъ поручаю и то дѣло въ моцъ, въ опеку, у оборону пану Богу всехмогущему а ихъ милости панамъ добродѣемъ моимъ, ихъ милостямъ: его милости ясневельможному княжати Андрееви Вишневецкому, воеводе Волынскому, старости Любецкому, брату своему, его милости ясневельможному княжати Янушови Збаражскому, воеводи Браславскому, старости Кременецкому и Пынсъкому, его милости князю Дмитрію Козѣце, которыхъ ихъ милостей яко каждый дознаваетъ побожности, щирости и доброти, такъ якъ немъний будучи того досконале сведомъ и по ихъ милости всякое милости ласки ку себе певенъ, то ихъ милостямъ злецаю и покорно прошу, абы, зъ доброты и ласки своеи ку мне, а немией съ повинности хрестьянскои, тую працу на себе приняти и малжонку мою милую, дѣти и маетности мое въ своеи ласковои опеци и оборони мети, а наболше о уцтивомъ выхованю и цвиченню дѣтокъ моихъ милостивое старане мѣти рачили. Якожъ уфаю ихъ милостивой ласци, же ихъ милости того, што-бы било ку уцтившому дѣтей моихъ, з милостивой ласки своей и въ надѣи отъ пана Бога обфитое нагороди, упустити не рачать. Именя и вси маетности мои лежачие и рухомые тутъ на Волыни и въ великомъ князствѣ Литовскомъ малжонка моя милая, княгиня София Ходкевичовна, которои я цноты, веры, упреймое милости малжонскои завжды дознаваю, до летъ детей моихъ, або поки замужъ не пойдетъ, въ рукахъ своихъ мѣти и той спокойне уживати, а дѣти мое пристойне выховати, опатровати, сыномъ на науки и иншие потребы, также и дочкамъ на всякие охендозства, ведле воли и науки ихъ милостей пановъ опекуновъ, накладати, а еслибы замужъ пошла, нимъ дѣти мои лѣтъ доростутъ, тогди ихъ милости панове опекунове, звлаща его милость панъ воевода Волынскій, яко братъ, прирожоный опекунъ, такъ и его милость панъ воевода Браславскій, отъ малжонки моей дѣти и маетности мои зъ рукъ и держаня ее взяти и тымъ до летъ дѣтей моихъ, подлугъ налепшого бачения своего, штобы зъ налепшим дѣтей

моихъ рачили разумѣти, справовати маютъ, окромъ именей тыхъ, на которыя малжонка моя милая право и записъ отъ меня маеть; съ тыхъ еи ихъ милости панове опекунове рушити и перевазы чинити не маютъ, але она оныхъ именей спокойне, водле записовъ своихъ, уживати волна и личбы зъ нихъ чинити не будетъ винна; къ тому тойже малжонце моей, за щирую и уприймую ее ку мне милость и поволность малжонскую, всихъ речей моихъ рухомыхъ, яко колвекъ называныхъ: золота, сребра, клейнотовъ, шатъ, коней, бидла, стады, збожа и всякихъ статковъ и спрятовъ домовыхъ, што ся одно колвекъ есть и оказаться можетъ, ей, малжонце моей, половицу симъ тестаментомъ моимъ записую и упевняю; долги моя вся, которыя бы ся за слушными записи, водле права учинеными, показали, а особно, кромъ запису, пану Якубу Тарасовичу, мещанину лвовскому, семьсотъ золотыхъ полскихъ, служебникамъ моимъ: Матусу Хмелевскому триста золотыхъ полскихъ долгу, Андрею Шпраскому семсотъ золотыхъ полскихъ долгу, Яну Муровскому сто золотыхъ полскихъ и полсемънатцать золотыхъ полскихъ долгу, зъ именей моихъ власныхъ черезъ ихъ милостей паны опекуны и малжонку мою милую, поколъ именья мои держати будетъ, плачоны быти маютъ; также слугамъ моимъ юркгелтъ, або врочистое ихъ заслужоное, подле заслугъ каждого, зъ мыта Чарторыского и Литовизского, або изъ иншихъ пожитковъ, ихъ милости панове опекуны съ княгинею малжонкою моею поплатити и пристойне ихъ отправити маютъ; а штоби который з нихъ особливе зъ ласки моее отъ мене мети моглъ, то на иншемъ реестри моемъ, съ подписомъ руки моеи, назначоно будетъ. Земяне тежъ мое, або слушно-оселые, которые именя отъ продковъ моихъ и отъ мене держатъ, тыхъ именей каждый зъ нихъ, водлугъ права, листовъ и записовъ своихъ, уживати маетъ и на томъ сесь тестаментъ власнои воли моеи списаный, ихъ милости паномъ опекуномъ и княгини малжонце моей зоставилъ зъ подписомъ руки моеи власнои и съ печатю моею. При которого справованю были того добре сведоми и, за устною просбою моею, печати свои къ нему приложити рачили панове а приятели мои, ихъ милости: панъ Павелъ Оранскій, панъ Семенъ Ласко-Черъчицькій, панъ Григорій Кисель-Низкиницкій, земянинъ господарскій повету Во-

лодимерского. Писанъ у Литовижу, тисеча пятьсотъ осмъдесятъ второго року, лѣта Божого нароженя, месяца Февраля дватцать второго дня. У того тестаменту печатей четыре, а подписъ рукъ его милости князя Чарториского въ тые слова: Михайло Чарторийскій, староста Житомирскій, власною рукою.

А такъ я тые листы вышеменованые, передомною покладаные, за прозбою его милости княжаты Чарториского, до книгъ справъ кгродскихъ Володимерскихъ записати казалъ.

Книга Владимірская, гродская, записовая, поточная и декретовая, № 970, годъ 1605. Листъ 1.

Примѣчаніе: Данныя для генеалогіи рода князей Чарторыйскихъ, заключающіяся въ вышеприведенныхъ актахъ, могутъ быть изображены слѣдующею таблицею:

Василій.

- Михаилъ (14..)
  - Федоръ (1516—1537).
    - Александръ, воевода Волынскій (1543-1569).
      - Михаилъ, староста Житомирскій (1569-1582).
        - Юрій (1605).
      - Марина (1569) (жена Андрея Сопиги).
    - Иванъ (1543-1547).
    - Анна (1537) (жена Василія Чижа).
    - Настасья (1560) (жена Петра Хребтовича).
    - Федора (1553) (жена Михайла Свинюского).
- Александръ.
  - Семенъ (1498).

IV.

Жалованная грамота короля Казиміра вдовѣ Луцкаго старосты Олизара Шиловича на имѣнія, находящіяся на Волыни, съ освобожденіемъ на всегда одного изъ этихъ имѣній, Любча, отъ платы „воловщины". 1486. Ноября 11.

Року тисеча пятьсотъ деветдесятого, месеца Июля пятого дня.

На рочкахъ кгродскихъ, Луцкихъ, дня прошлого месяца Июня двадцатъ осмого, въ року теперешнемъ деветдесятомъ, у четвергъ, припалыхъ и судовъне отправовати зачатыхъ, передо мною, Александромъ Семашкомъ, кашталяномъ Браславскимъ, старостою Луцкимъ, ставши очевисто его милостъ князь Григорий Любецкій, покладалъ выпис съ книгъ кгродскихъ, Луцкихъ, зъ уписованъемъ привилъю славное памети короля его милости, Казимера, и просилъ, абы былъ до книгъ кгродскихъ луцкихъ уписанъ. Которого я, для вписованя въ книги приймуючи, передъ собою читати казалъ и такъ ся въ собе маетъ: Выпись съ книгъ кгродскихъ Луцкихъ. Лѣта Божего нароженъя тысеча пятьсотъ осмъдесятъ третего, месяца декабря третогонадцатъ дня. Пришедъши и постановившися на вряде кгродскомъ, въ замку господарскомъ Луцкомъ, передо мною, Александромъ Пронъскимъ, столъникомъ великого князства Литовъского, старостою Луцкимъ, его милостъ панъ Янъ Харлинъскій, подъкоморий Луцкій, покладалъ передо мъною привелей подъ титуломъ короля его милости Казимера, на паркгамене писаный, съ печатъю привисистою, и просилъ, абы до книгъ уписанъ былъ; который я читатъ казалъ и такъ ся въ собе маетъ: Самъ Казимеръ, Божю милостю король Полскій, великій князь Литовскій, Рускій, княжа Пру-

ское, Жомоитъское и иныхъ, чинимъ знаменито симъ нашимъ листомъ кождому доброму, нинешънимъ и потомъ будучимъ, хто на него посмотритъ, або, чтучи его, вслышитъ, кому жъ потребъ того будетъ ведати, поведила передъ нами старостиная Луцкая, пани Олизаровая Шиловича, Федъка, што панъ ее небожчикъ, панъ Олизаръ Шиловичъ, староста Луцкій, маршалокъ Волынское землѣ, будучи доброе памети, отходя зъ сего свѣта, даровалъ и далъ и записалъ ей именья свои, на йmя: Здолбицу съ приселкомъ зъ Слинъскомъ а съ Куникомъ и зъ ынъшими приселъки, а Горуховъ съ приселки, а Любъче тежъ съ приселки, прадѣдину и дѣдину отчизную свою властную; а тамъ то справилъ, ижъ она волъна по своемъ животе тые именья отдати кому хочетъ и обернути ей подлугъ своее волѣ, и, врозумълевши то пани Олизаровая, штожъ мы слугу нашого, пана ее, пана Олизара, мѣли въ чти и в ласце нашой, и тежъ на нашо пожаданье, зъ воли нашое доброе, а-ни зъ жадного принуженья, волъне даровала насъ, и дала, и записала тые две именья у Волыни по своемъ животе, на йmя Здовбицу, а другое именье Горуховъ и съ приселки и съ платы и всѣми пожитками, яко жъ то намъ оправила листомъ своимъ вѣчно и непорушъно на веки. И далей била намъ чоломъ и жадала насъ, абысми ей дали и призволили именье, на йmя Любчо, пана ее прадѣдину и дѣдину и отчизну по ее животе отъдати и записати прирожонымъ своимъ, кому бы она хотела. Ино мы тое призволили, тое именье Любчо, по своемъ животе волна она отдати и записати прирожонымъ своимъ, кому бы хотела, вѣчно на веки, и тежъ волна обернути то, подлугъ своее воли; такъже зъ нашое ласки пожаловали есмо и отпустили съ того именья, зъ Любъча, воловщизну нашу на веки вечъные; а на твердость тыхъ речий, казали есмо печать нашу привесити къ сему нашому листу. А притомъ были: маршалокъ нашъ, наместъникъ Слонимъскій, панъ Солтанъ Александровичъ, а подскарбий нашъ, Ивашко Литаворъ Богъдановъ сынъ Хребтовича, а писаръ нашъ, Ивашко Сацковичъ Владыко. Писанъ въ Луцку, въ лѣто шестисячное девятьсотное деветдесятъ пятое, месяца Ноябра первогонадцатъ дня, индыктъ шестый. Который же тотъ вышей менованый привелей славное памети Казимера короля, слово

въ слово вписавши, до книгъ кгродскихъ луцкихъ вписати росказалъ.

Книга Луцкая, гродская, поточная, № 2070, годъ 1590; листъ 278 на оборотѣ.

V.

Грамота короля Александра къ Овручскому намѣстнику, князю Григорію Борисовичу Глинскому, предписывающая ему передать Кончаковскую землю старцу Василію Михалкевичу. 1503 г., Іюня 25.

Року тисеча семъсотъ семънадцатого, мѣсяца Мая двадцать осъмого дня.

На уряде кгродскомъ, в замку его королевской милости Овъруцъкомъ, передомною, Михаломъ Сынъгаевъскимъ, коморникомъ кграничнымъ Киевскимъ, намесникомъ кгродскимъ старосты Овъруцкого, а книгами нинешними, кгродскими, Овъруцъкими comparens personaliter swobodny Matwiey Michałkiewicz Zaliwaka, boiar Owrucki, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, Owruckich oryginał, list upominalny od najjaśnieyszego niegdy świętey pamięci króla iegomości polskiego, Alexandra, zeszłym antecessorom swoim y uczęsnikom iego do kniazia iego mości Hrehorego Borysowicza Hlińskiego, namiesnika Owruckiego, wydany, z pieczęcią przyciśnioną, per oblatam podał, prosząc, aby przyięty y w xięgi wpisany był. A tak ia, urząd, ten list do xiąg przymuiąc, czytałem, który, ruskim pismem pisany, tak się w sobie ma: Alexander, Bożą miłością król Polski, wielkie xiąże Litewskie, Ruskie, xiąże Pruskie, Zmudzkie y innych. Namiesniku Owruckiemu, kniaziu Hrehorju Borysowiezu Hlinskiemu. Żałował nam starec Wrucki, na imie Wasil Michałkiewicz, cośmy pierwey tego dali mu ziemie oyczyznę iego, którą dzierżał stry iego, Konczakowską, a u tego stryia iego dzieci przypłodku nimasz, y ty u niego tę ziemię odiowszy, y dał innemu człowieku y list u niego nasz odioł, któryżeśmy iemu na tę ziemie dali. Przeto,

ieśli ta ziemia będzie od niego odięta, co dzierżał stry iego, przykazuiemy tobie, abyś temu człowiekn nie kazał w tę ziemie wstępować y list abyś iemu nasz ten oddał koniecznie, niechayby on mnie tę ziemie dzierżał według pierwszey naszey daniny, a nam z niey służbę służy. A uwiązać go w tę ziemie posłaliśmy dworzenina naszego, Jwaszka Kryzyna. Pisan w Wilnie, Junii dwudziestego piątego dnia, indykta szóstego. Locus sigilli. Который же то листъ упоминалъный, за поданемъ а прозбою вышъ мянованое особы, а за моимъ, урядовымъ, принятемъ, слово в слово, такъ, якъ се в собе маетъ, естъ уписаный.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, 1717 г., № 3224; листъ 93 на оборотъ.

VI.

Вводный листъ во владѣніе Кончаковскою землею, данный государскимъ дворяниномъ, Иваномъ Крижиномъ, Овруцкому старцу, Василію Михалкевичу. 1503. Августа 2.

Року тисеча семъсотъ семънадцатого, мѣсяца Мая двадцать осмого дня.

На уряде кгродскомъ, в замъку его королевскои милости Овъруцъкомъ, передо мъною, Михаломъ Сынъгаевъскимъ, коморникомъ кграничънымъ Киевъскимъ, наместникомъ кгродскимъ старосты Овъруцъкого, а книгами нинешъними, кгродскими, Овъруцкими comparens personaliter swobodny Matwey Michałkiewicz-Zaliwaka, boiar Owrucki, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, Owruckich oryginał, list uwiążczy na ziemie intro wyrażoną, antecessorowi swemu, boiarowi Owruckiemu, y uczęsnikom swoim, boiarom Owruckim, służący, z pieczęcią przyciśnioną, per oblatam podał, prosząc, aby przyięty y w xięgi wpisany był. A tak ia, urząd, ten list uwiążczy seu intromissyą, do xiąg przymuiąc, czytałem, który, ruskim pismem pisany, tak się w sobie ma: ja, Jwaszko Kryżyn, dworzanin hospodarski, czynię wiadomo

po tym liście moim, iż, co z roskazania hospodara iego mości, będąc ia posłany y przydany Wasilu Michałkiewiczu, starcu Wruckiemu, na uwiązanie ziemi Kączakowskiey, ino ia, podług listu hospodarskiego, uwiązałem tego Wasila w ziemię Kączakowską y u niwy y sianożęci pod miastem Owruczym y podle Witiatek, po obuch stronach drogi Sieczyńskiey, po kurhany Sieczyńskie, y koło rzeczki Hrezli, y koło rzeczki Kamionki, suderew z Hładkowcy, y koło doliny Ziołowy Łozy y w dworzysczе Michałkowskie, ze wszystkiemi ich grunty, według daniny hospodarskiey, na wieczne czasy. A przy tym ze mną byli: pan Fedko Żmaka, a Semion dyak Łuczyn syn. Na coż ia y list swóy uwiążczy temuż Wasilu dał y pieczęć swoie do niego przycisnoł. Pisan u Owruczym, Awgusta wtórego dnia, indykta szóstego. Locus sigilli. Который же то листъ увязъшій, за поданемъ а прозбою вышъ мянованое особы подаваючое, а за моимъ, урядовымъ, принятемъ, слово в слово, такъ, яко ся в собе маетъ, до книгъ нинешънихъ естъ уписаный.

Книга гродская Овруцкая, записовая и поточная, 1717, № 3224; листъ 93.

VII.

Рѣшеніе королевскихъ коммисаровъ по дѣлу о разграниченіи Житомирскаго староства отъ имѣнія дворянъ Вороничей села Крошни. Коммисары, разсмотрѣвъ документы представленные Вороничами и провѣривъ межевые знаки, опредѣлили пограничную линію между спорными землями. 1595 г., Іюня 30.

Въ числѣ документовъ, представленныхъ Вороничами, оказались слѣдующіе: 1) Жалованная грамота короля Александра Ивану Воронѣ на село Крошню. 1506. Мая 22. 2) Подтвержденіе той-же грамоты Сигизмундомъ I. 1511. Іюня 4. 3) Рѣшеніе князя Константина Ивановича Острожскаго по дѣлу о дѣлежѣ имѣнія Ивана Вороны между его дѣтьми. 1523. Февраля 2. 4) Такое-же рѣшеніе житомирского старосты, князя Семена Глебовича Пронскаго 1538. Іюля 14. 5) Охранная грамота Сигизмунда I, Вороничамъ на село Крошню 1539. Августа 18.—и друг.

Roku tysiąc, siedmset, trzydziestego piątego, miesiąca Junii trzydziestego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego krolewskiey mośći Żytomirskim, przedemną, Stanisławem Waśkowskim, namiesnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi Żytomirskiemi, comparens personaliter przewielebny w Bogu jegomość xiądz Kazimierz Piątkowski, superior rezydencyi Żytomirskiej societatis Jeśu, ten extrakt, authentice z pieczęcią y korrektą z xiąg grodzkich wojewodstwa Kijowskiego, z upisaniem w nim dekretu kommissarskiego rozgraniczenia dòbr siedliska Kroszni ich mościów panów Woroniczòw z dobrami jego krolewskiey mośći starostwa Żytomirskiego wydany, już vetustati podległy, dla inkursyi incineratae gentis grassuiących kozaków locis in diversis konserwowany, zbutwiały, do przeczytania trudny, mieyscami marginesy, propter putredinem, popsowały się, idyomate roxolanico pisany, in polonam linguam teraz, przy podaniu przetłumaczony, prae via manifestatione, iak prętko ad manus dostać się mógł, tak zaraz, ne fiat retardatio oblaty, ad acta castrensia żytomiriensia, per oblatam de tali verborum podał tenore. Wypis z xiąg grodzkich wojewodstwa Kijowskiego. Roku tysiąc pięćset dziewięćdziesiąt piątego, miesiąca Decembra dwudziestego dziewiątego dnia. Na roczkach sądowych grodzkich Kijowskich, które dnia dwudziestego miesiąca Decembra, w roku ninieyszym, dziewiędziesiąt piątym, przypadłe y sądownie odprawować się zaczeli. Przed nami, Janem Axakiem, podwoiewodzym, a Filonem Strybylem, miecznikiem jego krolewskiey mości y sędzią, urzędnikami sądowemi grodzkiemi wojewodstwa Kijowskiego, postanowiwszy się oczewisto ziemianie hospodarskie wojewodstwa Kiowskiego y komisarze, od jego krolewskiey mości na grunty od jego krolewskiey mości miasta Żytomirza y jch mościów panów: Alexandra Woronicza y pana Hrehorego Sokora y małżonki jego, jey mości paniey Anny Woronianki, dziedziców siedliska Kroszni wysadzeni, opowiadali y pokładali decret albo kommissyą sprawy swoiey, między zwyżrzeczonemi gruntami y dobrami uczyniony, pod pieczęciami y z podpisami rąk swoich, prosząc, aby był przyięty i do xiąg grodzkich kjowskich wpisany. Ktorego my, oglądawszy y onego czytanego zrozumiawszy, przyjeli y do xiąg grodzkich kijowskich wpisać kazali, ktory słowo w

słowo tak się w sobie ma: Bohdan Jwanowicz Strybyl, Jwan Prezowski, Jwan Syngur, Hrehory Kiewlicz, komisarze jego krolewskiey mości, na sprawe niżey opisaną wysadzeni y deputowani, czyniemy jawno y wyznawamy tym listem naszym komu to wiedzieć należy, wszystkim w obec y każdemu z osobna: iż oddany nam jest list kommissyi jego krolewskiey mości, naszego miłościwego pana, ktorym jego krolewska mość nam roskazać raczyli, abyśmy na grunty rożnicy, ktore się dzieią między dobrami dziedzicznemi szlachetnych Alexandra Woronicza, a Hrehorego Sokora y małżonki jego Anny Juriewny Woronianki, sieliszczem Krosznią, wyiechali y te rożnicy uspokoili, iakoż my, czyniąc dosyć woli y roskazaniu jego krolewskiey mości, zgodziwszy się spolnie, na dzień dzisieyszy, trzynasty miesiąca Octobra, roku, teraz idącego, tysiąc pięcset dziewięćdziesiąt piątego, oznaymiwszy stronom obydwom rok na wykonanie woli jego krolewskiey mości, na grunty rożnic wyiechali. Ktory to list jego krolewskiey mości, do nich pisany, słowo od słowa tak się w sobie ma: Zygmunt trzeci, Bożą miłością krol Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Jnflanski, Szwedzki, Godzki, Wandalski dziedziczny krol. Urodzonym: Fryderikowi Tyszkiewiczowi Łohoyskiemu, Heronimowi Hornostaiowi, woiewodzicowi brzeskiemu, Bohdanowi Strybylowi, Jwanowi Prezowskiemu, Jwanowi Syngurowi na Rudnikach, Hrehoremu Kiewliczowi, wiernie nam miłym, łaska nasza krolewska. Urodzeni, wiernie nam mili! Dano nam sprawe, że między dobrami naszemi Żytomirskiemi, dzierżawy urodzonego Semena Deniska Matwijowskiego, z iedney, a dobrami dziedzicznemi szlachetnych: Alexandra Woronicza a Hrehorego Sokora y żony iego, Anny Juriewny Woronianki, sieliszczem Krosznią—z drugiey strony, wielkie się krzywdy y rożnicy dzieią; ktore to rożnicy między gruntami pomienionemi, chcąc my zgodzić y uspokoić, wiernościom waszym, o ktorych wierze y cnocie, bogobojności y w prawie pospolitym biegłości dobrze rozumieiąc, tę sprawe zlecić umyśliliśmy; iakoż y tym ninieyszym listem naszym zlecamy y roskazuiemy: iżby wierność wasza, porozumiawszy się z sobą, obrawszy sobie czas iaki pewny, strony obiedwie: tak dzierżawce dóbr naszych Żytomirskich, iako y dziedziców maięt-

ności wyżrzeczoney, sieliszcza Kroszni, szlachetnych: Alexandra Woronicza, a Hrehorego Sokora i żony iego Woronianki Anny, przez list swoy obwieściwszy, do tych tam dóbr, między ktoremi się te rożnicy dzieją, ziechali, także sporów y odporów przysłuchawszy, a dobrze zrozumiawszy, praw y przywileiów, ieśliby ktore od stron byli podane y pokazywane, przypatrzywszy y też granic y znaków starych oglądawszy, także swiadectw ludzi wiadomych, dobrych, starych y wiary godnych, nie podeyrzanych y pod przysięgą, ieżeliby tego potrzeba y rzecz sama ukazywała, przysłuchawszy, żadney stronie nie folguiąc, a pana Boga y sprawiedliwość swiętą przed oczyma swemi maiąc, w czym sumnienia wasze obowiązuiem, te tak rożnicy między dobrami pomienionemi pomiarkowali, zgodzili y uspokoili, a rozgraniczywszy kopcami y innemi znakami, iako się w takowych rzeczach zachowuie, poznaczyli y pozasypywali, a gdyby była tego potrzeba, tedy y stare kopce, albo znaki rozrzucone ponowili, albo y nowe poczynili; a cobyście kolwiek w tych rzeczach postanowili, y dekretem swoim umocnili, to stronom obodwom, abyście mocno trzymać przykazali; a niebytność iednego albo dwoch z tych komisarzów tey kommissyi nic szkodzić nie może, tylko żeby byli te, ktorzy według prawa pospolitego być powinni maią, a nie inaczey; iżby wierność wasza z powinności swey, dla łaski naszey inaczei uczynić nie śmieli. Pisan w Krakowie, roku Bożego narodzenia tysiąc pięćset dziewiędziesiąt piątego, miesiąca Augusta siedmnastego dnia, a panowania krolewstw naszych: Polskiego osmego, a Szwedzkiego wtorego roku. Na własne jego krolewskiey mości roskazanie—Floryan Oleszko. A po oddaniu y przeczytaniu tegoż zwyż pomienionego listu kommisyi jego krolewskiey mości, szlachetni panowie: Alexander Woronicz, a Hrehory Sokor y małżonka jego mości, Anna Juriewna Woronianka, prosili, abyśmy jurisdykcią swoią komisarską fundowali, y oną przez woźnego powiatowego obwołać kazali; iakoż my, czyniąc dosyć woli jego krolewskiey mości y powinności naszey, za instancyią strony powodowey, sądy nasze, za listem jego krolewskiey mości na dzień dzisieyszy przypadaiące, na mieyscu granic, przez woźnego powiatowego, szlachetnego Marka Baranowskiego, gene-

rała woiewodztwa Kijowskiego, obwołać y jego mości pana starosty Żytomirskiego, urodzonego Szymona Deniska Matwijowskiego, zapozwem naszym kommisarskim, na dzień dzisieyszy, miesiąca Oktobra trzynasty, w roku teraznieyszym, tysiąc pięćset dziewiędziesiąt piątym, do prawa raz, drugi y trzeci przywołać kazali; za ktorym jego mości przywołaniem trzykrotnym, a za odezwaniem umocowanych pana starościnych, miasto żałoby swoiey, ciż przerzeczeni powodowie, żałuiący, pozew dali czytać. Ktory pozew tak się w sobie ma: Fryderik Tyszkiewicz Łohoyski, Heronim Hornostay woiewodzic Brzeski, Bohdan Strybyl, Jwan Prezowski, Jwan Syngur a Hrehory Kiewlicz, komisarze jego krolewskiey mości, na sprawe niżey opisaną wysadzeni y deputowani. Urodzonemu panu Szymonowi Deniskowi Matwijowskiemu, staroście Żytomirskiemu. Oznaymuiemy waszey miłości, iż dan nam list komisarski jego krolewskiej mości, pana naszego miłościwego, ktorym jego krolewska mość rozkazać raczył, abyśmy, porozumiawszy się z sobą y obrawszy iaki czas sobie pewny, na grunty y rożnicy, ktore się dzieią między dobrami jego krolewskiej mości Żytomirskiemi, a dobrami dziedzicznemi szlachetnych: pana Alexandra Woronicza, a Hrehorego Sokora y małżonki jego Anny Juriewny Woronianki, sieliszczem Krosznią, wyiechali y tych rożnic, wysłuchawszy sporów y odporów obydwoch stron, a zrozumiawszy prawa, przywileie, ieśliby ktore od stron byli podawane, tak granic, iako y znaków starych y swiadectw ludzi wiadomych, ieśliby tego potrzeba ukazywała, przysłuchawszy, żadney stronie nie folguiąc, uspokoili y rozgraniczyli, a rozgraniczywszy, y kopcami y inszemi pewnemi znakami ponaznaczywali y, gdzieby tego była potrzeba, tedy y stare kopce, albo znaki rozrzucone ponowili y wieczną granice uczynili. Przeto zwierzchnością jego krolewskiey mości y władzą naszą, ktorą w tey sprawie według prawa mamy, przykazuiemy, aby wasza miłość panie starosta Żytomirski, na dzień trzynasty miesiąca Oktobra, w roku teraznieyszym, tysiąc pięćset dziewiędziesiąt piątym, sam, osobą swoją, na granicach tych pomienionych gruntów, dzierżawy waszey miłości starostwa Żytomirskiego, zawicie stanoł y mieszczan Żytomirskych, ktorzy się w te grunta dziedziczne przerzeczonych pana Alexandra

Woronicza a pana Hrehorego Sokora y małżonki iego, paniey Anny Juriewny Woronianki, iako powodów, wstępują y krzywdy wielkie czynią, postanowił y na ten czas, y do wyżpomienioney sprawy y przywileie (ieżeliby ktore wasza miłość na to co miał) tak pokazał y do granicy gotów był. Pisan w Żytomirzu, roku po narodzeniu syna Bożego tysiąc pięćset dziewięćdziesiąt piątego, miesiąca Septembra dwunastego dnia. U tego pozwu naszego komisarskiego pieczęci przyciśnionych do niego cztery y podpisy rąk temi słowy: Bogdan Jwanowicz Strybyl, ręką swą własną, Hrehory Kiewlicz, ręką własną. A po przeczytaniu tego pozwu prosili, aby iego mość pan starosta Żytomirski, według żałoby y pozwu ich, gdzie jego mość, przeszedszy przez granicę starożytną imienia naszego dziedzicznego, sieliszcza Kroszni, w powiecie Żytomirskiem leżącego, w pola, grunty ich dziedziczne, do tego sieliszcza zdawna należące, wstępuie y pożytki ich własne odeymuie, y na siebie, poczowszy od roku ośmdziesiąt osmego, aż do tego czasu gwałtownie bierze, (zwrocił). A strona pozwana, jego mość pan starosta Żytomirski, przez umocowanych sług swoich: pana Jana Staniszewskiego y Arnolfa Jasiewicza, pokazawszy moc listowną od pana swego, domawiali się, aby strona powodowa roku y pozwów dowiodła, gdyż jego mość pan starosta Żytomirski, iako o roku, tak o pozwie, iako też o liście jego krolewskiej mości, żeby miał być do niego pisany, ani o żadney komissyi nie wie, y z tych przyczyn tu, na roku się nie stawił. Naprzeciwko temu przerzeczeni powodowie powiedzieli, iż w tey sprawie, gdzie idzie granica, iest actus personalis, do ktorey sprawy potrzeba było jego mości pana starosty Żytomirskiego samego, gdyż iey przez umocowanych odprawować nie może, a choćby też nie był actus personalis, tedy przecie tey sprawy takowi umocowani według prawa pospolitego, (jako) nie osiadłe, odprawować nie mogą, prosząc, aby od sprawy na strone odstrychnieni bily, a jego mość pan starosta w niestaniu swoym, iako na roku zawitym, w tey rzeczy, o ktorą gra idzie, na upad wskazan był, nie przypuskaiąc przerzeczonych umocowanych, iäko nieosiadłych, za niezupełną mocą, gdyż u mocy ani podpisu ręki samey osoby jego mości pana starosty Żytomirskiego, ani przyia-

cielskiey niemasz, do żadnych obmów y obron prawnych. A przerzeczeni umocowani strony pozwaney, odpor czyniąc, powiedzieli, że jego mość pan starosta takową sprawę granic przez nas, sług swoich, a nie sam przez osobę swą odprawować może, gdyż, iako się zwyżpomieni, to ani o roku, ani o żadnym pozwie komisarskim, ani o żadnym liście jego krolewskiej mości, do niego pisanym, nie wie, prosząc, aby za umocowanych przyięte byli; a strona powodowa, nie stronie pozwaney, ale sądowi dowodząc pozwu y roku, za ktorym dowiedzeniem pozwu y roku, stawili oczewisto woźnego powiatu Kijowskiego, szlachetnego Marka Baranowskiego, ktory, przed nami stoiąc, zeznał. Jż on roku teraz idącego, tysiąc pięćset dziewięćdziesiąt piątego, miesiąca Septembra trzynastego dnia, położył pozew nasz komisarski y list jego krolewskiej mości, do jego mości starosty Żytomirskiego pisany, aby z oznaymieniem naszym przez pozew nasz do uczynienia y postanowienia granic sam stał, ktore we wrota dworne Żytomirskie wetknowszy, namiesnikowi na tenczas Żytomirskiemu, panu Jozefowi Małyszce, oznaymił y rok stronom obydwom za cztery niedziele, to iest na dzień dzisieyszy, trzynasty miesiąca Oktobra, w roku teraznieyszym, dziewięćdziesiąt piątym, złożył, ktory to list jego krolewskiej mości, do pana starosty pisany, słowo od słowa tak się w sobie ma: Zygmunt trzeci, z Bożey miłości krol polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Jnflanski, y Szwedzki, Godzki, Wandalski dziedziczny krol. Urodzonemu Szymonowi Deniskowi Matwijowskiemu, staroście Żytomirskiemu, wiernie nam miłemu, nasźa łaska krolewska; urodzony, wiernie nam miły! Naznaczyliśmy pewnych komisarzów naszych do uczynienia y postanowienia granic między dobrami naszemi Żytomirskiemi, dzierżawy wierności twoiey, a siołem dziedzicznym Krosznią, sieliszczem szlachetnych: Alexandra Woronicza y Hrehorego Sokora y małżonki jego Anny Juriewny Woronianki z drugiey strony, o czym aby wiernośc twoia wiedział, gdy przez komisarzów naszych obwieszczon będziesz, rozkazuiemy wierności twoiey, abyś przed nimi stanoł y to, cokolwiek dekretem swoim nakażą y postanowią, żebyś mocno y nienaruszenie trzymał, tego iednak abyś przestrzegał, żeby się w gruntach naszych

żadna szkoda nie stała, a inaszey dla łaski naszey y powinności urzędu swego nie czyniąc koniecznie. Pisan w Krakowie, roku od Bożego narodzenia tysiąc pięćset dziwiędziesiąt piątego, miesiąca Augusta siedmnastego dnia, a panowania krolewstw naszych: Polskiego osmego, a Szwedzkiego wtorego roku. Na własne jego krolewskiey mości rozkazanie podpisuię się—Florjan Oleszko. Za ktorym dowiedzeniem pozwu y roku, prosili, aby jego mość starosta Żytomirski, iako na roku zawitym w niestaniu swoim, na upad w rzeczy wzdan, a przerzeczonym powodom dalszy postępek prawny nakazan był. My tedy, przypatrzywszy się prawu pospolitemu y postępkowi prawnemu, a bacząc to, iż jego mość pan starosta Żytomirski, według dowodzenia roku y pozwu przez strone powodową, sam osobą swą, iako na roku zawitym, nie stał, ani umocowanych swoich, według prawa pospolitego, osiadłych, na dzień dzisieyszy miesiąca Oktobra trzynastego, w roku teraz idącym, dziewiędziesiąt piątym, nie posłał, przerzeczonych umocowanych, iako według prawa pospolitego nieosiadłych, na strone odłożywszy, jego mości pana staroste Żytomirskiego na upad rzeczy, o ktorą gra idzie, w niestaniu jego mości, wzdać dopuścili; a przerzeczonym powodom in contumatiam pana staroste przeciwko jego mości y dalszy postępek nakazali; a iż się iuż było tego dnia, trzynastego miesiąca Oktobra, w roku teraz będącym, dziewiędziesiąt piątym, spoźniło, te sprawe do dalszego postępku przerzeczonym powodom w zupełney mocy do dnia jutrzeyszego, to iest czternastego miesiąca Oktobra, w roku teraz idącym, dziewiędziesiąt piątym, odłożyliśmy; na roku tedy ninieyszym, miesiąca Oktobra czternastego dnia, w roku teraz idącym, dziewiędziesiąt piątym, z odłożenia naszego przypadłym, postanowiwszy się oczewisto strona powodowa, pan Alexander Woronicz, a Hrehory Sokor y z małżonką swoią, Anną Juriewną Woronianką, daley w tey sprawie, za przywołaniem jego mości pana starosty, w niestaniu jego mości, postępuiąc, dowodząc dziedzictwa swego przerzeczonego imienia, seliszcza Kroszni, w powiecie Żytomirskiem leżącego, pokładali list przed nami, na papirze pisany, daniny sławney pamięci Alexandra krola jego mości, ktorym jego krolewska mość

przodkowi ich, Jwaszku Woroniczowi, te przerzeczone sieliszcze Krosznie, z ludźmi y bobrowymi gony, y ze wszystkiemi pożytkami, ku temu sieliszczu przysłuchaiącemi, dać raczył; ktory list słowo od słowa tak się w sobie ma: Alexander, z Bożey miłości krol Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, xiąże Żmudzki y innych. Namiesnikowi Żytomirskiemu, panu Dmitrowi Alexandrowiczowi. Bił nam czołom ziemianin Żytomirski, Jwaszko Woronicz y prosił u nas sieliszcza w Żytomirskiem powiecie, na imie Kroszni; ieno my, z łaski naszey, za iego wierną ku nam służbę, te sieliszcze Krosznie z ludzmi y z bobrowemi gony, y ze wszyskim tym, co ku temu sieliszczu przysłucha, dali y uwiązać jego w te kazaliśmy—woiewodzie Kijowskiemu, kniaziowi Jwanowi Lwowiczowi Hlińskiemu. Pisan w Wilni, Maja dwudziestego wtorego dnia, indycta dziewiątego. U tego listu pieczęć wielka, na kustodji przyciśniona, a podpis ręki temi słowy: Prawił woiewoda Kijowski, kniaz Jwan, a Marszałek dwora, dzierżawca Bełzki y Uteński, kniaz Michayło Lwowicz Hliński. Potym pokładali drugi list, na pargaminie pisany, sławney pamięci Zygmunta krola, potwierdzenie daniny Alexandra krola temuż zwyż pomienionemu Jwaszku Woroniczowi, przodkowi ich, tegoż sieliszcza Kroszni uczynione, ktory list tak się w sobie ma: Zygmunt, z Bożey miłości krol Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Żmudzki y innych. Bił nam czołom ziemianin Żytomirski Jwaszko Woronicz y powiedział przed nami: co brat nasz, Alexander krol jego mość, dał iemu sieliszcze w Żytomirskiem powiecie, na jmie Krosznie, z ludźmi y z bobrowemi gony y na to on list daniny brata naszego y naszą przed nami ukazywał, y bił nam czołom, abyśmy to iemu potwierdzili; na czołombicie to uczynili, za jego ku nam wierną służbę daliśmy mu ten nasz list y potwierdzamy te sieliszcze wyżpisane tym naszym listem wiecznie, jemu samemu y jego żenie y ich dzieciom y napotym będącym jego szczadkom; ma on te sieliszcze trzymać z ludzmi y z bobrowemi gony y ze wszystkim tym, co ku temu zdawną przysłuchało. Wolen on y iego naśladki to oddać, przedać, zamieniać y rozszyrzać, przybawić ku swemu użytecznemu y ku lepszemu obrocić, iako sam najlepiey

rozumieiąc, a na twardość tego y pieczęć naszą kazaliśmy przyłożyć ku temu naszemu listu. Pisan w Brześciu, roku od Bożego narodzenia tysiąc pięćset jedynastego, miesiąca Junii czwartego dnia, indykta czternastego. U tego listu pieczęć krolewska na kustodyi przyciśniona iedna, a podpis w te słowa: prawił hetman, starosta Łucki, Brasławski y Winnicki, marszałek Wołyńskich ziem, xiąże Konstanty Jwanowicz Ostrogski. A dowiodszy dziedzictwa swego za daniną sławney pamięci kroli polskich, przodkowi ich na przerzeczone imienie Krosznie uczynioną, dowodzili, że za takową daniną byli zawsze przodkowie ich w szafunku tego imienia sieliszcza Kroszni; dowodzili listem sądowym sławney pamięci xiążęcia Konstantyna Jwanowicza Ostrogskiego, woiewody Trockiego, hetmana hospodarskiego, starosty Brasławskiego y Winnickiego, gdzie Jwaszku Woroniczowi po śmierci oyca jego, według testamentu oyca iego, Jwaszka Woronicza, Owdotyi Worониance, siestrze swoiey, posagu trzydzieści kop na sieliszczu Kroszni litewskich opisanych, oddał y do rąk swoich też oyczyzne wzioł, ktory to list sądowy tak się w sobie ma: Ja, xiąże Konstanty Jwanowicz Ostrogski, woiewoda Trocki, hetman hospodarski, starosta Brasławski y Winnicki. Przypatrzyliśmy się tey sprawie: stoiąc przed nami oczewisto, żałował nam ziemianin hospodarski Żytomirski, Jwaszko Woronicz, na siostre swoie, panne Owdotyiu: dzierży imienie oyczyzne nasze, na imie Krosznie, a mnie z bracią tego postąpić nie chce; y panna Owdotyia rzekła: Oiciec nasz, nieboszczyk, pan Jwaszko Woronicz, zchodząc z tego świata, opisał mnie w testamencie swoim niektore statki ruchome y te imienie Krosznie mnie w wienie zapisał we trzydziestu kopach groszy, iakoż te statki mnie nie doszli, a to dla tego, iż stryi nasz, Gniewosz, te statki wszystkie pobrał y potym podawał w ręce macosie naszey, a tak ja teraz, w tey summie pieniędzy, trzydziestu kopach groszy, te imienie wyżmianowane trzymam, na co y testament oyca swego przed nami ukazywała, a Jwaszko Worona rzekł: tu w tym testamencie, albo tobie wszystko oicec odpisał? a nam, braci twoiey, ani siestrze mnieyszey nic w tym testamencie nie opisał y ni przyczym nas zostawił? a iednakoż my mamy testament oyca swego drugi,

w ktorymże on testamencie swoim, już leżąc na woli Bożey, wole y umysł swoy ostateczny (wyraził); w tym testamencie to wszystko iest, co komu on nieboszczyk opisał, niżli tego testamentu teraz przy mnie nie masz, ale iest w zachowaniu u stryiowey naszey, pani Gniewoszowey; y my kazali byli iemu, ten testament odyskawszy, iego przed nami położyć, a potym myśmy Worony pytali, ieśli on ma wole na to płacić ten posag siestrze swoiey trzydzieści kop groszy, a te imienie oyca swego ku swym rękom mieć; y on na to zwolił, chcąc te trzydzieści kop groszy wiana iey zapłacić, a te imie wyżmianowane, ktore ona w tym trzyma, ku swym rękom mieć; y my tak między nimi naleźli: że ma Jwaszko Worona po siestrze swoiey wiano zapłacić te trzydzieści kop groszy, y te imienie wyżmianowane Krosznie ku swym rękom mieć; naprzod ma iey dać od tych miast za niedziel dwie, to iest wstąpiwszy w post wielki, dziesięć kop groszy, pięć kop groszy pieniędzmi gotowemi, a pięć kop groszy szacunkiem, a iako ten rok wydzie, on ma zapłacić, także wstąpiwszy w wielki post, we czwartek, drugie dziesięć kop groszy, a w drugi rok, także wstąpiwszy w post, w wielki czwartek indykta trzynastego, trzecie dziesięć kop groszy iey ma zapłacić; a ieśliby on na te trzy roki tych trzydziestu kop groszy iey nie zapłacił, ona ma w te imienie uwiązać się y dzierżeć do tych czasów, poki on te wyżmianowaną summę pieniędzy zapłaci; y na tośmy dali ten nasz list sądowy z naszą pieczęcią. A wtenczas przy nas na tym prawie byli: kniaz Jwan Michayłowicz Wiszniewiecki, a pan Fedko Posiahowecki, a pan Bohdan Czusa, a pan Michno Hrynkiewicz Kozinski. Pisan w Połonnym, miesiąca Februarii wtorego dnia, indykta jedynastego. Drugi list sławney pamięci pana Semena Hlebowicza, dzierżawcy Żytomirskiego, sądowy, w ktorym liście Jochnu Woroniczowi, oycu pani Anny Woronianki Sokorowey nakazano, aby z części swey Hryckowi Woroniczowi, ktory zapłacił wiano siestrze swoiey, Owdotyi Woroniance, kop trzydzieście według sądu nieboszczyka Konstantyna Ostrogskiego, połowice, to iest kop piętnaście zapłacił, a, zapłaciwszy, rowny dział z Hryckiem Woroniczem, w siele Kroszni mieć, ktory list tak sie w sobie ma: Ja, Szymon Hlebowicz Proński

dzierżawca Żytomirski. Stali przedemną oczewisto ziemianie hospodarskie: żałował mnie Jochno Woronicz na brata swego Hrycka Woronicza, o to: iż trzymasz ty sieliszcze Krosznienskie, wysługe oyca naszego, a mnie w tym sieliszczu działu rownego dać nie chcesz; y Hrycko iemu w tym odpor dał: to tedy sieliszcze nasze oicec nasz, nieboszczyk Jwaszko Worona, opisał siestrze naszey Owdotyi w wienie iey we trzydziestu kopach groszy y brat nasz starszy, Jwaszko, chciał te sieliszcze u siostry naszey odiąć bez pieniędzy, y siostra nasza miała o tym z bratem naszym prawo przed nieboszczykiem xiążęciem Konstantynem; y xiąże jego mość przysądził na bratu naszym starszym, abyśmy iey oddali wiano według zapisu oyca naszego sieliszcze Krosznie ku swym rękom mieć; y brat nasz umarł, a tego wiana siestrze naszey nie oddał, y ja musiałem, według zapisu oyca swego y listu sądowego xiążęcia Konstantyna, te trzydzieści kop groszy siestrze swoiey oddać, y na to ieszcze konia za pięć kop groszy na też sieliszcze nałożił. Jochno Woronicz naprzeciwko temu odpowiedział: iż ty, nie dawszy siestrze naszey za te sieliszcze nic, a jego ku rękom swym trzymasz; a Hryćko się w tym dał na siostre swoią, ieśli iey tych pieniędzy nie dał; y z oboch stron w tym na siostre swoią to zesłali. Jam w tym pytał siostry ich, pani Strybylowey, ieśli iey dał brat Hryćko te trzydzieści kop groszy, ktore ona miała w wianie zapisane od oyca swego; y ona to przedemną zeznała, iż ona te trydzieści kop groszy gotowych pieniędzy wzieła u brata swego Hryćka; iam, według zeznania siostry ich, oddać te połowice wiana, piętnaście kop groszy gotowych y puł trzeci kopy za konia kazał Jochnu Woroniczowi, bratu jego Hryckowi oddać y te sieliszcze, oddawszy iemu pieniądze, maią na poły dzielić. A wtenczas byli przy mnie ziemianie Żytomirscy: Jwaszko Prezowski, a Sieńko Korczowski, Stribył; y na tośmy dali Hrycku Woroniczowi ten moy list sądowy pod moią pieczęcią. Pisan w Żytomirzu, miesiąca Julii czternastego dnia, indykta jedynastego. List sławney pamięci krola jego mości Zygmunta, gdzie Hryćko y Jochno Woroniczowie żałowali się na tegoż pana Szymona Hlebowicza Prońskiego, dzierżawce Żytomirskiego, że on ziemie ich Kroszenską, nazywaiącą się Olexieiowszczyzne, odioł, ihu-

menu Żytomirskiemu oddał, a drugą ziemie Chantalińską do zamku przywracał, pisany do tego pana Semena Prońskiego, żeby te ziemie obodwie oddał y w nich się więcey nie wstępował, y krzywd żadnych nie czynił, ktory list tak się w sobie ma: Zygmunt, Bożą miłością krol Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Żmudzki, Mazowiecki y innych. Dzierżawcy Żytomirskiemu, kniaziu Semenu Hlebowiczowi Prońskiemu. Żałowali nam ziemianie powiatu Żytomirskiego: Jochno a Hryćko Jwaszkowicze Worony o tym, iż ktore sieliszcze w powiecie Żytomirskiem, na imie Krosznie, dał brat nasz, sławney pamięci Alexander krol jego mość, oycu ich Jwaszku Woroniczowi z ludźmi, z bobrowemi gony y ze wszystkiem, iako się one sieliszcze w sobie ma, y co ku niemu przysłuchało, na coż oni list, danine Alexandra krola jego mości a nasze potwierdzenie u siebie maią y przed nami te listy pokładali, ieno ty ziemie ich tego sieliszcza Kroszeńskiego, na imie Olexieiowszczyzna, u nich bezwinno odioł, ihumenu Żytomirskiemu ie oddał, a ktemu drugą ziemie ich własną oyczyzne, na imie Chantalińską u nich odeymuiesz y ku zamku Żytomirskiemu przywracać chcesz, a te oni ziemie y oiciec ich w pokoiu dzierżali a pierwsz dzierżawcy Żytomirscy w to sie nie wstępowali, iedno ty za dzierżenia swego poczoł im krzywde czynić; bili oni nam czołom, abyśmy kazali według dawnego obyczaiu zachować. A tak my on list, danine brata naszego Alexandra krola jego mości y na to potwierdzenie kazali słowo od słowa w tym naszym liście do ciebie napisać, ktory iż tak się w sobie ma: (слѣдуетъ текстъ двухъ вышеприведенныхъ грамотъ). Przeto gdyż brat nasz, sławney pamięci Alexander krol jego mość, te sieliszcze Krosznie z ludzmi y z ziemlami y ze wszystkiemi pożytki oycu ich dał, a my tym listem naszym na wieczność im potwierdzili, a ta ziemia Olexieiowszczyzna, będzieli przed tym ku sieliszczu Kroszniensklemu przysłuchała, przykazuiemy tobie, ażebyś tey ziemi Olexieiowszczyzny nazad im postąpił y w te ziemie ich Chantalińską, oyczyzne, ni w co się nie wstępował y niiakich krzywd ani samym y ludziom ich, ni w czym nie działał, bo oni na tey Ukrainie nam są potrzebnemi sługami, a tak nieradzibyśmy słyszeli, żeby oni w imieniach

swych mieli ktore uciski od ciebie cierpieć; ktemu oni nam żałowali, co ty im zabraniasz miodu przasnego do moich zamków dla pożywienia swego wozić, przedawać, y dziesięciny sobie od nich samych y ludzi ich prawisz; y też za straż polną na każdy miesiąc u ludzi ich po groszu bierzesz, a straż nigdy na polu nie bywa, a chociaż by y bywała, tedy za to ludzie ich nie powinni nic dawać. A tak gdyż będzie przed tym tego nie bywało, y teraz o to abyś krzywd im w tym nie czynił y nowin nie wwodził, miodu przasnego do naszych zamków im samym y ludziom ich wozić y przedawać nie zabraniał, y dziesięciny na ich samych y ludziach ich nie brał po groszu za straż polną, iż tego przed tym nie bywało, u ludzi ich nie kazał brać, y we wszystkim się zachował podług dawnego obyczaiu, potym, iako y za pierwszych dzierżawców Żytomirskich bywało, żeby nam oni o tym więcey na to nie żałowali się. Dan w Krakowie pod rokiem Bożego narodzenia tysiąc pięćset trzydziestego dziewiątego, miesiąca Augusta ośmnastego dnia; indykta dwanastego, u tego listu pieczęć na kustodyi, a podpis ręki pisarskiey temi słowy: Michał pisarz. List sądowy dworzanina krola jego mości, pana Fedora Jwanowicza Jelca, gdzie będąc zesłany od krola jego mości za żałobą panów: Hrycka y Jochna Woroniczów, aby doyrzał krzywd z xiążęciem Bohuszem Koreckim, że ich ludzi sądzi, w oyczyzne ich Krosznienską strzelców posyła, zwierz łowi y pospołu z nim bobrowe gony łowi, czego xiąże jego mość Korecki przed tymże dworzaninem wyrzekł, co iuż od tego czasu w to wstępować się niema, ktory to list sądowy tak się w sobie ma. Ja, dworzanin hospodarski, Fedor Jwanowicz Jelec; co mnie hospodar jego mość posłać raczył w żałobach y krzywdach ziemian hospodarskich do dzierżawcy jego mości Żytomirskiego, do xiążęcia Bohusza Fedorowicza Koreckiego, ktory krzywdy y ciężkości y nowiny im działał; żałowali ziemianie hospodarscy: Hryćko a Jochno Woroniczowie, co jego mość ludzi ich sam sądzi y radzi, y winy na nich bierze, w oyczyzne ich strzelcy wsyła zwierz łowić, strzelać y w oyczyznie ich, sieliszczu Kroszenskim, bobrowe gony pospołu z nim goni, a, pogoniwszy z nami dzielnice naszą, nam nie daie; iakoż jego mość sam starcy Żytomir-

skie stawił przed sobą y te starcy przed jego mością y przedemną zeznawali, co ieszcze oicec ich, Jwaszko Worona, z starodawna z dzierżawcami Żytomirskiemi bobrowe gony pospołu goniwał, na poły rozdzieliwał, tak też za pana Dmitra y xiędza biskupa jego mości Wileńskiego y za kniazia jego mości Pronskiego w tey Kroszenskiey ziemi po obudwom Kamienicam pospołu goniwali, y, pogoniwszy bobry, porozdzieliwali; y iego mość kniaz Bohusz Fedorowicz Korecki, dzierżawca Żytomirski, wszystkiego tego przedemną wyrzekł: ja przeciwko listu hospodarskiego stać nie chcę, ktory to list ony hospodarski pokładali przedemną; daley w oyczyzne ich sam y strzelcow wysyłać, zwierza łowić y strzelać, ludzi ich sam bezprawnie sądzić, y win na nich brać nie chce, y te bobrowe gony Kroszenskie spolne pospolite z nimi gonić mam, pogoniwszy, na poły bobry dzielić. J ja, według wyroku xiążęcia jego mości, iż się przedemną (wyrzekł, iż) tych on ciężkości y krzywd działać nie ma, Hrycku i Jochnu Woroniczom daliśmy im ten moy list dla lepszego świadectwa y pod moią pieczęcią. Pisan w Żytomirzu, miesiąca Septembra dwudziestego wtorego dnia, indykta trzynastego. List xiążęcia Bohusza Koreckiego, starosty Żytomirskiego, gdzie, za posłaniem od krola jego mości Zygmunta dworzanina, pana Fedora Jelca, przy tymże dworzaninie panu Hrycku, panu Jochnu Woroniczom tenże jego mość xiąże Bohusz Korecki, ziemie Kroszenską, Olexieiowszczyzne wrocił, ktorą był odioł kniaz Proński. Ktory to list tak się w sobie ma: Ja, Bohusz Fedorowicz Korecki, starosta Żytomirski. Czynie znamienicie tym moim listem: ktorą ziemie Kroszenską, na imie Olexieiowszczyzne, trzymał od kniazia Semena Hlebowicza Prońskiego człowiek na imie hospodarski Procko, z tey ziemi służbę służył ku zamku hospodarskiemu, a dań miodową dawał na cerkiew Swiętey Preczystey. A tak, za dzierżenia mego, ieździli do hospodara krola jego mości ziemianie Żytomirskie Worony: Jochno a Hryćko y bili czołom hospodaru jego mości; powiedzieli, iż ziemie Kroszenską ich oyczyzne, od ich odjęto y przywrocono ku zamku Żytomirskiemu, gdzie krol jego mość raczył dworzanina swego przysłać y list swoy hospodarski pisać do mnie, abych ja tu wespoł z tym dworzaninem jego

krolewskiey mości tego sie dostatecznie dowiedział, jeśliby było tak, jako oni przed hospodarem jego mością powiedzieli, a tak my dobrych a starych sług hospodarskich pytali, ktorzy z ziem służbę hospodarską w zamku służą, ieśliby Worony przed tym one ziemie dzierżeli y w swoiey mocy mieli, a oni powiedzieli: iż Worony, Jochno y Hrycko, te ziemie Kroszenską, na imie Olexieiowszczyzna, za dzierżenia pana Dmitra y xiędza biskupa y od xiędza biskupa dzierżenia Hercykowa w swoiey mocy mieli, y gdy potym kniaz Proński ony zamek hospodarski Żytomirski w dzierżeniu miał, tedy te ziemie u Woron odjoł y ku zamku hospodarskiemu przywrocił. My, według roskazania hospodarskiego y zeznania tych sług hospodarskich, wespoł z dworzaninem hospodarskim, panem Fedorem Jelcem, przy tey ziemiśmy panów Woronow: Jochna y Hryćka zostawili, y natośmy dali ten nasz list pod moią pieczęcią; a przy mnie na tenczas byli ziemianie y dworzanie hospodarscy: dworzanin hospodarski pan Fedor Jelec, a pan Harasym Andrzejowicz Chalecki, ziemianin Żytomirski, a pan Alexander Gietołt, a ziemianin Wołyński pan Alexander Bohdanowicz Zahorowski, a ziemianie Żytomirscy: pan Jwan Prežowski, a pan Jwan Strybyl. Pisan w Żytomirzu, pod rokiem Bożego narodzenia tysiąc pięćset czterdziestym, miesiąca Septembra dwudziestego siodmego dnia, indykta czternastego. List jego mości pana Janusza Juriewicza Olszanskiego, woiewody Kijowskiego, dzierżawcy Ostrzskiego, gdzie Hrycku Woronie na dzierżawcy Żytomirskim, kniaziu Bohuszu Koreckim, połowice bobrowych gon w obydwoch Kamienicach gonić przysądził, ktory list tak się w sobie ma: My, Janusz Juriewicz Olszanski, woiewoda Kijowski, dzierżawca Ostrski, pytaliśmy sie tey sprawy; stawszy przed nami oczewisto, żałował nam ziemianin hospodarski Żytomirski Hrycko Worona na dzierżawce Żytomirskiego, kniazia Bohusza Fedorowicza Koreckiego, o to, iż ktore gony bobrowe na polney y lesney Kamienicach są, te gony po połowinie z pierwszemi dzierżawcami Żytomirskiemi od dawnych czasów goniwał y połowice bobrów na siebie bierał, to teraznieyszy dzierżawca Żytomirski, kniaź Bohusz Korecki, te gony bobrowe odemnie odioł y, bobry łapaiąc, sam ieden ku pożytku

swemu obraca, a mnie połowicy według dawnego zwyczaiu nie daie. My pytali xiążęcia Koreckiego, coby przeciwko temu mowił? Xiąże Korecki przed nami powiedział: co iest gony bobrowe zamkowe hospodarskie, a kniaz ich Pronski łowił, połowicy y części niktorey iemu nie dawał; gdzie Hrycko Worona o to na dowod na kniazia Semena Pronskiego iegoż swiadka Czapke stawił y obydwie strony na rozeznanie iego posłali; y my, według pozwolenia ich, do kniazia Semena Pronskiego pisać kazali, aby on nam listem swym oznaymił, gdyż nie w Żytomirzu dzierżawcą był, ieśli będzie Hrycko Worona te gony bobrowe wespoł z nimi goniwał, alboli iemu tych bobrow połowice dawał; y kniaz Semen Prońskí do nas odpisał, ktory to list, do nas pisany, tak sie w sobie ma. Wielmożny xiąże hospodynie, panie woiewodo! Co wasz mość raczył ku mnie pisać, powiadaiąc, iż ziemianin hospodarski Żytomirski, Hrycko Worona, miał prawo przed waszą miłością z kniaziem Bohuszem Koreckim o bobrowe gony na Kamienicach spolne, o to, iż iemu kniaź Korecki z tych bobrowych gonów obodwoch—w leśney y polney Kamienicach działu y części, ktoraby na niego miała przypaść, dać nie chce, mianuiąc, jakoby, te bobrowe gony za dzierżenia mego y przodków moich miano gonić na mnie, albo na przodków moich y inszych dzierżawców Żytomirskich, a iżby Hrycko Worona do tych bobrowych gonów przed tym nie miał y w tym się na rozeznanie moie zdał, y wasza miłość raczysz ku mnie pisać, abym o tym waszmości dał wiedzieć; a tak powiadaią, iż ja te bobrowe gony na polney y lesney Kamienicy z tym ziemianinem hospodarskim napoły goniwał y rowny dział iemu z tych bobrowych gonów dawał; bo mnie tak było sprawiono, iż y przodkowie moi przed tym te bobrowe gony z tym bojarzynem hospodarskim Woroną na poły goniwali, y rowny dział z nim mieli, waszmość o tym racz wiedzieć. A przeto, gdyż kniaź Semen te sprawe nam listem swoim oznaymił, jako wyżey iest opisano, my, według zeznania Semena Prońskiego, ziemianina hospodarskiego Hrycka Woronu w tych gonach bobrowych prawego nayduiem, y tych gonów połowice na leśney y polney Kamienicach na wieczne czasy przysądzamy. Ma

xiąże Bohusz Korecki, dzierżawca Żytomirski, y po nim będące dzierżawcy Żytomirscy te wyżmianowane gony bobrowe z Hryćkiem Woroną y z iego potomki gonić y bobrów rowną połowice dawać na wieczne czasy. Y na tośmy dali Hrycku Woronie ten nasz sądowy list z naszą pieczęcią. Pisan w Ostrze, pod rokiem Bożego narodzenia tysiąc pięćset czterdziestym wtorym, miesiąca Maja dwudziestego osmego dnia, indykta pierwszego. Wypis Żytomirski pana Wasyla Michayłowicza Siemaszka, sędziego powiatu Łuckiego, na tenczas sprawcy Żytomirskiego, gdzie pan Andrzey Juriewicz Woronicz pod pewnemi kondycyami na czas pewny opisał się dzielić z stryiem swoim, Hryckiem Woroną, imieńmi dziedzicznemi, w powiecie Żytomirskim leżącemi, na imie Trojanowcami, Krosznią, Chantalinem y Deneszami, ktory wypis tak się w sobie ma. Wypis z xiąg Wasyla Michayłowicza Siemaszka, sędziego powiatu Łuckiego, na tenczas sprawcy starostwa Żytomirskiego. Roku Bożego narodzenia tysiąc pięcset piędziesiąt dziewiątego, miesiąca Junii trzydziestego dnia. Przyszedszy przedemnie oblicznie ziemianin hospodarski powiatu Żytomirskiego, Andrey Juriewicz Worona, opowiadał, iż uczynił postanowienie, co ma rozdział uczynić w imieniach oyczystych z stryiem swoim, panem Hryćkiem Woroną, tu, w powiecie Żytomirskim, także y w Połockim, na co y list zapisany panu Hryćku, stryju swemu, dał, y ten list przedemną pokładał, y prosił, aby do xiąg zamkowych słowo w słowo opisać kazał, ktory list tak się w sobie ma: Ja, Andrzey Juriewicz Worona, wyznawam sam na siebie tym moim listem ninieyszym y napotym będącym, kto by iego chciał wiedzieć, albo czytać słyszeć, iżeśmy uczynili zmowe y postanowienie z stryiem swoim, panem Hryćkiem Jwanowiczem Woroną, dział wieszysty y porownanie imion naszych wieczystych na imie: Kroszni, Trojanowcy, Mokratyczy y Denessowiczy, Chantalin, ze wszystkiemi pożytki, do tych imion przysłuchaiącemi, z ludźmi y ziemiami na pasznie, y z bartnym drzewem, y ze pszczołami, barciami, y sianożęciami, lasy y dąbrowami, bobrowemi gony; stawy, młyny, rudy na żelazo, to iest w rowny dział po połowice rozdzielić, y rokieśmo temu działu złożyli pewny po świętey Pokrowie przypadaiącego swięta, ktore przypada

roku Bożego narodzenia tysiąc piećset piędziesiąt dziewiątego we trzech niedzielach, na ktory rok, wziowszy z oboch stron po przyiacielu, do tych imion naszych mamy ziachać, ktorzy przyiaciele naszi, między nas pierwey ziemie bartne z pszczołami y bez pszczoł, polany, pasznie dworne, sianożęci, bobrowe gony, stawy naprawione y stawiszcza, młyny y rudy na żelazo y insze pożytki, nic na siebie nie zostawuiąc, mamy wszystko napoły rozdzielić. Potym ludzie oyczyste y przychoże y z ich ziemlami y podaczkami y ze wszystkiemi pożytki, zdawna przysłuchaiącemi, takimże obyczaiem napoły rozdzielić. A co się dotycze imienia naszego spolnego Miłkiewicz pod Połockiem, te imienie także, iako wyżey pomienione, pierwey ziemie bartne ze pszczołami y bez pszczoł, polany, pasznie dworne y sianożęci, stawy naprawne, stawiszcza, sadzawki, jeziora, młyny, lasy, łowy zwierzynne y insze pożytki, nic na siebie nie zostawuiąc, wszystko napoły podzielić, potym ludzie oyczyzne y przychoże z ziemlami ich y podaczkami y ze wszystkiemi pożytki, zdawna przysłuchaiącemi, takimże obyczaiem napoły podzielić. A rok temu działu złożyliśmy po krzczeniu Pańskim w tydzień, ktore święto przypadnie roku Bożego narodzenia tysiąc pięćset piędziesiąt dziewiątego; na ktore roki, iako ja, Andrzey, w wierzchu opisany, tu, w Żytomirzu, w tych imieniach wyżmianowanych po świętey Pokrowie we trzech niedzielach we wszystkich podziału nie postąpił, y czym tego odbywać chciał, tedy powinien będę hospodaru krolowi jego mości na zamek Żytomirski zaręki zapłacić sto kop groszy y ktemu, coby miał na to żyć, pozywaiąc mnie ku prawu, o ten rok dział, szkody y nakłady na rzeczenie słowa, krom żadnego dowodu, mam zapłacić, a, zapłaciwszy te zaręki y nakłady, przecie przeciwko stryiu swemu, według tego listu mego, zapisane, zachować się mam. A ja, Andrzey, takimże obyczaiem obowiązuię ieśliby na ony wyżpomieniony rok tego imenia Miłkowicz ze wszystkim tym imieniem przysłuchaiącym w dział postąpić nie miał, tedy powinien będę hospodaru krolowi jego mości na zamek Połocki zaręki zapłacić sto kop groszy, a iemu drugie sto kop groszy szkody y nakłady, coby miał na to żyć, pozywaiąc mnie ku prawu, na rzeczenie słowa iego, mam zapłacić. A, zapłaciwszy, przecie według tego listu y zastano-

wienia zachowan być mam. Ktemu, ktore imienie Szumsko kupił pan Strybyl za własne pieniądze swoie, do tego imienia ja, Andrzey, działu ani wstępu sam y potomkowie y nikt z blizkich moich mieć y wstępować się w niego nie mamy pod tymiż zarękami, zwierzchu naznaczonemi. A co ja mienił być, aby rzeczy oyca mego miał do siebie pobrać pan stryi moy, ieno mi się z tego słusznie wyprawił, że nie mam ja żadnych rzeczy, iako zbroy, tak koni, bydła, y inszych wszelakich domowych rzeczy, sam y potomkowie moi poiskiwać nie maią. A co też płacił wiano siestrze swoiey a ciotce moiey, pani Strybylowey, tedy ja te wiano szesnastu kop groszy litewskich mam zapłacić na roku, w liście opisanym, a jego mość od siostry, a ciotki moiey, bronić y we wszystkim zastępować, według listów sądowych nieboszszyka xiążęcia Prońskiego, ma. A co też zasiał pola zbożem tego roku y naorał pareń na ten rok przyszły, ieno teraz te zasianie y potym to zasiawszy na lato, krom żadnego zatamowania, do swoich rąk y pożytku zdiąć ma, a ja się w to wstępować nie mam. A zebrawszy zboże te, niwy w rowny rozdziałek rozdzielić mamy. A co bych ja zasiał w tym imieniu pod Połockiem w Mitkowiczach, co pareniny naorał, mam na lato zasiać te wszystkie pasznie, iak teraznieysze, tak y na lato w całości zdiąć mam, w co się pan stryi moy wstępować nie ma. A pasznie zdiowszy, pod tymże obyczaiem niwy w rowny dział podzielić, a przytym byli y tego dobrze wiadomi ich mość panowie ziemianie powiatu Kijowskiego: pan Harasym Andrejowicz Chalecki, a pan Mikołay Gniewoszowicz Worona, pan Semen Jwanowicz Preżowski, a pan Wasyłey Semenowicz Korczowski; y prosiliśmy ich mościów o przyłożenie pieczęci ich mościów; na moie prożbę uczynili, pieczęci swoie przyłożyli ktemu memu wyznanemu listu. Na co daię ten moy wyznany list z pieczęcią. Pisan w Żytomirzu, roku Bożego narodzenia, tysiąc pięcset pięddziesiąt dziewiątego, miesiąca Junii dziewiętnastego dnia. Ktory to list do xiąg zapisawszy, y wypis z xiąg pod moią pieczęcią panu Hryćku Woroniczu dany iest. List dzielczy tegoż Andrzeja Juriewicza Woronicza z panem Hryćkiem Woroną tychże wsi wyż pomienionych: Trojanowiec, Kroszni, Chantalina y Deneszów, ktory tak się w sobie ma. Ja, Andrey Juriewicz

Worona, wyznawam sam na siebie tym moim listem ninieyszym y napotym będącym, ktoby tego chciał wiedzieć albo czytać słyszeć, iżeśmy byli uczynili zmowe y postanowienie z stryiem swoim, panem Hryćkiem Jwanowiczem Woroną o dział wieczysty, porownanie imion naszych oyczyznych, na imie: Trojanowcy, Kroszni, część w Mokratyczach, Deneszewiczach, Chantalinie, ze wszelakiemi pożytki, do tych imion przysłuchaiącymi: z ludźmi oyczyznymi y przichożymi, z ich ziemiami na paszni, y z bartnym drzewem ze pszczołami y bez pszczoł, y z sianożęciami, z lasy, dąbrowami, y z łowy zwierzynnemi y bobrowemi gony, stawami naprawnemi, stawiszczem, młynami y rudami na żelazo, to iest w rowny dział połowicy rozdzielić y rok złożyliśmy byli pewny temu działu naszemu y zapisali się przeciwko sobie. Gdy ten rok nam przypadł, my obodwa pospołu z sobą ludzi dobrych, przyiacioł swoich, na ten rozdział nasz z oboch stron uprosili ich mościów, aby do imion naszych pospołu ziechawszy się z nami, te imiona nasze słusznie porownali, y na poły podzielili, ku czemu my sami pozwolili. Panu Hrehoremu, stryiu memu, z działu rownego ludzie ostali się, na imie: Sienko Mieszkiewicz y z szurinem iego Fedorem Lechnowiczem, Proniec Suchotycz, Makar Toboszkowicz, Tarasiec Niebotkowicz, Chodor Klizycz, Jusko Wołoszanin, Sienko Trzeciak, Jwan Łucznik, Paweł Kunicznik, Trochim Jhnatowicz, Jwan Turczyn; te ludzie wszystkie z ich ziemlami y ze wszystkiemi pożytki, do tych zieml przysłuchaiącemi, panu Hrehoremu się zostali. A co się dotycze imienia naszego, Kroszni, y w tym imieniu: zemia Drzewo, Gdowska, ziemia odrębna Piatnicka, a z tey ziemi odrębney Piatnickiey poszedł udziałek w ziemie Kroszenską, à w Deneszewiczach: Woskoleiewa ziemia, Jwanca Tyszynicza ziemia, obrąbny węgieł Chantaliński, te ziemie się ostali panu Hrehoremu, stryiu memu, ze wszelkiemi pożytki, ku tym ziemiom przysłuchaiącemi, a tym ludziom naszym, iako pan Hrehory, tak im samym, dzieciom y potomkom wolno ich z oboch stron w ziemiach tych dzielonych od znamienia starego odcinki wieść (sic). A my sami, dzieci y potomkowie nasi mamy powieść po dziesięciu żerebiców; jeden drugiemu tego bronić nie ma. A ieżeliby ktory człowiek,

wolny kunicznik, chciał odemnie puść precz, a założyć się za pana Hrehorego, stryia mego, chciał, tedy ma mnie dać wychodu groszy dwanaście, à ja jego mam dobrowolnie puścić, ni w czym nie hamuiąc, a pan Hrehory, stryi moy, takimże obyczaiem ma dobrowolnie puścić, ktory za mnie zachce, ieno dwanaście groszy wychodu ma wziąć. A co pola na paszni dworne, te wszędy na poły dzielić, y sianożęci po połowie kosić, młyn y rude na żelazo w Trojanowcach po połowinie mamy trzymać y bobry gonić, à łowy zwierzynne wolno jako mnie, tak y stryiu memu łapać, gdzie kto zechce stawy nowe, iako na Pięcie rzece, tak y na Kroszni, wolno, gdzie kto upodoba, zasypować, jednak w Trojanowcach stawiszcze stare te mamy pospołu zasypować; co ten nasz dział y zastanowienie tych imion naszych, zwierzchu opisanych, mamy my sami, żony y dzieci y potomkowie nasi, wiecznie y nienaruszenie trzymać, niczym tego naszego działu y zastanowienia nie naruszywaiąc; a ieślibych ja sam, albo żona, dzieci y potomkowie moi mieli ten nasz dział y zastanowienie w czym naruszać, tedy mamy na zamek hospodarski Kijowski zaręki zapłacić trzysta kop groszy, strona stronie z nas samych y potomków naszych drugą trzysta kop groszy. A zapłaciwszy te zaręki, przecie ten dział nasz wiecznie y nienaruszenie, według tego postanowienia naszego, zachowan być ma. A przy tym byli y tego świadomi dobrze ich mość panowie ludzie dobrzy: pan Wasyley Michayłowicz Semaszko, sędzia powiata Łuckiego, na tenczas sprawca starostwa Żytomirskiego, a pan Jwan Strybyl, powiatu Kijowskiego ziemianin, pan Wasyley Semenowicz Korczewski, ziemianin powiatu Kijowskiego, pan Jan Olszanski, urzędnik Słobodyski, a pan Jwan Lewonowicz, dworzanin hospodarski; y prosiłem ich mościów o przyłożenie pieczęci ktemu memu listu; ich mości, na moie prożbę, uczynić raczyli, y pieczęci swoie przyłożyli, y ja sam, dla lepszey twardości, pieczęć swą przyłożył k temu memu wyznanemu listu. Pisan w Trojanowcach, roku Bożego narodzenia tysiąc pięćset piędziesiąt dziewiątego, miesiąca Nowembra siodmego dnia. U tego listu pieczęci przyciśnionych wszystkich sześć. Za ktorym pokazaniem takowych listów od przerzeczonych powodów pokładali, w ktorych się

znaczy, że tego imienia, sieliszcza Kroszni, aże przodkowie ich w używaniu byli, niżli jego mość pan starosta Żytomirski, nie maiąc do tego żadnego prawa, przeszedszy przez granice starożytną Kroszenską, w grunty, sianożęci, bobrowe gony, w bory, lasy wstępować slę gwałtownie poczoł. Przeto, na dowod tey rzeczy, za takową daniną krola jego mości zwyżpomienionego, przy wieczystym używaniu przodkow swoich, ich samych, sprawiwszy się w tym według prawa pospolitego, stawili na dowod tey rzeczy swiadków człowieka ośmnaście, ludzi dobrych, wiary godnych, sąsiadów okolicznych, ktorzy, przed nami stawszy, y będąc tego dobrze wiadomi, używania przodków ich, y ich samych, y granicy starożytney, przerzeczeni powodowie prosili, aby, według prawa pospolitego y statutu ziemskiego, te świadki ich ku świadectwu przypuszczeni byli, ktorzy, będąc od nas osobliwie po iednemu pytani, za przełożeniem im boiaźni Bożey, wszyskich ośmnaście swiadków, a to iest mianowicie: Waśko ataman Łowkowski, Klim Demidowicz, Hryćko Hreczanik, Fedor, Sośko, Maśko, Wasko a Semen, a z Leszczina: Sawko, Wacko, Fedor, Jwan, Deszko, a z Wilska: Konasz, Jakim, Andryi, Senko y Hrysza, iednostaynie a zgodnie pod sumnieniem y przysięgą, podniosszy dwa palce ku gurze, zeznali, i tego sieliszcza Kroszni granice opowiadaiąc, być, poczowszy wieść od pięty Kamienicy rzeki, polem, rzeczką Kakareczenką w jezioro, od jeziora, zaymuiąc mogiłek, y dzierżąc po lewey stronie mogiły częste, dolinkami po drogę Osicką, drogą Osicką do rzeki Stawrowki, ktora wpada w rzeczkę Krosznie, przez te rzeczke Stawrowkę dąbrową, błoty, do błota Ujunnego, a od błota Ujunnego ku drodze Owruckiey, drogą Owrucką po Holowe błoto, od tego błota grzędą do laskow Kotowskich, od laskow Kotowskich do rzeczki Tesnowki, Tesnowką w Kamienice polną, dołow Kamienicą po Mohiczanke rzeczkę, ktora wpada w Kamienice lnope, Mohiczanką rzeczką po jezioro Swięte, od jeziora Swiętego lasem do Olsa wielkiego, z Olsa rzeczką Chmielowką w rzeczkę Berezowice, Berezowicą na niz w rzeke Kamienice lesną, na niz Kamienicy lesney, dzierżąc na lewo — grunt Kroszenski, w rzeke Kamienice polną, na niz Kamienicy polney do rzeczki teyże Kakary-

czanki, od ktorey granica poczeła się y skonczyła, ukazuiąc ią znakami pewnemi, poczowszy od pięty tey, iako sie pomieniło, gdzie granica poczeła, aż do tey pięty przywiedli; y to znowu pod wiarą y sumnieniem swoim zeznawaiąc, potwierdzili, iż ten grunt Kroszenski w tych granicach, iako wiedli, leży, y z dawnych, starożytnych a wieczystych czasów w używaniu y spokoynym dzierżeniu przodkowie przerzeczonych powodów, y oni sami, powodowie, tych gruntow byli, y z dziesięciny okolicznym sąsiadom panowie Worony te pole Kroszenskie dawali, a nigdy przed tym przechodow y wstępu przez pomienioną granice od mieszczan Żytomirskich nié było; po ktorym świadectwie, gotowi będąc przerzeczeni powodowie, ieśli że to im z prawa pospolitego nakazano będzie, sumnieniem swoim, przysięgą cielesną poprawić, biorąc sobie na pomoc prawo pospolite, artykuł pierwszy, osmy, y iedynasty w rozdziale dziewiątym opisane, prosząc, aby przy prawie pospolitym zachowane były. My, wiedziawszy to być według prawa pospolitego y statutu ziemskiego, a przypatrzywszy się dostatecznie daninie krola iego mości Alexandra, przodkowi przerzeczonych powodow, Jwaszku Woroniczu zwyżpomienionego sieliszcza Kroszni ze wszystkiemi pożytkami, ku temu sieliszczu przysłuchaiącemi, iako też potwierdzeniu teyże daniny sieliszcza Kroszni krola jego mości Zygmunta starego, dyspozycyi y szafunkowi tego przerzeczonego imienia, przez przodki przerzeczonych powodow czynione, zostawiwszy przy zupełney mocy daniny sławney pamięci Alexandra y Zygmunta, krolów polskich, y używania starożytne z dawnych wieczystych czasów przodkow przerzeczonych powodow y ich samych, aż do tego czasu za takiemi słusznemi swiadectwy okolicznych swiadków y sąsiadów, ludzi dobrych y wiary godnych, pod sumnieniem y przysięgą o takowe granicy swiadectwo daiących, iako też maiąc na baczności podobieństwa wszelakie y sprawiedliwość świętą, nie odbieraiąc od przerzeczonych powodów za dowodów starców, według konstytucyi, na koronacyi krola jego mości Zygmunta trzeciego, nam teraz panuiącego, w Krakowie ośmdziesiąt osmego uchwaloney, przy starożytnych a wieczystych granicach przez starcy uroczyskami pewnemi zwyżpomienionemi, wiecznemi czasy te

grunty, panu Alexandru Woroniczu a panu Hrehoremu Sokoru y pomienioney małżonce, jey mości paniey Annie Juriewnie Woroniance, przysądzamy y dekretem swoim potwierdzamy y na podanie tych gruntow y granic przerzeczonym powodom woźnego powiatowego, szlachetnego Marka Baranowskiego, w pola, sianożęci, lasy, bory, w bobrowe gony w obydwoch brzegach polney y lesney Kamienicy y we wszelakie pożytki tego sieliszcza Kroszni przydaiemy, a o szkody wolne mówienie u należącego prawa stronie powodowey z jego mościem panem starostą Żytomirskim zostawujemy; y na tośmy zwyżmianowane komisarze dali jego mości panu Alexandru Woroniczu, panu Hrehoremu Sokoru y małżonce jey mości, paniey Annie Juriewnie Woroniance, ten nasz kompromissarski list pod naszemi pieczęćmi y z podpisem rąk naszych własnych. Pisan w Żytomirzu, roku po narodzeniu syna Bożego tysiąc pięćset dziewięćdziesiąt piątego, miesiąca Oktobra piętnastego dnia. U tego listu pieczęci przyciśnionych cztery, a podpisy rąk w te słowa: Bohdan Jwanowicz Strybyl ręką własną, Jwan Syngur ręką własną, Hrehory Kiewlicz ręką własną. Ktory to dekret komisarski, słowo od słowa, do xiąg grodzkich kijowskich zapisać kazaliśmy, z ktorych y ten wypis pod pieczęcią grodzką kijowską roku teraznieyszego, tysiąc sześćset czterdziestego, miesiąca Augusta wtorego dnia jest wydan. Pisan w Kijowie; u tego extraktu, przy pieczęci przyciśnioney grodzkiey kijowskiey, podpis ręki jego mości pana pisarza grodzkiego kijowskiego w te słowa: Woyciech Rylski, pisarz grodzki żytomirski, manu propria. Korrekta zaś tak się w sobie ma: korrygował Wyhowski manu propria. Ktory że to extrakt, za podaniem y prośbą offerentis, a za moim urzędowym przyięciem, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych grodzkich żytomirskich iest ingrossowany.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, 1728 г. № 223; листъ 637.

VIII.

Купчая крѣпость, по которой Боговитинъ Петровичъ Шумбарскій продаетъ принадлежащее ему имѣніе Россоловцы князю Константину Ивановичу Острожскому. 1523. Октября 23.

Я, Боговитинъ Петровичъ Шумъбаръскій, вызнаваю симъ моимъ листомъ кождому доброму, хто на него посмотрить, або, чтучи его, услышить, нинешнимъ и напотомъ будучимъ, кому будеть потребъ того ведати, ижъ што которое имѣнье, на имя Росоловцы, подле Красилова, выслужилъ небожчикъ отець мой, панъ Петръ Боговитиновичъ, на господари нашомъ, светое памяти Казимири, короли его милости, и я тое имѣнье продалъ на вѣчность господину нашому старшому, князю Костантину его милости Ивановичу Остросскому, воеводѣ Троцкому, гетману найвышшому господаря короля его милости, старостѣ Браславскому, Звиногородскому и Вѣницкому, за пятьдесятъ копъ грошей литовское монѣты, по десяти пѣнязей в грошъ, зо всимъ, какъ тое имѣнье выслужилъ отець мой на господари короли его милости и его на себе держалъ, а потомъ какъ я его по животе отцове держалъ: з людми того имѣнья и з данми грошовыми и медовыми и куничными, и съ ставы, и съ ставищами, и з ловы звериннымы и пташъими, и бобровыми гоны, и з реками, и з речками, и зо всимъ з тымъ, какъ ся тое имѣнье вышемѣненое, Росоловцы, зъстародавна в собѣ и в границахъ и в обыходехъ ся своихъ маеть, бомъ тое имѣнье его милости продалъ на вѣчность, отдаляючи отъ жоны и отъ дѣтей моихъ и ото всихъ ближнихъ нашихъ. Маеть его милость князь Костантинъ Ивановичъ Остросскій самъ, и его милости кнегиня, и ихъ милости дети, и потомъ будучіи ихъ милости щадки тое имѣнье верхуписаное Росоловцы дер-

жати вѣчно и навеки непорушно, и вольны ихъ милость тое имѣнье отдати и продати, и заменити, и на церковъ записати, и росширити, и прибавити, и людми осадити, и ку своему лепшому а вжиточному обернути, какъ сами налепей розумѣючи; а я самъ, Боговитинъ Петровичъ Шумъбаръскій, и моя жона, и мои дѣти, и потомки, и ближнии нашы, того имѣнья вышемѣненого Росоловцовъ подъ его милостью самимъ и подъ кнегинею, и подъ детьми его милости, и подъ потомки и ближними ихъ милости, никоторыми причинами поискивати не маемъ. А естлибы я самъ, або жона и дѣти мои, або хто з потомковъ и ближнихъ нашихъ, того имѣнья подъ его милостью княземъ Костантиномъ Ивановичомъ Остросскимъ, и подъ его милости кнегинею, и детьми, и потомки, и ближними ихъ милости, хотѣлъ поискивати, тотъ маетъ первей заплатити господарю королю его милости двѣсте копъ грошей, а князю Костантину его милости Ивановичу Остросскому, або кнегини, и дѣтемъ, и потомкомъ ихъ милости, сто копъ грошей. А при томъ были и тому добре звѣдоми: князь Өедоръ Михайловичъ Мъстиславскій, а панъ Семенъ Митьковичъ Бабинскій, а панъ Щасный Важевичъ, а панъ Михайло Шудовичъ; а для лепшого свѣдомъя и твердости просилъ есми князя Өедора его милости Мъстиславского и тыхъ пановъ вышемененыхъ отъ ихъ милости печати; и ихъ милость на просбу мою то вчинили и печати свои привѣсили к сему моему листу; а для лепшого свѣдомъя и твердости, я, Боговитинъ Петровичъ, и свою печать есми привѣсилъ к сему моему листу. Писанъ у в Острозе, подъ лѣты божого нароженя тисяча пятсотъ двадцать третего, мѣсяца Октября двадцать третего дня, индикта второгонадцать.

Подлинникъ писанъ на пергаменѣ, привѣшены на красныхъ снуркахъ двѣ восковыя печати, 4-хъ печатей не достаетъ; принадлежитъ г. Радзиминскому.

IX.

Подтвердительная грамота Сигизмунда I Михайлу Павшѣ на сорокъ службъ Берестовичанъ, на имѣніе Климятинъ въ Черкасскомъ повѣтѣ, и на имѣнія: Дорогинъ, Клищевичи и Коцовичи въ Кіевскомъ повѣтѣ. 15(3)1. Марта 21. (*)

Року тисеча семъсотъ осмнадцатого, мѣсяца Мая пятого дня.

На уряде кгродскомъ, в замку его королевской милости Овруцкомъ, передо мною, Михалемъ Сынгаевскимъ, коморникомъ граничнымъ Киевскимъ, намесникомъ гродзкимъ староства Овруцкого, и книгами нинешними, кгродскими, Овруцкими comparens personaliter urodzony Stanisław Rowiński, sługa wielmożnego iego mości pana Michała Pawszy, podczaszego Żytomierskiego, podstarościego grodzkiego Owruckiego, imieniem pana swego, praevia facta manifestatione o to, że iak prędko ten przywiley originał niżey inserowany, do rąk pana comparentis dostać się mógł, nie iedzieć quo fato, ale znać kiedyś przez kozaków wpółrozdarty y nadszarpany, y pieczęć zawiesistą oddarto, iednak wszystką rzecz y essencyą w sobie y datę wyrażaiący, z podpisem ręki naiaśnieyszego niegdy świętey pamięci króla iego mości polskiego,

---

(*) Въ подлинникѣ означенъ 1501 годъ, но мы полагаемъ, что это описка переписчика, вносившаго документъ въ гродскую книгу въ 1718 году. Сигизмундъ I вступилъ на престолъ только въ 1506 году; въ 1501 великимъ княземъ Литовскимъ и королемъ польскимъ былъ еще старшій братъ его Александръ. Въ продолженіи царствованія Сигизмунда, 4-ый индиктъ, которымъ обозначенъ этотъ актъ, приходится на года: 1516, 1531 и 1546. Изъ нихъ мы полагаемъ, что актъ слѣдуетъ помѣтить 1531, такъ какъ слово *первого* уцѣлѣло въ текстѣ и передъ нимъ, вѣроятно по опискѣ, пропущено слово „*тридцатого*“. Ред.

Zygmunta, niegdy zeszłemu urodzonemu iego mości panu Michayłowi Pawszy, prapraprądziadowi pana comparentis, na dobra intro wyrażone, benigniter dany y służący, tak zaraz, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, Owruckich per oblatam podał, prosząc, aby przyięty y w xięgi wpisany był. Ja tedy, urząd, ten przywiley do xiąg przymuiąc, czytałem, y tak się w sobie, ruskim pismem na pargaminie pisany, ma; Zygmont, Bożą miłością król Polski, wielky xiąże Litewski, Ruski, xiąże Pruskie, Żmudzki y innych, czyniemy znamienito naszym listem, kto na niego popatrzy, albo czytaiąc go usłyszy, ninieyszym y potym będącym, komu będzie potrzeba tego wiedzieć. Bił nam czołom dworzanin nasz Michayło Pawsza y powiadał przed nami, coż perwey seho dali ieśmo iemu w Zołudzkim powiecie ludzi naszych Berestowiczan czterydzieści służeb y cztery pustowszczyzny wedle tychże ludzi, y dworną pasznię, a ku temu dali jeśmo iemu siedlisko w Czerkaskim powiecie, na imie Klimiatyn; też powiedział nam, co zięć iego, a niebożczyk pan Semen Romanowicz dał y zapisał swoiey żenie a iego rodzoney siostrze to te w wienie imiona w Kyiowie: wysługe swoie, na imie Dorohin, a Kliszczewicze, a Kocowicze y też kuple swoie, co po bliskości żony swoiey kupił u Waska Tychonicza do żywota iey, my y te imienia po żywocie siostry ieho pierwey seho iemuż dali: y na te wwierzchu pisane ludzie czterydzieście służeb, y na siedliska w Czerkasach, na Klimiatyn y na cztery pustowszczyzny, y też na te imiona, cośmo po żywocie siostry iego pierwo seho iemu dali listy; pierwszą danine nasze przed nami pokładał y bił nam czołom, abyśmy potwierdzili iemu naszym listem na wieczność. Jno my, wysłuchawszy tych listów, z łaski naszey, za iego ku nam wierną służbę y też dla iego czołembicia, to uczynili: te uwierzchu pisane ludzie w Zołudzkim powiecie, Berestowiczan czterydzieście służeb, y cztery pustowszczyzny wedle tychże ludzi, y siedlisko Klimiatyn, y też imiona w Kyowie: Dorohin, a Kliszczewicze, a Kocowiczy, y kuple u Waska Tychonicza, cośmy po żywocie siostry iego, paniey Semenowey Romanowicza, iemu dali, potwierdzamy tym naszym listem wiecznie y nieporuszno iemu samemu, y iego żenie, y ich dzieciom, y napotym będącym ich szczad-

kom, ze wszystkiemi ziemmi pasznemi y orememi, y z sianożęćmi, y z dąbrowami, y z lasy, y z gaji, y z dańmi groszowemi, y miodowemi, y kunicznymi, y ze wszystkiemi płaty y dochody, y łowy zwierzynnemi, y ptaszemi, y z ieziory, y z rzekami, y z rzeczkami, y z iazy, y z bobrowemi gony, y z stawami, y z młyny, y z ich wymiołkami, y ze wszystkiemi po temu tak szeroko y długo, jak się to zdawna one w swoich granicach ma; y wolen on to rosszyrzać, y przybawić, y ku swemu użytecznemu y lepszemu obrócić, iako sam naylepiey rozumieiąc. A na twardość tego y pieczęć naszą kazaliśmy przywiesić ku temu naszemu listu. W Krakowie, lata Bożego narodzenia tysiąc pięćsett (trzydziestego) pierwszego, miesiąca Marca dwudziestego pierwszego dnia, indykta czwartego. У того привилею подписъ руки наяснейшого короля его милости Zygmonta тыми словы: Sigismundus rex. Который же то привилей, за поданемъ и прозбою вышъменованого оферента, а за моимъ урядовымъ принятемъ, до книгъ нинѣшнихъ Кгродзкихъ, Овруцъкихъ, слово в слово, яко се в собе маетъ, естъ уписаный.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, 1718—1719 г., № 3225; листъ 81 на оборотѣ.

X.

Купчая крѣпость, выданная Ульяною Потаповичевою и ея сыновьями: Опанасомъ и Богданомъ, Андрею Якубовичу Немировичу на село Ворохобовичи, лежащее въ Бѣлыхъ Берегахъ. 1531. Декабря 7.

Я, Оуляна Потаповая, а в черническомъ чину нареченая Олена, и з дѣтми своими: Опанасомъ а з Богданомъ Потаповичы, всѣ посполито вызнаваемъ симъ нашимъ листомъ кождому доброму, кому будеть потреба его ведати, албо, чтучи, слишати, нинешнимъ и потомъ будучимъ. А то было з дозволенемъ велможного пана его милости воеводы Киевского, державцѣ Свислоцкого, пана Андрея Якубовича Немировича,

продала есмы, весполъ з сынми своими, посполитою рукою тихъ то детей моихъ и мене, нашо власное ойчистое и дедистное на имя Ворохобовичи в Белихъ Берегахъ дворянину государя короля его милости, пану Ивану Немѣрычу, за сто копъ грошей и за дватцятъ копъ грошей литовской монеты, по десяти пенезей у грошъ, вечне, обелъ и непорушне, не маю я, Уляна Потаповая, ани дети мои: Опанасъ и Богданъ, ани близнии наши и потомки наши в тое именіе нашо выпеписанное Ворохобовичы ничимъ вступатися, а маеть вжо тое именіе панъ Иванъ Немѣрычъ и его жена и дети ихъ милости собе вечно мити со всѣми пожитки, з даню медовою и грошовою, и з бобровыми гоны, з лесы и дубровами, и з лови, и з ловищи со звериними и пташиными, якося тое именіе в собѣ маеть со всѣми на вся, маеть панъ Иванъ Немѣричъ, и жона, и дѣти ихъ милости, и потомки его тое именіе вживати и со всѣмъ держати. И такъ воленъ панъ Иванъ Немѣричъ тое именіе продати, отдати и заменяти, и по души своей на церковь Божію отдати, и к своему лепшому и вжиточному обернуты, а якъ самъ налепей знаючи; а естли бы инако хто з насъ; дети наши або хто з близнихъ або потомковъ нашихъ того именія высшеименного подъ паномъ Иваномъ Немѣричомъ хотѣлъ его доставати, тогда маеть заплатити государу, королю его милости, вины пятъ сотъ копъ грошей, а пану воеводе его милости Кіевскому маеть заплатити вины триста копъ грошей, а пану Ивану Немѣричу тогди маеть плачоно быти грошъ на грошу, то есть двести копъ грошей и сорокъ копъ грошей. А при томъ были люди добріи и к тому добре сведоми: ротмистръ Кіевский, панъ Николай Янушевский, а дворанинъ государский, князь Андрей Ивановичъ Неледенский, а панъ Тимофей Проскура, земянинъ Кіевский. А на твердостъ того нашого листа, я, Уліяна Потаповая и з детьми моими: Опанасомъ а Богданомъ били есмо чоломъ пану воеводе его милости Кіевскому, пану Андрѣю Немировичу, а при его милости тихъ пановъ: пана ротмистра, а князя Андрѣя и пана Тимофея Проскору. Его милость панъ воевода и тии вышеименніи панове на нашо чолобитіе вчинили, и печати свои приложили; а ми тежъ: Потаповая Уліяна з моими детми: Опанасомъ и Богданомъ и свою печать есмо приложили к

сему нашому листу. Писанъ в Кіеви, а подъ лето Божего нароженія 1531, мѣсяца Декабра 7 день, индикта 4.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ Кіевской Археографической Коммиссіи. Дополнительная опись № 150.

XI.

Подтвердительная грамота Сигизмунда I Кіевскому Пустынно Николаевскому монастырю на имѣніе Колтегаевъ надъ Росью, пожертвованное этому монастырю Остафьемъ Дашковичемъ. 1536. Іюня 30.

Жикгимонтъ, Божью милостью король Польскій, великій князь Литовскій, Рускій, Прускій, Жомоитскій, Мазовецкій и иныхъ, чинимъ знаменито симъ нашимъ листомъ, хто на него посмотритъ, або, чтучи его, услышитъ, нынѣшнимъ и на потомъ будучимъ, кому будетъ потреба того вѣдати. Билъ намъ чоломъ игуменъ монастыря святого великого Николы Пустинского у Киевѣ со всими старци того монастыря, братею своею, и повѣдилъ передъ нами, ижъ небожчикъ панъ Остафей Дашкевичъ, будучи при доброй памяти, за живота своего, записалъ по души своее имѣне, выслугу свою, што на насъ выслужилъ, на имя Колтегаевъ на реце на Рси з людми, и з землями, и з озеры, и со всимъ, какъ самъ держалъ, на тотъ манастыръ Пустинский великого Николы. И на то намъ листъ свой, подъ печлтю своею и подъ сведомемъ и печатми людей добрыхъ, далъ. И тотъ они листъ передъ нами покладали и били намъ чоломъ, абыхмо имъ за то дали нашъ листъ и тое имене Колтегаевъ, водле отписываня небожчика пана Остафьева, манастырю святого Николы потвердили нашимъ листомъ на вѣчностъ, о чомъ же и воевода Виленский, канцлеръ нашъ, староста Белский и Мозырский, панъ Олбрахтъ Мартиновичъ Кгаштолдъ, а панъ Виленский, гетманъ нашъ навышшый, староста Городенский, а маршалокъ дворный, державца Лидский и Белицкий, панъ Юрей Миколаевичъ Радивилъ и инныи панове рады нашои великого князьства Литовского насъ за ними

жедали. А прото, ачколвекъ тое имене Колтегаевъ небожчикъ панъ Остафей на насъ выслужилъ, а змеръ, детей и потомковъ по собѣ не оставивши, которое бы мело на насъ зася спасти, мы, паметаючи на вѣрныи а спреведливыи послуги того слуги нашего доброго, которыи онъ намъ, государю и речи посполитое частокротъ чинивалъ и на послугахъ нашихъ кровь свою розливалъ, ачколвекъ иншыи именя его, которыи онъ на насъ выслужилъ, по смерти его взяли есмо зася к рукамъ нашимъ, нижли для таковыхъ послугъ пана Остафьевыхъ хотячи то мѣти, абы съ того имени памятъ вечистая в томъ манастыри чинена была по его души, на чоломбитье игумена и всихъ старцовъ светого Николы Пустынского, а на причину радъ нашихъ, з ласки нашое государьское, то вчинили. На то дали есмо манастырю Пустынскому светого Николы сей нашъ листъ, и тое имене Колтегаевъ, которое небожчикъ панъ Остафей на тотъ манастырь со всимъ, яко выше в семъ нашемъ листе стоитъ описано, потвержаемъ симъ нашимъ листомъ манастырю Пустинскому светого Николы, вѣчно и на веки непорушно з людми, и з землями пашными и бортными, съ сеножатми, и з озеры, и з реками, и со всимъ, какъ ся тое имене Колтегаевъ здавна в собе и в границахъ и обыходехъ своихъ маетъ. И маетъ тое имене игуменъ теперешний и по немъ будучий з иншею братею старцы того манастыря Пустынского на церковъ светого Николы держати и всякии пожитки и доходы оттоль на себе брати, а з того по души пана Остафъевѣ маютъ память вечистую в томъ манастыри чиныти. А на твердость того и печать казали есмо привѣсити к сему нашому листу. Писанъ у Вильни подъ лето Божего нароженя тисеча пятсотъ тридцать шестое, мѣсяца Іюня тридцатого дня, индикта девятого. И подписъ руки кроля его милости в листе томъ есть. Панъ Горностай, подскарбей земский, маршалокъ и писаръ.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Кіевской археографической коммиссіи. Дополнительная опись № 151.

XII.

Грамота Сигизмунда I, подтверждающая дворянину Лукашу Лозовицкому пожалованныя ему королемъ Александромъ имѣнія: Звѣнячи, Великій и Малый Жерделевъ, Руду Руйную и Руду Молявку и отстраняющая претензіи на эти земли Житомирскихъ мѣщанъ. 1537. Февраля 11.

Roku tysiąc siedmset siedmdziesiątego siódmego, miesiąca Septembris siedmnastego dnia.

W roki sądowe, ziemskie, Kijowskie, od dnia dwudziestego trzeciego Augusti, roku, wyż na akcie wyrażonego, w Żytomierzu przypadłe y sądownie odprawować się zaczęte, przede mną, Michałem Trypolskim, sędzio ziemskim, kommissarzem sądu pogranicznego woiewodztwa Kijowskiego, y xięgami ninieyszemi, ziemskiemi, Kijowskiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Piotr Mianowski, ten dekret nayiaśnieyszego Zygmunta, króla Polskiego, między Semenem Mirzczukiem, woytem Żytomierskim, y innemi—z iedney, a Łukaszem Łozowickim—z drugiey strony, ratione introcontentorum ferowany, na pargaminie, ruskim charakterem pisany, podpisem tegoż nayiaśnieyszego pana, przy pieczęci, y iaśnie wielmożnego marszałka stwierdzony, ad acta praesentia, terrestria, Kijoviensia per oblatam podał, de tenore tali: Zygmont, Bożoju mylostyiu korol Polski, wełyki kniaź Łytowski, Ruski, kniaź Pruskoie, Żomoidzki y inszych. Smotryły eśmo toho deła, szto żałowały nam poddanyi naszy: Semen Minczuk, woyt Żytomerski, sam od sebe y od wsych meszczan naszych Żytomerskich, na dworanyna naszoho Łukasza Łozowyćkoho, sztoi zabrał on rudy y sełyszcza naszy Żytomerski, hde ony uchody swoi mewały, około reczki Huywy,

poczawszy od meży sełyszcza Halczynskoho, od rudki Neteczy, zaniał rudku Molawku y rudu Ruynuju, k tomu Wełykij y Mały Żerdełew, y tyi rudy, zemły y sełyszcza do swoich sełyszcz Zwyniaczych pryworoczajet, a meszczan Żytomerskich odtol wyhaniaiet. A Łozowyćki stał pered namy oczewysto y mowył z meszczany, cztoż tyi rudy, zemły y sełyscza, to wse pytomaja ieho dedyzna y oyczyzna y pokładał pered namy prywyłey brata naszoho, sczasnoy pamety korola ieho myłosty Alexandra, sztož szest sełyscz ieho dedyznych y otczyznych: dwi Zwyniaczy, Wełyki y Mały Żerdełew, dwi rudy: Ruynuju y Molawki, aż po rudku Neteczu othranyczył y potwerdył dedu ieho wecznostiu; ino my wsi tyi szest sełyscz z rudamy y z zemlamy, szto k nym prysłuszaiet, podłuh toho prywył(ei)u sczasnoy pamety korola ieho myłosty Alexandra, iak w nem napysano y ohranyczono, potola Łozowyckomu, potomkom y sczadkom ieho prysudyłyśmo na wecznost, jak pytomuju dedyznu y otczyznu ieho, a mesczane Żitomerskie samy, y stryłci, y kunyczniki naszy ne majut tam nykoły nykakoho deła mity. I na to dałyśmo Łukaszu sei nasz łyst z naszeju peczatiu. Pysan w Wyłny, pod lit Bożoho narożenia tysiacza piatsot tryiciat semoho, misiacia Fewrala odynatciatoho dnia, indykta semoho. U tego dekretu, ruskim charakterem na pargaminie pisanego, per oblatam podanego, podpisy rąk tak nayiaśnieyszego króla Polskiego, iako też iaśnie wielmożnego marszałka, przy pieczęci, temi w(y)rażone słowy: Sigismundus rex manu propria. In praesentia był woiewoda Wyłeński, pan Olbrycht Martynowicz Gasztold, a marszałok nasz dworny pan Hryń, starosta Merecki (locus sigilli). Który to dekret, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych, ziemskich, Kijowskich iest zapisany; z których y ten wypis, pod pieczęcią ziemską Kijowską iest wydany. Pisany w mieście iego królewskiey mości Żytomierzu. Correxit Trypolski.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ Кіевской Археографической Коммиссіи. Дополнительная опись № 152.

XIII.

Жалованная грамота Ковельскаго князя Василія Михайловича Сангушка земянину Демиду Войткевичу на дворище въ селѣ Мосчоной, съ условіемъ военной службы. 1542 г......

Року тысяча шестсотъ тридцатъ третего месеца Априля дванадцатаго дня,

На вряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости Володимерскомъ, передо мною, Андреемъ Милевъскимъ, бурккграбимъ замку Володимерского, и книгами нинешними, кгродскими, старостинскими ставши очевисто панъ Федоръ Рудницкий, листъ отъ зешлого вельможного князя Михайловича Санкгушка Ковелского Демидови Войткевичови на вечную данину двориска певного въ селе Мосчоной, прозываемого Остъкевичового, ему самому, жоне и детемъ его зо всими его принадлежностями и пожитками, подъ датою въ месте Ковлю, року тисеча пятъсотъ сорокъ второго, индикта петнадцатаго, для уписаня до книгъ нинешнихъ, кгродскихъ, Володимерскихъ, перъ облятамъ подалъ, такъ ся въ собе маючий: я, Василей Михайловичъ Санкгушко, князъ Ковелский, чиню явно и вызнаваю симъ моимъ листомъ кому о томъ потреба будетъ ведати, албо чтучи слышати, теперъ и на потомъ будучого вѣку, ижъ дознавши Демида Войткевича, земянина нашого, заслугъ, который зъ детинства своего при дворе нашомъ служилъ и хотечи его охотнейшого и вѣрнѣйшого мети, билъ намъ чоломъ, просечи насъ о хлѣбокормення; ино дей мы, не хотечи его чоломъбитемъ и прозбою погоржати, ино дей маючи на него взглядъ добрый, а паметавши на его цнотливые заслуги, которые намъ якъ передъ тымъ, такъ и теперъ оддаваетъ, тогды дей

мы дали есмо ему нашего продка дворискo у селе нашомъ Мосчоной, прречоное Осткевичовое, ему самому до живота, а по животе его жоне и детемъ его вечными часы, съ чого они повинъни будутъ конемъ служити, яко иншие земяне повѣту Володимирского; которое то прречоное дворисче кождое зъ нихъ маютъ уживати до остатнего вѣку своего зо всимъ на всимъ такъ, яко ся въ собѣ и вь своихъ обыходахъ маетъ: съ хоромами, огородами, сеножатми, полями, дубровами, лѣсами, гаями, ричками, рѣками, болотами, езами, стависками, млынами и ихъ вымелками, деревомъ бортнымъ и судеревомъ, такъ же и пашнами и зо всими копинами и новинами, до того двориска належачими, а мы дей въ томъ сами, жоны, ино дети наши не маютъ имъ того отнимати, ани ихъ ни въ чомъ кривдити и порушати, водле того листу и данины нашое, але ихъ маемъ заховати боронити; на то есмо дали тотъ нашъ листъ, подъ печатю нашею. Писанъ въ Ковлю, року тисеча пятьсотъ сорокъ второго, индикта петнадцатого. У того листу данины печать притисненая одна. А такъ я, буркграбя, тотъ листъ, за поданемъ и прозбою вышъ менованого подаваючого, принявши, съ початку увесъ ажъ до конца, такъ яко ся въ собе маетъ написаный и поданый естъ, до книгъ нинешнихъ, кгродскихъ, Володимерскихъ, самый оригиналъ его тому жъ подаваючому выдати росказавши, уписати есми казалъ и естъ уписанъ.

Книга Владимірская, гродская, записовая, поточная и декретовая, № 1000, годъ 1633. Листъ 364.

XIV.

Описаніе Черкасскаго замка. 1552 года, Февраль—Мартъ.

З росказанья Господара его милости, Короля и Великого князя Жикгимонта Августа, пописъ замковъ его милости Украинъныхъ. Лета отъ нароженья Божъего 1552, месяцовъ Февраля и Марта.

ЧЕРКАСЫ

За держанья пана Ивана Хрщоновича

Замокъ.

Замокъ Черкаский отъ трехъ годовъ людми добродеревцы т. е. Волощаны поднепръскимм верховыми, справою деръжавъцы Могилевского, некгды Федора Баки, рубленъ, з дерева соснового отесиваного, не облепъленъ нижли только четвертая часть отъ места, што приступънейша, так на тотъ часъ пескомъ присыпана за плотомъ хворостинымъ, голымъ, необъмазанымъ.

Вежъ чотыри: три з нихъ совитыми стенами рублены, повыведены над стены. Городенъ 29; бланкованье на нихъ с подсябитьемъ. Две городни не накрыты, а в некоторыхъ городняхъ и помостовъ не мало повыбирано. А все будованье то замково унижоно; можеть на некоторыхъ местцахъ человекъ, на земли стоячи, бланъкованья, а подъсябитья киемъ досягнути. Удолжъ городни не одною мерою, отъ вежи— первое, которая на воротехъ, до другой вежи, вшодъши въ замокъ по леву, то есть отъ Днепра, межи тыми двема вежами городни три, а домъ в той стене при земли; комора, сени, светлица с коминомъ глинянымъ, выведеннымъ з даху; оконъ з дому того в замокъ чотыри, а вонъ з замку два, всее тое стены отъ вежи до вежи сажонъ осъмнадъцать з домомъ.

Отъ другои вежи до третее городень 10, а домъ в той стене такъже при земли, светлицы две, супротивъ межи ними сень; оконъ в замокъ 4, а вонъ з замку два, а каждое окно человекъ, на земли стоячи, головою досягнути можетъ; всее тое стены удолжъ сажонъ 45 з домомъ.

Отъ третее вежи до чотвертое городень 8; сажонъ удолжъ 45, а отъ четвертое вежи зася до первое, котора на воротехъ, городень такъже осмъ, сажонъ 25.

Просторъность замку удолжъ сажонъ 30, а въ поперекъ отъ стены, которая отъ Днепра, до рову, которий теперъ в замку, а перво былъ за стеною старого замку, сажонъ 17.

Гера замъковая а перекопъ. Стоитъ замокъ тотъ Черъкаский на горѣ Днепровой, отъ Днѣпра болонемъ три перестрелы з лука.

Гора подъ половиною замка отъ Днепра высока и прыкра досыть, приступу тамъ нетъ, нижли почалася гора тажъ отъ Днепра, на одномъ месцы, подъ вежою второю отъ воротъное, рисовити, а можетъ быти затамованье тамъ лацно, нанемши роботниковъ двома або трема копами грошей,

А з инъшое стороны, отъ места, а отъ поля приступъ до замку ровно, яко по столу. Тамъ, подъ тою стеною, отъ поля у вышки толко два сажни и локоть. А есть тое стены, где низка гора, удолжъ сажонъ 30.

Перекопъ подъ тою стороною горы початъ вширки чотирохъ сажонъ, а глубины выкопано мало болшъ сажня.

А такъ замокъ тотъ Черъкаский потребуетъ теперъ што наипилне с тое стороны отъ мѣста удолжъ на тринадцати саженяхъ повышеня горы, а глубины перекопу што найболей, а потребуетъ тежъ облепенья глиною везде и затамованя горы, где ся почала рисовати отъ Днепра, яко вышей о томъ писано есть.

На бланкахъ ку обороне каменья з возъ толко, колья дубового со два возы, колодки чотыри: сноповъ около замку при стенахъ осъмъдесятъ, у ворота узводъ добръ, ланъцухи два—полъчетверти сажени.

Будованье в замку. Въ замку церковъ светого Николы на подрубе, изба чорна изъ сеньми близко воротъ, житникъ на столпехъ, шпихпиръ, где порохи и инши потребы ку стрельбе ховаютъ, глиною объмазанъ, пивници 2, брусья порожнаго сосноваго две копе.

Колодезъ. Колодезъ в замку с коловоротомъ, глубины 18 саженъ, а воды в немъ на два локти и на чверть локтя.

Будованье передъ замкомъ. Передъ замкомъ изба чорна изъ сенью, стайня.

Мостъ. Мостъ передъ замкомъ на паляхъ утлый, нахилилъся а потребуетъ мостъ тотъ перенесенья на иншую сторону, которая отъ места ку третей вежи, а то для тое причины, ижъ подъ тое местцо, где теперъ мостъ, острогъ местский близко приведенъ, и могутъ люди

непріятельскии прутко, а безъ вести прибегъши, и тамъ за острогомъ стоячи, на мостъ стреляти и не впущати людей въ замокъ.

Бронь замковая. Дело спижаное въдолжъ 11 пядей добрыхъ; куля до него поболшъ яйца куречого, ложа и кола подъ нимъ окованы добре. Куль до него железныхъ, свинцомъ облитыхъ 65, а шостую кулею заправено. Форма кулямъ до него медяна у клещахъ железныхъ. Мера пороху до него жолобокъ желѣзный.

Дела два спижаныижъ, обадва ровныи, одное формы, вдолжъ по осми пядей. Куля съ курачое яйцо. Чесло на нихъ писмомъ латинъскимъ 1532, гербъ 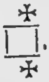. Куль до тыхъ двухъ делъ железныхъ, свинцомъ облитыхъ 155, и не обливаныхъ двесте и тридъцать. Форма на кули до обоихъ одна медяна у клещахъ железныхъ; меры—жолобки железныижъ, ложа и кола подъ ними окованы добре.

Дело спижаноежъ вдолжъ пяти пядей, старе, запущено, выстрелялося вже, безъ колъ и ложе лихо. Сарпантынъ желѣзный вдолжъ съ пороховницею 10 пядей. Куля до него на пядь и на долонь около. Сарпантынъ другий, вдолжъ 8 пядей с пороховницеюжъ. Сарпантынъ третій вдолжъ на три пяди и на три палца съ пороховницеюжъ. Сарпантынъ четвертый вдолжъ пяти пядей с пороховницеюжъ. Ложа у нихъ и кола окованы добре. Куль до нихъ до всихъ въ одну меру, около на пядь и на долонь, каменныхъ 44.

Гакивницъ въ одну меру, вдолжъ по полъсеми пядей—7 Гакивницъ въ однужъ меру, вдолжъ по полъ шесты пяди—29, а окромъ тыхъ гакивница одна розорвана. Киевъ железныхъ, што стреляютъ съ нихъ, 7. Форомъ на кули до тыхъ гакивницъ и до киевъ 12 медяныхъ. Куль железныхъ, свинцомъ облитыхъ, до гакивницъ тыхъ и до киевъ девятьсотъ сорокъ и шесть.

Шроту железного на кули таковыижъ трои пригорщи. Куль каменныхъ около полъ трети пяди—27, але дела до тыхъ куль нетъ.

Гаркабузовъ въ одну меру и ку одной форме 29, форма до каждого аркабуза особно.

Порохи. Пороху пушечного, або дельного полъчетверты бочки со-

лянъки. Пороху гаковничного, што недавно съ скарбу господарского прислано, 4 бочечки, а давного пороху гаковничногожъ полъторы солянки; пороху ручничного солянка, на долонь не полъпа.

Салетра. Салетры пять солянокъ добрыхъ.

Сера. Серы две солянки.

Свинецъ. Свинъцу пять штукъ, што сего году съ скарбу господарского каждую штуку особно по одному коню привезено. А старого свинцу, первей тамъ завезеного, 7 штукъ, што ледво можетъ человекъ подъняти отъ земли штуку особно каждую. Старого тежъ свинъцу штуки две, што каждую з нихъ ледво два человеки могутъ подъняти отъ земли на дереве. А староста взялъ на свою потребу свинцу того господарского 40 фунтовъ, салетры 30 фунтовъ, серы пять фунтовъ, и маетъ то отложити зася безъ мешканья.

Железо. Мотыкъ 23. Круковъ, што отъ огню боронити 4. Долотовъ 11, кгротковъ 17. А порожнаго железа шынъ двесте сорокъ и семъ. Можъдеревъ спижныхъ два немалы; толъкачи до нихъ железныи дважъ.

Ключи. Ключи до скарбу того броньнего—одинъ у старосты, а другий у ротмистра, а до воротъ замковыхъ по томужъ.

Живность. В житнику тамъ въ замку господарскомъ нетъ бочекъ. А староста взялъ жита того собе, а инъшое роздалъ позычкою—всего 27 бочекъ.

А припроважено жито тое з Бобруйска недавно зъ дворяниномъ Выйшейтравкою. Тамъ же в житнику крупъ овсяныхъ бочокъ 23, а гречишъныхъ полъдевяты бочки.

Пушкари. Пушкаръ, на имя Ворона, родомъ з Менъску, жонатый, коваль и стрелецъ з делъ добрый, порохи робить, дела оправдуетъ и знову ручницы ковати умеетъ, а беретъ съ скарбу господаръского на годъ по 15 копъ грошей, а сукна лунъского 7 локотъ. Мешкаетъ тежъ тамъ в Черкасехъ теперъ безъ службы; пушкаръ тамошный давный немецъ, жонатый, Томасъ Козелъ, который биралъ по томужъ, а давалъ на годъ по 30 куль каменъныхъ, нижли службу самъ себе выповедилъ, будучи на онъ часъ немоценъ.

Повиноватство подданыхъ. О повиноватстве подданыхъ, о службе ихъ и о подачъкахъ, а о доходахъ замъковыхъ поведили тубылцы старшыи Черъкасъцы, которыи водлугъ листа и приказанья господарского обраны, присягнули правду во всемъ поведити, на имя: Иванъ Савиничъ, Иванъ Налистенъ, Денисъ Налистенъ, Семенъ Кокисъ:

Роботи замку, мосту и острога. Робять замокъ и мостъ передъ замкомъ добродеревцы, то есть люди з волостей верховыхъ; а острогъ робять мещане вси посполу с бояры.

Оправованье замку, мосту и горы. Кгдыся што в замку отъ ветру сказить, дощки где поопадывають, або глина отъ стены ся отвалыть, або мостъ, або гора замковая почнетъ казитися, то мещане и бояре оправовати повинны вси.

Сторожа замковая. Сторожи в замку бывають два, а стерегуть и кличуть у ночи на вежахъ, а в день воду а дрова носять и инъшии послуги тамъ в замку чинять, а наймуеть стороживъ до замку староста с пенязей селиковщины, што мещане складають на то з дому каждого на годъ по два гроша, яко нижей описано есть. Нижли теперъ драбы замку стерегуть и кличуть за тотъ датокъ, который з скарбу государского беруть.

Сторожа острогова. Въ остроги сторожи: у воротъ одинъ у верховыхъ, а другий у низовыхъ, наимуютъ сторожовъ тыхъ мещане и бояре, складаючи на нихъ особно з дому каждого, такъ з бояръского, яко з мещаньского на годъ по грошу, да жита по чверти, то есть по третей части солянки.

Сторожа польная. На поли сторожу деръжати повынни, складаючися тежъ на то вси такъ бояре, яко мещане часовъ потребныхъ, кгды на пашни выходять, або кгды ся выстерегають людей неприятельскихъ. А меваютъ сторожу польную на местъцахъ урочистыхъ: на Тясмени у Чигирина въ осми миляхъ отъ замку, на Голомъ Тясмени пять миль отъ замку, на Рдне 5 миль, у Сугарева кургана 6 миль, у Великого кургана 3 мили, на Мостищахъ 3 мили, на Мошнахъ 3 мили, або инъде, где бы потреба указывала.

Служба з бояръ а з мещанъ. Повинни Черкасъцы бояре слу-

жити конъно, збройно и ездити съ старостою, або и безъ старосты съ служебниками его противъ людей неприятельскихъ и въ погоню за ними. А хотябъ и небыло слуху о людехъ неприятельскихъ, одънакъже, для осторожности отъ нихъ повинни бояре съ старостою, або съ слугами его ездити на поле разъ, и два, и три на лето. А мещане, ижъ подачки на замокъ и на подыймованье пословъ дають, про то не повинни ездити на поле алижъ съ самимъ старостою.

Подводы а стацеи. Подводы и стацею посломъ государъскимъ и татаръскимъ, кгды толко з Орды идуть: сено, хлебъ, мясо—дають мещане и медъ з замку.

Доходы старостины: Колядка. Дають мещане на годъ старосте о Божьемъ нарожени колядки з дыму каждого по шести грошей.

Сторожовщизна. А особно на сторожи замъковыи сторожовщизны або кликовъщины з дымужъ по два гроши.

Сено. А тежъ дають старосте мещане з дыму по возу сена.

Доходъ и служба отъ козаковъ. Козаки, которые домовъ тамъ въ Черкассахъ не мають, и тые дають старосте колядки по шестижъ грошей и сена косять ему по два дни на лете толоками за его стравою и за медомъ. А которыи козаки, не отъходячи у козацъство на поле, ани рекою у низъ, служать в местехъ в наймехъ бояромъ або мещаномъ, тыи старосте колядки давати, ани сена косити не повиньни.

Мыто и обестка. Торъховъцы которыи до Черкасъ приезджають, листовъ безмытныхъ не маючи, тыи дають на замокъ мыта отъ копы по 3 гроши. А обестки каждый торъховецъ, хто кольвек на Черкасы едеть, повиненъ дати старосте по грошу.

Померное. Отъ збожя на торгу старосте померъного отъ четвертки по 4 пенязи.

Корованы. Отъ корована, кгды з Орды идеть, старостѣ: камка Александрыйская на золоте, литра шолку, коверъ, тижъмы, тебенъки, сафъянъ. Подстаростему отъ коровану: чамлять, сафъянъ, полъ литры шолку, гривенъка перъцу. А кгды до Орды корованъ идеть, тогды старосте отъ коровану: шуба лисья зайвыскова (sic), сагайдакъ, седло, шликъ лисъий. А кгды водою корованъ идеть, ино ни с кого инного наймати имъ с

чолны не вольно, одно Черкашенъ, и даютъ с того Черкасцы старосте отъ каждого чолна по золотому.

Мыто соляное. Кгды соль идеть снизу, хоживало старосте перво з десятка по ковъшу соли, а ковшъ тотъ з безменъ, а теперешний староста отъ каждого человека, колько ихъ у десятку будетъ, беретъ соли по два безмены. А надъто еще береть староста теперешний съ каждого десятка соли по котлу десяточному и по ковшу. А еще особно обестки з десятка каждого по котлужъ десяточъному беретъ.

Кони з диковъ. Хтобъ коня або колько ихъ выгналъ з диковъ, маеть кони тые привести до замку; и будутъ ли Черкашенина которого, маеть Черкашенинъ кони тыи свои взяти, давши отъ нихъ по 12 грошей тому, хто выгналъ. А естли будутъ кони чужэгородъцовы, ино тотъ, хто выгналъ, маетъ старосте дати отъ коней тыхъ по 12 грошей и держати ихъ, ажъ чужогородецъ заплатитъ ему отъ каждого коней тыхъ по 30 грошей.

Доходъ отъ полоняниковъ. Кгды прибежить зъ орды до Черкасъ полонbackslashникъ чужогородецъ, а выведетъ коня, вольно старосте коня того взяти, а беглеца того одети и обуты маеть. А естли бы не одного коня полонякикъ вывелъ, не маетъ староста в него брати болшъ нижли только одного коня, и за то его, яко вышей писано, одети и обути маеть, а инъшии кони вольно беглецу подети где хотя. А кгды Черкашенинъ з орды утечеть, а колько кольвекъ коней выведетъ, то ему не маетъ быти отънимано.

Доходъ з бутынковъ. Кгды ся придастъ Черкащомъ бутынокъ або языки з людей неприятельскихъ, тогды старосте з бутынку того одно што лепшое: кони, або зброя, або языкъ, а иншии языки и бутынокъ имъ. Такъже кгды козаки, в земли неприятельскои здобывшися, приходять, з добытку того старосте одно што лепшое.

Корчма. Корчму староста деръжить, береть медъ пресный у Черкащовъ уставою—кадь по полъдевета десять грошей и недопущаетъ имъ продавати меду никому иному. А с каждое кади, розсытивши, выбираетъ староста за сыту по 8 копъ и по 25 грошей, а за воскъ по 30 грошей. Шинъкованье меду деръжить у двухъ корчмахъ, а в тре-

тей горелку, за ведро горелки береть по 40 грошей. Меду в корчмахъ тыхъ выпивають ино кгды на день сыченье одна кады, а кгды здобывшися откуль люди приходять, тогды и трехъ кадей сыченья на одинъ день не ставаеть, а иногды, такъ звлаща лете, часу робочего и черезъ сколько дневъ одное кади сыченье трваеть, а такъ не ровный завжды биваеть доходъ с корчмы.

Присудъ. Пересуду идетъ на старосту отъ якое кольвекъ сумы по 4 гроши, вина водлугъ статуту великого князства.

Куницы. Отъ девки, кгды идеть замужъ хотя за тутешнегожъ, старосте куница 12 грошей, отъ вдовы 30 грошей, а змирская куница подъстаростему 12 грошей.

Повежное. Береть староста теперешний отъ того, кого у вязенье, хотя невинного, осадить, повежного 12 грошей; а первей по одному только грошу бирано повежное.

Уходы. Уходы або станы—по реце *Днепру*, а по речкахъ: *Воскрле* (sic), *Орели*, *Тясмени*, а по обеохъ *Инъкулехъ*, а на *Самари*, озера: Уступный и Западный затоны, Засякли—ловенье рыбъ и бобровыи гоны. Найпервей по Днепру, зверху, почонши отъ Мошонъ, уходъ и ставъ, на имя Дубослей, тамъ озера, Уступный и Западный затоны, Засякли—ловенье рыбъ и бобровъ.

Отъ толь у низъ уходъ и стань Еланьский, такъ же озера: Уступный и Западный затоны, Засякли—ловенье рыбъ и бобровъ.

Уходъ и стань Воловскій. Уходъ Керменъчуцкий. Уходъ Лесокъ. Уходъ Тясменский. Уходъ Песельский. Уходъ на Ревучомъ. Уходъ Кешиньский. Уходъ Волъчий островъ. Уходъ Орельский. Еще два уходы у верху того Орельского. Уходъ Романовъский. Уходъ Протолчъ. Уходъ Кошоумъ. Уходъ Бело озеро. Уходъ Отъмутъ. Уходы на порозехъ: Волънечъ, а Ненасытецъ. Уходъ Плетенница. Уходъ Бозовлукъ. Уходъ Носовъский. Уходъ Томаховка. Уходъ Аръгачинъ. Уходъ на Тавани.

Уходъ на Самари, почонъши отъ Ольховаго плеса и Волчее воды, ажъ до верху, а по реце Тясмени отъ устья ажъ до верху, кромъ уходовъ Радивоновъского, и Бозуковского.

З уходовъ въ верху писаныхъ пять, то есть: Дубослей, Еланьский

Протолчъ, Ненасытецъ а Волъничь—только тую пять уходовъ державалъ староста и даивалъ ихъ кому хотячи а зъ якое кольвекъ вити або части; а окромъ тыхъ старостиныхъ, инъшии вси уходы хаживали Черкашене—такъ бояре яко мещане, а даивали с того старосте съ каждое ватаги великое або малое, з рыбъ по 30 рыбъ: яко щукъ, короповъ, лещовъ, сомовъ; а кгды будуть осетры, ино з ватаги старосте осетръ одинъ, хотябъ одинъ только уловенъ. А бобровъ даивали старосте з ватаги бобръ одинъ поклону, а другий городовый.

Доходъ отъ уходниковъ. Староста теперешный уходы верху писаны вси даетъ Кияномъ, Черънобыльцомъ, Мозыръцомъ, Петриковъцомъ, Быховъцомъ, Могилевъцомъ и инымъ чужогородъцомъ, а беретъ отъ нихъ, напервей пускаючи ихъ въ уходы, поклону з ватаги—овса осмакъ, то есть пять солянокъ, крупъ солянъку, солоду солянъку, колеса, або якося умовыть за то пенязьми, або медомъ, бо уходники одны передъ другими, опережаючи, повышають, укупуючися.

А кгды з уходовъ за ся уверхъ идуть, ино з добычи ихъ беретъ староста отъ нихъ вить осьмую часть: з рыбъ, з сала, з мяса, з кожъ и со всего. А бываетъ уходниковъ немало, яко близко прошлого лета было ихъ по всимъ уходамъ о триста человековъ. Взялъ староста лоньского году з уходовъ тыхъ, кромъ пяти замковыхъ, за свою часть 80 копъ грошей, а теперешняго году взялъ болшъ.

Луки. Еще окромъ тыхъ уходовъ, што в лете а в осень ходять, приходять уходники весною на осетри и ставляють сети деревяные по Днепру, по лукамъ; и с того беретъ староста отъ чужогородцовъ осмого осетра, а отъ Черкасъцовъ третего, а передъ тимъ не бирано отъ Черкасъцовъ, одно з ватаги поклону осетра, а другого городового.

Бобровыи гоны. Бобровые гоны по рекахъ вышейписаныхъ хаживали Черкасъцы мещане и бояре, а даивали старосте з ватаги поклону бобра одного, а другого городового, а теперешный староста, взявши тыи два бобры водлугъ обычая, надъ то беретъ выти семого бобра, а делить самъ себе, и выбираетъ яко хотячи, а останокъ купуеть у нихъ такъже яко хотячи, зъ замку ихъ не выпускаючи.

Озера. Озера городовыи: уступный з Днепра, на имья Чехова,

полъмили отъ замку, Олътычевъ, полъмилижъ. Проваля, 2 озера у мили, Липовыхъ 2—въ полъторы мили, Момаевское тамъ же, Стрыевское у мили, Грушовое в пол мили, Щучое тамъ же, Самовицъкихъ—2 озера в полъ мили, Варчичи полъторы мили, Толочково и Бело озеро тамъ же; въ тыхъ озерахъ рыбы досыть завжды з Днепра, а ходятъ озеръ тыхъ волочити старосте козаки с Черкасъ.

Ловы. Ловы за Днепромъ полъ мили отъ замку, на имя Ловилища, въ ловы тыи отъ дня Дмитрова, то есть отъ 26 мѣсяца октября до первое пороши невольно ходити никому; а когды по первое пороши староста тамъ же черезъ три дни половыть, тогды вже вольно тамъ Черъкасцомъ боярамъ и мещанамъ зверь бити ажъ до Дмитрева жъ дня, а выти жадное с того отъ нихъ не бирано, нижли теперешный староста береть тамъ отъ нихъ третее зверa.

Данъ медовая. Меду пресного приходыть старосте на годъ 11 кадей северы з уходовъ тыхъ, што на Ворскле.

Уходы земянскии а церковныи. Уходъ вишей Черкасъ, на имя Мошны, князя Васильевъ Домонътовъ Черкашенина.

Уходъ на Днепре, на имя Беловецъ, князя Володимировский Путивльского.

Уходъ на Днепрежъ на 7 миль по реце, 3 станы у Белобережъи, а на устьи Сулы, а въ Пивовъ—то монастыра Пустынского.

Уходъ на устьи Самары, где Самаръ в Днепръ упала, монастыра Печерьского.

Уходъ на Тясмени, на имя Радивоновский, боярина Черъкаского Зубрыковъ, купленъ у князя Путивльского.

Уходъ на Тясменижъ, селище Бузыковъское, манастыра Печерского. Тамъ же пасека церкви Черкаское светого Николы.

Патни. Пашутъ Черкашене мещане и бояре на поли, где хто хочеть.

Место а острогъ. Место седитъ при замъку в острозѣ. Острогъ справенъ добре з дерева дубового дилеванемъ а кольемъ толъстымъ и частымъ.

Перекопецъ за острогомъ около не глубокий, можетъ человекъ и на конь къ острогу черезъ перекопецъ доехаты.

Пространность острога отъ воротъ нагорныхъ до воротъ надольныхъ шнуровъ 12, в каждомъ шнурѣ по 30 сажонъ, а отъ надолныхъ воротъ до фортки шнуровъ тыхъ же 7, а отъ фортки до воротъ зася нагорныхъ шнуровъ 14 тыхъ же.

Мещане. Рядомъ тымъ, яко седять, почовши отъ воротъ нагорныхъ:

Иванъ Воротный, тотъ вороти заведаеть, и стережеть, береть за то з дому каждого по грошу, и жита по чверти, то есть по третей части солянки, отъ мещанъ и бояръ нагорныхъ, яко вышей писано.

Конашко, Глебко, Иванъ Черный, Демянъ, Сергий, Богданъ Поветкинъ, Алексей Мартиновое мужъ, Верешко. Сидоръ Севърукъ. Хоцко. Васколучникъ Герасимъ. Лавришъ Щопа. Куянъ. Ломанъ. Петрушко. Мина Ходрошковый. Устинъ Мацковередевъ. Степанъ Проскуринъ. Васко. Илко Бубничъ. Остапъ Пушкаревъ. Кубеча. Лазука. Дунко. Степанъ Бубеникъ. Андрей Канѣевое. Мартинъ Кушнеревичъ. Паволъ Хуровое. Санко Мацкевичъ. Иванъ Пашковъ. Федко Радкевичъ. Тишко Дуда. Гришко Чоботаръ. Олешко Василькевичъ. Горяинъ Тиньсничъ. Харко Редобородъ. Богданъ Чусовъ. Юрко Савиничъ. Федко Прихожiй. Гацко Чаплiй, Минко Гребковъ. Тока Копытковъ. Мишко Вонюковичъ. Гринецъ Мозырянинъ. Андрей Петрушковое. Олексей Кузнецовъ. Хролъ Гиринь. Иванъ Полединъ. Ивашко Козейкинъ. Лукьянъ Оггушковъ. Яцко Боровикъ. Ходко Неколодко. Иванъ Балхожа. Яцко Сойковичъ. Олексей Окорокъ. Шишъко Гириничъ. Данило Бутъ. Микита Лясунинъ. Гацко Смонковъ пасынокъ. Матѳей Чоботаровое. Антинъ. Иванъ Чалый. Мишко Стрелниковичъ. Гринъ Батраковъ. Ходко Жало. Федко Байдикъ. Хома Поповичъ. Охремъ Уласовое. Гаврило Бобровникъ. Остапъко. Хома Логвиновое. Росоха. Федко Чорный. Максимъ Конисовъ. Семенъ Конисъ. Гридко Лепехипъ. Лепехинъ. Хома Перегоновичъ. Игнатъ Сохей. Гришко Плаксиное. Семенъ Скуматовъ. Васко Палчиковъ. Федко Щепа. Петрокъ Кудрявчое. Гусеймъ. Луцко Шкуринъ. Отрохимъ. Мишко Огушкевичъ. Иванъ Убобъ. Матюшко Солевъ. Харитонъ. Ходко Синковичъ. Санко Солянковъ. Гринъ Ботракъ. Гришко Ломакиничъ. Мишко Мойсиевичъ.

Нелистонъ Старый. Сергий. Илья Поповичъ. Жила. Володко Стрелниковичъ. Яковъ Губиничъ. Максимъ Щолнодинъ. Остапко Чубинъ. Гришко Кузнецовъ. Жадко Пожога. Минко Лагиревникъ. Иовъ. Минко Конисъ. Нестеръ Пучка. Володко Перегоновичъ. Зенко Климовичъ. Огнатъ Плошникъ. Томило Кузминичъ. Ивашко Гриневичъ. Мацко Проскурненекъ. Бахта Розмечичъ. Еско Лавгиренинъ. Гридко Домахинъ. Ходко Подгулковичъ. Илья Бутъ. Гришко Сотникъ. Петрушко Росалъ. Инука. Мишко Бургос. Олексей Макогинъ. Жадко Налитневичъ. Кудашъ. Микула. Иванъ Зеленя. Илья Кушнеръ. Мехедъ. Семенъ Пораскинъ. Иванъ Мализвый. Жидко Трохимовичъ. Корецкій.

Домъ Бонаковое проданъ ротмистру теперешнему Розбицкому. Андрей Воротный, тотъ другие ворота нижьние заведаетъ и потомужъ яко первий, береть отъ низовыхъ мещанъ и бояръ.

Радюка Губиничъ, Войтъ Яцко Чигаса, Иванъ Быковъ, Андрушко Савиничъ, Пашко Чорбоносовъ, Иванъ Бутковое, Романъ Чоботаревичъ. Пилипъ Севрюкъ, Степанъ Чмутъ, Иванъ Кезыничъ, Петръ Бутъ, Сава Ломакиничъ, Евхимъ Зариное, Семенъ Бирюковъ, Мышка Щуровъ, Борисъ Быковъ, Сидоръ, Ширай Козакъ. Федко Корта, Семенъ Павловичъ, Сухина Лѣскинъ.

Вдовы мещанские домыжъ в месте маютъ:

Острохимова Катерина, Сошкова, Занкова Шаршунова, Яковова Рудого, Гордѣева, Корниева, Горпина Стрелцова, Ходикина, Быковая, Романовая, Мархва, Цветкова, Дашъкова, Кунцова, Мишкева Семенова, Савина, Огренка, Калинина, Ескова, Краснопивова, Кондратова. Улита, Бучкова, Букиня, Сынкова, Кудинова, Коникова, Прокопова, Игнатк ова, Воскобойникова, Малышкова.

Мещане городовые, которые з местомъ не тягнуть стацию и подводъ не дають, закриваючися старостою.

Васко Чоботаръ, Валахъ, Алексей Бутъ, Жадко Кругловичъ, Росомака, Данжулъ, Ивашко Борисовичъ, Тишко Чоботаръ, Васко Черниговецъ, Остапко Коваль, Павелъ Котелникъ, Станиславъ Белоусъ, Мина Кругъловичъ, Замятня Ликачевичъ, Воино Мацъкевичъ, Борисецъ Дронкевичъ, Ширай Кушнеръ, Иванъ Чоботаръ, Иванъ Махмедеръ,

Ворона Пушькаръ, Митко Верендевичь, Богданъ Мыступитъ, Степанъ Жѣдкевичъ, Остапъ Андрюкинъ, Федко Шапирное плотникъ, Ивашко Солонковичъ, Сидоръ Чоботаръ.

Домъ подъ старостою Станиславовъ, самъ будовалъ.

Вдовы городовыхъ мещанъ домы в месте такъже мають: Юркова Черня, дядина Кравцова, Базыркгенева.

Князь Василей Домонтъ. Иванъ Зубрикъ. Михайло Грибуновичъ. Янъ Келбовский. *Бояре:* Степанъ Яцковичъ Тинковичъ. Андрей, Григорей, Ивашко, а Еско Богдановичи Потаповича.

Слуги городовые: Малыкъ Баша, Конашко Косиловичъ, Иванъ Турчинъ, Радко Яцковичъ, Гришко Дохторъ, Малешевъ. Левко Тинковичъ, Занко Либа, Гришко Стрелецъ, Ивашко Матѳеевичь, Войно Томиловое, Гришко Клевака, Вешнякъ, Япъ Недрыгалъ, Гораинова Стрелцова, Щастный Драбъ, Позпякъ, Буба, Микита Усатый, Чорнавскій, Ивашко Ивантичъ, Гапонъ Веребеевичъ, Степанъ Скорбогатовичъ.

Мещане, которые позадавалися вемяномъ: Ермакъ Севрюкъ задался ново Михаилу Грибуновичу земянину.

Гораинъ Московкинъ заложился за ротмистра теперешнего.

Семенъ Покидинъ заложился за земенина Яна Кельбовского.

Домъ Блащинского десятника драбского.

Домъ вдовы Миколаевое.

Домъ Ивашъковъ Вонюковича змерлого, теперъ пустъ стоитъ. Иванъ Чоботэръ, Васко Чубатый Кушнеръ, тые на местъской земли седять, а заложилися ново ку замъку.

Козаки. Окромъ осилыхъ бояръ и мещанъ бывають у нихъ прихожие козаки; сее зимы было ихъ разомъ о полътретяста.

Вода мисту Черкаскому з Днепра, о трехъ стрелбищахъ отъ острога болонемъ в одно зъ замку ходятъ по воду безпечъне.

Именья Земянские. Князь *Василей Домонтъ* маеть домъ в месте, а *селищо о трехъ миляхъ* отъ места, на имя *Мошны вѣловы* пусто, ходятъ тамъ уходники, взялъ отъ нихъ сего году за рыбу 4 копы

гроши, маетъ тежъ тамъ ловы звеРинные, а луки на Днепри на осетри, пускаетъ тамъ уходниковъ з выти.

Янъ Келбовский маеть по жонѣ, княжъни Домонтовне, в посазе ее, тамъ же у Мошняхъ третюю часть, а на поли селище, на имя *Лебединъ*, уездъ у ловы, а домъ в месте.

Михайло *Грабуновичъ* маеть по жоне жъ, *княжъне* Домонтовне селищо у *Лебединѣ* на полы зъ Яномъ Кельбовъскимъ, а другое селищо и городище за Днепромъ у Сквере на рецѣ *Ворскле*, на имя *Глинско*, дани отътуль 4 кади меду присного, а ктому маеть домъ в месте.

Иванъ Зубрикъ маеть домъ в месте, а на поли въ шести миляхъ отъ *замку у Звенигородщине* по жонѣ селища: *Мехлеево*, *Личинцы*, *Горловъцы*. Хто тамъ пасекою станетъ, даетъ ему на годъ куницу 12 грошей; а теперъ пусто, не стоитъ нихто, только одна его самого пасека; а хто тамъ у стрельбу ходить, даеть ему пять, або шесть грошей, або на годъ 12 грошей. Другое именье его селище *Радивоновъское* на реце *Тясмене*, въ чотырехъ миляхъ отъ замъку; хто тамъ пасекою стоить, даеть ему на годъ 12 грошей, а теперъ тамъ только его самого пасека.

Почты служебныхъ. Тамъ при замку Черкаскомъ ротмистръ Петръ Розбиский указалъ роту свою, з которою ново тамъ притягнулъ, сто драбовъ, личачи, з бубны, з пропоры, зъ зброями — в десятку каждомъ по два копийники в зброяхъ, з корды а з алябартами або з ощепы, а по шести стрельцовъ з ручъницы, з мечи.

Староста тежъ указалъ другiй почотъ драбовъ же давнейшихъ, которые тамъ подъ его моцью служили, шестьдесятъ ихъ збройне, личачи в десятку каждомъ по два копийники в зброяхъ, зъ ощепы, з корды, а по осми стрельцовъ з ручницами з мечи.

Почотъ служебниковъ старостиныхъ. Указалъ тежъ староста служебниковъ своихъ ездно з броной пятьдесятъ молодцовъ приеждъчихъ, а тутошънихъ Черкасцовъ и Каневцовъ, которые ему з дѣтку служать, 11, а подводныхъ коней шестьнадцать, бубнь, прапор.

Замокъ Черкасскiй новый. Тамъ же в Черкасехъ замокъ ново

початый справою Ошъпановою, валъ землею а хворостомъ нагачонъ, у вышки на 7 локотъ, у толъсто на полъосми локътя, отамованъ з надворья дошками.

. . . .

Нижъли нехотять Черкашане ку тому новому замъку переселиватися, меначи тамъ небезпечность большу, а просторность замку того непомирное, не по людехъ, а безъводе и отдаленье отъ Днепра, откуль бы имъ часу облеженья могъ быти ратунокъ, яко за держаня пана Остафьева, кгды царь Перекопъскій доставалъ ихъ на томъ местци, где теперъ замокъ стоить, ратовано тамъ ихъ тогды, прибывши з Киева водою Днепромъ.

Дерево. Валъ другий новый. Еще межи того нового замку а места и острога учинено справою тогожъ Ошъпана осыпанье валомъ, где онъ стоянье мелъ з добродеревцы. Просторность окопу того в середине удолъжъ сажонъ сорокъ и два, в ширки 26.

Литовская метрика; книга переписей № 6, листъ 1—14.— Копія сообщена Коммиссіи дѣйствительнымъ членомъ П. Г. Лебединцевымъ.

XV.

Описаніе Каневскаго замка. 1552 года, Февраль—Мартъ.

КАНЕВЪ.

За держанья тогожъ пана Хрщоновича.

Замокъ.

Замокъ Каневъскій отъ полъ четвернадцати лѣтъ за пана Остафья Дашъковича людми добродеревцы робленъ з дерева сосновго, але вже ветохъ, погнило и поопадало, будованья много, трудна на немъ не

толко оборона, але и сторожа, бо не льза вже ходити по бланъкахъ: што не поопадало, ино и то ледви отъ витру колышетъся.

Просторонство замку удолжъ сажонъ 40 и полпоста, а в поперекъ 18, вежъ 6, городень 23, а три городни противъ воротъное вежи, отъ поля, где приступно ку замку, тые совитыми стенами рублены.

Будоване в замъку. Церковь святого Спаса. Кухня сгнила, покрытье поопадало, домки два, избы чорныи с примны (sic) пушъкаръские, а драбские в стене, вшодши в замокъ по леву; по той сторонѣ, што отъ Днепра, домъ старостинъ ветхий, при земли изба чорна, сени, комора. А по другой стороне, вшодши в замокъ по праву, подле вежи воротное, домъ при земли гнилый, а тамъ близко того дому в городни замкненье, где порохи и иншие потребы ку стрельбе ховаютъ, але хованье тамъ и покритье лихо.

У вежи воротной при земъли, на помосте, стояне сторожомъ и деломъ затишно, але небезъпечно, абы ся звлаща у ветръ не обалило. Узвозъ передъ воротами на ланцуху, але не добръ, ветохъ. Воды, ани колодеза въ замъку нетъ. Тайникъ, што былъ з замъку землею ку Днеприщу уделанъ, теперъ опушчонъ, окно зачинено помостомъ и земълею. Стайня замковая на доле подъ горою, тамъже тежъ свиренъ и изба корчомъная гридня.

Гора замъковая. Стоить замокъ на гори Днепровой высокой а прикрой надъ речищемъ, тамъ отъ реки на гору къ замку приступу нетъ. А изъ другое тежъ стороны—отъ места на гору ку замъку узойти нельзя, одно дорожкою, которая учинена по гори зъ места до воротъ замъковыхъ, нижли зышшое стороны отъ Черкасъ з поля прилегла близко гора вышша. Городищежъ стародавное широко з валы не малыми, съ которого можетъ быти на замокъ стрельба шкодлыва.

А еще подъ той горою, ближей къ замъку, только черезъ ровъ, где каменемъ з руки можетъ человѣкъ докинути, учиненъ есть валъ, за которымъ можетъ быти пришанъцованье делъ ку замъку близко. И для тое причины городни замковые противъ горы и валу того совитыми стенами рублены, Нижъли можетъ быти валъ тотъ розкопанъ лацно, давши за то о десять копъ грошей, або и меншъ драбомъ, якоже отъ нихъ

вже и почать роскоповати. А есть валу того удолжъ 17 саженъ, у ширки мало большъ двухъ сажонъ, а вышки толькожъ.

Дерево на будоване замъку. Дерево, которое на будоване замъку того за лонского лета зверху волостями приднепрьскими припроважено, лежитъ покидано тамъже надъ водою не далеко отъ берега, а не малую часть дерева того понесла вода весною лонскою, а остатокъ тамъже надъ берегомъ и теперъ—о несколькодесятъ копъ брусья сосновего, надтрухлило отъ воды вжо, а иншое порозбирано и спалено, а староста напоминанъ о отъпроваженье дерева того отъ берега, поведилъ, ижъ не маетъ кимъ, а тежъ поведилъ, ижъ добродеревъцы, которыхъ вышей полъторы тысячи было, препровадивши дерево тое, лежали тамъ в Каневе большъ месяца, а дерева того отъ берега не отъдаляли за недбалостью справцы Ишпана, который былъ надъ ними.

Бронъ замъковая. Дело спижаное вдолжъ полъсеми пяди.

Куля до него з яйцо курячое. Письмо на немъ вылито: „Иоанъ, Божіею милостію государь всея Руси." Ложе оковано на колахъ простыхъ. Куль готовыхъ желизныхъ, свиньцомъ облитыхъ 40, форма глиняна.

Дѣльца два спижанныежъ, оба одное формы, вдолжъ по осми пядей. Куля з яйцо утячое. Гербъ на нихъ лелия, число по латинѣ 1532. Ложа и кола окованы добре. Форма на кули до обеохъ одна медяная в клещахъ железныхъ. Куль до нихъ железныхъ, свинцомъ облитыхъ, девятдесятъ и двѣ.

Саръпантынъ железный, вдолжъ 9 пядей, с формою.

Саръпантынъ вдолъжъ 10 пядей, съ формою.

Саръпантынъ 11 пядей, з формою, але тотъ скрывился, не годится ко стрельби. Куль до сарпантыновъ тыхъ 21 железныхъ.

Дельцо железное вдолжъ на 4 пяди, куля з яйцо гусиное; гаковъницъ 14.

Киевъ железныхъ, што стреляютъ з нихъ, 4. Гакивница спижаная. Куль гаковничныхъ железныхъ, свинцомъ облитыхъ, пятьсотъ и десять. Формъ на кули гаковничные 9. Гаковъницъ старыхъ, короткихъ, ку стрельбе негодныхъ, два. Гаръкабузовъ 20, а на кули до нихъ формъ толькожъ, готовыхъ куль до нихъ 56.

Булава медяная великая, роботы старосветское.

Порохи. Пороху пушечного бочъка солянка на пядь хрому (sic) не полъна. Пороху ручничного бочъка солянка на долонь не полъна. Пороху гаковъничъного, не давно присланого бочечокъ 6. А давъного пороху тамъ гаковъничъного солянка, на три пальца не полна.

Салитра. Салитры бочъка великая, о полътори солянъки, прислана за держаня пана Оникиева, а другое бочъки таковоежъ половица.

Сѣра. Сѣры бочъка добрая.

Свинецъ. Свинцу шесть штукъ таковыхъ, што кажъдую з нихъ особно ледве можетъ человекъ поднести отъ земъли. А чотыри штуки таковыхъ, што ледво тежъ каждую з нихъ особно два человѣки подняти отъ земли могутъ. Бляхъ старыхъ, свинцовыхъ—у знимокъ тежъ отъ земъли молодцу дужому.

Желизо. Желиза шинъ сто семъдесятъ и шесть, и пушкаръ взялъ на шроты кулямъ шинъ 24.

Пушкаръ. Симонъ Немецъ з Королевъца, в Каневе жону и дети маетъ, беретъ з скаръбу государского на годъ 15 копъ грошей, сукъна луньского 6 локотъ, колъгришу 6 локотъ,

Ключи. Ключи отъ пороховъ и иныхъ речей бронныхъ—одинъ у ротмистра, другий у подстаростего, а отъ воротъ замъковыхъ также.

Живъности. Въ житнику крупъ овсяныхъ полдевяти бочки, гречишнихъ 2, ячъныхъ 6 и мирка.

Повиноватство подданыхъ. О повинноватстве подданыхъ, о службе ихъ и о подачъкахъ поведили тубыльцы старые, водлугъ листу и приказаня государского оповедане правды присягнувши, на имя: Яковъ Павъловичъ войтъ, Омельянъ Жосъ, Микита Сенькевичъ, Левъко Бобровъникъ:

Робота замъку, мосту и острога. Робять замокъ и мостъ передъ замъкомъ добродеревцы—люди з волостей поднепрскихъ, а острогъ мещане, и бояре, и поданые ихъ вси.

Поправоване замъку и мосту и горы. Кгды ся што въ замку, або мосту отъ ветру сказить, дошки где поопадываютъ, або глина отъ стены ся отъвалитъ, або гора рисоватися почнетъ, то повинни оправо-

вати тутошние мещане, земяне и подданые ихъ и церъковные вси.

Сторожа замъковая. Сторожи въ замъку бывають два, стерегуть и кличуть у ночи на вежахъ и послугують в замъку в день, а нанимаетъ ихъ староста з пенязей тыхъ, што мещане складають на сторожовъщизну.

Сторожа острогова. До воротъ острогова сторожовъ наймають вси мещане, бояре, подданые ихъ, складаючи на то з дому каждого по грошу, а жита по чверти.

Сторожа польная. На поли сторожу держать также вси чергами, водлугъ часовъ потребы, а уставичное сторожи нольное не держать.

Служба военная. Повинни Каневцы, такъ мещане, яко бояре, и подданые ихъ, и церковные, и гости вси противъ людей неприятельскихъ и в погоню за нми конно, збройно бывати зъ старостою и безъ него зъ слугами его, нижли мещане тяглые и которые стацыи, подводы и иншые тяглы поднимають, тые безъ старосты на службу полную ездити не повинни.

Служъба ловчая. Повинни тежъ Каневъцы — мещане и бояре ездити зъ старостою в ловы на Супой и ловити тамъ з нимъ три дни.

Подводы и стация. Подводы и стацею посломъ государскимъ и татаръскимъ, кгды толко з Оръды идуть, сено, хлебъ, мясо дають мещане, а медъ зъ замку.

Доходы старостины: колядка. Дають мещане старосте на годъ о Божъемъ нарожени з дыму каждого колядки по 6 грошей.

Сторожовщизна. Сторожовщизны по 2 гроши, сено по возу, а князские, земянские и церковные подданые даивали сторожовщизны по 3 гроши. А теперешъний староста беретъ отъ нихъ по 7 грошей з дыму.

Доходъ и служъба отъ козаковъ. Козаки, которые домовъ тамъ въ Каневе не мають, и тые дають старосте колядки по шестижъ грошей, а сена косять ему по два дни на лѣте толоками за его стравою и за медомъ. А которые козаки, не отъходячи у козацство на поле, ани рекою у низъ, служать в местехъ в наймехъ бояромъ, або мещаномъ, тые старости не повинни колядки давати, ани сена косити.

Обыстъка а мыто. Торговцы, которые тамъ земълею або водою ездять, кажъдый з нихъ даетъ старосте обистки отъ головы по грошу, а которые листовъ безмытныхъ не маютъ, тые даютъ мыта отъ копы по 2 гроши.

Корованъ. Старосте отъ корована, кгды з Оръды идетъ, коверъ, тебеньки; а кгды до Оръды, тогды шуба сибиръкова безъ колънера, колпакъ, шлыкъ лисий, седло, а ктому поклоны и подарки з доброе воли, а кгды водою идеть корованъ, наймаются подъ нихъ с чолънами мещане тутошъные тяглые, а земянъскимъ, ани жадънымъ инымъ найматися не вольно, и даютъ з того старосте отъ чолъна по золотому.

Поведилъ староста, ижъ недавъно мѣсяца ноября шолъ з Москвы на Киевъ корованъ не малый, близко ста возовъ, с товары кошътовъными, а ижъ воевода Киевъский пустилъ корованъ оный стороною отъ дороги звыклое до Киева, черезъ поле, минаючи Каневъ и Черкасы, и далъ вожовъ, которые отъпровадили корованъ оный мановцами, куды николи з вековъ купъцы не хоживали.

Коръчма Коръчму держить староста, медъ пресный до нее купуеть ценою, а береть с кади за сыту по 8 копъ и по 40 грошей, а за воскъ по 34 гроши; выпиваютъ меду одного дня иногды двухъ або трохъ кадей сыченя, а иногды, яко в лете в робочий часъ и одное кади сыченье на колькось дневъ трываетъ. Горелъку онъже деръжить, береть за ведерцо ее по 40 грошей.

Присудъ. Подданыхъ всихъ, яко замъковыхъ, такъ князскихъ, земянскихъ и церъковныхъ староста судитъ.

Пересудъ и вины. Пересуду передъ тымъ отъ якоекольвекъ сумы хоживало по 30 гроши, и теперешъний староста береть пересуду десятый грошъ и вины водлугъ статуту великого князства.

Повежъное. Повежъное бывало по 3 гроши, а теперешъний староста и отъ безвинне осажоного береть повижъного по 30 грошей.

Куницы. Змирская куница подстаростему 12 грошей, отъ девки, кгды замужъ идеть, буди за тутошънего, або за чужогородца—куница 6 грошей, а отъ вдовы 30 грошей.

Бутинки. Кгды ся придастъ Каневъцомъ або козакомъ достати з людей непріятельскихъ языковъ, коней, або якихъ кольвекъ бутынковъ, того старосте одно, што лепъшое—конь, зброя, або языкъ, а иншихъ бутынковъ ани языковъ староста у нихъ отнимати не маетъ.

Кони отъ беглецовъ. Кгдыбъ прибегъ до Канева зъ Оръды полонянинъ и привелъ колко коней, вольно старосте в него коня одного взяти, але маетъ за то одети его и обути.

Кони з дыковъ. Хтобы коня або колько ихъ выгналъ з диковъ, маетъ привести ихъ до замъку, и будуть ли Каневъца которого, вольно ему кони тые свои взяти, давши отъ нихъ по 12 грошей тому, хто выбилъ; а будутъ ли кони тые чужогородцовы, отъ тихъ старосте тотъ, хто выгналъ, маеть дати по 12 грошей, а ему отъ чужогородца по 30 грошей.

Ловы. Ловы замъковые за Днепромъ на реце Супой у четырехъ милехъ отъ замку у тые ловы, яко вышей писано, ходять з старостою на годъ однокроть и ловять тамъ черезъ три дни бояре, мещане и селяне—*Колтягаевцы*, *Телехтемировцы*, которые отъ пана Остафия отданы монастырю Пустынскому; а кгды тамъ староста половыть, потомъ мещаномъ и бояромъ ловить тамъ вольно здавна безъ выти, але теперешъний староста упущаетъ тамъ чужогородцовъ и беретъ отъ нихъ выть—третюю часть улову.

Супоевщизна. А кгды у ловы оные на Супой староста едеть, повинни тогды мещане ехати тамъ з нимъ и стацею дати со всего места—овса полъ осмаки, т. е, пол 3 солянки, сена 3 возы, за лягунъ меду 15 грошей, лисицы 2 або 12 грошей за лисицу. А теперешъний староста, хотя и не ездячи у ловы тые, однако береть доходъ тотъ з нихъ сполъна году каждого, а Колтягаевцы и Телегътемировцы даивали до тыхъ лововъ старосте по четверце овса, по возу сена, по 12 грошей на медъ, а по лисицы, теперъ дають то на монастырь Пустынский.

Пашъня мещанская. Земъля по полемъ, надъ мистомъ мещаномъ на пяшъню з давна была вольна, нижли недавно князь Володимеръ Путивльский, вышодши изъ Москвы, началъ на тыхъ земляхъ с пашенъ

мещанских брати десятину. Сего лета взято жита 10 копъ, ярыва 10 копъ—жалують о то мещане.

Пасеки. Пасеки замъковые людемъ государскимъ вольны, без датъку, а кгды земянские або церъковные люди седять на пасекахъ, дають отъ пасеки старосте на лето по 40 грошей, або яко ся умовять.

Присудъ и повиноватство людей земянскихъ и церковъныхъ и гостей. Подданые земъянские и церъковные, которые при замъку в месте и по островомъ живуть и гости повинны послушны быти присуду замъкового, подводы и стацеи посполу зъ мещаны давати, а часовъ потребы, противъ людей неприятельскихъ и в погоню за ними ходити, нижли подачъки паномъ своимъ дають.

Уходы, села. Уходы, села, селища з ловы, з озеры, зъ езы, з бобровыми гоны, з пасеками, з вепеты замковые, земянские, церковные рядомъ тымъ, яко лежить.

Напервей по Днепру зверху село *Вороново,* отъ замъку землею 3 мили, водою 6—земянское *Мизево* было, а потомъ по дочце его досталося *князю Капусте,* Людей села того семъей 15, *зимують при замъку в месте, литують тамъ на острове,* в погоню ходять, подводу и стацию дають посполу з мещаны, рыбы и бобры з половины на *князя ловять по Днепру и по озерамъ уступънымъ, озеръ тыхъ 3.*

Селищо *Ходорово* тамъ же отъ замку землею 3 мили, водою 6 миль—земянъское *Мелечево* было, а теперъ держить Киянинъ *Онъковичъ,* пусто, бобры только тамъ гонять половинники.

Отътулъ нижей у мили селище *Дердева,* пусто, земянское, *Богушъ Морозовъ* держить, даеть уходникомъ на рыбы з третее части на бобры з половины, а хто на пасеце сядетъ, отъ того 12 грошей.

Тамъже селищо *Каменка,* земянское *Балакирево,* пусто, покинено на церъковъ Зарубъскую Телехътемировъскую.

Тамъже селищо *Телехътемирово*—данина государская пану *Остафъю,* а отъ него монастырю *Печерскому,* а потомъ отъ монастыря, променено за ся у руки господарские ку замку, Киевъскому воеводе, людей села того семъей 9, служать посполу з Каневъцы, бобровые гоны

на гусадаря. *А на низу устьи Самары к тому Телехътемирову уходъ на бобры, на рыбу, на мясо.*

Селищо *Григорево*—озеро Затонъ одинъ, земянъскоежъ *Богуша Морозовича,* запродалъ уходнику на годъ за 16 грошей,

Село *Подсьчи* земянское, *панъ Служъка* держить, отъ замку земълею и водою 2 мили, семъей 6-ть; *зимують и литують при замъку,* служать зъ городовыми; озеръ уступъныхъ и забережъныхъ 12, рыбы з нихъ отъ уходниковъ пану шостая часть, бобровъ половина, сего году досталося ему рыбы за пять копъ грошей, бобръ одинъ.

Село *Тулибле* у версти отъ замъку *кнегине Володимировое Путивльское,* семъей 6, *при замъку зимують и литують,* тягнуть з местомъ; *озеръ 5 великихъ,* закупують ихъ уходники на лѣто по 30 грошей, бобры на полы, сего лета одного убито.

Уходъ нижей замъку на Рси, отъ замъку у мили, селищо *Ярилово,* пусто, отъчича ни одного, замъково... нижли *по смерти Остафъевой* досталося монастырю Пустынскому. *Езъ на Рси* сами чернцы бьють и ловять, пасеки пусты.

Тамъже селище *Колтягаево* замковожъ, *а по Оетафъевой смерти монастыру томужъ Пуетынскому* ся достало, семъей 6; в мисте *при замъку зимують и литують,* дають на монастыръ зъ дыму по 8 грошей, а стацеи Супойское часть вышей писану. Озеръ тамъ два великихъ, дають з нихъ уходники рыбъ осмую часть, бобровъ половину, сего года досталося тамъ рыбы за 6 копъ грошей, бобры 3.

Езъ замъковый. Тамъже у Колтягаеве езъ замъковый на Рси, бываетъ з него за рыбы лютое зимы о 15 копъ грошей, а легъкихъ зимъ и не городятъ езу того.

Озеро замъковое. Тамъже подле Рси озеро замковое *Гнездево,* на старосту волочать люди всякие добровольне для рыбъ, яко и лонъское зимы, и не могли рыбы тамъ всее побрати, зостала плоть на леду.

Селище *Бувковъ* отъ замку 3 мили, земянское Балакирево, идетъ отъ уходниковъ на пана рыбъ осмая часть, бобровъ половина. Тамъже лука на осетръ такъже з осмое части, а пасеку и пашню держить тамъ человекъ, дастъ на годъ по 12 грошей.

Селищо *Мошъны.* Половину того селища держить *Богушъ Морозовичъ* землнинъ, взялъ сего году за рыбы, за бобры и отъ пасекъ две копы и 15 грошей.

Еще на Рси уходы: у Колтягаева селищо *Черленковъ монастыря Пустынского,* твердыхъ зимъ бываетъ езъ рыбъ, на монастырь осмая часть, бобровъ половина.

Селищо *Кононче* томужъ монастырю отъдано отъ *князя Корецъкого,* рыбъ идетъ осмая часть, бобровъ половина, а з пашни, кгды пашутъ, десятина.

Селищо *Товарово* 2 мили отъ замъку *княжонъ Глиньскихъ,* бобры на полы, з пасекъ по 12 грошей отъ уходиниковъ.

Село *Совинъ* 3 мили отъ замъку на Ръсижъ *монастырюжъ Пустынъскомужъ* отъдано отъ пана Бабинскаго, семей 8, зимують и летують въ месте при замку, дають на годъ з дыму по 7 грошей, бобровъ половину, з пасекъ по 12 грошей, теперъ пасекъ непустыхъ 4, а бобры сего сего году убито 3.

Селищо *Осетровъ* отъ замку 4 мили, *замъково,* пусто, бобровые гоны съ половины, а сего лета не гонено ихъ.

Селищо *Ождилово* 5 миль, *замъковоежъ,* отдано земянину *Ельцу,* теперъ деръжить отъ него землнинъже Каневскій, на имя *Драбъ,* бобровые гоны тамъ, а пасекъ теперъ непустыхъ 8, идетъ з нихъ по 8 грошей, а з ынших по 10, або яко ся умовять.

Тамъже на Рси 5 миль отъ замку селище *Сорканово* замъковое, отъдано отъ пана Остефъя *монастырю Пустынскому.* Сего лета тамъ на двухъ пасекахъ седели два человека, дали по 6 грошей, бобровъ 3 убили.

Тамъже далей, в мили отъ Орси, надъ озеромъ Дежовымъ селищо *Арагеевъ Печерскаго монастыря,* бобровые гоны, а з пасекъ одну держить человекъ, даетъ 7 грошей.

Тамъже, далей еще отъ Орси полторы мили, отъ замъку 8 миль, на речъце Саковичи селищо *замъково Царево,* пасекъ много теперъ, на двухъ стоять люди замъковые, не даютъ ничого, а кгды земянскій станетъ, даетъ по 8 грошей, або яко ся умовить.

Селищо *Валы замъково*, 8 миль отъ замъку, пасеку тамъ одну держить человекъ замъковий, не даетъ ничого.

Селищо *замъково Тепсеевъ* на Роси, 5 миль отъ замъку, пасеки тамъ держать люди замъковыежъ, не дають ничого.

Селища под лисомъ на речце Медвенце *Пеховъ* а *Репеховъ*, а за Днепромъ в полъмили отъ *замъку* селище пашня *Городище*, тамъ пасеки пусты, не держить ихъ нихъто.

А далей за Днепромъ же, отъ замъку Каневъского въ шестинадцати миляхъ, отъ Черкасъ в девяти, на реце Суле устье, где Сула в Днепръ впадываетъ, отъ того вышей у мили по речъку Переволочъну то манастыря Пустынского, рыбъ осмая часть, бобровъ половина, а вышей речъки Переволочъное вполъ мили под Войномъ Городищомъ езы 4, а бобровые гоны на 3 мили—то мѣстское, нижъли теперешъний староста даеть уходы тамъ на себе чужогородцомъ з выти зъ семое части рыбъ. Сего году ходили тамъ Кияне, лони Могилевъцы.

Рокъ Драбу на положене твердостей. Тамъже на Суле, уверхъ далей отъ Войновъского земълею ити два дни, а рекою болшъ, уходы: Ромъковъщизна, Мехведовщизна, Шукаховъщизна, а зънамя Колявятинское, езъ, бобровые гоны, пасеки мещанские были четырехъ чоловиковъ отъчизны, теперъ держить то з данины государское, упросивъши запусто, земянинъ вышей меняный, на имя Драбъ, а служить з тыхъ отъчинъ самъ только одною особою, поведаеть, ижъ тамъ пожитку маю: меду кадь, за рыбу о 30 грошей, береть с бобровъ мало жъ, и маетъ онъ твердость на тые уходы и на селищо *Ожъдилово* вышей писаное предъ господаремъ его милостью указати въ десятый день мѣсяца авъгуста году теперешънего.

На Жжицы реце уходъ местъскій былъ здавна, хоживало з него на замокъ на годъ по 30 грошей, потомъ отъданъ уходъ тотъ со въсимъ слузе замъковому Васку Козаковичу.

Тамъже на Жжицы уходъ замъковый *Лядхвеховъщина*, хоживало с него на замокъ по 30 грошей на годъ, отъданъ потомъ уходъ тотъ со всимъ слузежъ замковому Гридку Колодезскому.

Того верху писаного уходу Лядхвеховщины отъчичъ, на имя Ан-

дрей *Русановичъ* вышолъ недавно з Оръды з полону, былъ тамъ—поведаетъ, 15 летъ и припоминаеться о отъчизну тую.

Земъля *Кашина* боярская, бобровые гоны, пасеки, ходять тамъ козаки, уходъ беретъ Морозовъ, бобровые гоны, пасеки, держить то бояринъ Чайка.

Уходъ *Гостиловскій*: бобровый гонъ, пасеки ходятъ тамъ на замокъ отъ Володины горы до Лубенъ, земъли мещанъскіе: *Жолудева, Хорошъковщизна,* Ширъковъщизна, Демъковщизна; отъ замку землею четыри дни, водою 8, ходять тамъ на старосту половинники козаки, земъля Лубъни на замокъ.

Земли Прокша *Железновъщина*—тамъ ходять отъчичи Каневъцы Бродовичи.

Земля *Чабановская* на рубежи Путивльскомъ подъ Княжею горою на реце Сулицы, ходитъ тамъ отъчичъ Чабановичъ Каневецъ. У Ровъникахъ на реце Мнозе земъля Колотвинская, ходить отъчичъ Панко Колотвиновичъ Каневецъ. Коленовъщина пуста, на замокъ ходять.

А на реце Удои *Дидиковъщизна,* отъчичъ Остапко Дидковичъ ходить на Удоижъ. *Милишъщизна* на замокъ з половины.

Тамъже на Удои земля Пирятинъская, отъчизна боярина Каневского Чайки.

Тамъже на Удои пустовъщизна мистъская, а теперешъний староста не даетъ мещаномъ, хочетъ половины.

Тамъже на Удои *Подъпятъковъщизна* церъкви Каневъское светого Василья.

Тамъже на Удои а еще на Ольшаницы уходы, церкъве Каневъское Спаское панъ Остафей далъ.

А на речъце Суле земъли а въходы на имя: *Половичи, Лукъяновичи, Лихошерстово, Хомино, Карчищевотые* на замокъ.

Ачекъмаково и *Макарьно* тамъже на Суле, тые церкъве Зарубъское. У Ровъни на речъце Мнозе земли *Волосовъщизна, Кашутовъщизна, Войтовщизна* пусты, не ходыть з выти нихто, а мещанамъ староста не допущаетъ.

На Суле и на Снепородъку *Голъчевъщизна.*

Отъ Сулы 4 мили, где Хоролъ речка у Пселъ упала, уходы тамъ вси теперъ на замокъ, але теперъ пусты, половинники не ходять, а мещаномъ ходити тамъ староста не дозволяеть.

На Псле уходы вси бояринъ Драбъ занялъ.

Початокъ Черкасовъ и Канева. Отъ початъку Черкасовъ и Канева уходы по всимъ тымъ рекамъ вольны были Каневъцомъ, бо яко князь великій Литовъскій Гедиминъ, завоевавъши надъ моремъ Кафу и весь Перекопъ и Черкасы Пятигорское, и приведъши Черкасовъ часть з княгинею ихъ, посадилъ ихъ на Снепородѣ, а инъшыхъ на Днепре, где теперъ Черкасы сидять, а Снепородцевъ посадилъ на Днепрежъ у Каневе и сидячи Снепородце на Днепре у Каневе, предся отъчизны свои по речъкамъ инымъ Севирскимъ уходити не перестали.

Приходъ старосте з уходовъ. З уходовъ верху писаныхъ не завжды ровно, але яко колы уходниковъ много бываеть, а яко ся з ними умовъляеть, нижъли поведилъ отъчичъ тутошъний, Чайка бояринъ, ижъ онъ, будучи тутъ в Каневе наместникомъ отъ пана Остафъя, взялъ на него одног осени з уходовъ тыхъ Сиверскихъ меду отъ половинниковъ девяносто кадей, окромъ бобровъ, рыбъ, мяса и иныхъ пожитковъ, а панъ староста теперешъний поведилъ, ижъ далеко вжо того не приходить, а ижъ сее осени только полъ 4 кади меду досталося ему з уходовъ оныхъ.

Переказа уходомъ отъ козаковъ. Переказа уходомъ онымъ Сиверъскимъ тыхъ часовъ деется не только отъ татаръ, але большъ отъ своихъ козаковъ, которые уставичъне тамъ живуть на мясе, на рыбе, на меду, з пасекъ, зъ свепетовъ, и сытять тамъ собе медъ яко дома.

Переказа отъ Копачевъ. А еще переказують уходомъ инымъ таковымъже обычаемъ копачи з драбовъ, которые по городищамъ и селищамъ онымъ ходячи, могилы роскопывають, ищущи тамъ оброчей а перстеней, мощи погребеныхъ выкидывають, на помъсту за то живымъ и невиннымъ.

Мещане. Антонъ, Козакъ Кузкевичъ, Наумчикъ, Степанецъ Купейница, Гриницъ, Каленикъ Мелниковичъ, Тишъко, Олексей Заньковичъ,

Андрей Чоботаръ, Богданъ Пискуновъ, Минякъ, Солтанъ Черемишеникъ, Степанецъ Пятигорчинъ, Олексей Опановка, Мартынко, Степанецъ, Щастный, Карпецъ, Остапъко Дудиченокъ, Пронко, Чорноусъ, Митько Лаптенько, Еско Макаровичъ, Масло, Сидоръ Кушънеръ, Пилипъ Вищий Степанъ Бродовичъ, Тешъко Гапоновичъ, Остапъко, Маьфиецъ, Бунь, Яноготко, Ходорецъ, Омельянецъ, Демидъ Жидовиновичъ, Митько Зеньковичъ, Степанецъ Воротный, Пузынинaя, Климовая, Заньковя, Богдаревая, Желудевая, Сидко, Матвий Охремовичъ, Семенъ Выродко, Панько, Романъ, Царинъ, Иванъ Мелникъ, Конашко Скрыплыца, Васко Кобатниковичъ, Яцъко Чоботаръ, Лосишецъ Чемеришенинъ, Чувашъ Черемъшенинъ, Пилипецъ, Санечътко, Скиндиръ, Янко Пекарецъ, Мишечъко, Семенецъ, Панко Мишиничъ, Иванъ Хрутокъ, Тишко Кузнецъ, Харко, Жолудь, Андрей Жолудко, Андрейко Фусановичъ, Якулька, Котя Павловичъ, Яковъ Павловичъ войтъ, Богданецъ, Дмитръ Кипенко Олиферъ, Степанецъ Волошенинъ, Федко Мордвиновичъ, Степанъ Жгирень, Васко Третякъ, Черторецъ Войниковичъ, Куропатиная, Изнойловая, Селивоновая, Кристинка, Скочъковая, Голубиная, Тимошъ Кашивъша, Сухина, Микита Пискунъ, Жчалашъ, Минько Фурсовичъ, Карпъ Мельникъ, Минко Богдановичъ, Федко Минсоковичъ, Игнатъ Волошенинъ, Алекъсей, Есенякъ Чемерешенинъ, Тышечъко Рышаръ, Гришечъко Ермолиное, Степанецъ, Матъфий, Андрейко Чоботаръ, Четверътка, Матфий Григоревичъ, Дмитрецъ Морозъ, Дмитръ Кобатникевичъ, Яковъ Бродовичъ, Курило, Марко Чоботаръ, Матфий Бутъ, Гридко, Васко Лучъникъ, Минько Зинковичъ, Васечъко Чоботаръ, Синько, Веревъка, Матфий Колачъникъ, Мартинъ Пасынокъ, Иванъко, Левко Бобровникъ, Саико Марвинъ, Микита десятникъ. Пищиковая, Туголоковна, Ходоровая, Пушъкаревая, Семеновая Бутовна, Дашковая Бутова.

Бояре в месте. Богушъ Некрашевичъ, Чайка, Кристиная, Андрей Богдановичъ, Микита Драбъ, Богушъ Морозовичъ, Проскуриная.

Слуги замъковые в месте старые: Машунъ, Голопыха, Левко Пищиковъ, Миско, Костя Можатъ, Левонъ Кушънеръ, Федко Толъстый, Васечко Желудко, Валеньтый, Хацко, Василь Козаковичъ, Гришъко Калугиръ, Заецъ.

Слуги новые. Мишъко Теребердеевичъ, Азикъ Кравецъ, Луцко Атамановичъ, Богданецъ Шестомошонокъ, Потапко Володковичъ, Гридко Колодезский, Ревяченко, Давыдъ Коваль, Олабойтишная, Ивановая Бутова, Янъ драбъ шинкаръ, Яночъко, Петруша, Степанко Костырка, Пимоля Кравецъ, Бобрыкъ Кравецъ, Пацко Михеевичъ, Мысливецъ, Федко Басанскій, Толукъ Колодезскій, Пушъкаревая, Карасевая, Грынъ Бутъ, Якушъ Лиховелденко, Пантелей Толкачанокъ, Левонъ, Андрейко Чучоловичъ, Костя Станковичъ, Иванъ Кохановичъ, Петръ Важный, Себестианъ Бутъ, Стасевая, Иванъ Кривопускъ шинкарь.

Люди монастыря Пустынского в месте. Савиньцы: Богушъ Семеновичъ, Серъга, Остапъко, Максимъ Кузнецъ, Микита Свиридовичъ, Яковавая Сопкиная, Занько, Хома, Серъха.

Колтягаевцы: Игнатъ Черниковичъ, Яцъко Громановичъ, Уласъ, Сава Черниковичъ, Шартко, вдова Терлевая, Тарасъ Черниковичъ.

Телекътимировцы: Ивашъко Атамановичъ, Макаръ, Якимъ атаманъ, Павелъ, Васко Опанасовичъ, Семенецъ Катунинъ, Игнатъ, Иванъ Кононовичъ, Мацъковая.

Люди кнегини Володимировое Путивъльское. Тулибцы: Артемъ, Иванецъ Лучникъ, Радко, Ходоръ Атаманъ, Моисеецъ.

Люди пана Служъчины. Подсычи. Исачъко, Изовко, Анътонъ атаманъ, Колобуна, Левко Пшеница, Богданцовая.

Люди князя Капустины. Вороново: Наумецъ.

Домы драбскіе. Ена драба, Макара драба, Березовскаго поручъника, Теребуньца, Мартына Счербатого, Карася драба, Андрей за острогомъ живетъ.

А кромъ того бываетъ тамъ людей прихожихъ, козаковъ неоселыхъ, а бываетъ ихъ неровъно завъзжды, але яко которыхъ часовъ.

Литовская метрика; книга переписей № 6, листъ 14—23. Копія сообщена Коммиссіи дъйствительнымъ членомъ П. Г. Лебединцевымъ.

XVI.

Описаніе Кіевскаго замка. 1552 года, Февраль—Мартъ.

КИЕВЪ.

За держанья князя Фредриха Пронскаго.

Замокъ.

Замокъ Киевъскій зновъ увесь отъ десяти летъ справою городничого тамошьнего, пана Ивапа Служъки ... з дерева сосновего тесаного уробленъ: городень—133, удолжъ; никоторые с нихъ по 4 сажъни, инъшие менши, вси з бланкованьемъ добрымъ, драницами не тонъкими побитымъ, з помосты, з подсябитьемъ, з дверъми, а съ столъбами, где ихъ потреба.

Вежъ 15, рублены вежи совитыми стенами, а на 6 угловъ, округло; нижъли одна з нихъ на 4 углы; вси вежи з подсябитьемъ а покрытьемъ добрымъ, з помосты, съ столъбами, съ стрельбами земъными, середними, верхними и выведены дахи стенъные повышей.

Стены з надворъя обълепълены вси глиною ажъ до бланкованья толъсто па 2 пяди, а отъ земли толъстей.

Будуване в замъку. В стене замъковой отъ места на подърубехъ сѣни, а светлица и комора по 3 сажъни, с коморы тое светлица другая поболшѣ, противъ тое светлицы сени, а подле сени тое комора поменша.

Еще при земли светлица, а сѣни по пяти сажонъ, тамъже подле светлицы еще комора.

Шпихълиръ. Шпихълирь, где порохи селитры ховаютъ, трехъ сажонъ, в середине обложенъ глиною увесь.

Шопа. Шопа, гдѣ дила стоять, вдолжъ десяти сажонъ, впоперекъ накрыта добре, нижъли нахилилися стены на сторону подъпереты брусьемъ моцнымъ.

Клети. Клетей спижаръныхъ 4 добрыхъ, пятая ветха, кухня, лазня.

Церкви. Церквей в замъку 3 рускихъ, четвертая латинская.

Зегаръ. Зенгаръ в замку на вежи з колы и со всими приправами выбиваетъ 24. Зегамистръ, который поправуетъ зегара Якубъ пушъкаръ, беретъ отъ зегара особно съ скарбу государского 15 копъ грошей, а сукъна лупъского 5 локотъ.

Колодезь. Колодезь в замъку глубины 30 сажонъ, рубленъ сколоворотомъ, накрытъ и замчистъ, воды в немъ съ саженъ.

Домы церковъные в замъку. Монастыря Печерскаго дома, Пустынского дома.

Домы землянские в замъку. Домъ пановъ Горностаевъ здавна, а теперь пана Ивановъ Горъностаевъже воеводы Новъгородского, домъ ротмистровъ, а десятничихъ домковъ 30 на доле подъ замкомъ, замъковогожъ будованья стайня, а броваръ съ светлицею.

Броны. Броны до замъку двѣ з башътами под вежами. Одна в моцы воеводной, другая в ротмистровой, за ключами ихъ, фортка ку месту за ключемъ городничого, а замъкнена завъжды, такъ в день, яко в ночи.

Млынъ. Подъ замкомъ на речце Кудравцы ставокъ и млынъ, а мелетъ на замокъ только,

Мостъ. Мостъ предъ броною Драбъскою добръ зъ зузводомъ на ланцугахъ двухъ, а робять мостъ тотъ люди митропольи Спасские з Печерскими по половине.

Гора замъковая. Гора замъковая высока досыть и прыкра, нижъли близко иньшие горы, такъже высоки.

Отъ полуночъное стороны за броною Воеводиною прилегла гора, на имя Щиковица, з которое видно все посередъ замъку черезъ стену, бо гора замъковая с тое стороны похила на долъ, а въ середине вышша нижъли по краемъ, а такъ потреба тамъ впоперекъ замъку тарасу, который бы щитилъ отъ горы оное Щиковицы.

А з другое стороны, отъ полудня за Драбскою брамою только через ровъ, где можетъ человекъ каменемъ з руки докинути, по конець мосту прилегла гора, на имя Клинецъ, ровна зъ замъковою.

А другая тамъже подалей вышъша, на имя Вздыхальнея, але тая остра, можеть быти унижена копаньемъ.

А еще с третее стороны, отъ заходу сонца, отъ церкви святого Спаса, гора высока также яко замковая.

А почала замъковая рисоватися на трехъ местцахъ, а звлаща на одномъ местъцы отъ поля яма не мала вырыта плыненьемъ песку з водою дождевою, а такъ потребуетъ тамъ гора тамованья без мешканья.

По горе той замковой траву з тое стороны, што отъ места, окошивають и дорогу отъ места до броны воеводиное, зимѣ ступени вырубиваючи, направують мещане.

Бронъ замъковая: Дело спижаное вдолжъ 11 пядей, Куля около на пядь и на 3 пальцы. Ложе и кола подъ нимъ окованы добре.

Дело спижаное вдолъжъ полъчетверътнадцать пядей. Куля до него тольковажъ, яко до первого. Гербы на немъ: погоня а орелъ, число на немъ по латине 1506. Ложе, колы окованы добре.

Дело спижаное вдолжъ полъдесяты пяди. Куля до него около полъдесяти пади. Гербъ на немъ орелъ, число 1506. Ложа, кола окованы добре.

Дело спижаное вдолжъ 13 пядей. Куля до него около на пядь. Гербы на немъ: погоня, орелъ, число по латине 1529. Ложе и кола охованы добре.

Дело спищаное таковоежъ, вдолъжъ 13 пядей. Куля около пяди, геръбы погоня и орелъ. Число полатине 1529. Ложе, кола охованы добре.

Дело спижаное вдолъжъ 12 пядей. Куля до него з гусиное яйцо, гербъ орелъ, число латиноюжъ 1525, ложе, кола окованы добре.

Дело спижаное вдолжъ полъ 13 пяцей. Куля з гусиное яицо, гербъ орелъ, число латиною 1524. Ложа и кола окованы добре.

Дело спижаное вдолъжъ 13 пядей, куля до него побольшая гусиного яица, гербы, погоня а орелъ, число латиною 1529. Ложе: кола окованы добре.

Дело спижаное вдолъжъ пол 15 пяди, а куля до него побольшъ

гусиного яица, гербъ орелъ, число латиною 1525, ложа, кола окваны добре.

Дело спижаное пол 12 пяди вдолъжъ, куля большъ гусиного яица, гербъ орелъ, число латиною 1525. Ложе и кола окованы добре.

Дело таковоежъ яко вышъшое, одное формы по 12 пяди, куля болшъ гусиного яица, гербъ орелъ, число латиною 1525, ложе и кола окованы добре.

Дело спижаное пол 7—пяди, куля около на дви пяди и на 3 палцы, ложе под нимъ оковано, на колахъ окованыхъ.

Дело спижаное, вдолжъ пол 15 пяди, куля зъ яицо гусиное, гербъ орелъ, число латиною 1524, ложе, кола окованы добре.

Дело спижаное вдолжъ 13 пяди, куля зъ гусиное яйцо, гербы погоня а орелъ, число латиною 1529, ложа кола окованы добре.

Дела два спижаныхъ. Старыхъ вдолъжъ оба по 7 пядей, куля до обеохъ одное меры, около на две пяди и на 3. палцы.

Дела два спижаныхъ, оба одное формы, вдолъжъ по полъ 13 пяди, куля зъ яицо гусиное, гербъ орелъ, число латиною 1524, ложа и кола окованы добре.

Делъ железныхъ серпенътиновъ 11 долгихъ попол 9 пяди, кромъ формъ, куля до нихъ з кулакъ. Ложа окованы на колахъ простыхъ, а иншые на столъпехъ, а одинъ з тыхъ серпентыновъ опущонъ, формы до него нетъ,

Киевъ железныхъ, з которыхъ стреляютъ 8, гаковницъ осмъдесять и две.

Порохи. Пороху делного або пушечъного 3 бочки, 15 фасокъ; пороху гаковъничного 3 бочъки и полъ 3 фаски; пороху ручъничъного полъ 5 фаски.

Салетра. Салетры 2 бочъки полъныхъ, а третяя третею частью не полна.

Сира. Сиры 2 бочъки полъныхъ, а третее бочки третея часть.

Кули. До делъ вышей писанныхъ куль железныхъ, оловомъ облитыхъ, шестьютъ и осмъдесять, а не обливаныхъ 8. Каменныхъ куль сто безъ одное, куль серпенътыновыхъ каменныхъ 17, куль гаковничъныхъ

железныхъ, свинцомъ облитыхъ двесте и 40, шроту железного на кули не обливаного полътораста.

Свинецъ. Свинцу полъчетверты свинки, а каждая с нихъ чотыромъ молодцомъ у знимокъ, а малыхъ штукъ полъсвинъковъ 3.

Железо. Шынъ двесте и сорокъ, склюты 4, просеки чотыри, жолобковитыхъ пилы 2, свердловъ 5, долото 1. Железа отъ дѣлъ 6 штукъ, рефъ 6, сердечъники 4, колецъ 5, круковъ 5, гвоздья кгонтового 3 фасечъки, ланцухъ до колодезя сажонъ 32, можджери спижаныхъ 4, толъкачи до нихъ железные 3.

Камене на бланкахъ, а колодины и вода. Камене, слоны, а колодины ку обороне на бланъкахъ и вежахъ, и воду держати повинны тамъ мещане вси, яко господарские, такъ церъковъные и земянские.

Пушъкари. Станиславъ Масаръчикъ пушъкарь беретъ на годъ 12 копъ грошей, сукъна лунъского 5 локотъ. А особно для оправованья рынвъ, або лотоковъ замъковыхъ биралъ тотъ Станиславъ пушъкаръ на годъ по 3 копы грошей, кгды пильновалъ лотоковъ тыхъ.

Якубъ зекгармистръ и пушъкаръ береть на пушъкарство 15 копъ грошей и сукна луньскаго 5 локотъ, а на зегаръ—яко вышей написано. Валентый беретъ 15 копъ грошей, сукна люнского 5 локотъ, гаковъницы оправуеть железомъ замъковымъ. Павелъ Русинъ беретъ 15 копъ грошей, сукна лунъского 7 локотъ, даетъ на годъ 15 каменей пороху съ салитры и серки замъковое. Павелъ Нимецъ беретъ 15 копъ грошей на годъ, сукна ліонского 7 локотъ, стрельбы только пильнуетъ.

Живъность. В свирне жита бочокъ солянокъ двесте и чотыри, мяса свиного згнилого, што и собаки не едять, порышилося, в громаде лежить, з возъ на одинъ конь.

Цегла. Цеглы на потребу замъкову зготованое, выпаленое, передъ мѣстомъ, подле острогу, близко Днепра накладена шопа полъна, вдолжъ шопа тая 19 сажонъ, а въ ширъки полъ 4 сажъня, у вышъки чловѣка стоячого и двухъ пядей. А въ другомъ местъцы, такъже подле тое шопы, в цегельницы, накладено цеглы выпаленое, вдолжъ цегельницы 14 сажонъ, а въ ширъки цегельница тая 20 сажонъ, а въ вышъки двухъ сажонъ, а то и з тою цеглою сумуючи, которая у печи выпалена вже,

а не выбрана. А непаленое цеглы сухоежъ 11 громадъ або стыръть под дахомъ, тамъже въ цегельни.

Сторожа замъковая. У воротъ замъковыхъ Воеводиныхъ стерегуть сторожи два, наймають ихъ мещане, дають имъ на годъ 6 копъ грошей, а въ другихъ воротъ замъковыхъ Ротмистровыхъ стерегуть драби по 10 човиковъ уставичъне, в день у броне стоячи, а въ ночи по бланкахъ ходячи и кличучи.

Сторожа местъкая. У воротъ острогoвыхъ наимують сторожовъ мещанежъ з доходовъ местъскихъ.

Сторожа польная. Сторожу отъ поля на валу у воротъ Золотыхъ повинъни держати мещанежъ, а теперь сторожи тое у воротъ Золотыхъ нетъ, а дають мещане сторожовъщины тое воеводе на годъ по 15 копъ грошей.

Присудъ местъскій. Справуються мещане правомъ немецъкимъ, Магдеборскимъ, передъ врядомъ своимъ местъскимъ. /

Служъба и повиноваство мещанская. Повинни мещане на служъбу военную ездити збройно при воеводе, яко вышей писано есть, а сторожу замъковую у воротъ Воеводиныхъ, а местъскую у воротъ Остроговыхъ, а отъ поля на валу у Золотыхъ воротъ; а колоде и каменье в замъку на бланкахъ ку обороне и воду для потребы замъковое держати и дорогу з места до замъку до воротъ Воеводиныхъ по горе, ступени по ней рубаючи, направовати и траву по горе той, противъку своихъ обланокъ, где осядають, косити, острогъ около места робити.

Доходы местъские. Беруть мещане на ратушу отъ шинкованья горелъки, отъ воскобойни, отъ ведеръця, которымъ медъ прѣсный мирають, за все тое на годъ по шести десяты копъ грошей. Еще приходить имъ на годъ по 3 копы грошей, а часомъ большъ з рядовницъ, кто на местъской земъли чий човикъ подданый сядетъ, кажъдый на ратушу по 4, або по 5 грошей, то учинить часомъ о две копы грошей. Выдають мещане доходы тые на сторожи, на кликуна и на мистра.

Помиръное. Помиръное отъ збожья идетъ на кляшторъ тамошъний костела святое Троицы.

Доходы воеводины. Мыто. Купъцы, приежъдчие в Кіеве дають воеводе мыто головъное отъ копы по 2 грошы. А которые на Вышогородъ ходять земълею або водою, тые дають отъ копы по 4 гроши.

Корованъ. Кгды купъцы чужоземъцы идуть в корованехъ з Турковъ, з Орды, або з Москвы, дають воеводе мыто головъное отъ копы по 2 гроши, а ктому поклонъ по доброй воли дають, з Турковъ идучи речами едвабными, а з Москвы собольми и иньшими товары тамошъними.

Мыто отъ резниковъ. Резники дають на замокъ отъ кажъдое яловицы по грошу.

Мыто рыбное. Уходники: Мозырцы, Могилевъцы, Рогачевъцы, Речичане и иншие чужоволостъцы, которые рыбу ловятъ нижей Киева, тие вси, идучи назадъ у верхъ, дають у Киеве воеводе мыта десятую рыбу, або, не хотячи переличиванья, а перекладаня рыбы, ино дають з комяги кажъдое за то по шести, по семи, або по осми, а иньшие по 10 копъ грошей, або яко уеднаеть, а бываетъ комягъ о колько десять одное эсени; а на торъгу отъ рыбъ свежихъ и вялыхъ мыта на воеводу такъже десятая рыба; отъ солоныхъ отъ бочъки по 3 гроши; отъ осетровъ десятый осетръ; а кгды десять осетровъ не будеть, тогды спина с кождого; отъ бочъки осетрины по шести грошей, а белуга на воеводу идетъ вся.

Подужное, а обвестка и поветщина. Кгды которые чужоволостъцы зъ заполья, або отъ кулькольвекъ привозятъ на торгъ муку, соль, жито, або якое кольвекъ збожье, дають на замокъ подужного отъ воза по полътора гроша, а обестки по грошу, а отъ меду отъ кади кажъдое отъ века повестницы по грошу.

Мыто соляное. Кгды соль идеть з низу, дають з каждого чолна мыта на замокъ по каменю соли, а белое соли, которая черезъ Подолье приходить, з воза великого и малого по триста головажекъ.

Обвестка отъ козаковъ. Козакъ, або який кольвекъ гость, хто до Киева з верху, з низу, або зъ заполья приедеть, повиненъ дати кажъдый объвистки наместнику воеводиному грошъ.

Бобровые гоны. Которые кольвекъ уходники ходять на бобровые

гоны по Днепру, а по Ръси, по Удаи и по иныхъ речъкахъ, тые делять бобры улову своего з воеводою на полы.

Подачъки и службы ремесниковъ. Ремесники в месте дають воеводе каждый з нихъ на годъ о Божьемъ Нароженьи колядки по 2 грошей, а к тому лучъники по луку доброму, чоботари по паре ботовъ, ковали по сокире, стрельники по 10 стрелъ, рымари, кушънери и кравъцы робять воеводе даромъ, што роскажеть.

Капъщизна. С коръчомъ платъ идетъ на воеводу, въ которой коръчме шинкують пиво одно, або обое: и пиво, и медъ, с каждое однако по две копе грошей и по 4 гроша и по 2 пенязя, особно отъ вару кажъдого по грошу. Сего году корчомъ было 58, а с тыхъ 8 вольныхъ.

Мещане, которые подъ местскимъ правомъ седять домы своими. Сафонъ Степановичъ, Васко Черевъчеевичъ, Сешъ Цивълинъ, Сергей Степановичъ, Дмитръ Понамаревичъ, Ермакъ Воскобойникъ, Еско Черевъчеевичъ, Федко Артимовичъ, Федко Черевъчеевичъ, Чурбиное, Карпъ Жолнеревичъ, Пронъ хромый, Зѣнко Ецыничъ, Иванъ Буковичъ, Степанъ Пиво, Богданъ Толкачъ, Меньшій Лошкиничъ, Иванъ Чорный, Опанасъ Егуповичъ, Каспаровое, Олекъсей Четвертникъ, Супруновая, Кашътовътъ, Панько Ивановичъ, Хома Стоминъ, Богданъ Порпсуковичъ, Федько Широносовичъ, Молянья, Уласъ Котъ, Яцько Рутовичъ, Петрокъ Литвинъ, Мойсий Бражникъ, Малынъ Ходковичъ, Василь Кривый, Иванъ Круглиновичъ, Семенъ Малешковичъ, Писара местъского, Молашко Кулевое, Каленикъ Плекановъ, Анъдрей Мозыреничъ, Семенъ Сверщковичъ, Хурсъ Микулинъ, Онопрей Уласовичъ, Носвицъкая, Иванъ Литвиное, Ходыка Кобыйзевичъ, Уласъ Чоботаръ, Иванъ Турчиновичъ, Васко Евтуговичъ, Семенъ Навейко, Романъ Чорболитинъ, Матфей Полешъко, Гавърило Игуменъ, Петрокъ Кнегинский, Федко Хвилатовъ, Еско Немиркинъ, Дорошъко Крошнинъ, Василь Климовичъ, Юрко Климовичъ, Семенъ Боярщивинъ, Васко Ходковичъ, Яковъ Мелешковичъ, Андрей Кривый, Сторожовъ, Гавърило Щоглый, Иванъ Коверзенок, Наумъ Черниговецъ, Овъдутья, Скаговъ, Василь Кривый, Ничипоръ, Иванъ Беовъ, Митко Полоцко, Харланъ, Митько

Уласовичъ, Зубца Мишковичъ, Макаръ Осташковичъ, Попляшня, Семенъ Бобриковичъ, Черъкасъ, Степанъ Мелешковичъ, Федоръ Дормолей, Кузминъ Долгинъ, Богданъ Потаповичъ, Хвица Кобызевичъ, Олексеей Опалихинъ, Денисъ Свидоръ, Чоръновинъ, Павелъ Мачохинъ, Оноприй Лобъковичъ, Митько Жиловичъ, Иванъ Чорболитинъ, Иванъ Мачохiинъ, Симоновая, Прокопъ Ложънинъ, Иванъ Крывый, Семенецъ, Иванецъ Сысоенковичъ, Дмитръ, Цемидъ Першковичъ, Митько Шеколь, Гришко Нестерова, Мишунъ Колачникъ, Мартиновое, Иванъ Курникъ, Степанъ Рагулкинъ, Митко Хрыпковичъ, Василь Товъстый, Савъкиное, Иванъ Стадникъ, Андрей Турчиновичъ, Федко Шеповалъ, Гавърило Осташковичъ, Василиса Кулевая, Степанъ Позневковичъ, Богданъ Левончикъ, Иванъ Шеколъ, Гришко Мелешковичъ, Навишко Каневецъ, Марья Воронъцовая, Дашковая, Яцко Комъноддеенко, Яцъко Ширипинъ, Тишко Купренокъ, Семенъ Игнатовичъ, Евъхимъ Уласовичъ, Каленикъ Плотниковичъ, Максимъ Кобаковникъ, Федко Кушънеръ, Лукъянъ Булкевичъ, Иванъ Бурий, Яцъко Матюшъковичъ, Васко Скилевичъ, Иванъ Плешконовичъ, Олексей Чорболитинъ, Еско Полушковичъ, Иванъ Кошъкодавъ, Сошко Кулюбакинъ, Сисоя Ходоровая, Семенъ Конашъковичъ, Пашъко Ларукинъ, Максимъ Войтъ, Гришко Паткевичъ, Богданъ Маликовичъ, Сисой Хромый, Занько Воробьевичъ, Гавърило Ровъ, Кондратъ Толпыкинъ, Пашъко Вертоголовъ, Фодко Калеченъ, Митко Пилецкого, Тарасъ Чорный, Илья Орменинъ, Ельбей Орменинъ, Тереховъ Борисовичъ, Васко Щуровъ, Бруханъ Пашковое, Хролъ Малышенокъ, Ониско Проселковъ, Митко Ивашенье, Ходоръ Винникъ, Просца Матвеевичъ, Киркоръ Одырковичъ, Мородинъ Орменинъ, Гридко Порошинъ, Богданъ Толъпыкинъ, Овсянинъ, Копитко Убогий, Манковое, Мины Моликовича, Богданъ Пацъковичъ, Вацуръ Поповичъ, Федко Серъкизенъ.

Мещане замъковые. Яковъ Кущънеръ, Данило Карътавый, Домъ пана Тишинъ, Олексей Кравецъ, Вороша, Олексей Чоботаръ, Макарей Борисенокъ, Лесуновая, Денисъ Пашенъ, Супронъ Кола евский, Митрошъко, Янъ Паньковичъ, Васко Мазупинъ, Оксюта, Игнатъ Рыболовъ, Сидоръ Чоботаръ, Ходоръ Вороховичъ, Шапрапъ Мелеховъ, Шульги-

ное домъ, Плотницкая, Глебко Дудникъ, Омельянъ рыболовъ, Марко Засковичъ, Осташъковъ домъ, Одорья, Медведевича домъ, Петръ Чоботаръ, Федко Рымаръ, Семенъ Корытко, Еско, Гридко Бобровникъ, Шавулинъ домъ, Пилипъ Чоботаръ, Макъсимъ Молашченокъ, домъ Стружкинъ, Малына Борзукъ, Еско Пострыгичъ, Беликъ Сокольникъ, Меделевая, Маръя, Кузма Захарченокъ, Онисько Бондаръ, Пашечъко Лучникъ, Павелъ Седельникъ, Иванъ Протникъ, Иванъ Моксакъ, Василь Кравецъ, Занко Чоботаръ, Нагасаевъ домъ, Толъстоуховая, Семенъ Ныбыльскій, Данило Помело, Моисеецъ, Богданъ Москаль, Нестья Скрыпличиная, Каленикъ Севърукъ, Хрыпковичъ рыболовъ, Тишковая Клепцовая, Денисъ Седельникъ, Романецъ Кравецъ, Грышко Кузнецъ, Шостакъ Пострытачъ, Петръ Товъстоголовъ, Черкасовъ домъ, Василь Вилневецъ, Мишица Кушнеръ, Яковъ Замочъникъ, Мишъко Козелъ, Милоха вдова, Иванъ, Калачъникъ, Матфей Пастухъ, Гарасимъ Шепеленокъ. Титъковая, Опанасъ Москаль, Гришилнее домъ, Макаровъ, Сошъко Крывопускъ, Сенъчило, Иванъ, Тишко Вороховичъ, Еще домъ е Остапфия, Кузма Рыболовъ, Гришко Раньковичъ, Гридко Колесникъ, Тишъко Бобъко, Уласъ Чоботаръ, Васко Хромый, Острееченокъ рыболовъ, Хомица Севърукъ, Жданъ Чоботаръ, Скоковъ домъ, Обышука плотникъ, Иванъ Носъ, Богданъ Хмеловичь, Игнатовнинъ домъ, Степанъ Пострыгачъ, Попадя Опанасевъская, Якубъ Владыковъ домъ, Охъремецъ Лучъникъ, Милько Лучъникъ, Иванъ Мочулко бражникъ, Мишко Арустенокъ, Левошъко Бобровникъ, Семенъ Жадановичъ лучъникъ, Пилипъ Оплачъкинъ, Охъматъ Севърукъ, Охъремъ Севърукъ, Иванъ Себастьяновичъ Севрукъ, Ива Демидково домъ, Евсей Крывопускъ, Гришъко Кушънеръ, Ева Тумашкова домъ, Ельбеевъ домъ, Киръкора зятя есть домъ, Гришъко Носовъ домъ, Макаровое Толъмачовое два домы, Гришъковъ Мелниковъ, армениновъ домъ, Опалихиное домъ, Яцко Козаченокъ, Курило Гребункинъ, Микитиное домъ, Еско Хорошъченко, Тарасъ Лучъникъ, Ермолинъ Кузнецовъ домъ, Федко Ивасковичъ Лучъникъ, Гришъко Стрелецъ, Ононя Станскій, Иванъ Мотыничъ Севрукъ, Карой Севрукъ, Подскарбеева корчма, Щасного Пещика домъ, Еско Кравецъ, Семенъ Хоминъ, Богданъ Семовое зять, арменинъ. Хатковъ домъ, Бог-

дановое Толмачовое домъ, Федоръ Пуньчукъ, Павелъ Балыка, Василецъ Лучъникъ, Чижовое домъ, Дмитрокъ Кузнецовъ, Петръ Левъкович лучъникъ, Тишъко Лучъникъ, Пашечко Лучъникъ, Томило Севърукъ, Мишъко Севърукъ, Шкода Севърукъ и Томило Севърукъ, Миколай Дуботолка, Потапъ Золотаръ, Грин Кушнеръ, Иваниса армениновъ домъ, Лобковъ домъ, Каспоръ арменинъ, Орменскаго попа домъ, Пятница Чухистиное домъ.

Мещане Бискупые. Степанъ Воскобойникъ, Олексецъ Воротный, Семеневецъ, Иванъ Коротевъский, Степанъ Булысенокъ, Олешъко Щапранъ, Пашко Мельникович, Милко Перкович, Каръпъ Лапехавъ, Короненецъ рыболовъ, Гавъриловая, Гринъ, Мышко Воскобойникъ, Брисъ Коропчевъский, Чепъкатовая, Никонъ Рыболовъ.

Мещане монастырские а Софейские. Домъ светого Николы Пустынского. Домъ Печерского манастыря. Печерского: Василь, Гавърило, Василь, Хилько, Децко, Степанъ, Усутко, Гринь Уласикъ, Онисько Оловянъка. Софейского — Семенъ Василь Рыболовъ, Арътемъко Хромый, Хома. Никольские — Цопка, Мишъко Шевърукъ, Кузъминая.

Мещане Земянские. Пани Каташовое домъ, чоловика ее Олекъсея домъ, Яковъ Макидоновое мужъ, Конъдратъ Данькович, Семенъ Ларионенокъ, Прис пани Каташовое, Пани Городничого кравцовъ домъ. Пыжъ князя Сенского, Гридъ Сенскогожъ. Логвинъ Сенского, Митько Скугренокъ, Боярский. Евхимъ Тишинъ чоловикъ, Кузма Четвертакъ. Омельянъ Лосникъ, Олексей пана Тишинъ, Супронъ Бояръский Отрохимъ Боярский. Гринь Рудый. Дублянское домъ. Левонъ пановъ Горностаевъ. Василь Гречишъникъ Боярский. Домъ Анъдреевъ, Оцковича боярина домъ. Наместъника теперешънего киевъского Семеновъ. Пашъко Мозырянинъ, Мишко пана Тиши. Сукъянецъ Логвиновъ сынъ. Пана Ивана Вялковича домъ. Степанецъ Куцъ, Суриновича Иванъ Чорный. Сириновича, пана Тимохинъ домъ. Пани Проскуриное домъ. Терешъковая вдова, Павъшича, Ерменина Пилиповича.

Жолънеръские домы в месте. Ляха Стасевъ домъ, Клопоцъко домъ, ротмистровъ домъ, Ляха Маръжовъ домъ, десятника Лаврина два домы, Жука Матруны домъ, Ирика домъ, Уксяна Свечечица домъ,

Ерошовъ домъ, Барътошъ Ляхъ, Кановъского домъ, Юрко Вильковое, Лукаша домъ, Кучинского поручъного домъ, Сташовъского домъ, Яна Ляха домъ, Антоньевича домъ, Арганистовъ домъ, Ляха Терликовского домъ, Луцинъ домъ, Шуньковъ домъ, Шимъка Ляха домъ, Яновъ Случониновъ домъ. Сарафепа домъ, Янъ Слесаръ, Мацко Носачовникъ, Якуба Грымальи домъ, Якуба Пидурна домъ, Платнеръ Гришко, Зарецкого домъ, десятника Перебыловского домъ, Дхаровскаго домъ, корчма Преварова, Носка Кравца домъ, Марътина Следовъ домъ, Каспоръ ротмистровъ стрелецъ, Якубовъ Зекгармистровъ домъ, Валентого домъ, Сорко Литвинъ, Анъдрея Захаровского домъ, Пицковского десятника домъ, ротмистровъ домъ.

Поповскіе домы в месте. Пречистенского домъ, Никольского, Демидовского, Оскресенского, Никольского, Наберезского, Спасского, Борисоглѣбского, Белицкого, Рождественъского, Опанасевского. Домовъ в месте, кромъ церъквей а шпиталевъ рускихъ, лядскихъ, ормянскихъ полъпятаста.

Винницы. Винницы 2, одна передъ замкомъ на горе Щиковицы, другая на горе Вышгороде. Оправуеть тую на Вышгороде винградникъ съ села Петровецъ Левонъ Миланъ, але пожитъку з винницъ тыхъ мало, не вытискають вина, ягоды тамъ бывають.

Села *Замъковые*: Село *Демидовцы* 4 мили отъ замъку, людий 16 чоловековъ: Семенъ Микитовичъ повиненъ на замокъ давати каждого году колеса, а самъ орати 3 дни. Хведецъ Хорошкевичъ, а Иванъ Кончаковичъ тые служать конъно, ездять на войну и на всякую дорогу при воеводе и при вряднику его. Яковъ Хорошъковичъ ореть на замокъ на лето 3 дни и десять на церковъ тамошъню, пол стога сена. Василь Ивановичъ даеть на замокъ ведро меду, а ореть 3 дни. Олексѣй Семеновичъ ореть на замокъ 3 дни, и даетъ на церковь тамошъню 3 ведеръца меду. Степанова Кончаковича ореть 3 дни, а даеть меду кадь. Каленикъ Мехедовичъ, ореть 3 дни, а даеть полъ стога сена, то есть 5 возовъ. Михалъ Хорошъкевичъ ореть 3 дни, а на церъковъ тамошънюю даеть 2 ведерца меду, а тыхъ ведерецъ 15

въ кади. Михалецъ Микитичъ оретъ 3 дни, а даеть стогъ сена, то есть 10 воз даеть на замокъ, а на церъковь тамошнюю кадь меду.

Петровцы. Село Петровцы на Днепре отъ замъку у верьхъ 2 мили. Атаманъ Микита Вареникъ даеть на замокъ меду полтретя ведеръца, которыхъ в кади 15 входить, а грошъми по сороку грошей, стогъ сена, то есть 10 возовъ, пять возовъ дровъ, а четыри дни ореть, а десять копъ жита, або ярины на замокъ жнеть, а на церъковь Возвиженья Честного Креста 12 ведерецъ меду, ледъ на замокъ прячеть. Мишко Моръжукевичъ, даеть и служить по тому якожъ отаманъ. Опанас Семибоковичъ даеть на замокъ пять ведерецъ меду, сорокъ грошей, стогъ сена, пять возовъ дровъ, четыри дни оретъ, а десять копъ жита або ярины на замокъ жнеть, ледъ прячеть, а на церковь Возвыженья Чесного Креста десять ведерецъ меду, а на святого Николы Межигорского у Петровцохъ чотыри ведерецъ меду даеть. Митько Некрашевичъ даеть на замокъ полъ кади меду, а 2 гроши на яловицу, а полътретя воз дровъ, два дни на замокъ ореть, ледъ прячеть, а пять копъ жита або ярины на замокъ жнеть, сена полъ стога. Гаврило Малышковичъ даеть на замокъ полъ стога сена, то есть пять возъ, у ловы идеть со всими с тыми людьми, што у верьху написано, где воевода поедеть. А на Печерский монастырь даеть три ведеръца меду, пятьдесятъ грошей, а тивуну Печерскому, который дань выбираеть, два ведеръца меду, а на Николы светого Межигорского у Петровъцахъ два ведеръца меду, а на светого Михаила Выдубицкого дважъ ведерца меду. Ходоръ даеть на замокъ стогъ сена, пять возовъ дровъ, а чотыри дни ореть, а десять копъ жита або ярины на замокъ жнетъ, ледъ прячеть, пять грошей на яловицу, а на монастыръ Борыса и Глеба даеть кадь меду. *Омелъяновщина* пустовъщина. С тое потомужъ прихоживало, якъ и отъ Ходора. Василь Федоровичъ взялъ пустовъщину на имя Оникіевъщину, а маеть седети на слободе еще годъ, а коли выйдеть слобода, маеть давати на замокъ по 8 грошей, а по полътретя ведерца меду, а по полътретя гроша на яловицу, а по 3 воза дровъ, а по полъ стога сена, а по два дни орати, и пять копъ жита жати, ледъ

прятати, а на светого Николы Межигоръского у Петровъцахъ четыри ведеръца меду, а на монастыръ Чесного Креста чотырижъ ведеръца меду. Митько Дынченокъ на воли седить и еще до году седети маеть, а коли высидить, маетъ давати на замокъ по полъ кади меду, по полъ-третя воза дровъ, по полъ стога сена, а на яловицу по полъ 3 гроша, ледъ до замъку прятати, два дни орати, и жати 5 копъ збожья. Левонъ Миланъ винограднйкъ заведаеть виноградъ у Петровцахъ на замокъ, а даеть у Петровцахъ на церъковь светого Спаса пять ведерецъ меду; у ловы ходить. Прихожие: Иванъ Улазъ, Гришъко Богдановичъ, Костюкъ, Омельянъ, Карпъ Миланевичъ, Семенъ Оленевичъ, Ходоръ, тые ничого не дають.

Тые веръху писаные люди винны неводъ стягнути воеводинъ на озере замъковымъ, у Петровъцохъ, на косарей, а у ловы у свое отчизные у Петровцохъ ку воеводинские тамъже, и къ потребомъ за Десну у ловыжъ при воеводе и при его наместнику ходити.

Повинны тежъ подъводу конную и воеводиную давати, а воевода уставилъ имъ новину: нажате имъ молотити збожье, платячи имъ по полугрошу отъ копы, а приганять ихъ жати, орати большъ, нижъли повинность ихъ, и за то ихъ робить быдло свое, повинны нажати имъ, пастъвити и кормити сеномъ ихъ (sic). А надто почалъ такъ третий годъ брати отъ нихъ з дыму по курицы а по 10 яецъ, чого передъ тымъ не бывало.

Лутава. Село Лутава в десяти миляхъ отъ Киева, а отъ Остра у версте, на реце Десне, домовъ 12, на имя: Атаманъ Уласъ, Исакъ Касменокъ, Семенъ Денковичъ, Микита Мышъченокъ, Остапъ Оксеевичъ, Сидоръ Левъдиковичъ, Каленикъ Созоновичъ, Остапко Супроновичъ, Федко Ивановичъ, Моисий Грыдковичъ, Меходъ Кузминичъ, Никита Совостяновичъ.

Дають на замокъ Киевский меду полъпяти кади, куницы 2 по полъ 8 грошѣ, гоны бобровые на воеводу, озеро уступъное з Десны волочать они воеводежъ неводомъ его и рыбу ему зъ озера того, уловивши, отъвозять до Киева. Езъ тамъ на Десне, а хто забъеть, даеть на замокъ белугу кажъдую, осетра десятого, а белая рыба вся тому,

хто езъ бъеть. Повинни тежъ на годъ день одинъ у серенъ ходити на рътахъ у ловы воеводе.

Села на Днепре: *Незводичи*, *Погребы*, *Милославцы*. У Вовруцкой волости: *Заушане;* а за Днепромъ на Трубежи: *Борщовъцы*, *Иванъковъцы* зъ *Острое Луки.*

Села монастыра Печерского. Село *Навозъ*, человѣковъ 44, дани с нихъ 11 копъ гроший и 13 грошей, меду ведерецъ 130. Село *Мнево*, человѣковъ 6, дани 4 копы, 26 грошей. Село *Кгденъ*, человѣковъ 3, дани 16 грошей. Село *Сороковичи*, человѣковъ 10, дани двѣ копе, пятдесять 2 гроши, меду 20 ведерецъ и полъдевята ведеръца. Село *Глубово*, человѣковъ 11, дани 5 копъ грошей 6 грошей, меду 20 и полъ 5 ведерца. Село *Ошитковичи*, человековъ 7, дани 3 копы, грошей 16 грошей и шесть пенезей, меду 35 ведерецъ. Село *Новоселъки*, человековъ 2, дани полъторы копы грошей и полътретя гроша, меду 15 ведерецъ. Село *Тарасовичи*, человековъ 6, дани 3 копы грошей и пятдесятъ грошей, меду ведерецъ 14. Село *Сваремъле*, человековъ 7, дани 2 копе грошей, 24 гроши, меду ведерецъ 22. Село *Деряжичи*, человековъ 8, дани медовое 16 ведерецъ. Село *Серки*, человека 2, дани медовое 6 ведерецъ. Село *Осарыпчи*, человековъ 2, меду дають 8 ведерецъ. Села по Тетереви: *Вышевичи*, именье *Шибеное*, *Забудчи* звоеваны тыхъ часовъ отъ Татаръ. Село *Слободка* на Десне, человѣковъ 14, дани медовое семъдесятъ и деветь ведерецъ. Село *Дубечъна*, человековъ 7, дани медовое пятдесять и девять ведерецъ. Село *Погребы*, человѣковъ 4, дають куницы 24 гроши.

У Могилевъской волости два дворъцы: на имя *Печеръское*, а *Баръсуковичи*, тамъ огородниковъ 10, робять пашъни огородниками тыми а наймитами. Подле манастыря 18 человековъ, которые на куницахъ сидятъ, даютъ на годъ вси 13 куницъ, за кажъдую куницу по 12 грошей, а на толоку ходять по доброй воли на монастыръской страве.

Тамъже подле монастыря людей служебныхъ 14 человековъ, которые дають дрова, борщь, лыка.

Еще тамъже подле монастыря десять слугъ, которые на войну при воеводе ездять.

Доходы митрополитовы. Меду приходить 19 кадей, грошей 9 копъ и 50 грошей. Жукинъ село господаръское на Десне, на митрополита 6 ведеръ меду з него хаживало, а теперъ приверънено к Остру.

Села митропольские. Село *Богриновъ*, въ томъ сели было 15 служобъ, теперъ пусто лежитъ.

Села, съ которыхъ выхоживало слугъ панъцеръныхъ на службу господарскую.

Село Куликовъ, село Попадичи, село Рословичи, село Янъковичи, село Юръевичи, село Невеселово, село Иванковичи.

С тыхъ селъ выхоживало люду панцеръного на службу господаръскую 146, а теперъ тые села пусты вси.

С селъ польныхъ: с Кривого, с Ходоръкова, и з Сокольчи дани хоживало 3 кади меду, нижъли запустели отъ давъныхъ летъ.

Што на монастыри. Монастыръ былъ светое пречистое *Гнилецъкий* и тому монастыру озера и сеножати бывали, нижъли отъ татаръ запустели и гоны бобровые. С тое пустотины выежъчаеть слуга панцеръный однокопь на службу господаръскую.

Монастыръ слыветь *Зарубъский* светое Пречистое, и тому монастыру бывала такъже пашъня борътная земъля, озера, бобровые гоны; теперъ пусто одно одинъ черънецъ стережеть для пожару.

Монастыръ слыветь Выдубицъкий светого Михайла, штось троха пожитъку черъньцомъ, а митрополиту нетъ.

В Киеве Городищи старомъ, которые люди митрополские сидять, тые службу земъскую господаръскую его милости служать, якъ который можеть, бо отъ татаръ звоеваны.

А въ городе с тыми слугами церъковъными, которые в старомъ Городищи седять, повиноватъство ихъ на варъту городенъ своихъ в замъку, для обороны: колоды, колье, каменье на городнехъ мети и воду ставити, а лете гору окошивати около городенъ своихъ. Тыхъ же людей повиноватъство: замъковый мостъ мостити по половине изъ аръхиманъдритовыми людми.

Селища и Стебецъкого пустотину *Раховскую* Васильку Панъкевичу на службе митрополитъ далъ.

Село *Михалчичи* služъба 1, дано слузе церъковъному Матѳею Мильковичу с данью у *Завсолцахъ*. В томъ же селе человекъ приходний данъ томужъ Матѳию на служъбу и жеребей пустый.

Непослушенство урядниково. А достаточъно пописанье места и повету Кіевъского, а мѣстностей земянъскихъ и церъковъныхъ и доходовъ воеводиныхъ не могло быти на тотъ часъ, бо недопущено того в небытности воеводиной. Наместъникъ его отъказалъ, ижъ люди не послушъни его, ани подъ его моцъю, але подъ городничого, яко справъцы на тотъ часъ з воли господарское уставеного; а городничий отъказалъ потомужъ, ижъ люди не послушъни его, але наместъникъ воеводинъ ими справуеть, а такъ, што есмо сами собою выведатися могли, то есмо пописали, такъ яко вышей.

Литовская метрика; книга переписей № 6, листъ 28—44. Копія сообщена Коммиссіи дѣйствительнымъ членомъ П. Г. Лебединцевымъ.

XVII.

Описаніе Житомирскаго замка. 1545 года, Сентября 2.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiątego, miesiąca Septembris trzydziestego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Felicianem Trypolskim, susceptantem przysięgłym grodzkim burgrabstwa Żytomirskiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, Żytomirskiemi przyszedłszy osobiście sławetny Teodor Radziewicz, ten extrakt, z akt Lwowskich trybunalskich autentycznie wydany, z opisaniem w niem rewizyi dóbr wojewodztwa Kijowskiego, z dołożonym arkuszem papieru stęplowanego ceny grosza srebrnego, do akt grodzkich Żytomirskich w oblate podał, de tenore sequenti: Actum

Leopolii, in iudicio supremo guberniali regnorum Galiciae et Lodomeriae, feria tertia post festum sanctae Catharinae Virginis et martyris proxima, videlicet die vigesima octava mensis Novembris, anno Domini millesimo septingentesimo septuagesimo quinto. Judicium praesens supremum guberniale regnorum Galiciae et Lodomeriae ad afectationem partis, cujus interest, revisionem infrascriptam ex actis tribunalitiis palatinatus Kijoviae, hic, Leopoli, locatis et existentibus, de tenore sequenti: Roku tysiacza piatsot dewiatdesiat osmoho, misiaca Jula odynadciatoho dnia, pered namy, deputaty sudu hołownoho trybunału Lubelskoho, na rok nyneszny, tysiacza piatsot dewietdesiat osmoy, zo wsich wojewodztw korony Polskoy obranymy y wysażonymy, stawszy oczewysto urożony pan Adam Ołyzar Wołczkowycz, zemenyn hospodarskyi zemli Kijewskoyi, opowydał y ku upysaniu do knyh hołownych trybunałskych podał wydymus z metryk wełykoho kniazstwa Łytowskoho, pod peczatiu wełykogo kniazstwa Łytowskoho bołszoju, y z podpysom wełmożnoho pana Lwa Sapiehy, kanclera, pered namy pokładał, prosiaczy, aby był pryniat y do knyh hołownych trybunalskich upysan. Kotroho sud nyneszny hołowny trybunalski pryniawszy, do knyh wpysaty kazał, y tak sia w sobe majet: Zygmunt tretyi, Bożyiu myłostyiu korol Polski, wełykyi kniaz Łytowskyi, Ruskyi, Pruskyi, Mazoweckyi, Żmudzkyi, Jnflantskyi, Szwedzkyi, Godzkyi, Wandalskyi dedycznyi korol, oznaymuiem tym naszym łystom. Był nam czołom zemenyn wojewodztwa Kijewskoho, urożony Frydrych Tyszkiewycz, aby iesmo z metryk iemu naszich kancelaryi wełykoho kniazstwa Łytowskoho wydymusom wydaty weliły rewizyiu zamku Żytomyrskoho y wołostey, do neho należaczych, czerez rewyzory, od prodka naszoho sławney y swiatey pamiety korola ieho myłosty Zygmunta Auhusta wysłanyie: neboszczyka Juria Falczewskoho, biskupa Łuckoho y Beresteyskoho, a Lwa Poteia, diaka ieho korołewskoy myłosty, odprawowanoy w roku tysiacza piatsot sorok piatom, misiacia Septembra wtoroho dnia, indykta czetwertoho. W czom my, hospodar, wydiaczy byt czołombytyie ieho słusznoie, pomenenoy rewizyi w metrykach kancellaryi naszei doiskaty sia weliwszy, łyst nasz, nazwany wydy-

mus, wpysaty iesmo roskazały, y słowo w słowo tak sia w sebe majet: Misiacia Septembra wtoroho dnia, indykta czetwertoho. Popys zamku Żytomyrskoho. Tot zamok Żytomyr zarobłen iest piniazmy skarbu hospodarskoho czerez sprawu y szafowanie pana Semena Babyńskoho, kotoroho roboty y sprawy onoho zamku samyśmy ohladały y po weżam y obłankom około wseho zamku chodiły, ino budowanie iest, derewom mocnym sosnowym, co zamok robłeno uweś. Horod o dwe stene, iako weży, tak y baszty y horodny, nezły; pokrytyie na wsich obłankach welmy chudo y nemocno, tolko po hwoździu doszczky prybywano, y ieszcze hodu net, a inszyie pokrytyie w Petrow post dokonano, a wżo dyry sut y na mnohych mestcoch kapłet, a wo wsych weżach, kak znadworu, tak y wnutry nemasz, tolko łystwycy prystawłenny na werch chodyty, a na inszey weży y mostu do końcia ne wrobłeno, a w odnoy weży storczowcy w seredyne baszty postawłeny sut ne kryż, na czom makowye y weś werch zaweszon; toie wso derewom podperto, stołby odno try na obłanky uczynenyi y tyi zwerchu nepokryty hnyjut y oporyszcz ne udełano, czâsu pryhody nebezpeczno chodyty, y na weży nekak deł sprowadyty, abo puszkarom trudno bez stołby po weżam łazyty; hłyny też mało kładeno, Boh day wsei hłyny na dołoń było, ieszcze też ne wydaty, iestli z roskazania hospodarskoho, albo sam z swoiey woły Babinski to uczynył, y z hory zamkowyie w inszom mestcu dołszey dwu sażon wbawył, a indey połtora sażnia, a w namenszom mestcu na sażon won horu wypustył y wże ne tym mestiom horodny poweł y wrobył, kudy pered tym za neboszczyka kniazia biskupa Poznańskoho horod robłen. Powedajut, za neboszczyka kniazia biskupa trudno było peszomu około zamku oboyty y prawe nad samoiu horoju zamok wyseł dla prystupu nepryatelskoho, a teper mohby indey około zamku y wozom iezdyty, kak szeroko hory wypuszczono, y możit byty szest abo sem horodeń od perwoho zamku roboty kniazia biskupowy ubyło; kotoroi hory ne hodyłosia było upuszczat y takowoho obchodu szyrokoho około zamku czynyt dla mocnoho neprijatelskoho dobywania, bo możėt dobre za tarasom na horu pryity y, zastanowywszysia, na zamok byty y strelaty; a ieśli

budet oboronu czynyty kamenem, y kołodkamy, tohdy wse tut se pod stenoju ostanet y z hory ne możet skotytysia y hotowy pryimat budet zasia. Też w toyże hore zamkowoy u trech mestcach hora skażona, hłynu kopaiuczy, y iamy wełykyie pokopany, hde możet kołko czołowiekow, skrywszy sia, na zamok z tych iam szturmowaty. Treba tyie wsi iamy zasypaty, y tuiu horu postaromu zatamowaty, y stołby y mosty po weżam uczynyty, y innyie stołby ponakrywaty y oporyszcz wdełaty, ady bolszey trwało y ne hnyło y sztoby bespecznoie chodżenie było, A prytom zemiane y meszczane powydiły, iż ony za newołeju y hrabeżom Babyńskoho wywezły derewo o piatsot brusiew, ne maiuczy na to nykotoroho roskazania hospodarskoho, a on dey, hroszy u hospodara pobrawszy, k tomu nas prynewołył y hrabył y nowynu nam uczynył. Oborony też na weżach y obłankach na wsych net: ny kamenia, ny koła, ny kołodok, any słonów; tak prosto wrobywszy, zamok pokynen, o czomeśmy czyniły opytanie u panow zemian y meszczan zdesznich około poprawenia toho zamku y o syie bronnyie reczy: gdy sia w tich weżach y obłankach pokrytyie pakazit od wetru abo pohnyiet y hłyna opadet, chto predtym to poprawlał y tuiu broniu na zamok dawał? Y ony wsi powideły, iż pered tym zdawna panowe zemiane powetu Żytomyrskoho to wse oprawlały—kożdyi swoi horodny z imeney swoich, kotoryie w tem powete mayut: naperwey weżu worotniuju y k tomu dwe horodny wołost Romanowskaja powynny były werch pokrywaty, y kamenyie na toy weży y na horodniach kłasty, y kłykaty, y staciu y podwody dawaty, a teper tuiu wołost derżyt knehyny Jłynaja ko Czudnowu, y toy powynnosti ne każet połnyty. Od toy weży yduczy w zamok, po lewey ruce horodny idut do baszty Woronyny—horodeń sem, a od toie baszty do weży, kotoruiu pan Harasym na schowanyie sebe wział, dewiat horodeń, a od toy weży Harasymowoi do weży Kruhłoy, kotoraia protyw cerkwy Rożdestwa Preczysty stoit, dwenadciat horodeń, od toy weży Kruhłoy do weży Storożewoy, na kotoroy, powidajiet, peredtym zwon wełykyi ratnyi stoiał, desiat horodeń; od toy weży Storożewoy do baszty, try horodny, a od baszty do weży Worotnoy czotyry horodny; wsych tych horodeń

zamku Żytomirskoho sorok y piat horodeń, a weż czotyry, a dwe baszty. Ne mohłem wywedaty, chto podłe koho powynen robyty, a czia za kotoroju idet, bo zamok nedawno wrobłen, tolko seho lita dokonan, ieszcze nychto horodeń sobe ne obniał y dwerey ne wyrubano, nyżły tam wsy zemiane y meszczane powydyły, chtokolwek sobe na kotoroy storone horodniu obymet y dwery wrobłet y schowanie budet w ney mety, toy wżo powynen budet tuiu horodniu naprawowaty, werch nakrywaty, kamene y kołodky ku oborone na ney mity y hłynoiu obmazowaty; tak też y weżu, kotoruju by kto zaniał, potomuż powynen budet y weżu kryty, nyżły teper tolko odnu weżu Harasym na sebe obrał, kotoruiu podniał sia naprawowaty, jesli sia pokazit, a inszych weż y horodeń ieszcze nychto na schowane sobe ne obniał y dla toho ne mohłem horodeń wsych na imia, czyi iest, spysaty, nyżły wydeło my sia wsych zemian imeny spysaty, kotoryie ieszcze pry tym zamku ostały y kto z nych lude swoi majiet, a inszyie sełyszcza derżat: w hołowach naperwey materyznyie pana Iwana Hornostaia, marszałka dwornoho, poskarbeho zemskoho y brata ieho mylosty pana Onykia Jułyny a Sosnów, ludey ich myłosty w meste meszkajut desiat czołowieków. Pan Wasyłyi Tyszkiewicz; imenia ieho: Słobodyszcza, Berdyczów, Rudnyky, Sełec Duży, Czartołescy, Bernówka—otczyzna, a kupłenyie ymenia: Kodnia y Ozerane. Ludy ieho, kotoryie tut meszkały, poszły wżo do Słobodyszcz. Pan Krysztof Kmytycz; imenie ieho wysłużonoie: Korysteszów, za Alexandra korola otec ieho wysłużył. Ludey ieho ośm czołowieków. Kniaż Dmytrey Lubeckyi derżyt imenie pasynków swoich kniazey Seńskych, na ime Stawok; wysłużył did ich pan Połoz na koroły Ałexandre; odyn czołowiek. Pan Ołyzar Wołczkowycz; imenia ieho Toporyszcza, a Wołyńcy, a Wołosów; ludey ieho dewiat czołowieków. Pan Harasym Andryewycz; imenia ieho: Chotenyczy, Kołodyewo, Jwanowyczy a Wylsko—otczyna y dedyzna; ludey ieho piatnadciat czołowieków. Jwan Strebel yż bratanyczom Steckom; imenia ich: Pyłypowyczy—otczyzna, y kupłenie —Studena Woda w Korczowskich, a zakupnoie Staroselcy u Procka Korczewskoho, a druhoie zakupłenoie Złebenyncy; ludey ich desiat czołowieków. Hrycko a Stecko Woronycz; imenia ich: Troianowcy,

Mokratycy,—otczyzna, a kupłenoie Hryckowo imia Szczozemsko w Makarowycza, także powidajut otczyzna, a wysłużonoie imenie Hryckowoż na Alexandre korolu na imia Krosznia, oteć ieho Jwaszko Worona wysłużył, a druhoie imenie Łowków otec Steckow Hnewosz wysłużył na korołe Alexandre; ludey ich dwadciat czotyry czołowieky. Jesyf Nemyrycz: imenye ieho Czernechow—materyzna po Skobeyku; ludey ieho odynadciat czołowikow. Bohdan, a Żdan, Semen a Waśko Preżowskyie; imenyie ich otczyznoie Preżów, a osobływoie imenyie wysłużonoie Bohdanowo, szto otec ieho Andrey wysłużył, na imia Trybesów, a zakupnoie imenie Skomorochy; ludei ich dwa czołowiky. Bohdan a Waśko Korczewskyie y bratanycz ich Waśko, imenia ich: Sełco a Korczow a Mynykowyczy—otczyzne, nyżły toko sełcia tretuju czast y połowyce Manyikowycz, diadkowszczynu ich, derżyt w zastawe Strybyl; ludey ich czotyry czołowiky. Nefedko Moszkowycz derżyt imenie położono na ime Żezłow a Chomutów na Piatu—oczyzna żony ieho, nyżły powidył, iż tyie sełyszcza pan Wasyłyi Tyszkiewycz w neho odnymaiet. Senko a Żdan Szczenyjewskyie; sełyszczo ich na imia Szczenyjewo—otczyzna; w tych ludey nit. Wsych tych hołów panow y zemian Żytomyrskych dwadciat y dwa, a sełyszcz trydciaty dewiet, a ludey ich wsych sto y czotyry czołowieky. A krom tich wyże menenych inszych nykoho nit, y tyie ludy ich u meste Żytomirskom meszkaiut, a na sełyszczach ne śmijut pered Tatary żyty; a meszczan hospodarskych Żytomyrskych wsych odna sorok y dewiat dymów, a strelców y słuh zamkowych odynadciat. I dowedawszysia mni toho małoho sposobu ich, obniałom tot zamok nowo sprawenyi, a tymy reczamy: kołodkamy, kołem y kamenem ne opatrenyie, czoho iest zawżdy potreba, pytałem onych, kilko by ony mohły toho zamku weż y horodeń obniaty y naspytowaty? Y zemiane powidiły, iż my, krom naszych otczyznych horodeń, czto ieśmo pered tym z starodawna oprawlały, inszych horodeń na sebe ne możem zaymowaty y toho sia podnymaty. A tak, kotoryie ony weży y baszty y horodny wedłe dawnoy powynnosti swojej podnely sia samy zaniaty y naprawyty, jam to menowyte opysał, a kotorych też meży sebe chotiły zakryty, jam, to wyiskawszy, dałem o

tom znaty. Pana Iwana Hornostaiewy lude majut horodniu mity. Pan Wasyłyi Tyszkewycz majet dwe horodny mity: odna z otczyznych imenoy, a druhuju z kupłenych, bo aczkołwek zamok swoy zarobył, odnakož powynowatosty zamku hospodarskoho hołownoho nehodyt sia iemu opuszczaty. Iwan Strebył z bratanyczom Steckom z imenia otczyznoho majut horodniu mity, a druhuju horodniu z kupłenoho imenia y też z dwoch imeney zakupnych, Hrycko a Stecko Woronyczy z imenej otczyzny swoiey majut basztu mity, a krom toiey baszty powynny budut onyż try horodny pokrywaty y naprawowaty y obmazowaty. Z imeney wysłuhy y kupły swoiey: Hrycko z Kroszny a z Szumska dwe horodny, a Stećko s Łowkowa odnu horodniu, krom otczyznych, bo aczkołwek Hrycko Worona na wysłuhu swoiu łysty położył, no w tych łystech wyzwolenia od roboty horodowey y od inszych powynnostey zamkowych iemu ne opysano, a brat ieho Stecko sam ne był, any łystów na wysłuhu ne położył. Bohdan a Żdan, a Semen, a Waśko Prežowskyie z imenia otczyzny swoiey maiut horodniu mity, a krom toho Bohdan Prežowskyi z wysłuhy otca swoieho z Trybisów majet horodniu oprawowaty. Pan Krysztof Kmytycz z imenia wysłuhy swoiey majet horodniu mity y oprawowaty. Kniaź Dmytry Lubeckyi z imenia wysłužonoho pasynkow swoich kniazey Senskich maiet horodniu mity y oprawowaty. Pan Ołyzar Wołczkowycz z imeney swoich maiet horodniu mity y oprawowaty. Pan Harasym Andrejewycz z imeney otczyzny swoiey majet weżu deržaty y oprawowaty. Bohdan a Waśko Korczewskyie a bratanycz ich Waśko z imeney otczyzny swoiey mąjut horodniu mity y oprawowaty. Tych usych horodeń, szto ony samy podniały sia y szto też ja na nych wyiskał, powynny budut panowe zemiane Žytomyrskyie naprawowaty y do nauky hospodarskoy czotyrnadciat horodeń a weżu y basztu, a krom toho miszczane hospodarskyie majut zaniaty desiat horodeń. Kotoryie horodny kazałi eśmo iako zemianom tak y meszczanom toho czasu naspyżowaty kołodiem, kamemiem y kołem tak, iako potreba budet wkazuwaty dla wsiakoy pryhody od nepryiatela. A koły sia w tich horodniach pokrytyie skazyt y hłyna odpadet, tohdy onyż powynny budut naprawowaty; a o robotu weży

worotnoy y dwoch horodeń wołosty Romanowskoy, to majet byty na wołosty hospodarskoy, kotorych wsych horodeń majut zemiane y meszczane naprawowaty dwadciat y czotyry, a weżu, a basztu. A koły też y taia wołost Romanowskaja k tey robote prywernena budet, tohdy wsych horodeń w tym zamku majet zaniato byty dwadciat y szest, a dwe weży y baszta; nazwyż majet ostatysia dwa swyrny a baszta y horodeń dewiatnadciat; toho wże ony nykako ne chotiat oprawowaty, any kamenia, ny kołodok, any koła na nych wozyty y deržaty, bo powidajut, iż z wekow toho ne robyły. Ja też im w tom krywdy ne czyniaczy, złożyłem to na rozsudok y wolu hospodarskuju, a odnakož dowidał sia ieśmy u nych, kto pered tym onyie weży y horodny trymał y tyie bronnyie potreby na nych nakładał? Ony wsy powidyły, iż kotoryie zemiane zhybły od Tatar, ino tyie powynny były potomuž horodne swoi deržaty y ich poprawowaty, okrom weż; na tyie dey weży hospodar korol ieho myłost piniazy swoi z skarbu prysyływał, a kazał to oprawowaty; a w tych dey zemian, kotoryie zhynuły od Tatar, a inszyie wymerły, otrodków żadnych ne ostało sia, niżły dey sełyszcza ich kniaź starosta na sebe ku zamku deržyt y użytki z nych majet, to iest na imia: perszoie sełyszcze na Huywe rece Hołeczyszczów, druhoie na toyże reczce na Huywe Borszczowo; tretoie na toyże reczce—Zwyniaczoie; czetwertoie tamże na Huywe—Żerdenów; piatoie sełyszcze na Huywe y na Chworosnycy—Czawczyno; szostoie sełyszcze Chworosznia, a semoie sełyszcze Jlaszów kniaź Koreckyi dał deržaty słuze swoiemu Rafału; osmoie sełyszcze Ołybesowszczyna na Huywe; dewiatoie na ime Kotelnia, horodyszcze powidaiut welmy dobroie, mało ne takoje, iak Żytomirskoie; desiatoie sełyszcze połowycu Jwnycy k Żytomiru, a druhaja połowyca do Kijewa, kotoruju Jwnycu połowynu deržyt służebnyk kniazia Koreckoho Jakoweć strełeć. Z tych dey sełyszcz powynnost zamkowaia bywała, iako robota około horodeń, tak y kłyczka, a teper nyczoho odtol nit: kniaź dey starosta, używaiuczy onych sełyszcz y słuhy ieho, kotoryie deržat, ne kazał toho nyczoho połnyty; a iesły by hospodar ieho myłost pochoteł tyie sełyszcza zemianom abo ludem kotorym rozdaty, tohdy by ony podniały sia y

tyie horodnie naprawowaty, chotiaby ne wsi, odnakož po dwa sełyszcza u w odnu horodniu składajuczy, y tud by pomocz była, a iesły dey kniaź starosta ne choczet onych sełyszcz z ruk swoich wypustyty, ino nechay by sam onyie horodny kazał poprawowaty, bo dey neboszczyk pan Dmytryi, kotoryi, tot zamok deržał y onyie sełyszcza zawidał, potomuž tyie horodny oprawlał y kłyczku na zamku czynył, na szto iest potreba osobływoho opatrenia y łasky hospodarskoy, czymby tyie weży y horodny naprawlat, bo aczkołwek teper zamok nowo wrobłen, nižły za nenaprawnoju a nemocnoju robotoju; a naybołey powidajut, iž czastokrot witer wełykyi prychodyt y werchy wzdyraiet, potreba za czasu tomu opatrenia wczynyty a tymy bronnymy reczmy także potreba iest neomeszkanoye nasteżowanie wdełaty; a szto sia dotyczet zamkowoho mostu, ino teper zamok prawe bez mostu stoit, bo staryi skažon, a nowoho ne naražono, a to zatym, iž Babyński, opustywszy staroie mistce, hde peredtym za kniazia biskupa y za kniazia Prońskoho weža worotniaja bywała y hde był pryiezd do zamku prosteyszy, — on tuiu wežu worotnuju na inszym mestcu wyžey postawył y fundament, na czom zwod łežyt, wysoko podniał, za kotorym podniatyiem fundamentu, most zamkowy majet byty wyžey od staroho mostu stojacza czołowika y wžo ony most trema abo czotyrma horodniamy bolszey budet y krywey, nižły teperysznyi staryi, i k tomu dla wysokosty ne može ieho twerdo na prostom stołpi ustanowyty; potreba otyž wiazem na fundamente robyty, aby bespeczne iezdyty y dołžey by ieszcze trwał. Kotoroho mostu, iako zemiane, tak y meszczane ne podnymajut sia robyty dla wełykoho nedostatku swoieho y dla prybawłenia wysokosty, a wetže tot most, kudy teper majet weden byty, lepszy y bespeczeyszyi zamku budet, nyžły teperyszny staryi, bo stary most podłe samoy hory wrobłen, od kotoroho zamku ne iest bespeczno, a naybołey zemiane powidały, iž toho mostu nykoły z weku ne robywały, lecz meszczane, koły pered tym misto zupełnoie bywało, tot most powynny były robyty, k kotoryže robote y samy ony znajut sia, nyžły za uboztwom swoim dosyt tomu wczynyty ne mohut, bo wse kaľiky; inszy y woła ne majet. Y nadto zemiane w kazywały y łyst hospodarskyi

wyzwołenyi, kotory tak od Ubrestia im dał, kotoroho ia, ohladajuczy, kazałem dla pewnosty słowo od słowa w sei regestr wpysaty: Zygmunt, Bożyiu myłostyiu korol Polskyi, wełykyi kniaź etc., Staroste Żytomyrskomu, kniaziu Bohuszu Fedorowyczu Koreckomu, y innym starostom Żytomyrskim, chto y napotym tot zamok nasz Żytomyrskyi od nas deržaty budet. Były nam czołom kniazi y panowe zemiane y wsia szlachta Kijane y Żytomyrcy, kotoryie maiut imene swoi w Kijewskom powete y koło zamku naszoho Żytomyra, o tom, sztož dey ty ludem ich każesz zamkowyi most mostyty y na zamku ludem ich kłykaty y ku tomu też z pol naszych desiatynu na ich samych y na ludech ich beresz, w czomże sia im samym y ludem ich od tebe krywda y tiażkost wełykaja dijet, y były nam czołom, abychmo iako od mostowoy roboty, tak też y od storoży zamku naszeho y kłykowszczyzny y od desiatyny pol naszych ich samych y ludey ich brania wyzwołyły. Y my, baczuczy, iż ony z ludmy swoimy pry zamku naszomu meszkajut y dla pohaństwa Tatar po sełyszczam swoim pachaty ne śmijut, y z łasky naszoy hospodarskoy od roboty toho mostu zamkowoho y od kłykowszczyzny y od desiatyny dawania ich samych y ludey ich wyzwolajem, y ty by o tom wedał y czerez to żadnych trudnostey im samym y ludem ich ne zadawał, y na zamok nasz aby iesy storożu naymował z korczomnych piniazey, iako w Czerkasech y Kanewe y po inszym zamkom ukrainnym. Pysan u Berestiu, pod let Bożeho narożenia tysiacza piatsot sorok czetwertoho, misiacia Septembra dwadciat osmoho dnia, indykta tretoho. Paulus Naruszewycz. A y miszczane też ukazywały łyst Alexandra korola ieho mylosty; ia y tot łyst ich pry tomże łyste zemianskom w sem regestre opysał. Alexander, Bożyiu myłostyiu korol Polskyi, wełykyi kniaź, namestnyku Żytomyrskomu, panu Dmytru Alexandrowycza. Tymy razy żałował nam woyt mesta Żytomyrskoho y wsy meszczane, szto dey im od tebe krywda dijet sia y tiażkost: odnym dey im wełysz most robyty pered zamkom, a ich meszczan naszych tymy razy mało, y kotoryie lude żywut kneskyie, panskyie y bojarskyie, tyie dey ne choczut z nymy mostu toho robyty; protož kotoryie lude żywut w zamku naszom

kniazskyie y boiarskyie, tym by iesy prykazał, aby ony tot most pospuł z nymy robyły y oprawlały, tak kak nadobe, aby w tom meszczanom naszym odnym tiażkosty ne było. Takož żałowały nam, szto dey ty krywdu im czynysz y nowyny uwodysz: wełysz dey w zamku naszym na swyrne sterehczy, a ony dey zdawna ne sterehywały; ino iesły budut zdawna ony toyi storoży ne mewały, y ty by y nyne w tom im dał pokoy. Także żałowały na boiar y na twoich słuh y na bojarskych słuh, sztož koły y ony po noczom s ohnem ne sedyły, yno dey boiary y słuhy waszy gwałtownie w noczy prychodiaczy, zamky od pohrebów odbywajut y s ohny sediat, ty dey tak ich prodaiesz. Yno, iesły by tak było, kak ony nam żałowały, toby iesy ne harazd poczynył, y gdeby iesy mił ludey naszych osterehaty y ich krywd boronyty, y ty ieszcze bołsze ich sam prodaiesz. Proto sztoby iesy od takowoho diła ustiahałsia, y kotoroy by bojaryn abo słuhy waszy chotiły tiażkyie deła poczyniaty, y ty by ich od toho wstiahał, od krywd by iesy boronył. Y też żałowały nam, sztož koły ony w torhowli iezdiat, y ty dey ich z zamhu ne puszczaiesz y imajesz y w nenstwo sażajesz y prodaiesz. Ynoby iesy ludem naszym był łehok: kotoryi by chotił w torhowlu poichaty, chliba sobe dobyty, y ty by tych z zamku puskał y w nenstwo ne sażał y ne prodawał. Też żałowały nam na bojaryna Żytomyrskoho, na Onuszka Kałenykowycza, szto dey on zemły ich własnyie y wychod w nych odniał y żytom naseiał. Yno iesły by to była ich zemla, y ty by Onuszku prykazał, aby w tuju zemlu ich ne wstupował sia, a ich by iesy od krywdy boronył. Także żałowaly nam na dannyków naszych, sztož hdey hde ony pczoły swoi majut po pasekam zdawna, y ony odtol ich wyhaniajut y ne dadut im pczeł swoich mity. Yno hde ony zdawna pczoły swoi majut, tut y teper nechay derżat, a dannykom w to by iesy ne welił wstupaty. Pysan w Wyłny, misiacia Dekabra trydciatoho dnia, indykta czetwertoho. Za kotorym sporom ich tot most nerobłen stoit; czasu pryhody od nepryiatela inszoy horszoy włowki na nych ne może byty, bo netolko wozom w zamok ne może pryiechaty, ale y peszomu nawzwod, styż popolskom (sic) y też dały znaty, iż ospodar ieho myłost kazał

był Babyńskomu swoimy piniaźmy hospodarskimy tot most zarobyty, hdeż dey on wżo był wiednał za trydciat kop hroszey onyi most wrobyty, okrom chliba y strawy, y stołpie na tot most było nahotowano, a potom, za łystom y roskażaniom hospodarskym, dla sprawy kniazia Koreckoho, ne kazano toho mostu piniaźmy robyty, składajuczy tuiu robotu predsia na zemian y miszczan, y derewo onoie, kotoroie było nahotowano, pokażeno; za kotoruż dey robotu toho mostu kniaź Koreckyi w zemian piat koney wział, a meszczane, szto były połowycu toho mostu wrobyły sowsym, to dey wse namestnyk kniażey Woytech porubał y pożohł, na szto iest potreba skoroho opatrenia hospodarskoho, aby w takowoy neradosty lude od nepryiatela ne pohynuły, bo inszy, ostawywszy zamok, szto nekudy pryiechaty, musit s statkom swoim do łesu wtikaty. Wody też w zamku nemasz: mało ne tak iest woda trudna wozyty, iako y do zamku Kremeneckoho; a kotoraja reczka Kamenka pod zamkom iest, do tey reczki schod z hory welmy trudnyi y na horu zasia wysokyi y k tomu od nepryiatela nebespeczny, ne może iey usterehczy czasu pryhody a nawalnoho obłożenia, tot zamok, dla nedostatku wodnoho, musyt stradaty, dla czoho dey neboszczyk kniaż biskup mił wodu ruramy do zamku prowodyty z toy reczki, kotoraja za mistom idet, Rudawka; a k tomu row około zamku od mista welmy małyi; potreba iest na to na wse łaskowoho opatrenia hospodarskoho. A szto sia dotyczet storożow y kłykunow, powydyły zemiane, iż ony ludmy swoimy powynny z dawnych czasów kożdyi po nedilam na zamku w noczy kłykaty po odnomu storożu, nyżły dey w deń tot storoż ne powynen worot sterehczy, odno worotnyi starostyn; lecz dey w toy kłyczce lude wołosty Romanowskoyi dwoch nedel kłykaty y też lude pana Wasyla Tyszkiewycza z Rudnykow a z Czortołesów a z Berdyczowa pomahaty im ne chotiat y z toy też kłykowszczyzny zemiane wymowlajutsia za tym łystom hospodarskim, kotory iem w Berestiu dał, iż tuju kłyczku hospodar ieho myłost kazał kniaziu staroste z korczmy zastupowaty, a meszczane toy kłyczky ne powynny czynyt. Naspyżowania zamkowoho żadnoho zernety net. Zemiane y meszczane powidyły, iż ne tolko aby miły czym naspiżo-

waty, dostatku żywnosty ne majut, otyż na Wołyń y na Podole jezdeczy, zboże sobe ku żywnosty kupujut, y do toho w nych myta nepomernyie berut czerez łysty y zaruki hospodarskyie; kotorych łystow mnostwo peredo mnoju pokładały. A kniaź starosta powydił, iż także ne majet, czasu pryhody y obleżenia nepryiatelskoho, na czom w zamku zaperety sia y krom obleżenia ne majet czoho iesty; a kotoryi dwora y parobky na zamok peredtym bywały, to wse zhynuło, okrom dey kotoraja desiatyna z bojar samych zdesznych y ludey ich z pol zamkowych pered tym chożywała, y toy desiatyny zemiane za tymy łysty ne chotiat wydawaty, a odnakoż żałowały ony, iż na nych seho lita czerez łyst hospodarskyi desiatynu pobrał, o czom prosiat, aby ieho myłost hospodar raczył kazat onyi zamok naspyżowaty; iesly by sia ieho myłosty hosudarewy wydiło z wołosty Rowenskoy roskazaty żytnycu postawyty y naspyżowaty, to by welmy łatwe pryszło. A dwa młyny— odyn na reczce Teterowy o dwoch kołach, kotora ustawyczne mełet, a druhyi na Kamenycy odno koło mucznoie, druhoje stupnoie—tyie obadwa młyny na zamok tiahnut. Kotoryie stawy do tych młynów teper zemiane ludmy swoimy pospoł z meszczany hatiat y naprawujut; nyżły powediły zemiane, iż toiey roboty stawowoy z weków ne powynny sut czynyty, odno dey samy meszczane w tot czas, koły misto było zupołnoie, naprawowały; lecz za toju pryczynoju tuju robotu na nych ułożyły, iż teper zemiane y lude ich w myste meszkajut. A mełnycy y słupy w obejuch tych młynach neboszczyk dey kniaź biskup y kniaź Prońskyi, piniaźmy swoimy naymujuczy, wrobyły, a k tomu mełnyk y miszczane toiey roboty pomahaty y derewo wozyty a inszyie pryhody zamkowyie. Pytałem, szto na storożu ydet?—yno z korczmy może dey wczynyty, iesły by harazd lude pyły, sto kop na hod, a teper dey toho ne może wynesty; a myto y horełku żyd Ostrożskyi Moszko w kniazia zakupuiet ne zawżdy rowno: czasom za piatdesiat kop hroszey, a czasom za sorok kop hroszyi, a teper dey zakupył tolko za trydciat kop hroszey, bo wże kupcy mało Żytomyra zaymajut: wsy sia obernuły czerez połe inszoiu dorohoiu na Słobodyszcza iezdyty. A krom toho inszych dochodow żadnych na zamok ne każut. Kotorych

dey wyszey menowanych dochodow ne tolko sam kniaź obyity sia ne może, ałe y słuh ne majet czym na tom zamku zachowaty, a k tomu, dla dokuky y obtiażływosty zemian y meszczan hospodarskych, rad by y toi korczmy im postupyt, odno by było opatrenyie hospodarskoje, czym by on mohł na tom zamku y obchod y pożywłenyie mity y słuh swoich zachowaty. A z meszczan żadnoho płatu na zamok nit, odno dey powynen seno kosyty odyn deń w hodu; połowyca ich kosiat, a połowyca hrebut, a k tomu dey z kołedoju y z wełykodennym do starosty chodiat. A korczmy iesły by k rukam swim mely, tohdy by kapszczyznu powynny dawaty. A sem słuh zamkowych, kotoryie podaczky żadnoy na zamok ne dajut, odno konem służat, a kotoryie zemły hospodarskyie pod soboiu majut, z tych dey zeml dany dajut na monastyr Preczystoy Peczerskoy do Kijewa, a inszyie bojarom zdesznym za dawanyie stacyiey y podwod na posłów, y honców, y dworan hospodarskych; pytałem, kto by pered tym zdawna dawał y teper kto powynen dawaty? Jno zemiane y meszczane powydiły, iż koły pered tym w całosty misto bywało y k tomu seła sedeły na swoich sełyszczach, tohdy dey myszczane stacyiu dawały y podwody chożuwały do Czudnowa y do Zwiahla, a w druhuju storonu do Kijewa, a seła na ime: Romanow, y Korosteszow, y Łowkow, y Krosznia, kotoryie tut zemianom rozdany, w tom im pomahały. A potom dey, kak Myngyryi car mesta dobył y zwojował za Kazimira korola ieho myłosty, tohdy dey hospodar korol, baczeczy znyszczenyie mesta zdesznoho y spustoszenyie seł, od toiey stacyi y dawania podwod wyzwołył, y kotoryie łysty wyzwołenyie na to u sebe miły, tyie dey w zamku pohoriły, a teper dey my horczaky, sorok albo piatdesiat czołowika, ne tolko stacyi y podwod dawaty ne możem, ałe y samy ne majem sia czym pożywyty y koney niczom zachowaty, bo dey kożdyi z nas chlib kupujem, na Wołyń y na Podole iezdeczy, y wżo dey szyia nasza od chliba ne słobodna, y iesły by tych czasow y podwodom y stacyom miły nas prynewołyty, tohdy żaden z nas w miste ne oderżytsia. A zemiane, kotoryie otczyznyie imenia pod soboju majut, a wysłuhy ne derżat, powidajut: my dey z wekow z pradedow y dedow naszych

stacyi y podwod ne dawały y teper ne powynny iesmo dawaty, a kdy dey hospodar tuiu newolu na nas każet ułożyty, my wsy y z ludmy naszymy procz powołoczemsia; a odnakož powydiły, iž po tyi lita, koły posły y honcy tatarskyie prychożewały, tohdy pan starosta z korczmy podnymanyie czynył, iałowycy y med dawał; a koły dey y nam meszczanom korczmy ostanutsia, my także możem podnymaty według możnosty naszoy. A kotoryie zemiane wysłuhu majut y ony potomuż ubustwom y nedostatkom swoim wymowlajutsia a prypomynajut, aby także na podnymanyie posłow y honcow z skarbu piniazy były dawany tak, iako y do Kijewa, y do Czerkas, y do Kanewa dajut; a wezde pokładajut to wse na łasku y rozsudok hospodarskyi. A to iest bronnyie reczy zamku Żytomyrskoho: dełce odno newełykoie łytoie, kotoroie stoit na weży, a dwa sarpatyny zeliznych oprawłenych neokowanych na zemły stojat, a tretyi sarpatyn neoprawłenyi u schowaniu; hakownyc dobrych ku strelbe hotowych dwadciat y sim, odynadciat hakownyc horełych neoprawłenych, a kyi starosweckyi odyn, ne pewnyi ku strelbe; rucznyć horełych neoprawłenych semnadciat. Kotoryie deła, hakownycy y rusznycy teperyczny puszkar obecujet sia naprawyty, odno by iemu dostatku dano piniazy y żeliza. Porochu dełnoho może byty za dwa kamene, a hakownycznoho porochu może byty bołsz kamenia; a rucznoho porochu ny zernety net, kotoroho porochu bołszey wkazujet potreba, nyżły inszoho, bo wsy zemiane y meszczane rusznycy w sebe majut y strilaty dobre umijut, a porochu ne majut, a z hakownyć ne podyimajut sia strilaty. Sałetry ne może byty za try kameny, kotoraja zhodyt sia tolko na puszczetnyi, poroch. Serky może byty bolszey dwu komeney. Ołowia żadnoho kusa nit, bo dey nykoły z skarbu ne dawano. Kul hakownycznych sorok, a delnych kul ny odnoho nit. Form hakownycznych trynadciat, a czetwertajanadciat puszetnaja; a porochownyć żadnoie nit. Puszkar odyn, na imia Zygmunt, kotoromu służba idet z skarbu po szesty kop hroszey, a po suknu lunskomu, na kotorom datku tot puszkar trywaty ne choczet: prosyt, aby iemu po desiaty kop hroszey dawano a po suknu, a onże derżyt dwe zemły: odnu służebnuju, a druhuju tywunowskuju,

w kotorych zemlach derewo bortnoje iest y med na sebe łazyt. Nyżły toho puszkara na tom zamku odnoho chowaty mało iest, bo zamok wełyk: czasu pryhody, oborony tomu zamku on sam odyn wczynyty ne możet, potreba iest podłe wełykosty toho zamku naymney troch puszkarey mity. A teperysznyi puszkar deła zeliznyie y rucznycy znowu robyt y okowywajet y saletru podnymajet sia robyty, tolko potrebujet pomoczy y osmotrenia hospodarskoho. Y to też potreba widaty ospodaru ieho myłosty, iż takowoho wełykoho zamku zdesznyie małyie lude w czas potreby dobre ieho osesty y oboronyty ne mohut, o czom mni zemiane mowiły: iesły by im kotory datok z skarbu hospodarskoho był dawan, y ony chotiat krom imeney swoich za tyie piniazy osobływy poczot na tom zamku chowaty. Prytom popyse bronnych reczy opowideły mni zemiane y meszczane, iż koły perwyi zamok Żytomyrskyi zhorił za panowania starszoho hospodara naszeho, tomu odno dwadciat y try hody, za derżania starosty Żytomyrskoho pana Dmytra Alexandrowycza, tohdy dey po zhoreniu toho zamku, prysławszy neboszczyk kniaź Kostiantyn, wział spyży horełoy dełnoy y zwonowoy dwadcat wozow, y toho iawne doswedczaty zemianynom zdesznym, na imia Jwanom Strybylem, kotory zdesey po tuju spyżu iezdył y to peredo mnoju, posłańcom hospodarskym, y pered wsymi zemiany iawne zeznawał, bo dey odyn zwon był welmy wełykyi ratnyi, kotoroho sławnoy pamiety Alexander, ieduczy do Bracławla zamku robyty, na weży postawył był, a druhyi kostelnyi zwon swiatoho Mykołaja także ne małyi y deła wełykyie bywały, w kotoryie deła robiata małyie włazeczy, w hanki hrywały. Jno dey tuiu wsiu spyżu kniaź Konstantyn pobrawszy, ku zamku swoiemu Połonomu odwezł czerez toho Strybyla, kotoraja dey spyża tam sia ostała, y zwon z ney wyłetyi y tych czasow na zamku Połonskym stoit, iakoż y obraz Światoho Nykoły staryi, kotoryi zdese w cerkwy stoit, odtol z Połonnoho wydał za neboszczyka knezia Jłyi, y toy zwon miły dey samy zdesia pryprowadyty, nyżły to sia zanechało y do tych czasow. A to sut wołosty y seła, kotoryie od zamku Żytomyrskoho rozdany: nayperwey wołost Romanow, kotoraja była w zamku; z toy wołosty

była dań hroszowaja y medowaja y służba na zamok, w kotoroyi y teper iest osmdesiat służob ludey; tuju wołost uprosył sebe u korola ieho myłosty starosta Żytomyrskyi, neboszczyk pan Dmytr, y syn ieho Bohuchwał tuiu wołost derżał, y po smerty ieho żona ieho prodała neboszczyku kniaziu Konstantynu, y teper tuju wołost derżyt knehyny Jłynaja y (k) Czudnowu; z toy wołosty żadnoy pomoczy any roboty nit; wsiu powynnost ich obernuła ku Czudnowu, a na to dey żadnoy twerdosty ne majet. Druhoie—dwor Korosteszow; tot bywał ku Żytomyru, yno tot dwor uprosył sobe u korola ieho myłosty otcia—Krysztof Kmyta za pustoie, w kotorom dwore było osmnadcat słuh putnych zamkowych, z kotorych słuh posłuha y podaczki y storoża horodowaja bywała, a Krysztof dey tyie zemły porozdawał na dany y z tych zem dań sobi beret, a toje wse powynactwo na storonu odłożył y na zamok hospodarskyi połnyty ne choczet; k tomu ieszcze kotoraja zemla bojarskaja u hran y sumeż z toju zemłejy Korostyszewskoju, kotoraja zawetsia Bełykowszczyna, a Krysztof z toy zemły wytysnuł boiaryna Bełyka y tuiu zemlu sobe zabrał bez danyny korołewskoy; z toy zemły posłuhy y podaczky hospodarskoy nit: Krysztof ku swoiemu pożytku obernuł. Seło horodowoje Łowkow, w kotorom służb dwadciat y czotyry było; z toho seła służba y robota zamkowaja była, to wyprosył sobe Stecko Worona, oteć Zapolskich, y posadył toje seło na dany, y na zamok hospodarskyi takoż z toho seła służby y podaczky nit, nadto ieszcze dity Woronyny, kotoryie imene majut u Chmełnyku y tam obecne meszkajut, a do Żytomyra pryiechawszy, tolko dan wyberut y tam prowadiat, a samy pry zamku hospodarskom nykoły ne łeżat; z nych zamku hospodarskomu pomoczy żadnoy nit, any posłuhy. Folwarok zamkowyi Kroszno; to wysłużył Jwaszko, oteć Hryszków Worony Żytomyrskoho; w tom folwarku było dwanadciat służob ludey, z kotorych służba y robota zamkowaja była, a teper służby y roboty na zamok hospodarskyi nit: obernuł Worona ku pożytku swoiemu y posadył na dany y dań sobe z nych beret, a służba zamkowaja zhynuła; k tomu u hony bobrowyie sia wstupaiet y w tom iest szkoda wełykaia zamku hospodarskomu. Toyże Hryszko

Worona deržyt pod soboju zemlu horodbwuiu służebnuju Kuźmy Małoho na imia Ołexeiewszczynu, kotoruju menyt sobe za Krosznywskuju; a tak kotoryi on łysty danynu y potwerženie hospodarskoie na tuiu wysłuhu otca swoieho w sebe powidajet y peredo mnoiu ich wkazywał, yno w tych łystach ieho onoy zemły na imia opysanoy ne majet y też w tychže łystech ieho wyzwołenie od roboty y powinnostey zamkowych y od dawania stacey y podwod y od inszych powynnosty otcu ieho y iemu ne wczynenno. Sełyszcze też zamkowoje na imia Skryłewcy, kotoroie powidajut zdawna ku zamku deržano, toie dey sełyszcze pan Wasyłyi Tyszkiewycz odniał y prywernuł ku zamku swoiemu Słobodyszczu. A dokonawszy mni toho popysu w tom zamku Żytomyrskym, pryiszły do mene bojare y meszczane y wsy lude tamosznyie, płaczływe czołom bijuczy, aby im dano woły na kilko lit, iżby im podaczok y podwod y stacyi ne dawaty, a wolno było kudy chotiay iezdyty torhowaty, bo teper, powidajut, ne dozwolajut im ny medu presnoho, any zweru mochnatoho, any wosku nyhde wozyty y prodawaty y prawe w zapore ich deržat, w czom sobe wełyko tesknujut y prosiat na to łasky hospodarskoy; a gdy dey taja wola y łaska hospodarskaja ieho myłosty nam budet, tohdy, powidajut, inszyie mnohyie k tomu zamku mohut sia braty y osedaty, a teper dey ny za czym inszym, odno za toju newołeju ne chotiat lude do toho zamku schodyty sia, y my dey samy, za takowym znewołeniom naszym, ne budet ły łasky y zmyłowania hospodarskoho, pry tom zamku oderžaty sia ne możem, a poydem wsy procz. To iest dokonanie wsey sprawy y posłuhy moiey koło zamków Wołyńskych y Podolskych. Pane Boże day, aby ieho myłost hospodar y ich myłosty panowe Rada tuju posłuhu moju priemnuiu w sebe mity raczyły. Na ostatok toiey ubohoy posłuhy y sprawy moiy pokorne proszu ieho myłost hospodara y panow Rad ich myłosty o łaskowoie a myłostywoie odpuszczenie, iesły bud w czom ich myłosty zhriszył y zawynył, iżem szto odkryte y newstydływe pysał y iasne obiawył: wczynyłem to ne prez žadnyi pożytok y chwału moju, ale naprod z nauky pisma swetoho, a potom z roskazania hospodarskoho; bo pysmo tak nas uczyt: „Boha boytesia, a

hospodara cztyte, nedarom mecz nosyt na pomstu złodyiom, a na pochwału dobrodijom.“ A na druhom mestcu: „ne możet słuha dwom panom służyty: albo odnoho wozlubyt, a druhoho woznenawydyt.“ A na tretiom mistcu: „iesły bych ludem uhadzał, tedy panu Chrystu słuhoju ne byłbych.“ A wedże w czom budu zhriszył, a w kotorych członkach promknuł, aby my ieho myłost to odpustyty, a moieho nedostatecznoho y ubohoho rozumu swoim hospodarskym naywyższym a rostoropnym rozumom poprawyty raczył. Lew Pottey, diak hospodarskyi. A dla lepszoy pewnosty toiey sprawy, toy wydymus z knych naszych kancellaryi wełykoho kniaztwa Łytowskoho, urożonomu Frydrychu Tyszkiewyczu wydaty iesmo we(le)ły z peczatiu naszoju wełykoho kniaztwa Łytowskoho. Pysan w Warszawe, lita Bożoho narożenia tysiacza petsot dewiatdesiat szostoho, misiacia Oktobra piatoho dnia. Szto dla pamiaty do knyh hołownych trybunalskych wojewodztwa Kijewskoho iest zapysano Ex declaratione judicii sui, feria secunda post festum omnium sanctorum proxima, videlicet die sexta mensis Novembris, anno praesenti, millesimo septingentesimo quinto, emanata, parti eidem affectanti extradere permisit atque mandavit. U tego extraktu rewizyi, per oblatam podanego, lecta, korrecta y pieczęć temi wyrażone słowy: Legi Zakaszewski, manu propria; correxi Poletyło; locus sigilli. Który to extrakt rewizyi, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych grodzkich Żytomirskich iest zapisany.

Книга гродская, Житомирская, записовая, годъ 1780, № 269, листъ 888.

XVIII.

Описаніе Житомирскаго замка 1552.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiątego, miesiąca Septembris trzydziestego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Felicianem Trypolskim, susceptantem przysięgłym grodzkim burgrabstwa Żytomierskiego y xięgami ninieyszemi grodzkiemi Żytomierskiemi, przyszedłszy osobiście sławetny Teodor Kadziewicz, ten extrakt z akt metryk koronnych autentycznie wydany, z upisaniem w nim popisu zamku Żytomierskiego, z dołożonym arkuszem papieru stęplowanego ceny grosza srebrnego iednego, do akt grodzkich Żytomierskich w oblate podał de tenore tali: Stanisław-August, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Żmudzki, Mazowiecki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Jnflantski, Smoleński, Siewierski y Czerniechowski, oznaymuiemy tym listem extraktem naszym, komu to wiedzieć należy, iż w xięgach metryki kancellaryi naszey wielkiey wielkiego xięstwa Litewskiego znayduie się popis zamku Żytomirskiego, za nayiaśnieyszego predecessora naszego, króla iego mości Polskiego y wielkiego xiążęcia Litewskiego Zygmunta Augusta, w roku tysiąc pięćset pięḑziesiąt wtórym sporządzony, y supplikowano nam iest przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezyduiących, abyśmy ten popis zamku Żytomirskiego z tychże xiąg metryki kancellaryi naszey wielkiey wielkiego xięstwa Litewskiego per extractum authentice wydać pozwolili, który, słowo do słowa z ruskiego wypisuiąc, tak się w sobie ma: Zamok Żytomirski za deržania kniazia Dmytreja Sanguszkowicza. Zamok Żytomirski skarbu hospodarskoho, sprawoiu pana Semena Babinskoho od osmy let urobłen z derewa sosnowoho, swirny, baszty, horodni wsi około u try steny, ałe serednaja stena wezde wo wsich swirnoch y horodeń y bakszt neszczynna na dołoń, a inde na chromuiu piad, iž pesku y hliny w seredinu nihde sypat ne možet. Około zamku na nekotorych mestcach diry pod stenu, szto kozka abo też y pes pod stenu wlezty možet, a inde hlina poodpadywała na piad, a inde też y na dwe piadi od zemli. Od worotnoie weży, wszedszy w horod na lewo, do bakszty, kotoraia stoit na uhle od reczki Kamianki, sem horodeń, a od toie bakszty do świrna, kotorye stoiat od młynów od reczkiž Kamianki, dewiat horodeń, de od toho swirnia, kotoryi swireń protyw worot stoit, dwa-

nadcat horodeń, a od toho swirnia do czetwertoho swirna, kotory stoit od cerkwy swetoho Spasa, desiat horodeń, a od toho czetwertoho swirna do bakszty, kotoraia stoit na uhle od dworca starostynoho, try horodni, a od tey bakszty zasia nazad do brony worotnoie czotyry horodni: z tych horodeń od weży worotnoie dwie horodni sia obodrali; do wsich swirnow stołby żadnoie net, a inde też y pomostu net; z dełom abo hakownyceiu kilka dir ku strelbe; u swirnow ani u horodeń, kudy strelaty z hakownyć albo z rusznyć, żadnoie diry net; na swirnach y horodniach koła y kamenia y kołodia dostatok, niżli koło zamku słonow żadnoho net y wody na obłankach net, odno dwa koryta newelikich. Liczba swirnow y horodeń: swirnów czotyry, bakszt dwie, horodeń sorok piat. Prostoronnost zamku udołż zamku szestdesiat y dwa saźnia, a w szyryniu piatdesiat y piat sażon. Uzwod u bronie aż k hore tiahnet; łancuhy u neho dwa dobryie, pod uzwodom strelby net; podłe uzwodu po obejum storonam diry—mohut psy chodyty pod weżu worotniuju, iż weża na stołpe zbudowana. Budowanie w zamku: cerkow swetoho Nykoły; pop u niey Wasiley, swetłeczka, a komora, a seń w serediny; wseho domu udołż pułosma saźnia; izdebka storożowaja, pohreb, u połtora saźnia. Woda: wody w zamku net, ani kołodezia; ani bywało; wodu aż z reczki Kamenki pod zamkom berut y trudno welmy o wodu, aż z wełykim kosztom może byt kołodeź abo potaynyk do reczki. Broń zamkowaja: delce spiżnoie na kołach prostych sem piadey, dwe diry w nem, ku strelbie nehożeie, kula do neho iak kuraczeie iayce; sarpatynow żeleznych starych, horełych wże try razy, z żeleznikami, try po dewiaty piadey, nehożych ku strelbie dwa, a z treteho może byt strelba, niżli nekowan; hakownyć wsich sorok czotyry, a promeżku nich odna spiżnaja, form dewiatnadciat, a kul do nich dwisti desiat, a horełych hakownyć trynadciat: nekotoryie, oprawiwszy, mohut byty ku strelbie pryhożyie, rucznyć całych z łożmy try, a horełych odna; rur trynadciat. A ostawili iesmo ieszcze, wezuczy z skarbu hospodarskoho z Owruczoho do Żytomira, hakownyć dwanadciat; to wsich hakownyć dobrych, ku strelbie hodnych, piatdesiat y sześt. Poroch; porochu hakownyczoho faska, a inszoho nikakoho net: starosta na swoiu

potrebu wział porochu rubłenoho rucznycznoho semdesiat funtow, to odłożyty majet. Saletra: saletry pułszosty solanki, a ieszcze fasoczka połnaja, iako by poł baryły. Swineć: swincu sztuka wełykaja, trema końmy prywezona lete, a w podeymy—szest czołowieków podniaty mohut, a try sztuki—kożduju z nich czołowiek możet podniaty, swincu, iako trywoha była, rozdano meszczanom tamosznym piatnadciat funtow, to odłożyty maiut. Schowanie na tyie reczy welmy zło y dirawo y nedobre nakryto. W horodni poroch tołkut wodoju u stupe młynowoy: tołkaczów czotyry—możet ubiti odyn tołkacz od hodyny do hodyny kameń porochu. Klucz od porochu derżyt puszkar, podan iemu od toho czasu, gdy zarubił ieszcze kniaź Janusz biskup, a potom y uwiażczyie Leynartowicz iemuż podał, a my podali podstarostemu tamosznemu a zemenynu starszomu, Harasymu Haleckomu. A gdy też stary zamok, za derżania pana Dmytreja Kmity, żhoreł pryhodoju, sam soboju, ludy rozyszłysia po zamkom okolicznym, a kniaź Kostiantyn, powedajut, z pożaryszcza toho wział spiży zwonowoie y puszecznoie dwadciat woz do Ostroha, bo zwon był odyn, kotoryi wyszey stojacza czołowieka, zwali iego ratnyi zwon, a piat delec spiżnych pod herb welikoho kniastwa, a try puszki spiżnych że welikich byli po połtora saźnia, to wse pobrał. Puszkary: puszkar, imeniem Żygymont, sam z Prus, a osełyi u Żytomire ieszcze za neboczczyka biskupa kniazia Janusza, beret na hod desiat kop hroszey, a sukna łuńskoho piat łokot, powedił: za Horeckoho hod, a za teperesznoho starosty try hody, iak iemu myta nie płaczono; tot puszkar wynen odon poroch robyty z dostatku zamkowoho. Hora zamkowaja: pod zamkom hora dosyt wysoka y prykra: skały dwe tretyny, a tretyna zemłeju, ino y tam row dosyt hłubok, prystupu net, niżli tolko od mesta iednoie storony y to czerez row hłubokyi, a z inszych storon skała iak utiata; prystup otowsela trudnyi. Hory zamkowoie rublaczy steny, so wsich storon tesniaczy zamok, upuszczeno inde na pół saźnia, a inde y na sażeń, a y tak zamok tot ne możet byty osażon ludmiż tamosznymy. Most zamkowyi. Most zamkowyi na palech dubowych, uweś dobryi y wmoszczonyi harazd, wrobłenyi za hroszy skarbu hospodarskoho, trid-

ciat y szest kop na to wydano, powedyli nadworcy. Budowanie pered mostom zamkowym: izba czornaja z seńmy a kuchnia staraia, storoża zamkowaja. W zamku storoża: klikuny try: w deń posłuhujut, a w noczy kliczut, starosta im płatył po try kopy hroszey z korczmy, a w deń z mesta po czołowiku radom sterehut na weżv worotnoy od pola; u worot ostrożnych storoża mestkaja, naymaiut wsi, chto kolwiek w ostroźe y za ostrohom żywut, iak ludy hospodarskyie, tak kniazkije, panskije y zemianskyie, popy y ludy ich, a brona odna u ostroha według roskazania hospodarskoho, obran od nas na prysehu sprawedływe powedaty meszczanyn Żytomirskyi otczycz tamosznyi mestkij Bohdan Petkiewicz. On powedił, iż seła kniaźskiie y panskije y zemianskije, koli ieszcze ne byli pusty, z każdoho seła riadom po dwa czołowieki na nedelu k zamku na storożu dawali; tyie dwa storoży w deń u worot sterehiwali, a w noczy na zamku klikowali. Storoża polnaja. Storoża polnaja bywała na poli u dwadcat miłach, dawywano z skarbu hospodarskoho po trydcat kop hroszey; od czotyrech hod, iak kniaź starosta naiechał, tak ne dajut. Powedyli też zemiane y meszczane tamosznyie, iż storoży ne welmy wełykaia potreba, bo nikoli storoża ne wsterežet, a chotia też y podsterehut Tatar, tohdy do zamku wticzy pered nimy ne mohut, iż kryi kudy beczy (sic) dajuczy westy net, a dowedanie westy słuhy zamkowyje, kotoryie niżey imeny popisany, tyie winni hde kolwiek iechaty, westy sia dowedaty. Robota ostrohowaja: Ostroh winni robyty wsi, chtokolwiek w ostroze y około ostroha żywut. Robota starodawnaja zamkowaia. Tot też prysiahłyi meszczanyn, Bohdan Petkowicz powedił, iż zamok y most zamkowyi winny byli robyty seła wsi Żytomirskoho powetu, iak hospodarskyie, tak kniazskije, pańskije, ziemiańskije y boiarskiie, nim ieszcze pusty byli, a zapusteli ad szesty, od semy, od osmy desiat let, a inszyie bliżey, a inszyie ieszcze daley; kotorym sełyszczam imen mohlismosia dowedaty, niżey sut opisany, y szto z rozdania hospodarskoho od toho zamku otyszło, y szto ieszcze ne pusto, wse iest niżey menowite dołożono. Bojar, szlachty powynowastwo. Boiare, szlachta winni pry woiewodie Kijewskom, iak ich oboszłet, abo pry starostie tamosznem Żytomirskom

na posłuhu hospodarskuju iechaty, a z dobroie woli swoieie y pry podstarostiem tamoszniem iezdiat. Wynnost słuh y meszczan ku służbie hospodarskoy: Słuhi putnyie y meszczanie winni iechaty na pohoniu za Tatary z starostoiu y z uradnykom ieho, a na poli pry nych leżaty ne winni. Wynnost meszczan: Meszczanie hospodarskiie winny ieno kosyty na zamok deń odyn y zsuszyty, a wozyty ieho na zamok ne winni; podwody y stacey dawali meszczanie, a oni za to deržali korczmy wolnyie, niżli za deržania kniazia Pronskoho korczmy od nich odniato, a perestali podwody i stacey dawaty, iak zamok zhorił za pana Dmytreja Kmity; a gdy kniaź biskup zarubił zamok, w tot czas ich na woli osadił, predsia oni y do seho czasu podwod ani stacey ne dajut, bo też y dat nikomu, niżli y teper oni podwody y stacey dawati podyimujut, ieśliby zostawłeny byli pry korczmie; iakož staryi hospodar korol Zygmunt sławnoie pamiety dał był im korczmu, na sztož oni y list ukazywali. Posły: Posły korolewskiie koli idut, berut siłoju podwody y stacey, meszkajut też po try y po czotyry dni y po tydniu; Tätarowie także meszkaiut, kudy chotia chodiat около zamku y mesta, a zwłaszcza pan Rotomski odnoho razu tydeń leżał, a druhoho razu za podwody meszczan imał y wezeł, y za Teterew reku zawedszy, puhami bił, aż sia odkupili ludi pana Hornostaiewy, na imia Seliwon a Wobłyi, po dwadcat hroszey dali; w tohož Seliwona konia wział czałoho, czotyry kopy hroszey iemu dawano, a klaczu mestkuju wziawszy, y ne wernuli, a woła potkawszy zemianskoho Steckowa Pilipowickoho u woze, zrubawszy na czasti, yz soboiu powezli, a staceya im predsia dawana: iałowica, husi, kury, owes, seno; wradnyk tamosznyi Murza to wse zoznawał. Korczma medowaja: Starosta teperysznyi korczmu medowuiu po dwa hody zaprodawał, a brał na hod po stu kop hroszey. Korczma horełczanaia: Korczmu horełczanuju też zaprodaiet po piadesiat kop hroszey na hod. Myto od kupcow państwa hospodarskoho, tubylcow, gdy iedut a listow bezmytnych u sebie ne maiut: Myta od woza po dwa hroszy daiut na zamok, a podstarostimu obestki pułhrosza; a kotoryie kupcy, pryiechawszy, tut sia składaiut y torhuiut, tyie daiut od kopy po try hroszey. Myto od karawana:

Gdy korawan idet, tohdy desiatyi hrosz, to iest od kopy szest hroszey. Szoł korowan odyn za deržania kniazia Pronskoho, Turkowe z Moskwy, a druhyi korowan szoł za kniazia Koreckoho; od dwadcat let wseho dwa korawany szli. Myto solanoie: Solanoie myto berut na zamok od woza po dweste hołow, a ten bywaiet s potrebu na starostu tamoszneho na koždy hod. Myto rybnoie: Od boczki solonoie ryby po dwa hroszy, a chto szynkuiet ryboiu, hrosz daiet. To od czužych; a od swoich—ryba trydciataia. Solonoie abo też wiałoie: toie myto na dwe cerkwi: manastera Uspenia swetoie Prečzystoie y na druhuiu cerkow Rożestwa swetoie Preczystoie z weku idet. Pomirnoie od zboża y od medu: Chto zboże iakoież kolwiek mimo wezet, od woza po dwa hroszy, a chto by merył na meste prodaiuczy, od czetwertki po dwa peniazy, a od wedra medu po dwa peniazy. Toie pomirnoie chożywało pered tym na kosteły tamosznyie Żytomirskiie, a teper, iako zapusteli tyie kostely od osmdesiat let, berut na zamok. Pożytki zamkowyie: Wina y peresud, wodłuh statutu dochowanoho w meste, po dwa hroszy, a z mesta pomitnoho (sic). Kunicy zmirskiie: Zmirskaia kunica, iešli sia uriadu dopustiat, dwanadcat hroszey, a iešli sia ne dopustiat, to niczoho. Kunicy swadebnyie: Od dewki, iešli z mesta albo z wołosty poydet poddanaia hospodarskaia za ludey kniazskich, y pańskich, y zemianskich, y bojarskich, dwanadcat hroszey, a iešli meży sebie, to niczoho na zamok ne idet, krome storożu parkanowomu na soroczku try hroszy; a od wdowy także, iešli z mesta abo z wołosty poydet poddanaja hospodarskaja za ludey kniaźskich, pańskich, zemianskich y boiarskich,—kunicy na zamok puł kopy hroszey, a iešli meży sebie, tohdi także na zamok niczoho ne idet, iako y od dewki. Pasznia zamkowaia. Pola zamkowoho od ostroha udołż do dubrowy, kotoruiu prozywaiut Stawrów,—mila zawedniczaia, a wpoperek—puł mili małoie. Toie pole meszczanom wolno pachat, a zemiane y poddanyie ich, kotoryie paszut, tyie daiut na zamok desiatynu z ozimyny y iaryny wsiakoie; toie desiatyny prychodyt sto kop, a ynohdy menszey. A chtokolwek pryidet do mesta a wschocze sełytca na zemli zamkowoy, chotia u ostroze abo za ostrohom, bud hospodarskyi, bud kniazskij,

pańskij, zemianskij y meszczańskij człowiek, obwestki na zamok dast dwanadcat hroszey, krom otczyznych dworyszcz: kniaźskich, pańskich, zemianskich: z tych obwestki na zamok ni żadnoie net. Koni z dyków y szlachowszczyna: a chto konia z dikow wybiet, ieśli na hospodarskoy zemli, tohdy po połowycy zamok sia delit z tym, chto iego wybił, a ieśli na zemianskom abo na boiarskom, tohdy po połowycy czyia zemla. A na szlachach chto szto na czyiey zemli znaydet, tymże obyczaiem, iako koni, po połowicy tomu, chto naydet, a czyia zemla. Młyny, stawy, hatki zaniatyie: Odyn na Kamency pod zamkom, a druhyi na Teterewi od zamku z werstu wideti; na Kamency—koło stupnoie, szto proso tołkut, a na Teterewie dwe kole, obe młynowyie. Berut wymerki desiatuiu merku od młynów y stop. Dobrych let, gdy passnia rożywała, a meluczy tut wozywano muku do Kijewa y do inszych zamkow prychożywało, tohdi z młyna wychowanie chlebom na sorok osob, bo sut prywozywano mołoti y z Czudnowa, y z Słobodyszcz, y z inszych seł, szto po Teterewi; a teper Żytomircy inde zboże kupuiut, iezdiaczy, tamże y melut. Z tychże młynow, werchu pisanych, mliwa na obe cerkwi po dniu w nedeli: na zamkowuiu cerkow swetoho Nikoły mliwa semyi deń, u młyne na Kamency od hodyny do hodyny, szto pod zamkom młyn; na druhuiu cerkow swetoie Preczystoie Uspenia takoże semyi deń od hodyny do hodyny mliwa u młyne na Teterewie. Dwory y placy pańskie y ziemiańskie, boiarskie u w ostrozi: pan Hornostaiew, paneie Olizarowoie Wołczkowicza, Jesufa Nemirycza, Harasyma Chaleckoho, Stryblew, Hrycka Woronin, Tiszy-Bykowskoho, Steckow a Mikołajew Hnewoszewiczow Korczowskoho, Stecka Filipowskoho, Preżowskoho, Semena Szczaniewskoho, Mefedkow. Meszczane hospodarskiie Żytomirskiie: Bohdan Petkowicz otczycz, Marko z Połonnoho, Chodor Karpowicz, Chodor Turczyn otczycz, Seliwon Prychożyi z Bobruyska, Paweł Skoczko z Połonnoho, Hryman Miszkowicz z Owruczoho, Mikita Slesarów z Wołynia, Suproń prychożyi, Stepan Chaleiewicz z Turowa, Maxym z Mozyra, Małyi Słuczanik, Michał Bobruianin, Paweł s Kopyla, Zanec z Korca, Janowec z Owruczoho, Jwan z Owruczohoż, Jedec z Owruczoho, Kuźma Bobruianin, Hrydko

z Kopyla, Szczerbacz z Bobruyska, Macko z Owruczoho, Michał z Owruczoho, Jwan z Owruczoho, Lewon z Hłuska, Maxym z Milatyna, Macowka z Milatyna, Maroczko z Milatyna, Olexey Styrta otczycz, Jwan z Słobodyszcz, Łukian Nelipowicz, Wasyl Pronewicz otczycz, Chilec z Titkowa, Wakułka z Owruczoho, Senko Suhajewicz, Miszko z Moszczanicy, Jwanec z Łucka Koszel prozwiszczom, Jewsey Kolesnik, Tisza z Łucka, Tereszko z Połonnoho, Wasilec z Żorawna, Jaszko Czorbotkiewicz, Jwan z Litwy prychożyi, Martyn z Owruczoho, Panteley Jepancza, Jwan Naumowicz, Zadko Olszanikowicz, Kuźma prychożyi, Hirka Naumowicz, Łukasz Jepancza, Tymosz prychożyi. Słuhi zamkowyie pry meste meszkajut, ńiżli podaczok z mestom ne tiahnut; słuhi zamkowyie winni iako na służbu hospodarskuiu z starostoiu tamosznym y wradnikom ieho iechati, tak westey sia dowidowaty, tak y wo wsich potrebach, hdekolwek im roskażut starosta abo wradnik ieho iechati, a ieśli ich z soboiu berut hdekolwiek na dorohu wełykuiu, tohdy winni im strawu dawati. Słuhi na imia: Stepan Czornyi, Jwan Mikulicz, Klim Miszkowicz, Mikita Zankowicz, Horain, Kazdontowicz, Kuczuk, Perehunowicz, iako prychożyie na Syczowszczynie; a toie Syczowszczyny połowynu derżał na służbie konnoy Procko Zelinnik, ino ieho kniaź Korecki, budyczy na tot czas starostoiu, oddał zemeninu hospodarskomu tamosznemu Juchnu Woronie, iednaiuczy ieho za boy, a toho otczycza Procka ottol sohnał; teper tuiu zemlu derżyt brat Juchnuw Chrycko Worona a pustotina służebnaja Kłoczkowszczyna w puste łeżyt. Ludi kniaźskiie, panskiie, zemianskije, bojarskiie, kotoryie żywut uw ostroze y za ostrohom, chotia kotoryie y w sełach meszkaiut, a predsia domy swoi w meste majut, ludi Tyszyny: Jwanec Zankiewicz, Ancuch prychożyi, Jakow Słuczanin, Manczur Czornyszewicz, Omelian Hłuszenin, a podaczki dajut z selyszcza Hosena osmdesiat hroszey a try kadi medu Steckowy a Mikołaiewy Hnewoszewiczom. Ludi sami: panowe ich za hraniceju u Mełniku żywut y tam służat, a imenia y ludy swoi w Żytomiry majut: Demid, Anton, Jwan Dubel, Martyn Prockiewicz, Jwanec Prockiewicz, Olexey Laskun, Jwanec Botwinie, Ostap prychożyi, Senko Zapadnicz, Stepan Szostak,

Mitok Wakulicz, Opanas prychożyi, Bohdan prychożyi. Na tot czas samych y ludey ich ne było, nemohlismosia o dani dowedat. Ludi pana Hornostaiewy: Mitko Szczerbinicz, Petr Tołstyi, Hrynec brat ieho, Jlia Szczerbinicz, Protus Hrynewicz, Tyszko Protusowicz, Roman Protusowicz, Jwaszko Pawłowicz, Korotki, Pawłowicz, Denis prychożyi, Chilec prychożyi, Semen prychożyi, Podaczki dajut z seliszcza Tulinskoho czotyry kadi medu, toie seliszcze dwe mili od zamku. Ludi Strybelewy: Chodot Stepanowicz, Chwedor Denysowicz, Maxym Denisowicz, Jwanec prychożyi, Konon prychożyi, Semen Suchta, Roman Tyncewicz, Klim Chaleiewicz. Tyież ludi z seliszcza Pilipowskoho y z Kiczkerewskoho, z Werłokowskoho, Worsićkoho, z Nowoselskoho dani dajut szest kadey medu. Tyie wsi seliszcza od zamku u szesty milach. Ludi paneie Olizarowoie Wołczkowicza: Paweł Serhiewicz, Fedko Woronowicz, Ostap prychożyi, Sawko prychożyi, Stepan prychożyi, Romaneć prychożyi, Zańko Kozakowicz, Hryneć Nowak, Malutko Stepanowicz, Charyton Lichaczewicz, Waśko Belikowicz, Mikita Tołkaczewicz, Minko Nesterewicz, Jałow Holeneszczowicz, Wasyl Soroka, Zańko Horodecki, Jhnat Kapusta, Tołkacz, Maxymowicz, Tereszko Horaczka. Ludi Jesyfa Nemirycza: Wasyl Desynicz, Fedor brat ieho, Bendey otaman z seliszcza Czerniechowskoho; dani dajut pułtreti kadi medu; toie seliszcze try mili od zamku. Ludi Harasyma Chaleckoho: Maniuk Belikowicz, Dawid Maniukowicz, Wasyl ieho brat, Daneć Stepanowicz, Tyszko brat ieho, Wasyleć Pasynkowicz, Małysz prychożyi, Kasper prychożyi, Pawełeć Jlich—dani dajut z seliszcza Jwanowskoho, piat mil od zamku, try wedra medu a sorok hroszey; Panas prychożyi, Tomasz Kozlakowicz, Senko Suchonok, Mefedko prychożyi,—dajut z seliszcza Kołodejewskoho, try mili od zamku, dwe kadi medu a dwadcat czotyry hroszey; Hryneć prychożyi, Kost prychożyi, Jewtuch prychożyi, Jwaneć Maniukowicz, Chilec prychożyi; tyie dajut z seliszcza Wilska a z Chotenowicz, dwe mili od zamku, połtory kadi medu a trydcat czotyry hroszey, a osobliwie daiut na manastyr tamosznyi dwe kadi medu. Ludi Korczowskoho: Panteley Japoncza, Jwaneć Naumowicz, Hira, brat ieho, Zadko Olszankowicz, Kuźma prychożyi, Łukasz

Jeponczyi, Tymosz prychożyi, Juszko Czobotkowicz, Senko Suhajewicz; tyie ludi dajut z seliszcza Korczowa a z seliszcza z Mineykowicz try kadi medu; tyie wsi try seliszcza od zamku szest mil. Ludi Preżowskoho: Maxym prychożyi, Maiowka prychożyi, Minko prychożyi; tyie dajut z seliszcza Prezowa, mila od zamku, poł kadi medu. Ludi Stecka Filipowskoho: Łukianeć prychożyi, Netepec prychożyi,—dajut dani z seliszcza Filipowskoho, sem mil od zamku, dwe wedre medu. Jmenia paneje Olizarowoie Wołczkowicza y syna ieie Jwana. Seło prozwiszczom Toporyszcze od zamku sem mil, czołowieka desiat, daiut podaczki try kopy hroszey, a połczetwerti kadi medu; seło Szersznewiczy, osm mil od zamku, w niem dwa czołowieki, daiut piatdesiat piat hroszey a kad medu; seło zakupnoie Horodiszczsko, sem mil od zamku, słuh putnych osm, a dajut połtory kopy szest hroszey, a dewiatyi czołowiek tamże dajet poł kadi medu a dwanadcat hroszey; seło Sołdiry, sem mil od zamku, w niem słuh piat, a przedse dajut dwadcat piat hroszey; seło Starowiczy zakupnoie, desiat mil od zamku, w niem czołowieka czotyry, dajut połtory kopy hroszey a medu try kadi; seło Tatarowiczy—wysłuha neboszczyka muża ieie pod Kijewom, osmnadcat mil, try potuhi w niem, dajut dwe kadi medu; seło Hłyszkiewiczy, w niem czołowieki czotyry, dajut sto hroszey; seliszcze Wołyncy, szest mil od zamku, pusto leżyt. Hrycka Woronowicza seliszcze Trojanowcy, try mili od zamku, w niem try potuhi, dani dajut połtory kadi medu; seło Mokraticzy, dwie mili od zamku, w niem dwe potuhi, daniey dajut try wedry medu; seliszcze Krosznia—wysłuha, poł mili od zamku, w niem potuhów try, daiut sem weder medu, a służebnych potuhow czotyry, daiut z nich try na cerkow zamkowuiu swetoho Nikoły dwie kadi medu a poł kopy hroszey y bobra, a czetwertyi czołowiek na cerkow swetoie Preczystoie dajet połtora wedra medu; na zemli bortnoy Sehantolinowszczyne odyn czołowiek dajet dwie wedry medu; sieliszcze Szumsko, dwe mili od zamku, w niem potuhow sem, dani dajut try kadi medu, a w werchu pisanom seliszczy Kroszni zemlicu bortnuju swoim nakładom sam robił; koli leto dobroie, tohdy kad medu, a czasom bolszey abo men-

szey. Na rekach: Teterewy, na Kodni z otcyzny hony bobrowyie, na hod bobra abo dwoch y trech, a inszoho hodu ni odnoho. Semena Szczeniiowskoho seliszcze, try mili od zamku, odna pasznia, ludey net; paszniu paszet naymom. Mefedkowo seliszcze, prozwiszczom Mefedkowoż, szest mil od zamku; pasznia; paszet ieie naymom. Tyie wsi zemiane y ludi ich wsi, chotia y w selech meszkajut, a predsia dla popołochu Tatar lete a zime ustawiczne w domoch w meste żywut. Seła, kotoryie pered tym na zamok bywali. Seło na imia Romanow od Żytomira osm mil; powedili tyie meszczanie tamosznyie, iż uprosił sławnoie pamety hospodaria korola Alexandra ieho myłosti pan Dmytrey Kmyta, buduczy na tot czas starostoiu Żytomirskim za pustoie; a y w tot dey czas było w tom sele ludi, kotoryie winni byli zawżdy weżu worotniuiu poprawlaty, ale predsia znowu ne robili, a dwa dni na wesne orali, dwa dni seno w osen kosili y dań dawali pułosmnasta kadi medu, a teper toie seło derżyt knehini Jlinaia ku Czudnowu, iest ich czołowieka piatdesiat; od toho czasu żadnych robot ani powynowastwa ku zamku ne czyniat, ani do osady k zamku Żytomirskomu ne bywajut. Seło Koroszteszów, piat mil od zamku; dano, powedajut, Kmitie Krzysztofu otcu od korola Alexandra hospodara ieho miłosti za pustoież y teper desiat czołowieka y z sochami y z klaczami na zamok służyli, a daley k zamku żadnoie roboty ani oprawy ne czynili; oddano w totże czas. Seło Łowkow, dwe mili od zamku, dano Hnewoszu Woronie za pustoież, powedaiut, y teper desiat czołowieka tajaż tiahł, szto y w tych selech; a roblenia zamku abo oprawlenia horodeń toho ne bywało; teper derżat syny iego, Stecko a Mikołay, a sami żywut za hraniceiu, u Chmelniku. Tohdyż oddano seło Krosznie bratu ieho Jwanu Worone, dano za pustoież y teper szest czołowieka tujuż tiahl tiahnuli k zamku, a robot abo oprawłenia także ne bywało. Seliszcze Jwanowcy; to było seło kosteła rymskoho matki Bożoie u Żytomiry; kotry wże zapusteł kostieł, Alexander korol ieho miłost oddał tomuż Hnewoszu. Seliszcze Popowiczy było kosteła swetoho Mikołaia u Zytomiriż; z toho seliszcza chożywało dani poł kadi medu, a teper, iż kosteła net, tohdy tyie, kotoryie naymity chodiat,

tuju puł kadi na zamok dajut. My tedy król, do pomienioney suppliki łaskawie się skłoniwszy, zwyż wyrażony popis zamku Żytomirskiego z xiąg przerzeczonych metryki kancellaryi naszey wielkiey wielkiego xięstwa Litewskiego extraktem stronie potrzebuiącey wydać y dla większey wagi pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w kancellaryi naszey wielkiego xięstwa Litewskiego, dnia 20 miesiąca Aprila, roku pańskiego 1780 (MDCCLXXX), panowania naszego 16 roku. U tego extraktu, per oblatam podanego, podpisy rąk tak iasnie wielmożnego podkanclerzego, iako y metrykanta Litewskich, przy pieczęci temi wyrażone słowy: Joachim Chrebtowicz, podkancler wielkiego xięstwa Litewskiego. Felix Szubert, metrykant Litewski, manu propria. Locus sigilli. Przypisek zaś tak się w sobie ma: Za sprawą iaśnie oświeconego Joachima na Szczorcach, Ziembinie y Wiszniowie, hrabi Litawora Chrebtowicza, podkanclerzego wielkiego xięstwa Litewskiego, sądowego Orszańskiego, Łosteńskiego starosty. Który to extrakt popisu zamku Żytomierskiego, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych, grodzkich, Żytomierskich iest zapisany.

Книга гродская, Житомирская, записовая, годъ 1780, № 269; листъ 896 на оборотѣ.

XIX.

Описаніе Луцкаго замка 1552.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt drugiego, miesiąca Julij dwunastego dnia.

W roczki sądowe, grodzkie, łuckie, od dnia ósmego, miesiąca y roku, wysz na akcie wyrażonych, przypadłe y sądownie odprawować się zaczęte, przedemną, Woyciechem Pinińskim, stolnikiem Krzemienieckim, podstarostą grodzkim Łuckim, y xięgami ninieyszemi, grodz-

kiemi, Łuckiemi comparens personaliter urodzony Jozef Tyczyński, ten extrakt z xiąg metryk koronnych, z wpisaniem w nim popisu zamku Łuckiego, w roku tysiąc pięćset pięćdziesiąt drugim, na papirze ordynaryinym, z podpisem ręki iaśnie wielmożnego podkanclerzego, przy peiczęci koronney, na wosku czerwonym wyciśnioney, sporządzonego, ratione introcontentorum do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich per oblatam podał, którego popisu osnowa takowa: Stanisław August, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Jnflantski, Smoleński, Siewierski y Czerniechowski. Oznaymuiem tym listem extraktem naszym, komu to wiedzieć należy, iż w xięgach metryki kancellaryi naszey wielkiey wielkiego xięstwa Litewskiego znayduie się popis zamku Łuckiego, za nayiaśnieyszego praedecessora, króla iego mości Polskiego, wielkiego xięcia Litewskiego, Zygmunta Augusta, w roku tysiąc pięćdziesiąt wtórym, sporządzony, y supplikowano nam iest przez panów rad y urzędników naszych, przy boku naszym rezyduiących, abyśmy ten popis zamku Łuckiego z tychże xiąg metryki kancellaryi naszey wielkiego xięstwa Litewskiego per extractum authentice wydać pozwolili; który od słowa do słowa, z ruskiego wypisuiąc, tak się w sobie ma: Zamok Łuckoi za deržania kniazia Andrea Koszyrskoho. Zamok sam murowany weś. Nayperwey weża worotnaja, kotoruiu powynny kryty wołost Kobryńskaia; na tot czas pokrytyie welme staroie y opadło. Od toje wieży worotnoi wszedłszy w zamok, na lewo stena wsia aż do weży—władycznyia; oblankowanie dobre uprawłeno z skarbu hospodarskoho. Taia weża władycznaia dobre też oprawłena y nakryta; od toi weży władycznoy aż do tretiey weży, kotoraia stoit od reki Styru, stena stoit bez oblankowania, hoła;, tuju też weżu winni kryty Kobryncy, ale na tot czas oblankowanie welme stare y opało; a od toie tretey weży aż do domu derewenoho, kotory stoit w stene, także stena wsia ta iest bez oblankowania, hoła; a od toho domu derewianoho do pałacu murowanoho, kotory stoit zasia nazad podle weży worotnoie w stene, także taż stena stoit ne kryta bez oblankowania y hrebeni na muru wezde sia porysowali. Pałac ho-

spodarski murowany. Tot pałac hospodarski poczał sprawowan byty od byskupa Łuckoho, nebożczyka kniazia Falczewskoho. Tohož pałacu murowanoho w dołżyniu, iak w steni stoit, dwatciat ośm sażeń, a w szyryniu pałacu szyść sażeń, a w wyższyniu useho ioho od zemli aż do werchu deset sażeń. Na tot czas pokryto po włoski czastoju wiaziu y czerepiczoju polewanoju; gmachi w nym dwa, po czetwertuju (sic) schowanie na dole cztery, a na hore cztery. Niżli ieszcze w nim niczoho ne hotowo; kamenia tesanoho do dwery y do okon iest nahotowano podostatok; weży wsi od zemli aż do posiabitia derewianoho w sebe wyszyny maiut piat sażeń, a stena oblankowaja wyszki aż od zemli gore koło zamku cztyry sażni z hrebeniami. Budowanie w zamku: cerkew murowanaja swiatoho Jwana Bohosłowa, dom w stene budowanya derewianoho, to iest switlicy dwe na podkłetach sosnowych; meży nimi seń deszkoma pobita; pered senmy ganok. Teież choromy syndety (sic) kryty, niżły wże pokrytie wse pohnyło. Wodle toho domu prystawłena swetłyca, naprotyw—komora na podkłetach, meży nymy seny. Ty choromy napoł zhnyły wże, bo też ich nyczym ne nakryto. Podle tych na drugey stronie chorom świetliczka na potkletyie, naprotywko ganok syndeto (sic) kryto, y to te stary choromy; kuchni dwe derewianych: odna z nych dranyciamy kryta, a druhoi połowica dranyciamy kryta; obydwe napoły zhnyły. Dwor władyki zamocznoho. Broń zamkowaia. Deło spiżnioie stoit pred zamkom u pryhorodku bez pokrytia, łoże okowane po starośweckiey, ałe wże zhnyło; koła okowany były, niżli z nych szyny mało ne wsi obydrany; samo wdołż połdewiaty piady; lewkowy hołowy z neho czotyry wylity; kula do neho troch piadey około, a wsiech kul do neho kamennych piat. W zamku powiet z dwóch storon ku muru pryhorożono a z tretey storony dwery bez zamka y zaszczypok, a z czetwertoy storony nyczym ne pryhorodżano. Pod toie powetoiu deła stojat spiżnoie okowani samo w łoży po staroświeckiey, odnym obruczom deržyt sia w łoży, a try obruczy obłamany y łoże staroe; koła w neho, niżli z kołodicy buchwy zabrany, lewkowe hołowy w neho nyżły dwe; wdołż ioho ośm piadey; kula mała by byti do neho pułtretiey piadey, niżli kuli do neho

żadnoie net. Deło spiżnoie także po staroświeckiey okowano w łoży y koła okowany, pod herbom Pohonyu, wzdołż dewiaty piadey, wyłyty z neho dwa ucha, z koły żelaznemi, kula do neho mała by byty pułtrety piady około, niżli kuli do neho żadnoi nit, a z koł wsi buchwy zabrany; osi pod wsimi deły nowyie, niżli deła odno na osiech stoiat, a ne kowano żadneho. Deło spiżowoie tym obyczaiem iako mozdziry, w łoży staryi; obruczy cztyry z neho zniatyi, odne odnym sia obruczom deržyt w łoży, a łoże zhnyło; koła nekowany; wdołż ioho piat piadey, herby na nym (изображение герба) tym obyczaiem, samo z trema uchy, a kolca w nych net żadneho—, obebrany; kula do neho około czotyry piadey, a kul do neho wsich dwatciat iedna. Deło spiżowoie na weży od mesta, kotoraia sływet Władycznaia: łoże okowano po staroświeckiey na kołach prostych y lychych welme; wylity z neho dwe hołowy lewkowyie, niżli odbyta odna hołowa y kolca wyniato, a druhaia teper iescze z kolcem iest; łoże samo shnyło; wzdowż ioho pułosmy piady; herby na nym tym obyczaiem (изображение герба), kula do neho mała buty pułtreti piady około, niżli żadnoi net. Deła spiżnych dwoie; kula do oboch rowna, niżli odno dowszeysze ośm piadey, a druhoie pułosmy piady; łoża staroświeckieje, koła w nych prostyie, ałe wse wże pohnyło; kuli do nich iak u kaczoie iayce; do obuch tych—kul żelaznych, obłytych swincem, dwatcet szest. Dieło spiżnoie na wieży worotniey, w łoży prostom y koła prostyie, y wse pohnyło, a wzdołż ioho dwanadcit piadey; kula do nioho iak husiatoie iayce, a kul w nich żeliznych, swincem oblitych, do neho szisnatcit. Dieła dwa, zpiżnoież odnoie formy starosweckie, w kołodach pryprawłeny, na prostych kołach, wse pohnyło; wzdołż ich po pułosma piady; kula menczey kurczoie iayce; kuł do oboch nich szisnatcet; dełce spiżnoie odno, hołowneju łeżyt, skrywleno welmy: powedajut, iak horod horeł, z weży spadło; wzdowż ioho piat piadey, a kula iz hołubnoie iayce; spiży delnoie piatdesiat dwa kameni; deło było, ałe sia roztopyło. Form do wsich menszych dieł tolko odna kamennaia; u inszych wsich puszkar powedił, iż ich rozterali. H a k o w n i c y. Hakownyć w nych szyśtdesiat piat, meży tymy hakownicamy u niekotorych kurków niet; kijów do strelania piat; kul

do hakownyć y do kiew dweste y piat, a form tylko dwe żeliznych, a kamennych też dwe, a do inszych hakownic form net, a prochownice do wsich hakownic y do kijew wszech odna. Porochi. Puszecznoho porochu dwi solanki, hakownycznoho desiat funtow, ale też rucznicz niet. Sera. Sery wseie dwatcat funtow. Salitra. Saletry odno tretina solanki. Swinec. Swincu sztuka, szto człowiek może od zemli podniaty, a dwe sztuki menszych: obedwie człowiek może zaraz od zemli podniaty. Na tuiu weżu worotnoiu, hde tyie dieła schowanyie, to iest skarbnica, y schody murowanyie y derewanyie welmy zły, y s trudnostu na neie zeyty może, a inde podle swetlicy wchodiat. Pus(z)kar zamkowyj, imeniem Tryk Wereławowic(z), oseły od trech let na tom zamku; z skarbu hospodarskoho idet iemu dwatcat szyst kop hroszey, a wynen robyty poroch z dostatku zamkowoho, kolko potreba, dieła, hakownicy oprawlaty; niżli powedił, iż starosta iak żeleza tak dostatku na roblenie porochu iemu ne daiet, a żeleza daiut na wsie potreby zamkowyje rudniki na to osobływe, on sobe u nich za to peneźmi beret. Prostoronnost zamku. Zamku samoho wzdowż od bramy worotnoie mimo władyczyn dom do Stery piatdesiat y pułpiata sażnia, a w szerynyiu iakoby od kuchoń do domu derewianoho, kotory w stene stoit, bolszey czteryciat ośm sażeń. Kołodeź. Kołodeza w zamku pry horodku, ani potaynika ku wode net, niżli łatwo o wodu, bo reka Styr pod stenoiu zamkowoiu wezde. Hora zamkowaia. U bramy worotnoie, u mostu zamkowoho, hory desiat sażon; w tym meste y rowow cztery sażni, a z druhoi storony, od reki Styra, to iest od odplitniey czternatcit sażen, rowu net że, a z czetwertoi storony od mesta zasia ku brone worotney sziśtnatcit sażon hory, rowu net że, parkan. Pryhorodkowaia weża worotnaia. Winni robyt wsi kniazi y panowe y zemiane powitu Łuckoho; sprawłena taia dobre, z zwodem, z łancuchom odnym. Perwaia horodnia od weży worotneia, kotoruju wsi zemiane powynni sut robyty. Jduczy w zamok u pryhorodku po lewie kniazia Matwieja, a kniazia Andrea a kniahyni Teodorowoie Czetwertynskich, a kniazey Sokolinskich y Chołonewskich, a pana Jwana podskarbeho z Wyszkowa y z inszych imeney; odno pomost

w ney nespołny, a ne obmazana. Podle tei horodnia Roweńskaia bez werchu y pomostu y ne obmazana; za neiu horodnia Sadowskaia kniazia biskupa Łuckoho, stara, oblanków ni pomostów niet, ani też staroho obmazania y robyty ieie ne choczut. Za neiu horodnia Michała Berestejskoho, a Wasyla Siomaszkowicza z Horodena a Jwana Bełostockoho z Lubitowa a panie Dachnowoie z Zubilna. Za neiu horodnia kniazia Krokotki z Jałowicz, a Jacka y Tomiła Woroniczów, a Stania Jałowicza z Bukoymy a z Bakowec, a pana Montowta z Młynowa a z Pekułowa, a Hrycka Pryweredowskoho z Pryweredowicz, bez werchu y bez pomostu y ne obmazana. Za neiu horodnia Podhayskaia, a panow Hulewiczów z Dołhoho, a Wasyla Branskoho z Brań, panów Siemaszków z Buzań, Kozińskich z Borysowa, Rysczowskoho z Rysczowa, pana Michayła Hulewicza z Słuchowa, dobre uroblena. Tut Peremyslkaia weża sama dobra, niżli ne obmazana, a strełby na ney żadneie niet. Podle toie weży dom kostolney murowany w stene czotyry horodni zaniał nyżey pisanyie; wzdołż ioho czotyrnatcet sażeń. Horodnia kniazia Wasyła Kostantynowicza z Krupoy; horodnia Torhowickaia y Teresczenskaia, ymeney kniazia Jwana Masalskoho, a Perekalskoho z Perekal, a Wasyla Juszkiewicza z Kołmowa, a panoie Dachnowoie z Woyniey; Horodnia kniazia Dmitreia Sanguskiewicza z Holatynia, Osczowskoho z Cewowa; horodnia Babińskoho z Babyna, a Bohurynskoho y Posiahowskaja y Pneskaia; od toho domu murowanoho zasia horodni poradkom stoiat: horodnia paneie Bohuszowoie, podskarbinoie Zamoyskoie z Jarosławic, a Piotra Siemaszka z Dobratyna y z Omelenieka y z Deneża, Wasyla Semaszka z Rykań, y z Topola, y Matyscz, a pana Montowta z Koblina y Orszynina, a Chomakowa z Mordwy, a pana Hryhorya Chotkiewicza z Bereha, a Matyiasza Zienkiewicza z Ostryiewa, werchu ni pomostu nit, ani obmazana. Za neiu horodnia pana Serbina Chorużoho z Chorochoryna, Wasyla a Fedora Oneszkowiczów z Witoniża, a kniazey Woronieckich z Woronina y z Trystenia, mało ne wsia pobita, niżli ne obmazana. Tut weża Pinskaia, zbudowana dobre, niżli ne obmazana. Podle tej weży horodnia Krasnoselskaia, Stawrowskaia,

Podłożeckaia, starostycza Wołodymyrskoho, Kolniatyckaia, kniazey Czetwertyńskich, Jwkowskaia, Jacka Pruskoho, a kniazia starosty Łuckoho; Suchowolskaia wsia zhniła; odna ieie połowica stoit. Za neju horodnia panów Czaplićow, a Wasyla Petrikiewicza, Michna Chrennickoho, Hrycka Promczeykowicza, a Macka z imenia ich Kurozwan, a pana Bohdana Siomaszka z Tuczyna, a Żabokryckoho z Horodyscza; a bojare Hołoweńskyie werch kryiut; werch zrublen, ale yspod zhnił, oblankowania niet y pomostu, ani obmazana. Za neju horodnia kniazia Dmytryja Sanguskiewicza yz Zwiniaczoie y z Krasowa, Olizarowskoho yz Olizarowa, Fedora Ochromowycza z Nowosełok, dobra, odno ne obmazana. Za neju horodnia Bokijowa z Peczychwost, Porwaneckich z Porwancza, kniazia starosty Łuckoho z Mirkowa, nedokryta, ne obmazana. Za neju horodnia Chmaryna z Miłocz, Bohdana Siemaszka z Popowicz y z Sernik y z Serhotyna y z Mełnicy, a kniazia Dmitra z Pesoczna, połowey ieie net y to zhniła. Za neju horodnia Rusinowa z Beresteczka, a Medwedowa z Łazkowa, Fedora Seleckoho yz Selca, archimandryta Żydyczyńskoho z Palcza, a Boreykowa z Neruta, ne nakryta ani obmazana. Za neju horodnia kniazia Bohdana Lubeckoko z Korca, nedokryta ani obmazana. Za neju horodnia pana Montowta z Biskupicz, z Lipey, a z Nowoho Stawu, ne pokryta, ani obmazana. Za neju horodnia Wasyla Rudeckoho z Rudki, Rohożynskoko z Rohożna a z Wołkowyi, Smykowskich yz Smyków a Chrenickoho, z Chrennik, Romanowa yz Słonwy, Mykity Kutrowskoho z Kutrowa y z Merwy, a Knehyninskich z Knehnina, ne dokryta, ani obmazana. Za neju horodnia panie Jakubowoie Montowtowicza z Dublan, a Żabokryckich z Żabokryk, panie Michayłowoie Swiniuszkowoie z Testuchowa y z Krupca, a Ałexandra z Oparypes, Fedora, Wasyla Koryteńskich z Korytna, Kozinskoho (z) Kozina, po połowicy roblena y to zhniła. Za neju horodnia Chołonewskich z Borodycz; Haliczańskaja; starostycza Wołodymerskoho z Holatyna, Osczowskich z Cewowa, połowica roblena a z spodu licha. Za neju horodnia pana Michała Swiniuszkoho z Błudowa, połowica zroblena, a zo spodu zhniła, tut weża licha y hniła, bez werchu, kotoruju budujut od zemli fundamenta z imeney kostel-

nych, y cerkownych: kniaź biskup Łucki z imena Wysznewa y z Łuczyc, z Wichtornia, a władyka Łucki zo wsich imeney cerkownych, a władyka Wołodymerski y archimandrit Żydyczynski z imene cerkowych, a kniaź Hołownia Ostrożecki z Oztrożca; tut mur pryszoł, stena nenakrytaia czerez perekop aż u weżu zamkowuiu. Zasia nazad, na druhuiu storonu od weży worotnoie pryhorodkowoie, poszedłszy u pryhorodok, po prowoy ruce horodnia perwaia od weży panow Hulewyczow z imeney ich oyczyznych, a Michna Boratynskoho z Wysznewa, a Wojutynskich z Wojutyna, a Bełostockich z Bełostoka, a werch tey horodni robiat panowie Drozdenskiie, połowyca stoit y to ne obmazana. Podle tei horodnia Mysczyna z Warkowicz, a Michała Woyszeckoho z Woyszek, Bohdana Zahoreckoho yz Zahorec, Korabanowoie z Bujan, kniazey Czartoryskich yz Szepla, Oborskich z Oborka, Tychnowoie Kozinskoie z Zormikowicz, a poboy tey horodni powynny robity pan Serbin Choncza z Bytnia a Radoszyńskije z Radoszyna, dobra, niżli ne obmazana. Za neju horodnia Zenka Baiowskoho z Baiewa, Ozdowskich, a pana woiewody Trockoho z Połonney, dobra, niżli ne obmazana. Za ieju horodnia panow Nesweckich z Nesweża, Czałukowskich z Czałukowa, Hryhorowskich z Hryhorowicz, a Złoczowskoho ze Złoczewa, bez werchu, ne obmazana. Za neju horodnia panow Skreńskich yz Skrenia, Uhrynowskoho z Uhrynowa, a Bełostockich z Horodyszcza, połowica y to ne obmazana. Za neju horodnia Hrycka Promczeykowicza z Diatkowicz, a pana Petra, a Kassjana, a Wasylewoie Czapliców z imeney ich, Jacka Jaseninickoho z Jaseninicz, Hrycka, Jwaszka, Janka z Werchowska, Jana Żareckoho yz Żarec, Michna Krywickoho z Krywicz, Hwedora z Rohaczewa, Fursa Czyżowicza z Szuszebina, Pawła z bratyiu ioho z Bronnik, Bohdana Kraiewskoho z Kraiewa, bojaryna kniahyny Jlinoje Hurka Omelanskoho z Omelanoie, kniazia Iwana z Welickoho, a Michayła Korowaia yz Sełca odna tretyna toie horodni. Za neju pana woiewody Wilenskoho ioho myłosty z Ołyki, a pana Kiszki neboszczyka, starosty Wołodymerskoho, z Worotnewa a z Romanowa, pana Mykołaia Kuchmystrewycza z Dorohostay, a Mychayła Jeła z Malina, a Bohdanowoie Połozkoie z

Połzy, z Stawiscza, a pana Zwera—Tyszkowicza z Kleczàn, kniazia Ostrożskoho y ioho potużników z Woderad a z Derna, z Nosowicz, z Ujezdcow, Falewiczów y z Swisczewa, dobra, niżli ne obmazana. Za neju horodnia kniazia starostycza Wołodymerskoho z Knehinina, połowica ieie stoit, a zy spudu zhniła. Wsich tych horodeń dwadczat ośm. Derywianych horodeń, a to iest poczatok pryhorodka murowanoho, na kotoromu derewenyie robiat. Perwaia horodnia Hułewycza z imenie ich otczyznych, a Drozdenskich z Drozden, a Wojutynskich z Wojutyna, a Michna z Brochowiec y z Wisniowa, dobra. Podle toie horodnia panów Hostskich z Krupoie, a Kozinskoho z Stołmachowa, a Wielhorskich z Wielhor y z inszych seł, a Usiczów yz imeney ich otczyznych, a Wałachowa z Barbyna, a Jełowiczów, a Senka Posniaka z Kwaczkowicz, a Andreia a Semena z Kunewa, a Michayła a Hrycka z Bołotkowec a z Łachowa, dobre uroblane. A za neju horodnia Hawryła a Fedora Bokijewiczów z imenia ich Peczychwosti z innych imeney, a kniazia starosty Łuckoho z Mirkowa, a Porwaneckich, dobra. Za neju horodnia pana Zahorowskoho z Ratnowa, a Ozdowskich z Ozdowa, a Leskowa z Baiewa, a pana woiewody Trockoho z Połonnoie, pusta, nyczoho net. Za neju horodnia Mełnyckaia pana Siomaszka y innych potużników ioho, dobra. Za neju horodnia kniaziw Czortoryskich z Szepla, a pana Michała Swiniuszkoho z Bubnowa, a Mychała Woyseckoho z Woysecza, a Okorskich z Okorska, a Myszyna z Waskowycz, a Byteńskich z Bytnia, a Radominskich z Radomyna, a Michała Kozinskoho z Ozmiłowicz, dobra także. Weża Czartoryskich kniazey sływet murowanaia y pokryta, a za teiu weżeju horodnia kniazia Krokotczyna z imenia ioho Jełowycz, a Jacka a Tomiła Weseniczów z Boratyna, a paneie Montowtowoie yz Młynowa y z Pokałowa, a Hrycka Pryweredowskoho, a panów Jełowiczów yz Bukoymy y z Bukuwec, poczata oblankowanie robyty. Za neju horodnia Jackowoie a Iwana Szymkowycza (z) Sklenia, a Prokopa Uhrynowskoho z Uhrynowa, a Bełostockich z Horodyscza, wroblena niżli ne nakrita. Za neju horodnia Rohozinskoho z Rohozyna yz Wołkowyi, a Michała Chrennyckoho z Chrynnyk, a Wasyla Rudickoho z Rudki, a Calinoie y (z)

Słonwy, Smykowskoho z S(m)ykowa, Kniahininskich z Kniahinina. Za neju horodnia pana Serbinowa z Chorochoryna, a Wasyla Łumkowicza z Neru, Witonizkich z Witoniża, a Woronickich z Woronczyna, a z Trystenia, odno ne nakryta, z Bereżca, a kniazia biskupa Łuckoho z Horodena, a Wasyla Bełostockoho z Lubitowa, panyie Dachnowoie y Drozdenskoho z Zubilna, a Twerdyńškoho z Twerdyń, a starosty Pińskoho, dobre zrobłena: Za neju horodnia paneie Jakubowoie Montowtowicza z Łesnoie, Żabokrickich yz Żabokryk, Kozinskich z Kozyna, panoie Mychałowoie z Oparypes, a Swisczowskich yz Swisczowa, a Korytenskich z Korytna, oblankowanyie odno dwa wenci, urobłena. Za neju horodnia pana Pietostowa z Paszowy, a pana Petra Zahorowskoho, a Petra Nepitusczoho z Ochmatkowa, dobre uroblena. Za neju horodnia Buromlskoho z Boremla, oblankowaneja poczate, czotyry wency. Za neju horodnia zemlan Neświckich s Neswica, a Łobendy z Czetwertny, a Hryhonewskoho z Hryhonewicz, Żołoczewskich y(z) Żołoczewa, pusta i nit niczoho. Za neju horodnia Czapliców y ich potużników z imenia ich, także pusta, odno dwa wenci oblankowania. Za neju horodnia Wasyla Bronickoho z Bronik, a Rohaczewskaia, Koptewskaia, Bystrynskaia, pana Bohdana Siomaszka, a Hrycka Promczeykowycza z Diatkowycz, a Hurka Omelanskoho yz Omelnoie, a Żabokryckoho y(z) Horodyscza, dobre uroblena. Za neiu horodnia Bohuszowoie, podskarbinoie ziemskoie yz Jarosławicz, yz Mordwy, panie Jakubowoie Montowtowoie z Orszyka y z Koblina, a Matyasza z Ostryiewa, a Petra Siomaszka z Dobratyna, a Wasyla Siomaszkowycza z Rykań, a Michayłowoyie Siomaszkowyie yz Omelnika a z Denieoza, oblankowanye try wenci poczato. Za neju horodnia Olizarowska z Olizarowa, Osczowskoho z Osczowa, Fedora a Stecka Ochrymowycza z Nowosełok, a Krasowskoho z Krasowa, a Romanow(o)ie Całynoie yz Ławrowa, a kniazia starostycza Włodymerskoho z Woniaczey, dobre sprawłena. Tut mescza pustoho do weży try sażni; pamiaty net kto robit; na tym mesczy do weży perechodu net. Tut weża, kotoraia sływet Swyniuszkaia, murowanie, a za toju weżeiu horodnia panie Jakubowoie Montowtowicza z imenia ieie Łypowe z No-

woho Stawu, a z Byskupycz, dobre sprawłena. Za neju horodnia Żukoweckich z Żukowa, a Jwanowoie Kosinskoie yz Watyna, Woronnyczow z Tuliczewa, Horzwinskich z Horzwina, a Liniewskich z Liniewa, dobre spraw(ł)ena. Za neiu horodnia kniazia Bohdana Lubeckoho z Korca, dobre sprawłena. Za neju horodnia Babinskoho z Babina, a Posiahowskich, a Kozinskoho z Prus, pusta, net niczoho. Za nejn horodnia kniazia Alexandra Kozynskoho yz Horychowa, a kniazey Lubeckich z Lubcza, a kniazia starosty Żytomirskoho yz Sernik a z Kniahinina, pusta, niczoho net. Za neju horodnia pana Marka yz Żorawnik, Knehininskich z Kniazia, Ochłopowskich z Ochłopowa, pana Gietowtowa z Spikołos, oblankowana, poczate czotyre wency. Za neju horodnia kniazia Iwana Masalskoho z Terhowiczy a z Tereszowa, a Wasila Junkowicza z Kołmowa, Bohdana Perekałskoho z Perekał, a paneie Dachnowoie z Woynicz, pusta, niczoho net. Za neju horodnia Wojutyńskich z Wojutyna, a Drozdenskich z Drozden, bez pokrytia stoit. Za teju horodneiu pusto mestce, ne mohli iesmo dowedaty, czyia by horodnia była. Za neju horodnia Chołonewskich z Chołonewa, Osczowskich z Osczowa, kniazia starosty Wołodymerskoho z Woniuczeie, a Mysczyna z Borodczic, a korolewoie ieie myłosty z Hałiczan, pusta, niczoho net. Tut weża pana Jwana, podskarbeho, a kniazi Czartoryskich, a kniazey Sokolinskich, Chołoniewskich z imene(y) ich otczyznych, murowanaia. A za neiu horodnia pana Mychała Hułewycza z Dołhoho, a Branskich z Bran, Uhowskoho z Uhowa, Risczewskich z Rysczowa, a Jwanowoie Kozinskoie z Boryszkowycz, Wołczka Jakimowycza z Połhan, a pana Bohdana Siemaszka, oblankowanaia, dwa wenci poczaty. Podle toie horodni wse pustyie prysli, kotoryje pered tym rozdał[k] był z rozkazania hospodarskoho pan Wasyley Tyszkowicz, to iest perwszaia horodnia na ime pana Mykołaia Kuchmystrowycza na Dorostai a na imenia neboszczyka pana Petra Koszczyca na Worotniowo, na Zworewo, na Kleczany, a na Połzy, a na Stawyszczy, szczo derżyt Bohdanowaia Władyczynaia, a na Malin Jełowyczów, a na imenia kniazia Fedora Hołowniny z Dorn a Swisczów; taia horodnia pusta, niczoho net. Druhuju horodniu na imynia paneie Michałowoie Swinu-

skowe y na imenia kniazia Wasyla Kurcewicza; taia pustaia, niczoho niet. Tretiuiu horodniu na imenia kniazia Jwana Masalskoho Torhowyciu a na pana Kirdeia Mylskoho z imeniy ioho Pohorynskich; taia horodnia odna ne nakryta. Czetwertuiu horodniu na Wełkoie Krasnoie a na Stawrowo, szto derżyt Olechno Borzobohaty, a na Podłozcy starostycza Wołodymerskoho a kniazia Czartoryskoho, na Kołniatyczy, a na Juszkowskoho a na imenia kniazia starosty Łuckoho na Suchu Wolu; taia pustaia, niczoho net. Piatuiu horodniu na Rowneie a na imenia kniazia Wasyla Konstantynowycza Krupuiu; pusta, niczoho net. Szostuiu horodniu na imene pana Marka z Żurawnycy, a na Ochłopowo, a na Kniazkich na Kniazie a na imenia pana Gietołtowy Spikołosy; pusta, niczoho net. Simuiu horodniu ostatocznuiu na imenie czerkowneie archimandrita Żydyczynskoho; taia zowsim sprawłena iest. Tut za tuiu horodniu weża archimandryczaia z tychże imeniey cerkownych; sprawłena iest dobre, iako ma byt. A od toie weży poszła stena murowanaia czerez perekop aż do zamku werchneho; hoła y pokrytia żadnoho net y hrebeni na ney sia porysowały y pamiety net, koli byli na nyi oblanki.—Budowanie w parkanie. Kosteł murowany biskupstwa Łuckoho; cerkow murowanaja światoho Gmytryia; dwory y placy zemlanskieyi: nayperwey pana Petra Czapliców dwor, panyie Buhuszowoie dwor, pana Wasyla Rudeckoho dwor, pana Bohdana Siomaszków dwor, pana Petra Kadianów dwor, pana Zwera Tyszkiewycza dwor, pana kniazia Matweia Czetwertynskoho dwor, paneie Romanowoie Calinoie dwor, kniazia Ałexandra Czartoryskoho dwor—wpuste łeżyt y pana kniazia Gmytreia Sanguszkowicza dwor—yscze puscze łeżyt, knehyny Jłynoie dwor, Ochremowiczów, Woyszckich dwory—scze u puste łeżyt, pana Petra Kierdyjewicza dwor, kniazia biskupa Łuckoho dwor, pana Jwana Szymkowicza dwor, kniazia Dmytreia Buremskoho dwor, pana Mychayła Swyniuskoho dwor; y cerkow murowana była światoho Jakoba apostoła pusta u ieho dwori; pana Daniła Rohozinskoho dwor, kniazia Chwedora Hołowni dwor, pana Mychała Jełowiczow dwor, pana Iwana Hulewiczów dwor, pana Wasyla władyczyna syna dwor, pana Drozden-

skoho dwor—puste łeżyt; dwor pana Mychała Chrennyckoho, dwor kniazia Matwiia Sokułskoho; dwor puste łeżyt; pana Iwana podskarbioho dwor, pana Mychayła Hulewiczow dwor, pana Jarofeiow Hoskoho dwor, pana Wasyla Litewskoho dwor—puste łeżyt, a archymandrita Żydyczynskoho dwor cerkowny, pana Hryhoryia Hulewicza dwor, dworyszcze cerkownoie—puste, pana Serbina Chorużoho dwor, pana Mychała Ossowskoho dwor, Hawryła Wojutynskoho dwor, pana Mychała Woyszeckoho dwor, Fedora Mysczyca dwor, władyki tamosznioho dworyscze ieho, Petra Siomaszków dwor, panie Dachnowoie dwor; Tychnow—Chomiakowycza dwor, kniazia Jakowa Krekoteżycza dwor, panów Chołoniewskich dworyscze, pana Gietołtów dwor, kniazia Kosyrskoho dwor, Jwana Waszkiewicza dwor—puste łeżyt; Kniażinskoie -Woytynskoie dwor, pana Olechna Kozinskoho dwor, pana Andreia Swisczowskoho dwor.—Prostoronnost pryhorodkowaia. Od bramy pryhorodkowoie do mostu zamkowoho wdołżynu siemdesiat piat sażeń, a wpoperek pryhorodka sto dwatcat osm śażen. Hora pryhorodkowaia. Od mesta hora y row: prystup ne łacny y dosyt prykry; z druhoie storon(y) od południa hora małaia y pochodysta, a z tretyi storony od Styra także.—Storoża zamkowaia. Seła Radomyśla poddanyie hospodarskiie, iako nyżey stoiat dworyszczamy y dymamy imeny opisany, winni były z starodawna dawaty na tydeń po dwa czołowiki na storożu do worot, do bramy zamkowoi; tyie storoży w noczy u worot łeżat z broniamy, a w deń w zamku posłuhuiut staroste y podstarostem joho; a koli obmyniuwaiut sia, dajut horodniczomu kożdy z nich po hroszu a po kuryczy, a tak temu semyi hod, iako po opise nebosczyka Poteja w Łucku, kniaź starosta tameszny honył z toho seła na tydeń po szist storożów, a horodniczy ioho beret na obmene od kożdoho storoża po hroszu y po kuryczy; nadto iescze starosta welit im na zamku w noczy kłykaty, oni peredtym ne klikiwały, niżli starosta wynen naymowaty y teper naymuiut na hod czotyry storoży do pryhorodka: tyie by winny w noczy klikaty na zamku y na pryhorodku, a w deń sterehty też worot pryhorodkowych. Tot naiem, szto im płatiat, abo czym ich naymaiut, wy-

beraiut toie z storożowsczyny, z Mełnyczy imenia pana Siomaszkowoho try kopy, a ostatok pieniazey na kożuchy abo też y na sermiahy wyberaiut z win żydowskich; a krom toho tym czotyrom storożom dawano na rok z dworow hospodarskich: z Krasnoho dwe kołode żyta, a z Hnydawy dwi kołody żyta, a czterysta (husok) soli starosta dawał, niżli teper im toho ne wydał, a oni też wże ne kłyczut. Rok bywaiet im światoho Petra tomu datku, a ieszcze im niczoho ne dano. A okrom mestskich y na meste w noczy storożu zawiduiut mesczane. Mosty. Most pered zamkom czerez perekop: wzdołżyniu ioho dwatczat sażeń, a w szyryniu try sażni; robłen na palach, niżli teper złyi; derewo wynni na most wozyty wołost Czerlenhorodkowaia y zo wsimi seły, szto oddany kniaziu Prońskomu, woiewode Kijowskomu. Most pered weżeiu parkanowuiu: w dołu ioho dwadcat sażeń, a w szyryniu czotyry sażni; na totczas tak złyi; derewo na tot most woziat ludi z imeney zemianskich: z Brozne, z Łubitowa, z Radoszyna, z Wolicka, z Bytnia, z Selca, z Hołoiobow, z Pesocza, z Porska y z inszymi potużnikami swoimi. Robota tych mostów. Ty też mosty obadwa robiat melnyki iako hospodarskie tak y kniaźkije, pańskiie, biskupiie, władyczyny, ziemianskie, hde a kto kolwek w semi milach około zamku młyny maiut, iako ich horodniczy obyszlet, wynny pryity y robyty za swoieiu strawoiu y krom żadnoie pomoczy. Most na ryczy Hłusce urobleny z pryizdu od Jurowyci; wynny ioho robyty mesczane. Most na ryczy Styre. Most czerez ryku Styr, poczawszy od bramy mestkoi czerez ryku Styr do bereha; tot most mesczane y żydowa Łuckaia roblat, a od toho mostu robota wse ludey kniaziatych, pańskich, zemianskich. Perwaia horodnia Murawyckaia imenia pana Hrehorya Chotkiewicza, łycha, znowu robyty treba; horodniczyi dey kniazia starosty tamecznoho, Janko Borowycz, wziaw konia, za te wsy hody ne naprawył. Podle toie horodnia władyki Łuckoho yz Rożyscz, poprawłenia potrebuiet. Za neiu horodnia archimandryta Żydyczyńskoho z imeniey monastyrskich, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Babinskaia a Posiahowskaia, Szymanowskaia y Dublanskaia, poprawłenia potrebuiet. Za neiu horodnia panow Kozinskich z Tołmachowa, poprawłenia po-

trebuiet. Za neiu horodnia Zulińskaia y Lubitkowskaia y Berestkaia y Horodeckaia, poprawłenia potrebuiet. Za neiu horodnia Kniazkaia, poprawłenia potrebuiet. Tamże obweszczeno nas, iż zamkowym derewom, beruczy oblanki, teie horodni budowano. Za neiu horodnia Juszkowskaia, a Suchowolskaia, dobre oprawlena. Za neiu horodnia panow Cieszyczow z piety imeniey ich otczyznych, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Drewnowskaia, znowu robity potreba. Za neiu horodnia Postrężyczkaia a pana Wołczkowa, znowu robity potreba. Za neiu horodnia Worotnewskaia y Malinskaia y Kleczanskaia, poprawłenia potrebuiet. Za neiu horodnia Kunewskaia, Jwaczkowskaia, poprawlenia potrebuiet. Za neiu horodnia Zaiaczyczkaia a Falimickaia, dobre spawlena. Za neiu horodnia panow Hulewiczow, a pana Drozdenskoho, znowu robity potreba. Za neiu horodnia z Krupoy, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Smordowskaia y Preweredowskaia y Beresteckaia, dobre sprawłenaia. Za neiu horodnia Smordowskaia y Preweredowskaia y Beresteckaia, dobre sprawłenaia Za neiu horodnia Wełyckaia a Korowajewa, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Sklenskaia, dobre sprawlena. Za neiu horodnia panow Białostockich—Ohrynowskich z dwoch imen, naprawłenia potrebuiet. Za neiu horodnia Łubeckaia, naprawłenia potrebuiet. Za neiu horodnia Białostockaia a Żukowskaia, (naprawłenia) potrebuiet. Za neiu horodnia Hulanyckaia y Ozdowskaia, naprawłenia potrebuiet. Za neiu horodnia Jasenyneckaia, Rohaczewskaia Szpakowskaia, Diatkowskaia, Zaryczkaia, Werchowskaia, Kryweckaia, Bronickaia, Koptiewickaia, Tuszebinskaia, a Kerkominskaia z nimy; tiy horodni dobre sprawłeny. Za nemi horodnia Ostrożewskaia, y Wynnickaia, y Terechowskaia, dobre sprawłenaia. Za neiu horodnia Romanowskaia a Dorostayskaia, Swisczowskaia, Pułhanowskaia, Połzynskaia, Kneruckaia zo wsimy popłecznykamy, dobre sprawłena. Za neiu horodnia pana Matyasza Ostryiowskoho, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Zatureckaia y Bronskaia y Oborskaia, biskupa Łuckoho, poprawłenia potrebuiut. Za neiu horodnia Paszowskaia, Ochmatowskaia, poprawłenia potrebuiet. Za neiu horodnia Szepelskaia, dobre sprawenaia. Za neiu horodnia Woysieczkaia y Bubnowskaia, Kuckaia, znowu

robity potreba. Za neiu horodnia Oparypeskaia a Nemirowskaia, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Radoszyńskaia, naprawlenia potrebuiet. Za neiu horodnia Serbinowa, a Hnewoszewaia, a Bytenskaia, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Chobułtowskaia a Chmelowskaia, poprawłenia potrebuiet. Za neiu horodnia Laskowskaia a Bohatyczkaia, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Wasyla Czaplica y z imenia ioho, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Połeckaia, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Neświeżkaia y Czarukowskaia, Hryhorowskaia, Złoczowskaia, poprawłenia potrebuiet. Za neiu horodnia Jwanczyczkaia, szto Czaday derżyt Jwanczyczy za Wołodymerom, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Wielhorskaia a Kołesnyckaia, znowa robity potreba. Za neiu horodnia preorowe z Nowoho Stawu, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Letenskaia, poprawenia potrebuiet. Za neiu horodnia Paszkowyckaia a Zaiaczyczkaia a Radowyczkaia a Kłuskich, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Bohuryńskaia a Płoskaia, poprawłenia potrebuiet. Za neiu horodnia kniazey Czetwertynskich, a kniazey Sokulskich, a Wyżkowskaia, poprawlenia potrebuiet. Za neiu horodnia archimandrita Żydyczynskoho z Boremela, poprawenia potrebuiet. Za neiu horodnia panow Montowtowiczow z Młynowa, poprawłenia potrebuiet. Za neiu horodnia władyki Wołodymerskoho z imeney cerkownych, poprawłenia potrebuiet. Za neiu horodnia Horzwińskaia, poprawłenia potrebuiet. Za neiu horodnia z Wełykoho Krasnoho, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Podłyżeczkaia, poprawlenia potrebuiet. Za neiu horodnia Horodynskaia, poprawłenia potrebuiet. Za neiu horodnia Stepanskaia, poprawłenia potrebuiet. Za neiu horodnia kniahyni Koreckoi z Jwanczyc, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Wichoryńskaia y Bakowskaia, Łysczynskaia, Klebanskich ludey, na dwa żołoby, poprawłenia potrebuiet Za neiu horodnia Małewskaia, znowu robity potreba. Za neiu horodnia Winiczyskaia, dobre sprawłena. Za neiu horodnia pana Petra a pana Kadyana Czaplicow, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Mityszynskaia, Wiczerynskaia a Spraskaia, dobre sprawłenaia. Za neiu horodnia Zatureckaia a Okorskaia a Buianskaia, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Borodyskaia, dobre sprawłena. Za neiu horodnia panow Hułe-

wyczow a pana Drozdenskoho, poprawłenia potrebuiet. Za neiu horodnia panow Jałowyczow z Bokoymy a z Bakowa, dobre sprawłena. Za neiu horodnia panow Weroniczkich, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Połońskaia pana woiewody Trockoho ioho myłosty, dobre spawłena. Za neiu horodnia kniazey Rohowyckich; za neiu horodnia z Wołkowyinia a Podhaiec, poprawłenia potrebuiet. Za neiu horodnia Krasowskaia, poprawłenia potrebuiet. Za neiu horodnia Żadybskaia, poprawłenia potrebuiet. Za neju horodnia kniazey Woronickich, poprawlenia potrebuiet. Za neju horodnia Witonizkaia dobre sprawłenaia. Za neju horodnia pana Jenicza z imenia ioho Poselnyi, poprawyty potreba. Za neju horodnia pana Wasyła Semaszka, poprawłenia potrebuie. Za neju horodnia władyki Wołodymyrskoho, poprawłenia potrebuie. Za neju horodnia pana Alexandra Sołtanowycza z Werboi a Mohylnoie, dobre sprawłena. Za neju horodni pospoł dwi biskupa Łuckoho z Łuczyc, a z Torczyna, a z Wisznewa, poprawenia potrebuiut. Za neju horodnia Hrycka Chmaryna, poprawenia potrebuiet. Za neiu horodnia Warkowskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Biskupiczkaia panow Montowtow, dobre sprawłena. Za neju horodnia Porwaneckaia a Mirkowskaia, poprawłenia potrebuiet. Za neiu horodnia Kurozwanskaia, znowu robyty potreba. Za neju horodnia Tuczyńskaia, znowu robyty potreba. Za neju horodnia Woznesenskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Hniewosza Jałowyckoho z trech imena, dobre sprawena. Za neju horodnia Bludowska, dobre sprawłena. Za neju horodnia paneie Bohuszowyie Jaroszławyczkaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Jaroszewycka, dobre sprawena. Za neju horodnia Olizarowskaia, dobre sprawenaia. Za neju horodnia Peczychwostkaia, na dwa żołoby, poprawłenia potrebuiet. Za neju horodnia Rowenska, archimandryty Kijewskoho z Horodka, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Chorochorynskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Ośmihowskaia Mychayły Kozinskoho, znowu robyty potrebna. Za neju horodnia pana Krokotczyna z Łowicz, dobre sprawłena. Za neju horodnia Taniczowskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia panów Kotowyczów yz trech imenew — z Owłuczynia, a z Jeżowa y z Tyczyna, znowu robity potreba. Za

neju horodnia Swineirzynskaia panie Bohuszowoie, dobre sprawłena. Za neju horodnia Kołpytowskoie, dobre sprawłena. Za neju horodnia Zamliczkaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia panow Całyczow a panów Olechnowyczow z Słonwy, dobre sprawłena. Za neju horodnia z Popowycz, a z Swidnyn y z Chrehotyna, nowo robity potreba. Za neju horodnia Czernewskaia, dobre sprawłenaia. Za neju horodnia z Makowycz y z Sekrow, dobre sprawłena. Za neju horodnia Radowyckoho, dobre sprawłena. Za neju horodnia pana Kisielowa, dobre sprawłena. Za neju horodnia pana Semena Lachowskoho, dobre sprawłena. Za neju horodnia Chorostowskaia y Nowosełeckaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Osczowskoie, dobre sprawłena. Za neju horodnia z Ozdiutycz, dobre sprawłena. Za neju horodnia Puzewskaia y Kobylinskaia a Werbowskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Rohozinskaia a Rudecka, czotyry żołoby, dobre sprawłena. Za neju horodnia Kniehininskaia, dobre sprawłena. Za neju dwi horodni pospuł z Mikulicz, a z Berezowicz, a z Babicz, dobre sprawłene. Za neju horodnia z Jakowycz a z Hubina, dobre sprawłena. Za neju horodnia Testuhowskaia, poprawłenia potrebuiet. Za neju horodnia Korytowskaia, poprawłenia potrebuiet. Za neju horodnia Dublanskaia a Swistczewskaia, poprawłenia potrebuiet. Za neju horodnia Bilickaia, a Oranskaia, a Dryszweckaia, poprawłenia potrebuiet. Za neju horodnia Korusowskaia yz Obuchowa, yz Dehtowa, yz Łaskowicz, poprawłenia patrebuiet. Za neju horodnia pana Mychayła Chrenickoho z ioho imenia, poprawłenia potrebuiet. Za neju horodnia Sielworskaia, poprawłenia potrebuiet. Za neju horodnia Bronskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Osczowskaia, poprawłenia potrebuiet. Za neju horodnia Żurowelicka a Huhowska, poprawłenia potrebuiet. Za neju horodnia Poddubeckaia a Wilhowskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Stawrowskaia a Ceperowskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Rohozinskaia y Szpikołowskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Haliczanskaia yz pryczołku, dobre sprawłena. Za neju horodnia Kutrowskaia, znowa robyty potreba, Zmerdyckaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Kołwowskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Myszow-

skaia, kniazia Alexandra Wysznoweckoho, znowa robyty potreba. Za neju horodnia Koblinskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Hrycka Junczynskoho, Falelewiczow z Merkowicz, robyty zaraz potreba. Za neju horodnia Ratnowskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Dowszkowa, starosty Wołodymerskoho, dobre sprawłena. Za neju horodnia Kodinskaia, roboty potrebna. Za neju horodnia Kornaczewa, boiaryna Kosyrskoho, dobre sprawłena. Za neju horodnia Ochłopowskaia, poprawłenia potrebuiet. Za neju horodnia kniazew Kurczewyczow z imenia ich, dobre sprawłenaia. Za neju horodnia Zwiniaczynskaia, poprawłenia potrebuiet. Za neju horodnia Sadowskaia a Watynskaia yz prysełki, dobre sprawłena. Za neju horodnia Torhowyczkaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Chołoneckaia, znowa robyty potrebna. Za neju horodnia władyki Łuckoho Żabeczkaia y Hubinskaia y Kołodeckaia, dobre sprawłena Za neju horodnia Okoreckaia, poprawłenia potreba. Za neju horodnia Krupeczkaia, znowu robyty potreba. Za neju horodnia Werbejowskaia y Kisielinskaia, znowa robyty potreba. Za neju horodnia Horochowskaia, czotyry seły k toy horodni, dobre sprawłeny. Za neiu horodnia panow Kozinskich, dobre spawłeny. Za neju horodnia Żabokryckaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Poryckaia z czotyry seła k toy horodni, dobre sprawłena. Za neju horodnia Montowtowiczow z Lipy, dobre sprawłena. Za neju horodnia Buzanskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Berezkaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Zahorowskaia, dobre sprawłena. Tych wsich horodeń, kotoreie na mestu Styre sto szysdesiat iedna horodnia, a sami ne w odnu meru: inszaia po piat y po szyst sażeń, a druhiie po cztery, po try, po pułtora y po iednomu sażni. Teśli Łuckii, kotoryi pod mocoju klucznyka Łuckoho, kolko ich czasom buwaiet, bo ne wsi sut swoimy domy osyłyie w mesti: inszyi meszkaiut, a w domach naiemnych, a inszeie żywut (w) mesczan komornykow, powynowactwo ich w zamku samym; ne roblat chorom, tylko rubłenyie stawat y pobywaiut hwozdem żeliznym. Pomoc im daiut lude z wołostey; dwory, ławy, kto przyszłuszyt, na dom zrobiwszy y zapołszy, pro tych prucz (sic), a strawy, y chlib, y pywo, koły robłat, wynni dawaty z klucza czotyry

razy na deń, uzwod dawaty z klucza czotyry razy na deń, zwod wyższoho zamku z drewa hotowoho roblat, starych chorom ne perestawlaiut, a zwłascza kotoryie derewianym hwozdem pobytie, pobywano abo znowa pobywaty potreba, to lude wołosnyie roblat, a inszeje roboty iako po dwerciom (sic) a z naymu roblat; a kotoryi z tesłow pryidet (z) seła, tohdy maiet atamanu tesełskomu sia ukazaty, a hrosz iomu obwesti daty, a na robotu pospołu zamkowuiu z nym maiet tohož czasu poyty; a ieželi by ne poszoł, tohdi ataman tesełski wolin ioho sohrabyty, osadyty bez woli worotnoho y wypustyty bez pozwołenia, takžež y kožnoho teslu wypustyty bez powoznoho y osadyty dla neposłuszeństwa ich, a koły meży sebe poswarat sia, totže ataman teselski ich sudyty maiet, a iežli ich ne osudyt, abo ioho ne słuchaiut, tohdy ataman teselski maiet daty wedaty horodniczomu, a wyna na wynnomu, a wyny na nich za to bolsze niet, iedno try hroszy.— Dworec Hnidawa. Dworec tot na klucz Łucki; od zamku widet odno czerez bołonie. Budowanie w nim: Swetłyczy dwe po try sažni y komora k odnoy swetłyczy pryrobłena, a sency promeszku swetłic net; dwa sruby popołowicy zrubleno. To wse zhnyło. Pohreby dwa, a kletey dwe. Wse toie buduwanie staro shniło. Kuchnia stara za dwoie storony wsia sia obodrała, izdebka na dwore, hde husi y kury sadiat; stawok pod dworom zasypany mesto sažawki; ohorody dwa pod dworom zasyianyie: ieden makom, a druhi horodnim nasiniom. Czelad newolnaia: Jacko y z ženoiu Katerynoju a syn ich Jwaszko; Demko, Natałka, a ženka Owdotka. Bydło: wołow ośm, kuz czotyry, swyney czetwero, husey osmero, kapłunow dwanatcit, kuryi z pisklaty czetwero, a inszych statkow žadnych net. Około dwora płotom ohroženo łozowym, a worota wse stary y ne nakryty. Humno. U humni pułpeta stoha; žyta toho wsieho sto dewetdesiat piat kop. Pasznia. Pasznia toho dworca: na Hnidawe sut ludi, kotoryie pasut, iako iest meży wołostiu, dworysczamy y z dymamy y inny sut opysany; a pomahaiut im žydowa wsia Łuckaia za try dni z dymu po czołowieku.—Dworec Krasnaia. Druhi dworec Krasnaia na klucz že Łucki; na druhi storoni zamku, czerez bołonie widety též. Budowanie w nym: swetłyczy

dwe: iedna protywko druhyie po try sażni; w nych peczy, y ławy, y dwery z zasczypkamy y samy pokryty dobre, a seney promeszku net. Na druhym mesty druhoie dwe swetłycy z peczmy, z ławamy y dwermy, nakryte dobre; także seney net. Jzba czornaja; kuchnia płetenaia z łozy, hłynoiu obmazana; stayni dwe yz łozy płetenie; podłe izby czornoie powet z łozy zpłetena, szto wozy stawlaiut; łaznia: Czelad newołnaia: Opanas Hrynewicz, Harasym a Waśko, bratiaż ioho Hrycowiczy, a Tomiła dewka, sestra ich, Miszko Stankowicz a syny ioho: Hodar a Minczuł. Marko Pyżowicz, Andryi Jaczynicz, a żenki żadney niet. Bydło. Swyney szestero, a inszoho bydła żadnoho net. Humno. Owsa nemołoczonoho dwatciat kop. Pasznia y robota do toho dworcia: ludi toho dworca z dworysczow y dymamy, iako imeny oposle sut opysany, paszniu y robotu roblat. Pożytki w meste Łuckom: z cechow na klucz Łucki prychodyt: z kowalskoho, z kraweckoho, z kusznierskoho, z rymarskoho, kotoryie cechy samy pod prawom mestkim sut y żadnoho powynowactwa any roboty na zamok ne czynat y cechmystra samy sobi obyraiut, odno tot płat uroczysty u hodu na deń swetoho Mekoły, świata osennoho, bud ich mało, bud ich mnoho, płatiat: z kowalskoho cechu kopu hroszy, a piszczoho sześć hrosze; z kraweckoho piat kop hroszy a piszczoho trytciat hroszey; z kusnirskoho piat kop hroszy a pisczoho trytciat hroszy; z slusarskoho kopa hroszy a pisczoho sześć hroszy; sok(o)nniki daiut dwatciat kop hroszy a pisczoho z trytczat hroszy; rybołowy daiut dwi kopy hroszey, pisczoho szyść hroszy; żydowa, kotoraia sia remesłom kraweckim obychodiat, daiut na tot że rok na klucz piat kop hroszy, a zo wsioho zboru żydowskoho idet na klucznyka na Wełykdeń kopa hroszy, a Boże Narożenie kopa hroszy; a z komor kramnych zo wsich, chto sedit na hod, z włastywych swoich po puł kopy hroszy, a z naiemnych po simnadcat hroszy; z tych komor wseho uczynyty może na hod piatnatczat abo szysznatczat kop hroszy. Pożytki zamkowyie: kop szyśt, kapszczyna, korcz(m)y tym obyczaiem daiut: kto w s(w)oim domu własnym szynkuiut medom y pywom, tot daiet try kopy y symnatcit hroszy, a kto w naiemnym

domu szynkuiet, tot daiet połtory kopy y symnatcet hroszy. Tych korczom, szto seho hodu w swoich domach szynkowali, dwadczat szyst, a tych, szto w naiemnych domach szynkowali, osimnatczat. Wseie toie kapsczyzny seho hodu sto osmnadcet kop dwatcet osm hroszy. Szynkary y szynkarki, kotoryie zakupuiut boczkamy med y pywo po domom, a ne ustawyczne deržat, tyie na hod po dwatczat hroszy daiut. Toho hodu płatežnych pryszło osm kup hroszy. Czasom byľsze buwajut, a czasom též menszey. Winy y deckowania win. Deckowanoie, wižowanoie, posocznoie, peresudy, bludiahy—to wse wedle statutu; co rybołowow prychodyt na deń swiatoho Mykołaia u woseń osm kup hroszy, a ony za to wolnost yz starodawna, powedaiut, meli ryby łowyty na rycze Styre, uwerch rykoiu od zamku až do Peremyla: suchom szyst mil, a rykoiu y dwanatcet možet byt; a wnyz rekoiu do Czetwertni: suchom piat myl, a rykoiu ośm myl by było; y z toho płat płaczywały, a teper w Torhowyczy kniaź Jwan Masalski w trech myłach wwerch rykoiu im zaboroniaiet y ich hrabyt; perszyi im tot hrabež uczynyw w sey hod, a tepereszn oho sweta, pered Božym Naroženiem; a do Žydyczna, myla wwerch rykoiu, tamtey zymy poczał boronyty archimandryt o Božym Naroženi, hrabež wczynyw, a władyka Łucki w imeniu swoim w Rožysczach, czetwerty hod iak poczał im łowenia ryb boronyty, od zamku w troch myłach. A tak ony toho płatu wže połnyty ne choczut, ieželi by im toho ne oczysczano abo ne prywerneno y teper tyi hrabeży u władyki y w kniazia Masalskoho.—Młyn. Młyny w Hołeszowi, myla od zamku zaniał, czotyry koły w nem. (Z) połowyci toho młyna y dwoch koł prychodyt na hod wsiakoho zboža szyśtdesiat mac, a czasom bolsze, a połowycy toho młyna dwe koła sołodoweje; y hospodyn ioho myłost na tym seyme prostyw, na mesto oddaty raczył. Na tot młyn starosta dajet dwe czasty zeleza, a melnyk tretiuju. Podwody pod posły y honczy winny buły dawaty mesto Łuckoie, kylko potreba podwod; odebrały sobe od hospodara ioho myłosty toho seymu, sprawy pana Germohenowy prywyley, iž oni ne maiut bulszey dawaty podwod posłom y hońcom, odno odnu podwodu a prowodnyka na koni. Myto. Nam ze prywyleiu

za zemłenoie y wodenoie myto hospodyn ioho mylost wszemu mestu, krom żyda, odpustyty raczył. Stacya. Staceju wynni dawat posłom y honcom klucza hospodarskoho Łuckoho yz seł, kotoroie tiahnut ku kluczu, ze Zwodu, z Podhaycze, z Kołczyna, iako tyie seła sut nyżey dworyszczamy y dymamy imeny opysany, nyzli y z welikoiu trudnostiu, iż ich mało, bo wse od klucza rozdane, a szto komu dano, nyżey iest postanoweno — Parkan koło mesta. Parkan koło mesta wynny robyty wsi mesczane, kotoryie w meste domy swoie majut, na tot czas mesty dobryi, a mesty złyi, a inde y pusto; nekotoryie też kniazy y panowe y zemłane domy sobe w stene parkanowey pobudowały, a inszeie placamy pustoie łeżyt, iako sut imeny opisany: nayperwey panyie Dachnowoie czotyrnatcet sażon, dobroie budowanie; pana Petra Siomaszka simnatczat sażeń, budowanie złoie; paneie Janowoie Zahorowskoie dewiat sażeń, budowanie dobroie, knehini Lubeckoie dwanatcat sażeń, budowanie złoie; kanonyka tamosznoho światoho Jakowa dwatcat try sażni, budowanie dobreie; kniahyni Jłynyie szest sażoń, te pusto; popa ormianskoho dwatcat piat sażoń, to też pusto; Wasyla Petrykowicza dwatczat sażeń, budowania dobroie; Wasylowoie Rykańskoie dwatcat dwa sażni, budowania dwoie; Woronycza pułpiatnaczata sażnia, to pusto; Serbinowa dwatciat sześć sażon, połowycia dobraia a połowycia zła; kniahyni Jłynoie na druhom mesci simnatciat sażeń, to pusto; archymandryta Żydyczynskoho trytciat szyśt sażeń, budowania połowycia dobroho, połowycia złoho; Nepytusczoho plac dewiatnatciat sażeń, preor tameyszy dom zabudował; Andreja Rusinowycza dwanatcet sażoń, budowanie dobreie.—Domy w meste. Domy kniazkiie, panskiie, ziemiańskiie, popowskiie w meste Łuckom, kotoryie ne sut (w) powynowactwje żadnom z mestem: nayperwey pana Petra Semaszka dwa dwory, paneie Dachnowoie dwor y płac miyski, boiaryna władycznoho Żdana Smolijewicza dwor, służobnyka kniazia Czartoryskoho dwor, popa Troieskoho dwor, popa Rożestweńskoho dwor, popa Tyczka dwor, dworysczе pustoie sudowoie, kniahyni Sołtanowoie dwory, Romana Białostockoho dwor, Bohusza Biłeckoho dwor, Siemaszkowoie dwa dwory, dworysczе kniazia Wielyckoho, archimandryta

Żydyczynskoho, panow Jełowyczow dwor, pana Osczowskoho dwor, Bałboszew dwor, Baiewskoho dwor, Bałboszew dwor. Baiewskoho dwor, Weresczylnoie dwor, Jana Bohuszewycza dwor, pana Gietołdow dwor, Zborowskich plac, Korowaiewiczow dwor, Serbinow dwor, Tomiła Woronycza dwor, Wasilewoie Rykańskoie dwor, pana Wasyla Petrykiewicza dwa dwory, popa ormianskoho dwor, kniahini Jlinoe dwor y plac; na Żydowskiey ułyci: cerkwi ormianskoie, Chomiakowiczów dwa dwory, panów Miłowskich dwor, pana Bohdana Siomaszka dwa dwory, Zahorowskoho dwor y plac Jewkowski, kniahyni Łubeckoi dwor, paneje Janowoie dwor, Bubnowskoho dwor, Draczaninów dwor derżyt Barcer y druhi dwor Bondarowoie onże derżyt y tretiy on zbudował na placu Ochrymowskim, Mychayła Ochrymowicza dwa dwory, Swisczewsko dwor, kniazia Kuźmy Zasławskoho plac, Jaseninyckoho dwor, Dutoie dwor, koiazia Matweiów dwor, popa Zdeninskoho dwor, Melechowicza dwor, Stepanow dwor, plac. Na mestu postryhalnia, a miasnyciu zaprodawajut—dwanatcat kop czynyt, a poboryczneie zaprodaiut po sto hroszy wahy; od hospodara ioho myłosti tych czasow im dano na wełykim seyme w Wylni, pożytku iakoho mnoho wynosyt, iescze ne sut swidome; płat na woyta, za horełku prychodyt sto szyśtdesiat kup hroszey; pomirnoho, sczo zboża miraiut, sorok kup hroszey; od cztyroch domow, sto na wuytostwo, beret naymu sorok kup hroszey; od woskoboyni dwatciat kup hroszey, taia woskoboynia od klucza odeysz(ł)a treti hod tomu; od łaźni piatnatcet kup hroszey; od iatok, szczo w domach maiut, szyśtdesiat kup hroszy; prysudu meyskoho z wynamy czynyt bolszy sto kup hroszey; kto miaso z seły prywoziat do mesta na prodażu, na woyta daiet po płeczku od kożdoho bydłaty.—Mysczany Łuckiie: Matwey Sedylnyk, Matwey Łodyżyc, Maxymowa Łucykowaia, Waśko Łukianowicz, Kostiuk Kusznir, Taras Lucynykowicz, Mysko, Fiłyp Baranowycz, Makar Borysz, braty Berodynowa, Jasko Szczołczyn, Andrusiowaia, Andreyko Kraweć, Iwan Kłuwszyn, Jury Łuczyk, Olesko Wołoszenin, Anna Bakun, Tomiło Myńczycz, Malko, Kalenik, Jaszko, Chwedko Cybulin ziat, Stolar Martyn, Iwan Poleszukowicz, Kost, Daniło Sedonik, Hołuza Puszkarewicz, Tomiło Kostiukowicz, Tomiło

Swiec, Kondrat, Jurko Sczebin, Bliszczanko, Tomiło Kostiukowicz, Nahonczy, Ohłoblin, Macko Woskobonik, y Mychayło Łukoszko, Semko Dnbowenko, Opanas, Paweł, Klimko, Awryło Balwir, Wasko Łukianowicz, Pilip Baranowicz, Hrycko Posebyko, Wankowski, Łodyżynaia, Maximowaia, Pilip Baranowicz, Hrycko Swyren, Choma Mateusznoie, Hrycko Paszkowicz, Orysz Trokan, Jwaszkowoia Leduchowskich, Misionowaia, Stepan Lenkowicz, Abbrozy, Owdey, Maximowaia, Andryi Łukianowski, Stepan Likonowicz, Partycha, Denko, Stepanec, Kusznier, Kulwycz, Macko Protuszewicz, Petryk Szlachta, Omisirec, Ostapko, popadia Mikulskaia, Chodko, Stecko Łenkowycz, Szymkowski. Laurynec, (Ch)wedko Paszkowicz, Jasiuta Makarec, kusznir Andryi, Stecko Michayłowicz, Tur Skipor, Sochneyko, Łuczykowaia, Hrecznyk, Noblanka, Sztaszko, Semianowaia, Kulbaka, Tomiło Kozłowicz, Tymosz Misina swiec. Ludy biskupa, kanonyckeie, probowskie, preorowskiie, kotoryie iedno misczanom pomahaiut, a podwody z dymu daiut na hod po try hroszy. Ludy biskupie. Mikita Kostelnik, Libermanowaia, orhanista Kuźma, Jasko Bożnik, Puszkar, Kozeykowaia, Petrykowaia, Paweł Koszkodaw, Zalijowski, Pocz; pop Dimitrowski. Jan Kowal podle Iwana Klawszy. Tych ludey biskupich desiat dworów; płata z nych idet kniaziu byskypu dwatca kop y iednoi kopy hroszy sorok y szyśt. Ludey kanonyckich: Lewko Krawec, Stepan Kusznir, Woiewodka kanonyczny; kanonickich tolko try. Ludy proboszczowyi: Staś Zołotar, Szymko Krawec, Gmitor Szahaydacznyk, Andruszko Krawec, Wasko Pinczuk; probosczowych piat czołowika. Ludy preorowskyie: Ihnat Szwec, Hrysczyna, Radko Kosiłowycz, Iwan Hlewazda, Żuk, Manuiło, Grabowaia yz synmy, Micha(ł) ziat Grabowoie; preorowskich ośm czołowikow, krom dwora. Podle preora dwora plebanski plac łeżyt nedałeko Mykoły światoho, Preczysteyskoho yhumena dwor, melnyka Krumskoho dwor, władyki Wołodymerskoko dwor. Zydow, kotoryi żywut karaimowie: Wolko Misanów syn, Jusko Mszyn syn, Hosta Smanin syn y Kuda Dankow syn, Lewey Sałamów syn, Moszko Juzkow syn, Jacko Smyszyn syn, Symcha Hoswicz, Nison Szmuyłow syn, Wołoszko Soskow syn, Nisön Rudiiowicz, Dańko Szmuyłowicz,

Jasko Mosiiewicz, Mosey Abramowicz, Bohdan Mosyiewicz, Jasko Samsonowicz, Aron Jakowowicz, Awram Szmoyłowicz, Jasko Abramowicz, Bohdan Szmoyłowicz, Jacko Jsykowicz, Jusko Korynewicz, Ławryn Awrynowicz, Awram Simsyn, Datiusz Saszkowicz, Kotisana Szymkowicz. Żydowa rabonowe: Awram Rabiewicz, Jusko Rachmiłowicz, Chamko Szmoin, Awram, Jusko Meszoyczewicz, Chamko Peysak, Jcko, Herszko Czułka, Moszko, Mordus Sałomicz, Awram, Senko Lewonowicz, Howsa, Nuchna, Sinko Ruchnicz, Stechna, Aron Kihida, Arom Hrom Pesla wdowa, Moszko Koslić, Jukan Łowonowicz, Moszko Łazarewicz, Chałtyn, Lewey, Szenko,—to tych try braty, Chetzymow ziat. Dworca Hnidawskoho ludy. Woda Paszkowicz, dworyscze, dym ieden, Martyn Krotkowicz, dworyscze, dym oden; Oleszko a Szapował, dworyscze, dymy dwa; Ratko z bratanyczom, dworyscze, dymy dwa; Kuwan z Jwancem, dworyscze, dymy dwa; Jusko z Oleszkom, dworyscze, dymy dwa; Stepanec z Mykitoju, dworyscze, dymy dwa; Chilimon, Andrey, dworyscze, dymy dwa; Senko Jhnatowicz, dworyscze, dym oden; Waśko a Jhnat, dworyscze, dymy dwa; Petro, dworyscze, dym oden; Dech a Hrynec, dworyscze, dymy dwa; Macko służebny, dworyscze, dym oden. Tych ludey wsich dworyscz czotyrnatcet, a dymów dwatcet oden. Wynność: ohorody owosczowyie horodiat, dwor kruhom ohorożywaiut, stayni na koni z łozy płetut, na kury, na husy, na swyni kożuchy roblat, lednicy też horodiat płotom a ne kryiut, seno z bołota woziat, szto dwanatcet kosarów nakosiat, ałe samy ne kosiat, ono odno hrebut, a sztokolwek paszni na Hnidawe zboża nażnut, to ony wse z pola powynowaty zwozyty; sołodow dranych dwenatcat wynny do browara odwezty, hde im uradnyk każe; drowa, chmel z dwora Hnydawa powynny wezty, także de im każut na strawe uradniczoy; pywowar maiet buty naniat od uradnyka ku roboti pywa; a koły pywa zwarut, tohdi ony powynowaty toie pywo do dwora Hnydawa odwezty, a za to im maiut daty uszatok pywa; podwodu za dwanatcat myl izdiat a uroczystoho płatu daiut na hod klucznyku na deń światoho Petra kopu sorok piat hroszey, a na deń swiatoho Gmytryia pułosmdesiat hroszey y po kurety z kożdoho dworyscza, a na Boże Naro-

żenie za puł hrosza chliba a po kurycy, a na Wełygden piat kałaczow a po piat iaiec (z) dworyscza. Z seła tohoż Hnidawskoho z każdoho dworyscza na deń swiatoho Dmytryia daiut klucznyku wsi pułosmdesiat hrosza y po kuryci z dworyscza, a to za to ony tot płat daiut, iż woły pry sobi (pasut), kotoroie k Łucku (z) solu prychodiat, bo inszoie nichto pasty ne możet, odno ony; za to beret z pastwy od troch wołow hrosz, a osobływe z każdoho woła po dwanatcet hołwazen (sic) soli. Seło Sweż: Jacko Chodorowicza a Jwanec, dworyscze, dymy dwa; Kuryło Ostapkowycz a Choma, dworyscze, dymy dwa; dworyscze pusto treteie łeżyt. Tych dworyszcz wsich try, a dymów czotyry. Wynność. Tyie lude daiut klucznyku uroczystoho płatu (na) hod z każdoho dworyscza po dwanatcat hroszy, a u lita, szto odno potreba, powynowaty na wrad kluczuykowy dawaty: paszy wsiakiie podnimaiut den y w noczy, daiut iałowycy, barany, husy, kury, chlib, med, pywo, a nazad potomuż czyniat koley, koły posoł idiot, wyłykodnoho y kolady daiut z dworyscza kluczuyku po hroszy y po kuryczy.—Seło Kołczyn: Wasko Chaniewicz, dworysczе, dym oden; Onania a Dimitr, dworysczе, dymy dwa; Jwanec Nestorewy a Ostap Szczerbaczewicz, dworysczе, dymy dwa; Lewonko Hrynkowicz o Łuczko Pyłypowicz, dworysczе, dymy dwa; Sedun a Nestor, dworysczе, dymy dwa, Jwanec a Kondrat Myszkowyczy, dworysczе, dymy dwa; Romanec Markijowicz a Sawka Byrkozowicz, dworysczе, dymy dwa; Ostapec Mazanowycz a Jwanec Hulewicz, dworysczе, dymy dwa; Marko Tysiniucz a Kudranec Turczynowycz, dworysczе, dymy dwa; Fedor Wołoszynowicz a Drobysz Petroszewycz, dworysczе, dymy dwa, Zdanec Hłodewicz a Waśko Chaniewicz, dworysczе, dymy dwa; Hawryłec Fedorowicz a Owdey Maczkowycz, dworysczе, dymy dwa; Sydor Jlkowicz a Wasiuta Oleszkowicz, dworysczе, dymy dwa; Babunec, dworysczе, dym ieden. Wynność. Tyi lude starodawnoho płatu daiut piatdesiat hroszey, a na Boże Narożenie sto hroszey, na den swiatoho Mykoły wesycznoho sto hroszey; toż daiut o swiatom Symone z kożdoho dworyszcza po dwoie kur; koladki daiut szyść hroszey a sto iaiec, a na kożdy mesec daiut czerhoju z dworyscza po piatdesiat hroszey, piat doynic a piat dzbanow hliniaych; tołoki służat:

na żyto dwe tołoki, na owes, a dwi tołoki żaty, a den kosiat na kłucznykowym chlebi: klucznyk daiet im, koły tołoki służat, chleb, sol y barana, a koły kosyty pryidut, tohdy z każdoho dworyscza daiut po horszczku welikomu a k tomu iescze y z soboiu prynosiat czotyrnatcet horszkow welikich, szto im tywon w nym iesty waryt; z Rykan daiut na masło czotyrnatcet horszkow welikich, a skoro zapustuie, a do dwa łednie led kołat, ale samy ne woziat, natomest Podhayczane woziat, posła w odnu storonu podnimaiut, koły z ordy idet, iałowicy, barany, husi, kury, med, piwo, chleb, daiut, szto potreba, a pidwody nichto ne chodiat.—Seło Podhaycy: Owcaż Tywon a Mykita Paszkowicz dworyscze, dymy dwa; Lewon Tedorowicz a Manec, dworyscze, dymy dwa; Klim Stepanowicz, Lewko Bohdanowicz, dworyscze, dymy dwa; Bakun Suwostko, Oleczkowicz, dworyscze, dymy dwa; Hrynec Senkowicz, Fałeć Stepanowicz, dworyscze, dymy dwa; Czasko Martynowicz, dworyscze, dym oden. Ohorodniki: Michnowaia wdowa na ohorode, Łukianec Dawidowicz na ohorode, Jrusz prychożyi na ohorode, Jarmoła prychożyi na ohorode, Maruszka na ohorode. Tych łudey wsich dworyscz szisć, a dymów odynatcet, a ohorodnikow piat. Wynnosć. Tyie ludy daiut u hod o swetym Dmitre sorok hroszey a ralca piatdesiat kołaczów y piatero kur y piatdesiat iaiec; o Bożym Narożeni piatdesiat kołaczów, piatero kur daiut; dwe tołoki orut na wesnu y paraninu, a tretiuju tołoku dołżat w oseń, koli żyto sijut: kto maiet swoy płuh, tot swoim idet, a kto ne maiet zupełnoho, tot sprahszisia idet, tož try dni žnut, szto im uradnik rozkażet, o swoiem chlebie; humno horodiat kruhom; na żywotynu—na owcy, na telata y na swyni szopy z łozy roblat y kryiut; na humno mołotiat, szto rozkażut; posły koli z ordy idut, w odnu storonu winni podnymaty, iako y inszoie wołosti; u podwody nihde ne chodiat, odno koli ryby szto ułowiat u w ozercy pod ich że domom, to powynni wezty do Łucka abo do Hnidawskoho dworca. Z tohoż seła Podhayskoho starosta wział czołowieka imeniem Klima Tiszycza y z zemleiu ioho, y prywernuł ioho do kupli swoiei, kotoruiu kupił u żyda Łuckoho u Chazka za trytcat kop hroszey, a żyd kupył u namesnyka Pruskoho u Ordy, a Orda od Jwana

Podolenina; a Jwan, powedaiut, Podolanin winnosti ne meł na to. Ludi dworca Krasnoho y słuhy płatniie: Marko pryieżczy y z synom, dworyscze służebnoie, dym oden; Jwanec Hordunowec, dworyscze służebnoie, dym oden; Zdań Kodkiewicz, dworyscze służebnoie, dym oden; Jwaszko Romanowicz, dworyscze służebnoie, dym oden; pustych dworyscz piat, dymów szyść; wynni za dwanatciat mył ichaty z listom, oraty na wesne wynni dwa dni, a pareninu druhe dwa dni, a szto tam na toy roli posijut, szto oni poorat, to wse oni pożaty maiut. Ohorodniki: Wasyl prychożyi, Fedko Wasylewicz; tyie lude dwa czołowieki do humna z cepom chodiat, a ieśli kotory bude woła mety, tohdy wynen u płuh puscząty na rolu starostie den.—Seło Radomyskoie, powetu Łuckoho, try myli od zamku: Olizar Chodorowicz, tywon, dworyscze, dym oden; na tym dworysczy dwa. czołowiki pod soboiu osadył; Jwaszko Kuzmicz, pułdworyscza, dym odyn; Kalec a Martyn, dworyscze, dymy dwa; Jurko Kusznier z synom, pułdworyscza, dymy dwa; Kudyi a Małoszyi, pułdworyscza, dymy dwa; Mitko Kuzmicz, Hrynec, Jwanec Juszkowiczy, dworyscze, dymy try; Mieżyna, Żuk, Choma Jewchlimowiczy, dworyscze, dymy try; Sidor Rudkiewicz, Paszko, Kondrateć, Sawka Mitkewiczy, dworyscze, dymy cztery; Marko Lenczych, Stepan Juriewicz, Wasyley Jankiewicz a Mikołaia dworyscze, dymy czotyry; Maxym, Choma, a Żuk a Czapik Kowalewiczy, dworyscze, dymy czotyry; Trusz Haponowycz a Protasz Sidorowycz, Bakun a Hryń Jhnatowyczy, dworyscze, dymy czotyry; Hrynec Tymowicz, Jowec Bohdanowicz, Fedko a Tymoszeć Junkowiczy, Owdocha, dworyscze, dymów piat; Jozko z synom Harasymom, dworyscze, dymów dwa; Marko Wasylewicz, Andrey a Motruna Fedorowaia, dworyscze, dymy try. Tych dworyscz wsich trynatcat, a dymow tryiciat odyn. Wynność. Tyie ludy daiut o Welicedni starosti welikodnoho sto kałaczow, sto iaiec, a o Bożem Narodzeni daiut sto kałaczów, try czetweryki owsa, dwanatcat kurow, o swetoy Pokrowy daiut sto hroszey; a winny robyty na Krasnom u hodu sim den, oraty na wesnu deń, a dwa dni na paranyny, a den rałyty, a try dni żnut. Toho seła Radomysla dworyscze na imia Neronowskoje. Buło sim dymow; z tych semi

dymow wział starosta szto lepszych dwa czołowieki na imia Chomu. Andreia Strachłowiczów, a ostatok tuju piat dymow rozohnał W tomże sele Radomyskom na zemlach poddanych hospodarskich poselilisia y, wziaw pola oremskoho od toho dworyscza osemset boczok, z tymy werchu pysanym(y) dymy, y prywernuw do imenia swoioho ku Suchey Woli ludey, kotorych z izbamy y zo wseiu maietnostiu ich pobrał y za soboiu osadił: Tetca, Zanca, Tymoscza, Sydora, Jowtuch(a), Naumena, Owdeyca, Kuzmicz(a), Andreyca, Oleksze, Wasylca, Wołoszyna, Andreyca Wołoszyna, Jwanca, Seńka, Janka, Nikońca, Jwanca, Seńka. Tych wsich dewetnatciat dymów wziaw. Tyież ludy zabranyie, prychodeczy w seło Radomyskoie z imenia starostyna y z Suchoi Wołi, kradut żyto, pszenycu, proso, seno po dobrawe berut, z chiży kradut koni, woły, tož kradut swyni, husi, kury byiut, a spawedliwo(s)ti dey im kniaź starosta ani podstarosta ieho z temy ludmy ne czyniat, a uradnik y służebni kniażie, pryiżdżaiuczy na seło, samych zbywaiut, owsa, sena, syłoiu wedut; ieśli samych w domach ne naydut, tohdy żony, deti zbywaiut,—takož dla toho y ludy sie rozyjszły. J nadto sam, pryiżdżaiuczy, krywdy neznośnyie czynyt, samych y detey zbywaiut, yz izb mesty każet, y sobaki w izbe zapiraty każet, y na robotu do imenia swoieho do Suchoi Woli żenet, ani deń ne roba(sic) poyty ne choczut do imenia swoho; on ich za to hrabył. Hrabeż, szczo im poczyneno: u Jwancza Kuzmicza konia wział, za kotoroho dał połtreti kopy hroszey; u Hawryła Klimowicza dwa woly wział; u Waszka Draha dwa woły wział; u Jwaszka Onyszkowicza konia y woła wział; u Fedka Jankowicza jałowiczu wział; u Mitka Radkowicza kobyłu wział, a nadto też na wsich wział piatdesiat mac pszenyci y desiat hroszey deckowania; staw też weczystyi toho seła Radomyskoho ku imeniu swoiemu Suchey Woli prywernuł. Tuiu Suchuju Wolu pustu był kupił u Dachowoie czetwertyi hod; od tohož dey czasu poczał krywdyty ludey, poznoszywał, zemly toho sełyszcza pozabrał.—Seło Holincow, zamkowoie, myla od zamku: Maxim Macewic, Wasko Nebrasewicz, Jhnat Senkowicz, dworyscze, dymow try; Matwey Oleszkowicz, Andrey Gewtoszewicz, Wiaz Jurkowicz, dwo-

ryscze dymow try. Tych ludey dworyszcz dwie a dymow sześć. Wynność: młyn Hołoszewski naprawuiut, hatiat y zemlu syplut y derewo woziat; muku ze młyna wynny dla zamku prywezty, szto merok na zamok pryidiet, a na Krasnom dworcy wyszepisanom tyie ludy żnut.— Seło Sołtysowo: starce: Juzko Sołtysowicz, Ostapko Chotewicz, Maxym Panewicz, dworyscze, dymy try; Macko Morozewicz, Hrycko Mackowicz, Jewko Kozłowicz, dworyscze, dymow try; Myszko Hryncewicz, Fedko a Demid Sabaniewiczy, dworyscze, dymy try; Onyki Olenisczewicz, Suchey Maximowicz, Hawrik Beykowicz, dworyscze, dymy try; Hryć Stepanowycz, Jwaszko Hryniewicz, Juzko Andronczyc, Mąć Andronczye, Pac Chocewicz, Wasył Chocewicz, Martyn Macewicz, Micko Monkowicz, Seńko Macewicz, Stecko Juskowicz, Petr Cekowicz, Kondrat Cekowicz, Senko Koszkowicz, Hryniec Staskiewicz, Kostiuk Wanciekowicz, Andreiec Woniakowicz, Anany Bohdanowicz, Kostiuk Bohdanowicz, Moysey Bohdanowicz, Andrey Aleckowicz, Leon Połuianowicz, Jwan Połuianowicz, Mojżes Połuianowicz, Mycko Bronewicz. Tych ludey dworyscz dwanatciat, a dymow sorok; a pod nimy szyść stawow na ryczcy Czołnicy; u każdoho stawa po kolesi; kotoryie stawy stoiat nyzey, sut imenem opisane: staw Sołtysów, staw Wasyłkowski, staw Dydowicz, staw Jswoyski, staw Koziński a szosty staw Szopotowski rozkopał kniaź Matwey Czetwertynski, meniaczy buty na swoiy zemli, hranicy ioho, szto powidaiut: reka imeniem Czołnyca pereyszła od zemli kniazia Matweia Czetwertynskoho, a z druhoi storony pryszła hranica sumeży z archimandrytom posered bołota, a z tretoie storony pryszła hranica po Pretoko y Prydielce, a z czctwertoie storony pryszła po staw archimandrytów, a za połowiczy wynność: zeliz daiut na zamok na czotyry płuhy na leto, a kos czotyry, serpow dwanatcat, zeliz swetycnych czotyry, sekir czotyry, uhola daiut do zamku szto potreba do okowania wozow y koł staroscinnych zelezom y ktomu szto by kolwiek zeleza na zamok potreba, daty winny. Starosta beret zelezo na kramach w meste, a ony płatyty winni peniazmi.—Dwory y wołosti do klucza Łuckoho rozdany za starorostwa neboszczyka kniazia Konstantyna, kotoroie byli winny posłow y honcow kniazkich

podnimaty: Sadow (z) prysiołki oddan kniaziu Fedoru Zasławskomu tomu piatdesiat let; Żukow—oddano panu Bohuszu podskarbiemu tomu sorok let; kniaziu Kuzmy Zasławskomu oddano Silno z łowy zwerynymi y bobrowymy hony tomu trytciat let; Mykow—oddano panu neboszczyku Mykicie Czaplicu; Zurawicze oddano Kosczy; Kozniczy oddano panu Dachnu; Hołowczyczy oddany panu Kozinskomu; Zwirewo oddane panu Hoskomu; Kołow oddano kniaziu Konstantynu tomu puł tretciat let abo trocha daley.—Bydło rohatoie małoie y wyłykoie wse tam kormlewano, wsia wołość kluczowaja tam seno koszywali na bydło krolewskoie. Torhowica z prysiołki, kotoroie derżyt kniaź Masalski; Krasnoie Wełykoie z prysełki oddano Borzobohatomu; Peczychwosty oddanyi Bokijowy staromu pamety net; Boruchow oddany Jakowo(wi) Boruchowskomu pamiaty net. Z tych wsich dworów wychożywało na dwor Hnidawski osmdesiat płuhiw; tyie wsi dwory i seła rozdano za starostwa kniazia Konstantynowa w Łucku. Wołość Czernihorod z sioły oddał hospodar ioho myłość, to iest imeny: Kołki, Bruchowiczy a Kozłowiczy kniaziu Prońskomu, woiewode Kiewskomu, tych czasow na walnym seyme. U tych sełech wyszey pysanych: w Kołku, w Czern(i)horodku, w Bruchowiczach a w Kozincach dworyszcz sorok szyść, a dymow dweste y osemnadcat; dani daiut: medu sto weder, krome hroszey y ilnu. Seło Zaborowskoie derżyt Olechno Borzobohaty, dworyscz piat służebnych, a dymow iedynatcat, tiahłych dworyscz dwanatcat, a dymow trytciat try, a ohorodnykow try. My tedy, król, do pomienioney suppliki łaskawie się skłoniwszy, zwyż wyrażony popis zamku Łuckiego z xiąg prerzeczonych metryki kancellaryi naszey wielkiey wielkiego xięstwa Litewskiego extraktem stronie potrzebuiącey wydać y, dla lepszey wagi, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć roskazaliśmy. Dan w kancellaryi naszey wielkiego xięstwa Litewskiego, dnia trzeciego miesiąca Decembra, roku Pańskiego tysiąc siedmset siedmdziesiąt siódmego, panowania naszego trzynastego roku. U tego popisu z xiąg metryk kancellaryi wielkiego xięstwa Litewskiego wydanego, per oblatam podanego, podpis ręki iaśnie wielmożnego podkanclerego, przy pieczęci wielkiego xięstwa Litewskiego, na

wosku czerwonym wycisnioney, w te słowa: Joachim Chreptowicz, podkanclerzy wielkiego xięstwa Litewskiego. Locus sigilli, illius. Przypis zaś na drugiey stronie temi iest wyrażony słowy: Za sprawą iego mości pana Joachima na Sczersach, Ziembinie y Wyszniowie hrabi Litawora-Chreptowicza, podkanclerzego wielkiego xięstwa Litewskiego, sądowego Olszańskiego, Zoslińskiego etc. starosty. Pod tymże przypisem wyraz w te słowa: Felix Subert, metrykant Litewski. Który że to popis, pe roblatam wszystek, z początku aż do końca, słowo w słowo tak iak się w sobie pisany ma, do xiąg ninieszych iest zapisany y ingrosowany; z których y ten wypis pod pieczęcią grodzką Łucką iest wydany. Pisany w zamku Łuckim (locus sigilli). Correxi Szczepkowski, manu propria. Legi cum actis Radwański, manu propria, Reperitur in actis. Attestatur Przewlecki, archiwista przysięgły.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Кіевской Археографической Коммиссіи. дополнительная опись № 163.

XX.

Изложеніе хода продолжительной тяжбы между Бѣлоцерковскими старостами съ одной стороны и владѣльцами Уманщины и Звернигородчины: Струсями, Калиновскими и Потоцкими—съ другой, за право владѣнія мѣстечками: Буками, Шавлихою и Черною Каменкою. 1542—1775.

Po tylu wielolicznych od oboiey strony na wzaiem czynionych o Czarną Kamionkę, o jey naturze, prawie y sytuacyi dowodach, kiedy strona przeciwna w sprawiedliwych o te dobra przełożeniach, lenność niewątpliwą okazuiących, dotąd żadnego nie uyrzała przekonania, niechże ten ostatni, y z własnych jey dokumentów wyciągniony, dowód, na wszystkie zarzuty, jakie tylko w swoim krztałcie przez stronę przeciwną czynione były, odpowiadaiący, sprawi przeświadczenie.

Obrona, któréj tylko używała na odbicie prawa lennego Czarnej Kamionki, liczne dowody któremi dowodziła dziedzictwo włości Umań-

skiéy y w niey będących kluczów, nie przyciągnęły ani przyciągnąć mogą Czarnéy Kamionki, iżby ona słusznie do którego należała.— Pierwiastkowe strony przeciwnéy dokumenta, które wyliczyła do dziedzictwa Buków, czyli Strushoroda, tyle okazuią prawa do Buków, ile do Czarney Kamionki: do Buków bardzo wątpliwe, a do Czarnej Kamionki żadnego.

Minęło sto sześćdziesiąt lat, iak się w dokumentach strony pokazały dobra, Buki nazwane, ale komu nadane, jakim prawem przedtém posiadane? to do dwóchset trzydziestu czterech lat, zacząwszy od przywileyu, roku 1546 Dmitrowi Bazanowiczowi, kozakowi Zwinogrodcowi, danego, a i do dziś dnia jest ukryta. Wszakże tę prawdę dowodzi przywiley Żygmunta Augusta, temuż Dmitrowi w roku wyrażonym dany y poprzedzający rokiem popis zamku Bracławskiego, uroczyście sporządzony.

W popisie roku 1545 wszystkie obywatelów województwa Bracławskiego, za przywilejami nadane, dobra y possessye regestrem spisane zostały. Podał swóy regestr Dmitr Bazanowicz, że nie więcéy posiadał dóbr w gruncie Zwinogrodczyzna zwanym, iak tylko dwie siedliska: Sokołków y Mytkowce. Toż samo w rok po tym popisie weszło w przywiley confirmationis w roku 1546, a o dobrach Bukach ani wzmianki. Od roku więc 1546, do 1592, przez lat 46 posiadali Bazanowiczowie Sokołków y Mytkowce a nie inne, y gdy w roku wymienionym, 1592, wnuk Dmitra Bazanowicza, Fedor Bohdanowicz, kozak Zwinogrodziec, zapisywał Jerzemu Strusiowi, kasztelanowi Halickiemu, substancyą, po antecessorze swoim, Dmitrze Bazanowiczu, nie wyraził w swoim zapisie więcey dobr, jak tylko dwie: siedlisko Sokołków y Mytkowce, bo do więcéy prawa nie miał; zapisana z mocy tego zapisu w grodzie Winnickim przez Strusia intromissia, nie obięła ani obiąć mogła więcey, jak tylko te dwie siedliska.

Wszakże te dwa dokumenta: zapis y intromissia, naywięcéy gruntowałyby dla strony przeciwnéy terazniejszą sprawę, rozwiązałyby takowy zarzut, gdyby okazane były, ale przez stronę przeciwną w roku 1775, przy sprawie z J. W: Stępkowskim, kasztelanem Kijow-

skim, zaprzysiężono, że przez dawność wieków wspomniony zapis y intromissia są utracone, nic dziś pewnego stanowić nie mogą. Lecz gdyby w istocie znaydowali się te dwa dowody, tedy zapis Fedora kozaka nie mogł być na Buki czyniony, gdy prawa do nich nie miał, ani on sam, ani jego antecessor.

Niech się tu sama strona, to iest J. W. Chorąży koronny zastanowi: przysiągł uroczyście przed sądem kommissarskim w roku wymienionym, 1775, że ten zapis y intromissia przez dawność wieków komportowane być nie mogły. Przysięga ta, albo przez niewiadomość strony, albo przez niedoyrzałość plenipotentów y patronów niewinnie wykonana została, bo w swoim summaryuszu przy sprawie z J. W. kasztelanem Kijowskim położył wyraźnie dokument, to iest dekret graniczny, roku 1629, między xiążęciem Zbaraskim a W. Adamem Kalinowskim zapadły, w którym tak jasno jest wyrażony ten zapis y intromissia, że niepotrzeba było in natura tych dwóch dokumentów komportować; a jakże można przysięgać, że te dokumenta zginęły, kiedy one w wspomnionym dekrecie, de actu et data, z wyrażeniem istoty i brzmienia swego, daią się czytać, o czém niżéy.

Po tym więc zapisie w lat 12, w roku 1604, kiedy z mocy konsensu królewskiego Jerzy Struś czynił cessyą starostw Winnickiego y Zwinogrodzkiego na osobę Walentego Alexandra dwoyga imion Kalinowskiego, starosty Bracławskiego, zięcia swoiego, naypierwéy pokazali się Buki, w któréy cessyi, czyli intercyzie, nie już Mytkowców y Sokołówki całości postrzegał kasztelan Halicki, ale, aby względem kupna Buków nie był zkrzywdzony od tych starostw, y aby jeszcze dwa prósła wsród Sinéy wody, gruntowi Buckiemu przyległe, obrać miane wolne były, nayszczególniej ubezpieczał. Takową zawarłszy intercyzę, Struś, kasztelan Halicki, uprzywiliowane y nabyte dwie siedliska przemieniwszy w atenencye do nieprawnych y w przywileju nie będących Bukow, nie już Mytkowczyznę albo Sokołowszczyznę (jakby przyzwoiciey należało) ale majętnością Bucką, w testamencie swoim, w roku tymże 1604, w niedziel 14 po owey intercyzie czynionym, mianuie, y aby taż majętność Bucka, jeżeliby onéy Walenty Alexander Kalinowski wziąć nie chciał, aby

sprzedana była, tym testamentem obowiązuie; dla jakowych by przyczyn Alexander Kalinowski tą się majętnością brzydził y onéy natenczas wziąść nie chciał, y za co tak przyległą do dóbr y starostw Kalinowskiego, zięcia swojego, majętność obowiązuie sprzedać, nauczy strona.

Bo Jerzy Struś, mając dwie córki: jedną za Kalinowskim, a drugą w panieńskim stanie natenczas będącą, rozrządzając fortuną swoją, chciał podobno pewną a niepłonną potomkom swoim zostawić. Wszakże, gdy tego w onym testamencie inne są przyczyny, niech się przy stronie zostaną. Ale że tenże nieprawnym był Buków juriskwerytorem i że nieprawny był jego jurisdator, niżey się dowiedzie. Po śmierci Jerzego Strusia w lat dwie, jak się doczytać można w dokumentach strony, owe Buki zwały się miasteczkiem Bukami i Struśhorodem razem; nie znayduie ten wniosek wątpliwości, iżby od Strusia takowym mianowano nazwiskiem, pozwolić na to można, że, po nabyciu od Fedora kozaka Buków, zaraz imie wzięły Struśhoroda, lecz że te Buki czyli Struśhorod, nie w województwie Bracławskim y w gruncie, Zwinogrodczyzna zwanym, gdzieby im należało, ale w województwie Kijowskiem situm mieli, nie sprzeczy strona; albo więc w roku 1606, w grodzie Żytomierskim, pozwów pięć trybunalskich w miasteczku Buki, Struśhorodem zwanym, położonych od urodzonego Stanisława Jordana y od J. P. Krakowskiego, starosty natenczas Białocerkiewskiego o zbiegłych poddanych y grabieże mieszczan Tetyiowskich y Białocerkiewskich, tudzież ożywiając sprawę działową przez smierć niegdy wielmożnego Strusia, kasztelana Halickiego, spełzłą, są zeznane: zacoby nie w Winnicy, jeśli te Buki czyli Struśhorod w województwie Bracławskim leżeli, ale w Żytomiérzu, w Kijowskiém województwie, były zeznawane tych pozwów relacye? objaśni strona. Wynika ztąd dwoyaka kwestya: jeśli ten Fedor kozak, maiąc przodkowi swoiemu nadane dwie siedliska w gruncie Zwinogrodczyzna, w województwie Bracławskiem leżącym, miał jakowe prawo do gruntu jakiegokolwiek, w woiewodztwie Kijowskiém leżącego, za rzeką Tykiczem Uhorskim, dzielącą starostwo Białocerkiewskie od gruntu, Żwinogrod-

czyzna zwanego; ieżeli tenże znowu Fedor w roku 1592, zapisuiąc Strusiowi Mytkowce i Sokołków (a choćby też nieprawne Buki) sam był tych dóbr po Dmitrze dziedzicem y właścicielem? Obydwie te kwestye następnemi obiaśnią się dowodami; ale że Fedor sam przez siebie, a nie przez przodków swoich, osadzał na cudzym gruncie, bez żadnego prawa te Buki, więc do tych dwoch kwestyi i ta trzecia przyłączona, postanowi y odkryie tego wszystkiego nieprawność. Że nie miał prawa Fedor do gruntów, w Kiowskiém, za rzeką Uhorskim Tykiczem leżących, dowód jasny w przywileiu Stefana Batorego w roku 1584 na założenie miasta Korsunia z ograniczeniem, a przed zapisem Fedora, Strusiowi służącym, na lat ośm, danego, w słowach: „ktoremu miastu z łaski naszéy hospodarskiej granice takowe naznaczamy: od uroczyszcza Olszanicy do Sinicy, do Uhorskiego Tykicza, a od Uhorskiego Tykicza do Siney wody etc. etc.“ y drugim przywilejem Żygmunta trzeciégo, w roku 1593, w rok po zapisie Fedora, zeznanym Strusiowi, na horodyszcze Lisiankę, Czermińskiemu z ograniczeniem danego, w słowach: »horodyszcze Lisiankę na Ukrainie, poniżey Targowicy, pomiędzy rzekami: Uhorskim Tykiczem zwierzchu, aż do uyścia rzeki, nad którą las Maydanów y Bołkun, po Talne rzeczkę y drugą, Kosten nazwaną z wierzchu, także do uyścia, które to rzeczki w Tykicz Uhorski wpadaią, daiemy etc.« Obydwa te przywileje rzekę Uhorski Tykicz za znak graniczny postanawiają, i jeszcze tamtego wieku postanowiły. Do tych dwóch przywiléjów przybył na pomoc i trzeci przywilej krola Zygmunta w roku 1597, w pięć lat po często rzeczonym zapisie Fedora dany, z ograniczeniem mieszczanom Biołocerkiewskim, a ten ukaże granice starostwa Białocerkiewskiego z gruntem Zwinogrodczyzna, postanowi także granice województwa Kijowskiego z województwem Bracławskiém; dosyć będzie miała strona przeświadczenia, gdy ten przywiley wezmie na uwagę, brzmiący w słowach: „od uyścia Fastówki y Jatrani rudkami, niżéy Fastówki wpadającemi w Roś, mianowicie pomienionémi: to jest Olszanek dwie, Obokacz, także część lasu Bołkunowskiego, według rozgraniczenia, posłami naszemi uczynionego, przy podaniu od niego Olszanicy dziedzicowi,

od dzikiego pola na rzeczkach y lasach mianowitych, to iest po Tykicz, etc. etc.“ Gdy więc starostwo Białocerkiewskie, w wojewodztwie Kijowskiém leżące, przytykało gruntami swoiemi do rzeki Uhorskiego Tykicza, alias do téy strony, z któréy Buki zasadzone, y zacząwszy od roku 1597 aż do dziś dnia takową utrzymuje granicę, a jakimże prawem pan Fedor na gruncie Białocerkiewskim osadzał Buki, tak jak jest widoczna, niemaiący żadnego Fedor do Buków y gruntów za rzeką Tykiczem, w wojewodztwie Kijowskiem a starostwie Białocerkiewskiém leżących, prawa; osadzał je iednak, a osadzone bez prawa przedał Strusiowi nieprawnie. Bo w dokumentach strony przeciwney doczytać się można, że ten Fedor miał córkę Helenę, która była Piotra Bahłaja małżonką, y Hordieja kozaka, synowca rodzonego; y gdy się wyzuwał z własności Buków, Sokołkowa y Mytkowców na osobę Strusia, wyzuwał razem z należności naturalnych sukcessorów: córkę własną y synowca. Widać to wszystko z następnych, a na dobra Buki przystosowanych dokumentów strony przeciwnéy, jako ci: Helena Bahłajowa małżonka, Fedora córka, y Hordiey Michayłowicz, synowiec, po zapisie, uczynionym w roku 1592, do roku 1609, przez lat siedmnaście, nie partycypowali żadnéy srubstancyi; z tych miar w tymże roku 1609, sukcessorów Strusiowskich, a juriskwerytorów od Fedora zapozwali na trybunał koronny Lubelski do powrócenia dóbr, przez Fedora przedanych, wraz z uczynieniem kalkulacyi, niemniey powrócenia przywileju, na te dobra służącego. Nawzajem sukcessorowie Strusiowscy, w téy sprawie zapisu na dobra Sokołków, na rzece Konele, y Mytkowce, na Uhorskim Tykiczu, na gruncie, Żwinogrodczyzna zwanym, w wojewodztwie Brasławskiém będących, (a o dobrach Bukach nic nie wspominając) zapozwali na tenże trybunał sukcessorów Fedora, córkę i synowca, do potwierdzenia zapisu, przez Fedora Strusiowi zeznanego. Trybunał, sądząc tę sprawę, Hordieia kozaka wolnym od niéy uczynił, Helenie z Zwinogrodzców Bahłajowéy w urzędzie grodzkim Winnickim na to: jako żadnych majętności y sum po swoim ojcu nie wzięła, ich niéma y mieć nie spodziewa się, przysiądz nakazał. Wszakże teraz rzecz widoczna, że ci sukcessorowie Fedora nie

byli uczestnikami żadney jego substancyi i że on, z krzywdą córki własnéy i bratanków swoich, przedawał te dobra; prawnyż był przez Fedora Strusiowi uczyniony zapis? y czy ten dekret nieprawne nabycie Bukow mógł ubespieczać y potwierdzać, kiédy o to nie było intentowanego do trybunału processu, ale dwie tylko siedliska: Sokołków i Mytkowce, w przywileju wyrażone, a gdyby, posito casu, wygrywali sukcessorowie Fedora u sukcessorów Strusiowskich dobra, w przywileju specyfikowane, mogliżby obeymować Buki, na cudzym gruncie pzez Fedora zasadzone, w przywileju nie będące; y tem się to strona naywięcéy zaszczyca, że w gruncie Zwinogrodczyzna, dwie siedliska czyli cały ten grunt od uprzywilowanego dziedzica nabyła, a to nabycie dekretami trybunalskiemi stwierdzone; lecz gdyby Fedor, mając po antecessorze swoim zostawione dwie siedliska, specifice w przywileju wyrażone, osadzał Białocerkiew, a potém te dobra wraz z innemi zbył komu innemu, możnaż takowe zbycie czyli zapis potwierdzać, y czy za takiem potwierdzeniem trafićby można było do Białeycerkwi? Równy ztąd wymiar y dla Buków; mógł trybunał potwierdzić zapis na Sokołków i Mytkowce, bo przywiléj ma one w sobie, ale osady na cudzym gruncie ani mógł, ani potwierdził, owszém wydaie się to z tego dekretu trybunalskiego, że ten Fedora zapis do samych tylko Mytkowców y Sokołówki służący, w połowie był utwierdzony, a w połowie uchylony, y dla tego dobra wspomnione po połowie z sukcessorami Fedora rozdzielić nakazał, a za poniesione w tej sprawie szkody dziesięciu tysiącami kóp groszy Litewskich ukarał. Wszakże widać to z kroków na tenczas czynionych przez sukcessorów Strusia, że więcéy dbali o nieprawne nabycie czyli ulepszenie tego zapisu na Buki, bo natenczas zasiadłém miastem byli, niżeli o Sokołówkę y Mytkowce, bo puste natenczas znaydowali się; zważyć tu potrzeba ten zarzut y tę nagłość, ktora przez sukcessorów Strusia na ówczas zdziałana była, dla zatarcia swoich nieprawności; wypadał dekret trybunalski roku 1609, dnia 18 Maja, którym nakazano, ażeby dobra, o ktore rzecz była, po połowie rozdzielone były z sukcessorami Fedora; za coż natenczas sukcessorowie Strusiowscy podług tego dekretu

do rozdziału tych dobr nie przystąpili, ale, uprzedzayąc dział, dekretem nakazany, w dni ośm zaraz po tym dekrecie, tamże w Lublinie o nabycie tych dóbr, mianowicie Buków, starali się, y niżeli do działu przyszło, tedy od Hordieja kozaka, synowca Fedora, dopiero dóbr po połowie rozdzielić nakazanych, dnia 25 Maja, roku 1609, w Lublinie, Walenty Alexander Kalinowski nabył, y tak, co ów Struś, kasztelan Halicki, testamentem roku 1604 obowiązał sprzedać, to w lat pięć postarano się kupić; co Fedor nieprawnie posiadał, to od synowca jego Hordieja nabyto; co Fedor na cudzym gruncie osadzał, to trzeba było za należność do Sokołkowa i Mytkowców przyciągnąć i darowizny od sukcessora żądać; co w przywileju Dmitra, przodka Fedorowego, niebyło nigdy wzmiankowaném, to trzeba było koniecznie umieścić; wszakże to widać z owey darowizny Hordieja y pozniey, z działu dnia 14 Lipca w Trębowli, w roku tymże, między sukcessorami Strusiowskiémi postanowionego, iak usilnym sposobem starano się te Buki pod przywilej podciągnąć: w darowiznie Hordieja kozaka jest otworzyste wyznanie, jako osady Strushoroda czyli Bukow, nie był dziedzicem Dmitr, antecessor jego, ale dopiero Fedor, wnuk Dmitra, a stryi Hordieja zaprowadził tę osadę, y słowa czytać téy darowizny: sioła y uroczyszcza Sokołkow na rzece Konełéy, dąbrowy y las nazwany Stepanów Roh po Berezową pasiekę y las Krzywiec, sieliszcze Mytkowiec na Uhorskim Tykiczu y ostrowy Pechryiewskie na Tykiczy y ostrów niżéy y dąbrowę Ochmatową (do póty w przywileju) z osadą **Strushorod** teraz Buki zwane, przez niegdy Fedora Żwinogrodca zawiedzione.“

Slowa ostatnie tey darowizny dostatecznie objaśniają, że nad przywiléy Fedor zawiódł osadę nową, osadę na cudzym gruncie, y chciał ią mieć koniecznie przynależną do swoich siedlisk w gruncie Zwinogrodczyzna sytuowanych, nie maiąc baczności, że przeszedł znak naturalny y graniczny, dzielący grunt ten z innemi cudzémi gruntami; czemuż ten Hordiej kozak nie wyznawał w swoiey darowiznie tego, że te Buki przez Dmitra, (lubo y Dmitr do Buków nie miał prawa) były zawiedzione, dla czego nie wspomniano, że iego antecessor tak

swoich, nadanych przywileyem, Mytkowców y Sokołówki rozciągał rozległość, że aż za rzeką Tykiczem znaydowały się y na nich Buki zasadzone; na ostatek, dla czego Hordiej wprzódy te dobra przedaie, niżeli niémi podziélił, z iakowych przyczyn dekret trybunalski wolnym go od tey sprawy uczynił, a po połowie dobra rozdzielić nakazał, y co też miała za satysfakcyą Helena Bahłajowa, wspólnie do tych dóbr należąca, jakowym sposobem onéy się pozbyli sukcessorowie Strusiowscy, o tém lepiéy wié strona..... Otoż to takim sposobem nabyte przez antecessorów strony przeciwnéy Buki, do ktorych ani Dmitr Bazanowicz, ani sukcessorowie iego prawa nie mieli, bo przywiléj Dmitrowi na rzecz inną, bo zapis Fedora nieprawny, bo osada tych Buków przez Fedora, iako się dowiodło, na gruntach starostwa Białocerkiewskiego zawiedziona; przecież sukcessorowie Strusioscy na to wszystko nie mieli baczności, y, nie dosyć na tém, że dekret trybunalski, darowizna Hordieja kozaka, nie służyły do dowodu y prawności nabycia Bukow, ale, żeby bardziéj takowa bezprawność dotąd ukryta została, nieprawne nabycie Buków ukoloryzowane było, tedy w dni 19 po owéy od Hordieja darowiznie, zawieraią dział dóbr Strusioskich, którym na schedę panny Heleny Strusiówny dostało się miasto Buki, w województwie y powiecie Brasławskim będące; przecież grunt żaden, ani wioska, do starostwa Białocerkiewskiego należąca, nigdy do województwa Bracławskiego nie należała. Takowe tego działu słowa: A na część J. panny Heleny dostała się maiętność ... Podniestrska, to jest: Hawryłowce, Ruda, Braha, miasteczko Woytkowce, Boryszkowce Biłowce y część w Sokole i Huściu, także y części Probożańskie w Probożném, w Hrynkowcach, w Tłustém, ze wszystkiémi tych majętności przynależytościami, do tego y Buki miasto, w województwie y powiecie Bracławskim leżące, ze wszystkiémi uroczyszczami y przynależytościami, tak iak są w zapisie oryginalnym, sławnéy pamięci J. P. Halickiemu od pana kozaka Zwinogrodzkiego służącym, opisane.... y w przewileju specyfikowane“. Jakież to nawet tamtych wieków było upodobanie w Bukach, kiedy koniecznie mieysce w przywileju między Mytkowcami y Sokołkowem naznaczać usiłowano. Zgasło y ustało

nazwisko siedlisk w przywileju wyrażonych, wzmagać się zaczęła osada na cudzym gruncie Bukow, tak dalece, że owe, w przywileju wyrażone, uroczyszcza, za attynencye do Bukow, na cudzym gruncie osadzonych, należeć musieli; zgoła niedbano y na potem o te często rzeczone siedliska, w gruncie Żwinogrodczyzna leżące, ale o Buki y rozszerzenie tey osady naywięcéy starano się, albowiem w lat dwadzieścia po owéy od Hordieja darowiznie, w roku 1629, j. pani Kalinowska, starościna Kamieniecka (iako świadczy taryffa województwa Brasławskiego, do ktorego Buki gwałtownie przyciągnione), z miasta Buków od dymów trzysta siedmnaście, a z sioła nowo osiadającego Mytkowiec tylko od dymów dwudziestu podymne zapłaciła.

Lecz niedość na tém, że te dobra niesłusznie do województwa Bracławskiego przyłączono, a osobliwie Buki, za Tykiczem leżące, ale jeszcze starano się o to, żeby odgraniczone zostały od dóbr innych, w Bracławskim woiewodztwie leżących; tak zaś te niżéy wyrażone ograniczenie iest jasne, że wspomione Buki koniecznie powinny leżeć w Kijoskiem, że grunt Zwinogrodczyzna, w Brasławskiem będący, rzeka Uhorski Tykicz od starostwa Białocerkiewskiego, a rzeka Koneła od dóbr innych ziemskich, w województwie Bracławskim leżących, odgraniczyła; bo tylko niech weyrzy strona w ten dokument, ktorym popisuje się do ograniczenia gruntu Zwinogrodczyzna, sama przekonaną zostanie, że przy tem ograniczeniu zostali się Buki w Kijowskiem, na drugiej stronie rzeki Tykicza, w gruncie Białocerkiewskim.

W roku 1629 wszczął się był spór o grunta Gniłorudzkie, między xięciem Jerzym Zbarazkim, kasztelanem Krakowskim, dziedzicem natenczas miasteczka Bosówki, nad rzeką Konełą osiadłéy, a wielmożnym Adamem Kalinowskim, Winnickim, Bracławskim starostą, dziedzicem części gruntu Zwinogrodczyzna, względem dyferencyi tychże gruntów; na tenczas Kalinowski popisywał się z owym zapisem Fedora y intromissyą, ogół gruntów Zwinogrodczyzny zawierającą; kładną się tu owego granicznego dekretu słowa: przyiechaliśmy do miasteczka Bosówki, nowo osiadłéy nad rzeką Konełą, tam, iż dyferecye były z strony używania gruntów, z owéy strony rzeczki Konely ku Bukom y

Humaniu, nakazaliśmy stronom prawa y dyspozycye pokazować, po ktorych pokazaniu, iż imć pan starosta Winnicki produkował zapis od Fēdora Bazanowicza, kozaka Żwinogrodca, na sieliszcze dwie: Sokołków y Mytkowce, de data w Winnicy, zeznany roku 1592, miesiąca Septembra 2go dnia, przed aktami grodzkiémi tamże w Winnicy zeznane, a przy tym zapisie possessye y ogół gruntów tych uroczyszcz y siedlisk, w którėy possessyi y w ogóle grunty te za rzeką Konełą ('N. B: czemuż nie pisze że za rzeką Tykiczem), ku Bukom i Mańkowcom, miasteczkom impć panów Kalinowskich dziedzicznym, o które kontrowersya zachodzi, zawieraią się, dla tego, za zgodnem imć panów przyiaciół zdaniem, bliższym być imć pana starostę Winnickiego, Jerzego i Marcina Kalinowskich, iako dziedziców przy zapisie y possessyi urzędownie zeznanych, do przysięgi znalazłszy, nakazałem, aby przysięgli w tę rotę: a jako według intromissyi y ogółu opisanego, tym ogółem gruntów Gniłorudzkich nie zaięli; po którém przez ich mościów panów Kalinowskich wykonaniu przysięgi, ia, superarbiter, grunt, o który się dyferencye toczą, to iest, począwszy od uyścia rzeczki Koneły, która wpadła w rzekę Uhorski Tykicz, rzeczką Konełą w górę idąc, aż do wierzchowiny téj rzeczki, mam wiecznie imć panom Kalinowskim przysądzić, wedle intromissyi, Odkrył ten dekret graniczny contenta oney utraconey przez dawność wieków intromissyi, gdy podług tey przysądził grunta y postanowił granice, na ktorą intromissyą przysiągł j. w. chorąży koronny, że iéy komportować nie może, a ona w tym dekrecie wyrażona. Wszakże już dosyć będzie dla strony przekonania, wszakże to własny strony dokument dowodzi, że grunt Zwinogrodczyzna rzęką Uhorskim Tykiczem odgraniczał się, że nawet y intromissya, z mocy zapisu, od Fedora zeznanego, wzienta, nie przeszła pomienionéy rzeki, że Buki, na drugiéy stronie zasadzone, jeszcze natenczas cudzą byli własnością, na cudzych gruntach zawiedzione, bo i przedrzeczony dekret graniczny, (jesli go strona istotnie tłumaczyć będzie) ogłasza dziedzictwo Buków dla Kalinowskich, a do nich natenczas prawa nie pokazywali, tylko na siedliska dwie z ogółem gruntów, ku Mańkowcom y Bukom Kalinowskich dziedzicznych, a granice

rzeką Uhorskim Tykiczem naznacza, i tym granicznym znakiem grunt Zwinogrodczyzna odgraniczył, a Buki na drugiey stronie zostawił. N. B. to tylko ten dekret w sobie zawiera, że Kalinowskich dziedziczne byli Buki y Mańkówka, ale iakowe do owego dziedzictwa mieli prawo, nikt się o to natenczas nie pytał, bo o to nie było tego dekretu, bo Kalinowscy natenczas z iednéy strony mieli spór o rozległość dóbr swoich. Wszakże między uyściem téy rzeki Koneły w Tykicz iest dotąd zasiadła wieś, do Umania należąca, Zielony Roh nazwana, odgranicza się ona z iednéy strony tą Konełą, a z drugiéy rzeką Tykiczem po dziś dzień; za którą rzeką grunta Tetyiowskie, do innego władnienia a nie do Umania należą. Że takowa granica akceptowana była przez antecessorów strony, potwierdza to wszystko w rok po onym dekrecie granycznym intromissya w roku 1630 w dobra Woronne, alias Mytkowce, z téy strony rzeki Tykicz, z któréy grunt Zwinogrodzki, leżące; z mocy zastawnego prawa P. Walentemu służąca; albowiem kiedy dobra wspomnione Elżbieta Kalinowska, Walentego Kalinowskiego małżonka, wypuszczała w zastawną possessyą, takowym sposobem odgraniczyć woźnemu kazała »....Począwszy od granicy Tykicza, aż pod las Krzywiec etc. prosto gościńcem do grobli, Koneła zwanéy, a rzeką Konełą do Tykicza.« A quo ad quem, rzeka Tykicz za znak graniczny wzięta, ale za co dziedziczka natenczas Buków y Sokołówki sama wyznaie y nazywa tę rzekę Uhorski Tykicz, granicą, odpowie strona. Na ostatek, kiedy tak wieloliczne dowody nie przekonały stronę, iż Buki albo Strusborod leżą w województwie Kijowskiem i że gruntowi, Zwinogrodczyzna zwanemu, nigdy nie można było rozległością swoią przechodzić rzeki Uhorskiego Tykicza, dzielącéy województwo Bracławskie od Kijowskiego, graniczącéy starostwo Białocerkiewskie z gruntem Żwinogrodczyzna, niechże ten, niżey wyrażony, dowod dostatnią dla strony będzie konwikcyą, przeciw któremu nie może strona argumentować, gdy ku obronie swéy tegoż samego dowodu używa, którym dostatecznie przeświadczoną zostanie; albowiem w następnych leciech od tych Buków sukcessorowie Strusiowscy dekretem seymowym odsądzeni zostali, wszakże strona przeciwna za naywiększy dowod do

dziedzictwa Buków kładnie ten dekret, sądząc u siebie, że tém nietylko Buki, ale y Szawulichę (między któremi dabrami leży Czarna Kamionka) miała sobie przysądzone, a z tych miar należność Czarnéy Kamionki, ile w środku leżącey, do klucza Buckiego probuie; przystąpić tu potrzeba do sprawiedliwego dekretu owego tłumaczenia, z kim i o co zapadł.... W roku 1643 zapozwani byli przez instygatora koronnego na seym walny Warszawski: wielmożny Marcin Kalinowski, wojewoda Czernichowski y urodzony Konstanty Lubomirski, starosta Białocerkiewski; na tym séymie wypadł dekret takowy: «Oznaymuiemy, etc, iż przed nas y sąd nasz seymowy, walny, sześcioniedzielny przytoczyła się sprawa z regestru sądowego między instygatorem naszym koronnym, jako ostrzegaiącym z powinności urzędu swego dóbr naszych y rzeczypospolitej, powodem, z iednéy, a wielmożnym Marcinem na Husiatynie Kalinowskim, wojewodą Czernichowskim, iako okupatorem tychże dóbr, (ktorychże to dóbr Marcin Kalinowski był okupatorem? pewnie że nie innych, iak Buków, do starostwa Białocerkiewskiego należących), bo mówi daléy dekret: iako okupatorem tychże dóbr naszych, do starostwa Białocerkiewskiego należących, także wielmożnym Stanisławem Lubomirskim, wojewodą Krakowskim y Konstantym Lubomirskim, starostą Białocerkiewskim, jako dzierżawcą tychże dóbr naszych z drugiej strony, pozwanémi»...... O co pozwanemi? o to: iż gdy Marcin Kalinowski został posiadaczem Bukow, za Tykiczem, w województwie Kijowskiem a starostwie Białocerkiewskim leżących, rozszerzać się y wsuwać w grunta Białocerkiewskie zaczął, tak, iż mniemał, że nietylko Buki, ale y Szawulicha do owego Sokółkowa y Mytkowców przynależéć powina, a z tych powodów zapozwał starostę Białocerkiewskiego, iakby o dobra ziemskie, do ziemstwa Winnickiego, y tam, gdy nie stanął starosta Białocerkiewski, proces na nim przeciw prawa o dobra królewskiej natury przewiodł. Oto wyrazy tego dekretu nauczaią w słowach: „iż pozwany, wielmożny wojewoda Czernichowski, mimo istotną władność, jakiś daremny z prawa dziedzicznego urościwszy sobie zaszczyt do dobr naszych i rzeczypospolitey, miasteczka Rokoszwaru, alias Szawulichy, do starostwa naszego Białocerkiewskiego

należącego, dzierżawy mianowego urodzonego Konstantego Lubomirskiego, starosty naszego Białocerkiewskiego, w województwie Kijowskiem leżącego, te dobra nasze, wyżey mianowane, do sądu nienależnego, względem jakoby odięcia y posiedzenia gruntów od dziedzictwa mniemanego, przez rzeczenego wielmożnego wojewodę Czernichowskiego, miasteczka Bukow, które my onemu za dziedzictwo nie przyznaiemy;" otóż y dekret seymowy, słowo w słowo, iak się w sobie ma, wypisany; możnaż go iakim sposobem przeciwnie tłumaczyć? otoż co było nieprawnie posiadane przez Fedora Kozaka, per consequens, przez Strusia y sukcessorów jego od roku 1592, to w lat 57 słusznie odpadło y odsądzone zostało; to, co przodek nieprawnie od starostwa Białocerkiewskiego oderwał, to powrócone zostało, wszakże ten dekret seymowy wyraźnie opiewa daley w słowach: „a dobra te Buki, przez przodka swego od starostwa Białocerkiewskiego oderwane, zatrzymał y Rokoszwar alias Szawulichę jeszcze od tego starostwa Białocerkiewskiego oderwać y w iedność dziedzictwa swego, z wielką szkodą naszą y rzeczy pospolitej przywłaszczyć i pozyskać usiłuie".... wszakże ten ostatni dowód przekonywa stronę, wszak y termin w tym dekrecie ingressowany naucza, o co był pozwany Kalinowski w słowach: „do przysłuchania tego, wskazania win, według upodobania naszego, do uznania prawa y władności dóbr Rokoszwaru, zniesienia y zkassowania przez wielmożnego wojewodę Czernichowskiego na wielmożnym wojewodzie Krakowskim y staroście Białocerkiewskim, Lubomirskich, nieprawnie y niesłusznie otrzymanego przewodu prawnego na nich y na dobrach naszych, przedtém y napotém w iakich kolwiek sądach o te dobra zaszłego y przewiedzionego, a przez wielmożnego wojewodę Krakowskiego y wielmożnego starostę Białocerkiewskiego otrymać na sobie dopuszczonego, także y oderwanych od starostwa Białocerkiewskiego Buków, pod taxą sta tysięcy złotych polskich przez wielmożnégo woiewodę Czernichowskiego do starostwa takoż Białocerkiewskiego, jako własnych starostwu temu dóbr należących, przywrócenia." A gdy za takowym terminem Kalinowski nie stanął, nastąpiła kondemnata; o nieważność takowey kon-

demnaty, z racyi, któreby potem na terminie wniesione były, Kalinowski zaprotestował się, potém sprawa do widzenia pryszła y do przyszłego seymu odłożona została. Możnaż teraz mówić, że Czarna Kamionka iest ziemska y do Bukow należy, gdy y Buki nié są ziemskie? możnaż przeciwną Czarnéy Kamionce naznaczać ubikacyą, gdy się dowiodło, że ona nad Tykiczem, między Bukami y Szawulichą leżąca, innéy ubikayi mieć nie mogła, iak wyżéy wyrażoną, od starostwa Białocerkiewskiego będąc odłączona, które starostwo graniczyło zdawna y dotąd po rzekę Uhorski Tykicz. W roku 1645 wypadał znowu dekret seymowy, którym się strona naywięcey popisuie. Słowa czytać owego powtornego dekretu daią się: „ponieważ strona pozwana, to iest wielmożny wojewoda Czernichowski, pokazał przed nami y sądem seymowym przywiléy oryginalny, roku 1546, na te dobra, o które sprawa toczy się, jészcze przed unią woiewódstw tamtych, prawem dziedzicznem dany, tedy my wielmożnego woiewodę Czernichowskiego przy tychże prawach, wyżéy mianowanych, przed sądem naszym produkowanych, czasy wiecznemi zostawuiemy y zachowuiemy.“ Gdzież prawo do Buków? gdzie są w przywileiu Buki albo Szawulicha? czemuż to Kalinowski nie pokazał natenczas zapisu Fedora y następnych od sukcessorów jego tranzakcyi? potém, kiedy ten dekret (iak strona mówi), przysądził Buki y Szawulichę Kalinowskiemu, niechże pokaże ograniczenie tych dóbr; wszakże ten dekret kommissarzów do rozgraniczenia wyznaczył, gdzież dekret graniczny? gdzie y iakowe było tych dóbr rozgraniczenie? nie pokaże tego strona y być to nigdy nie mogło, bo wspomnionego dekretu nie było, a gdyby y był, jakże odgraniczyć te dobra nakazał; oto słowa tego dekretu 1645 są takowe:....“ którym to kommissarzom zlecamy, aby, zniosłszy się między sobą o czasie na to sposobnym, czterma przed terminem niedzielami, strony obydwie listem innotescensyi swoich obwieściwszy, na dobra te, o które sprawa toczy się, podług granic y opisania mieysc w tym przywileiu oryginalnym wyrażonych, ziechali, też dobra y grunta dziedziczne od dóbr naszych starostwa Białocerkiewskiego rozgraniczyli“.... Czy

mógłże natenczas Marcin Kalinowski, zyskując takowy dekret, zezwolić na takową regułę; wszakże wyżey przywiedzony graniczny kompromissarski, roku 1629 zapadły, dekret, odgraniczył grunt Zwinogrodczyzna po rzekę Uhorski Tykicz; przyczém by się Kalinowski został, gdyby na takowe ograniczenie pozwolił; cóżby wygrywał w czasie téy komissyi graniczney, gdyby podług owego przywileiu rozgraniczono grunta, w sporze będące? zapewneby Buki zostali się przy starostwie Białocerkiewskiem, bo w przywileiu Buków nie masz, bo w tymże przywileiu ograniczenie nie opisane, zaymuiące grunta, za rzeką Tykiczem będące; wszakże już niech będzie koniec dowodów tak jasnych, już często rzeczone Buki nie są własnością strony przeciwnéy; a tém bardziey nie są prawnie dziedziczne, owe wsie zasiadłe za Bukami, za Tykiczem Uhorskim leżące, jako to: Bagwa, Rąbany most, Rosołówka, Kiślin y inne, na gruntach Białocerkiewskich y Tetyiowskich zasadzone, a do Buków za attenencyą gwałtownie przyciągnione, czemuż dotychczas, zacząwszy od roku 1643, nie starali się sukcessorowie Kalinowskich, podług owych wzmiankowanych dekretów, o rozgraniczenie; niepokaże tego strona, żeby między starostwem Białocerkiewskiem y innemi ziemskiemi dobrami a Bukami była kiedy stała granica, y owszem, od dawnych czasów zawsze między témi dobrami była kłótnia y naiazdy; starostwo Białocerkiewskie upominało się zawsze po Tykicz, a Buki zaymowali od starostwa Białocerkiewskiego tyle gruntów, sianożęci y lasów, ile kilkanaście zasiadłych wsi y słobód, do Buków przyciągnionych, obiąć mogły y po dziś dzień obeymuią, y tak strona przeciwna bez żadnego fundamentu, dwie rzeki: Uhorski y Hniły Tykicze, za granice sobie gwałtownie postanowiła.

Wszakże y wyżey przywiedzione przywileie za granicę rzekę Uhorski Tykicz naznaczyli, za granice y manifesta rożne nawet tamtych lat zaświadczaią, tenże znak graniczny, szczególniey manifest mieszczan Szawuliskich, w Kiiowie zaniesiony roku 1644: manifestuią się oni, iż są mieszczanami Rokoszwaru alias Szawuluchi, do starowstwa Białocerkiewskiego należącéy, y że ich Tatarowie zabrali, iż potem

przez ogień klęskę ponieśli, a ztąd żeby od podatków rzeczypospolitej y żołnierzów wolni zostawali; wyrażają oni w tym swoim manifeście, żé Tatarowie, wtargnąwszy, koło miasteczka, jako y w samem miasteczku Jwance, maiętności wielmożnego wojewody Czernichowskiego, pół mili tylko od miasteczka Rokoszwaru alias Szawulichy stanąwszy, y zagony rozpuściwszy, ludzi ze wszystkim maiątkiem pobrali y te dobra spustoszyli. Manifest ten dowodzi, iako rzeka Uhorski Tykicz była granicą między starostwem Białocerkiewskim a dobrami natenczas Kalinowskiego, wojewody Czernihowskiégo, albowiem Szawulicha leży z téy strony rzeki Tykicza, z któréy y Czarna Kamionka, Jwanka zaś na drugiéy stronie, o poł mili od Tykicza ma swoię ubikacyą, y między Jwanką a Szawulichą płynie Uhorski Tykicz .Naostatek, żeby strona przeciwna dostatecznie była skonwinkowana, iż rzeka Uhorski Tykicz odgraniczała woiewódstwo Kiiowskie od Brasławskiego, starostwo Białocerkiewskie od gruntu Zwinogrodczyzna—otoż y dowód, na który strona nie znaydzie odpowiedzi...... W roku 1645, dnia 2-go Nowembra, z mocy owego dekretu seymowego, w roku 1645 stałego, kommissyą do odgraniczenia dóbr dziedzicżnych od dóbr rzeczypospolitej starostwa Białocerkiewskiego, wedle przywileiu roku 1546, wyznaczaiącego, ziechali się kommissarze, w dekrecie wyrażeni, na mieysce dyfferencyi, zkąd granice zaczynać mieli, y takowy zanoszą manifest, który tu słowo w słowo wyraża się: „Przyszedłszy oczywisto urodzony imć pan Jerzy Wąsowicz, sługa J. W. W. Lubomirskich etc. przéd wielmożnemi impć panami: Janem Beńkiem Lanckorońskim, woyskim, Piotrem Charlickim, Brzezińskim, Stanisławem Baranowskim, Danielem Jżyckim, ziemskim Lubelskim sędzią, kommissarzami na rozgraniczenie starostwa Białocerkiewskiego z gruntami Mytkowskiemi y Sokołowskiemi dekretem seymowym naznaczonemi, imieniem pomienionych: woiewody Krakowskiego, starosty Białocerkiewskiego takowe czynił opowiedanie: iż J. P. P. woiewoda Krakowski y starosta Białocerkiewski gotowi byli dosyć uczynić wyrokowi J. K. M. seymowemu, y przez P, P. kommisarzów, do actu kommissyi naznaczonych, ograniczyć grunta starostwa Biało-

cerkiewskigo, od gruntów dziedzicznych J. W. Marcina Kalinowskiego, wojewody Czernichowskiego, nazwanych Mytkowce y Sokołków, lecz że ich mość panów kommissarzów tylko cztéry na akt kommissyi ziechali, a do tego impć panowie: podkomorzy Kiiowski y Bracławski, ani komornikowie ich nie przybyli, którzy ad negotium commissionis iako y konkurencyi dwóch woiewództw: Kijowskiego y Bracławskiego, tam ex nexu dekretem seymowym, jako ex vi legis publicae należeli, dla których przyczyn debita illegaliter kommissya odprawowana być nie mogła, przeto iteratis vicibus opowiadał się, a na dowód manifestacyi swoiéy stawił woźnego generała woiewodztwa Kijowskiego etc. etc... „był przy panach kommissarzach wyżey położonych cztérech nad rzeką Uhorskim Tykiczem, graniczącym grunta starostwa Białocerkiewskiego od gruntów Mytkowskich y Sokołowskich, tam się przed panami kommissarzami przy zachodzie słońca opowiadał, imieniem starostwa Białocerkiewskiego, iż ich moście gotowi byli dosyć uczynić dekretowi seymowemu y to opowiadanie woźnym y szlachtą oświadczył, etc.“ Niechże teraz sama strona sądzi swoię sprawę: wyiechali kommissarze na rozgraniczenie y stanęli nad rzeką Uhorskim Tykiczem, wyraźnie graniczącym grunta starostwa Białocerkiewskiego od gruntów Mytkowskich y Sokołowskich, dziedzicznych J. W. Marcina Kalinowskiego, wojewody Czernichowskiego, czemuż on na tenczas nie attentował tego aktu granicznego, czemuż nie dowodził, że Buki mają inne granice, nie rzekę Uhorski Tykicz? Czemuż nie okazywał, że woiewództwo Kiiowskie od Bracławskiego nie taż rzeka Tykicz odgraniczała, ale inna, dla czego kommissarzow do rozgraniczenia nie sprowadził, wszakże, podług wniosku strony przeciwney, wygrywał tym dekretem Kalinowski nie tylko Buki ale Szawulichę; dla czegoż wzdrygał się odgraniczyć te dobra, dla czegoż nakoniec nie zakończył tey sprawy, którą przemożnie przez lat kilka w ziemstwie Winnickiem, a potem na seymie forsował; nadto, gdy w roku 1629, taryffa woiewództwa Bracławskiego ma w sobie Buki, więc one w woiewodztwie Bracławskim leżeć powinny, za coż Marcin Kalinowski, wiedząc o tem, zezwolił na to, żeby w tym dekrecie seymowym podkomorzowie

Kiiowski y Bracławski, lub ich sąd ziemski albo komornicy dołożeni, iżby oni województwo Kiiowskie od Bracławskiego rzeką Uhorskim Tykiczem odgraniczali: a gdzieby zostali się Buki? gdzie Szawulicha za dziedzictwo przysądzona? zapewne że w województwie Kiiowskiem, w którem, podług własnych dokumentów strony przeciwney, żadnych dóbr Kalinowscy nie mieli; takim to sposobem, jeszcze tamtego wieku, posiadali Kalinowscy dobra królewskiey natury y choć dekretami bywali odsądzeni, przecież dóbr powrócić nie chcieli; bo ktoż po tych wszystkich prawnościach posiadał Buki? nie kto inny, ale tenże sam Kalinowski, a posiadaiąc nieprawnie, nie poprzestał czynić najazdów y wiolencyi na grunta starostwa Białocerkiewskiego. Swiadczy to manifest imienny starosty Białocerkiewskiego przeciwko Marcinowi Kalinowskiemu, roku 1646, dnia 18-go Aprila, w Kiiowie, o gwałtowny grabież mieszczan Czarno-Kamionskich czyli Kamiennohrodzkich, do starostwa Białocerkiewskiego należących, zaniesony; kładną się tu wyrazy onego w słowach: „Stanąwszy oczywisto szlachetny Jerzy Wąsowicz, imieniem J. P. Konstantego Lubomirskiego, starosty Białocerkiewskiego, przeciwko J. W. Marcinowi na Husiatynie Kalinowskiemu, wojewodzie Czernichowskiemu, za którego rozkazaniem y zesłaniem sług, Wołochów y kozaków, niżey wyrażonych, grabież stał się, także przeciwko szlachetnym: Woiciechowi Rokickiemu, Janowi Wolskiemu, Mikołaiowi Lewandowskiemu, starszym chorągwi wołoskich kozackich etc., przez których gwałtowny grabież niżeywyrażonych rzeczy uczyniony iest, także imieniem niżeywyrażonych mieszczan Czarno-Kamionskich, do starostwa Białocerkiewskiego należących, świadczył y protestował się o to: iż pomieniony J. P. wojewoda Czernichowski przez zwyż wyrażone sługi, y Wołochy, y kozaki, wzruszaiąc pokóy pospolity sąsiedzki, w roku terazniéyszym, 1646, dnia 30 Marca, nasławszy pomienionych sług y kozaków, także y innych Wołochów, do kilkaset człowieka, z orężem, do woiny należącym; to iest, do czterychset koni, na własny grunt, do starostwa Białocerkiewskiego z dawnych wieków należący, to iest, na uroczysz-cze Kiszczycha niedaleko od Krasnych Lasków, na których uroczysz-

czach trzoda mieszczan Czarno-Kamionskich alias Kamienohorodzkich po paszy chodziła, tamże właśnie o godzinie nieszporney, uczyniwszy okrzyk sposobem tatarskim, pomienione sługi, kozaki y Wołochy, gwałtownie y bezprawnie zagarnąwszy bydło y pastuchów z odzienia obnażywszy, do Buków miasteczka odegnali, gwałtownie zabrali etc.“ Zastanowi się tu strona przeciwna y wystawi sobie przed oczy przodków swoich przemoc; czyliż Marcin Kalinowski natenczas miał iakowe prawo do gruntów za rzeką Tykiczem, do starostwa Białocerkiewskiego należących, y do samych nawet Buków, na tym gruncie zawiedzionych? Wyzna to sama strona, że niemiał, y mieć nie mogł, a przecież w grunta Białocerkiewskie gwałtownie wdzierał się, lubo żadnego prawa ani pretextu nie miał; lecz gdy sukcessorowie onego, upornie aż dotąd dobra natury królewskiéy trzymaiąc, niechcą się, przeswiadczyć temi tak jasnemi dowodami, przynaymniey zezwolić muszą na to, że ubikacya dóbr Czarney Kamionki widocznie iest dowiedziona. Wszakże manifest wyżey mianowany dowodzi, że Czarna Kamionka należała do starostwa Białocerkiewskiego, leżąca niedaleko Buków y uroczyszcza, Kiszczycha nazwanego, która y po dziś dzień iest attenencyą Czarnéy Kamionki.—W lat potém piętnaście, taż sama Czarna Kamionka, między Bukami, Szawulichą, y Jurpolem leżąca, od starostwa Białocerkiewskiego odłączona, roku 1661, urodzonemu Eustachemu Ginowskiemu lenném prawem nadana, a przeto, gdy ona była cząstką starostwa Białocerkiewskiego, więc pod lustracyą tegoż starostwa podpadła, y iest bonum regale po dziś dzień, bo strona przeciwna za naywiększy kładnie argument lustracye, dowodząc, że w nich niéma Czarnéy Kamionki, a przeto nie iest liquidi juris regii; już teraz upada ten argument, a gdy się dowiodło, że w starostwie Białocerkiewskiem leżą te dobra, a gdy lustracye objęły to starostwo, objęły y Czarną Kamionkę, do niegoż należącą. Dopoty dowód ubikacyi dóbr lennych Czarnéy Kamionki; teraz dowodzić się będzie, iakową antecessorowie strony mieli w woiewództwie Bracławskim substancyą, zkąd się okaże, że nie tylko Buki, nie tylko Czarna Kamionka, ale wiele dóbr natury krolowskiey, z tey strony rzeki

Tykicza, w gruncie Zwinogrodczyzna posiada J. W. Potocki, chorąży koronny.

Jeszcze w roku 1609, przez antecessorów strony stała się krzywda dobrom natury królewkiéy tak tajemnie udziałana, że ią dopiero teraz przyszedł czas odkryć, dla pokazania, że tamtego wieku działa się niesprawiedliwość z krzywdą rzeczypospolitej y iey gruntów......... W roku albowiem wymienionym, 1609, wysłała rzeczpospolita kommissarzów, żeby oni uczynili objazd pustyni Umańskiey, o iey rozległości donieśli rzeczypospolitej na seymie, tegoż roku w Warszawie agituiącym się. Wyznaczeni kommissarze, ziechawszy na tę pustynie, piszą w swoim obiezdzie takową rozległość, która się tu wyraża: „ta pustynia leży mil kilkanaście za Bracławiem, między dwoma tatarskiémi szlakami: Krzywoszarawskim y Udyckim zwanemi, poczyna się od wierzchowin Kublickich, przeciwko którym stoią laski, nazwane Ormiańskie, ciągnie się do uroczyszcza, nazwanego Kamienieckiego Roha y rzeki Udyczy, a dołem tey rzeki Udyczy, aż do uyścia w Boh, a dołem Bohu aż do uyścia Siney Wody, y tak się z iednéy strony rozciąga ta pustynia; z drugiéy zaś strony poczyna się od lasków Ormianskich do Jaworczyków, od Jaworczyków do lasków Ladzkich, y od Ladzkich do Berestowa, od Berestowa do wierzchowin rzeczki Babań, grunt Umański z Buckim, potomków J. P. Halickiego dziedzicznym gruntem, dzielącey, w rzekę Jatrań wpadaiącey, a dołem Jatrani do Siney Wody, a od Siney Wody do Bohu. Y tak cały okrąg téy pustyni z uroczyskami i rzeczkami, w Umańkę rzeczkę wpadaiącémi, na mil siedm rosciąga się“.

Są dotychczas te znaki graniczne, ani się powiększyli, ani umnieiszyli, bo są naturalne; iadąc iednak dziś temi wyrażonemi znakami, wielkich Ukraińskich mil dwadzieścia siedm uiechać trzeba, niżeli ten wypisany okrąg obiedzie, co można nawet na uniwersalnéy mappie, dla dowodu téy prawdy, cyrkułem wymierzyć. Y tak wysłani kommissarze, dopełniaiąc obowiązków, na siebie od rzeczypospolitej włożonych, dzieło swoie zakończywszy, na pismie podali, a że się w milach pomylili, służyć im może za exkuzę y ta wymówka, iż nie

było wyraźnego rozkazu od rzeczypospolitej, iak długie mieli wymierzać mile, a przeto wolno im było z trzech lub czterech mil jedną zrobić.

Nadała potém rzeczpospolita na seymie roku tegoż też pustynię Umań, w województwie Bracławskim będącą, W. Walentemu Alexandrowi, dwóyga imion, Kalinowskiemu, Bracławskiemu, Winnickiemu y Zwinogrodzkiemu natenczas staroście, wiecznem prawem; y ten, obiąwszy w swoię possessyą tę pustynie, żadnego w pilności swoiey, względem tak sprawiedliwego obiazdu, nie zaniósł manifestu; y słusznie, bo w tem nadaniu było dotknięto, że gdyby więcey nad siedm mil okręgu tey pustyni pokazało się, tedy to powinno być rzeczypospolitej powrócono. Wiedzieć zaś potrzeba, że lubo obszerna ta pustynia znakami wyżey wyrażonemi została ograniczona, przecież gruntu, Zwinogrodczyzna zwanego, naymnieyszey cząstki nie zaięła; osobny to był grunt, miał on swoie osobne granice, od pustyni Umań rzeczką, Bobanką zwaną, odgraniczał się, od Konelszczyzny rzeką Konełą, a od starostwa Białocerkiewskiego rzeką Uhorskim Tykiczem graniczył; zgoła, ten grunt, Zwinogrodczyzna zwany, na mil circiter dwadzieścia rozciągał się, w którym, iakowe tylko dobra znaydować się mogły, te były natury krolewskiey, za przywilejami nadawczemi od różnych osób posiadane; tak nayprzód, w roku 1542, za przywileiem Zygmunta, siedliska zwane Romanówka y Dymkowce w gruncie Zwinogrodczyzna, na taraskich szlakach, posiadał ziemianim Bracławski Zwinogrodziec Stefan Bazanowicz z bratem swoim Fedorem, potém też same dobra Romanowka, Demkowce z przydatkiem Jakubowca, posiadał pan Kozar, jako świadczy popis zamku Bracławskiego, czyli rewizya dóbr, w roku 1545, przez Juria Falczewskiego, biskupa Łuckiego, a z nim diaka hospodarskiego, Lwa Potyiewicza Tyszkowicza, z rozkazu królewskiego sporządzona. Tak Muszurów w Zwinogrodczyznie, jako świadczy tenże popis, posiadał Mitko Zołotar, tak siedliszcza Sokołków y Mytkowce, jako mówi tenże popis, trzymał Dmitr Zwinogrodziec etc.—Y od tego to Dmitra Kozaka Zwinogrodzca sukcessorów, to iest od Fedora, w roku 1592, nabywszy Jerzy Struś,

kasztelan Halicki, tych dwóch siedlisk, w samym iakby rogu gruntu Zwinogrodczyzna, to iest Sókołków na rzece, Koneła zwaney, wpadaiącey w rzekę Uhorski Tykicz, a Mytkowce na rzece Uhorskim Tykiczu, tak się z czasem rozszerzył, że cały grunt Zwinogrodczyzna w poźnieyszych latach do swoiéy przygarnął possessyi, a sukcessorowie J. W. Strusia y dzisieyszy J. W. chorąży koronny, tem się nie kontentując, jeszcze od starostwa Białocerkiewskiego, za rzeką Tykiczem, do tegoż gruntu Zwinogrodczyzna wiele gruntów przywłaszczyć usiłowali, y takie to prawo do całego gruntu Zwinogrodczyzna: jeden przywiléy na dwie siedliska y obiazd pustyni Umań, na mil siedm iakoby rozciągaiącey się, kilkadziesiąt mil kraiu dziedzictwem ubespieczył, y dał prawność aż dotąd posiadania; y gdy się kto odzywa do dóbr natury królewskiey, chociaż daleko od Umania y tych dwóch siedlisk sytuowanych, zaraz strona przeciwna dowodzi dziedzictwa, tłumi naturę dóbr krolewską, nadaniem Umania y przywileiem na dwie siedliska, w Zwinogrodczyznie sytuowanych.

Od roku 1624, wyżéy y niżéy, lat cztérdzieści kilka, jeszcze za possessyi Kalinowskich, wypadały różne y liczne przywileie na różne dobra w gruncie Żwinogrodczyzna leżące, ale znakomici w oyczyznie Kalinowscy, mieniąc te dobra za dziedziczne, żadnemu do possessyi przyiść nie dozwolili.—Dowodem tego wszystkiego będzie uroczyszcze, nazwane Muszurów, w gruncie Żwinogrodczyzna leżące, będące natury królewskiéy po dziś dzień; posiadał natenczas dobra Muszurów, y cały grunt Żwinogrodski Adam Kalinowski Bracławski y Winnicki starosta y za dziedziczne (lubo donacyi od nikogo na te dobra nie miał) zawsze głosił.

W roku 1624, die 26 Februarii, w Warszawie, król Żygmunt dał przywiley na grunt pusty, nazwany Muszurów po śmierci szlachetnego Jana Kajewskiego zawakowany, urodzonemu Januszowi Pełce; za takowym przywileiem Pełka nie mógł obiąć tych dóbr, dla przemocy Kalinowskiego, a przeto lat dwie trzymał u siebie takowy przywiley.

W roku 1626, tenże Pełka wyrabia u króla Żygmunta konsens do ustąpienia uroczyszcza Muszurowa, w wojewodztwie Bracławskim

leżącego, a gdy Kalinowski nie chciał tych dóbr nabyć, tedy Pełka takowy konsens trzymał u siebie przez lat dwie.

W roku 1628, tenże Pełka od tegoż nayjaśniejszego króla jego mości wyrabia drugi konsens ad cedendum Muszurowa na osobę tegoż Kalinowskiego, ale y za drugim konsensem nic ten Pełka u Kalinowskiego nie wskórał, dóbr Muszurowa ani obiąć, ani ustąpić prawa swego nie mogąc, potém umarł.—W roku 1638, dnia 3go Maia, na te same dobra Muszurów z przydatkiem Romanówki, dał król Władysław przywiley Janowi Odrzywolskiemu, staroście natenczas Żydaczowskiemu, in post Winnickiemu, więc, licząc przywileie na te dobra Muszurów, zacząwszy od Mitka Zołotara, potém Kajewskiego, potém Pełki, nakoniec Odrzywolskiego, będzie wszystkich cztery, wszakże nie może strona zbiiać, że te dobra były ziemskie, dziedziczne Kalinowskich, ponieważ one były natury królewskiéy, bo ie lustracya czyli rewizya jeszcze roku 1545 obięła w słowach: «Mitko Zołotar derżyt sełyszcza: Muszurow w Zwinogrodczyznie, etc.» Lecz wrócić się tu potrzeba do przywileiu Odrzywolskiego, co też on, mocnieyszym będąc od Pełki, wskórał z Kalinowskim; w roku 1640, w lat dwie po wziętym przywileiu na Muszurów y Romanówkę, między Janem Odrzywolskim, starostą Winnickim z jednéy, a W. Marcinem Kalinowskim z drugiéy strony, w sprawie o dobra Muszurów, Romanówkę, y Papużyńce, dekret assessorki, odsyłaiący tę sprawę względem uznania forum na sądy relacyine, a przeto wlekła się ta sprawa przez lat siedm, aż do roku 1647; w tym roku, 1647, nastąpił seym, na którym wypadła konstytucya titulo; Zamknięcie exekucyi, w słowach:" przywileie, przeciwko prawom o zawarciu exekucyi stanowionem wyniesione, żadney wagi mieć nie maią, impetratores tych przywileiów refusione damnorum et paena duorum millium marcarum in judicio trybunalitio repetenda, co się ma ściągać i na tych, którzy potém takowe przywileie upraszali, exceptis litibus pendentibus ante 1588 annum: „Reassumuiąc wszystkie o zawarciu exekucyi konstitucye, postanowiono, (mówi tu strona przeciwna y tak w summaryuszu swoim przy sprawie z J. W: Moszyńskim pokładanym wypisała) „Jż ponie-

waż J. W. Kalinowski, wojewoda Czernichowski nie doczekał się sprawy w sądach relacyinych, przestał na téy konstytucyi, która mu dziedzictwo jego ubezpieczyła.“

Wszakże w téy konstytucyi niemasz wzmianki o Muszurowie, a przecie on, jak się dowiodło, był natury królewskiey, y ta konstytucya nie przemieniła wyraźnie téy natury, bo na to nie konstytucyi ale dekretu potrzeba było, a choć by przestać na konstytucyi, toć przynaymniey potrzeba wyraźniéyszey, niżeli ta, wyżey wzmiankowana, bo wyraźney na wyraźną konstytucyą potrzeba determinacyi stanów rzeczypospolitej. Jakżeby pokrzywdzała rzeczpospolita dobra y grunta swoie, gdyby, stanowiąc takową konstytucyą, wszystkich, gwałtownie posiadających dobra natury królewskiéy, od odpowiedzi uwolniła y w dziedzictwa dobra swoie zamieniła.—Czyliż ta konstytucya uczyniła wyraźnie dziedzicem J. W. Kalinowskiego, wojewodę Czernichowskiego, dóbr Muszurowa, niech się nad tém sama strona zastanowi. Czemuż on przy dekrecie assessorskim, w roku 1640, niepokazał donacyi, u kogo tych dóbr nabył; a niepotrzeba było za pokazaniem tego, odsyłać sprawy téy na sądy relacyine, a tem bardziey takowéy konstytucyi. Ostrzegła ta konstytucya 1647, litispendencyą przed rokiem 1588, to pewna, że o dobra Muszurów nie było przed tym rokiem żadnéy od nikogo litispendencyi, ale, to pewnieysza, że te dobra przed wspomnionym rokiem, na lat czterdzieści trzy in revisione litterarum, iako będące natury królewskiéy, są umieszczone, (jako o tém wyżéy).

A z tych miar, wątpliwego jeszcze tamtego wieku mieli te dobra dziedzica, kiedy na nie konstytucią wyrabiano, ale tak niepewną, jak do dziś dnia niepewnym tych dóbr iest teraznieyszy dziedzic.

Kilkadziesiąt konstytucyi wyliczyła strona do dziedzictwa tych dóbr, które dotąd posiada, a iednego kontraktu czyli donacyi nie pokazuje, od kogo tych dóbr nabyła? popisuie się szczególnie iednym przywileiem na dwie siedliska: Sokołków y Mytkowce, które tak powinny być rozległe, że onych granica na dwadzieścia kilka wielkich mil rozciągać się powinna, podług uporu strony, iże w tym przywileiu iest wyrażono, iż w gruncie, Żwinogrodczyzna zwanym, leżą te

dwie siedliska, więc cały grunt, na tyle mil rozległy, podciągniony być powinien..... Lecz gdy się tu konwinkuie, tak przywileiami, iako revisiami, że te dobra są natury królewskiéy, trzeba koniecznie, żeby strona pokazała nabycie, a gdy pokaże, że był tych dóbr w tamtych leciech dziedzic, y od takowego nabył Kalinowski, ustanie argument. Lecz po owéy, roku 1647 zapadłéy, konstytucyi nie ustała natura dóbr królewskich, albowiem w roku 1661, na też same dobra Muszurów, wyniosł przywiléy lenności od króla Jana Kazimiérza, urodzony Erazm Kapłoński, w woysku Zaporoskim zasłużony, ale takim sposobem jak Pełka y Odrzywolski, nie mógł nic wskórać z tak mocnym natenczas w kraju Kalinowskim.

To, co się dotąd mówiło o Muszurowie, tóż samo mówić się może o Czarnéy Kamionce, ta tylko różnica, że Muszurów w gruncie Żwinogrodczyzna, a Czarna Kamionka w starostwie Białocerkiewskiem leży, y to, co o Muszurowie, toż samo mowić się może o wszystkich miasteczkach y wsiach, w gruncie Zwinogrodzkim leżących, że są wszyskie natury królewskiéy. A gdy na takowy zarzut strona odpowiedzieć nie może, broni się jakby prawem y konstytucyami; kilkadziesiąt tych konstytucyi przywiodła strona na obronę y dowód ziemski, a w żadnéy doczytać się nie można, iżby one wyraźnie przemieniły naturę królewską w ziemską dóbr wspomnianych.

Nayszczególniey wzywa konstytucyi roków........ 1569, 1661, y 1662 y témi dowodzić usiłuie dziedzictwa całego gruntu Żwinogrodzkiego, lecz nadciąganie takowych konstytucyi nie służy bynaymniey do dóbr królewskich; wszystkie te namienione konstytucye ubezpieczyły dobra ziemskie, ale o królewskich żadnéy wzmianki niemasz, bo sama strona nie wynaydzie takiey konstytucyi, żeby wyraźnie w niéy było dotknięto: iż ktoby dobra natury królewskiey zdawna posiadał, te iemu w dziedzictwo zamieniamy, lub nadaiemy; a takiey właśnie konstytucyi potrzeba by stronie i dopiero w roku 1775, teraznieyszy Umańszczyzny dziedzic, wiedząc o takowéy od antecessorów swoich na siebie spadłey substancyi, wyrobił konstytucyą brzmienia takowego: „przedaży, wlewki, darowizny y inne wszelakie, od w. Heleny z Ka-

linowskich wielmożnego Jakuba Morsztyna, woiewody Sandomirskiego, małżonki, wielmożnemu Stanisławowi Potockiemu, woiewodzie Bełskiemu, iako też y od niego juriskwerytorom na substancye, z różnych zrzódeł wypłynione, służące tranzakcye, w wszystkich punktach w całości zachowuią się, a wszelkiego rodzaiu tranzakcye, nawet sądowe wyroki, onymże przeciwne, ze wszystkiem niszczą. Cóż była za potrzeba takową wyrabiać konstytucyą, kiedy dobra, po antecessorach objęte, były niewątpliwey natury ziemskiey, dziedziczney; za co te konstytucye, pokazowane sądowe wyroki, y wszelkiego radzaiu tranzakcye, onymże przeciwne? czyliż stany rzeczypospolitej seymuiące, nie maiąc okazanych sobie tokowych sądowych wyroków, jeśli sprawiedliwie lub nie zapadały, mogły zniszczać bez słusznego dowodu, a utwierdzać y umacniać tranzakcye niewiadome? Takim sposobem y nayniesprawiedliwszy o dobra interes można ulepszyć, ieśli kto poprzedzi usprawiedliwiać go konstytucyą. Na rzecz cudzą, żeby ią nie powrócić, potrzeba było wyrobić konstytucye, komuż tu krzywda?—dobrom rzeczypospolitej, a że rzeczpospolita, niewiadoma tego będąc, utwierdziła tę krzywdę, możnaż zasłaniać się takową konstytucyą, y odpychać tych wszystkich, którzy tego istotnie dowodzą? możnaż posiadać Umań, nadany z okręgiem czyli ograniczeniem w milach tylko siedmiu, dwadzieścia siedm mil kraju przygarnąć; niedosyć natém, ale jeszcze osobny grunt, na mil dwadzieścia kilka, (jak sama strona głosi) rozciągaiący się, Żwinogrodczyzna nazwany, przywłaszczać?—niech to wszystko sama strona weźmie na uwagę.

Примѣчаніе: Подлинникъ этого документа хранится въ частномъ архивѣ г. Константина Подвысоцкаго, въ с. Рыхтахъ Гумецкихъ (Подольской губ. Каменецкаго уѣзда). Въ 1862 году документъ этотъ былъ напечатанъ въ Венеціи отдѣльною брошюрою, подъ заглавіемъ „Avulsa Humanja, pamiętnik historyczno-prawny do dziejów wewnętrznych Ukrainy, wydał Edmund Osroja Solecki (Александръ Даровскій?)“. Такъ какъ брошюра была издана въ весьма ограниченномъ количествѣ экземпляровъ, никогда не поступала въ продажу и потому составляла всегда библіографическую рѣдкость, то редакція сочла полезнымъ перепечатать ее здѣсь, въ качествѣ матеріала, весьма обильнаго данными для исторіи заселенія южной Украины.

XXI.

Жалованная грамота Слуцкаго князя Семена Юрьевича Олельковича земянамъ Брацлавскаго повѣта, Корзунамъ, на урочище Зубовъ Островъ. 1555. Мая 8.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego pierwszego, miesiąca Februarii dziewiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego krolewskiey mości Owruckim, przedemną, Stepanem Niewmirzyckim, namiesnikiem protunc grodskim owruckim, y xięgami ninieyszemi, owruckiemi comparens personaliter urodzony imć pan Grzegorz Korzun, te prawo od jaśnie oświeconego kniazia Słuckiego, Semena Jurewicza, ruskim pismem pisane, spruchniałe, przy pieczęci przyciśnioney, antecessorom moderni offerentis na ziemie, Żukow Ostrow nazwane, dane, ad acta castrensia Owrucensia per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, aby przyiętą y wpisaną była; a tak ja, urząd, annuendo affectationi comparentis, pomienione prawo ad acta przyimuiąc, czytałem de tenore sequenti: My, Semen Jurewicz, kniazia Słuckie: bili nam czołom ziemlane naszy powitu Bracławskoho: Jwaszko, Martyn, Stepan, Dorofey, Jwaneć Korzunowe y prosyli nas, żebychmo dali im zemlu uroczyszczem Żukow Ostrow, kotoryże powidały, że ich iest otczyzny, chotiaczy nam ku służbie zemskoy koń stawity; ieno my, na prożbu y czołombitye ich to uczyniły, y tuiu zemlu im zowsim, iak sia w sobi maiet, dali; maiut ony derżaty y neiu pachaty, a nam s toho, ku służbi ziemskoy, koń stawity y ynszych nykotorych służeb służyty y podatkow dawaty ne maiut; y na to daliśmo im tot nasz list z naszeiu pęczatiu. Pisan

w Kopyli, lita božoho narożdenia tysiecza piatsot piatdesiat piatoho, miesiaca maja dnia osmoho. Ktore to prawo, ruskim pismem pisane, przy pieczenci przyciśnioney, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych iest wpisane y ingrossowane.

Книга гродская, Овручская, записовая, № 3245, годъ 1750—1751. Листъ 652 на оборотѣ.

XXII.

Грамота Сигизмунда Августа, жалующая Магдебурское право городу Полыщинцамъ, вновь осаженному княземъ Константиномъ Константиновичемъ Острожскимъ 1561. Марта 26.

Жикгимонтъ Августъ, Божою милостью король Польскій, великій князь Литовскій, Русскій, Прускій, Жомоитскій, Мазовецкій и иныхъ.

Ознаймуемъ симъ листомъ нашимъ, хто на него посмотритъ, або, чтучи его, услышитъ, нинешнимъ и напотомъ будучимъ, кому будетъ потреба того ведати. Присылалъ до насъ воевода Кіевскій, маршалокъ земли Волынское, староста Володимерскій, державца Вонячинскій, князь Констентинъ Костентиновичъ Острозскій о томъ, ижъ в которомъ имену своему Полыщинцахъ, у землянина земли Волынское, Василя Лабунского, купленомъ, его милость замокъ будуетъ и при немъ место садити почалъ, ино жадалъ его милость насъ, абыхмо оному месту и людемъ его, тамъ оселымъ, надали и впривилевали право немецкое маитъборское, ижо бы подданые его, в томъ месте на тотъ часъ оселые и которые еще тамъ садитися будутъ, всякихъ волностей, у вономъ праве описаныхъ, вживали и имъ ся рядили и справовали. И такъ мы, з ласки нашое господарское, на жадане его милости, то вчинили и, ку розширеню оного места его, дали есмо и симъ листомъ нашемъ даемъ и умоцняемъ тому месту его Полыщенскому и всимъ подъданымъ, в немъ

обываючимъ, право немецкое маитъборское и хочемъ мети, абы черезъ войта, бурмистры, радцы и вси врядники, тамъ уставленые, тое право немецкое маитборское справовано и держано было; которого подданые его милости, мещане того места, тамъ седячи, во всихъ члонкахъ и артыкулехъ, тому праву належачихъ, вживати и имъ ся судити и рядити в речахъ великихъ и малыхъ, сами межи собою мещане и з гостми приеждчими, завжды и на потомные часы, ни передъ кимъ инымъ, одно передъ войтомъ або лантвойтомъ тамошнимъ, справоватися маютъ по тому, яко и в головнейшомъ месте нашомъ Виленскомъ заховывается. И даемъ моцъ зуполную войтови тамошнему и его лентвойтови, седечи на судехъ, справуючи судовые справы, такъ межи мещаны, яко и гостьми приеждчими, однакую справедливость, у справахъ местскихъ и во всихъ иныхъ кривавыхъ речахъ онымъ правомъ немецкимъ Маитборскомъ судити и сказывати и винныхъ карати, подле выступу и артыкуловъ, въ томъ праве описаныхъ: И на то есмо тымъ мещаномъ его милости Полыщенскимъ дали сесь нашъ листъ, до которого, на твердость того, и печать нашу привесити казали. Писанъ у Вильни, лета Божего нароженыя тисеча пятьсотъ шестьдесятъ первого, мѣсяца Марца двадцать шостого дня. Sigismundus Augustus rex. Остафей, маршалокъ, писарь.

Копія хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Кіевской Археографической Коммиссіи. — дополнительная опись, № 154.

XXIII.

Извлеченіе изъ переписи войска Великаго княжества Литовскаго, составленной королевскимъ служебникомъ, Михайломъ Коледою. 1565. Октября 15.

Реестръ попису войска господарскаго великого князства Литовского, которое се почало збирати и пописовати въ Ракове, року

отъ нароженя сына Божего 1565, месяца Іюля 9 дня, за гетманства и справы его милости пана Миколая Радзивила, воеводы Троцкого, гетмана найвышшого Литовского, старосты Мерецкого, державцы Лидъзского и Сутилиского; а пописовано тое войско черезъ меня, Михаила Григорьевича Коледу, служебника его королевской милости.

На продъ почты: Его милость князь Миколай Пацъ, бискупъ Кіевскій, ставилъ почту своего коней 12 конъно и збройно.

Валеріянъ, бискупъ Виленскій: по усарску коней 50, драбантовъ 16.

Янъ Григорей Воловичъ, маршалокъ его королевской милости, староста Слонимскій, 45 коней збройно.

Григорій Тризна, маршалокъ его королевской милости збройно коней 7.

Панъ Григорей Горностай, староста Каменецкій, выслалъ почту своего коней 30 збройно по усарску, а драбантовъ 20 зъ ручныцями.

Василевичъ Тышкевичъ, староста Гомельскій, 10 збройно, конно, по козацку.

Миколай кухмистровичъ староста Виленскій, коней 20 въ панцырахъ, прилбицахъ, зъ сайдаками, зъ ощепами.

Князь Ярославъ Матвеевичъ, маршалокъ его королевской милости, коней 50 по усарску, 50 по козацку, 50 драбантовъ зъ ручныцами и зъ сокирами.

Иванъ Ляцкій, лѣсничій Подляскій зъ именъ своихъ коней 40 по козацку, а драбантовъ 20, а къ тому на ласку его королевской милости коней 30.

Князь Иванъ Крошинскій, староста Упитскій: по усарску 9, по козацку 11, драбовъ 11, а за небожа своего по козацку 3, и драба 1.

Князь Андрей Капуста, зъ именій: по усарску 25 коней, на ласку короля его милости 24 коней по усарску.

Янъ Волчкевичъ, конюшій Виленскій, по усарску коній 7.

Григорій Бака, староста Кревскій, коней 6.

Августинъ Ротунды, секретарь его королевской милости, войтъ Виленскій, зъ именъ своихъ коней 90 въ панцыряхъ, прилбицахъ зъ тарчами зъ древа.

Станиславъ Андреевичъ Довойна, подкоморій его королевской милости, староста Пинскій и Кобринскій, коней 60 по усарску.

Иванъ Солтанъ, державца Ляховицкій, коней 8 по козацку.

Юрій Остикъ, староста Брацлавскій, зъ именъ своихъ 30 коней по усарску и зъ купного дворца 1 конь.

Петръ Оборскій, тивунъ Троцкій, зъ именъ конь 1 зъ тарчою зъ дерева, а на ласку его королевской милости 10 коней по усарску и драбовъ 4 зъ ручницами

Вдовы: Станиславова Кишчина, воеводина Витебская, съ именъ своихъ, по усарску 240, по козацку 60, драбантовъ зъ рушницами и ощепами 150.

Зофья Ковельская: 20 панцырныхъ съ тарчою зъ дерева, а драбантовъ 5 зъ ручницами и 5 зъ ощепами.

Скуминовая Тышкевичовая, старостина Чернобыльская: коней 60 по козацку.

Магдалена Ивановая Хребтовичовая, 12 коней по козацку.

Ганна Миколаева Остыковая зъ именъ Литовскихъ, Русскихъ, Волынскихъ и Подляскихъ коней 30 съ сагайдаками и ощепами и драбовъ зъ ощепы. (?).

Княгиня Марія Володковая 12 коней въ панцыряхъ зъ ощепы.

Реина Юрьевая Зиновичовая, 7 коней по козацку, драбовъ 4 зъ ощепы.

Иванова Воловичовая 4 коней въ панцыряхъ зъ прелбицами, зъ тарчою зъ дерева.

Княгиня Ганна Александрова Свирская 6 коней въ панцыряхъ, зъ прелбицами, зъ сагайдаками, зъ ощепы; драбовъ 2: 1 зъ ощепомъ, другой зъ рушницею.

Зофья Литаворовна Брылевская коней 45: 21 по усарску, 24 по козацку; драбовъ 14 зъ ощепы.

Павловая Чомшеевая: 4 коней по козацку.

Есифова Халецкая, старостина Черкаская, 7 коней въ панцыряхъ, въ прелбицахъ, съ сагайдаками, зъ ощепы.

Княгиня Матвеевая Огинская (?).

Станиславова Губиная, маршалковая его королевской милости, коней 20 по усарску, драбовъ 4 зъ ощепы.

Княгиня Дорота Желинская: 17 коней въ панцыряхъ съ прелбицами, съ тарчою зъ дерева.

Яновая Комаевская: 50 коней зъ тарчею зъ дерева, драбовъ 25 зъ ощепы.

Княгиня Ганна Михайловая Полубенская 12 коней зъ тарчею зъ дерева.

Почты князскіе: Князь Збаразскій—12 коней збройно по усарску.

Князь Тимофей Соколинскій конъ (?) и драбовъ (?).

Князь Андрей Андреевичъ Лукомскій—коней 15: 12 по усарску и 3 по козацку.

Княгиня Дорота Сергеевна Лукомская Скиндеровна 4 кони по козацку.

Князь Иванъ Любецкій 4 кони зъ ощепы, а драбовъ 2 зъ рушницами.

Князь Балтазаръ Лукомскій: зъ Лукомля коней (?) въ панцыряхъ, въ прилбицахъ, зъ ощепы, а 7 коней з низу, з Ворковичь жениного именя, въ панцыряхъ, прилбацахъ, зъ ощепы; а отъ матки своей, Анны Андреевой Лукомской, 2 кони такихже зъ Балина и Рычкова.

Князь Владиславъ Збарэскій (?) коней и драбовъ.

Князь Андрей Вишневецкій зъ имень своихъ Волынскихъ и Литовскихъ коней 71: 57 по усарску и 14 по козацку.

Князь Константинъ Вишневецкій 19 коней по усарску.

Князь Александръ Вишневецкій з именъ своихъ, которые еще не отдѣленые отъ брата своего быти менилъ, 30 коней по усарску.

Князь Александръ Свирскій 4 коней.

Почты панскіе: Панъ Ярошъ Синявскій, воеводичъ русскій, коней 71 по козацку, а жена его съ именій своихъ 70 коней: по усарску 35 и по козацку 35.

(За тѣмъ идутъ панове: Юндзилъ, Сологубъ, Скиндеръ, Волпенскій, Ясенскій, Олизаръ, Кирдей, Радзивилы воеводичи Виленскіе (200 коней), Сапега, Горностай, Скуминъ, Пацъ, Илиничъ, Хребтовичъ, Янъ Немиричъ (1 конь по усарску), Служка, Волчко, Кмита, Халецкій, Третякъ, Копецъ, Нарбутъ, и другіе). Панъ Станиславъ Немира выслалъ почту своего 48 коней, и надъ ними шляхтича Колусовского, а самъ для хоробы зосталъ дома, и листъ его королевской милости вызволеный быти менить.

(Затѣмъ слѣдуетъ перечень: „Хоругвъ Дворная": — Хорунжій дворный — Григорій Рогоза; составъ хоругви — люди доставленные разными лицами, по 2, 4, 5 и т. д. изъ имѣній и по найму — всего конныхъ „въ панцыряхъ, прилбцахъ, зъ ощепы, сагайдаки, и тарчами з древа" — 255. Пѣшихъ 30: 17 съ ощепами, 13 съ ручницами).

А то дворяне Е. К. милости, которыи для посылокъ въ справахъ господарскихъ Е. К. милости мешкали, меначи на то у себе листъ Е. К. милости вызволеный: Тимофей Головня, Янъ Богуматка, Василій Верета, Касперъ Красновскій, Миколай Войденъ, Петъ Таруса, Жданъ Прокоповичъ.

Поветъ Кіевскій,

Панъ Богданъ Заморенокъ ставилъ почту своего ведле повиности копей 5 въ панцыряхъ, въ прелбицяхъ, зъ сагайдакн, зъ ощепы; на ласку Короля его милости коней 3 въ панцыряхъ, въ прилбицяхъ, зъ сагайдаки, зъ ощепы, и драбовъ 2 зъ ручницами.

Панъ Малхеръ Носиловски ведле повинности зъ именъ своихъ и зъ именій женинихъ ставилъ коней 10 въ панциряхъ, въ прелбицяхъ, зъ сагайдаками, зъ ощепы, а драбовъ 10 зъ ручницами, а на ласку короля его милости коней 18 въ панцыряхъ, въ прелбицяхъ, зъ сагайдаками, зъ ощепы.

(Затѣмъ слѣдуетъ перепись повѣтовъ: Виленскаго, Троцкаго и Новогродскаго).

Земля Волынская.

Панъ Михайло Федоровичъ Сербинъ, хорунжій земли Волынское, коней 10 въ панцыряхъ, прилбицяхъ, зъ сагайдаками, зъ ощепы.

Панъ Петръ Богдановичъ Загоревскій, маршалокъ земскій, выслалъ почту своего 12 коней въ панцыряхъ, въ прелбицахъ, зъ сагайдаками. зъ ощепы, зъ Федоромъ служебникомъ своимъ, а самъ дей при дворѣ его королевской милости.

Князь Остафей Сокольскій, подсудокъ Луцкій, 2 кони въ панцырахъ, въ прилбицахъ, зъ сагайдаками, зъ ощепы,

Богданъ Дроздовскій 2 кони въ панцыряхъ, въ прилбицахъ, зъ сагайдаками, зъ ощепы; а отъ брата своего Семена, который на тотъ часъ есть хоръ, 2 кони.

Александръ Семашко выслалъ почту зъ именій своихъ зъ служебникомъ своимъ Ставскимъ коней 15 и зъ имени сестры своей кони 4.

Жданъ Колменскій 4 кони, Семенъ Черчинскій 2 кони. Иванъ а Гнѣвошъ Колусовскій, братя недельные, 2 кони. Богуславъ Иваницкій отъ отца своего 3 кони, а изъ имени жены своей конь. Михайло Куневскій отъ брата своего Андрея Куневского, суди Кремянецкого, кони 3. Микита Юшковскій конь. Гаврило Воютинскій самъ дей для старости своей выехати не моглъ, выслалъ слугу. Федорова Кузинская конь. Прокопъ Шелвольскій два кони. Юхно Таракановскій конь. Князь Михайло Ружинскій 1 конь. Олехно Ворона 2 кони. Иванъ Литинскій конь. Михайло Секунскій 3 коней. Князь Василій Сокалскій 2 кони. Федоръ Дрывински конь. Григорій Джуса 3 кони. Михно Порваницкій зъ братею недельною конь. Богданъ Перекладковски конь. Михайло Витонезски 2 кони. Василій Шпаковскій отъ отца своего 2 кони. Федоръ Войничъ 4 кони. Стефанъ Шумски 2 кони. Миколай Дубравски 8 кони. При Федору Вайничу княгини Василевое Ружинское конь. Павловое Боготиновое 4 кони. При Дроздевскомъ Грицковое Козинское конь. Матиашъ Остреевскій 2 кони. Федоръ Люстатинскій конь. Михна Корницкого детей конь, Остафей Колпытовскій отъ отца своего конь. Волчко, судья Володимерскій, черезъ сына сво-

его Прокопа выслалъ 7 коней. Иванъ Людвискій 2 кони. Семенъ Дедеркало конь. Иванъ, Юрій и Олехно Гокорскіе 3 кони. Паней Сенестаное 4 кони. Иванъ Гулевичъ 2 кони. Князь Александръ Корицки 12 коней. Григорей Гулевичъ 7 коней. Климентовая Войнича при Юрію Гулевичу выслала 7 коней. При Григорію Гулевичу Иванъ Чапличъ выслалъ почту своего 10 коней. Василей Новицкій—конь. Михайло Дрозденскій 2 кони. Борисъ Охлоповскій—конь. Иванъ Клюнскій зъ братомъ своимъ 2 кони. Отъ паней Зверовое 4 кони. Иванъ, Марко, а Василей Холоневскіе 3 кони. Олехно, братъ ихъ, при Марку выслалъ конь. Гаврило Гулевичъ выслалъ 2 кони. Матвей у Воледимере на метцу его милости князя Константина, воеводы Кіевского зосталъ. Василей Солтановичъ Сокольскій 12 кони. Богданъ Масалскій конь. Вратко Луцки (sic) з именя своего Жоровки, при пану Александру, сыну своимъ, ключнику Лицкомъ, 4 кони.

Панъ Александро Журовницкій, ключникъ Лицкий 7 коней. Миколаевая Богувитиновая зъ Шумбара при пану ключнику Лицкомъ выслала 4 кони. Гаврило Бокей, судья Луцкій, 10 коней. Янъ Бокей коней 10. Янъ Журовницкій 3 кони. Михайло Корытенскій, писарь Луцкій, зъ братомъ своимъ Павломъ, зъ именей недельныхъ 5 коней. Михайло Павловичъ, при Михайлу Корытенскомъ, писару Луцкомъ, выслалъ 2 кони. При Романѣ Госкомъ Бабинская выслала 4 кони. Григорей Болъбачъ Ростицки писарь.... 6 коней. Михайло Вилгорскій 2 кони. Панъ Михайло Ело Малинскій 24 кони. Михъно Озсчевскій, черезъ сына своего Михайла выслалъ 3 коней. Богданъ Богушевичъ Пузовскій 2 кони. Левъко Оржыщевскій, самъ дей для хоробы своей не ехалъ, при Михну Порваницкимъ выслалъ конь. Иванъ Войничъ при Шумскимъ выслалъ конь. Иванъ Липенскій 5 коней.

Бояре Ковельскіе: Яцко Осовицкій конь; Кузьма—конь; Васко Пугачъ—конь; Федоръ Черкаски конь; Иванъ Окончичъ—конь.

Бояре Гуляницкіе: Ярмолъ—конь; Яцко—конь; Олешко Козловичъ—конь; Захаріяшъ Янковичъ—конь; Иванъ Петрицкій—конь.

Григорей Ело-Букоемскій—3 кони. Василей Гулевичъ 5 коней. Бобринскій 4 кони—зъ опеки Воронъ—конь. Федоръ Кидіановичъ Чац-

личъ—6 коней. Богданъ Хреницкій—6 коней. Чолганскій—5 коней. Иванъ зъ Городыща—6 коней, Князь Янушъ Четвертынскій—12 коней. Иля Золотынскій—конь; Смолка Воютинскій отъ отца своего—конь; панове Яловицкіе, братя недѣльные—15 коней. Григорій Чапличъ—18 коней; Кутравскій—2 кони. Богданъ Костюшковичъ—2 кони; Федоръ Сенюта 8 коней, Василей Привередовскій—2 кони. При Марку Холопевскомъ Олехно Олизаровскій слугу прислалъ. Яцковая Русиновая—конь. Фалелій Брежецкій—конь. При Григорю Гулевичу, Романовая Гулевичовая 4 кони. Князь Александро Буримскій отъ отца своего 10 коней. Семенъ Денисковичъ 5 коней. Янъ Джуса отъ отца своего 4 кони. Яцко Шибенскій 2 кони. Дахно Перекальскій—конь. Тимофей Свищевскій—2 кони. Княгини Четвертинское Андреевое—конь. Андрей Куровицки—конь. Иванъ Дедеркало отъ отца своего—конь. Михайло Жаровицкій 3 кони, Дмитръ Козинскій—3 кони. Иванъ Жабокрыцкій выслалъ 3 кони. Андрей Русинъ—конь выслалъ. Федоръ Русинъ—конь выслалъ. Яхимъ Охлоповскій—конь. Федоръ Князки—конь. Микита Князки—конь. Жикъ Князки—конь. Яцко Бобицкій—конь. Панъ Гневошъ Олексовскій зъ имення женинего выслалъ черезъ служебника своего Сокола 2 кони. Семенъ Тишевичъ Хоменъ отъ отца своего ставилъ—конь. Семенъ Ватынски—конь. Павелъ Ватынски, самъ не ехалъ, при брате выслалъ конь. Романъ Марковски—конь. Фалели Марковски конь. Олехно, а Иванъ, а Грицько—коней 3. При Ивану Белостоцкому Романовая Белостоцкая выслала—конь. При Грицку Белостоцкому Романовая Белостоцкая выслала конь.

Петровая Семашковая черезъ служебника своего Андруского выслала коней 6. Иванъ Кошка конь. Данило, Василей, Дмитръ, Фалилей Рогозенскіе ставили 5 коней. Дмитръ Далматовичъ зъ Букоймы ставилъ 2 кони. Княгини Кропотчиная коней 4. Иванъ Ляховскій 4 кони. При Тарковскомъ Петровая Денисковная выслала конь. Фаличовски самъ не ехалъ, выслалъ 4 кони. При Яцку Шибанскому, Митко Симоновски выслалъ конь. При Ивану Миневскому Федоръ Воятынскій выслалъ конь. Василей Родавицкій при Волчку ставилъ конь. Гневошъ Ледуховскій конь. Ораинъ Березицкій—конь. Омеліянъ Ушакъ-Кули-

ковскій ставилъ конь. Иванъ Андруски—конь. Семенъ Мишковски—конь. При Ивану Волынцы—Василей Болобанъ ставилъ конь. Янъ Соколовскій за пасынка своего Ивана Парваницкаго ставилъ конь. При Григорію Болбасу Ленко Лосятинскій выслалъ конь, а самъ не ехалъ. Янъ Монтовтъ 10 коней. Андрей Кисель 2 кони. При Григорію Гулевичу Федоръ Гурко выслалъ 2 кони. Левко Верховски—конь. Гуторъ Рогочевски—конь. Семенъ Ясеницки—конь. Мойсей Верховски—конь. При Андрею Киселю кнегиня Ивановая Четвертинская выслала коней 3. Бояринъ Гуляницкій Ивашко ставилъ конь. Войтехъ Белокриницкій конь. Михайло Русолски конь. Василей Калусовски—конь. Василей Мировицкій конь. Юри Витвински конь. При Василю Мировицкимъ. Янковая Дойвинская выслала конь. При Ляховскомъ Краевскій зъ Линева выслалъ конь. Прокопъ Гуляницкій—конь. Косинскій черезъ сына своего выслалъ коней 5. Крушъ и Пива выслали черезъ слугъ своихъ 2 кони, Ярофей Госки ставилъ 14 кони. Левъ Вильгорски при почте Григорія Гоского выслалъ 3 кони. При Роману Госскомъ Иванъ Кердей выслалъ 3 кони въ панцырахъ, въ прелбицахъ, з сагайдаками, з ощепы. Кондратъ Богурински ставилъ 2 кони, а при немъ почетъ Мартына Гасеницкого—3 кони. Андрей Коровай—конь. Федоръ Яцковичъ Ворона—конь. Семенъ Ело Букоемскій черезъ сестренца своего Мартына Велицкого выслалъ конь, а самъ дей для хоробы своей не ехалъ. Оники Ставецки конь, Гаврило Семецкій конь. Андрей Богуски—конь. Князь Андрей Масальскій—7 коней.

(За тѣмъ слѣдуетъ перепись „Татаръ Литовскихъ“—хоругви: Виленская, Троцкая, Городенская и Новогродская).

Тое войско есть розпущоно у Трабехъ, за разказанемъ его королевской милости, при бытности пановъ радъ ихмостей у теперешнемъ же року 1565, мѣсяца Октебря 15 дня во вторекъ.

Сумма всего войска зъ почтами ихъ милостей пановъ 8,178 коней, опрочъ драбовъ.

Рукопись Императорской публичной библіотеки. Рускія рукописи, IV, F. № 82. Поветъ Кіевскій—листъ 14 на оборотъ. Земля Волынская—листы 113—118.

XXIV.

Грамота Сигизмунда Августа, подтверждающая земянамъ Богдановичамъ—Круневичамъ право на владѣніе селами: Водовичами и Олексичами, пожалованными имъ въ обмѣнъ на ихъ имѣнія, лежавшія въ окрестности Чернобыля и пожалованныя Филону Кмитѣ. 1568. Іюля 10.

Roku tysiąc siedmset dwudziestego pierwszego, miesiąca Decembra dwudziestego czwartego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiey mości Owruczym, przedemną, Janem Walewskim-Lewkowskim, namiesnikiem natenczas podwoiewodztwa y vices-regentem grodzkim generału woiewodztwa Kijowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi comparens personaliter przewielebny w Bogu iego mość xiądz Woyciech Jankowski, minister rezydencii Owruckiey, te kopią przywileju od nayiaśnieyszego króla iego mości Zygmunta Augusta stronie intro wyrażoney służącą, z podpisem ręki iego krolewskiey mości y sekretarskiey, także y z susceptami grodów dwóch, ratione introcontentorum, do xiąg ninieyszych per oblatam podał. Którego ja, urząd, annuendo affektacyi podawaiącego, ad acticandum przyimuiąc, czytałem, y temi iest pisana słowy: Zygmunt August, z Bożey łaski król Polski, wielkie xiążę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie, Jnflanskie y innych, oznaymuiemy tym naszym listem wszystkim wobec y każdemu z osobna, ninieyszym y napotym będącym. Wnosili do nas ziemianie nasi powiatu Kijowskiego, na imie: Philon, Paweł, Kondrat, Semion, Jozeph, Philip Bohdanowiczowie-Kruniewiczowie y powiadali

przed nami, iż co z łaski naszey hospodarskiey daliśmy staroście Orszańskiemu, panu Filonowi Siemienowiczowi Kmitie zamek nasz Czarnobylski na wieczność na odmiane dóbr iego Brasławskich y Winnickich, które są wzięte y przyliczone do woiewodztwa Bracławskiego, a iż ku Czarnobylowi wielką przyległością przyległe są dobra tych Kruniewiczów, tedy, z roskazania naszego, ku Czarnobylowi panu Philonowi od nas dane y przywrócone, za które dobra swoie nie maiąc odmiany y nagrody, z żonami y dziećmi swemi porozwlekali się, nie maiąc dzie się podzieć. Zaczym, za wolą y roskazaniem naszym królewskim, woiewoda Wileński, kanclerz nasz wielkiego xięstwa Litewskiego, starosta Mozyrski y Lidzki, dierżawca Borysowski, pan Mikołay Juriewicz Radziwił, dał onym do woli y łaski naszey krolewskiey we włości naszey Mozyrskiey dwie wioski, nazwane Wodowiczy y Olexicze, w których iest służeb osiadłych dziewiętnaście y puł, czego oni iuż w dzierżeniu zostaią, a ieszcze na to listu naszego krolewskiego nie maią, tedy tam bespiecznie fundować się y pożytków przywłaszczać nie mogą,—abychmo nad niemi łaskę naszę królewską uczynili, a te dwie wioski pomienione, wmiasto nagrody za ich dobra, przy nich zostawili, i to listem naszym na wieczność im potwierdzili. Jakoż y sam pan woiewoda Wileński nas, króla, za niemi o przyczynę, upraszał. A tak my, z łaski naszey krolewskiey, na przyczynę pana woiewody Wileńskiego y na proźbę ich, za te ich dobra, przy zamku Czarnobylskim, z roskazania naszego wzięte y Filonowi dane, nagrodę czyniąc, te wioski: Owodowicze y Olexicze, z ludźmi tam osiadłemi, z gronty, wioskami y ze wszystkiemi płatami, dochodami, pożytkami należącemi, daliśmy y tym listem naszym daiemy im samym, żonom, dzieciom y potomkom ich lennym prawem męzkiego rodzaiu na wieczność. Jakoż dla lepszey wiadomości granicę tych obudwoch wiosek z regestru rewizorskiego (w) ten nasz list wpisać kazaliśmy, to iest: naypierwey poczyna się od granicy Zahalskiey, od rzeki Rebca błotem Hatym, po rzekę Witwę wwierzch w rzeczkę Chobian, Chobianką wniz do ieziora Hrybna, od Hrybna do ieziora Buiacz, od Buiaczy błotem w rzeczkę Smołowkę, Smołowką, wierzch rzeczki Rebec, Reb-

cem wierzch znow do teyże granicy Zahalskiey, skąd się poczęła szerokość. granicy tu tych wsi: od Rebca do rzeczki Wić wdołż na dwie mile, a wpoprzek od Rebca do granicy Jurewickiey na milę. Maią ziemianie pomienione: Filon, Paweł, Kondrat, Semion a Filip Bohdanowiczowie—Kruniewiczowie, sami, żony, dzieci y potomki ich męskiego rodzaiu te wsi Owodowicze y Olexicze, w których iest służeb dziewiętnaście y puł, z ludźmi tam osiadłemi, z danią pinięźną y miodową danią, pieniężnym, żytnym wszelakim y siennym y ze wszystkiemi płaty, dochodami y pożytkami, iakiemkolwiek imieniem nazwanemi, z tych wiosek przychodzącemi, z gronty y ziemlami osiadłemi y pustemi, oranemi y nieoranemi, z borami, gaiami, z ostrowami, sianożęciami, zasiekami, błotami, zaroślami, y przyrobkami, z łowy zwierzynnemi y ptaszemi, z iezdiorami, z łowy rybnemi, z rzekami y rzeczkami, z gony bobrowemi y ze wszystkim tym, iako się te wsi pomienione sami w sobie w granicach, miedzach y obychodach swoich maią, y iako to od pana wojewody Wileńskiego podano, według regestrów y ustawy rewizorskiey, na siebie trzymać, używać y wszelakie pożytki, według woli y baczenia swego, sobie tam przymnażać, rosszerzać y przybawiać lennym prawem na wieczność, z tego nam y potomkom naszym, królom Polskim y wielkim xiążętom Litewskim, służbę ziemską woienną służyć y zastempować, iako y inne rycerstwo—szlachta państwa naszego wielkiego xięstwa Litewskiego służbę woienną nam służą. J na to daliśmo im ten nasz list z podpisem ręki naszey królewskiey, do krórego y pieczęć naszą przywiesić roskazaliśmo. Pisan w Grodnie, lata Bożego narodzenia tysiąc pięćset sześćdziesiąt ósmego, miesiąca Jula dziesiątego dnia. U tey kopii przywileju podpis ręki iego królewskiey mości w te słowa: Sigismundus Augustus rex. Posrzodku zaś tey kopii przywileiu napisano: locus sigilli. Post locum sigilli z drugiey strony podpisy rąk w te słowa: Nicolaus Radziwił, palatinus Vilensis, secretarius sigilli magni ducatus Lituaniae, cancellarius, manu popria. Maciey Sawicki, pisarz y sekretarz, starosta Mielnicki, woyski Dorohiński. Na wierzchu zaś tey kopii przywileiu suscepta grodów roźnych. Naprzód pierwsza w te słowa: Roku tysiąc

sześćset trzydziestego śiodmego, miesiąca Marca ośmnastego dnia, stanowszy oczewisto iego mość pan Kazimierz Alexander Kruniewicz, ten przywiley iego królewskiey mości do xiąg podał. Huryn, namiesnik woiewództwa Kijowskiego. Druga suscepta w te słowa: Roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego, miesiąca Julii ośmnastego dnia, iego mość pan Kazimierz Alexander Kruniewicz, woyski Mozyrski, ten iego królewskiey mości przywiley do xiąg grodzkich Lidzkich do actów podał. Konstanty Kolenski Dmitrowicz, namiesnik grodzki Lidzki. Która to kopia przywileiu, za podaniem y prośbą wysz mianowaney osoby podawaiącey, a za moim, urzendowym, przyięciem, iest do xiąg ninieyszych grodzkich Kijowskich wpisana.

Книга гродская Кіевская, записовая и поточная, № 36, годъ 1721—1722; листъ 261.

XXV.

Актъ разграниченія воеводствъ: Брацлавскаго, Кіевскаго и Подольскаго, составленный королевскими коммиссарами. 1570 г. Января 6.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego wtorego, miesiąca Septembra dwudziestego wtorego dnia.

W roki sądowe, ziemskie, kijowskie, w pierwszy poniedziałek po swiętym Bartłomieyiu roku wyż na akcie wyrażonego w Żytomirzu sądzić się zaczęte, przedemną, Michałem Dedowiczem na Trypolu Trypolskim, łowczym mścisławskim, komornikiem ziemskim kijowskim y xięgami ninieyszemi, ziemskiemi, kijowskiemi comparens personnaliter urodzony Stefan Wyhowski, ten extrakt, z grodu Kamieńca Podolskiego authentice wydany, z wpisaniem w nim rozgraniczenia woiewodztw: Bracławskiego, Kijowskiego y Podolskiego, ratione introcontentorum ad acta terrestria Kijoviensia per oblatam podał, de tenore sequentis: Actum in castro Camenecensi Podoliae, feria quinta pridie festi sancti

Martini pontificis, anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo nono. Ad officium actaque praesentia, castrensia, capitanealia Camenecensia Podoliae personnaliter veniens generosus Nicolaus Sieprawski, obtulit officio praesenti et ad acticandum porrexit granicies inter palatinatus: Braclaviensem Kijowiensem, Podoliensemque subsecutas, ex actis metrices regni authentice deprompt as, introcontentas, tenoris ejusmodi: Aaugustus secundus, Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensiae, Severiae, Czernihoviaeque, nec non haereditarius dux Saxoniae et princeps elector. Significamus praesentibus litteris nostris, quorum interest universis et singulis, contineri in actis metrices regni cancellariae nostrae minoris litteras infrascriptas, supplicatumque est nobis, ut illas ex actis iisdem describi et parti postulanti in forma authentica extradi permittere dignaremur; quarum quidem litterarum, ex ruthenico idiomate in polonicum fideliter de verbo od verbum transsumptarum, tenor sequens est: Żygmunt trzeci etc. Oznaymuiemy sym listem naszym wszem wobec y każdemu z osobna, do kogo wiedzieć y należyć to będzie: Stanowszy osobiście przed nami do akt kancellaryi naszey koronnej szlachetny Stefan Chumczewski, prezentował przed nami list z wielkiey koncellarii naszey wyrażony przodka naszego, pod pieczęcią koronną, prosząc, aby też do xiąg mnieyszey kancellaryi naszey, dla snadnieyszego z obudwoch kancellaryi naszych wyimowania obywatelom woiewodztwa Kijowskiego, Bracławskiego y Podolskiego, był wpisan, ktory tak sie w sobie ma: Henryk, z łaski Bożey krol Polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym wszem w obec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć będzie należało: powiedział przed nami urodzony Michał Szaszkiewicz Dołbunowski, podkomorzy bracławski, Andrzey Sadowski, podsędek bracławski, — posłowie woiewodztwa Bracławskiego od wszystkich obywatelów, ziemian, szlachty woiewodztwa Bracławskiego na seym koronacyi naszey do nas przysłani, iż to krol iego mość sławney y świętey pamięci Zygmont August, antecessor nasz, raczył roskazać y zlecić listem swoim pewnym osobom: urodzonemu

Olizarowy Kierdeju Milskiemu, marszałku naszemu, y Michałowi Szaszkiewiczowi Dołbuńskiemu, wyiachawszy z granic woiewodztwa Bracławskiego, ktore dzielą woiewodztwo Bracławskie z woiewodztwem Kijowskim y Podolskim y starostwem Chmielnickim; według ktorego zlecenia y roskazania antecessora naszego, krola jego mości, te pomienione osoby na tę granicę woiewodztwa Bracławskiego wyiechawszy, spisali y na to list swoy pod pieczęciami swoiemi wszystkiej szlachcie, obywatelom woiewodztwa Bracławskiego, dali; ktory przed nami oni pokazawszy, żądali od nas tego, abyśmy tę granicę woiewodztwa Bracławskiego, iako na tym liście komisarskim jego krolewskiey mości opisano, do xiąg naszych kancellaryiskich koronnych wypisać roskazali, ktory list my, oglądawszy, kazaliśmy go od słowa do słowa do xiąg naszych kancellaryiskich koronnych wpisać, ktory tak sie w sobie ma. Ja, Olizar Kierdey Milski, marszałek jego krolewskiey mości, Michał Szaszkiewicz Dołbunowski, oznaymuiemy y daiemy każdomu wiadomo, iż, za roskazaniem iego krolewskiey mości, naszego miłościwego pana, zieżdżaliśmy na granicę woiewodztwa Bracławskiego, ktore się dzielą z woiewodztwem Podolskim y starostwem Chmielnickim, a woiewodztwem Kijowskim y każde na imie vel imionami wsie, ktore do woiewodztwa Bracławskiego należą, spisaliśmy: aż po Czarny Szlak te są wsie ku woiewodztwu Bracławskiemu: wieś nazwana Chudorowiczy ku woiewodztwu Bracławskiemu aż po Czarny Szlak, sieliszcze Owdyiewiczy aż po Czarny Szlak, Pikow zameczek y miasteczko pana Filona Kmitycza, starosty Orszańskiego, grunt tego zamku y miasta aż po Czarny Szlak, Mieziakowskie ziemie aż po Czorny Szlak, Przyług aż po Czarny Szlak, sieliszcze Pohrebiszcze, Hryszka Pohrebińskiego, te sieliszcze na samym Szlaku Czarnym, w którym sieliszczu wpada rzeka Roś; do. , ... po prawey ręce ku Bracławowi grunt szlachecki woiewodztwa Bracławskiego, sieliszcze Olenkowce, Siemaszkowe Sieliszcze, Urachaczow Obodynskiego, sieliszcze Ozułkow Siemaszkowicza, sieliszcze Trybosow, Akoszow, sieliszcze Kotiencow, to oboie Kleszczewskiego, sieliszcze Torek Macieyowe, sieliszcze Soroczycy tegoż Macieja, sieliszcze Monastyryszcze, sieliszcze Sosonka,

to oboie Kojdanowe, Onbaczow Krasnosielskiego, Dolinnoie, Siedelnikowcy, Pszonnoie, dwa sieliszcza jego krolewskiey mości do zamku Bracławskiego, aż do powiatu Zwinogrodskiego, ktory powiat Zwinogrodski z wiekow iest do woiewodztwa Bracławskiego, z swoiemi granicami idzie z ziemią woiewodztwa Kijowskiego aż do lasów Kaniewskich y granicy Czerkasskiey; a te wzwyżwyrażone wsie sieliszcza woiewodztwa Bracławskiego y grunty ich dzieli rzeka Roś z ziemią woiewodztwa Kijowskiego y Biskupszczyzny; idąc doŀow Rosi po prawey ręce wchod woiewodztwa Bracławskiego, a po lewey ręce woiewodztwa Kijowskiego y Biskupszczyzny, a po drugiey stronie, ku Dniestrowi rzece, ze starostwem Barskim woiewodztwa Bracławskiego. Jmiona granic te są: naypierwsze sioło Słobudka starostwa Barskiego, a sioło nazwane Poczapińce ziemianina jego krolewskiey mości Piotra Mikulińskiego, w tymże woiewodztwie Bracławskim, ziemia, tych Poczapiniec imie formuiąca, do Łąki Szczarbowoie, ktore to imie ziemi alias przezwisko Słobudki y Poczapiniec, a od tego nazwiska Łąk Szczerbowych dąbrową aż za rzekę Olszankę, ktora rzeka Olszanka iest starodawną granicą woiewodztwa Bracławskiego ze starostwem Barskim, aż do rzeki Rowu, a tym Rowem rzeką aż do nazwanego mieysca Sandra, a od tego Sandra do Mołohowa a od Mołohowa aż do doliny uazwaney Kolmanki vel Kowmanki, a od Kolmanki aż do doliny, nazwaney Wołczka, a od Wołczka aż do nazwanego mieysca Jarowałocz wynikaiącey krynicy, a od krynicy aż u rzekę nazwaną Morachwa, rzeką Morachwą aż do mieysca, nazwanego Ponikła Dolina, a od Ponikłey Doliny aż do mieysca nazwanego Nihlowa, aż do Kolinaczowskiego lasa, ktory las iest biskupa Kamienieckiego, gdzie powstaią rzeki te: Muraszka y Murachwa; tąż rzeką Murachwą po prawey ręce granicami ziemianina barskiego Bienka Kozłowskiego do rzeki Baszey aż do drugiego sieliszcza tegoż Bienka—Kuliniec, tam granicami starodawnemi aż do Dniestra, gdzie wpada Murachwa u Dniestr; po prawey ręce starostwa Barskiego, a po lewey ręce starostwa Bracławskiego; z ziemią Wołoską popuł rzeki Dniestra aż do Widowa. My to wszystko, za roskazaniem jego krolewskiey mości,

pana naszego miłościwego, po dostatku y sprawiedliwie spisawszy, woiewodztwu Bracławskiemu oznaymili, y iuż od tego czasu każdy z ziemian u woiewodztwie Bracławskim powinien będzie z tych osiadłości swoich wszelkie poddaństwo pełnić y prawem się, komu bedzie potrzeba, w woiewodztwie Bracławskim sprawować się. Natośmy wszystkiey szlachcie y rycerstwu obywatelom woiewodztwa Bracławskiego, iako posłowie grodzkie y mieyskie, daliśmy nasz list z pieczęciami naszemi. Pisan w Bracławiu, Januarii vel Henwara szostego dnia, roku od narodzenia Syna Bożego tysiącznego pięćsetnego siedmdziesiątego. Jeno gdyż za zleceniem y roskazaniem krola jego mości, przodka naszego, te wzwyż pomienione osoby, komissarze, granice woiewodztwa Bracławskiego, spisawszy to, iuż wszystkim obywatelom oznaymili. My tedy, widząc tego rzecz potrzebną bydź y słuszną, te wszystkie granice, iako mianowicie na liście komissarskim iest opisano, utwierdzaiąc, roskazaliśmy do xiąg naszych kancellarijskich koronnych wpisać, chcąc to mieć, aby już wszystkie obywatele woiewodztwa Bracławskiego, ziemianie, szlachta, ktorzy maiętności y osiadłości swoie w granicach wyżeyopisanych maią w woiewodztwie Bracławskim, wszelakie poddaństwo y posłuszeństwo pełnili y prawem, według statutu, tak przed sądem ziemskim, iako y grodzkim, w woiewodztwie Bracławskim o wszelkie rzeczy sądzili się y sprawowali, y na tośmy wszystkim obywatelom, ziemianom, szlachcie woiewodztwa Bracławskiego ten wypis z xiąg naszych kancellarijskich koronnych pod pieczęcią naszą koronną wydać roskazaliśmy. Pisan w Krakowie, piątego Maja, roku od narodzenia Syna Bożego tysiąc pięćset siedmdziesiątego czwartego, a panowania naszego roku pierwszego. Valentinus Dębiński, regni Poloniae cancellarius; relatio ejusdem; ktory w xięgi mnieyszy kancellarii naszey koronney przodka vel antecessora naszego iest wpisany; w Warszawie na seymie walnym koronnym, roku tysiącznego sześćsetnego pierwszego, miesiąca Marca dziesiątego dnia. Petrus Tylicki, episcopus Varmiensis, regni Poloniae vicecancellarius, Zacharyasz Jełowicki, Woyciech Skrzeszowski, Mikołay Grabowiecki. Cui supplicationi nos benigne annuentes, praeinsertas litteras ex actis metrices regni, de

idiomate rhutenico in polonicum fideliter transsumptas, describi et parti postulanti in forma anthentica extradi permisimus. Jn quorum fidem, praesentibus sigillum regni est appressum. Actum et datum Varsaviae, sabbato, ipso die transfigurationis Domini, die VI mensis Augusti, anno Domini MDCCXXIX, regni vero nostri XXXII. Relatio illustrissimi, excelentissimi et reverendissimi domini Joannis a Lipe Lipski, vicecancellarii regni. Locus sigilli cancellariae regni minoris. Joannes Lipski, procancellarius regni. Joannes Zawadzki, sacrae regiae majestatis secretarius, manu propria. Rozgraniczenie woiewodztw: Bracławskiego, Kijewskiego y Podolskiego in castro Laticoviensi, feria sexta post festum Sancti Lucae evangelistae proxima, anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo nono introcontenti extractus authentici ad acta praesentia suscepta est oblatio. Post quarum granicierum authentice ad acta praesentia ingrossationem originalem, extractum offerens ad se recepit, de recepto officium praesens quietavit U tego extraktu, przy pieczęci grodzkiey Kamieńca Podolskiego przyciśnioney, korrekta w te słowa: correxi Przyłucki manu propria, a nad korrektą extradita takowa: Ex actis castrensibus capitaneatus Camenecensis Podoliae extradi. Lekta zaś temi słowy: Lectum per Rożycki; a zaś intytulacya zwierzchu tego extraktu temi pisana słowy: Granicierum, inter palatinatus Braclaviae, Kijoviae et Podoliae subsecutarum, ex actis metrices regni authentice depromptarum oblata. Jn castro Camenecensi Podoliae feria quinta, pridie festi sancti Martini pontificis, anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo nono. Ktory że to extrakt, za podaniem y prożbą offerentis, a za moim, urzędowym, przyięciem, wszystek, z początku aż do końca, tak, jako się w sobie pisany ma, do xiąg ninieyszych iest ingrossowany.

Книга земская, Кіевская, записовая и поточная, 1737-й годъ, № 137-й. Листъ 409 на оборотѣ.

XXVI.

Актъ разграниченія земель королевскаго имѣнія Мизякова, отъ имѣній землнина Гнѣвоша Дмитріевича Стрижовскаго: селъ Стрыжовки и Переорки, составленный королевскими коммиссарами. 1570. Апрѣля 27.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego szostego, miesiąca Nowembris dziewiątego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Jozefem Michałem Mierzwińskim, namiesnikiem burgrabstwa, wiceregentem grodzkim winnickim, comparens porsonaliter urodzony jego mość pan Michał Wackowicz, te granice między dobrami wyżey wyrażonemi od acta castrensia capitanealia winnicensia per oblatam podał, ktorey tenor sequitur ejusmodi: granice między dobrami jego krolewskiey mości Miziakowem, z iedney, a dobrami jego mości pana Gniewosza Dmitrowicza Strzyżowskiego—Strzyżowko y Peryorko, przez komissarzów jego krolewskiey mości w roku tysiącznym pięćsetnym siedmdziesiątym, die vigesima septima aprilis uczynione y poprzysiężone, tak się w sobie maią: Ja, Gniewosz Strzyżowski, przysięgam panu Bogu wszechmogącemu na to, iż, ktorędym ich mościow panów komissarzów znakami granicznemi wiodł, to iest, poczowszy od uroczyszcza Pereworek wierzch pereworskiego stawu, od rosochowatego dęba, na ktorem znaczne rubieży, a w lesie, idąc między Koczurową pasieką człowieka miziakowskiego y między pasieki poddanego mego Strzyżowskiego, Panasa Jasiewicza, po prawey—gront moy, a po lewey Miziakowski, a odtąd przez dubowice idąc ku Po-

pławu, między pasieki Łyszniewey człowieka miziakowskiego a między pasieki Swietunowicza, człowieka y poddanego mego Strzyżowskiego, wyszedłszy z lasa, aż na wzlesie dąb wielki stoi, na ktorym rubieży, od tego dęba y podlesia do drugiego dęba poniżey pul, y nim do Rożyszcza starego, ktore leży przy boku Rudy Popławskiey, ktora ruda upada w rzeke Boh, to, po lewey grunt Miziakowski, a po prawey moy Strzyżowski, a od Boha rzeki po lewey stronie rzeka Medwedowka, ktora wpada w rzeke Boh, a od uścia tey rzeczki Medwedowki, od Werbołoza do Oniszkow, od Oniszkow do mogiły, na ktorey mogile znaczne rubieży są, od tey mogiły uroczyszcze Sawniki, od Sawnika do dąbrowy Matyszowa, do rzeki Żerdi, na ktorey rzece ostrow Łozowy y Berezowy, to iest po lewey grunt Miziakowski jego krolewskiey mości, a po prawey grunt moy własny Strzyżowski, tak mi panie Boże dopomoż. A tak my, kommissarze, te granice poprzysiężone wiecznie ztwierdzamy, ktora to granica do akt grodzkich winnickich per oblatam podana, jest de verbo ad verbum, iak sie w sobie ma, ingrossowana.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточкая, 1737 годъ, № 4619. Листъ 655.

XXVII.

Жалованная грамота князя Андрея Михайловича Курбскаго земянину Демиду Остковичу на земли въ селѣ Мосчаной. 1571 г., апрѣля 29.

Року тисеча шестьсотъ тридцатъ третего месеца Априля двадцатого дня.

На вряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости Володимерскомъ, передъ мною, Аньдреемъ Мисевскимъ, буркграбимъ замку Володимерского и книгами нинешними кгродскими старостинскими ста-

новши очевисто панъ Федоръ Рудницкий, листъ данины трохъ-волокъ отъ зошлого урожоного его милости пана Андрея Михайловича Курпского Ярославекого Демиду Остковичу, даный подъ датою у Миляновичахъ месеца Априля двадцатъ девятого дня, року Божого нароженя тисеча пятъ сотъ семдесятъ первого, для вписаня до книгъ нинешнихъ кгродскихъ Володимерскихъ перъ облятамъ подалъ, такъ ся въ собе маючий: я, Анъдрей Михайловичъ Курпскій Ярославский, ознаймую тымъ моимъ листомъ кому будетъ того потреба ведати, або чтучи его слышати, ижъ есми далъ земянину моему Мосченскому Демиду Остковичу, жонѣ, детемъ и потомкомъ его въ селе Мосчоной волокъ две, а на Дубовомъ третюю; ку тому тежъ и къ тымъ волокамъ застенокъ врочисчемъ Рудники и Клисчаную, которому застенку граница идетъ по дорогу Оранскую отъ Ораного болота до Кривое реки, другая сторона тому застенку граница идетъ по моркги Мосченские, которые наданы ку волокамъ села Мосченского; третяя сторона тому застенку граница по Новесадскии волоки, а четвертая граница идетъ по берегъ Чорно-Коловичи подданого пана Ковелского Благовесченского и упала у болоте Орицы по ставъ; а на томъ болоте Оранои придано жъ ему для сена моркговъ дванадцетъ; а который кгрунтъ есми ему далъ верху помененые три волоки и застенокъ на повестъ его самого и тожъ водлугъ наданя старого реестру помирного, яко ся въ собе маетъ тотъ его кгрунъть; а не маетъ нихто съ подданныхъ моихъ до него жадное потребы въ тотъ его кгрунтъ оступовати, толко онъ самъ, а дети его; а маетъ мне зъ того службу служити на почтовомъ коне и съ панциремъ на войну ездити и тамъ, где имъ отъ его королевское милости росказано . . . .

. . . .

(въ актовой книгѣ нѣтъ конца документа).

Книга Владимірская гродская, записовая, поточная и декретовая, № 1000, годъ 1633; листъ 365.

XXVIII.

Запись, по которой соборъ Кіевопечерской Лавры обмѣниваетъ свою землю—Зыбовщину на земли, принадлежавшіе Кіевскому земянину, Стефану Пилиповскому—урочища: Монастырище и островъ Глуховъ. 1572 г. Іюня 21.

My, Melenty Chrebtowicz, władyka Włodzimirski y Berestecki, archimandryta manastyru Pieczarskiego Kijowskiego, a ia, ekonom, ustawnik, połatnik, kryłoszanie, zastołpnicy y wszystkie czerce tegoż manasteru Pieczarskiego Kijowskiego, wyznawamy tym naszym listem, dobrowolnym zapisem, każdemu urzędowi iego królewskiey mości y każdemu człowiekowi, komu by o tym wiedzieć należało, tak teraz, iako y napotym na wieczne czasy, iż co mieliśmy prawne zaście z ziemianinem gospodarskim ziemi Kijowskiey, panem Stepanem Pilipowskim y z synami iego o gronty nasze, to iest od imienia naszego zamku y miasta Radomyszla, a od imienia pana Pilipowskiego Pilipowicz, o połowice siedliska Manastyrzyszcza y grontu, do niego należącego, a co iuż pan Pilipowski prawo przewodzić począł y przysięge uczynić był chciał, mieniąc połowice tego siedliska gruntu y ostrowa Hłuchowa swoim własnym oyczyznym być. A tak my, nie chcąc z obodwoch stron daley prawo o to wieść y o to sami siebie y sumnienia swoiego obrażać y zawodzić, a ku szkodom większym przychodzić, przeto my, za namową ludzi zacnych, przyiacioł swoich, o tę połowice siedliska Manastyrzyszcza y ostrowa Hłuchowa z panem Stefanem Pilipowskim y synami iego ugode słuszną taką uczynili, iż my od tego czasu już zaraz za te połowice siedliska Manastyrzyszcza,

ostrowa Hłuchowa y za wszystek gront ich, do tego siedliska przysłuchaiący, odmiane słuszną panu Stefanowi Pilipowskiemu y synom iego na wieczne czasy daiemy, to iest ziemie obrębną, przezwiskiem Zybowszczyzne, z gruntami wszelakiemi, ze wszystkiemi pożytkami, to iest z lasami, borami, z drzewem bartnym y niebartnym, z bobrowemi gony na rzece Jrszy, z łowy zwierzynnemi, ptaszemi y rybnemi y ze wszystkiemi inszemi pożytkami y do tego uhorcy dwa obrębne teyże Zybowszczyny, które w suderewie iest z iego mością panem Dymitrem Jelcem, pisarzem ziemskim Kijowskim, po rzeke Jrsze, także z grontami y ze wszelakiemi pożytkami, iakimżekolwiek obyczajem nazwane być mogą, nie zostawuiąc do cerkwi Bożey manastera Pieczarskiego Kijowskiego y sami na siebie w tych grontach żadnego pożytku, ale już wiecznie się z tych gruntów Zybowszczyny wyrzekamy, y panu Stefanowi Pilipowskiemu, także synom iego od tego czasu w moc, w dzierżenie y używanie podaiemy, puszczamy na wieczne czasy; wolen już pan Stefan Pilipowski z synami iego tę ziemie Zybowszczyne y te dwa uhorcy ze wszystkim na wszystko od tego czasu dzierżeć, używać, przybawiać, rozszyrzać, iak zechce, na swóy pożytek obracać, komu chcąc oddać, przedać, zamieniać, zapisać y iako swoiemi własnemi grontami oyczystemi władać, bośmy za tę ziemie Zybowszczyne onę połowice siedliska Manastyrzyszcza y ostrowa Hłuchowa y wszystkiego grontu iego, do tey połowicy siedliska przysłuchaiącego, oyczyzny pana Stefana Pilipowskiego, ze wszystkiemi pożytkami, do władzy, dierżenia y używania swoiego spokoynego wzieli; a ieślybyśmy my w ten gront Zybowszczyny y dwa uhorce w pożytki tego grontu sami przez siebie, przez sług y poddanych swoich w czym kolwiek ustępowali, odeymowali y iaką przeszkodę iemu, synom iego y potomkom iego czynili, albo sobie to przywłaszczali y w czymżekolwiek temu zapisowi naszemu dosyć nie czynili, tedy powinni będziemi panu Stefanowi Pilipowskiemu y synom iego, potomkom, kto by tę ziemie dzierżał, zaręke zapłacić 200 kop groszy litewskich, o którą zaręke będzie wolno każdemu takowemu nas do iakiego chcąc prawa pozwać, y sobie na nas sprawiedliwości dowodzić, a my, nie wy-

mawiaiąc się żadnemi przyczynami y wolnościami swoiemi, tylko powinni będziemy zaraz usprawiedliwić. Jeśli by też kto w tey ziemi Zybowszczynie panu Stepanowi Pilipowskiemu, synom y potomkom iego, iaką przeszkode czynił albo ten grunt y pożytki odeymował, granice zepsuł, tedy my wszystkie u każdego prawa pana Stepana Pilipowskiego y synów iego, za obesłaniem ich przez woźnego, zastąpić y u prawa to oczyścić będziemy powinni. A ieślibyśmy tego nie uczynili y pana Stepana Pilipowskiego albo synów iego u prawa nie zastępowali y ku szkodom przyprowadzili y tego gruntu nie oczyścili, tedy powinni będziemy także zaręki zapłacić 200 kop groszy litewskich y tak się zachować mamy, iako się wyżey pomieniło y opisało; iakoż ten gront mamy zarazem obwieść y granice panu Pilipowskiemu y synom iego przez woźnego odkazać y w moc, w dzierżenie y używanie podać. A natośmy panu Stepanowi Pilipowskiemu y synom iego dali ten nasz list pod pieczęcią manastyrską, z moią pieczęcią episkopską y z podpisami rąk naszych, kto pisać umiał, y pod pieczęćmi ludzi zacnych, ich mościów panów przyiaciół naszych, to iest: iego mości pana Szczęsnego Charlińskiego, podkomorzego Kijowskiego, y iego mości pana Jesyfa Jwanowicza Niemirycza, sędziego ziemskiego ziemi Kijowskiey, a iego mości pana Jwana Fedorowicza Sołtana, sędziego grodzkiego tuteyszego Kijowskiego; którzy, za oczewisto y ustno prośbą naszą, pieczęci swoie przyłożyć y ręce swoie podpisać raczyli, kto pisać umiał. Pisan w Kijowie, roku od narodzenia Jezusa Chrystusa syna Bożego 1572, miesiąca Junii 21 dnia. Melenty Chrebtowicz, episkop, władyka Włodzimierski y Berestecki, archymandryt Kijowski, ręką własną (locus sigilli); Filip—Stefan Pilipowski ręką własną kłade †; S. Szczęsny Charłęski, podkomorzy ziemi Kijowskiey, własną ręką (locus sigilli); Jwan Sołtan, sędzia, własną ręką (locus sigilli); Josyp, świeszczennik Woskresenski, ręką własną (locus sigilli); Jozefat, archydyakon, własną ręką (locus sigilli).

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Кіевской Археографической Коммиссіи. Дополнительная опись № 155.

XXIX.

Инвентарь замка и мѣстечка Буремль, съ исчисленіемъ крестьянскихъ повинностей и даней. 1573 г., Генваря 30 дня.

Року 1573., месяца Февраля 2 дня.

Князь его милость рачилъ казати до книгъ кгродскихъ, Луцкихъ, записати, ижъ, постановившися передъ его милостью очевисто въ замку, въ Луцку, возный повету Луцкого, Анъдрей Сикорскій, тыми словы до книгъ созналъ: ижъ, съ приданья вашей милости врядового, милостивый княже, воеводо Волынскій, ездилъ есми на справу его милости пана Ивана Хренницкого до Буремля дня оногдашнего, въ пятницу, месеца Генвара тридъцатого, году теперъ идучого, семдесятъ третего; и будучи пану Ивану Хреницкому у Буремли, такъ же того жъ дня въ пятницу, приехала кнегиня Дмитровая Буремъская, Маря Денисковна, и зять ее милости панъ Григорій Еньковичъ Колмовъский зъ малъжонкою своею, пани Марею Дмитровною Буремъскою, и мовили пану Ивану Хренницкому, абы имъ, ведле погоды и знайденыя пановъ едначовъ, ихъ милости: пана Михайла Мышки Ворковъского—Волынского, пана Василя Загоровъского—Браславского, каштляновъ, князя Януша Збаражьского, старостича Кремянецкого, пана Базелиуса Дривинского, писаря Великого Князства Литовского, пана Александра Жоравницкого, ключника Луцького, пана Михайла Сербина, подкоморого Луцкого, пана Гаврила Бокия, судьи, а князя Остафъя Сокольского, подъсудка, врядниковъ судовыхъ земъскихъ Луцкыхъ, замокъ и местечко Буремль ихъ милости за частъ ихъ милости отступилъ; ино панъ Иванъ Хренницкій при мне возномъ и шляхте: Ивану Нр........ницкомъ,

пану Макару Ледуховъскомъ, пану Федоре Круневскомъ врянднику Перемилскомъ, пану Валенътомъ Мошку Боръшовскомъ, пану Кузме Обчинскомъ, ихъ милости, списавши будоване замъковое, церковъ и спрятъ церковный, къ тому местечко, бояре, люди тяглыи и подсуседки Буремъские, и все отъ мала до велика на рейстръ подъ печатью и съ подписомъ руки моее, тотъ рейстръ кнегини Буремъской, пану Григорю Колмовскому и малжонце его милости отдалъ, и все, подлугъ того рейстру, въ моцъ ихъ подалъ и поступилъ. Которого рейстру я противенъ (sic) передъ вашою милостью покладалъ, абы былъ слово въ слово у книги уписанъ. И былъ передъ его милостью тотъ рейстръ вычитанъ, и по вычитаню его милость рачилъ казати тотъ рейстръ слово отъ слова до книгъ уписати, и такъ ся въ собе маеть: Лѣта Божого нароженя тисеча пятьсотъ семъдесятъ третего, месеца Генъвара тридцатого дня. Рейстръ списаня замочку и местечка Буремля черезъ мене, Ивана Хрепъницкого, при возномъ Луцкомъ, пану Анъдрею Сикорскому и шляхте: пану Макару Ледуховъскомъ, а пану Федоре Круневскомъ, то, што ся жоне моей Марине Анъдреевне Соколинской по зошломъ малжонку ее, князю Александру Буремъскому, въ держанье зостало и чого у вживанью своемъ ажъ по сесь часъ было, ведля найденя пановъ едначовъ ихъ милости: пана Михайла Мышки Варковъского—Волынского, пана Василя Загоровского—Браславского, каштеляновъ, князя Януша Збаражъского, старостича Кремянецкого, пана Базелиуса Древинъского, писара великого князьства Литовъского, пана Александра Жоравницкого, ключника Луцъкого, пана Михайла Сербина, подкоморого Луцкого, пана Гаврила Бокия, судьи а князя Остафья Сокольского, подъсудка, врядниковъ судовыхъ земскихъ Луцкихъ. Подаючи кнегини Дмитревой Буремъской и зятю ее пану Григоръю Колъмовъскому и малжонце его, пании Маръи Дмитровне Буремъского. На первей замокъ Буромль; мостъ до него цалый, широкий, брона, въ которой ворота замчистые, у воротъ защепка толстая железная, а у одвирку прибой толъстый железный; подъ вороты светлица, печь въ ней белая, двери на завесахъ железныхъ и защепка железная, побита драницами; передъ тою светлицею кганокъ, столба до него добрая. А вой-

дучи въ замокъ по правой руци домъ новый кгонтомъ. . . , ... печи въ двохъ поливаные а третяя бѣлая къ. . . . оконъ въ светлицахъ оденадъцать; оболоны у во всихъ . . . . пые, сеней двое; комора одна; потребныхъ коморъ . . . . и подклетовъ подъ тымъ домомъ чотыри, а на верху . . . . домъ схованой чотыри; и у того дому такъ у оконницъ у дверий светличныхъ, якъ у сенныхъ, у подклетовъ и у коморъ завесы, защепки съ прибоями и зъ западнями железными; лавъ у светлицахъ дванадцать, у сенехъ две; стовбъ до тото дому двѣ; кганковъ два; столовъ три, услоновъ четыри. Подле того дому а на леве городни; а полеве, вшедчи въ замокъ отъ броны, коморъ две; защепки у нихъ железные, одна на подрубе; ведле тое коморы городни добрые, драницами побиты; пивница драницами побита зъ защепкою железною: вежа кгонтами побита, а подъ нею станя старая, а на верху тое вежи комора . . . . защепка и прибой железный за входомъ; подле тое вежи домъ старый; светлици две съ сенми и зъ комнатою . . . . . . ми, зъ двери и защепки, зъ железными завесы; подъ тою комнатою пивница, у дверей защепка и пробой железный; ведля того дому подклѣты два на верху, схованье старое жъ, двери на завесахъ железныхъ, побой старый; комора, ведля тое коморы городня: сени, двери на завесахъ; городень две; подле того вежа, подъ нею станя, а на верху комора; ведля тои вежи городня ледънница, а отъ реки Стыра заметь; спротивъ гридня зъ сеньми, у которой лавы тры, столъ, печъ цалая, кухня съ коморою, лазня зъ сеньми. На посередъ замъку церьковъ Светое Тройцы, побитая кгонтами, цвинтаръ, а у ней образъ светое Тройцы, а другий светое Пречистое, третий светого Дмитрия, а четвертый светого Фрола и Лавра. Дейсусъ, сосудъ церковный: келехъ, ложка, звезда и воздухи; ризы китайки жолтое, злотоглавомъ обложоные; стихарь, петрахиль, и наручи и поясъ, а другие ризы полотенъные; книги: евангелие напрестольное, зеленымъ оксамитомъ крыто; апостолъ Петръ, трефолой, треоди двѣ, одна постная, а другая цветная, шостодъневецъ, псалтыръ. Стърелбы одно. . . . . железное, а гаковници и ручници, мосдчеръ и иные . . . . . . стрелъбе належачи, кнегиня ее милостъ Дмитровая Буремъская побрала шпис

зъ кгротомъ и пропорь цер............ вычъ, форма до делца, другая до гаковницъ; таръчей полосастыхъ, чирвоне по беломъ шесть. Местечко Буремль........ бояринъ, Миколай бояринъ, Иванъ бояринъ, Дмитрикъ бояринъ, Сенко-Колпаковичъ. Того жъ местечка люди тяглые: Герасимъ, Игнатъ, Нинко, Романецъ, Грицина, Кузминцовъ два, наймя Федцы, Петрикъ, Романецъ, Остапъ Савутько, Тарасъ, Юско, Ковалиха, Омелко Трушъ, Евлашъ, Павловая Василиса, Ярмошъ, Буръделевичовъ три, наймя: Гаврило, Хома а Сенько, Федчунъ Микитичъ, Левко Бойкало, Трохимецъ Марко, Омелько Кишнеръ, Дмитрикъ Тоцъ, Ходко, Степанъ, Карпъ Трилъ, Юцъ, Миколай Литвинъ, только ихъ на волокахъ. Того жъ местечка подсуседки: Савустьковая вдова, Маско, Гришко, Наумецъ, Тишко Малишъка, Яцко Холица, Васко, Пашко; сума всихъ волокъ у местечку боярскихъ пять, а тяглыхъ двадцать два, съ которихъ подданые повинни давати по грошей чотыри, овса по мацъ чотыри, куръ по двое, яецъ по двадцатю; а робота по три дни въ тыжденъ; а подсуседки дають по три гроши. Корчма, гридня, сени, пивница, комора. И такъже, передо мною, вознымъ, и шляхтою вышей менованою, всимъ подданнымъ панъ Хренницкий тамошнимъ, Буремскимъ, росказалъ, абы кнегини Дмитровое Буремское и зятя ее, пана Григоръя Колъмовъского, и малжонъки его милости, пани Маръи Дмитровны Буремского, были послушни. Которыхъ всихъ подданыхъ, передо мною, вознымъ, и шляхътою помененою, кнегини Буремъская и панъ Колмовъский зъ малжонкою своею пытали, естли бы ся имъ якие грабежи отъ пана Хренницкого стали? Тогъды вси подданые поведили, ижъ ниякихъ крывдъ и грабежовъ панъ Иванъ Хренъницкий и зъ малжонкою своею не чинили, але ся дей притивъ насъ ласкаве уставичне справывали. Къ тому припытовалъся панъ Колмовъский у пана Хренницкого о стрелбу замъковую; на что панъ Хренницкiй, ему отказъ чинечи, поведилъ: ижъ всю стрельбу князей Буремъскихъ: гаковницы, ручницы, мождчеры и иные речи, стрельбе належачие, кнегине Буромъская........ Кнегиня Буремъская поведила передо мною, вознымъ, и шляхтою, ижъ дей вся стрельба: гаковницы, ручницы и мождчеры у мене есть въ добромъ

схованью, а у пана Хренницкого ниякое стрельбы тутешнего замочку нетъ. Оповедалъ тежъ то панъ Иванъ Хренницкий передъ кнегинею Буремскою и паномъ Колъмовъскимъ и малжонкою его милости, ижъ все то будованье, што одно по зошломъ князю Александру Буремскомъ у Боремли малжонка его у вживани своемъ мела, ничого собе оттолъ не вывоживаючи, ихъ милости поступилъ; только свою властную маетность, збожъе и къ тому броваръ, которое былъ для пожитку своего своимъ коштомъ збудовалъ, оттоль зъ кадми и зъ котломъ взялъ, къ тому мовилъ панъ Григорей Колмовский пану Ивану Хренницкому, для чого бы у боярина Буремского Миколайца коня взялъ? Ино панъ Иванъ Хренницкий на то ему поведилъ, ижъ дей день третий, яко тотъ Миколаецъ зъ Вилни приехалъ, которымъ дей я былъ брату своему, пану Прокопу, копъ пять Литовскихъ послалъ, и особливе дей позычилъ у мене гаркабуза, то пакъ дей онъ брата моего у Вильни не засталъ и зъ тыхъ грошей копъ три Литовскихъ и гаркабузъ мой нетъ ведома где подѣлъ; и бачачи онъ, ижъ въ томъ мне не правъ, просилъ мя за то, обыхъ у него коня въ тыхъ пенезехъ и у гаркабузе взялъ, а сверепу сивую ему придалъ. Ино дей я, хотябы мое не стояло, для прозьбы его то есми учинилъ, взявши отъ него тую клячу, которая николы того не стоитъ, отпустилъ дей есми ему былъ три копы грошей и гаркабузъ, а сверепу еще въ придатку далъ; а ижъ ся дей ему видитъ съ кривдою, ино нехай дей мои гроши, гаркабузъ, завтра, въ суботу, и клячу отдастъ, а я ему его лошака радъ отдамъ, бо дей за мое не стоитъ. Которое очевистое сознанье возъного за росказаньемъ князя его милости до книгъ кгродъскихъ, луцкихъ, есть записано.

Книга Луцкая гродская, записовая и поточная, годъ 1558—1580, № 2092, листъ 210 на оборотѣ.

XXX.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ повѣрилъ границы земель села Гвоздова, принадлежащаго Кіево-Никольскому Пустынному монастырю. 1574. Іюля 24.

Року Божего нароженя тисеча петсотъ семдесятъ четвертого, мѣсяца Іюля двадцать четвертого дня.

Передо мною, Владиславомъ Андреевичомъ Збаразскимъ, справцею воеводства Киевъского, державцою Ботоцкимъ, возный повету Киевъского, шляхетный Григорей Макаровичъ Курганский, до книгъ кгродскихъ Киевскихъ ку записованю тыми словы вызналъ: ижъ, будучи мне приданымъ з уряду на справу чернцовъ манастыра светого Николы Пустынского, меновите: Селевестру Баврику и к оному Ярошу Полатнику, Савы Полочанину и всимъ братьи ихъ, до именья ихъ манастырского, села Гвоздовъского, для огляданя кгрунту манастырского на розездъ, который мали с паномъ Есифомъ Басанъскимъ, врядъникомъ митрополитскимъ Киевъскимъ, коли были выехали обоя сторона ку розознаню границы, кгдыжъ показали чернцы рубежи старовечъные з обоихъ сторонъ, и к тому дубу и рубежомъ обоя сторона призволила, тогды повела сторона чернецкая отъ того дуба и отъ тыхъ рубежовъ просто въ ровъ, а з рову в речку Гавриловку у верхъ, а з Гавриловки потомъ лѣсомъ у верхъ, а з потока долиною, дубравою черезъ пригорокъ у другий потокъ; а тымъ потокомъ черезъ речъку Рословку, лѣсомъ, долиною на поля к дубу сухому, а отъ дуба (къ) кургану, отъ кургана к березовому гайку, отъ березового гайку в рудъку долиною, а отъ рудки шляхомъ дорогою к долини до рубежа

земли пана Харлинского. В той долини знелась земля митрополъя я Николская земля. Отъ тое долины дорогою по леву до руды, которая руда Николскую землю делитъ и з землю пана Харлинъского, пана Суриновою и Трищиною. А штомъ виделъ значъные рубежи старовечные отъ валу въ дубе поделаные, кроме тыхъ рубежовъ, иншихъ есмы ажъ до тое руды не виделъ. А при томъ огледаню тое земли стороны ихъ при мне были: панъ Марко Поплавъский, а панъ Семенъ Триска, а панъ Сава Гавратинский, тивунъ манастыра Печерского, а панъ Пилипъ Пилецкий. А такъ я тое возного созънанъе в книги кгродскіе записати казалъ, на што и выписъ з книгъ подъ печатю моею вся братъя черницы манастыра светого Николы Пустынъского на то собе взели. Писанъ у Киеве. Съ которыхъ и сей выписъ подъ печатю кгродскою Киевъскою, року теперешнего, тисеча шестсотъ тридцать шостого, мѣсяца Сентебра двадцатого дня, есть выданъ. Писанъ у Киеве (мѣсто печати). Корикговалъ зъ актами Хрушовский,

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Кіевской Археографической Коммиссіи, Дополнительная опись № 156.

XXXI,

Подтвержденіе королемъ Стефаномъ граничнаго документа, опредѣляющаго рубежи земель города Кременца, составленнаго въ 1542—1546 годахъ. 1576. Декабря 12.

Działo się w mieście Kzsemieńcu, dnia dwudziestego trzeciego miesiąca Pażdziernika, roku Pańskiego tysiąc siedmset ośmdziesiąt trzeciego.

Do urzędu y ksiąg ninieyszych, radzieckih miasta iego królewskiey mości Krzemieńca przyszedłszy osobiście szlachetny Piotr Wakulczycki, radny y plenipotent miasta tegoż, podał do ksiąg tychże dokument graniczny, za panowania nayiaśnieyszey królowy Bony, kolo

roku tysiącznego pięćsetnego czterdziestego drugiego lub tysiącznego pięćsetnego czterdziestego szóstego, iak można doyśdź z przywileju teyże nayiaśnieyszey krołowy Bony, na szpital polski, w mieście Krzemieńcu erygowany, danego, w którym pana starostę natenczas Krzemienieckiego, Szczęsnego Hercyka, wspomina, y tenże dokument graniczny tegoż pana Szczensnego Hercyka wyraża, przez pana Bohdana Siemazcka, starostę Kowelskiego, z rozskazu iego królewskiey mości sporządzony, bez dnia y roku, a przez nayiaśnieyszego Stefana, króla Polskiego, w Toruniu, dnia pietnastego miesiąca Grudnia, roku Pańskiego, tysiącznego pięćsetnego siedmdziesiątego szóstego approbomany, ekstraktem z ksiąg metryki kancellaryi wielkiey, koronney, z księgi sub litera C, karty dziewięćdziesiątey czwartey autentycznie wypisany y pieczęcią wielką koronna zapieczętowany, prosząc, aby pomieniony dokument sposobem oblatu w też księgi wpisać, który urząd, przed sobą czytać rozkazawzy, słowo od słowa w też księgi wpisał, którego treść takowa: Stanisław August, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Jnflantski, Smoleński, Siewierski y Czerniechowski. Oznaymuiemy ninieyszym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy, iż znayduie się w aktach metryki koronney opisanie granic miasta Krzemieńca, niżey wyrażone, brzmienia takowego: Stefan etc. Oznaymuiemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu wiedzieć należy teraz y napotym, iż pokładano y ukazano przed nami, imieniem burmistrza, ławników y wszystkiego pospólstwa miasta naszego Krzemieńca, list, opisanie pewnych granic tego miasta Krzemienieckiego, ruskim pismem, z pieczęciami dwuma, cały y nienaruszony, powiadaiąc, że oni iako z starodawna, tak y natenczas w tych granicach opisanych grontów mieyskich używaią; tylko dla bezpieczności, aby napotem naruszone prze(z) kogo nie były, proszono nas, abyśmy ich w używaniu tych granic zostawuiąc, do akt kancellaryi koronney wpisać ten list roskazali. Który z ruskiego ięzyka na polski od słowa do słowa przełożono y tak się w sobie ma: Granica położona miastu

Krzemienieckiemu ode wsi włości Krzemienieckiey przez starostę Kowelskiego, pana Bohdana Siemaszka, za roskazaniem iego królewskiey mości, a na mieysce pana starosty Krzemienieckiego, pana Szczęsnego Hercyka, ziemianina iego krolewskiey mości, pana Jwana Bereżeckiego. Naypierwey ze wsią Żołobem: nayprzód od graba małego, od rogu lasu Krzemienieckiego, który róg lasu stoi podle cerkewney ziemi, nadół zasię zeszło mimo lasek lipowy brzegiem góry, aż do goscieńca, który idzie do Kokorowa y do Szpikołos, y za się ta granica, odruciwszy się od drogi Kokorowskiey; y poszła drogą Szpikołoską pod Wysokie, aż do drugiey ziemi cerkiewney, y poszła do lasku Dołżka; od Szpikołos y od tegoż Dołżka lasku poszła doliną ku Rydorian y od Rydoryi ku górze doliną, ku gościńcowi Wiszniowieckiemu, który idzie z Krzemieńca do Wiszniowca, w końcu Gamratowych niw, y poszło brzegiem tey drogi Wiszniowieckiey, ta ziemia Szpikołowska po prawey ręce iadąc tam aż do Rypiowey doliny, którą doliną Rypiową poszło przez drogę Wiszniowiecką wlewo aż ku małym łozom; od tych małych łóz aż do drogi Jankowieckiey, która z Krzemieńca idzie y poprzek drogi poszło polem pod Krasną łozę, która łoza była w prawey ręce, y Rybcze gliniszcze y przyszło połem y dąbrową przez doline głęboką na drogę Matwiejowską, która od miasta idzie do Matwiejowiec, ku łozie Czekayłowey, ku staremu kopcowi Deniskowicza, przez drogę Matwiejowską, y od tego kopca od łozy Czekayłowey aż ku Nowosiółkom po połowicy sieliszcza y przecz tę rzeczkę która pod tym sieliszczem idzie, aż do kamienia, który kamień leży podle drogi Szumbarskiey, która droga od Krzemieńca idzie od tego kamienia począwszy aż ku miastu doliną Stawiecką która idzie ku mieyskim łanom, mimo górę, na którey krzyż kamienny; tedy tą doliną przyszła ku gościńcu Szumbarskiemu niedaleko Lipowiec, prawie końcem ku ieziorku, które ieziorko po drugiey stronie drogi iest, iadąc ku Szumbaru po prawey ręce. Z drugiey strony od Łucka położyliśmy granicy: począwszy od góry Kaliczkowskiey, gdzie kamienie bija, przez pole, które kupił xiądz biskup u panów Kozińskich, które zowią Swatowym, ku łozie, która stoi prawczem po koniec łęga; od

tey łozy co naprościey ku rzece Jkwie, a z drugiey strony od Dubna po granicę Białokrynickie, począwszy od lasu przez gościniec Ostrogski aż do błota, brzegiem błota ku gościńcu Dubieńskiemu, który idzie z Szpanowa, ta iest ziemia po tey stronie drogi zamkowa, a po połowinie pola ziemią zamkową ku Chocienowemu łęgu; od łęgu prosto ku rzece Jkwie po prawey ręce to iest ziemia zamkowa, a po lewey ręce ziemia mieyska. My tedy, Stefan król przerzeczony, przystawaiąc ku tey prośbie, iako słuszney, mieszczan Krzemienieckich, list wyżey opisany oznaczenia granic miasta Krzemienieckiego, ieśli tych grontów zdawna y teraz za niem w dzierżeniu są, przy iego mocy zostawuiemy, ni w czym mu nie ubliżaiąc, tak, iż tego wszystkiego na potomne czasy używać maią. Ku którey rzeczy lepszego zwiadectwa pieczęć naszą koronną do tego listu przycisnąć roskazaliśmy. Dan w Toruniu, dnia dwunastego miesiąca Grudnia, roku Pańskiego tysiąc(z)nego pięćsetnego siedmdziesiątego szóstego, panowania naszego roku pierwszego. Petrus Dunin-Wolski, nominatus episcopus Premisliensis et regni Poloniae cancellarius. Relatio reverendi Petri Dunin-Wolski, nominati episcopi Premisliensis, regni Poloniae cancellarii. Ławryn Piesoczyński, pisarz. Które to opisanie granic, tak iak się w aktach metryki koronney znayduie, my z tychże słowo w słowo wypisać y stronie potrzebuiącey autentycznie wydać pozwoliliśmy. Na co, dla lepszey wiary, pieczęć koronna iest przyciśniona. Działo się w Warszawie, w poniedziałek po święcie świątego Tomasza apostoła naybliższy, to iest dnia dwudziestego drugiego miesiąca Grudnia, roku Pańskiego tysiąc siedmset sześćdziesiątego szóstego, a panowania naszego trzeciego roku. Andrzey Zamoyski, kanclerz wielki koronny. Za sprawą y przełożeniem iaśnie wielmożnego iego mości pana Andrzeia na Biezuniu y Kutnie z Zamościa Zamoyskiego, kanclerza wielkiego koronnego. Jgnacy Ludwik Nowicki, metrykant koronny, iego królewskiey mości sekretarz. Ex actis anni millésimi quingentesimi septuagesimi sexti, sub litera C, folio nonagesimo quarto. Opisanie granic miasta Krzemieńca, Mieysce pieczęci wielkiey koronney na massie czerwoney, papierem białym nadklejonym wyciśniętey. Po którego to dokumentu w xięgi ninieysze

wpisaniu, extrakt onego originalny y autentyczny tenże offerent, końcem złożenia w archivum miasta, nazad do siebie odebrał y z odebranego urząd y iego kancellaryą zakwitował. Piotr Wakulczycki, radny, manu propria. Który wypis z ksiąg dawniey radzieckich miasta Krzemieńca roku tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt piątego, miesiąca Grudnia ośmnastego dnia, pod pieczęcią magistratu miasta Krzemieńca, wydaie (Locus sigilli) Bożydar Sobkiewicz, pisarz magistratu miasta Krzemieńca, manu propria. Czytałem Kwiatkowski.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Кіевской Археографической Комиссіи. Дополнительная опись № 157.

XXXII.

Приказъ князя Константина Константиновича Острожскаго, данный его намѣстникамъ, о возстановленіи законныхъ границъ между имѣніемъ Острожскаго, селомъ Подлубцами, и имѣніемъ Кіево-пустынскаго Никольскаго монастыря, селомъ Зубковскимъ. 1583. Декабря 28.

Костентинъ, княжа Острозское, воевода Киевский, маршалокъ земли Волынское.

Наместникомъ нашимъ: Звеголскому, пану Василю Ильинскому, а пану Крыштофу Винарскому, наместникови Барашовскому и Вилскому. Дали намъ тую справу богомолцы наши, чернцы манастыра светого Миколы Пустынского Киевского, ижъ подданые наши з волости Барашовское села Подлубъского подданымъ ихъ манастырскихъ села Зубъковъского кривды немалые и утискъ в захоженью кгрунту и дерева бортного, чинять. А такъ росказуемы вамъ, конечъне то мети хотечи, абысте намовилися сами з собою и з поменеными чернцами Миколскими, и, зъложивши имъ часъ, и рокъ назначили, и тамъ до тыхъ помененыхъ села нашого Подлубецъ выехали и вшелякихъ кривдъ, в чомъ бы они перед вами и подданые ихъ на подданыхъ нашихъ жа-

ловали, справедливость и отправу скутечъную уделали и промежду тыхъ помененыхъ селъ: села нашого Подлубецъ и села ихъ Зубъковъского и, кгрунты резехавъши, границы назначили, и што было передъ тымъ церъковъное, водлугъ доводовъ ихъ правныхъ, имъ жебысте поступили, и штобы водлугъ права и статуту належало, абысте то имъ уделали конечъне. Данъ въ Звегъли, дня двадцать осмого, водлугъ правы (sic) колендару, мѣсяца Декабря, року тисеча петъ сотъ осмдесетъ третего. Власна рука. (Мѣсто печати).

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Кіевской Археографической Комиссіи. Дополнительная опись № 158.

XXXIII.

Донесеніе возпаго о вводѣ, данномъ имъ княгинѣ Сусаннѣ Острожской, женѣ Волынскаго воеводы, князя Януша Константиновича Острожскаго, во владѣніе имѣніями, подаренными ей ея тестемъ, Кіевскимъ воеводою, княземъ Константиномъ Константиновичемъ Острожскимъ, а именно: въ города Чудновъ и Пятокъ и въ 45, принадлежащихъ къ Чуднову, селъ. 1585. Октября 15.

Року по нароженю сына Божого 1585, месеца Декабра семого дня.

Постановившися на вряде, въ замку господаръскомъ Житомирскомъ, передо мною, Миколаемъ Каменскимъ, подстаростимъ Житомирскомъ, отъ его милости пана Семена Дениска Матфеевского, старосты Житомирского, установленого, возный земли Киевское, шляхотный Жданъ Семеновичъ Щениевскій, очевисто ку записованю до книгъ тыми словы созналъ и тое сознане свое на писме подъ печатю и съ подписомъ руки своее подалъ: Я, Жданъ Семеновичъ Щениевский, возный земский земли воеводства Киевского, вызнаваю то симъ листомъ моимъ, ижъ году теперъ идучого, по нароженю сына Божиего, тисеча пятсотъ

осмъдесятъ пятого, месеца Октебра пятогонадцать дня, его милость князь Костентинъ Костентиновичъ Острожский, воевода Киевский, маршалокъ земли Волынское, милуючи невестку свою, княжну ее милость Янушовую Острозскую, панюю воеводиную Волынскую, княжну Зузанну, взъглядомъ и того, же кгды еще былъ ничого ведле звычаю права, нигде его милости пану воеводе Волынскому, сыну своему, имене не уступилъ, а оправы той малжонце своей, княжа его милость Янушъ, панъ воевода Волынский, не чинилъ и ничого былъ не записалъ, теперъ, вместо оправы, ее милости паней воеводиной Волынской, сыновой своей, зъ доброе воли и ласки своее, далъ, даровалъ и листомъ своимъ записалъ княжа его милость, панъ воевода Киевский, певную суму пенязей, осмъ тисечей копъ грошей Литовскихъ, на именяхъ своихъ отчизныхъ, которыхъ былъ то еще, его милости княжати, пану воеводе Волынскому, не уступилъ, лежачихъ въ земли воеводства Киевского, на замку и двохъ местахъ Чудновскихъ, на месте Пятку и всихъ селахъ к тому належачихъ, якожъ теперь черезъ мене, возного, а при мне на тотъ часъ была шляхта: панъ Янъ Вардевский, а панъ Иванъ Мшанецкий, въ моцъ и держане спокойное водле оного то запису своего княжа его милость, панъ воевода Киевский, тые вси имена и села з замкомъ и двема месты Чудновскими и ихъ фолварками, также и место ново-осажоное *Пятокъ*, ее милости паней воеводиной Волынской, невесцы своей, подалъ и поступилъ, а то естъ: замокъ Чудновский зо всимъ будованемъ, якосе самъ въ собе маетъ, местъ Чудновскихъ две: одно старое, а другое ново осажоное зъ людми и кгрунты ихъ всими, фолварками, село и дворъ Сапоговъ, село Романовъ, село Красноселка, село Новый Романовъ, село Камень, село Грабовцы, село Переломисвѣтъ, село Степуринцы, село Пединки, село Немиринцы, село Кириево, село Бобровники, село Бородинцы, село Молочки, село Малынки, село Бурковцы, село Трощинцы, село Кощи, село Тетеревка, села Семена Братула, село Горбовица, село Коротковцы, село Вищекусы, село Кустиский, село Липная, село Гаврятинъ, село Коски, село Михайла Мокиевича Александрово, село Хижинцы, село войта Новоместского Жодавлинцы, село Миленского, село Паневцы Прусецкого, село При-

вѣтовъ, село Гордьевичи, село Рублевка зъ дворомъ, село Булдычовъ, село Казаръ, село Лунковского, другий Казаръ, село Дубрувъцы, село Коровинцы, село Саварцы, село Рачки, село Мозковцы, село Головенчинцы, село Петрушковцы. Тые вси села и места кгды заразъ въ моцъ и держане ее милости паней воеводиной черезъ мене возного пущоно, наместникъ ее милости княжны Чудновский, панъ Северинъ Лончинский, послушенство и вшелякую повинность мещаномъ, земяномъ, бояромъ и всимъ людемъ по феламъ помененымъ, ее милости чинити росказалъ и и заразъ при мне чинили, а такъ я, возный, того увойштя въ держане ее милости княжны, черезъ мене возного и шляхту помененую въ замокъ, места и вси села Чудновские, передъ сего описаные, на то сесь мой листъ подъ печатю и съ подписомъ руки моее, ее милости княжне есми далъ. Писанъ въ Чуднове, року и дня вышей описаного. Жданъ Щениевский, возный Киевский, рука власная. И просилъ посланецъ велможное панее, ее милости кнегини воеводиное Волынское, абы тое очевистое сознане возного въ книги замковые Житомирские записано было, што записати казалъ.

Книга Житомирская, гродская, поточная, 1582—1588 года, № 8. Листъ 119.

XXXIV.

Донесеніе вознаго о вводѣ имъ пана Ждана Мироновича во владѣніе селомъ Сеневкою, съ перечисленіемъ крестьянъ села и обозначеніемъ границъ его земель. 1585 г., Сентября 10.

Року 1585, месяца Сентября десятого дня.

На рочкахъ кгродскихъ Володимерскихъ, отъ дня пятого того жъ месяца Сентебря припалыхъ и судовне отправовати зачатыхъ, передо мною, Констентиномъ Констентиновичомъ княжатемъ Острожскимъ, крайчымъ Великаго Князства Литовского, старостою Володимерскимъ, ставши

очевисто возный повету Володимерского, Демъянъ Мокренский, ку записаню до книгъ кгродскихъ Володимерскихъ вызналъ тыми словы: ижъ року теперъ идучого, тисеча пятьсотъ осмъдесятъ пятого, месеца Августа семого дня, за приданьемъ уряду кгродского Володимерского, ездилъ есми на увязанье и поданье именя въ повете Володимерскомъ лежачого, называемого Сеневки, пану Ждану Мироновичу въ сту и шестидесяти копахъ грошей Литовскихъ отъ велможное панее ее милости княгини Юревое бывшое Збаражское а теперешнее панее Андреевое Фирлеевое зъ Домбровицы, воеводиное Краковское, панее Барбары Михайловны Козинское, листомъ записомъ ее милости ему заведеного, которое первей прислухало и держано было на ее милость ку двору ее милости Осмичовскому, которую жъ . . . . звышъ мененого тамъ до того именя села Сеневки я возный, приехавши а подаючи тое имене въ держане пану Ждану, люди и кгрунты того именя списалъ есми, меновите то естъ: Васко Омеляновичъ, волоку держитъ, сыновъ у него чотыри: Каленикъ, Дмитръ, Процъ, Сенко, статку маетъ воловъ шестъ, двое клячъ. Кондратъ Лецевичъ зъ зятемъВаскомъ волока, воловъ два, клячъ двое. Ница Грицкевичъ на полъ волоце, кляча одна. Кгресъ Щасновичъ полъ волоки, волъ одинъ, кляча одна. Павелъ Щасновичъ полъ волоки держитъ, волъ одинъ, кляча одна. Войтко Стасевичъ на полъ волоце въ него волъ одинъ, кляча одна, сыновъ у него два: Михно а Юско, Юско Сычъ полъ волоки держитъ, волъ одинъ, кляча одна,—тые люди повинни въ каждый рокъ даваты цыншу съ каждое волоки оселое по золотому полскому, по две мацы овса, по двое куръ, по гусяти, по дванадцати яецъ; а подвода и робота ведле повинности ихъ, къ тому волоки пустые: волока Труша Гриневича зъ селидбою; волока Пахновская зъ селидбою; волокъ Гуриновскихъ две; полъ волоки Демковское; волока Стасевская. Межи тыми жъ волоками, такъже межи кгрунты служебника ее милости пани Фирлеевое пана Юря Понетовского стеною особною; тому Понетовскому застенеными (sic) и при тыхъ бокахъ тыхъ его кгрунтовъ и за тыми кгрунты его ажъ до границы Твердинское волокъ пустыхъ того жъ села Сеневского девятъ; тыхъ волокъ личбою оселыхъ зъ людми полъ пети а неоселыхъ волокъ пустыхъ

полъ петнадцатъ; то всихъ такъ оселыхѣ, яко и не оселыхъ волокъ деветнадцатъ; а за волоками отъ границы Вороницкое ажъ по тую границу Вороницкую лесы, сеножати и болота не мероные, ку тому жъ селу Сеневце належачие, а волоки тые вышей мененые съ полми, пашнями, зъ сеножатми, съ пробобкы, и зарослями, и дубровами. Который то кгрунтъ того имѣнья Сеновки заграничоный стеною отъ именья Осмичовичъ, которая стена починается отъ границы Вороницкое и кончиться у границы Твердинское по Тростецу, тые волоки и кгрунты того имѣнья Сеневъки однимъ концемъ, а другимъ концемъ по границу Киселевскую, съ третее стороны по границу Твердынскую, а съ четвертое стороны по границу Вороницкую. Тые вси кгрунты я, возный, того села Сеневки, объехавши зо всимъ тое имѣнье, село Сеневку, яко се въ собе тое село маетъ съ тыми людми звышъ менеными, зъ ихъ кгрунты, цынши, подачками роботами, подводами и всякими ихъ повинностями, доходы и пожитки съ того имѣнья и съ тыми всими волоками пустыми звышъ описаными и зъ лесы и сеножатми съ полми и зъ боры, зъ дубравами, зъ болотами и речками, зо всими того именья кгрунты и пожитками и зо всимъ съ тымъ, такъ яко тое имѣнье ку двору Осмичовскому было держано и яко ся въ собе маетъ, въ моцъ, въ держанье, въ послушенство и уживанье пану Ждану Мироновичу того дня звышъ мененого, месяца Августа семого дня, въ року нинешнимъ, осмъдесятъ пятомъ, подалъ и его есми въ тое имѣнье увезалъ; и такъ вже панъ Жданъ въ тое имѣнье, въ кгрунты и во вси пожитки его черезъ мене возного урядовне въ держанье вшолъ и увезалъсе; увазанья пану Ждану въ тое имѣнье ни отъ кого ни чимъ не боронено и доброволне тое увязанье поступлено. А мелъ я, возный, на тотъ часъ при томъ увязанью и поданью того имѣнья при собе сторону шляхтичовъ двохъ: пана Стефана Судолского а пана Лаврина Чарнолозъского; а такъ я тое очевистое сознанье возного до книгъ кгродскихъ записати казалъ.

Книга Владимірская, гродская, записовая и поточная, № 943, годъ 1585, листъ 615 на оборотѣ.

XXXV.

Жалоба жителей Кіевской слободы, новоосаженной около Софійскаго монастыря, на Кіевскаго воеводу, князя Константина Константиновича Острожского и на жену его намѣстника, княгиню Матушовую Воронецкую, о томъ, что князь Острожскій запретилъ жителямъ Кіевской слободы заниматься торговлею и продажею питей, княгиня-же Воронецкая приказала своимъ слугамъ ограбить имущество истцевъ и многихъ изъ нихъ заключила въ темницу. При этомъ упоминается о содѣйствіи, обѣщанномъ истцамъ запорожскимъ гетманомъ—Орышевскимъ. 1586. Ноября 16.

Року по Нароженю Сына Божого 1586, месеца Ноябра 16 дня.

Пришедши до вряду замку господарского Житомирского, передъ мене, Андрея Стефановича Пилиповского, подстаростего Житомирского, Романъ Овсяный зъ слободы его королевское милости Киевское, оповедалъ и жаловалъ самъ отъ себе и отъ всихъ слобожанъ его королевское милости Киевскихъ, на велможного пана, пана его милости Костентина княжя Острозское, воеводу Киевского, маршалка земли Волынское, о томъ, ижъ дей его милость, казавши волю обволати именемъ его королевское милости на летъ двадцать и чотыри, до того столпъ поставивши на месте горнемъ Киевскомъ, около церкви Святое Софея, росказалъ зась наместникови своему, его милости князю Матушу зе Збаража Вороницкому и волность вшелякую обволавши, яко въ месте его королевское милости належитъ; мы дей убогие люди, услышавши тое обволане воли и поставене того столпа, зъехалисе есмо зъ розмаитыхъ и далекихъ местъ до тое воли, убозства и маетности свои попродавши индей, поприймовали есмо пляцы, на кото-

рыхъ есмо побудовали, а, побудовавши, почалися есмо обходити, яко у въ иншихъ воляхъ и местахъ его королевское милости, то есть шинкуючи пиво, медъ, горелку; обачивши дей то его милость княжа воевода Киевский и наместникъ его милости, князь Вороницкий, меновалъ собе шкоду и втрату у въ аренде своей, которую его милости даютъ старые мещане Киевские зъ долнего места, мовячи дей до насъ: „волю, же се тая слобода въ нивошто обернетъ, а нижли бымъ мелъ утратити две тисечи золотыхъ, бо дей одъ короля его милости не маю болшей за послуги свои, одно тое"; и приехавши дей до насъ на слободу, заказалъ намъ, абы ся есмо не до конца будовали, ани хотячи допустити жаднымъ шинкомъ се обходити, и овшемъ, насъ до того приневолялъ, абы есми его милости аренды поступили по чотыри копы кождый зъ насъ што рокъ; мы дей не хотели на то ани хочемъ жаднымъ способомъ позволити, кгдыжъ дей таковая слобода нигде на свете не слыхана, абы на початку мено аренду давати; его милость княжа воевода Киевский, на то ничого не дбаючи, але и повторе намъ заповедалъ черезъ возного Киевского, Томка Хомича, абы есьмо жаднымъ питемъ шинковнымъ ани гандлемъ се не обходили; мы заразъ, вси слобожане, по заповеданю его милости княжати воеводы Киевского, мусели перестать шинкомъ и гандлемъ се обходити и, по выеханю дей его милости княжати воеводы Киевского съ Киева, року теперъ идучого, тисеча пятсотъ осмъдесятъ шостого, месеца Ноебра пятого дня, ее милость кнегиня Матушовая зе Збаража Вороницкая, намесниковая воеводства Киевского, наславши кгвалтовне слугъ своихъ, которымъ дей ее милость именя сама лепей ведаетъ и ихъ самыхъ знаетъ, не ведати дей чи зъ росказаня его милости княжати воеводы Киевского, або ли пакъ зъ домыслу своего, на слободу его королевское милости Киевскую, и тамъ же дей оные слуги, за насланемъ и власнымъ росказанемъ ее милости; въ домохъ нашихъ отъ коморъ замки поотбивавши и маетность нашу, яко: гроши готовые, шаты и иншие речи кгвалтовне а не урядовне побрали, меновите: у мене, Романа Овсяного, у Бобровского, у Степана Венкгрина, у Шимка Мстиславца, у въ Опанаса Полочанина, у Или Крошненка, у Зикгмунта и у иншихъ слобожанъ

Киевскихъ, и при той дей маетности нашой, меды розъсычаные, добровольные, а не шинковные, пиво, горелку, которое дей пите на потребы свои власные мели, то есть на посвечене домовъ нашихъ и на инше потребы свои, то дей тыежъ слуги ее милости кнегини Вороницкое на тотъ же часъ побрали, и, мало дей на томъ маючи, але и насъ самыхъ, побравши до места дольнего Киевского и тамъ же насъ у везеня посажоно, и не хотече насъ пустити, ажъ на поруку кождого зъ насъ пущоно, заручивши тридцатма копами грошей, абы дей есте болшей жаднымъ питемъ шинковнымъ ани гандлемъ се не обходили; а мы дей, заразъ по заповеданю его милости кнежати воеводы Киевского, перестали всего того, яко питя шинковного, такъ и гандлю; яко дей мы шкодуемъ собе въ томъ насланю кгвалтовномъ, въ побраню маетностей нашихъ, яко грошей готовыхъ, шатъ и иншихъ речей, такъ-же и побраня питя доброволного а не шинковного, то есть; меду, пива, горелки и везеня терпливости, на пятсотъ золотыхъ чирвоныхъ: што дей то все, яко шкоды, такъ и везеня терпливости, меновите на реестре, часу права, передъ его королевскою милостью показать хочемъ; якожъ дей есмо и о придане возного ее милости кнегини Вороницкое просили на огледане починеня того кгвалту и шкодъ; ее милость возного намъ на то придатъ не хотела; въ тотъ же дей часъ, кгды намъ тотъ кгвалтъ стался и маетность наша побрана, оповедалися есмо слузе его королевское милости, его милости пану Оришовскому, гетману Запорожскому; якожъ дей его милость панъ гетманъ обецалсе устне передъ его королевскою милостью сознати тое наше оповедане; и присылала дей ее милость кнегиня Вороницкая возного Киевского, Томка Хомича, меновите до мене, Романа Овсяного, въ тотъ часъ, кгдымъ седелъ у везеню, пытаючи мене, много ли у мене маетности мое побрано? Ямъ дей въ тотъ часъ оному возному, Томку Хомичу, оповедалъ ся, седечи у везеню, ижъ намъ, яко будучи подданымъ его королевское милости, слобожанамъ Киевскимъ, стался кгвалтъ и забране маетности за росказанемъ ее милости кнегини Вороницкое; якожъ дей есмо оного возного, Томка Хомича, просили о сознане, абы намъ тое созналъ на вряде и на писме далъ сознане, што есмо ему ся оповедали

и што виделъ мене, Романа Овсяного, у везеню; оный возный того не хотелъ учинити и сознаня своего намъ не далъ, поведаючи, ижъ дей я боюся на врядъ тутошний киевский безъ приданя врядового того вашего оповеданя сознавати и на писме тое сознане дати, и просилъ Романъ Овсяный, подданый его королевской милости, слобожанинъ киевский, самъ отъ себе и отъ всихъ слобожанъ киевскихъ, абы тая жалоба и оповедане ихъ въ книги замковые Житомирские записано было, штомъ записати казалъ.

Книга Житомирская, гродская, поточная, 1582—1588 года, № 8. Листъ 206, на оборотѣ.

XXXVI.

Актъ разграниченія имѣній дворянъ Вороничей: Трояновцы, Денеши и Крошня, отъ волостей Чудновской и Вильской, а также отъ староства Житомирскаго, 1598 г. Ноября 8.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Junii trzydziestego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego krolewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Stanisławem Waśkowskim, namiesnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego y xięgami ninieyszymi, grodzkiemi, żytomirskiemi comparens personaliter przewielebny w Bogu jego mość xiądz Kazimierz Piątkowski, superior rezydencyi Żytomirskiey societatis Jesu, ten extrakt z xiąg grodzkich żytomirskich, z upisaniem w nim relacyi graniczney od miasta Czudnowa y Wilska z dobrami: Trojanowcami, Deneszami y Krosznią, jussu officii succamerarialis przez woźnego Lwa Bohuszewicza Łukoszyńskiego zeznaney authentice, z pieczęcią, korrektą y z podpisem ręki jego mości pana podstarościego grodzkiego Żytomirskiego wydany, ruskim pismem pisany, teraz z

ruskiego in polonam linguam przetłumaczony, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, żytomirskich per oblatam podał, tenoris sequentis: Wypis z xiąg urzędowych zamku hospodarskiego Żytomirskiego, lata Bożego Narodzenia tysiąc pięćset dziewiędziesiąt osmego, miesiąca Nowembra, dziewiątego dnia. Na urzędzie jego krolewskiey mości zamku Żytomirskiego, przedemną, Piotrem Zdzietowskim, namiesnikiem podstarostwa Żytomirskiego od jego mości pana Mikołaja Kiewlicza, podstarościego Żytomirskiego, szlachetny Lew Bohuszewicz Łukoszynski, wozny woiewodstwa Kijówskiego, ku zapisaniu do xiąg zeznał y, podług tego zeznania swego, kwit pod pieczęcią swoią temi słowy podał: Ja, Lew Bohuszewicz Łukoszyński, woźny woiewodstwa Kijowskiego, zeznaie te relacye moią ku zapisaniu do xiąg jego krolewskiey mości zamku Żytomirskiego: iż, będącemu mnie, woźnemu, z urzędu przydanemu w sprawach jaśnie wielmożnego xiążęcia Konstantyna Ostrogskiego, woiewody Kijowskiego, marszałka ziemi Wołyńskiey, starosty Włodzimirskiego, podług pozwu jego xiążęcey mości, danego od pana Szczęsnego z Charlęża Charlęskiego, podkomorzego Kijowskiego, pod pieczęcią jego mości y podpisem ręki pana Semena Uruckiego, komornika ziemi Kijowskiey, wydanego po jego xiążęcią mość, za żałobą paniey Anny Juriewny Woronianki, małżonki nieboszczyka pana Hrehorego Sokora y syna jego, pana Hrehorego Sokora, ktorzy według głownego dekretu trybunalskiego, nakazanego im za słusznym przewodem prawnym, przysądzonym na panu Alexandru Hryhoriewiczu Woronie y małżonce jego, paniey Owdotyi Ołyszanki przezwiskiem nie wydany, aby ich mości, paniey Sokorowey y synu iey według prawa przyrodzonego w maiętności ich spolney nierozdzielney, to iest: w Trojanowce, Mokratyczach, Chantalinie, Deneszach y Kroszni, w powiecie Żytomirskim, w woiewodstwie Kijowskim leżących, we wszystkim rowny dział był wydzielon przez jego mość pana podkomorzego, w ktorym pozwie wszystka żałoba y sama rzecz mianowicie po dostatku opisana y dołożona jest, aby jego xiążęca mość za tym pozwem podkomorskim w roku teraz idącym, tysiąc pięćset dziewiędziesiątym osmym, miesiąca Nowembra czwartego dnia, na miedzy graniczney, do

gruntu Kroszeńskiego, Chantalińskiego, Deneszowskiego, do miasta swoiego Wilska przyległy, ku przysłuchaniu, wywodu y stanowieniu granic przez osoby wyżmianowane osobą swoią stanąć raczył, jego xiążęca mość, będąc posłusznym, według prawa pospolitego y pozwu podkomorskiego, przez sługi swoie: pana Malchera Zaszczyńskiego, namiesnika Wilskiego, pana Jana Słominskiego, namiesnika Baraszowskiego, a pana Matysa Konarskiego, w roku teraznieyszym, dziewięćdziesiątym osmym od miesiąca Nowembra czwartego dnia aż do samey niedzieli Nowembra osmego dnia, na samey pięcie, poczowszy od granicy gruntu Czudnowskiego, jego mości pana Krakowskiego, pilność czynił uroczyskiem: od Deneszowszczyzny, gruntu pana Worony, rzeczki Bobrowki, ktora dzieli z Czudnowem y Kołodyiewką, od tey rzeczki y od Żytomirza po Olsy wielkie, od Olsow po Kozłowe Jamy, od Jam do Małey Bobroiewki, ktora wpada w rzeke Kamienice Lesną, od Kamienicy do Prowała pustego, Kormy rzeczki, od Prowała do rzeczki Chmielowki, od Chmielowki do rzeczki Umchiczyna, od tey rzeczki do Kamienicy, ktora idzie z Wilska do Żytomirza, na tamtey stronie Kamienicy, od Mchiczyna rzeczką Hnilicą Owrucką ku jezioru Hoholowu, ku gościńcu jego mości; iako sam pan podkomorzy, pani Sokorowa z synem swoim y pan Worona ku rozgraniczeniu sami osobami swemi nie przybyli, y o sobie żadney wiadomości nie dali y ich mość, nie doczekawszy się, mną, woznym, y stroną oswiadczywszy się, rozjechali się. Po ktorey pilności jego xiążęca mość przez sługi jegomościne wyżmianowane osoby, te relacyą moią ku zapisaniu do xiąg pod pieczęcią moią podaię. Pisan w Żytomirzu. Ktore oczewiste zeznanie woźnego y kwit jego do xiąg zamku hospodarskiego Żytomirskiego zapisano iest. Z ktorych y ten widymus pod pieczęcią grodzką żytomirską roku teraznieyszego, tysiąc sześćsetnego czterdziestego piątego, miesiąca Oktobra dwunastego dnia iest wydany. Pisany w Żytomirzu. U tego extraktu relacyi graniczney między dobrami miastem Czudnowem y Wilskiem, a dobrami Trojanowcami, Deneszami y Krosznią, przy pieczęci grodzkiey żytomirskiey przyciśnioney, jego mości pana podstarościego grodzkiego żytomirskiego podpis ręki w te słowa. W

niebytności na tenczas jego mości pana pisarza grodzkiego żytomirskiego podpisałem Krzystof Cisowski, podstarości żytomirski. Korrekta zaś tak się w sobie ma. Korrygował Wyhowski, manu propria. Ktory że to extrakt relacyi graniczney, za podaniem y prożbą jego mości wyżmianowanego podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, z początku aż do końca, iak się w sobie ma, słowo w słowo do xiąg ninieyszych grodzkich żytomirskich iest ingrossowany.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная. 1728 г., № 223. Листъ 648 на оборотѣ.

XXXVII.

Жалованная грамота Сигизмунда III, Мартыну Хруслинскому на урочища Нетяги и Телепентынъ Рогъ, лежащія въ Винницкомъ старостве. 1599 г. Августа 23.

Roku tysiąc sidmset czterdziestego piątego, miesiąca Januarii dwudziestego dnia.

W roki sądowe, ziemskie woiewództwa Bracławskiego, dnia siódmego, miesiąca, roku wyż na akcie exprymowanych przypadać y sądownie odprawować się zaczęte, przed sądem y aktami ninieyszemi, ziemskiemi woiewództwa Bracławskiego, comparens personaliter urodzony Bonawentura Wodziński, ten extrakt z xiąg metryki koronney autentycznie wyięty, z wpisaniem w nim przywileiu, niegdy urodzonemu Marcinowi Chruslińskiemu na uroczyszcza Netiahy y Telepentyn Roh a sacra regia maiestate konferowanego, do xiąg ninieyszych, ziemskich, woiewództwa Bracławskiego per oblatam podaiąc, prosił sądu o przyięcie y do akt wpisanie onego; a tak sąd, extrakt pomieniony przyiowszy, do akt ninieyszych ingrossować kazał, którego extraktu series iest takowa: Augustus tertius, Dei gratia rex Poloniae, magnus dux

Lithwaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Kiioviae, Volhyniae, Podoliae, Podlashiae, Smolensciae, Severiae, Czernihoviae, nec non haereditarius dux Saxoniae et princeps elector, significamus praesentibus litteris nostris, quorum interest, universis et singulis, reperiri in actis metricis regni cancelariae nostrae minoris, privilegium advitalitium ex ruthenico idiomate in polonicum versum, cujus tenor sequitur estque talis: Zygmunt Trzeci. Oznaymuiem et cetera, iż my, maiuczy sobie zaleconuiu czerez pewnyie pany rady naszyie służbu szlachetnoho Martyna Chroślińskoho, czerez neho protywko nepryiatelom koronnym na mnohych miściach z detynstwa nam y reczypospołytey oddawanyie, y chotiaczy ieho też ieszcze napotym tym chutniszoho do służb reczypospołytoie y naszych sposobyty, pozwołyły ieśmo łaskawe na ustupenie y podanie iemu od urożoneho Juria Strusa z Komorowa, starosty naszoho Winnickoho y Bracławskoho, uroczyszcza Netiahy y Telepinczyn Roh nazwanoho, w starostwi Winnyckom łeżaszczoho, iakoż nyneyszym łystom naszym pozwalaiemo y oneho w deržaniu y używaniu toho uroczyska zostawuiemo y zachowuiemo, kotoroho on wże za sym łystom naszym z dubrowoiu y stawyszczom Kałetynom y z inszymy wsiakymy prynałeżnoštiamy, to iest rolamy, sianożatiamy, boramy, lesamy, rekamy, a z toho, tak iako sia toie wse w sobie maiet, y iako iemu to iest od wyż pomenenoho starosty naszoho naznaczono y w łyste ioho dostateczne opysano, maiet używaty y wse pożytki z neho na sebe braty, aż do żywota swoieho, niczoho nam any skarbowi naszomu z teho wsieho ne buduczy powynen; na wszelakuiu odnak posłuhu reczypospołytoie, za roskazaniem pomenenoho starosty naszoho y inszoho, napotym po nym buduczoho, budet powynen zawždy z toho stawyty sia, onyie odprawowaty. Prawa odnak naszyie korolewskiie y reczypospoliteie y też kostełu powszedneho Rymskoho wcale tamże zachowuiuczy. Sczo, dla leps(z)oi wiry, rukoiu naszoiu podpysawszy, peczat koronnuiu k temu prytysnuty kazały iesmo. Pisan w Warszawie, roku tysiacza piatsot dewiatdesiat dewiatoho, mesaca Auhusta dwadciat tretoho dnia, a panowania królestw naszych: Polskoho wtoronadcatoho, a szweckoho szostoho roku. Sigismundus rex. Quod eiusmodi privileium,

prout in actis metricis reperitur, fideliter describi et parti postulanti authentice extradi permisimus, in quorum fidem sigillum regni est appensum. Actum Varsaviae post festa nativitatis Christi Domini feria quarta, die scilicet trigesima mensis Decembris, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo quarto, regni vero nostri undecimo anno. U tego extraktu, per oblatam podanego, przy pieczęci mnieyszey koronney (locus sigilli), podpis iaśnie wielmożnego podkanclerzego koronnego w te słowa: Joannes Małachowski, procancellarius regni. Na drugiey zaś stronie pięczęci te są wyrażone słowa: relatio illustrissimi excellentissimi domini Joannis in Małachowice Małachowski, procancellarii regni, Opoczensis, Ostrolecensis capitanei; poniżey zaś pieczęci podpis tak się w sobie ma: Andreas Skwarczyński, sacrae regiae maiestatis secretarius; na końcu zaś tego extraktu tak iest napisano: ex actis anni millesimi quingentesimi nonagesimi noni privilegium advitalitium super bona Netiahy et Telepyna Roha Chruslińskim. A tak ten extrakt, za podaniem y prożbą wyż wyrażonego offerenta, a za sądowym przyięciem, wszystek, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych, ziemskich woiewództwa Bracławskiego iest ingrossowany. Co wszystko, dla pamięci, do xiąg ninieyszych, ziemskich woiewództwa Bracławskiego iest zapisano.

Книга гродская, Винницкая, поточная, записовая и декретовая, 1720—1747 г. № 4753. Листъ 432 на оборотъ.

XXXVIII.

Актъ разграниченія имѣній Мозырскаго маршалка, Стефана Лозки, селъ: Рожева и Раковичъ, отъ имѣній Кіевскаго хорунжаго, Яна Бутовича, селъ: Пукова, Батыева, Монастырища и Милечичъ. 1600 г. Августа 12.

Лета Божего нароження тисеча шессотного, мѣсяца Августа дванадцатого дня.

При бытности мене, Щасного Харлинскаго, подкоморого воеводства Киовского, а при той справе при мне былъ коморникъ мой киевскій, панъ Семенъ Уруцкій, за прозбою его милости пана Стефана Лозки, маршалка его королевской милости повету Мозырского, который, умысливши и волю свою маючи, именыя свои, села у воеводстве Киевскомъ лежачие, и грунты, меновите: Пуковъ, а другое селище Батыевъ, третее Манастырище, четвертое Милечичи, пятое Щенсновку, ижъ тые кгрунты его милости пану Яну Бутовичу, хорунжому Киевскому и потомству его милости вечне продати умыслилъ, и постановеныя черезъ листы записы свои зъ онымъ учинилъ и передъ нами поведилъ, же вже его милости пану хорунжому и листъ продажи своее вечистый дати на именя и грунты вышеречоные мелъ, а хотечи тымъ певней тые селища и грунты и врочысча проданые у пришлые часы, яко себе самого отъ пана хорунжого и отъ потомковъ его милости вечне и оное потомство межи кгрунтами именыями своими: Рожаева и Раковичъ успокоить и упевнить, просилъ мене, подкоморого, абымъ по тыхъ границахъ, за его милостыю едучи, копцы посыпалъ и рубежи у деревню положилъ, зачимъ з обу сторонъ, абы каждый тыхъ кгрунтовъ сами з особъ ихъ, миста в тыхъ добрахъ спокойне держачи, ихъ уживалъ и един другому, черезъ тые границы перешедши, шкодъ во вживанию не делалъ; в чомъ я, бачучи речъ слушную а повинъность вряду моего подкоморского належачую, тые копцы коморнику моему киевскому, пану Семену Уруцкому по тыхъ урочисчахъ и знакахъ, отъ его милости пана маршалка показаныхъ, усыпати казалъ, и такъ ся спочатъку тые границы и копцы въ себе маютъ: наперъвей, едучи з места его милости паня маръшалъкова Рожаева до места его милости пана хорунжого Брусилова черезъ речку его милости пана маръшалъкова Ставискую, межи речкою другою пана хорунжого Щенсновкою посередине, почавши отъ лозокъ реки Звижденя, два копцы великихъ нарожныхъ, а потомъ, противъ того знову, два копцы на полю и далей до курганья, кгде тежъ копцы, ажъ до дорогъ великихъ, которая одна идетъ до Высокого, а другая до Раковсчины; черезъ тые дороги по два копцы ажъ до дуба великого, который стоитъ при границы Кочуръское;

усихъ сумою копцовъ семъдесятъ, усыпано естъ, межи которыми по деревъю, дубъю и березъю грани рубежи, черезъ того коморника, при бытности моей, тые рубежи положоны, пусчаючи кгрунты по правой руце его милости пану Лозце, маръшалку, до именя его милости Рожева, Высокого и Раковчины зо всимы дубравами, лесы, сеножатми, ставы и потоки, речки и болоты, на ставы сыпаныя годными, ажъ до границы Забелоцкое монастыря Печерского, зоставуючи тую границу с Котуромъ и Забелочемъ ведле старого уживаныя, вцале такъ; иже его милости пану Бутовичу, хорунжому, пусчаючи по левой стороне тые кгрунта отъ его милости пана маршалка проданы ку именню его милости Брусилову, которые преречоные, зо всими также пожитки, дубровами, лесами, сеножатми, потоки, речки и болоты, на ставы сыпаня годными, которыхъ то грунтовъ яко до Пукова, Батыева, Милечичъ, Манастырища и Щенсновки по тыхъ урочисчахъ и границахъ з обу сторонъ ихъ милости панъ маршалокъ и панъ хорунжій маютъ вечно уживаты; и просили мене з обу сторонъ ихъ милости: панъ маршалокъ и панъ хорунжій, абыхъ тую справу и границу, черезъ мене и коморника учиненую, до кныхъ справъ моихъ судовыхъ подкоморскихъ записати казалъ. Которая справа естъ записана и выписъ згодно на обедве стороне, слово у слово ихъ милости з книгъ моихъ подкоморъскихъ подъ моею печатыю и з подписомъ руки моее и коморника моего киевского естъ выданъ.

Дѣла подкоморскаго суда Кіевскаго воеводства, годъ 1584—1644, № 1; листъ 96.

XXXIX.

Сознаніе возныхъ о томъ, что они повѣрили межевые знаки, опредѣляющіе границы имѣній князя Януша Острожскаго: Пятигоръ, Тетіева, Чернявки, Вышина и Джозова, отъ имѣній князей Юрія и Криштофа Збаражскихъ: Погребыщъ, Животова и Прилуки. 1608 г. Ноября 18.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego szóstego, miesiąca Augusti dwudziestego siódmego dnia.

Przed sądem y aktami ninieyszemi, ziemskiemi woiewódzswa Bracławskiego comparens personaliter urodzony Jan Chorostecki, dworzanin wielmożnego sędziego ziemskiego bracławskiego, ten extrakt z ziemstwa Lubelskiego, z upisaniem w nim granic między dobrami iaśnie oświeconego xięcia iego mości Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakowskiego, a dobrami iasnie oświeconych xiążąt Zbarażskich, ratione introcontentorum ad acta terrestria Braclaviensa per oblatam podał de tenore sequenti: Wypis z xiąg głównych trybunalskich spraw woiewództwa Wołyńskiego, roku tysiąc siedmset czterdziestego szóstego, miesiąca Julii szesnastego dnia. Przed sądem ninieyszym, głównym, trybunału koronnego Lubelskiego comparens personaliter wielmożny Jacek Kotasewicz, regent sądów marszałkowskich wielkiego xięstwa Litewskiego, iak prętko in archivo iaśnie oświeconego xięcia Sanguszka, marszałka wielkiego xięstwa Litewskiego, ten extrakt stary z xiąg grodzkich Winnickich woiewództwa Bracławskiego, ruskim pismem autentice wydany, z opisaniem w nim wizyi kopców między dobrami iaśnie oświeconego xięcia Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakowskiego z iedney, a dobrami iaśnie oświeconych xiążąt Zbarażkich z drugiey strony, przez wielmożnego Humieckiego, stolnika Podolskiego, superarbitra na ten czas będącego, posypanych, wynaleźć mógł, tak zaraz, prae via manifestatione in eo facta ob non existentiam xiąg grodzkich Winnickich woiewództwa Bracławskiego, per hostilitatem zagubionych, teraz ad acta praesentia, terrestria palatinatus Volhyniensis per oblatam podał, któren sąd główny trybunalski przed sobą czytać roskazał, y tak się w sobie, z ruskiego pisma przetłumaczony na polskie ma: Wypis z xiąg grodzkich woiewództwa Bracławskiego Winnickich, lata Bożego narodzenia tysiąc sześćset osmego, miesiąca Novembra ośmnastego dnia. Na urzędzie iego królewskiey mości grodzkim Winnickim, przede mną, Jwanem Bohuszem Deszkowskim, podstarościm grodzkim Winnickim, postanowiwszy się oczywisto woźnych dwóch woiewództwa Bracławskiego, szlachetni: Stanisław Dąbrowski, a Daszko Serhyiowski, ku zapisaniu do xiąg grodzkich Winnickich temi słowy zeznali: iż, będąc nas obydwóch woźnych wzięci

we sprawie wspólney wielmożnego iego mości xiążęcia Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakowskiego, Włodzimirskiego, Kaniowskiego, Białocerkiewskiego starosty z iedney, a iaśnie wielmożnych ich mościów: Jurya Pińskiego y Sokalskiego, Krzysztofa Krzemienieckiego. starostów xiążąt Zbarazkich z drugiey strony, to iest na policzenie przez nas woźnych granic y kopców posypanych, przez srzodek iego mości pana Woyciecha Humieckiego, stolnika Kamienieckiego Podolskiego, iako superarbitra, y panów przyiaciół spólnych: iego mości pana Jana Przylepskiego, podstarościego Włodzimirskiego, iego mości pana Jana Suchodolskiego z ręki xiążęcia jego mości pana Krakowskiego, a iego mości pana Jana Nowosieleckiego y pana Jwana Szeszkę z ręki xiążąt ich mościów Zbarazkich, wieczyste granic postanowienie y gruntów rozgraniczenie stało między maiętnościami ichmościów, to iest xiążęcia iego mości pana Krakowskiego: Piatyhory z Tetyowem, Czérniawką, Pliskowem, Wysynem, Dzozowem, a xiążąt ich mościów Zbarazkich: Pohrebyczczami, Żywotowem, Przyłuką y inszemi przyległemi, a to według kompromissu między ich mościami, w Lublinie spisanego y stwierdzonego, na których to granicach, uroczyszczach y kopców posypanych my, woźni, będąc na różnych mieyscach, wszystkie kopcy posypane po dostatku każdego z osobna przeliczyli, a mianowicie: poczowszy od pięty albo narożnika od ściany Juszkowskich, na wierzch doliny, od lasu Otarowca idąc, usypano iest kopców trzy, u drogi starodawney Bracławskiey, do Kijowa do Buków mimo Babie Łozy idącey, nad tą doliną ieden gruntu Tetyowskiego, drugi gróntu Żywotowskiego, a trzeci od gróntów Juszkowskich; z tegoż mieysca idąc tąż doliną ku wirzchowi do łozy, od tey łozy garbem dąbrowy ku wierzchowi Hołowska, mimo lasky Siwkowskie, zostawuiąc gronty Tetyowskie po prawey stronie, a Żywotowskie po lewey. a przeszedszy wpoprzek wierzch Hołowska, usypane są na obydwóch brzegach Hołowska kopce tam; ztąd przez dąbrowę idąc, a zostawuiąc gronty Tetyowskie po prawey, a Żywotowskie po lewey ręce, czynione są znaky y sypane kopce dąbrową, aż do doliny, która wyszła z lasu Hoszczyńskiego; zostawuiąc ten las wszystek po prawey stronie do

gruntu Tetyiowskiego, potym od tey doliny lasu daley prowadzone dukty y kopce sypane dąbrową, aż ku wierzchowi głębokiey doliny na polu Skomoroszkowskim, niedaleko od wielkiey mogiły, a od wierzchu tey doliny przez pole prostuiąc aż do skały nad plesem Skomoroszkowskim, od tego plesa y skały Rośką na doł aż do ustia Zwiniaczy w Rośkę, potem środkiem tey Zwiniaczy ku górze, aż ku wierzchu do drogi Tetyiowskiey, gdzie ściana dziedziców Dzunkowskich przyszła, zostawuiąc po prawey stronie grunty Tetyiowskie, a po lewey Żywotowskie; poty iest usypano kopców trzydzieści y trzy. J tak ten zaiazd y granica pierwsza skończona iest y kopcy trzy narożne usypane są: ieden Żywotowski, drugi Tetyiowski, a trzeci Dzunkowski. Potym na drugiey stronie Żywotowa od gruntów Czerniawskiego y Pliskowskiego, wziowszy od rzeki Rośky, powyżey ustia Żywotówki w Roskę, Suchą doliną aż po laski Łyczkowe, zostawuiąc grónty Żywotowskie y ten las po prawey stronie, a Czerniawskie po lewey, aż do wirzchów Olszanky, a przez wirzch Olszanky wpoprzek przeszedszy dąbrową do drugiey Rudy, także wirzch Olszanky nazwaney, posypane kopcy y znaki poczynione od tego mieysca przez drożkę, która idzie od Szemienky poprzek do drogi w koniec długiego pola do sciany także Dzunkowskiey, którą także dziedzice Dzunkowscy, ściany swoiey pilnuiąc, przyznali; poty iest usypano kopców dwadzieścia y trzy. J tak ten drugi zaiazd graniczny skończony iest y kopce trzy usypane: ieden Żywotowski, drugi Czerniawski, trzeci od ściany Dzunkowskiey. Potym, na trzecim mieyscu, wziowszy od ściany tychże dziedziców Dzunkowskich, usypano iest kopców trzy: ieden od gróntów Andrzeiewskich albo Aysyńskich, drugi od gróntów Pohrebyskich a sioła Dołżka, a trzeci od gróntów Dzunkowskich nad drogą, która z Przyłuky do Żywotowa idzie, na wierzchu doliny Olszanky, która w rzekę Roś wpada, prowadzone są granice tąż drogą aż do Rudy, która z lasu Hubina wypada, zostawuiąc po prawey stronie grunt y las Dołżek do Pohrebiszcz, a po lewey grónty y las Hubin do Aysyna, a przeszedszy tę Rudę Hubińskę, drugą Rudę ku górze, Płoską nazwaną, albo wierzch Hubińsky, z doliny wychodząc między dwie.....

prowadzone są granice y kopce sypane aż do Woszczyniec lasków; wszystkie trzy laski y grónty po lewey stronie do Aysyna, a po prawey do Pohrebiszcz y Przyłuka, zostawuiąc do Woszczyniec lasku przez Dąbrowę do wierzchu doliny, wierzch Łobie nazwany na drogę, która idzie z Tetyiowa do Przyłuky; ido(c) tą drogą powierzch Płosky albo Łopuszny, potym puściwszy drogę w prawo ku Przyłukowi drożgą w lewo do Pererosły, od Pererosły tąż drogą między pola do drogi starey Przonskiey, a tą drogą Przońską na róg dąbrowy Jaszmania grunty y dąbrowę Jaszmanka, Dzoryna y Aysynu po lewey stronie, a po prawey ku Pohrebiszczom y Przyłuku zostawuiąc, miiaiąc Jaszmań, tą drogą Pszońską aż do kopca w pół pola przy tey drodze usypanego, a od tego kopca przez pole do wierzchu Dzusawy wielkiey, gdzie po obu stron brzegów kopce posypano, a od tey Dzusawy wielkiey, poprzek gościńca, który idzie z Przyłuka do Aysyna, a od gościńca powierzchu Żurawek małych, gdzie także po brzegach kopce posypane są, mimo berezki aż do łozy; poty iest usypano kopców siedmdziesiąt y trzy, nad którą łozą na mogile dwa kopce ostatnie podług przyznania Mostowskiego, bywszego dziedzica usypane są, y dukt wszystek graniczny skończony iest. Które to granice y kopce tak przez zgodę przyiaciół spólnych, iako y przez decyzyą, iego mości superarbitra między temi dobry ich mościów obóch stron poczynione y posypane, dekretem tegoż iego mości superarbitra y przyiaciół zgodnie dekretem y uznaniem ich mościów skazane y przysądzone y temi kopcami oznaczone y zasypane, my, woźni, według roskazania iego mości pana superarbitra y przyiaciół ich mościów obóch stron, do xiąg donosiemy y podaiemy. Które ich podanie na piśmie y oczywiste pzyznanie ja, urząd, do wiadomości swoiey przyiowszy, do xiąg grodzkich zapisać kazał, z których y ten wypis pod pieczęcią moią iest wydany. Pisan w Winnicy. (locus sigilli). U tego extraktu, per oblatam podanego, przy zwykłey grodu tamecznego pieczęci, z ruskiego pisma temi iest wytłómaczono słowy: korygował Kopczyński. Co wszystko dla pamięci do xiąg głównych trybunału województwa Wołyńskiego iest zapisano, z których xiąg y ten wypis pod pieczęcią

ziemską woiewództwa Wołyńskiego iest wydany. Pisany w Lublinie. U tego extraktu, per oblatam podanego, korrekta y lekta przy pieczęci w te słowa: correxi Wasilewsky, legi cum actis Wirski et vidi maculas (locus sigilli). Któren to extrakt, per oblatam podany, de verbo ad verbum, tak iak się w sobie ma, dla pamięci do xiąg ninieyszych ziemskich woiewództwa Bracławskiego iest ingrossowany.

Книга гродская, Винницкая, поточная, записовая и декретовая, 1720—1747 г. № 4753, листъ 823.

XL.

Актъ разграниченія имѣнія князя Януша Острожскаго—волости Вильской, отъ имѣній Стефана Немирича—волости Черноховской. 1610. Мая 7.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego trzeciego, miesiąca Julii dziewiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Stepanem Synhaiewskim, namiesnikiem protunc grodzkim Owruckim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, Owruckiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Kazimirz Dedowicz Trypolski, te kopce granic między miastem Wilskiem cum attinentiis iaśnie oswieconego xiążęcia iego mości Janusza Ostrogskiego, kasztellana Krakowskiego, z iedney—a dobrami miasteczkiem Czerniachowem cum attinentiis wielmożnego iego mości pana Stepana Niemirycza, przez komissarzów postanowionych, ratione introcontentorum ad acta praesentia, castrensia, Owrucensia per oblatam podał, którey kopii granic iest tenor takowy: Ja, Hauryło Hoski, chorąży Kiiowski, oznaymuię tym moim listem, komu o tym wiedzieć będzie należało, iż ia, za użyciem iego mości pana Stepana Niemirycza, ziechawszy dnia dzisieyszego, siódmego miesiąca Maja, roku tysiąc sześćset dziesiątego, dla uspokoienia y zniesienia różnic gruntowych, ukazania a do naznaczenia

granic między maiętnościami iaśnie oświeconego pana iego mości xiążęcia Janusza Ostrogskiego, kasztellana Krakowskiego, starosty Włodzimirskiego etc. mianowicie: miastem Wilskiem y wsiami do niego należącemi, mianowicie: Jwanowiczami, Gruszkami, Nowopolem y Zorokowem z iedney, a maiętnościami iego mości pana Stepana Niemirycza, miasteczkiem Czerniechowem y wsiami, do niego przynależącemi, mianowicie: Stawowem, Sylenczyzną, Mokrzenszczyzną, Horbaszą y Trokowiczami z drugiey strony, sposobem a środkiem przez samego xięcia iego mośći podanym, na co ich moście z obuch stron z sobą oczywisto zgodzili, to iest, ieżeli by się to inakszym sposobem uspokoić w granicach nie mogło, tedy iego mość pan Niemirycz miał sobie wybrać z tych wyżmianowanych xięcia iego mości maiętności, których rozumieiąc, poddanych wiadomych sześciu, którzy mieli na tym przysiądz, że po te mieysca y uroczyska, po których pod sumieniem mieli zaiechać y wywieść, iest grunt własny xięcia iego mości ku wyż mianowanym maiętnościom należący, na czym iego mość pan Niemirycz przestać miał. Na który czas wyż mianowany iego mość pan Sokołowski z strony xiążęcia iego mości, według postanowienia z iego mością, stawił się. Wtenczas pan Niemirycz poddanych sześciu z strony xiążęcia iego mości z maiętności iego mości: Gruszek: Wyszytu y Andrzeia Bysiewicza ze wsi Jwanowicz: Siwonosa y Hrenia; z Wilska: Płyska Atamana; z Nowego Pola: Krola, których gdy iego mość pan Sokołowski wespół ze mną, naprzod uczyniwszy dostateczny opis między wsiami y poddanemi, z obuch stron tam zebranemi, wysłuchawszy świadectw ich, przełożywszy naprzod im boiaźń boską, a potym słuszność y sprawiedliwość swiętą, upominaiąc ich, żeby sprawiedliwie bez przysięgi tę granicę prowadzili; które zgodziwszy się tak z inszemi poddanemi xięcia iego mości, iako y z pana Niemiryczowemi, tę granice poddani xięcia iego mości prowadzili y znakami y uroczyskami, niżey mianowicie zapisanemi, ukazywali y prowadzili, a my za niemi, według prowadzenia ich, kopcy sypać y w drzewie w dębach znaki czynić kazaliśmy. A to iest mianowicie: poczowszy od rzeczki Trościanki, idąc od pułnocy ku południowi, wyszedszy z błota od tey

rzeczki, pierwszy kopiec na sianożęci, koło olszyny rogu, a to iest w które znaki trzy rubieże wyrąbano nisko iest usypany. Drugi kopiec prosto przeciw pierwszego na teyże sianożęci, pod olszyną, też około rossochatey drugiey olszyny, w którey trzy wręby, iest usypany. Trzeci kopiec, przeszedszy przez ługowiny prosto, około troistey olszyny, w którey po trzy wręby z dwóch stron wcięto, iest usypany. Cwarty kopiec na sianożęci pod struhą, między łozami, około olszyny, w którey także po trzy znaki z obydwóch stron wyrąbane, iest usypany, od tego kopca idąc prosto tąż struhą, przez łozę, wyszedłszy z łozy. Piąty kopiec przeciwko drugiey łozy, pośrzód teyże struhi, u drogi, która idzie z olszyny do Nowego Pola. Szósty kopiec wyszedszy z teyże struhi, (na) prawo na sianożęci, za wierzbowym krzaczkiem. Siódmy kopiec około dębu, w którym po trzy wręby z dwuch stron nisko (u) korzenia. Osmy kopiec koło dąbka młodego, w którym trzy wręby z obuch stron nisko u korzenia. Dziewiąty kopiec koło pnia dębowego, na grzędzie, nad sianożęcią. Dziesiąty kopiec przeszedszy błotko na sianożęci około dębiny młodey. Jedenasty kopiec nad struho około olszyny. Dwunasty kopiec minowszy lasek Swidowy nad ługiem koło wielkiego dęba, w którego korzeniu trzy wręby, na wierzchu krzyż uczyniony. Trzynasty kopiec koło drugi(ego) wielkiego dęba, w którym po trzy wręby z obydwoch stron u dęba w korzeniu. Czternasty kopiec koło trzeciego dęba nad drogą, która idzie z Nowego Pola na Silenszczyznę, w którym dębie po iednym wrębie z obydwóch stron wysoko. Piętnasty kopiec koło czwartego wielkiego dęba, od lasku, w którym trzy wręby y krzyż. Szesnasty kopiec na sianożęci nad błotem między łozami. Siedmnasty kopiec na sianożęci po drugiey stronie tego błota. Ośmnasty kopiec około dęba wielkiego po trzy wręby z obydwóch stron y krzyż. Dziewiętnasty kopiec nie dochodząc lasku Osowego, około dęba wielkiego, w którym trzy wręby y krzyż. Dwudziesty kopiec pod Osowym laskiem koło dęba wielkiego, w którym po trzy wręby na obydwóch bokach, od tego kopca prosto przez ten lasek. Dwudziesty pierwszy kopiec przeszedszy ten lasek około dęba, w którym krzyż od lasku, a od Jwanowskiey drogi widły y po

trzy wręby z obydwóch stron. Dwudziesty wtóry kopiec koło dęba wielkiego, w którym po trzy wręby z obydwóch stron. Dwudziesty trzeci kopiec koło dęba, nie dochodząc drogi Jwanowskiey, w którym dębie po cztery wręby z obydwóch stron y krzyż od Jwankowskiey drogi. Dwudziesty czwarty kopiec koło dąbka małego, w którym po trzy wręby z obydwóch stron. Dwudziesty piąty kopiec niedaleko drogi Jwankowskiey, około dęba, w którym trzy wręby, od tego kopca prosto do gościńca, który idzie z Jwanowicz do Czerniechowa, do uroczyszcza Kurhanów, nad tym gościńcem leżących; tam z obuch stron gościńca znaki w dębach poczynione są, z lewey strony gościńca, idąc z Jwanowi(cz) ku Czerniechowu, we dwóch dębach pospołu wedle drogi stoiących, po dwa krzyże y po trzy wręby z lewey strony; w iednym dębie na kurhanie wedle drogi miasto kopca stoiącym, po trzy wręby z obydwóch stron nisko y krzyż nad niemi wyżey; od drogi przeszedszy przez gościniec puściwszy się w lewo, w drugim dębie, na drugim kurhanie stoiącym, uczyniono po trzy wręby z obuch stron. Dwudziesty szósty kopiec za gościńcem y za kurhany, koło dębu, w którym trzy wręby z obuch stron y krzyż od kurhanów. Dwudziesty siódmy kopiec nie dochodząc lasku, koło dęba kurhańskiego, w którym po trzy wręby z obuch stron, od tego kopca prosto przez lasek kurhański, pośród którego znak, w dębie po trzy wręby z obuch stron. Dwudziesty osmy kopiec koło dęba, w którym po trzy wręby z obuch stron w lasku. Dwudziesty dziewiąty kopiec wyszedszy z lasku ku roli, tam koło dęba, w którym po trzy wręby z obuch stron. Trzydziesty kopiec na uroczysku Rokitach, koło dębu, w którym po trzy wręby z obuch stron. Trzydziesty pierwszy kopiec na tychże Rokitach, koło dębu, w którym po trzy wręby z obuch stron. Trzydziesty drugi kopiec na tychże Rokitach, koło dębu, w którym po trzy wręby z obuch stron. Trzydziesty trzeci kopiec na tymże uroczyszczu, na grzędzie, koło dębu, w którym trzy wręby y krzyż. Trzydziesty czwarty kopiec na tychże Rokitach, u błota, koło dębu, w którym dwa krzyże z iednego boku y trzy wręby. Trzydziesty piąty kopiec na tymże uroczysku koło dębu, w którym po trzy karby

z obuch stron y widła od kurhanów. Trzydziesty szósty kopiec na tymże uroczysku, koło dębu, w którym po trzy wręby z obuch stron. Trzydziesty siódmy kopiec na tymże uroczysku, nad błotem, koło dębu, w którym po trzy wręby z obuch stron y krzyż ieden. Trzydziesty osmy kopiec w koniec wielkich rokit na Wercholozie, koło dębu, w którym po trzy wręby y widła. Trzydziesty dziewiąty kopiec naprzeciwko Kuryn-lasku, koło dębu, w którym po trzy wręby z obuch stron. Czterdziesty kopiec przeciwko tegoż lasku Kuryńskiego nad błotem. Czterdziesty pierwszy kopiec na starym gościńcu od Wilska do Czerniechowa idącym, y w dębach wedle drogi stoiących po trzy karby z obuch stron. Czterdziesty drugi kopiec minowszy łozę, między gościńcami wkoło iwy. Czterdziesty trzeci kopiec między gościńcami, wkoło dębu, w którym trzy wręby. Czterdziesty czwarty kopiec u nowego gościńca, koło dwóch brzóz. Czterdziesty piąty kopiec wkoło dębu, w koniec długiego błota. Czterdziesty szósty kopiec koło dębu, nad długim błotem. Czterdziesty siódmy kopiec nad tymże długim błotem, koło dąbku. Czterdziesty ósmy kopiec na Repołuskach. Czterdziesty dziewiąty kopiec minowszy Repołuski lasek. Pięćdziesiąty kopiec w dąbrowie, koło dębu. Pięćdziesiąty pierwszy kopiec u krągłego błota, u ośnika, koło pnia dębowego. Pięćdziesiąty wtóry kopiec po środku tego błota, koło olszyny. Pięćdziesiąty trzeci kopiec też koło olszyny; a przyszedszy ku Żorakowskim gruntom, wysypane są dwa kopce. Pięćdziesiąty szósty kopiec potym usypano. Pięćdziesiąty siódmy kopiec przyieżdżaiąc ku Oparom, nad błotem, u łozy, koło dębu. Pięćdziesiąty osmy kopiec minowszy łoze. Pięćdziesiąty dziewiąty kopiec przeciwko dębowego lasku. Sześćdziesiąty kopiec u kalinowego kusta. Szesdziesiąty pierwszy kopiec na Żurakowskiey drodze, za Oparami, u łozy, koło brzozy. Sześćdziesiąty wtóry kopiec za Oparami. Sześćdziesiąty trzeci kopiec minowszy Opary, y w dębie trzy wręby, wedle niego stoiącym, uczynił. Sześćdziesiąty czwarty kopiec przychodząc do uroczyszcza Chmielowa. Sześćdziesiąty piąty kopiec na początku tego uroczyszcza Chmielowa, między dwoma sosnami. Sześćdziesiąty szósty kopiec na tym uroczyszczu Chmielowie. Sześćdziesiąty siódmy kopiec na tymże Chmie-

lowie pod łozą, przez lasek Chmielewski. Sześdziesiąty ósmy kopiec minowszy lasek Chmielowski. Sześdziesiąty dziewiąty kopiec shodząc z Chmielowa ku siąnożęci. Siedmdziesiąty kopiec, na sianożęci wedle drogi Trokowskiey. Siedmdziesiąty pierwszy na teyże sianożęci, przeciwko łozy. Siedmdziesiąty wtóry kopiec na teyże sianożęci, koło iwiny. Siedmdziesiąty trzeci kopiec na teyże sianożęci, koło drugiey iwiny. Siedmdziesiąty czwarty kopiec na teyże sianożęci, koło trzeciey iwiny. Siedmdziesiąty piąty kopiec na teyże sianożęci, nad błotem. Siedmdziesiąty szósty kopiec nad rzeczką Kijanką na teyże sianożęci. Siedmdziesiąty siódmy kopiec na drugiey stronie teyże rzeczki Kiyanki, koło olchy. Siedmdziesiąty ośmy kopiec na teyże sianożęci nad rzeczką Kiyanką. Siedmdziesiąty dziewiąty kopiec nad tąż rzeczką Kiyanką, na teyże sianożęci. Ośmdziesiąty kopiec wedle samey drogi, która idzie z Niekraszów do Żorochowa, pod dąbrową. Osimdziesiąty pierwszy kopiec po drugiey stronie teyże drogi, koło dębu. Osimdziesiąty wtóry kopiec wedle łozy, nad błotem, koło dąbku. Osimdziesiąty trzeci kopiec przeszedszy niemały przeciąg przez dąbrowę, gdzie prostym trybem znaki w dębach czyniono, nad rzeczką Pisz(cz)uwką, wedle łozy. Osimdziesiąty czwarty kopiec pod berestkiem drzewem, który stoi na gościńcu, z Żytomirza do Czernichowa idącym. Od tego brzostku idąc ku Żytomirzu gościńcem prosto w rzeczkę Piszczowkę, do samego mostku, u którego mostku nad samą rzeczką Piszczuwką, są dwa kopce usypane: ieden po prawey stronie tego mostku y drogi, z strony gruntu xięcia iego mości, a drugi po lewey stronie gruntu pana Niemiryczowego. J tuśmy u tey rzeczki Piszczuwki staneli. Między którcmi kopcami gdzie są rzadkie, znaki w dębach poczynione są, które wszystkie wyszmianowane uroczyszcza, według zawiedzenia poddanych xięcia iego mości, kopce y znaki wyszmianowane po nich poczynione, poczowszy od rzeczki Trostianki, idąc od pułnocy ku południowi, aż do tey rzeczki Piszczówki, dzieli grunt: po prawey stronie do maiętności xięcia iego mości, miasta Wilska y siół do niego należących, a po lewey do maiętności pana Niemirowiczowych, miasteczka Czernichowa y siół do niego należących. Co wszystko po-

rządnie, iako się w sobie maią, spisawszy, do xięcia iego mości dla skutecznego skończenia y stwierdzenia tych granic odłożyliśmy y natenczas dla lepszey wiary y wiadomości daliśmy między siebie na obie strony z iego mością panem Sokołowskim listy spisania y oznaczenia tych granic z podpisami rąk naszych własnych, zgodnie spisane. Pisan w Czernichowie, dnia siódmego miesiąca Maia, roku tysiąc sześćset dziesiątego. U tey kopiy podpis ręki temy słowy: Hawryło Hoski, chorąży Kiiowski, ręką swą. Ktoraż to kopia, za podaniem y prosbą wyszmianowaney podawaiącey osoby, a za moim, urzędowym przyięciem, do xiąg ninieyszych grodzkich Owruckich iest ingrossowana.

Книга гродская, Овруцкая записовая и поточная, годъ 1733—1734, № 3233, листъ 174.

XLI.

Актъ разграниченія повѣтовъ: Каменецкаго и Летичевскаго, составленный коммиссарами, назначенными сеймомъ. 1612. Мая 3.

Feria quarta, post festum Assumptionis caelum beatissimae virginis Mariae proxima, anno Domini millesimo septingentesimo decimo.

Ad officium et acta presentia, castrensia, capitenealia, Laticoviensia personaliter veniens generosus Casimirus Rosobocki, obtulit officio presenti et ad acticandum porrexit dislimitationem inter districtus: Camenecensem ab una, et Laticoviensem parte ab altera, per magnificos commissarios reipublicae expeditam, manibus eorundem subscriptam, cujus dislimitationis, ex actis castrensibus, capitanealibus, Camenecensibus Podoliae authentice depromptae, tenor sequitur talis: Actum in castro Camenecensi Podoliae, sabbatho in crastino festi exaltationis sanctae crucis, anno Domini millesimo septingentesimo tertio. Ad officium et acta presentia, capitanealia, Camenecensia Po-

doliae, personaliter veniens generosus Georgius Jeżowski, obtulit et ad acticandum officio presenti infrascriptam dislimitationem porrexit, quam officium praesens ad acta sua suscepit, de tenore sequenti: Actum in castro Camenecensi Podoliae, feria tertia post festum nativitatis Beatae Mariae Virginis proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo tredecimo. Ad officium et acta presentia, castrensia, capitanealia, Camenecensia Podoliae personaliter venientes generosi: Valentinus Brzostowski, tribunus Trembovliensis, et Laurentius Karsnicki: inhaerendo constitutioni regni, in conventu generali regni Varsaviensi, anno proxime praeterito laudata, obtulerunt officio eidem et ad acticandum litteras comissionis atque dislimitationis districtuum: Camenecensis ab una et Laticoviensis parte ab altera, manu generosorum: Valentini Brzostowski, tribuni Trembovliensis, Joannis Sierakowski, cześnika Podoliae, Laurentii Karsnicki subscriptam, quas libere ab eis officium presens suscepit et actis officii sui inferre curavit, quarum litterarum tenor sequitur talis: w Zinkowie, ad diem tertiam Maii, to jest we czwartek po przewodnej niedzieli, w roku tysiąc sześćset dwunastym, zjachawszy się ichmość panowie: jegomość pan Jan Sierakowski, cześnik Podolski, jegomość pan Walenty Brzostowski, wojski Trembowelski, jegomość pan Wawrzyniec Karsnicki, a to czyniąc dosyć konstytutiej sejmu przeszłego Warszawskiego i czasowi naznaczonemu do rozgraniczenia powiatów Kamienieckiego od Latyczowskiego, ten akt przedsięwzęli: naprzód, uważając circumstancye i położenie miejsc i blizkość, gdzie do którego powiatu podobniejszą, upatrzyli i decydowali zkąd się ma granica wziąć, to jest od Hładkow, wsi jegomości pana Sieniawskiego, podczaszego koronnego, do Międzyborza należącej, które Hładki i insze wsi Międzyborskie, tak zaś włość Czarnoostrowska, idąc z sobą protensive z Wołyńską granicą, mają zostawać w powiecie Latyczowskim, aż do miejsca między wsi Kudorczyńce i Strzelczyńce, a ztamtąd prostuiąc, zostawuje po prawej ręce Fulsztyn i wsi do niego należące, a dalej idąc między Kadyjowkie, Jarmolińce i Sadkowce w prawą stronę, które do powiatu Kamienieckiego należeć będą, a Zieleńce i wsi do Szarawki należące

w lewej stronie, aż do rzeki Uszycy—do powiatu Latyczowskiego należeć ma, i ta rzeka Uszyca ma być granicą, aż pominąwszy wieś Prosiątków; a ztamtąd prosto ku rzece Kalusowi, która wpada w Dniestr; i cokolwiek po prawej stronie rzeki tych miejsc opisanych, albo ku południowi,—to będzie należało do powiatu Kamienieckiego, a co ku lewej stronie albo na wschód słońca—to do powiatu Latyczowskiego Jan Sierakowski, cześnik Podolski, Walenty Brzostowski, wojski Trembowelski, Wawrzyniec Karsnicki. Ex actis castrensibus, capitanealibus, Camenecensibus Podoliae extractus; correxit Sulatycki; locus sigilli, Hieronimus Konarzewski, vicecapitaneus Camenecensis et judex causarum officii. Post ingrossationem originale eidem offerenti est restitutum, de quo extradito sibique restituto officium praesens quietavit. Ex actis castrensibus, capitanealibus, Camenecensibus Podoliae extraditum, correxit Kozłowski, legit Łabunowski, locus sigilli. Post ingrossationem vero ejusdem extracti, originale circa acta praesentia remansit.

Книга гродская, Летичевскя, записовая и поточная, № 5249, годъ 1710; листъ 45. Также книга гродская, Каменецъ-Подольская, записовая и поточная, № 3957, годъ 1703; листъ 340.

XLII.

Рѣшеніе третейскаго суда по дѣлу о взаимныхъ обидахъ между княземъ Янушемъ Острожскимъ и Фридрихомъ Тышкевичемъ. Въ рѣшеніе это внесенъ актъ разграниченія имѣній князя Острожскаго: Пикова, Глинска и Янушполя, отъ имѣній Тышкевича: Бердичева и Махновки. 1614 г. Мая 14.

Року тысеча семъсотъ двадъцать першого, месеца Новемъбра четъвертого дня.

На уряде кгродъзъкомъ, въ замку его королевъсъкой милосъти Овъруцъкомъ, передомъною, Шимономъ Валевъсъкымъ-Левъковъскымъ, войсъкымъ жытомерскымъ, намесъникомъ кгродъсъкымъ старосътва Овъруцъкого и книгамы нынешъными, кгродъсъкымы, овъруцъкыми comparens personaliter urodzony jego mość pan Stefan Moczulski, skarbnik Czernihowski, regent grodzki owrucki, prae via manifestatione w tym że dla śmierci xiążęcia jego mości Galiczyna, gubernatora Kijowskiego, protunc, niżey inserowanego dokumentu z xiąg Kijowskich authentice wyiąć nie mogł, tedy, dla wpisania do xiąg ninieyszych kopią, de verbo ad verbum zkonfrontowaną, rozgraniczenia Machnowskiego y Berdyczowskiego wypisawszy, per oblatam podał, tenoris sequentis: Wypis z xiąg ziemskich Kijowskich, roku tysiąc sześćset siedmnastego, miesiąca Januarii dziewiątego dnia. Na rokach sądowych ziemskich Kijowskich, nazaiutrz Trzech Krolow swięta rzymskiego w roku ninieyszym, zwyżpisanym przypadłych y sądownie odprawować zaczętych, przed nami: Janem Alexandr(owicz)em, sędzią, a Piotrem Złotopolskim, podsędkiem, urzędnikami sądowemi ziemskiemi Kijowskiemi, postanowiwszy się u sądu oczewisto urodzony pan Ławryn Starucha, opowiadał y do aktykowania w xięgi ziemskie kijowskie per oblatam podał wypis z xiąg grodzkich woiewodstwa Bracławskiego winnickich, z wpisaniem w nim listu zapisu rozgraniczenia gruntów pewnych: z iedney strony Machnowskich y Berdyczowskich jego mości pana Frydrycha Tyszkiewicza z Łohoyska woiewodzica Beresteckiego, a z drugiey strony jaśnie wielmożnego xiążęcia jego mości Janusza Ostrogskiego, kasztellana krakowskiego, gruntu Pikowskiego, Hlińskiego y Januszpolskiego, między ich mościami danego, o czym szyrzey po dostatku ten wypis grodzki winnicki, z upisaniem w nim tego listu granicznego, wszystkie rzecz w sobie obmawia; y ten wypis przed nami u sądu przerzeczony pan Ławryn Starucha położywszy, prosił, aby był czytan y do xiąg ziemskich kijowskich wpisan, ktoryśmy, oglądawszy y podostatku wyczytawszy, do wiadomości swoiey urzędowey onego przyimuiąc, kazaliśmy go do xiąg spaw ziemskich wpisać y te jego są słowa: wypis z xiąg grodzkich wojewodztwa Bracławskiego winnickich. Lata Bo-

żego narodzenia tysiąc sześćset czternastego, miesiąca Julii dwudziestego szostego dnia. Na urzędzie jego krolewskiey mości grodzkim winnickim, przed nami: Janem Bohuszem Deszkowskim, podstarościm, a Michayłem Łaskiem, sędzią, urzędnikami sądowemi grodzkiemi winnickiemi, postanowiwszy się oczewisto jego mość pan Frydrych Tyszkiewicz z Łohoyska, woiewodzic Berestecki, sam ustnie ku zapisaniu do xiąg grodzkich winnickich według listu strony rozgraniczenia gruntów pewnych: z iedney strony Machnowskich y Berdyczewskich, a z drugiey strony iaśnie wielmożnego jego mości xiążęcia Janusza Ostrogskiego, kasztellana krakowskiego, gruntu Pikowskiego, Hlińskiego y Januszpolskiego, między ich mościami danego, zeznał, ktory list przed nami, o tym szyrzey pisany, położywszy y jego ustnym zeznaniem swoim ztwierdziwszy, y na wszystkie kondycye, w nim napisane, pozwoliwszy, prosił, aby ten list był czytan y do xiąg wpisan, ktory był czytan y w te słowa iest napisan. Przez pośrzodek panów przyjaciołów, niżeymianowanych y superarbitra iego mości pana Hawryła Goskiego, chorążego kijowskiego, z obudwuch stron na to wysadzonych, między iaśnie oświeconym xiążęciem jego mością Januszem Ostrogskim, kasztellanem krakowskim, włodzimierskim, białocerkiewskim, kaniewskim, czerkaskim, bohusławskim, perejasławskim starostą, z iedney, a wielmożnym jego mością panem Frydrychem Tyskiewiczem z Łohoyska, woiewodzicem beresteckim, z drugiey strony, stało się pewne postanowienie y decyzya w ten sposob: Jż ich moście strony wyszmianowane, maiąc prawne zaciągi o grunta y krzywdy niżeymianowane, a naprzod jego mość pan Tyszkiewicz instytuował był sprawę criminaliter xiążęcia jego mości pana krakowskiego o najazd na grunt y grodek, nazwany siedliszcze Juriowki, naprzod w grodzie kijowskim protestacye poczyniwszy, a potym y do szkrutenii mu przyszło, tak przeciwko xiążęciu jego mości, iako y naprzeciwko sługom xiążęcia jego mości, czyniąc ich pomocnikami, a za tym y o same głowne sprawe appellacye się wytoczyli na trybunał. Także drugą protestacyę kryminalną o najazd na Machnowke, o pożohi, zabicie, y zranienie. Jest e konwerso także y od

sług xiążęcia jego mości, tymże sposobem skrutenie się wyprawowali w grodzie winnickim względem niewinności swoich; ktore to sprawy per varias instantias na trybunał były limitowane. Także znowu tenże jego mość pan Tyszkiewicz instytuował też sprawy tak o gwałtowne wybicie z gruntow, do Machnowki należących, iako y o posadzenie miasteczka, nazwanego Nowy Pykow także przysiołków, do niego należących, a potym y o grabieży rożne y o zbiegłe poddane, iako o tym te wszytkie sprawy, appellacye y zaciągi prawne w sobie szyrzey obmawiaią; tak że też e konwerso, z powodztwa xiążęcia jego mości, iakiekolwiek sprawy prawne instytuowane byli, tedy, iako w przeszłym roku, tysiącznym sześćsetnym trzynastym, po skonczeniu woiewodztwa Bracławskiego, na konserwatach kijowskich y wołyńskich, ich moście strony wyżmianowane udali się byli w kompromisy za powodem ich mościów panów wielu przyjaciołów, przypuściwszy sie na jego mości xiędza Krzystofa Kazimirskiego z Biberstana, biskupa kijowskiego y xiążęcia jego mości Jurija Czartoryiskiego, kotore to ich moście, panowie przyiaciele mianowane, na czas pewny, w tym kompomissie mianowany, obadwa nie stanowili się, tylko ieden z ich mościów, jego mość xiądz biskup kijowski, ktory, wyiechawszy na te rożnice, przypatrzywszy się gruntowi, prawom y świadectwom z obuch stron przysłuchawszy, iż kollegi swego, xiążęcia iego mości Czartoryiskiego, przy sobie nie miał, nie ważył się żadney decyzyi, tak o grunt, iako y o kryminał, tak iako y o insze krzywdy czynić; ale to odłożył na inszy czas, na ktory by ich moście obiedwie strony lub tych że panów przyiaciół y superarbitra, lub też y inszych na tę sprawę deputowali y wysadzili; tedy ich moście obiedwie strony, iako xiąże jego mość pan krakowski, tak y jego mość pan Tyszkiewicz, przychylaiąc się do tego kompomissu wyszmianowanego, ni w czym iego nie naruszaiąc, y owszem, approbuiąc we wszystkim, a iż tych że ich mościów panów przyiaciół, w tym kompromissie mianowanych, oboia strona za doległościami y trudnościami przez tak długi czas znowu zwieść nie mogli, tedy, naznaczywszy sobie czas pewny, zgodzili się na inszych ich mościów panów przyiaciół do us-

pokoienia rożnic i krzywd zwyżmianowanych, y w kompromissie szerzey opisanych; a mianowicie: xiąże iego mość pan krakowski z swoiey strony deputował y wysadził urodzonych ich mościów: pana Szczęsnego Gorewskiego, Bazalijskiego y jego mości pana Woyciecha Domaniewskiego, Krasnopolskiego starostów, a jego mość pan Tyszkiewicz z swoiey strony także urodzonych ich mosciów: pana Jerzego Zawirskiego, jego mości pana Jana Sknickiego do tey sprawy niżeymianowaney deputował y wysadził, dawaiąc ich mościom oboia strona tym osobom wyżey mianowanym zupełną moc, coby kolwiek ieno oni rozsądkiem swoim wynaleźli, tak strony kryminałów y różnic wszelakich w gruntach y krzywdach, tedy to mocnie y nienarusznie wiecznemi czasy trzymać, a jeśliby też te ich mości panowie przyiaciele, z obudwuch stron wysadżeni, nie zgodzili się w czym, tedy ichmość oboia strona zaraz tegoż czasu obrali sobie jego mości pana Gabryela Goskiego, chorążego kijowskiego, za superarbitra doskonałego, że cokolwiek by ieno swoią decyzyą nakazał, na tym przestawaiąc y strzymać; czego y jego mość pan superarbiter podiowszy się wespoł z pany pzyiacioły ich mościami wysadzonemi, dnia dzisieyszego, niżey na dacie mianowanego, na grunt y na rożnice wyiechawszy, przysłuchawszy się dowodom prawnym y świadkom z obudwuch stron, zkądby mieli zacząć granice; a iż początek wszystkich zaciągów tak prawnych, iako y nieprawnych ni skąd inąd się wszczoł, iedno o grunta, ktore byli z obydwoch stron nieograniczone, tedy, chcąc naypierwiey granice uczynić, wyiechali na grunt, na pewne uroczysko Chworosni Rug nazwany, gdzie gościniec idzie wielki, ktory zowią Czarnym Szlachem, tymże są usypane kopce dwanaście: ieden Pikowski y Hliński, a drugi Hulewiecki y Czerepaszyński, ktore graniczą grunta xiążęcia jego mości pana krakowskiego od Pikowa y Hlińska z gruntami iego mości pana Walentego Kalinowskiego, Kamienieckiego, Brasławskiego starosty, Hulewickimi y Czerepaszynskimi, do ktorych to kopców przyszła ściana gruntów jego mości pana Tyszkiewiczowych, Berdyczowskich y Machnowskich; tamże, uczyniwszy decysyą, ich moście panowie przyiaciele wyszmianowane, ktore

jego mość pan superarbiter dekretem swoim approbował, upatrzywszy słuszność, że nizkąd inąd, ieno od tych kopców dwoch narożnych, wyszmianowanych, do których ściana gruntów jego mości pana Tyszkiewiczowa przyszła, za pomocą Bożą a za zgodą, jego mość pan superarbiter prowadził granice tym gościńcem wielkim y Szlachem Czarnym, od tych dwoch kopców narożnych zaczowszy granice, tamże trzeci kopiec Berdyczowski y Machnowski, przeciw im z drugiey strony drogi usypać kazał, wziowszy od wschodu słońca, na zapad idąc, y tymże gościńcem Czarnym Szlachem prowadząc, na ktorym po lewey ręce, tuż u drogi, leży mogiła Ostrzyca, a daley zaś, po teyże lewey ręce, mogiłki nazwane Gruszki, a po obudwuch stronach tego gościńca Czarnego Szlachu kopce sypiąc, puszczaiąc po lewey ręce grunta od Pikowa a do Hlińska y sioł, do nich należących, a po prawey ręce grunta do Berdyczowa y Machnowki, także y sioł do nich należących, y także idąc tym Czarnym Szlachem, gościńcem, po obu stron drogi kopce sypiąc, przyszliśmy aż do wierzchu błota Gniłego Piata, ktory się poczyna od Czarnego Szlachu, gdzie na wierzchu tego błota iest krynica, ktorą zowią Carską, do tego krąg dąbrowy, ktorą zowią Storożowym Rogiem, gdzie przyszła pięta gruntu Januszpolskiego własnego xiężęcia jego mości pana Krakowskiego, y tam iuż uczynili trzy kopce: ieden Pikowski, drugi Berdyczowski, a trzeci Januszpolski, y tam granica staneła, a potem niżey tym błotem, nazwanym Gniłym Piatem, nadoł idący, na pułnoc, a trzymaiąc grunta xiąźęcia jego mości pana Krakowskiego, y wszystkie po lewey ręce tego Piatu puszczaiąc, a grunta jego mości pana Tyszkiewiczowe także wszystkie po prawey ręce tegoż Piatu puszczaiąc, do Berdyczowa należące, zachowuiąc wcale z obu stron: groble, młyny, obiema stronami także, gdzieby byli gotowe, iako y te, ktoreby z obu stron sypać chcieli y młyny budować, pozwolaiąc ieden drugiemu brzegów swoich, iednakże ieden drugiemu grobel y młynów dla przekazy (sic). A gdy iuż granice staneli swoim trybem, tedy jego mość pan Tyszkiewicz srpaw wszystkich, ktore był zaczoł prawnie, tak kryminalne, jako y o wybicie z spokoynego dzierżenia gruntow, iako y o grabieży rożne,

odstępuie y wolnym xiążęcia jego mości czyni wiecznemi czasy, także też, e kontra, y xiąże jego mość pan Krakowski swoich spraw wszelakich, tak tych, ktore był zaczął prawnie, iako y to, co jego mość pan Tyszkiewicz poczynił był protestacye kryminalne na xiążęcia jego mości pana Krakowskiego, iż się przez rozsądek ich mościów panów przyiacioł y jego mości pana superarbitra uspokoiło, tedy też xiąże jego mość pan Krakowski nie może mieć rekursyj żadnej do prawa, ratione penam talionis na jego mości panu Tyszkiewiczu zyskować, ale przez tę zgodę panów przyiacioł y jego mości pana superarbitra wszystko umarza y czasy wiecznemi milczenie zachowuie y z tego kwituie y wolnym czyni jego mości pana Tyszkiewicza wiecznemi czasy; to iednak tenże jego mość pan superarbiter za zgodą zobopolną stron waruie y decyduie, aby obiedwie strony zobopolnie ieden drugiemu sprawiedliwość ukrzywdzonym z sług y poddanych swoich czynili, a kto się pokaże winien, zaraz exekucye odprawowali sine dilationibus, a iż też w tych rożnicach nierozgraniczonych xiąże jego mość, pan Krakowski, poczoł był sadzić miasteczko, ktore nazwano było Nowym Pikowem, także y przysiołków dwa: Woinińce y Strylczinskiego Wolice, ktore to miasteczko z temi mianowanemi przysiołki iuż y przez rozgraniczenie odeszli y zostali się na gruncie jego mości pana Tyszkiewiczowym, tedy jego mość pan superarbiter, za zgodą zobopolną nakazuie, aby jego mość pan Tyszkiewicz nie bronił xiążęciu jego mości panu krakowskiemu poddanych tych, ktore byli w tym Pikowie Nowym y przysiołkach osiedli, znieść ze wszystkim budowaniem na swoj grunt, naydaley od daty tego granicznego listu za niedziel sześć, y wszystkie maiętności ich nie maią być bronione im, a xiąże jegomość, pan krakowski, teraz zaraz jego mości panu Tyszkiewiczowi gruntów tych, według ograniczenia, ustępuie y do spokoynego dzierżenia podaie, y to waruiąc na strone xiążęcia jego mości, iż zasiewki teraznieysze poddanych tych, ktore, gdy da Pan Bóg doczekać, do zbierania, y pszczół w pasiekach poddanych xiążęcia jego mości, na tym gruncie teraz będących, abyto spokoynie y bez szkody sobie zebrali y z gruntu jego mości pana Tyszkiewiczowego znieśli, a czas pewny do zbierania tego wszystkiego

nie ma być dalszy, tylko do swiętey Pokrowy, ruskiego swięta, ktore ma być w roku teraznieyszym, tysiąc sześćset czternastym, a iż też do gruntu Januszpolskiego po prawey stronie błota Piatu, na tym gruncie, ktory się dostał granicami jego mości panu Tyszkiewiczowi, sługa xiążęcia jego mości pana krakowskiego, Andreasz Tatarin, posiał ozimine y iarzyne, tedy, za zgodą spolną obu stron, jego mość pan superarbiter te zboże temu Andreaszowi zebrać przysądza, kiedy ten czas będzie. Y to też jego mość pan superarbiter, także za spolną zgodą, decyduie, iż, ieśliby ktory poddany tam był w Pikowcu, o ktore jego moście pan Tyszkiewicz pozwał, a choćby też y nie pozywał, y pokazaliby się jego mości własnemi, tedy tam ma się zostać w Nowym Pikowie ze wszysto maiętnością swoią przy iego mości panu Tyszkiewiczu; także też za spolną zgodą jego mość pan superarbiter y to waruie, aby jego mość z obu stron poddanych zbiegłych, ktore się pokażą w maiętnościach naszych, tak xiążęcia jego mości, jako y jego mości pana Tyszkiewiczowych, maią sobie wydawać, ze wszystkiemi maiętnościami ich; ktore to decyzyie, za zgodą spolną stron, ich mościów panów przyiacioł, jego mość pan superarbiter approbował, ażeby się we wszystkich, iako y w części ktorey kolwiek kondycyi dosyć stało, tedy iego mość superarbiter z ich mościami pany przyiacioły wyżmianowanemi, na to wysadzonemi, wkładaią zakładu pięć tysięcy złotych polskich. Ktore to postanowienie y decyzye ich mościów panów przyiaciół, jego mość pana superarbitra, ich mość oboia strona, dla ztwierdzenia lepszego xiąże jego mość pan krakowski do akt grodzkich albo ziemskich, Łuckich albo Włodzimirskich, a jego mość pan Tyszkiewicz do act grodzkich albo ziemskich Kijowskich albo Winnickich przyznać y stwierdzić, niżeli wyidzie niedziel dwanaście; ktore przyznanie każdey stronie będzie wolno, wyiowszy z xiąg, do swoiego własnego woiewodztwa przenieść y do akt ziemskich albo grodzkich kazać wpisać; co ma być tak ważno, iakoby też kożdy z ich mościów w swoim własnym powiecie, w ktorym te maiętności leżą, przyznawał; dla lepszey wiary y twardości stwierdzenia tego postanowienia y rozsądku, jego pan superarbiter ten list ręką swoią własną podpisał, pieczęć przycisnoł, także

też ich mości panowie przyiaciele, na to z obudwu stron wysadzone, pieczęci swoie przycisneli y rękoma własnemi podpisali. Działo się na wierzchu Gniłego Piata, na rogu dąbrowy, ktore zowią Storożowym Rogiem, przy Carskiey Krynicy na Czarnym Szlachu, roku tysiąc sześćsetnego czternastego, miesiąca Maja czternastego dnia. U tego listu granicznego pieczęci przyciśnionych pięć, a podpis rąk temi słowy: Gabryel Goski, chorąży kijowski, ręką swoią. Szczęsny Gorowski, ręką swoią. Woyciech Domaniowski, manu propria. Jerzy Zawierski ręką swoią. Jan Sienicki ręką swoią. Ktore zeznanie iego mości pana Frydrycha Tyczkiewicza y ten zobopolny zgodny list graniczny ich mościów obudwuch stron my, urząd, do wiadomości swoiey przyiowszy, do xiąg srpaw sądowych grodzkich winnickich zapisać kazał, z ktorych y ten wypis pod naszemi pieczenćmi iest wydan. Pisan w Winnicy. U tego wypisu pieczęci urzędowych przyciśnionych dwie, a podpis ręki pisarza grodzkiego, winnickiego w te słowa: Hryhoryi Baybuza, pisarz. Ktory że to wypis grodzki winnicki, za prośbą rzeczonego pana Ławryna Staruchi, wszystek, słowo w słowo, do xiąg ziemskich kijowskich iest wpisan. Которое жъ то розъкграничене, за поданъемъ и прозъбою вишъменованъного его милости подаючого, а за моимъ, урадовымъ, принятіемъ, до книгъ нинешънихъ есътъ въписане.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, 1720 года, № 3226. Листъ 432.

XLIII.

Люстрація староствъ Кіевскаго воеводства 1616 г. Февраль и Мартъ

Woiewodztwo Kiowskie

Działo się w Niechoroszy, w poniedziałek przed św Macieiem apostołem, roku 1616.

Niechoroszcza Miasteczko. Miasteczka tego posessorem imć pan Frydrych Tyszkiewicz, w tym miasteczku domow osiadłych

180, a kozaków, ktorzy niechcą bydź pod posłuszeństwem zamkowem, iest domow 24, krom hultaiow, ktorzy się przy nich bawią. Wszyscy ci pożytków żadnych nie czynią, względem słobody, ktorey im pozwolono od roku 1617 do lat pewnych, ktore ieszcze nie expirowały, procz zażynków, obżynków, obkosków. Stawy dwa nie spustne, w ktorych wolno miasteczku łowić, względem czego daią z dymu po groszy 8 możnieysi, ubożsi po groszy 4, ale to do arędy należy. Młynów dwa: ieden o iednym kamieniu pod miasteczkiem, a drugi o dwoch y stępy dwie na mieyscu rzeczonym. Pustosze, te do arędy należą, procz trzeciey miary młynarskiey. Folwark ieden niewielki, do ktorego ż roboty żadney niemasz, procz zażynków, obżynków, zakosków, obkosków, a przytym tłoki zwyczayne przy pańskiey strawie, dla czego się też nie szacuią. Arenda miasteczka tego, do ktorey należą młyny, także pieniądze rybne, myta, browar, czyni na rok złotych 400, ale iż myto to nie iest uprzywilejowane, tedy my go też nie przyimuiemy; ktore, iako powiadał arędarz, może uczynić na rok złotych 15. Jednak my kładziemy złotych 10, aby krzywdy nie było; co excludowawszy, uczyni na rok 390 zlotych.

K r y ł o w k a W i e ś. Ta wieś należy do Niechoroszczy; iest w niey ludzi pociągłych 8; robią dwa dni w lecie, a dzień w zimie w tydzień, krom tłok, czynszu nie daią pieniężnego, ani inszych żadnych podatków.

Słobodnych iest 20, ktorzy nic nie powinni, tylko w lecie robić zażynki, obżynki, zakoski, obkoski, także tłoką o pańskiey strawie pomagać, a to względem słobody, ktorey im pozwolono od roku 1617, do lat pewnych, ktore ieszcze nie expirowały.

Stawek ieden niewielki, ten się na wychowanie defalkuje; młyn o iednym kamieniu y stępy, ale te do arendy Niechoroskiey należą, prócz trzeciey miary młynarskiey.

Folwark ieden niewielki, ktorego iż krestencya niewielka, tedy się na wychowanie czeladzi zamkowey defalkuje.

Summa prowentu dzierżawy tey 390 złotych Jednakże, bacząc desolacyą nie małą zameczku w miasteczku tym, tedy, wkładając to

na imć pana dzierżawcę, aby go na każdy rok poprawywał, defalkuiemy na to złotych 100, od czego kwarta iść niema ktorey przyszło by złotych 70, gdyż inaczey za niedługo zameczek ten do końca spustoszeć by musiał, którego iż dawno posessor, dobr króla jego mości zażywaiąc, słusznie miał był poprawować, do takowey go, iakośmy widzieli, nie przywodząc desolacyi. Także na urzędnika y na czeladź zamkową do tego folwarku, ktory się nie kładzie, defalkuie się ieszcze złotych 250. Przychodzi od tego kwarty złotych 80.

Działo się w Żytomirzu, 24 Lutego, 1616 roku.

Starostwo Żytomirskie. Starostwa tego posessorem O. X. Alexander z Ostroga Zasławski, woiewoda Bracławski, starosta Żytomirski.

Żytomirz Miasteczko. W tym mieście poddanych iest 210; robot nie odprawuią żadnych, procz tłok przy pańskiey strawie dzień ieden, iednak do roku siano kosić powinni.

Czynsze daią rożne: tych, co daią po złotych 2 iest 100; tych, co po złotemu 1, groszy 15, iest ich 50; tych, co po złotemu 1, iest 30; tych, co po groszy 15, iest 30; co skomputowawszy, uczyni złotych 370.

Osyp także rożnie daią wedle maiętności, ktorey dostaie się: żyta miarek 100, każda po groszy 12, co skomputowawszy, uczyni złotych 114, groszy 20.

Do tego daią kolendy po groszy 1, a włoczebnego na wielkanoc także po groszu 1, ale to podstarościemu należy.

Jnszych podatków ni powinności nie oddaią, prócz tego, że groble iedne pod zamkiem, a drugą pod miastem oprawiać powinni.

Boiarów iest 9, ktorzy nic nie daią, procz miodu, którego dostaje się wiader 20, każde po złotych 2, uczyni złotych 40. A przytym posługę wszelką zamkową odprawować powinni.

Strzelców 8, ktorzy względem posługi nic nie daią.

Kozaków, ktorzy nie chcą bydź pod posłuszeństwem zamkowym, iest 16.

Summa prowentu miasteczka tego złotych 474 groszy 10.

Wsi do starostwa tego należące:

Hażyńcze. W tey wsi chłopów pociężnych 20, robią w zimie dzień ieden, a w lecie dwa w tydzień. Czynszu pieniężnego daią po złotemu 1, uczyni złotych 20. Summa prowentu tey wsi złotych 20.

Baraszowka. W tey wsi pociągłych 12; robią dzień zimie, a dwa w lecie w tydzień.

Czynszu daią pieniężnego po złoty 1, uczyni złotych 12.

Inszych podatków ni powiności nie odprawuią żadnych. Suma prowentu tey wsi złotych 12.

Staniszewka. Ta wieś należy do aręddy Żytomirskiey, iest w niey poddanych 40; robią dzień w zimie, a dwa w lecie w tydzień. Czynszu pieniężnego dają po złotemu 1; uczyni złotych 40. Jnszych podatków i powinności nie dają żadnych. Summa prowentu tej wsi złotych 40; ale się to w arędę wtrąca.

Piszczewo. W tey pociągłych 6; robią dzień w zimie, a dwa w lecie w tydzień. Czynszu daią pieniężnego po złotemu 1; uczyni złotych 6. Summa prowentu tej wsi złotych 6.

Arenda. Do tey arendy należą młyny wszystkie starostwa tego procz trzeciey miary młynarskiey, także myto mostowe y grobelne, browary y karczmy, tak w mieście iako y po wsiach y wieś Staniszewka.

Młyny starostwa tego: Pod zamkiem na rzece Kamienicy, w ktorych kamieni mącznych dwa y stępy trzecie. Na rzece Teterwi pod miastem, w ktorym koł mącznych 3, stępy czwarte. We wsi Staniszowce na teyże rzece Teterwi, w ktorym kamieni mącznych trzy, a stępy czwarte. W Hazincach o iednym kamieniu, ale ten nie zawsze miele. Ktore y z karczmami y z mytem czynią per arendam na rok złotych 1400. Summa prowentu starostwa tego złotych 1917, groszy 20. Wytrąciwszy na urząd podstarościego, czeladź zamkową, więc na straż, ołowy, strzelby y na poprawę zamku, także y na kapłana do kościoła złotych 900. Zostaie złotych 1017, groszy 20. Przychodzi kwarty od tegoż złotych 202, groszy 16.

Weresy. Tey wsi posessorami: szlachetny Jan Chalczynoski y Daniel Wyszpolski, na co przywileyu oryginalnego nie pokazali z tey przyczyny, że go, iako pewiadaią, w Kiowie w xięgach maią, tylko mandaty krola Zygmunta pierwszego do pana starosty Zytomirskiego, że ich niezwyczainemi onerami angaryzował, to iest, iż z nich dziesięciny brano, do robot y młynow naprawowania przymuszano, czego byli według praw, ktore się mienią, czynić nie powinni, z ktorych to mandatow znaczy się, iż te dobra służbą woienną onerowane, ktorą oni, iako powiadaią, odprawuią y odprawować chcą y będą powinni, gdyż wątpliwości żadney nie masz, iż te dobra są własne iego krolewskiej mości do starostwa Żytomirskiego, y onym nie inszym sposobem, tylko, aby służyli z tego przy panu staroście Żytomirskim, na ten czas będącym, dane; zaczym przy posessyach swoich, salvis debitis oneribus, zostawaią.

Waczkow słoboda. Ta wieś na gruncie Żytomirskim niedawno osiadła; iest w niey osiadłych trzech; posesorem tey szlachetny Jan Wityński, za daniną imć pana starosty Żytomirskiego teraznieyszego, względem czego, gdy słobodę wysiedzi, służbę woienną ruwno z drugiemi odprawować będzie powinien.

Działo się w Owruczym, die 29 Lutego.

Starostwo Owruckie. Tego starostwa był posessorem S. P. O. xiąże Michał Korybut, ktory swieżo teraz umarł. Po ktorego śmierci urodzony Jakub Lasko, podstarości, Adam Lasko, pisarz Żytomirski, zawiaduiąc tym starostwem w niebytności pana starosty nowego, lustracyey nie zbraniali, a teraz ieszcze nie masz wiadomości kto iest starostą, abo będzie.

Miasto Owrucz. W tym mieście domów osiadłych 300; czynszu ani podatków nie daią żadnych, procz podymnego, którego daią z domu po groszy 1½, ale to na straż do bram mieyskich obracaią. Na szarwarki iednak, to iest na oprawienie grobel y młynów, także do żniwa y do koszenia po razu w rok powinni; rzemiesnicy, ktorych iest po części, ci nie powinni, ale to robotami swojemi na zamkową potrzebę nadgradzaią.

Międzyrzecz miasteczko-słoboda. To miasteczko od lat pułtora osiadło. Jest w nim osiadłości 100. Podatków, powinności nie daią żadnych, względem słobody, ktorey im pozwolono do lat pewnych.

Młyn iedeu o dwoch kamieni y stępy, ktore dopiero roku tego zbudowane, zaczym ieszcze pożytkow nie czynił żadnych, iednak w drugim roku może uczynić na rok złotych 50.—Karczmy ni myta nie masz żadnego.

Ostrowek wieś, do starostwa tegoż należąca. W tey wsi pociągłych 17. Robią dwa dni w tydzień, czynszu pieniężnego nie daią; owsa daią po puł miarki—valoris groszy 15, czyni złotych 6. Kapłonów po dwa, ale te podstarościemu na wychowanie. Folwarczek ieden, ktorego iż krescencya nie wielka, tedy się nie kładzie.—Summa prowentu starostwa tego złotych 2021; a wytrąciwszy jurgielta złotych 300; ktory na tym starostwie, za osobnym jego mości przywileyem, ma pan Myszka, komornik J. K. mości, od czego kwarta iść niema, więc też y na urząd podstarościego, na prochy, na ołowy y strzelby y poprawę zamku, ktorey pilnie potrzebuie, na straż, na szpiegi złotych 700, zostaie złotych 1021. Przychodzi od tego kwarty złotych 214, groszy 6.

Starostwo Białoczerkiewskie.

Tegoż lustracya była roku 1616, dnia 29 Februarii.

Naprzód, gdyśmy do lustrowania starostwa Białoczerkiewskiego przystępowali, urodzony pan Piotr Złotopolski, podsędek ziemie Kijowskiey, imieniem J. W. xięcia jegomości Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakowskiego, starosty Białoczerkiewskiego, przed nami opowiedział, że to starostwo, iako y inne wszystkie, w tym wojewodztwie Kijowskim leżące, iako od nieprzyiaciela krzyża św. Tatarzyna przez ustawiczne inkursye, tak od ludzi swowolnych kozakow, ktorzy gwałtownie a upornie wiele pożytkow, na starostę zdawna przynależących poodeymowali, y sobie przywłaczyli, a niemniey też y od żołnierza kwar-

cianego, iako y Moskiewskiego y inszego swawolnego, iest spustoszone. Zaczym ledwie cześć czwarta prowentów, z tego starostwa przychodzących, xięcia jegomości dochodzą.

Białacerkiew Miasto. W tym mieście domów mieyskich posłusznych 300, z ktorych podatków nie daią żadnych, procz służby woienney, ktorą każdy z nich konno, z orężem, przy panu staroście swoim albo namiesniku iego odprawować powinien. Kozackich domów, ktorzy nie chcą być pod posłuszenstwem, iest 300 y co więcey.

Inszych pożytkow miasto to nie czyni procz arendy, do ktorey należą młyny, procz trzeciey miary młynarskiey, gorzałka, myta y kunicze z pasiek Lisianskich. Co wszystko przez arendę czyni na rok złotych 1262 y groszy 15.

Należała też przed tym do tey arendy karczma, to iest warzenie, szynkowanie piw y miodów w mieście, ale iż się to miastu za krzywdę zdało, poki to w arendzie było, tedy oświecone xiąże jegomość krakowski, Białocerkieski starosta, wyiąwszy to z arendy, samym mieszczanom warzenia y szynkowania piw także y miodów pozwolił, względem czego daie mu miasto wszystkiey arendy złotych 500.

Summa prowentu miasta tego złotych 1762, groszy 15.

Wsi y słobody do starostwa tego należące:

Tabor Miasteczko. To miasteczko osiadło tego roku nad rzeką Rastwicą, na gruncie Białocerkieskim; iest w nim domów mieyskich posłusznych № 50, powinności nie daią żadnych względem słobody, którey im pozwolono do lat 15; iednak po wyściu słobody też powinności, iako mieszczanie Białocerkiescy oddawać będą powinni.

Pietuchy wieś. W tey wsi osiadłych iest 15, ktorzy niedziel dwie w rok kosić powinni, daley nic. Czynszu pieniężnego, ktorzy rożnie daią, dostaie się go na rok № zł. 17. Owsa wszyscy daią po ćwierci każdy, czyni po groszy № 15; uczyni złotych 3 groszy 5. Kapłonów po iednemu, ale się na wychowanie podstarościemu kładnie. Summa prowentu wsi tey złotych 20, groszy 15. Folwarku żadnego nie masz, procz jednego futoru na Kamienicy rzece, ktory iż swym kosztem i bydłem pan podstarości odrabia, gdyż poddanych w starost-

wie tym robotnych nie masz, nic się też nie kładzie.

Trylessy Miasteczko. To miasteczko na gruncie Białocerkieskim od lat 16 iest osadzone na rzece Kamienicy; iest w nim domów mieyskich posłusznych 170, kozackich domów 30.

Robot ni powinności poddani nie odbywają żadnych względem słobody, ktorey nie wysiedzieli jeszcze, a do tego iż w tym czasie pięćkroć te miasteczko przez inkursyą tatarską z gruntu spustoszone, po ktorym spustoszeniu pozwolono im znowu słobody do lat 20, gdyż inaczey nie mogli być zatrzymani; ktorey wolności dopiero lat dwie expirowało. Służbe iednak woienną konno przy panu staroście Białocerkieskim albo namiesniku iego służą, iako oni sami i urząd zamku Białocerkieskiego o tym sprawę daje. Inszych pożytków miasteczko nie czyni, procz arendy młynów, oprocz trzeciey miary młynarskiey i gorzałnicy, co czyni przez arendę na rok zł. 300.

Summa prowentu miasteczka tego złotych № 300.

Wsi albo słobody do miasteczka tego należące:

Zubary. Tę wieś roku przeszłego Tatarowie spalili; iest w niey na ten czas osiadłych 20; podatków ni powinności nie oddaią żadnych względem słobody, ktorey im pozwolono do lat pewnych.

Kozinki. Ta wieś także roku przeszłego od Tatarów spalona, iest w niey na ten czas ludzi osiadłych 15; podatków ni powinności nie daią żadnych względem słobody, ktorey im pozwolono do lat pewnych.

Połowiecka. Ta wieś także roku przeszłego przez Tatary spustoszona, wniwec spalona; iest w niey na tenczas ludzi osiadłych 15; powinności ni podatków nie daią żadnych względem słobody, ktorey im pozwolono także do lat pewnych.

Staw sioło. Ta wieś także roku przeszłego przez Tatary spalona y iest w niey natenczas osiadłych 16; powinności ani podatków nie daią żadnych względem słobody, ktorey pozwolono także do lat pewnych.

Summa prowentu starostwa tego wszystkiego złotych 2062, gr. 15. A wytrąciwszy na urząd podstarościego tak w Białey Cerkwi, iako

y w Trelessach, na czeladź zamkową, gdyż folwarku w tym starostwie żadnego nie masz, więc na szpiegy, ołowy, straż, prochy, bez ktorych starostwo to, iako Ukrainne, być nie może, złotych 662 y groszy 15; zostaie złotych 1400. Przychodu tworzy od tego złotych 280.

Wsi Boiarskie do starostwa tego należące:

Nowosielicza. Tych dobr possessorami szlachetni Malewiczowie, boiarowie zamku Białocerkiewskiego, na ktorą pokazali prawo wieczne od ś. p. krola Augusta, de data w Wilnie, w roku **1555**, ieszcze przed unią przodkom ich dane; ktorą daninę potym tak ś. p. krol Stefan w roku 1578, iako y dzisieyszy krol iegomość pan nasz, w Warszawie na seymie walnym, roku 1608, konfirmował, względem czego służbę woienną przy panu staroście Białocerkieskim albo namiesniku iego odprawować powinni, czemu że dosyć czynią, iako sami y urząd zamkowy przyznawa, prawo ich dobre, lustracyi nie podległe.

Taraszcza uroczysko. Tego posessorami szlachetni Liesiewiczowie, boiarowie zamku Białocerkieskiego z przywilejem krola imci dzisiejszego, de data w Warszawie na seymie walnym, w roku 1611, względem czego służbę woienną przy panu staroście Białocerkieskim albo namiesniku iego odprawować powinni, czemu iż dosyć czynią, przy prawie swym y posessyi zachowują się.

Skorulino (Korowińce). Tego posessorem szlachetni: Tychno Hrehorowicz Buyczym, Iwan, Ławryn i Hrehory Żachowi synowie Kierzanowscy prawem wiecznym od ś. p. krola iegomości Żygmunta Augusta, de data w Wilnie, roku 1555 przed unią, przodkom ich danem. Co potym krol jegomość dzisieyszy, de data w Warszawie na seymie walnym, w roku 1613, konfirmował, względem czego, iako sami y urząd zamkowy przyznawa, posługi do zamku Białocerkieskiego odprawuią y odprawować, według przywileju, powinni; prawo dobre, lustracyi niepodległe.

Stewiscza Uroczysko. To uroczysko przy rzece Rosi, ktorego posessorami szlachetni: Jakob i Sebestyan Libochańscy prawem dożywotnim, za ustąpieniem prawa przez oyca swego na osoby swoie, za konsensem krola jegomości dzisiejszego, de data w Warszawie, na

seymie walnym, w roku 1611. Ktory konsens autentyce przed nami produkowali, wzglendem czego służbę woienną, iako y sami y urząd zamku pnyznawa, z panem starostą Białocerkieskim albo namiesnikiem iego odprawuią y wedle przywileju odprawować powinni; prawo dobre, lustracyi nie podległe.

Futor na Kamienicy. Tego posessorem szlachetny Mikołaj Mazepa Koledyński prawem wiecznym, od ś. p. krola Augusta, w roku 1577, sobie i potomstwu swemu danym, względem czego służbę ziemską woienną, potemu iako inni ziemianie powiatu Kijowskiego służą, odprawować powinien, także y teraz odprawuie; ktore prawo, acz iest nowe po unyi y wedle prawa zostać by się nie mogło, ale iż się tą służbą, ktorą odprawuie, wspiera, przy posessyi swey do łaski J. K. mości y seymowey zachowuje się; tenże pokazał potwierdzenie S. P. krola Stefana, de data we Lwowie, roku 1578, na list S. P. pana Fryderyka Chlebowicza Prońskiego, woiewody Kijowskiego, ktory mu był dał na sieliszcze na teyże rzece Rosi, iako ta konfirmacya szerzej ma w sobie, względem czego iż służbę woienną konną przy panu staroście Białocerkieskim i namiesnikiu iego, iako on sam y urząd zamkowy przyznawa, odprawuie y odprawować powinien, tedy znayduiemy prawo dobre, lustracyi nie podległe.

Delacye Starostwa tego. Przy tymże lustrowaniu tego starostwa Białocerkieskiego, gdy było zczytanié przywileju Białocerkieskiego, pomieniona majętność xięcia jegomości dziedziczna, miasto Olszanka, y drugie miasto Rokitna, granice z gruntem Białocerkieskim nad rzeką Uzien maiącą, także y las Bołkun, gdzie, ozwawszy się, wzwyż pomieniony pan podsędek Kijowski, imieniem tegoż xięcia jegomości Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakowskiego, opowiadanie takie przed nami uczynił: iż te dobra pod lustracyą podlegać nie mogą, gdyż są własne jegomości xięcia dziedziczne, na ktore acz xiąże jego mość ma prawo dosyć warowne y niewątpliwe, ale, według prawa, onego pokazować nie powinien y prosił nas imieniem xięcia jegomości, abyśmy, czyniąc dosyć prawu pospolitemu, lustracyi dóbr tych Olszanki y Rokitney y części lasa Bołkuna, do Rokitney należącego, xięciu

iegomości prawem dziedzicznym służących, zaniechali, iakoż my, bacząc rzecz słuszną, i nie będąc w niwczym prawu pospolitemu przeciwni, tych dóbr xięcia iegomości wzwyżmianowanych, Olszanki y Rokitney y cześci lasu Bołkuna, dziedzicznych, iako lustracyi nie podległych, zaniechaliśmy.

Także przy lustrowaniu tegoż starostwa Białocerkieskiego, świadczył się pan Jan Letkoski, sługa iegomości pana Teodora Proskury-Suszczanskiego, pisarza ziemskiego Kijowskiego, na xięcia jegomości Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakoskiego, starostę Białocerkieskiego, y mieszczan Białocerkieskich, o zabranie gruntow iego dziedzicznych Kornieńskich y osadzenie na tym gruncie słobody nowey pod Pietuchamy. A przytym szlachetny Jan Korczański, sługa wysoce wielebnego jegomości xiędza Krysztofa Kazimierskiego, biskupa Kijowskiego, imieniem kapituły kościoła Kijowskiego, przeciw wyżey rzeczonym protestacyom także J. W. xięcia jegomości Janusza Ostrogskiego, przez jegomości pana Piotra Złotowskiego, padsędka Kijowskiego, iako y przeciw protestacyi od jegomości Teodora Suszczanskiego Proskury, pisarza ziemskiego Kijowskiego przez sługę imć pana Jana Letkoskiego ucynionych, reprotestował się, iż ich mość z obuch stron reprotestowali się, mieniąc być tak od xięcia jegomości, pana Krakowskiego, iżby słoboda teraz nowa pod Pietuchami miała być na gruncie J. X. mości Białocerkieskim, a od jegomośći pana pisarza ziemskiego Kijowskiego mianowana, iakoby taż sloboda miała być osadzona na gruncie dobr iego Kornińskich; a przy repretestacji reprotestował się, iż ta słoboda czasu niedawnego iest osadzona na gruncie kościelnym Fastowskim, na własnych niwach miasta Fastowskiego, o czym zaszły protestacye w grodzie Kijowskim; y prosił, aby ta jego protestacya była przyięta, gdzie zaraz, ozwawszy się tenże jegomość pan podsędek Kijowski imieniem tak xięcia jegomości iako y mieszczan Białocerkieskich, reprotestacyę uczynił, iż xiąże jegomość cudzego sobie nie uzurpuie, y owszem, to co zdawna do Białejcerkwi należało, tego mieszczanie Białocerkiescy y teraz zażywaią.

Także przy lustrowaniu tegoż starostwa Białocerkieskiego tenże

pan podsędek Kijowski, przychylaiąc się do pierwszey protestacyi, przez pana pisarza ziemskiego Kijowskiego w Korsuniu, imieniem xięcia jegomości pana Krakoskiego y mieszczan Białocerkieskich strony horodyszcza Lisianskiego uczynioney, świadczył się imieniem xięcia jegomości pana Krakowskiego y mieszczan Białocerkieskich, iż te horodyszcze, nazwane Lisianka, także y grunty, do tego horodyszcza należące, jako zdawna de Białeycerkwi należały, tak y teraz należą; iako y mieszczanie Białocerkiescy, ktorych do sześciudziesiąt na tym gruncie lisianskim pasiekami stoią, do zamku Białocerkieskiego kunice po groszy 12 litewskich zawsze dawali y teraz daią. Także przy odprawowaniu lustracyi starostwa tego, stanowszy przed nami oczywiście mieczczanie Białocerkiewscy, pokazali przywiley krola jegomości dzisieyszego, de data w Warszawie na seymie walnym, roku 1593, na pewne uroczyszcza y sieliszcza, miastu temu służący, a mianowicie: rzeka Roś, nad ktorą miasto Białocerkiew leży, także rzeka Berezna albo Bereźnica, iako w przywileju (omylnie podobno) stoi, opowiadaiąc się z tym, iż na uściu w Roś rzeki tey, Berezna nazwaney, sławney pamięci xiąże Janusz Zbaraski woiewoda Bracławski osadzał wieś, Berezną nazwaną, y nowe miasteczko, Antonow rzeczone, do ktorego Antonowa miasteczka y wsi Berezny posiągł gruntu Białocerkieskiego na pułtory mili, do samego Skwiru rzeki. Ciż mieszczanie pokazali i drugi przywilej od krola jegomości dzisieyszego, pana naszego, de data w Warszawie, na seymie walnym koronnym, roku 1615, na wolności od wszelkich podatków pospolitych i osobnych, stołowi krola jegomości należących, od poborów szosowego, na seymie uchwalonych, także od myt y ceł ziemnych y wodnych, iako przywilej szerzej w sobie ma, do lat 6. Ktore prawo dobre y, iako mieyscowi, temu niebezpieczeństwu podległemu, nie tylko na taki czas, ale y na wieki słusznieby od krola jegomości i rzeczy pospolitej miało być pozwolone, ponieważ nie ladaiaki odpor czynią nieprzyjacielowi do korony, za czestymi inkursyami Tatarskiemi, ktore bywaią; więc straże polne, dzienne i nocne, od nich są naypewnieysze, ktore oni sami ustawnie kosztem wielkim y stratą braci swoyey, strażników

y samych siebie, odprawuią, na ktorą, iako powiadaią, expenduią złotych dwanaście set.

Ciż mieszczanie Białocerkiewscy uczynili opowiadanie, iż oświeceni xiężęta ichmość Zbaraskie, woyewodzicowie Wołyńscy, gwałtem im odeymuią grunty ich Białocerkieskie od Olszanice, wierzchu Krasney rzeki. Ciż znowu opowiadali się przeciwko ichmości xięstwu Zbaraskim, iż od maiętności ich, Włodarki nazwaney, odeymuią gruntu y dąbrowy Białocerkieskiej y na własnych gruntach ich, zabieraiąc onych samych. Ktore podanie my, przyiąwszy, tę atestacyą, przy pieczenciach, z podpisami rąk naszych, onym daliśmy.

Także przy odprawowaniu lustracji starostwa tego, stanowszy oczewiście szlachetni Jan i Mikołaj Skarżewscy, opowiadali się przed nami z prawem swym dziedzicznym na dobra, Manasteryszcze rzeczone, na które i prawa swego gotowi byli pokazać, tylko oświadczali się z tym, że ich tu dla niebespieczeństwa nie chowają; które prawo ich, jeżeli takie, iako oni powiadają, jest dobre, ponieważ z tego służbę wojenną z panem starostą Białocerkiewskim, albo namiesnikiem jego, jako oni sami i urząd zamkowy o tem sprawę daje, odprawują i odprawować powinni, czemu iż dosyć czynią, przy possessji swej zachowują się.

Ciż panowie Skarżewscy pokazali prawo dożywotnie od króla jegomości dzisiejszego; pana naszego, na pustynią, rzeczoną rzeczka Bołhonoy z inszemi rzeczkami: Hohłujem y Kutłujem, aż do uścia w rzeke Roś, jako przywilej szerzej w sobie ma, de data w Warszawie, roku 1592, względem czego służbę ziemską wojenną, równo z inszemi obywatelami województwa Kijowskiego, służyć powinni, czemu iż dosyć czynią, prawo ich dobre, lystracji nie podległe.

Działo się w Lubeczu, die 4 Marca.

Starostwo Lubeczkie.

Starostwa tego possessorem J. p.Mikołay Struś z Komorowa, Chmielnicki, Lubecki; Łoiowski, starosta.

Miasto Lubecz. W tym mieście domów iest 276; czynszów nie płacą żadnych procz poworotnego, a siana, ktore pieniędzmi także odkupuią, y to rożnie, wedle mayętności; co skomputowawszy, uczyni prowentowego na rok złotych 51. Siano uczyni na rok złotych 54.

Włość Lubecka.

Wieś Grabów. W tey wsi poddanych 10, ktorzy czynsze rożnie daią, także y poworotne. Czynszow, skomputowawszy, dostanie się złotych 25, groszy 5. Powrotnego dostanie się złoty 1. Klikowszczyzny złotych 7, groszy 15, Miodu belców dostaie się 9, każdy po groszy 15, co uczyni złotych 15.

Summa tey wsi prowentu złotych 52, groszy 20.

Wieś Derażycze. W tey wsi poddanych iest 29, ktorzy także czynsze rożne daią y poworotne. Czynszów, skomputowawszy, dostaie się złotych 59, groszy 19. Poworotnego dostaie się złotych 4. Miodu belców 39, każdy po groszy 50, co uczyni złotych 65.

Summa prowentu tey wsi złotych 128, groszy 19.

Bywałki. W tey wsi iedna służba; w ktorey poddanych 18, ktorzy także rożne czynsze daią y poworotne. Czynszow, skomputowawszy, dostaie się na rok złotych 18, groszy 5. Poworotnego dostaie się złotych 2, groszy $2^1/_2$. Miodu belczow dostaie sie 18, każdy po groszy 50, uczyni złotych 30.

Summa prowentu tey wsi złotych 50, groszy $2^1/_2$

Biezdziachy. W tey wsi iedna służba, w ktorey poddanych iest 39. Czynszow dostaie się na rok złotych 60, groszy $4^1/_2$. Poworotnego dostaie się złotych 4, groszy $24^1/_2$. Miodu belców 37. Każdy po groszy 50, uczyni złotych 61, groszy 20.

Summa prowentu tey wsi złotych 126, groszy 17.

Wiale. W tey wsi dwie służbie, w ktorych poddanych 12. Czynsze y poworotne rożnie daią. Czynszow dostaie sie od wszystkich na rok złotych 21, groszy $17^1/_2$, poworotnego dostaie się złoty 1, groszy 4. Miodu belców dostaie się 10, każdy po groszy 50, uczyni złotych 16, groszy 20.

Summma prowentu tey wsi złotych 39, groszy $11^1/_2$.

Nowosiołka. W tey wsi iedna służba, w ktorey poddanych iest 6. Czynsze daią rożnie: czynszów dostaie się na rok złotych 11, groszy 20. Powrotnego dostaie się groszy $22^1/_2$. Miodu belców 8. Każdy po gr. 50, uczyni złotych 13, groszy 10.

Summa prowentu tey wsi złotych 25, groszy $22^1/_2$.

Oszorojewicze. W tey wsi poddanych iest 25. Czynsze, poworotne rożnie daią. Czynszów dostaie się na rok złotych 27, groszy 16. Poworotnego dostaie się złotych 3, groszy 4. Miodu belczów dostaie się 26, każdy po groszy 50, uczyni złotych 43, groszy 10.

Summa prowentu tey wsi złotych 74.

Hłuszecz. W tey wsi poddanych iest 9. Czynsze y poworotne rożnie daią. Czynszow dostaie się na rok złotych 16, groszy 6. Poworotnego dostaie się złoty 1, groszy $3^1/_2$. Miodu belców 10. Każdy po groszy 50, uczyni złotych 16, groszy 20.

Summa prowentu tey wsi złotych 33, groszy $29^1/_2$.

Kruki. W tey wsi poddanych iest 15. Czynsze y poworotne rożnie daią. Czynszów dostaie się na rok złotych 34, groszy 6. Powrotnego dostaie się złoty 1, groszy 23. Miodu belców 14, każdy po groszy 50, uczyni złotych 23, groszy 10.

Summa prowentu tey wsi złotych 59, groszy 9.

Chekowicze. W tey wsi poddanych 42. Czynsze y poworotne rożnie daią. Czynszów dostaie się złotych 47, groszy 9. Poworotnego dostaje się złotych 4, groszy 26. Miodu belczów 39. Każdy po groszy 50, uczyni złotych 65.

Summa prowentu tey wsi złotych 117, groszy 5.

Chruszno. W tey wsi poddanych iest 20. Czynsze y poworotne rożnie daią. Czynszow dostaie się na rok złotych 25, groszy 9. Poworotnego dostaie się złotych 2, groszy 15. Miodu belczów 21. Każdy po groszy 50, uczyni złotych 35.

Summa prowentu tey wsi złotych 62, groszy 24.

Zglicze. W tey wsi poddanych iest 8. Czynsze y poworotne rożnie daią. Czynszów dostaie się na rok złotych 32, groszy 28. Po-

worotnego dostaie się groszy 26. Miodu belców 11, każdy po groszy 50, uczyni złotych 18, groszy 10.

Summa prowentu tey wsi złotych 52, groszy 4.

Łopatynie. W tey wsi poddanych iest 9, ktorzy czynsze y poworotne rożnie daią. Czynszów dostaie się złotych 16, groszy 16. Poworotnego dostaie się złoty 1, groszy 5. Miodu belców 8, każdy po groszy 50, uczyni złotych 13, groszy 10.

Summa prowentu tey wsi złotych 31, grosz 1.

Sowiczi. W tey wsi poddanych iest 24. Czynsz, poworotne rożnie daią. Czynszów dostaie się na rok złotych 96, groszy 15. Poworotnego dostaie się złotych 4, groszy 25. Miodu belczow 41, każdy po groszy 50, uczyni złotych 68, groszy 10.

Summa prowentu tey wsi złotych 171, groszy 20.

Mależyn. W tey wsi poddanych 6, ktorzy czynsze y poworotne rożnie płacą. Czynszu dostaie się na rok złotych 16, groszy 11. Poworotnego dostaie się złotych 19. Miodu belców 6, każdy po groszy 50, uczyni złotych 10.

Summa prowentu tey wsi złotych 27.

Pierka. W tey wsi poddanych 21, ktorzy czynsze y poworotne rożnie daią. Czynszów dostaie się na rok złotych 28, groszy 8. Poworotnego dostaje się złotych 2, groszy 15. Miodu belców dostaie się 20, każdy po groszy 50, uczyni złotych 33, groszy 10.

Summa prowentu tey wsi złotych 64, grosz 1.

Hubicze. W tey wsi poddanych 9, ktorzy urokiem daią dani złotych 29, groszy 7½. Powrotnego daią złoty 1, groszy 4. Miodu belców 11, każdy po groszy 50, uczyni złotych 18, groszy 10.

Summa prowentu tey wsi złotych 48, groszy 2½.

Folwarku w tey włości nie masz żadnego.

Summa włości tey uczyni złotych 1164, groszy 22½.

Łojowa Gora, miasteczko, do starostwa Lubeczkiego należące. W tym mieście domów osiadłych 229, z ktorych czynszów nie daią żadnych, procz poworotnego, a siana, ktore wedle maiętności, pieniędzmi okupuią. Skomputowawszy, dostaie się złotych 4, groszy 27½.

Siana złotych 24, groszy 27½. Poworotnego złotych 107, groszy 26. Rybaków 10, ktorzy czynsz rożnie płacą, dostaie się złotych 4, groszy 22½.

Summa prowentu miasteczka złotych 112, groszy 18½.

Włość Łojohorska.

Wieś Mochow. W tey wsi poddanych 17, którzy czynsze y oworotne rożnie płacą. Czynszu dostaie się na rok złotych 55, groszy 11. Poworotnego dostaie sie złoty 1, groszy 9. Miodu belców 9, każdy po groszy 50, uczyni złotych 25.

Summa prowentu złotych 65, groszy 15.

Jsakowicze. W tey wsi poddanych 8, ktorzy czynszu y poworotne rożnie daią. Czynszów dostaie sie na rok złotych, 8 groszy 22. Poworotnego dostaie się złoty 1, groszy 9. Miodu belców 9, każy po groszy 50, uczyni złotych 15.

Summa prowentu złotych 25, grosz 1.

Popowiczy. W tey wsi poddanych 18, ktorzy czynsz y poworotne rożnie daią. Czynszów dostaie się na rok złotych 22, groszy 6. Poworotnego dostaie się złotych 2, groszy 25. Miodu belców 16, każdy po groszy 50, uczyni złotych 41, groszy 20.

Summa prowentu złotych 66, groszy 21.

Agbakumy. W tey wsi poddanych 11, ktorzy czynsz y poworotne rożnie daią. Czynszu dostaie sią na rok złotych 21, groszy 20. Poworotnego dostaie się złoty, groszy 11. Miodu belczów 11, każdy po groszy 50, uczyni złotych 18, groszy 10.

Summa prowentu złotych 41, groszy 11.

Poznohowicze. W tey wsi poddanych 13, ktorzy czynsz y poworotne rożnie płacą. Czynszu dostaie sią na rok złotych 48, groszy 17. Poworotnego dostaie się złoty 1, groszy 11. Miodu belców 10, każdy po groszy 50, uczyni złotych 23, groszy 10.

Summa prowentu złotych 72, groszy 8.

Wieś Kamieńskich. W tey wsi poddanych 5, ktorzy czynsze y poworotne rożnie daią. Czynszu dostaie się na rok złotych 29,

groszy 24 .Powоrotnego dostaie się złotych 19. Miodu belców 5, każdy po groszy 50, uczyni złotych 8, groszy 10.

Summa prowentu złotych 38, groszy 13.

Łojów stary. W tey wsi poddanych 16, którzy czynsz y poworotne rożnie daią. Czynszow dostaie się na rok złotych 60, groszy 14. Poworotnego dostaie się groszy 29. Miodu belczów 5, każdy po groszy 50, uczyni złotych 21, groszy 20.

Summa prowentu złotych 83, groszy 3.

Summa prowentow włości y Łoiowey Gory uczyni na rok złotych 811, groszy $2\frac{1}{2}$ Wybierano też pod ten czas u poddanych po oboie włości pobelczyzne, to iest iako kto wiele beczek iakiego zboża wysiał, tedy od każdey beczki powinien był dawać po groszy 4 Litewskich, co wszystko czyniło z oboiey włości na rok złotych 217, groszy $26\frac{1}{2}$, a to względem tego, że w żarnach nie młynach, do starostwa należących, zboża się mełli, ale iż to od tych poddanych nadzwyczay niesłusznie wyciągano, tedy się też do prowentu starostwa tego nie szacuie.

Aręda młynów, browarów, gorzałek we wszystkim starostwie czyni na rok złotych 1000.

Summa prowentu wszystkiego starostwa włości oboiey uczyni na rok 2882.

A defalkowawszy z tego na jurgielt złotych 1000, ktory na tym starostwie za osobnym przywileyem osoby pewne, a mianowicie P. Abram Smolik y inszych kilka maią, także na urząd podstarściego, na czeladź zamkową, więc na prochy, ołowy, straż, szpiegi, przez ktorych starostwo, iako ukrainne, bydź nie może, złotych 882, zostaie złotych 1000. Przychodzi kwarty od tego złotych 200.

Jołcze y Bereszki. Tych wsi posessorem kniaź Siemion Lyszko y z panią Katarzyną Kamieńską, małżonką swą, spolnym dożywociem od krola jegomości dzisieyszego, de data w Warszawie anno 1614, za ustąpieniem prawa przez p. Jwana za konsensem krola jegomości. W Jołczy iest służb 6, z ktorych daniey doroczney daią po złotych 7, groszy 15, uczyni złotych 45. Żyta po pułtory beczki z służby, do-

staie się go beczek 9, każda po groszy 15, uczyni złotych 4, groszy 15. Jnszych podatków ni powinności nie daią, procz robot, ktorych przedtym do Lubecza niedziel trzy do roku odprawowali, ale iż teraz doma odprawować będą przy folwarku, tedy nie byli przeciwko temu, żeby dwa dni przez wiosnę w tydzień, a przez zimę y jesień dzień ieden w tydzień robili, Młyn ieden, ktory z drugim młynem w Bereszkach pospołu, procz trzeciey miary młynarskiey czyni przez arędę na rok złotych 120. Folwark nie wielki, ktory iż swym kosztem więcey obrabia, dla tego już się na wychowanie defalkuie. Summa prowentu tej wsi złotych 178, groszy 15.

Bereczki tegoż W tey wsi służby 3, z ktorych dani doroczney po złotych 7, groszy 15, uczyni złotych 22, groszy 15. Żyta po pułtory beczki—beczek pułpięty, każda po złotemu, uczyni złotych 4, groszy 15. Młyn ieden, ktory do arędy należy procz trzeciey miary młynarskiey. Summa prowentu tey wsi złotych 9, groszy 15; a z Jołczem uczyni złotych 208, a wytrąciwszy na wychowanie y myta czeladzi folwarkowey ku temu folwarkowi, ktorego się na krescencyą nie szacuie, złotych 40, uczyni złotych 168. Przychod kwarty od tego złotych 33, groszy 18.

Starostwo Ostrzskie.

Starostwa tego possessorem imć pan Ratominski, do ktorego wsi ani folwarku nie masz żadnego; dla czego wielkiey by potrzeba łaski y baczenia jego królewskiej mości i rzeczy pospolitey na to mieysce, ktore prawie iest wrotami tak lądem iako y wodą od Putywla y Czernihowa dwiema rzekami: Semem y Diesną, pod Ostrz y Kiow wpadającemi.

Miasto Ostrz. W tym mieście domów mieskich, z ktorych dań idzie, iest 184.

Czynsze rożnie daią; tych, co daią po groszy 15, iest 102; tych, co po groszy 7½, iest 37; tych, co rożnie, wedle maiętności, iako ktory wiele gruntu trzyma, iest 45. Co wszystko uczyni na rok zło-

tych 105, groszy 22, a wytrąciwszy prochowszczyzne po groszy 5, z domu, czyni złotych 84, groszy 24. Owsa, ktory także, wedle maiętności, rożnie daią, ćwierci 50, każda po groszy 4, uczyni złotych 6, groszy 20. Siano, ktore także rożnie y nie wszyscy daią, dostaie się wozów 100, każdy po groszy 2½, uczyni złotych 8, groszy 10.

Boiarow w tym mieście 98, ktorzy, procz służby woienney, także posług zamkowych, podatków nie oddaią żadnych, podymne wyiąwszy po groszy 2 z domu, ktory z miastem pospołu czyni złotych 10, groszy 21. Prochowe czyni złotych 21, groszy 5, ale y to z podymnym na strzelbę zamkową obraca się. Młynów 4, w ktorych wszystkich kamieni 12, ale y te, z mytami y karczmą pospołu do arędy, procz trzeciey miary młynarskiey, która czyni na rok złotych 600. Arendował ją pan starosta drożey, ale y z pokłonami, ktore iż do szacunku kwarty y nie należą, y staroście w intracie według inwentarza nie są położone, gdyż te pożytki nie są pewne y za czasem ustać mogą, dla tego się też w arędę nie kładą.

Kozaków iest 40, ktorzy w domach wolnych mieyskich osiedli gwałtownie. Powinności ani posłuszeństwa nie oddaią żadnego.

Summa prowentu miasta tego złotych 699, groszy 24½.

B o b r o w i c a, miasteczko do starostwa tego należące, nowa osada. W tym miasteczku domów osiadłych 107, z ktorych dań różnie dają: tych, co dają z domu po groszy 25—jest 47; tych, co po groszy 15, iest 60, co uczyni złotych 69, groszy 5. Owies także rożnie daią: tych, co czynszu daią po groszy 25, daią owsa po ćwierci, każda po groszy 4; a ci co po groszy 15, daią owsa po puł ćwierci, co skomputowawszy, czyni złotych 10, groszy 8. Siana daią wszyscy po wozu iednemu, każdy woz po groszy 2½, czyni złotych 8, groszy 27½. Młynów 3, w ktorych kamieni 5, ale się te na wychowanie y rozchod domowy defalkuią procz trzeciey miary młynarskiey. Folwarku ni stawu żadnego w storostwie tym nie masz. Summa prowentu miasteczka tego złotych 88, groszy 16½, a z Ostrzem pospołu czyni złotych 788, groszy 5, a wytrąciwszy na urząd podstarościego,

na muzykę zamkową, ktorą zawsze dla straży chowa, na prochy, ołowy y szpiegi, przez ktorych bydź nie może, na odsyłanie y przesyłanie posłów moskiewskich złotych 388, groszy 5, zostaje złotych 400. Przychodzi kwarty od tego złotych 80.

Jałmenki wieś stara y nowa, osada Kurhany i Beremenicko, obapoł rzeki Desny i Turbesza. Tey wsi posessorem urodzony pan Wacław Wielochorski, stolnik Kiowski, iest w niey pociągłych ludzi 8, ktorzy robot nie odprawuią żadnych, czynszu pieniężnego nie daią, procz dwoch, od ktorych się dostaie złotych 2, groszy 2½. Owies rożnie daią, dostaie się go mac wielkich 10, każda waloru groszy 15, czyni złotych 5. Młynów dwa po iednemu kamieniu, ktore lecie dla suszy, w zimie dla wielkich wod, nie zawsze mielą, tedy się wychowanie defalkuie, oprocz miary młynarskiey. Myta wodnego i ziemnego dostaie się złotych 15. Folwarku nie masz żadnego. Summa prowentu tey wsi złotych 7, groszy 17½.

Przychodzi od tego kwarty złotych 3, groszy 15½.

Na tymże gruncie wsi, przez teraznieyszego posessora iest osadzone od lat kilku miasteczko, Jałmenki nazwane, w ktorym podymia iest 70, lecz powinności nie oddaią żadnych, względem słobody, ktorey im pozwolono do lat pewnych, a przy tym jegomość pan stolnik, iako possesor, opowiedał się z kosztem y expensami swemi, ktore ważył y do tych czasów, tak na osadę miasteczka tego, iako też y municyę onego, ktore my, opowiadanie jego przyiąwszy y koszt ten obaczywszy, łasce to J. Kr. Mości zachowujemy.

Bodzienki wioska z uroczyszczami: Prowale, Nazarowe, Borki, Wydrycza, Uchorzyc, Bliznow, nad rzeką Desną. Tego possessorem urodzony pan Zacharyasz Jałowiecki, sekretarz jego krolewskiej Jmości, z małżonką swą, panią Zosią Ledochowską, prawem dożywotnim, W tey wsi pociągłych służb 9, dawali miodu kadź iedną y ta, dla spustoszenia ukrainskiego, spustoszała. Kuniczników dwa—złotych 2. Przewozu suchym i wodnym gościńcem dostaje się czasem złotych 2. Młynek ieden o iednym kole, ktory iż rzeka często zatapia y mroz wysusza, a folwarku nie masz, przeto na wy-

chowanie czeladzi defalkuie, oprocz trzeciey miary młynarskiey. A iż ma w przywileju swym obietnicę jego królewskiej mości nadgrody kosztów swoich, ktoreby tam nałożył, puszczamy to na łaskę jego królewskiej mości. Summa prowentu tey wsi złotych 4. Przychodzi od tego kwarty groszy 24.

Wypołzow nad Desną. Tey wsi possesorem urodzony pan Floryan Oleski, woyski Włodzimirski, sekretarz y pisarz jego królewskiej mości z małżonką swą, panią Agniszką. Jest w niey ludzi poddanych, ktorzy robot nie odprawuią, 12, daią także dwie kadzi miodu, każda po złotych 10, uczyni złotych 20. Czynszu pieniężnego daią na rok groszy 50. Karczma czyni złotych 10. Folwarku ani młynu nie masz Summa Prowentu tey wsi złotych 31, groszy 20. Przychodzi kwarty od tego złotych 6, groszy 10. Ciż possesorowie opowiadali się z prawem swoim na wieś Kozary y z należytościami jey, ktorą iż Ostrzcy mieszczanie odieli, czego przed nami uczynili protestacyą.

Letkowcze dwoje, alias Kolencze. W tych wsiach, przyiechawszy do nich, od poddanych de certo possesore wywiedzieć nie mogliśmy się gdyż sługi żadnego nie zastaliśmy, a poddani powiedali, że zdawna do starostwa Ostrzskiego te wsie należały y tam czynsze y powinności oddawali; także y boiarowie, ktorych iest koni 14, do Ostrza sługowali, ale za iakimiś przewodem prawa, ieśli na panu staroście, czyli też kim inszym, jegomość pan sędzia Kiiowski, niedawno z urzędem grodzkim naiechawszy, obiął był, a pierwey ieszcze przed tym, rok to minął, uwiązał się był w to imć pan Jałowicki, sekretarz krola jegomości z małżonką swą, mieniąc się mieć iakieś prawo; zlustrowaliśmy to tedy, w ktorych się ukazuią pożytki takie:

W Letkowczach większych iest poddanych pociągłych pięć, z ktorych dwa daią czynszu po złotemu 1, groszy 7, zaś dwa poddani po groszy 25, a piąty groszy 50. Owsa każdy po ćwierci, waloru— groszy 5. Siana po wozu, waloru groszy 3, to wszystko uczyni złotych 7, groszy 5. Kunicznikow iest 12, z ktorych dwa daią po groszy 15, trzeci groszy dziesięć, a ostatek po groszy $7\frac{1}{2}$, co uczyni wszystko złotych 3, groszy $17\frac{1}{2}$. Boiarow koni 14, ktorych powinność

konną z orężem, przy dzierżawcy swym służyć y insze powinności boiarskie, tak iak inni boiarowie w starostwie Ostrzkim, odprawować.

W Letkowczach Mnieyszych, alias Kolenczach, iest pociągłych 4, z ktorych dwa daią po groszy 15, trzeci złoty 1, groszy 7½, czwarty gr. 18. Owsa 10 po ćwierci, waloru groszy 5. Siana po wozu groszy 3. Suma złotych 3, groszy 27½. Summa prowentu tych wsi złotych 14, groszy 20.

A prędko potym, przyiechawszy imć pan sekretarz tey lustracyi z tego prawa swego, ktore się mieni mieć na to, nie broni, ale jegomość pan sędzia, dowiedziawszy się o tym, tedy zarazem z prawem swym wiecznym y dziedzicznym, opowiedał się y bronił tey lustracyi, iako w dobrach dziedzicznych, niepodległych, o ktorą to maiętność litis pendentia między obiema stronami zaszła z trybunału na seym odesłana, przeto tantisper kwarta z tych dobr oddawać się niema, do decyzyi jego krolewskiej mości y seymowey na to, ieśli te dobra są dziedziczne, albo że jego krolewskiej mości i rzeczy pospolitey; odsyłamy ich tedy na też decyzyą seymową neutri partium jure laeso, oboch stron, iako się wyżey mianowało, protestacyę przyiąwszy; opowiedał się przy tym imć pan sekretarz, iż insze dobra, to iest: Swetylnow, Rożny, Zaworzyce, Nosowik, Krechow, Berdow, Zabokrzyczki, pod też prawo kroleskie iemu dane, pod lustracyę podpadają. A przeciwko temu protestował się imć pan sędzia, iż y te dobra, iako y Letkowicze, są wszystkie własne dziedziczne, na ktore opowiedał się mieć prawo. Co wszystko in litis pendentia iest, z trybunału remissa na seym; my tedy, do teyże decyzyi jego królewskiei mości y seymowey, nie ubliżaiąc prawu obudwu stron, sprawę te odsyłamy; o ktorey protestacyi pana sędziego Kiewskiego mieszczanie Ostrzcy dowiedziawszy się, strony Letkowicz y inszych wsi, w protestacyi tey mianowanych, świadczyli się, iż te dobra nigdy nie byli pana sędziego, ale własne jego królewskiej mości z dawnych wieków, do zamku Ostrzkiego należące y zdawna w dzierżeniu panów starostów Ostrzkich będące. Opowiadali się też z tym, że zakład był od króla jegomości dany przeciwko panu sędziemu mieszczanom tym, aby ich nie łapał y nie więził, także panu sędziemu

przeciwko mieszczanom, aby się w pokoiu ieden przeciwko drugiemu zachował pod zakładem 5000 kop litewskich przeciwko panu sędziemu, a zaś przeciwko boiarom y mieszczanom z każdego z nich po 500 kop także litewskich. Ktore oświadczenie ich my przyięli y one pod pieczenciami z podpisami rąk naszych onym wydaliśmy; przeciwko ktorym mieszczanom y boiarom Ostrzkim, stanowszy oczewiście szlachetny Michał Struczyński, imieniem imć pana sędziego, pana swego, reprotestował, iż oni, gwałtem grunty iego ziemskie zachodząc, pod lustracyą podaią, mianowicie: Swietylnowo, Rożynowo, Letkowicze, Kolencze, Rzechowo, ostrow Zabokrzyczki, przezywaiący Nowozaworzyce. Ktore maiętności są własne ziemskie imć panu sędziemu jure Zuesito należące.

K r o h a j o w. Tey wsi possesorem urodzony Mikołay Plichta; iest w niey ludzi dawnych 10, robot nie odprawuią żadnych. Czynszu pieniężnego nie daią. Miodu wieś wszystka daie na rok pułtrzeci kadzi, kadź po zlotych 10—czyni złotych 25. Siana wozow 10, woz groszy 3, czyni złoty 1. Stawu, młynu ani folwarku nie masz żadnego. Summą prowentu tey wsi złotych 29. Przychodzi kwarty od tego złotych 6.

Działo się w Kaniowie die 17 marca.

Tego possesorem J. O. Xiąże jegomość Ostrogski, kasztelan Krakowski. Naprzód, gdyśmy do lustrowania starostwa Kaniowskiego przystępowali, urodzony pan Piotr Złotopolski, podsędek ziemie Kiowskiey, imieniem J. O. X. jegomości Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakoskiego, starosty Kanioskiego, przed nami opowiedał, że to starostwo, iako y wszystkie insze, w tym woiewodztwie Kijowskim leżące, iako y od nieprzyjaciela krzyża świętego, Tatarzyna, przez ustawiczne inkursie, tak od ludzi swywolnych, kozakow, ktorzy gwałtownie y upornie wiele pożytków, na starostę zdawna przynależących, odjeli y sobie przywłaszczyli, a niemniey też y od żołnierza, tak kwarcianego, iako y moskieskiego y ynszego swywolnego, iest spustoszone, zaczym

ledwie cząść czwarta prowentów tego starostwa, przychodzących xięciu jegomości, dochodzi.

Miasto Kaniów.

W tym mieście domów mieskich posłużnych 160, z ktorych podatków nie daią żadnych, prócz służby woienney, ktorą każdy z nich konno, z orężem, przy panu staroście swym, albo namieśniku iego odprawować powinien. Koladki iednak oddaią po groszy 15 z domu na każdy rok, ale te podstarościemu należą. Uchodów rybnych na gruncie miasta tego nie masz żadnych, inszych też pożytków miasto to nie czyni, oprócz arędy, do ktorey należą karczmy, myto skopne, tak w mieście, iako po futorach, także młyny, procz trzeciey miary młynarskiey, ktorych iest w liczbie 7. Każdy o iednym kamieniu, co wszystko czyni przez arędę na rok złotych 1500. Domow kozackich, ktorzy nie chcą bydź pod posłuszeństwem iest 1346. Wsi żadnych do starostwa tego nie masz procz futorów, ktorych więcey 7 osiedli kozacy, gdyż ich iest w liczbie więcey niżeli poddanych posłusznych, iednak maią też y mieszczanie w nich swoie częście, ale z nich nic nie powinni, prócz służby woienney.

Summa starostwa tego złotych 1500, a wytrąciwszy na urząd, podstarościego, na czeladź zamkową, więc na prochy, ołowy, straż y szpiegi, przez których starostwo, iako Ukrainne, bydź nie może, złotych 500, zostaie się złotych 1000; przychodzi kwarty od tego złotych 200.

Delacye starostwa tego.

Przy odprawowaniu lustracyi strostwa tego urodzony Fedor Suszczański-Proskura, pisarz ziemski Kijowski, opowiedał prawo dziedziczne, lustracyi niepodległe, ktore ma na maiętności Towarow alias Worobiowkę, Babicze y Połstwin y brzeg na rzece Rosawie, obudwu grobel: Klewanczowy y Opanasowy; iakoż y mieszczan nie mało obywatelow tamecznych Kaniowskich stawił, ktorzy na ten czas przed nami byli zeznali to, iż te dobra Towarow alias Worobiowka są dobrami

własnemi dziedzicznemi pana Proskury, pisarza ziemskiego Kiewskiego y u niego są w possesyi, jednak iako Futory, sioła Babicze y Połsłwin do Kaniowa należą y tu ich do miasta trzymaią y on ich nie trzyma. Także pan pisarz opowiedał prawo swe ziemskie dziedziczne, ktore pod lustracyą nie podległy, na sioło Hrehorow y Zerdew, stawiąc do zeznania tych mieszczan y obywatalów Kaniowskich, ktorzy także zeznali, że to są dobra jego własne, dziedziczne, ziemskie y do starostwa y lustracyi nie należyte, ktorego opowiadania jegomości y zeznania mieszczan y obywatelow tamecznych wysłuchawszy, y one do wiadomości przyiąwszy, daliśmy mu atestacyą z pieczęciami y podpisami rąk naszych, a po uczynieniu takiey przez jegomości pana pisarza protestacyi, tenże pan podsędek Kiowski, imieniem tegoż xięcia jegomości, pana Krakowskiego, starosty Kanioskiego y mieszczan Kanioskich reprotestacyą czynił w ten sposób, iż te grunty, na ktorych te dwa futory: Babicze y Pełstwin siadły, są własne krola jego mości, iako młyny, tak i karczmy, w tych futorach bedące, do arędy kanioskiey należą y kunic żadnych z tych gruntow J. P. pisarzowi, iako on udawał, mieszczanie Kanioscy nigdy nie dawali y teraz nie daią. Tenże pan pisarz Kiowskl przypowiedał się z prawem swym dziedzicznym na Żerdewę y Hrehorow, ktore mu kozacy do Trechtemirowa gwałtem odieli. Tenże, imieniem imć pana Adama Olizara Wołkiewicza, opowiedał się z prawem dziedzicznym na Podsucze uroczysko, ktore mu cisz kozacy do Trechtemirowa także gwałtem odieli, także przy odprawowaniu lustracyi starostwa tego, stanąwszy oczywiście w Bogu wielebny oyciec Rafał Niepituszczy, ihumen monastera świętego Mikoły Pustyńskiego Kiowskiego, pokazał list pod trzema pieczęciami ich mościów panów rewizorów jego królewskiej mości, pod datą w Kiowie roku 1570 nowembris die 29, w ktorym to liście rewizorskim powpisane są: tak testament sławney pamięci pana Ostafeya Daszkowicza, iż imienie Koltehaiow na rzece Rossi, które wysłużył na krolu jegomości ś. p. Żygmuncie I, z ludźmi, jeziorami, pasiekami y zwierzynami, bobrowemi y rybnemi łowy, ze wszystkim, iako w sobie to imienie ma, z rzeką Rossyą y z jeziorem Zwierzchnim na rzece Rosi,

z Kołteniewskiem, zapisał na wieczność na monaster św. Mikoły Pustyńskiego, iako też y konfirmacyą ś. p. krola Zygmonta, zostawuiąc wiecznemi czasy czernców św. Mikoły Pustyńskiego przy tych wszystkich sieliszczach y horodyszczah, ktore p Ostafiey Daszkowicz odpisał na monaster; wpisana też duchownicza, to iest testament jegomości kniazia Bohusza Fedorowicza Koreckiego, starosty Żytomirskiego, ktorym na ten że monaster św. Mikuły Pustyńskiego imienie Kononcze, w woiewodstwie Kiowskim pod Kaniowem nad Rossyą leżące, ze wszystkim, iako się w sobie ma, z ziemiami bartnemi, y pasznemi, y pasiekami, jeziorami, rzekami, lasami, dąbrowami, zwierzynnemi, rybnemi y bobrowemi łowy, łąkami y wszelakiemi pożytkammy y gruntami, do Kononczy przynależącemi. Ktory testament y danina stwierdzona iest od krola jegomości; y znowu druga duchownicza pana Ostafieya Daszkowicza na sieliszcze Szarklanow, na ten że monaster św. Mikuły; wpisana też duchownicza pana Semiona Romanowicza na imienie Sowian, ktore odpisał po nieboszczyku bratu swym na monaster św. Mikuły Pustyńskiego ze wszystkiem, iako się to imienie ma, z pożytkami, gruntami y granicami. List też Bogdana Czyczetkowicza na jar na rzece Rosi y list sądowy pana Onikieia Hornostaia, starosty Czerkaskiego y Kanioskiego wpisany, w ktorym zmiankuie, iż oczywiście przed p. Hornostaiem prawowali się czercy z mieszczany Kiowskiemi o ten jar y z prawdziwey inkwizycyi y dokumentów autentycznych przysądził czercom mikulskim ten jar na rzece Rosi. Tak że duchownicze daniny wzwyż pomienionych osob, iako też y konfirmacye królów y ten list rewizorski o tym wszystkim oświadcza co wszytko pomieniony oyciec Rafał Niepituszczy, ihumen Mikoły Pustyńskiego, autentice listami, według prawa sprawionemi, pokazawszy y dowiodłszy, opowiedał sam imieniem braci swey, iż w tym gruncie Konunczy gwałtowanie na własnym gruncie monastera św. Mikuły, w Konunczy, na rzece Rosi, od urzędu Kaniowskiego starostwa O. X. Janusza Ostrogskiego młyny pobudowano od lat czterech, grani monasterskie odejmuiąc; za ktorym postanowieniem młyna na 3000 szkody monaster oświadcza się mieć; także świadczyli się, iż mieszczanie Kaniow-

scy na własnym gruncie monasterskim wzwyżmienionym, krom wiadomości czerców nowo futory stawiaią, grunty pasą, łąki koszą, jeziora łowią, poddanych monasterskich sciskaią, a starsi zaś miszczanie Kanioscy, ktorzy z pozwolenia monasterskiego futorami stoią w zwyż pomienionych grunciech, powinności y dziesięcin sprawiedliwie nie oddaią, nawet z pul sprzątnowszy zboża, kunicę bez bytności czercow, nie według starego zwyczaiu. ale według upodobania swego, a nie iako powinni, daią, zaczym wielką szkodę monaster św. Mikoły y w tym sobie mianował; prosili nas, abyśmy te manifestacye monasterskie, do xiąg lustratorskich przyiąwszy, onym extract tego wydać rozkazali; co, iako rzecz słuszną, wykonać rozkazaliśmy. A potem, że ten że pan podsędek Kiowski, imieniem tego xięcia jegomości i mieszczan Kaniowskich reprotestacyą taką uczynił, że w grunty czerneckie, ieśli onym prawem iakim słusznym należą, wstępować nie chce y nie wstępuie, ale to, co właśnie zdawna do starostwa należy y co mu iest podano, trzyma y tego mieszczanie Kaniowscy używaią. Także przy odprawowaniu lustracyi starostwa tego urodzony imć pan Jozef Chalecki opowiadał prawo swoie ziemskie dziedziczne, lustracyi nie podległe, na grunty swe Chodoroskie y Rzyszczoskie, na ktorych mieszczanie Kanioscy y Bohusławscy, bezprawnie, gwałtownie one pozabierawszy, futory albo wsie do Kaniowa: Rosochate, Czernisze, Dudarze, Czaplincze Tulincze, Pieje, Proczki, Maludowcze, y insze; a do Bohusława: Juskow Młynek y Kożeńcze poosadzali, o co on dawno prawem czyni, y komissyi kilka iuż otrzymał, lecz przez trudne zwiedzenie senatorow na tak dalekie kraie ta kominissya y do tego czasu nie odprawiła się, prosząc, abyśmy dobr tych nie lustrowali, inaczey protestuiąc się de nullitate wszystkiego, żeby się lustrowaniem Kaniowa y Bohusławia prawom jego dziedzicznym nie prejudykowało, prosząc nas, abyśmy, te manifestacyią jego do xiąg lustratorskich wpisawszy, te naszą attestacyą jemu dali. Ktorą my daliśmy z pieczęciami y podpisami rąk naszych; a potem tenże podsędek, tak imieniem xięcia jegomości, iako y mieszczan Kanioskich reprotestował się, że w grunty y maiętności jegomości pana Haleckiego xiąże jegomość

wstępować nie chce y nie wstępuie, ale mieszczanie Kanioscy, iako przedtym tych gruntów, do Kaniowa należących, zażywali, y teraz zażywaią.

Starostwo Peresławskie.

Naprzod, gdyśmy do lustrowania starostwa Peresławskiego przystępowali, urodzony pan Piotr Złotopolski, podsędek ziemie Kiowskiey, imieniem J. W. X. jegomości Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakoskiego, starosty Peresłaskiego, przed nami opowiadał się, że to starostwo, iako y wszystkie insze, w tym woiewodztwie Kiowskim leżące, iako od nieprzyiaciela krzyża św., Tatarzyna, przez ustawiczne inkursye, tak od ludzi swywolnych, kozakow, ktorzy upornie a gwałtownie wiele pożytków, na starostę zdawna przynależących, odieli y sobie przywłaszczyli, a niemniey też od żołnierza tak kwarcianego. iako też y moskiewskiego y inszego swywolnego iest spustoszone, zaczem ledwie część czwarta prowentuw tego starostwa przychodzących xięcia jegomości dochodzi.

Peresław miasto. W tym mieście domow mieskich posłużnych iest 300, z ktorych podatków nie daią żadnych procz służby woienney, ktorą każdy z nich konno z orężem przy panu staroście swym albo namiesniku jego odprawować powinien.

Jnszych pożytkow miasteczko to nie czyni, procz arędy, do ktorey należą karczmy, młyny, procz trzeciey miary młynarskiey, co wszystko z Jachotynem pospołu czyni na rok złotych 150.

Jachotyn miasteczko. W tym miasteczku domow posłusznych iest 50, z ktorych podatków nie daią żadnych procz służby woienney, ktorą każdy z nich konno z orężem przy panu staroście swym lub namiesniku jego odprawować powinien, domow kozackich, ktorzy nie chcą bydź pod posłuszeństwem, iest 50, inszych też pożytków z miasteczka tego nie masz, procz karczmy, ktora do arędy Beresańskiey należy.

Słobody do tych że miast starostwa należyte:

Gielmazów miasteczko. Ta słoboda lat temu trzy iak

osiadła na tym że gruncie Peresławskim; iest w nim domow posłusznych mieskich 40. Kozakow nie posłusznych domow 100. Powinności poddani nie oddaią żadnych względem słobody, Ktorey siedzieć maią, wedle listu namiesnika xięcia jegomości, pana Czywinskiego, ktory pokazano, do lat 20. Ktora słoboda, iż słusznie iest dana, ile na tym mieyscu, tedy y my ją aprobuiemy, a po wyiściu słobody, też powinności będą, iako y Peresław, odprawować; młyn ieden, ale się ten osadcy na wychowanie kładzie.

B y k o w m i a s t e c z k o. Ta słoboda rok dopiero iak się sadzić poczęła na tymże gruncie Peresławskim; iest w nim domow mieskich posłuszuych 30. Domow kozackich 25. Powinności poddani nie oddaią żadnych względem słobody, ktorey im pozwolono także do lat 20; jednak po wyściu słobody też powinność, iako y Peresław, powinni będą odprawować.

J a b ł o n k o w m i a s t e c z k o. Ta słoboda dopiero rok temu, iako się sadzić poczeła: iest w niey domow posłusznych mieyskich 50. Kozackich domow 30; powinności poddani nie oddaią żadnych względem słobody, ktorey im także pozwolono do lat 20; iednak, po wyściu słobody, też powinności, iako y Peresław, odprawować będą powinni. Arędy żadney w słobodach wyżey pomienionych nie masz względem słobody.

Summa prowentu starostwa tego złotych 1650, a wytrąciwszy na urząd podstarościego, na czeladź zamkową, więc na prochy, straż, szpiegi, bez ktorych starostwo to, iako Ukrainne, bydź nie może, złotych 550, zostaie się złotych 1100. Przychodzi od tego kwarty złotych 220.

Starostwo Czerkaskie, tegoż possesora.

Naprzod, gdyśmy do lustrowania starostwa tego przystępowali, urodzony pan Piotr Złotopolski, podsędek Kiowski, imieniem J. O. xięcia jegomości Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakoskiego, starosty Czerkaskiego, przed nami opowiedział, że te starostwo, iako y insze

wszystkie, w tym woiewodztwie Kiowskim leżące, jako od nieprzyiaciela krzyża świątego, Tatarzyna, przez ustawiczne inkursye, tak od ludzi swywolnych, kozakow, ktorzy upornie a gwałtownie wiele pożytkow, na starostę zdawna przynależących, odieli y sobie przywłaszczyli, a nie mniey też y od żołnierza, tak kwarcianego, iako też y moskieskiego y inszego swawolnego iest spustoszone, zaczym ledwie część czwarta prowentow, z tego starostwa przychodzących, xięciu jegomości dochodzi.

Czerkasy miasto. W tym mieście domow mieyskich posłusznych iest 150; z ktorych podatkow nie daią żadnych, procz służby woienney, ktorą każdy z nich konno z orężem przy panu staroście albo namiesniku jego odprawować powinien. Domow kozackich nieposłusznych iest 800. Inszych pożytków miasto to nie czyni, procz karczmy, ktora arędę czyni na rok złotych 1312, groszy 15.

Słobody do starostwa tego należyte.

Borowicza miasteczko. To miasteczko od lat trzech osiadło na gruncie Czerkaskim; iest w nim domow posłusznych 500. Kozackich domow iest 100. Poddanni powinności nie oddaią żadnych względem słobody, ktorey im pozwolono do lat 20. Jednak po wyiściu słobody też powinności, iako y mieszczanie Czerkascy, odprawować będą powinni

Irklej miasteczko. To miasteczko od lat ośmi osiadło; iest w nim domow posłusznych mieskich 20. Kozackich domow więcey niż 300. Powinności poddani nie oddaią żadney względem słobody, ktorey im było pozwolono do lat 20; iednak po wyściu słobody też powinności, iako y mieszczanie Czerkascy, odprawować będą powinni.

Ołtwa miasteczko. To miasteczko dopiero drugi rok iako osiadło. Jest w nim domów posłusznych mieyskich 30, kozackich domow 700. Powinności poddani nie oddaią żadnych względem słobody, ktorey im pozwolono także do lat 20. Jednakże, po wyściu słobody też powinności, iako y mieszczanie Czerkascy odprawować będą powinni.

Kropiwno miasteczko. To miastoczko w tym roku dopiero osiadło; iest w nim domow mieskich posłusznych 30, kozackich domow 60. Powinności poddani nie oddaią żadnych względem słobody;

ktorey im także pozwolono do lat 20; iednak, po wyściu słobody, też powinności, iako y miesczanie Czerkascy, odprawować będą powinni; arędy w miasteczakch tych nie masz względem słobody. Uchody rybne starostwa tego, ktorych iest 7, czynią złotych 597, groszy 15. Summa prowentu wszystkiego starostwa tego złotych 1910, a, wytrąciwszy na urząd podstarościego y na czeladź zamkową, więc na prochy, ołowie, straż, szpiegi, przez ktorych starostwo to, iako ukrainne, bydź nie może, uchody rybne, ktore czynią złotych 597, groszy 15, zostaie złotych 1312, groszy 15. Przychodzi kwarty od tego złotych 262, groszy 15.

A po uczynieniu dostateczney starostwa Czerkaskiego lustracyi, tenże pan podsędek Kiowski, imieniem tegoż xięcia jegomości świadczył się y opowiedział na jejmość Kniehynią Hrehorową Domątową, panio Połonią Tyszankę, także na wszystkich possesorow miasta Domontowa y drugich dwoch miast: Pieszczanego y Złotonoszy y sioł do tego należących, na tym gruncie Domontoskim nowo osiadłych, zdawna do Czerkas należących, a teraz, po ześciu nieboszczyka kniazia Hrehora Domontowa do szafunku krola jegomości przypadłych y xięciu jegomości prawem pewnym od krola jegomości konferowanych, iż oni, nie dbaiąc nic na zwierzchność krola jegomości, ku zatłumieniu prawa xięcia jegomości, pretenduią sobie tych dobr zwyż pomienionych, lustracyi podległych, iakoś mniemaną wieczność, onych lustrować nie dali y nie dopuścili, ktore te dobra, gdyby były do possesyi xięcia jegomości przyszły, one pod lustracyą poddać gotów był y iest, iakoż iuż strony tych dobr xiąże jegomość w terminach prawnych stoi y do ostatniego stopnia oney popierać będzie; a z drugiey strony reprotesestowano się od urodzoney paniey Apoloniey Tyszanki knehyni Domontowey, iż te dobra są własne szlacheckie dziedziczne a nie kroleskie y od męża jej służące prawem wiecznym Także przy odprawowaniu starostwa tego lustracyi, urodzeni: pan Tedor Susczanski-Proskura, pisarz ziemski Kiowski, y Tedor y Ostafiey Bajbuzowie, y Iwan Łuczkiewicz, także Wasyl Dobranski opowiedali prawa swe ziemskie dziedziczne, lustracyi nie podległe, ktore maią na pewne Sywiery, abo

grunty na rzece Worskle, także Sewruki albo Danniki swe, w Czerkasiech mieszkaiące, od juryzdykcyi pana starosty wolne y oney nie podległe; iakoż mieszczanie y obywatele tameczni, ktorzy przed nami byli, to zeznali, że to są dobra własne ich dziedziczne y tych Sewrukow oni sami sądzą, tylko co z tego gruntu mieyskiego, na ktorym gruncie siedzą, kunicę do zamku daią. Przy lustrowaniu tegoż starostwa opowiedali ciż panowie Bajbuzowie, pan Łuczkiewicz prawo swe dożywotne dziedziczne, ktore pod lustracyą nie podlega, na uroczyszcze Łebedyn, stawiąc do zeznania tych obywatelow Czerkaskich, ktorzy także zeznali, że to ich dobra własne, ziemskie, dziedziczne y do starostwa nie należące. Ktorego opowiedania ichmościów y zeznania mieszczan y obywatelów tamecznych wysłuchawszy, y one do wiadomości przyiąwszy, daliśmy im attestacyą naszą z pieczęciami y podpisami rąk naszych.

Ziemia wchodna Siewera, Worskła z rzeczką Połuzorą y Kusztowem. Tych dobr w pewnych cześciach, w przywileyu opisanych, possesorem szlachetny Wasyl Mielenin prawem lennym, od s. p. krola Augusta przodkom jego danym, czego oryginału na ten czas nie pokazuie, tylko list Henryka krola, w ktorym zmianki czyni prawa jego. Jednak, iż z tego służbę woienną z panem starostą i namiesnikiem iego służyć powinien, lustracyi nie podlega.

Działo się w Hulanikach dnia 21 Marca.

Hulaniki miasto. Dzierżenia jegomości pana sędziego Kijowskiego y małżonki jego, pani Barbary Klinskiey. To miasto nowoosadzone na pustym gruncie y nowym korzeniu, na samym szlaku Czarnem, przez jegomości pana sędziego wielkim kosztem, pracą y nakładem, zamkiem zbudowane, w ktorym zamku cztery baszty dobre murowane, każda we dwie ścienie y baszt 8 większych, a mnieiszych, 15. Co tu, iako się wyżey mianowało, nie bez wielkiego kosztu się ma, słusznie jego krolewska mość i rzeczpospolita na to respektować będzie.

W tym mieście osiadłości domów więcey niż 300 było, y dobrze więcey, ale na swowolą się rozeszło, ktorych za nimy y żony y dzieci z miasta wygnano dla uchronienia tego, aby kozakow na mieszkanie

tu nie przywabiło się: nie wysiedzieli ieszcze mieszczanie tey słobody wedle listu, ale do lat siedmiu siedzą y wolności zażywać maią, a powinność ich będzie taka: możnieysi konno wsiadać z dobrym orężem przeciwko nieprzyiacielowi przy swym dzierżawcy, abo iego namiesniku, a ubożsi do parkana z orężem. Czynszu po złotym 1 będą dawać na on czas, gdy wysiedzą słobodę, będą bogatsi powinni dawać. Rzemieśnicy raz robić z swego rzemiosła, a ubożsi po pułzłotego dawać. Puszkarze tylko do posługi y strzelby, a ieszcze kożuchy dawać.

Arenda młynow y gorzałek na ten czas nie iest w arendzie; bywało uczyniła złotych 400. Do folwarku nie masz roboty żadney, tylko co swemi pługami y swym kosztem zrobi. Stawów żadnych spustoszonych nie masz. Słuszniebу w kwarcie ufolgowanie być miało, iako na nowym korzeniu, iednak tę arendę, iako czynić na ten czas może, to iest na złotych 400 położywszy, wytrąca się na myto urzędniku y czeladź potrzebną, ktorey wiele na tym mieyscu chować trzeba, złotych 240, a od złotych 160, przychodzi kwarty złotych 32.

A iż o tę maiętność trudność prawną tento pan sędzia z małżonką maią od dwoch kompetytorow rożnych, ktorzy sią na ten czas z prawem swym odzywałi y protestacye wnieśli, ktore to sprawy iuż na seym z tymi litigantami wyszły, y one nie bez wielkiego kosztu panu sędziemu odprawować prychodzi, tedy zapłatę tych kwart suspenduiemy do decyzyi tych spraw na seymie dekretem seymowym, ktore, ieśli przysądzone będą panu sędziemu y małżonce iego, za tym prawem, za ktorym na ten czas trzymaią, od onego czasu, zaraz po dekrecie na zwykły czas w Rawie dopiero będą winni tę kwartę oddawać. A przy tym gdy do tych dobr J. K. M. miasteczka Hulanik urodzonemu jegomości panu Janowi Axakowi, sędziemu ziemskiemu Kijowskiemu y małżonce jegomości danych i konfirmowanych, ziechaliśmy, tedy imć pan sędzia ziemski Kijowski, iako dzierżawca dobr wyżey pomienonych J. K. M. Hulanik, nic się prawu pospolitemu y J. K. M. woli nie sprzeciwiaiąc, tey lustracyi dobr nam, tę powinność wykonywaiącym, pozwolił; przytym zarazem, stanowszy oczewiście szlachetny pan Michał Milowski Chmara, sam od siebie y imieniem

uszestnikow swoich dobr należących, mianowicie: Oxini Rożynowskiego Wasylowey Niekrasowiczowey, Maruszy Rożynoskiey Janowey Marcienkiwiczowey, te dobra wyżey mianowane, własne swoie dziedziczne i uczestnikow swych być powiedział y przed nami oświadczył. J opowiedział się prawami swoimi, odzywaiąc się, iż te dobra wyżey pomienione, iako ziemskie, dziedziczne, nigdy do stołu J. K. M. nie należały y zatym lustracyi żadney nie podległy, prosząc, abyśmy od lustracyi tych dobr, iako oni mianuią dziedzicznych, supercedowali, świadcząc się przytym y na wyżey pomienionego pana sędziego ziemskiego Kijowskiego y małżonki iegomości, dzierżawcę dobr tych, iż ona, na zmowie ku szkodzie wielkiey pomienionych uczestnikow, dozwala lustracyi tych dobr wyżey pomienionych, o ktorych bezprawne posięgnienie z tymże wyżey pomienionym dzierżawcą, panem sędzią ziemskim Kijowskim, wprzod w sądzie ziemskim Kijowskim, potym trybunalskim Lubelskim, a potym, przez remissye, w sądzie seymowym walnym koronnym sprawa ieszcze nie skończona, a w areszt już wpadła, po ktorey poparciu odnawiaiąc y mandat J. K. M. na seym walny koronny, blisko przyszły, na dzierżawcę wyżey pomienionego, jegomości pana sędziego, iest wydany y położony; ktory przed nami pokazywali, uprosił, abyśmy tę protestacyę y oświadczenie iego przyięli y onemu z podpisami rąk naszych y przyłożeniem pieczenci atestacyą tego świadczenia iego wydali, co my, z powinności naszey, nic iego prawu nie chcąc ubliżać, uczyniliśmy.

A przy tym też teraz jegomość pan sędzia Kijowski, widząc przeciwko sobie być uczynioną przed nami protestacyą od potomków nieboszczyka pana Jerzego Połowcza Rożynowskiego, o to, iakoby ku szkodzie ich, na zmowie tey, iako dzierżawca, dobr J. K. M. Hulanik, lustracyi pozwolił w tych dobrach, opowiedał się, iż nie na żadney zmowie, ale iako dzierżawca dobr, broni prawa, od J. K. M. sobie y małżonce swey konferowanego, opowiedaiąc się z tym iednak, iż o te dobra Hulaniki trudności wielkiej, tak od potomków przerzeczonych Rożynowskiego, od ktorych teraz protestacya iest podana, iako y od pana Mikołaja Frąckiewicza starosty Mścisławskie-

go y braci iego, od obuch litygantow, zażywaiąc, sprawy skończyć nie może; ktora iuż na sądziech seymowych zostawszy, od kilkunastu lat pendet, prosząc, aby ta iego protestacya przyięta była, a przy tey pozwoloney lustracyi, aby to koszty przewagą osady y zbudowania, a tak przeważnego na tak mieyscu niebezpiecznym propugnaculum, na Czarnym szlaku y w trakcie nieprzyjacielskim uczynionego, więc też koszty y nakłady, prawie na każde sądy seymowe powłaczaniem się wykładane, dla oczekiwania skutku sprawy przed J. K. M. i rzeczpospolitą przełożone były, a zatym y od kwarty te dobra, przez onego samego wielkim kosztem osadzone, aby, durante vita jegomości, wolne zostawały. Co my wszystko tak widząc, iako rzeczy słuszney pozwoliliśmy opowiadanie; a przy tym y takie rządanie jegomości przyięliśmy y taką o tym atestacyą naszę onemu z podpisami rąk naszych y przyłożeniem pieczenci naszych daliśmy y daiemy.

Działo się w Romanowie dnia 23 Marca.

Romanowo miasteczko. Tego y wsi niżey opisanych dzierżawcą xiężna jeymość Romanowa Rużyńska prawem dożywotnim, ktore niedawno, roku przeszłego, że wsiami iest spustoszone; iest w nim osiadłych ludzi 52.

Czynsze przed spustoszeniem Tatarskim rożnie płacili: tych, co dawali po groszy 10, iest 30; tych, co po groszy 6, a niektorzy po groszy 4, ostatek, ale teraz, dla spustoszenia przez Tatary nic nie daią; inszych podatkow nie dawali. Arenda młynow y karczmy, procz trzeci miary młynarskiey, na rok złotych 150.

Na tymże gruncie są Kołodeski, także Bernawa błoto uroczysko na ten szas puste. Staw ieden, kosztem jegomości zbudowany, ten, iż spust nie był, respektuiąc na koszt, nie kładzie się teraz. Summa prowentu miasteczka tego złotych 150.

Czarnawka alias Chrytkowo y insze wsi, do miasteczka tego należące:

W tey wsi osiadłych 30; robią dzień jeden w zimie, a dwa w tydzień w lecie. Czynszu daią po groszy 6, uczyni zlotych 6. Owsą

po ćwierci co uczyni złotych 4. Summa prowętu tey wsi uczyni złotych 10.

Żydowcze alias Matwiowcze. W tey wsi iest osiadłych 26, robią po dwa dni w lecie, a dzień w zimie w tydzień. Czynsze rożnie daią: tych, co daią po groszy 6, iest 9, a ostatek: połowicza po 2, połowicza po 3; co skomputowawszy, uczyni złotych 4, groszy 7. Owsa dawali przedtym bogatsi po pułmiarki, a ubożsi po ćwierci, ale teraz przez spustoszenie Tatarskie nic nie daią. Summa prowentu tey wsi złotych 4, groszy 7.

Stawiszcze. W tey wsi osiadłych iest 22, też powinności odprawowali przedtym, iako y drudzy poddani w inszych wsiach, do miasteczka tego należących, ale teraz, po spustoszeniu Tatarskim, lat temu 10, pożytkow nie czynią żadnych.

Hirczyki. W tey wsi osiadłych iest 10; robią po dwa dni zimie y lecie po dwa w tydzień. Czynsze rożnie daią: tych, co daią po groszy 6, iest 4, a tych, co po trzy—6, co wszystko uczyni złoty 1, groszy 12. Summa prowentu tey wsi złoty 1, groszy 12.

Koślaki. Ta wieś była na Romanoskim gruncie, ale ją Tatarowie teraz znieśli, tylko ieden chłop został.

Skwir horodyszcze, nowa osada nad rzeką Skwira. To miasteczko rok temu dopiero iak osiadło, jest w nim osiadłych 30; powinności ani podatkow nie daią względem słobody, ktorey im dano do lat 30, a po wyjściu słobody, też powinności, iako w Romanowie, oddawać będą powinni. Na tymże gruncie Skwirskim iest Rakożyn, horodyszcze puste.

Buki. Ta wieś na rok przez Tatary iak iest wszystka zniesiona; iest w niey na tenczas ludzi,, ktorzy w jamach mieszkaią, 10; powinności ani podatkow nie daią żadnych względem słobody, ktorey im po tey Tatarszczyznie pozwolono do lat pewnych po tym spustoszeniu.

Strokow. W tey wsi osiadłych 30. Ci wszyscy na posłudze pańskiey są, żadnych podatkow nie daią, tylko służbę bojarską służyć powinni, roboty z poddanych do folwarku, ktory tu więcey pracą swoią, a niżeli poddanemi obrabiaią, nie kładą się, bo też nie wielkie są, teraz zwłaszcza, po tym spustoszeniu, gdyż wsi na słobodach

siedzą, ale y ci, iakiekolwiek pożytki z nich są, na czeladź tego zameczku w Romanowce y na żywność defalkuią się.

Suma prowentu tey dzierżawy złotych 165, groszy 19, a wytrąciwszy na urzędnika y na czeladź zamkową złotych 45 groszy 19, zostaie złotych 120. Przychodzi od tego kwarty złotych 24. A przy tym zaraz świadczono y opowiadano się od xiężnej jejmości Rużenskiej, że wielki y mały Żerdełow iest dziedzictwem xiężny jejmości Rużeńskiej, ktore dobra dziedzictwem kupiła od Zawisze, a Zawisza od Brozowskiego; ten Brozowski dostał prawem wiecznym od Łozowskiego, ktorego antecessor te dobra miał daniną wieczną tak od S. P. krola Alexandra, iako y od inszych krolow ich mości. Wczoraysze na gruncie Pawołockim wieczystym osadzone iest, także y Halczyn horodyszcze do daniny wieczystey Kotelniczy należy y na własnym gruncie Koteleńskim iest zasadzone, więc y sioło Sokolcze. Y w tym opowiadanie od mianowaney xiężney Rużenskiey uczyniono, że na własnym gruncie Pawołockim osiadło y dobra są dziedziczne, a co się dotycze Malinowe Horodyszcza, tedy onego niemasz w dzierżawie xiężnej Rużeńskiey, tylko Malinowo Horodyszcze, ktore do Kotelnicy należy y na własnym gruncie Kotelnickim osiadło, a Huzince horodyszcze, Lankow, uroczyszcze Stankowo, to wszystkie na gruncie dziedzicznym Pawołockim leżą, a puste są te uroczyszcza, błoto y rzeki tylko są; zaczym te wzwyż mianowane dobra, ktore nie są dobrami J. K. M. i rzeczy pospolitej, poddać pod lustracyą nie mogą, o co się y powtornie świadczono y opowiadano.

Działo się w Kijowie. 16 dnia Marca, roku 1616.

Kijow miasto. Tego posessorem imć pan Stanisław Zołkiewski, woiewoda Kijowski; ktorego to miasta y z należytościami iego urodzony pan Michał Myszka Chołonieski, podwojewodzy Kijowski, lustracyi nie dopuścił, protestuiąc się imieniem jegomości pana wojewody, iż w mieście tym, względem starostwa, pożytkow nie masz żadnych, tylko względem wojewodztwa, ktore od lustracyi są excypowane, czegośmy też y sami z inkwizicyi mieszczan krolewskich doszli. Ktorą protestacyą pana podwojewodzego my, przyiąwszy, od lustracyi dóbr

tych do województwa właśnie, a nie do starostwa należących, supercedowaliśmy.

Extractum ex libro lustracionum palatinatus Kijoviae millesimi sexcentesimi decimi sexti (мѣсто четырехъ печатей).

Summa wszystkiey kwarty województwa Kiowskiego, defalcatis defalcandis, złotych polskich 1883, groszy 14½. J tu się nie kładzie starostwo Korsuńskie, także Demidow, Wyżgrod, ktorych lustracyi nie dopuszczono, także Letkowice y Kulanki, gdyż o te maiętności dzierżawcy są in litispendentia na seym, dla czego kwarta do pensyi seymowey zawieszona.

Извлечено изъ рукописной записной книги полковника Малаховскаго (XVII—XVIII ст.), сообщенной Коммиссіи Н. Н. Мурзакевичемъ.

XLIV.

Подтвердительная жалованная грамота короля Сигизмунда III Кіевопечерскому монастырю на различныя имѣнія въ великомъ княжествѣ Литовскомъ. 1616. Апрѣля 1.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt szóstego, miesiąca Augusta czwartego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mości Łuckim, przedemną, Antonim Ulanickim, burgrabią grodzkim Biedzkim, namiesnikiem na ten czas burgrabstwa Łuckiego, y xięgami ninieyszemi grodzkiemi Łuckimi, comparens personaliter urodzony iego mość pan Jan Deleżyński, dla zapisania do xiąg ninieyszych grodzkich Łuckich ten extrakt z magdenburgu miasta Kijowa autentycznie wydany, z wpisaniem w nim przywileju od najiaśniejszego króla jego mości Żygmunta trzeciego, z approbatą cessji na dobra intra wyrażone, w różnych wojewodstwach y wielkiem xięstwie Litewskiem od jaśnie przewielebnego w Bogu jego mości xiędza Jpatego Rudzkiego jaśnie przewielebnemu w Bogu jego mości xiędzu Elizeuszowi Bieleckiemu, ar-

chymandrycie Kijowo-Pieczarskiemu, y całemu zgromadzeniu tegoż monastyra Kijowo pieczarskiego, z pieczęcią na wosku zielonym magdenburgji miasta Kijowa wyciśnioney, z podpisami rąk urzędników teyże magdeburgji, ruskim pismem pisany, ratione intro contentorum ad acta castrenesia capitanealia Luceoriensia per oblatam podał, prosząc urzędu o przyięcie onego y do akt wpisanie. A tak urząd, annuendo affectationi jego mości podawaiącego, ad acticandum przyimuiąc, czytać przed sobą kazał, y tak w sobie ten extrakt, pismem ruskim pisany, ma, temi słowy: Wypis z xiąg mieyskich prawa magdeburskiego, ratusza kiowskiego. Roku tysiąc siedmset, Decembra ósmego. Jego nayiaśnieyszey carskiey prześwietney wielkości w magistracie kiiowskim, przed nami: Dymitriem Połockim, uprzywileiowanym wujtem, a Theodorem Neczaiem, rocznym burmistrzem y przed rajcami y ławnikami wysoce w Bogu przewielebny jego mość ojciec Wasjan Pyka, ihumen święto-troieckiego bolnickiego kiiowo-pieczarskiego zgromadzenia, w przytomności przewielebnego Włodzimierza Kamińskiego, zakonnika ławry świętey cudotworney Kijowo-pieczarskiey, pokładali przywiley Zygmunta trzeciego króla polskiego na pargaminie pisany, przy podpisaniu ręki iego y przy pieczęci, donosząc, że ony od pożaru został się, y prosili imieniem iaśnie w Bogu przewielebnego iego mości ojca Joanikija Sieniutowicza, archymandrita teyże ławry świętey cudotworney Kijowo-pieczarskiey, aby dla wiekopomnych czasów był do xiąg wpisany y per extractum im wydany, y magistrat carskiey prześwietney wielkości kijowski, ten wysoce poważny przywiley przyiowszy, pierwey przed sobą kazali w klar wyczytać, a po wyczytaniu, iako rzecz słuszną, do xiąg rozkazali wpisać, y tak się w sobie słowo w słowo ma: Zygmunt trzeci, z Bożey łaski król polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Inflandzki, Szwedzki, Wandalski dziedziczny król oznaymuiem tym listem naszym wszystkim wobec y każdemu z osobna, komu by o tem wiedzieć należało, niniejszym y na potym będącym, iż cośmy byli przedtym zeszłemu w Bogu wielebnemu oycu Ipatowi Pociejowi, metropolicie kijowskiemu y halickiemu, z łaski naszey królewskiey, dali pewne dobra monaste-

rowi pieczarskiemu kijowskiemu, tak w wielkiem xięstwie Litewskim iako y na Białey Rusi w różnych powiatach leżące, to iest mianowicie: sioło Wołnice z przysiołkami 'między lasem Dębrową, Protazewicze, sioło Osowo, sioło Jasien, sioło Wyłcza, sioło Osowo przezywaiące Pieczary, z przysiołkiem Lewnyszczewiczem, sioło Chosynice, Borodycze, sioło Iwaniszewicze, sioło Kosorycze, sioło Dokole, sioło Porecze, sioło y dwór Peczersko, sioło Dobreycy, sioło Parasowicze, sioło Borsuki, sioło Cwyrkewo, sioło Chomicze, sioło Ozierany. We wszystkich siołach bojarowie, poddani z gruntami y wszystkiemi należnościami, daninami miodowemi y pieniężnemi, z roźnych y inszych majętności monasterowi Pieczarskiemu zdawna według funduszów należącemi, po którego to wyż rzeczonego mitropolity kijowskiego śmierci, terazniejszy wielebny ojciec Jozef Welamin Rudzki, archyepiskop metropolit kiewo-halicki y wszystkiey Rusi, dla większey dostoyności swoiey metropolii kijowskiey te dobra wyż mianowane, własne monastera Pieczarskiego kijowskiego, prawem dodożywotnim z łaski naszey królewskiey otrzymał był; a iż pomieniony wielebny ojciec Jozef Welamin Rudzki, metropolita kijowski y halicki, za pokazaniem tu przed nami hospodarem y w kancelaryi naszey przez wielebnego ojca Elizeusza Pletenieckiego archymandryty pieczarskiego kijowskiego y kapituły iego pewnych praw, funduszów, przywilejów dawnych, od niektórych xiążąt y panów temu monasterowi Pieczarskiemu ustąpionych, na te dobra wyż mianowane służących, y wzięciem pewney wiadomości tych wszystkich dóbr wyż rzeczonych, także y danin z różnych maiętności w Litwie y na Rusi przychodzących, dobrowolnie stawszy oczewisto u xiąg kancelaryi naszey, ustąpił y prawa swoiego dożywotniego, od nas jemu na te dobra y daniny wyż rzeczone służącego, wolnie się zrzekł, za którym to takowym dobrowolnym ustąpieniem y zrzeczeniem pomienionego ojca Weliamina Rudzkiego, metropolity kijowskiego, y za przyczyną niektorych panów rad naszych, my, hospodar, widząc bydź rzecz słuszną y przychylaiąc się do dawnych praw y funduszów, temu monasterowi Pieczarskiemu służących, te dobra wyż mianowane, to iest: sioło Wołnice z przysiółkami, między lasem Dąbrową położone, y sioło Osowo, sioło Jasien, sioło Wyłcze,

sioło Chrenice, Borodycze, sioło Jwaniszczewicze, sioło Kozorycze, sioło Dokole, sioło Porecze, dwór y sioło Peczarskie, sioło Bobryce, sioło Parasowicze, sioło Borsuki, sioło Cwyrkewo, sioło Chomicze, sioło Ozierany, sioło Osowo, przezywaiące się Pieczerany, z przysiółkiem Lewniszczewiczem, z boiarami, poddanemi, gruntami, y wszystkiemi powinnościami y przynależnościami ich, tak iak się te maiętności wyż mianowane przed tym mieli y teraz maią, także y daniny z inszych różnych maiętności, temuż monasterowi Pieczarskiemu kijowskiemu zdawna należące, wyż rzeczonemu ojcu Elizeuszowi Pletenieckiemu, archymandrycie, y kapitule monastera Pieczarskiego kijowskiego, według pierwszych praw y przywilejów y funduszów ich, tym niniejszym listem naszym przywracamy, których to maiętności y dóbr wyż mianowanych przerzeczony ojciec archymandryt z kapitułą monastera Pieczarskiego kijowskiego na potomne wieczne czasy spokoynie dzierżeć y używać maią. A my, hospodar, sami za siebie y za najiaśnieysze potomki nasze obiecuiem przy ich dobrach wyż mianowanych teraznieyszego ojca archymandrytę do żywota jego, iako y po nim następuiących archimandrytów y kapitułe monastera Pieczarskiego kijowskiego spokoynie wiecznemi czasy przy tym wszystkim zachować; y na tośmy się przerzeczonemu wielebnemu ojcu Elizeuszowi Pletenieckiemu, archymandrycie monastera Pieczarskiego kijowskiego y kapitule y wszystkim na potym będącym dali ten nasz list z podpisem ręki naszey królewskiey, do którегоśmy y pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przywiesić rozkazali. Pisan w Warszawie, lata Bożego narodzenia tysiąc sześćset pietnastego, miesiąca Aprila pierwszego dnia. U tego wysoce poważnego przywileju podpis ręki takowy: Sigismundus rex; z drugiey strony: Janusz Skumin-Tyszkiewicz, pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego, a niżey podpisu pieczęć zawiesista w pudełku obszyta. Na pamięć dla lat następuiących w xięgi mieyskie kijowskie iest wpisany do xiąg; i ten wypis potrzebuięcey stronie, jaśnie w Bogu przewielebnemu iego mości hospodinowi ojcu Joanikiowi Sieniutowiczowi, archymandrycie ławry świętey Kijowo-pieczarskiey y wszystkiego tegoż zgromadzenia swiętego braci, przy podpisie ręki samego iego mości pana wuyta y

pod pieczęcią mieyską kijowską, iest wydany. Pisan w ratuszu kijowskim roku y dnia wyżey pisanego przywileju. Podpis rąk przy pieczęci magdenburgji kijowskiey temi słowy: mianowany wuyt ręką własną; korygował na mieyscu pisarskim będący Mikołay Rogucki. Ktory że to extrakt, za ustną prośbą iego mości podawaiącego, a za moim urzędowym przyięciem, iest wszystek słowo w słowo do xiąg grodzkich Łuckich ingrossowany.

Книга гродская Луцкая записовая, 1762—1766, № 2341; листъ 636.

XLV.

Люстрація Житомирскаго староства. 1622, Февраля 23.

Działo się w Żytomirzu, 23 Februarii, anno 1622.

Starostwa tego posessorem jegomość xiąże Alexander z Ostroga Zasławski, woyewoda Bracławski, Żytomirski etc. starosta.

Zamek. Ten iest na górze wysokiey, skalistey, z drzewa wystawiony, do ktorego od miasta most dobry, brama swieża dobra, zwod dobry, do niego łancuchy żelazne dwa, fortka z klamką y kłodką dobrą. W bramie miechów starych, zgniłych, do rudy niegdy należących, cztery. Baszt z bramą trzy, parkan drzewiany w izbice budowany z komorkami, nadgniły; pobicie nad blakowaniem obleciało; kleci mieskich w środku zamku dziewięć, więc piekarni dwie, izba jedna nie dorobiona. Tenże zamek do połowice z iedney strony wałem wysokim otoczony, z drugiey strony gora y skała bardzo przykra; podeń bieży rzeka Kamienica; w tymże zamku hakownic 67, rozerwanych dwie; prochu beczek pełnych 4; kul hakowniczych kop 20; prochownic hakownicznych 30; ołowiu kamieni 2; szmigownic na baszcie 2. Działo spiżowe z herbem J. P. N. krola Augusta iedno. W tymże zamku wrotny mieszka, ktorego miasto swym kosztem chowa.

Miasto. Ostrogiem y wałem wokoło otoczone, w nim bram zamczystych 3, baszt z wieżami 5. W tym mieście pod zamkiem iest

dwor krola jegomości, do ktorego wchodząc, wrota dobre z fortką, oparkaniony; po lewey stronie staynia wielka nieprzykryta, podle niey wozownia, wedle niey kuchnia, y piekarnia z komorą, przy niey szpiklerz, pod nim piwnica z lochem, podle spiklerza izba, sień i komora. Wchodząc do budowania dworu, ganek na słupach, na nim alkierz, sień zła, z tey sieni, po lewey stronie izba stołowa, w niey piec niedobry, o kien nie masz; z tey izby alkierz nowy, nieprzykryty, przeciwko tey izbie izdebka, w niey piec zły, okien nie masz, z tey izdebki komnata z komorą, z komnaty sień druga, w niey izdebka z komnatą y komorą, okna złe, piec nie dobry, wedle tego budowania kaplica oszarpana bez okien, sionka przed nią nie przykryta, po prawey stronie dwora komor dwie nadgniłych. Wedle nich sadek wiszniowy.

To miasto leży między Kamienicą y Teterewem, rzekami.

Starostwo to zaarendował J. P. starosta, iako nam dano sprawę, z konsensu krola jegomości dwiema arędarzom; jedną część trzyma pan Andrzey Peresiecki, drugą część żyd Szloma Fabisiewicz, ktorey arendy kontraktu ukazać nam nie chcieli.

Powinność mieszczan. Jest mieszczan dannych, co daią czynszu po złotych 2—sześćdziesiąt sześć; po złotemu 1 groszy 12—sto dwadzieścia; co po złotemu 1 daią—dwadzieścia; co po miarce żyta — sześdziesiąt sześć, co po pułmiarki żyta—sto dwadzieścia; co po miarce owsa—sześdziesiąt sześć, co po puł miarki owsa—sto dwadzieścia; dzień ieden powinni lecie kosić.

Czynsz z miasta in summa facit złotych 355. Żyta czynszowego in summa facit miarek 126. Miarka po złotych 3, facit złotych 378. Owsa czynszowego miarek 126, miarka po złotemu 1, groszy 10, facit złotych 168. Dań daie miodową ich 13, od ktorey miodu dostaie się wiader 22. Każde wiadro rachuie po złotych 5, facit złotych 110. Dani miodowey dziesięciny, ktorą na pana starostę w rok od poddanych wybieraią, dostaie się kadzi 5. Każda kadź po złotych 16, facit złotych 80. Kolędy y włoczebnego na wielkanoc po groszy 2, facit z dwuchset domow złotych 13, groszy 10. Pod miastem groblą powinni mieszczanie szarwarkiem naprawować.

Boiarow iest 10; ci nic nie daią, tylko z listy biegaią. Strzelców dwa, ktorzy względem posługi nic nie daią. Podwodnych pieniędzy nie daią, Wozów woiennych nie wyprawiaią.

Summa prowentu z miasta złotych 1104, groszy 10.

Folwark przy mieście, z niego żyta miarek 200, owsa miarek 150, a potrąciwszy wikt, zostaje żyta miarek 30, miarka po złotych 3. Summa facit złotych 90.

Folwark Hasińce. W tey wsi poddanych osim, daią na rok czynszu po złoty 1, groszy 7 1/2. Co daią czynszu po groszy 20, iest ich 10, facit złotych 6, groszy 20.—Co dają po groszy 12, iest ich 4, facit złoty 1, groszy 18.

Uczyni czynszu in summa złotych 18, groszy 8. Powinni robić dwa dni w tydzień, lecie, a dzień w zimie, powoz raz w rok za mil 20. Orzą sześciu pługów: trzy dni w wiosnę, a trzy dni w jesieni. Zagrodnikow siedmiu, powinni na każdy tydzień, tak zimie, iako y lecie dzień jeden robić.

Crescencya.

Seminatio.	Crescen.	Tritur.	Victus.	Restat.	Taxa.	Summa złotych.	groszy.
Sigilli 12.	202	1/4	2	36 1/2	3	109	15
Sigill. 1/2.	12	1/4	1	1 1/2	3	4	15
Tritici 1/2.	30	1/4	1	6	5	30	
Avenae 20.	160	1/4	5	15	gro. 40	20	
Scruti 1/4.	32	1/4	2	5 3/4	za gr. 75.	14	14 1/2
Ciceris 3.	120	1/4	3	24	1	24	
Hordei 1.	20	1/4	4	0	0		
Pisae 1.	Stozek.	3	1	1	1 1/2	1	15
W tey wsi karczma czyni na rok złotych . . .						50	
Stawek na Rudce rzece, ktora z błota ciecze, czyni w czwartym roku zł. 12, gr. 15, co porachowawszy, uczyni na rok złot.						4	5
Na tymże stawku młynek, ktory tylko na wiosnę miele, a prowent się nie kładzie tylko na wychowanie urzędnika.							
Summa folwarku tego facit						276	12 1/2

Folwark przy mieście drugi, ktory żyd trzyma, per modum arendarza;

Crescencya.

Seminatio.	Crescent.	Tritur.	Viktus.	Restat.	Taxa.	Summa. złotych.	groszy.
Sigillinis.	200	1/4	3	37	3	111	
Avenae.	150.	1/4	6	14 1/2	40 gr.	19	10

Folwark Staniszowka. Tę wieś trzyma żyd przez arędę od imci pana starosty. W tey wsi poddanych ciągłych dwadzieścia y sześć y powinni robić dwa dni w tydzień lecie, a dzień zimie. Orzą 10 pługów: 3 dni na wiosnę, 3 dni w jesieni, trzy dni odwracaią. Powoz raz w rok za mil 20.

Czynsz rożnie płacą: jeden daie złotych 10, gęsi i kapłunów dwa, facit złotych 10, groszy 10.—Drudzy 25 płacą po złotemu 1, groszy 7½, facit in summa złotych 31, groszy 7½. Wpisnego znowu daią po gro. 3, szelągów 12, facit złotych 2, groszy 21, szelągów 16. Tamże podsusedkow zagrodnikow piętnaście, z ktorych sześć daią po groszy 15, facit złotych 3. Boiar ieden, ten nic nie daie, tylko z listami biega. Przychodzi czynszu in summa z tey wsi złotych 47, groszy 9, szelągow 7.

Krescencya.

Seminatio.	Crescent.	Trytura.	Victus.	Restat.	Taxa.	Summa złotych.	groszy.
Sigilin.	200	1/4	7	31	3	93	
Avenae.	180	1/4	10	20	gr. 40.	26	20
Ciceris 1/18.	40	1/4	2	62		6	14
Summa z tego folwarku						173	14 1/2

Wieś Pryszczowo. Ta wieś do folwarku Staniszowskiego przynależy, iest w niey poddanych pociągłych pięci, powinni robić

dzień w tydzień przez rok.—Czynszu dają po złotemu 1. W tejże podsusiedków, alias zagrodników, sześć; ci nic nie dają, tylko dzień robią w żniwo pieszo; facit złotych 5.

Wieś Baraszuwka. Ta wieś, do tegoż folwarku należy, w niej poddanych ciągłych jedynaście. Czynszow y podatków żadnych nie dają, tylko zimą i latem robią pańszczyzny dzień.

Młyny: pod żamkiem, na rzece Kamienicy ieden; w nim kamieni mącznych dwa, trzecie stempy, czyni na rok, procz trzeciey miary młynarskiey, złotych 100.

Na rzece Teterewi pod miastem drugi, w nich kamieni mącznych trzy, trzecie stempy, czyni na rok, procz trzeciey miary młynarskiey, złotych 150.

Trzeci jest we wsi Staniszowce, na teyże rzece Teterewi, w nim kamieni mącznych 3 i stempy czwarte, uczyni na rok złotych 200.

Myto. Jest też w tey arendzie myto, iako poddani powiedzieli, nowowymyślone, którem się mytem ich priwilegia łamią; to uczyni na każdy rok nieochybnie złotych 50. Most powinien arędarz swym kosztem naprawować. Summa młynów i myta facit złotych 500.

Folwark Weresy. W tey wsi poddanych pociągłych dwadzieścia. Powinności ich: latem robić 3 dni w tydzień, a dwa zimo; orzą siedmiu pługami: 3 dni na wiosnę, trzy dni w jesieni. Powoz za mil 20 raz w rok odprawić powinni. Czynszu płacą z prochowym y strażnym spisnym złotych 24, groszy 3, szelągów 6. Owsa czynszowego daią po pułmiarki, uczyni miarek 10. Każda miarka po złotych 3, uczyni złotych 30. Dają gęsi po iedney czynszowych; przychodzi gęsi 20 po groszy 4, uczyni złotych 2, groszy 20. Czynszu żadnego nie daią, tylko dzień w tydzień pańszczyznę robią. Karczma i młynek puste.

Krescencya.

1 Seminat.	Krescent.	Triturat.	Victus.	Restat.	Taxa.	Summa złotych.	groszy.
15 Siliginis.	200	1/4	3	32	3	96	
3 Tritici.	60	1/4			5	55	
12 Avenae.	154	1/4	5	21 1/2	gr. 4	28	20
4 Hordei.	80	3/8	3	23	3	69	
1/2 Scruti.	100	3/8	2	35	2, gr. 15	87	15
1/12 Ciceris 1/19	126	1/8	3	10 1/2	1	10	15
Summa s tego folwarku						406	3 1/5

Folwarczek Waczkow. W tey wsi poddanych pociągłych 12, robią w lecie dwa dni w tydzień, a dzień ieden zimo. Dwiema pługami orzą na wiosnę trzy dni. Czynszu ani podatków żadnych nie daią.

Krescencya.

Seminatio.	Crescent.	Triturat.	Victus.	Restat.	Taxa.	Summa złotych.	groszy.
Sigilinis 7	104	1/4	3	16	3	48	
Avenae 9.	102	1/2	5	11 1/2	gr. 40.	1	10
Summa tego folwarku						63	10

Wola Szwieniec. Ta Wulka leży nad rzeką Teterwą, ktorą osadza urodzony pan Wyżpolski, ma ieszcze woli na lat 5. Jest w niej poddanych piątnaście, ci się nowo buduią.

Wolka Rudno. Tę osadza urodzony Halczynowski, ma ieszcze do lat pięciu woli, nad Huywą rzeką, iest w niey poddanych dwa, młynek y stawek nowo się buduią.

Szlachta co w mieście mieszka. Ci w Żytomierzu gruntow krola jegomości, miastu należących, zażywaią: iedni sobie dwory pobudowali, a drudzy gotowe pokupili, z czego służbę woienną przy panu staroście powinni odprawować y poczty osadzać; tych, co po parze koni osadzaią, iest ośm, a tych co po iednemu koniu, iest piętnaście.

Summa prowentow wszystkich starostwa tego facit singulis annis złotych 2748 groszy 26½. Z ktorej summy wytrąciwszy jurgielt na urząd podstarościego złotych 50, resztę facit 2698, groszy 17½. Przychodzi od tego kwarty złotych 539, groszy 23½.

L a s y. Ma też te starostwo lasy w okrąg dostatnie, w ktore panowie sąsiedzi wrywaią się y szkody wielkie czynią.

G r a n i c e. O granicach starostwa tego wiadomości inszey zasiądz nie mogliśmy, tylko od mężow starych, poddanych starostwa tego, ktorzy nam dali taką sprawę: iż przedtym, poki ieszcze na ow czas osad szlacheckich nie było, wolne grunta mieli y onych wolno zażywali. Potym, skoro panowie szlachta poczeli wsie y miasteczka osadzać, zaraz też im poczeli gruntów uymować z wielką uymą starostwa tego granic, a mianowicie ci: panowie Strybylowie od Łowkowa y miasteczka Studenowody; pan Niemirycz od Czerniechowa; od dobr nieboszczyka xięcia Ostrogskiego, kasztelana Krakowskiego: Wilsk y Kamionka—pan Wilam; panowie Prezowscy imci pana woiewody Wołyńskiego Skomorochy; pan Hornostay; panowie Stryblowie aż do początku granic od Łowkowa; o ktore grunta, y granice. y pustoszenie lasów, czyni prawem jegomość pan starosta Żytomirski, owo y teraz przed nami imieniem jego oświadczał się y protestował pan Teodor Myszyński, pisarz grodowy Żytomirski w te słowa: stanowcsy oblicznie Teodor Myszyński, pisarz grodu Żytomirskiego, świadczył, iż za dekretami trybunalskiemi między imć panem woiewodą Bracławskim, starosto Żytomirskim y mieszczany Żytomirskiemi z powodztwa, a panami: Filonem czesnikiem, Piotrem, Danielem y Ostafim Stryblami y potomkami brata ich Fedora, także panami Filonem, Mikołaiem y Teodorem Woroniczami, y potomkami Wasyla, pisarza ziemskiego Kijowskiego, brata ich, zapozwanemi, stałemi, w sprawie y rzeczy posiadania od przeszłych pomienionych osob czasy pewnemi gruntów dobr J. O. X. jegomości starostwa Żytomirskiego, od dobr panów Stryblow Łowkoskich y Studenowodzkich, także od dobr panów Woroniczow Krosnicy samego Sieliszcza, ktorego się onym prawem pewnym nie przyznawa; iż tedy od osob pomienionych wszystkich były wynoszone

z kancellaryi krola jegomości komissie, ktore, iż do skutku swego nie przyszły, dla tego, że umyślnie nie według prawa komissarzów zwodzili, bowiem ich, czasem trzech, czasem czterech, a drugim pięciu nie dostawało. Zaczym te komissie effektu swego wziąść nie mogły. Jakoż roku 1619 wynieśli komissią panowie Stryblowie, a to za nakazaniem drugiey komissyi na trybunale, o ktorych komissyach nigdy, iako zwyczaj, nie obwieszczali imć panu woiewodzie Bracławskiemu, panu memu, także mieszczanom y mnie urzędowi, y, choć nie wiedząc o niey, zapozwać ich na trybnnał o to nie omieszkali, a to w roku 1621; ktorych spraw za ordynacyą panów deputatow, bo tylko o expulsię do zapisow za rekwizycyami, za pozwoleniem trybunalskim, między inszemi y takowych spraw nie przepuszczano do sądu. Zaczym teraz na ten przyszły trybunał są zapozwani o toż panowie Woroniczowie, iż się mimo dekret seymowy ważyli od Kroszney poodbierać mieszczanom Żytomirskim grunta, protestacya uczyniona o to y do ziemstwa zapozwani, po dwakroć dawali się wzdawać w niestaniu, tak o niewyieżdżanie komssyi, iako y o krzywdy, to oświadczaiąc się, iż te nad komissią, w roku 1611 wyniesioną, inszey znać nie wynieśli. A tak, chcąc jegomość pan woiewoda Bracławski, pan moj, powinności starościnskiey swey dosyć uczynić, gruntow nieopuszczaiąc, komissyom tym sam przysłuchać się y sam bydź w pomoc kosztem swym do zwiedzenia komissarzow y, co ukażą y uznaią, przestać, a przy tym y prawa z onemi sobie y mieszczanom, poki prawa będzie stawało y należało, nie opuszczać, na ten czas przezemnie świadczy się y protestuie na pomienione osoby, iż to oni sami umyślnie, bacząc podobno niepewność praw swych, czyniąc, komissyi uprzeymie wywieść nie chcą, kopce zatym swoie sobie privatim sypiąc, iako się o to czyniły protestacye, szkody sobie przytym, gruntu w to niewkładaiąc, kładzie na oboch onych mianowanych osob na dwadzieścia tysięcy złotych polskich, o co chcą prawnie czynić tam, gdzie prawo ukaże, z onemi. Prosił, aby to oświadczenie protestuiącego się, imieniem J. O. pana Alexandra xięcia z Ostroga Zasławskiego, woiewody Bracławskiego,

starosty Żytomirskiego, pana jego, wniesione, y przyięte y zapisane było; co otrzymał.

Protestacya do akt lustratorskich podana od J. P. Ostafieja Strybla w te słowa: Stanowszy oblicznie J. P. Ostafiey Strybel, sam od siebie y imieniem brata swego rodzonego, Piotra Strybla, solennie świadczył się y protestował przeciwko W. J. P. Alexandrowi xięciu Zasławskiemu, woiewodzie Bracławskiemu y woytowi Kuzmie Koprzyńskiemu, setnikowi, y wszystkiemu pospolstwu miasta pomienionego Żytomirza, a to przychylaiąc się do pierwszych protestacyi swoich, w rożnych grodach, ieszcze przed skończeniem działu między sobo y wszystkiemi bracią Strybelami, strony zabrania bezprawnego gruntu ich dziedzicznego od Studenowody y od Łowkowa, a przywrocenie do gruntu Żytomirskiego, poczynionych y komissyi na to osim przedtym z innotescencyami wyprawionych, o co iuż w terminach prawnych stoią, lecz, za nieziechaniem panów komissarzow, to rozgraniczenie skutku swego nie wzieło, dopiero już znowu, po skonczeniu wiecznego między sobo działu, że się te maiętności, to iest Studenowoda J. P. Piotrowi, a Łowkow, teraznieyszemu protestuiącemu, dostały, chcąc daley tych spraw swoich, względem zabrania tych gruntow zaczętych, tak iako im z prawa należeć będzie, poprzeć, z tym się oświadczyli, prosząc, aby to przyięto było.

Delacye Żytomirskich mieszczan. Stanowszy przed nami mieszczanie Żytomirscy uskarżali się i protestowali na podstarościego y na żyda arędarza, że ich wedle przywileyow krolow Polskich nie zachowuią, y one im łamią, jarmarkow im y targów wedle praw ich nie dopuszczaią, y ludzi, tak kupieckich, iako y targowych wszelakich tym samym odganiaiąc, że z nich samych y gości, do miasteczka przyieżdżaiących, myto niesłuszne, po trzy grosze od woza, bioro, przez co ludzie targowi wstręt wielki biorą, do naprawowania mostu nad prawo ich wyganiaią, w iarmark nie dopuszczaią im, według prawa ich, piwa, miodu, gorzałki szynkować. Ktore przywileie wolności swoiey przed nami produkowali:

Pierwszy S. P. N. K. Stefana, de data Varsoviae, 25 Januarii,

1580, ktorym ich od robót, osobliwo orania, żniwa y kośby, młocenia, do czego przez dzierżawce przymuszeni bywali, uwalnia, aby od takowych robot wolnemi zostawali. Produkowali przed nami y drugi przywiley S. P. krola Stefana, de data Varsoviae, 20 Novembris 1582, ktory przywiley approbuie przywiley S. P. krola Zygmunta Augusta, tym mieszczanom na wolność od wszelakiego myta, iak kroleskiego, tak y szlacheckiego dany, aby im było wolno tak żywnością, iako y inszemi wszelakiemi towarami kupczyć y handlować, od ktorych wszelakiego myta aby się nikt wyciągać nie ważył, zakazuie. Produkowali ieszcze y trzeci przywiley przed nami n. krola Zygmonta trzeciego, pana dzisieyszego, de data Warsoviae, 8 Julii 1596 roku, w ktorym daie im wolność na jarmarków dwa przez rok, ktore po dwie niedziele stać maią; pierwszy na dzień nowego lata, to iest 1 Januarii, drugi na dzień św. Prokopa 8 Julii; tamże im zostawia targ co niedziela; od myt cel y podatkow wszelakich wolnemi ich zostawuiąc, szynki, handle pod ten jarmark, bezpiecznemi będąc od wszelakich powinności, wolno będzie czynić.

Listy młynarskie. Przy odprawowaniu lustracyi naszey, produkowali przed nami młynarze listy od imć pana wojewody Bracławskiego, starosty Żytomirskiego, na trzecią miarę młynarską dane, prosząc, aby im byli do xiąg lustratorskich zapisane.

Hawryło Sachno, mielnik Żytomirski, pokazował list od xięcia wojewody Bracławskiego teraznieyszego, a na on czas kasztelana Bracławskiego, sobie dany, na 100 kop litewskich, na młyn na rzece Teterewi pod miastem, ktory często buduje y swoim kosztem budować powinien, pozwalaiąc mu przy tey summie y trzecią miarkę przy tym młynie, pod datą tego listu w Zasławiu, die wtorego Maia, roku tysiąc sześćset osmego.

Wasyl Krzywko, mielnik Żytomirski, pokazował list od tegoż sobie na summę 50 kop groszy litewskich tymże sposobem dany na rzece Kamienicy pod zamkiem, pod datą w Zasławiu, 11 Julii anno 1608.

Leon syn, poniewasz oyciec iego w przeszłym roku umarł, po-

kazował list od tegosz y tymże sposobem oycowi iego y potomkowi na summę 100 kop groszy litewskich na młyn w siele Staniszowce, alias Horodyszcze, na rzece Teterewi będący, pod dato w Turzysku, die 3 Marca, 1609 anno.

Delacye starostwa tego. Opewiedał się przytym urodzony Teodor Myszyński, pisarz grodu Żytomirskiego, iż według daniny y przywileju J. Kr. M. P. N. miłościwego, dożywotnim prawem na starostwo dane, y według zażywania przodkow swoich, dzierżawcow Żytomirskich, wolno xięciu jegomości staroście Żytomirskiemu, panu naszemu, młynem y wiosnikami szafować. Zaczym dwie mierze do arędy podawszy, trzecią, choć to z uymą pożytku swego, młynarzom zachował, z tych miar, iż zawsze y z częsta na każdy rok, przez gwałtowne szkody wod, z gor kamienistych na wiosnę płynących, funditus młyny y groble znoszone bywaią, a tak ci młynarze tę sumę, sobie zapisaną, y trzecim wymiarem, że to kosztem swoim zabudować y wstawować zaraz powinni, kontentować się maią; a tak my, bacząc we wszystkim bydź przywiley, xięciu jegomości panu wojewodzie Bracławskiemu na starostwo dany, zupełny, te danine młynarzom za słusznę uznawamy. Opowiedał się tenże, powtarzaiący to, iż te młyny z mlewem y wymełkami, iako są pozwolone, tak niewiedzieć z przyczyn iakich, ad male narrata, przywiley w przeszkodę temu przywileyowi. J. Kr. M. na miarę w młynach starostwa Żytomirskiego, pan Zacharyasz Jełowicki sobie ziednał y niewinnie turbuie xięcia jegomości, pana mego, zyski zatylne w sądach nienależących y extra forum wyzywaiąc y otrzymuiąc z szkodą xięcia jegomości, o co osobliwie na pomienionego pana Jałowickigo świadczył się.

Pokazywał też rożne sprawy z rożnemi osobami, y w rożnych terminach będące, tak o grunta zachodzące, iako o insze krzywdy mieszczan Żytomirskich, przez jegomości pana wojewodę Bracławskiego czynione, iż nie omieszkiwa prawnie jegomość czynić y tych wszystkich, ktorzy swywolnie miasto Żytomirz ogniem wywrocili, każdego z nich na infamią osobliwie podał. Co wszystko nie bez kosztu prawnego y pracy jegomości pana wojewody bydź musiało. Przykładał, twierdząc

przy dekrecie seymowym, między xięciem jegomością Wołyńskim, na on czas starosto Żytomirskim, delatorem, a panami Woroniczami, zapozwanemi, stałym, nie przyznawaiąc tylko samo uroczysko szczegulne, albo sieliszcze, nazwane Krosnią, stronie prawem uprzywilejowaney, a nie iakie insze uroczyska y grunty mieć, ktore iż mimo dekret ten strona poodbiera, czyni o to prawem xiąże jegomość wojewoda Bracławski, nie ustawaiąc, w terminach; tak z panami Strybelami, iako y panami Woroniczami, prosząc, aby to opowiadanie, per oblatam podane, do xiąg lustratorskich zapisane było. (Ex libris revisionum thesauri regni, anno 1622 extractum et datum Varsaviae, 3 mens. Martii, anno 1623).

Извлечено изъ рукописной записной книги полковника Малаховскаго (XVII—XVIII ст.), сообщенной Коммиссіи Н. Н. Мурзакевичемъ.

XLVI.

Люстрація Остерскаго староства. 1628. Ноября 9.

Sigismundus etc. Significamus etc. oblatas esse ad acta cancellariae nostrae majoris litteras infrascriptas, supplicatumque nobis est, ut eas in acta cancellariae nostrae suscipi et inseri mandare dignaremus. Earum vero tenor talis: Rewizya starostwa Ostrskiego, roku 1628, miesiąca Novembra dnia dziewiątego w Ostrzu odprawowana. Działo się w zamku jego krolewskiey mości Ostrskim, dnia 9 miesiąca Novembra, roku 1628. Przed nami, urodzonemi: Łukaszem Witowskim, podczaszym Kijowskim, na miejsce wielmożnego pana Mikołaja Wierzbowskiego, kasztellana Jnowłodzkiego z ramienia jego krolewskiey mości zesłanym, Alexandrem Wielhorskim, wojskim Łuckim, Bartłomiejem Suchodolskim, pisarzem skarbu koronnego J. K. M., lustratorami y rewizorami, według constituciey seymu, w roku 1697 od jego krolewskiey mości i rzeczypospolitej do wojewodstw: Kijowskiego, Bracławskiego y Podolskiego naznaczonemi, przy bytności uro-

dzonego pana Bartłomieja Obałkowskiego, sekretarza J. K. M., za mandatem J. K. M. do tey sprawy zesłanego, który mandat słowo do słowa tak się w sobie ma: Zygmunt III, z Bożey łaski krol Polski, wielkie xiążę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudskie, Jnflanskie y Szwedski, Gotski, Wandalski dziedziczny krol. Urodzonemu Bartłomiejowi Obałkowskiemu, sekretarzowi naszemu, wiernie nam miłemu, łaskę naszą krolewską. Urodzony, wiernie nam miły! Za gorącą instancyą obywatelów wojewodstwa Kijowskiego, wydana jest z cancellariey naszey revisia na porządne sporządzenie prowentów y opatrzenie zamku Ostrskiego, jako pogranicznego. Przeto chcemy mieć po wierności twojej, abyś, rowno z inszemi rewizorami, tam do Ostrza zjachali y tę rewisyą, koło sporządzenia prowentów y porządnego opatrzenia zamku, rowno z inszemi, odprawował, tego przestrzegając, aby się tą rewisią w prowentach stołu naszego jaka uyma nie działa. Co uczynisz wierność twoja z powinności swey y dla łaski naszey. Dan w Warszawie, dnia 4, miesiąca Septembra, roku pańskiego MDCXXVIII panowania krolestw naszych: Polskiego XL a Szwedskiego XXXIV roku. Sigismundus Rex. Lucas Zdrojewski. My tedy, wyżey mianowani lustratorowie, zjechawszy się do Ostrza, przy spisowaniu y lustraciey dóbr prowentów rzeczypospolitey starostwa Ostrskiego, maiąc tę powinność na się włożoną, wezwaliśmy przed się urodzonego pana Eremiana z Otoka Zaleskiego, starostę Ostrskiego, y namiestników jego, jako slachtę, dobra bojarskie w tym starostwie trzymających, więc i inszych bojar, mieszczan y poddanych, do starostwa Ostrskiego należących, przy których nayrzod kazaliśmy przeczytać y publikować commissią I. K. M., nam do Ostrza daną, która słowo do słowa, tak się w sobie ma: Zygmunt III, z Bożey łaski król Polski etc. Urodzonym lustratorom, z seymu Warszawskiego w roku 1627 na odprawowanie lustratiey do woewodstw: Kijowskiego, Podolskiego y Bracławskiego od nas y rzeczypospolitey naznaczonym, wiernie nam miłym, łaskę naszą króiewską. Urodzeni, wiernie nam mili! Jako wiele rzeczypospolitey y obywatelom wojewodstwa Kijowskiego pod czas niebezpieczeństwa od Moskwy na ostatecznym opatrzeniu municiej zamku na-

szego Ostrza należy, na wielu przeszłych seymach przez posły województwa Kijowskiego wszystkiey rzeczypospolitey przekładano było. W czym, gdy urodzony Eremian z Otoka Zaleski, Ostrski, Warecki starosta, od nas, względem tego napominany był, dał nam tę sprawę o sobie: iż co munitiey tey doskonale opatrować nie może, częścią dla szczupłych dochodów starostwa tego, ponieważ od niego wiele wsi y miasteczek, za niedbalstwem albo conniventią przeszłych starostów, oderwano jest, częścią dla tego, iż ci, którzy powinni do obrony zamku tego, powinności swey wykonywać nie chcą. Iż tedy rzeczpospolita na blizko przeszłym seymie na wierności wasze to włożyła, abyście dobra nasze i rzeczypospolitey rewizowali, y z nich auctią, jako może bydź największą, do skarbu rzeczypospolitey przyczynili, przeto zlecamy wiernościom waszym, abyście, pod tenże czas, gdy lustracią albo rewizyą odprawować będziecie, położeniu y munitiey zamku Ostrza pilno się przypatrzyli, wsi, miasteczka y uroczyska, ktore do tego zamku zdawna należały, porządnie spisali, w daniny, które od przeszłych starostów bojarom y poddanym starostwa tego uczynione są, pilno weyrzeli, y stateczną decisią y porządek o powinnościach ich, iakie którzy poddani oddawać będą, uczynili; a zatym, aby y starosta miejsca tego, przystojne swe opatrzenie mając, powinności swey dosyć czynił y skarb rzeczypospolitey w pożytkach swych większą auctią ponosił; w czym sumnienia wierności waszych obowiązane mieć chcemy, całą jednak zostawując w stanowieniu tych powinności przez nas decisią. Jnaczey tedy wierności wasze nie uczynią z powinności y tego obowiązku swego, na seymye blizko przeszłym walnym Warszawskim na się włożonego, także y dla łaski naszey. Dan w Warszawiae, dnia XVII miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego MDCXXVIII, panowania naszego Polskiego XL, a Szwedzkiego XXXV roku. Sigismundus Rex. Petrus Kozmieński, secretarius Sacrae Regiae Majestatis.

Potym przeczytany jest mandat J. K. M. do bojar, mieszczan y innych wszystkich poddanych, do starostwa y zamku Ostrskiego należących; który to mandat od słowa do słowa taki jest: Zygmunt III, z łaski Bożey król Polski wielkie xiąże Litewskie, Ruskie etc. Wszem

wobec bojarom, mieszczanom y poddanym, do starostwa y zamku Ostrskiego należącym, oznaymujemy, iż iako wiele rzeczypospolitey y obywatelom wojewodstwa Kijowskiego pod czas niebezpieczeństwa od Moskwy na statecznym opatrzeniu munitiey zamku naszego Ostrza należy, na wielu przeszłych seymach przez posły wojewodstwa Kijowskiego wszystkiey rzeczypospolitey przekładano było. W czym gdy urodzony Eremian z Otoka Zaleski, Ostrski y Warecki nasz starosta, od nas względem tego napominany był, dał nam tę sprawę o sobie, iż on munitiey tey doskonale opatrować nie może, częścią dla szczupłych dochodów starostwa tego, ponieważ od niego wiele wsi y miasteczek, za niedbalstwem albo conniventią przeszłych starostow oderwano jest, częścią dla tego, iż ci, ktorzy powinni do obrony zamku tego, powinności swey wykonywać nie chcą. Iż tedy rzeczpospolita na blizko przeszłym seymie na lustratory nasze to włożyła, aby dobra nasze y rzeczypospolitey rewidowali i z nich auctią, jaka może bydź największa, do skarbu rzeczypospolitey przyczynili, przeto zleciliśmy im, aby, pod tenże czas, gdy rewizią odprawować będą, położeniu y municyey miejsca, zamku Ostrza, pilno się przypatrzeli, wsi, miasteczka y uroczyska, które do tego zamku zdawna należały, porządnie spisali, w daniny, które od przeszłych starostów bojarom y poddanym tego starostwa uczynione są, pilnie wejrzeli, y stateczną decyzią y porządek o powinnościach ich, iakie ktorzy poddani oddawać będą, uczynili; a zatem, aby y starosta miejsca tego, przystoyne swe opatrzenie mając, powinności swey dosyć czynił y skarb rzeczypospolitey w pożytkach swych większą auctią ponosił. Przeto rozkazujemy wiernościom waszym, abyście, za obwieszczeniem listownem pomienionych rewizorów naszych, przed niemi się stawieli y postanowieniom ich we wszystkiem dosyć czynili, o czym wszystkim całą decisią stronom obiema, tak staroście, iako y poddanym, przed nas zachowujemy. Co uczynicie z powinności swey, dla łaski naszey. Dan w Warszawie, dnia XVII miesiąca Kwietnia, roku pańskiego MDCXXVIII, panowania naszego Polskiego XL, Szwedzkiego XXXV roku. Sigismuudus rex—Petrus Kozmiński, secretarius Sacrae Regiae Majestatis. Po przeczytaniu tedy tak com-

missej, iako y mandatu y po publicaciey tey jurisdictiey naszey, wzieliśmy przed się pierwszy punct commissyey I. K. M., to jest, abyśmy się położeniu y munitiey miejsca zamku Ostrskiego pilnie przypatrzeli y porządnie spisali.

Pierwszy punct. O położeniu y munitiey zamku. Z dekretu św. pamięci krola Kazimirza między Kniehinią Siemienową Siemienowiczowną Maryą Trabską o Nosow y inne dobra, do zamku Ostrskiego należące, a kniaziem Wasilem y Andrzeyem Siemienowiczami Zwiahelskiemi uczynionego, który dekret z cancellaryey jego królewskiej mości, wielkiego xięstwa Litewskiego, za pieczęcią przed nami authentice był produkowany, jaśnie się pokazuje, iż te dobra prawem dziedzicznym chodziły, aż dopiero po zejściu bezpotomnym tey kniehini, Maryi Trabskiey, te dobra do rąk jego krolewskiey mości przyszły. Tak nam tedy ludzie starzy dali sprawę, że zamek Ostrski był przedtym powyż nad rzeką Ostrzem we trzech milach od tego miejsca, gdzie teraz jest, iakoż pokazowali nam Horodyszcze bardzo wysokie, na którym powiadali, że tu był zamek Ostrski, ktory kiedy Tatarowie zburzyli, przeniesiony jest potem za Gasztulta na gorę, która jest w widłach, z jednej strony rzeka Ostrz wpada w rzekę Desnę, a w drugą rzeka Desna, na ktorym to miejscu tenże Gasztolt cerkiew murowaną zbudował, która y do tego czasu stoi. Gdy jednak Moskwa, za panowania św. pamięci króla Augusta, poczęła do ziemi Kijowskiey wpadać, a rzeką Desną się przekradając, za odległością od zamku rzeki Desny żadnego wstrętu nie brali, kazał św. pamiąci król August na tym miejscu, gdzie teraz jest, zamek budować, stary porzuciwszy, jako się to z rewiziey z seymu Warszawskiego przez wielmożnego y urodzonego Jerzego Jazłowieckiego z Buczacza, wojewodę Ruskiego y hetmana koronnego, Mikołaja Brzeskiego z Brzezec, chorążego dworu króla jego mości, w roku 1571 odprawowaney, jaśnie pokazuie. Na tym że zamku, jako taż rewizia anni 1571 opiewa, chowała rzeczpospolita drabów 150, dla obrony przechodu Moskwie; byli y bojarowie postanowieni na służbie wojenney do zamku, jako rewizia anni 1550 opiewa.

Położenie tedy zamku Ostrskiego takie jest: naprzód zamek ten na północy ma rzekę Desnę, bardzo głęboką, szeroką y bystrą, na wschód słońca jest jezioro, które z rzeki Desny wypada, na południe jest rzeczka Popowka, która z tego jeziora wychodzi y iest głęboka, brodu na niey nie masz, tylko jeden przeciwko narożney baszcie nad samem jeziorem, z którego wychodzi ta rzeczka Popowka; idzie srodkiem miasta y wpada zaraz za miastem w Desnę. Zamek ma około siebie częstokoł sowity; baszt pięć dobrych, drewnianych; tego zamku circumferentia była in quadrangulum, każdej strony sążeń 80; jednak rzeka Desna od lat kilku, za nieboszczyka pana Michała Ratomskiego, starosty przeszłego, urwała narożnią basztę, między rzeką Desną a jeziorem będącą, y sciany, która nad Desną leży, na sążeń 20, zniosła, tak, że y ostatek zamku dla wody ledwo stoi. Zaczym teraźnieyszy pan starosta, tę szkodę rzeczypospolitey upatrując, na starym horodyszczu, przy murowaney cerkwi, począł miasto sadowić, mając wolą ono fortificować, jakoby z tamtey strony, od Moskwy, wojewodstwu Kijowskiemu bezpieczeństwo bydź mogło, by tylko rzeczpospolita do tego pomocy dać chciała. Jest na tym zamku dział spiżowych trzy, hakownic 42. Slachty, którzy gruntów zamkowych pod jurisdictią zamkową zażywają, 20. Bojarów putnych 35. Mieszczan 236. Jako o tym inwentarz anni 1626 szerzey pisze.

Drugi punct commissyey. Które miasteczka wsi i uroczyska do zamku zdawna należały. Pokazuje się y z depositiey ludzi starych, y z rewizyi dawnych, mianowicie rewizyi anni 1550, iż do zamku tego należały wsi: Bodenkowice, Krochaiów, Letkowice, Kolence, Jałmynka, Wypołzów, Zukinie, Czernino, Rożny; ostatek pustynią było, jednak z tych wsi żadney pan starosta do zamku Ostrskiego nie trzyma, bo Bodenki, Wypołzów, Jałmynke, Letkowice oboie pan Jałowicki, stolnik Kijowski, trzyma za prawem dożywotnem od jego krolewskiey mości; Krochaiów pan Akcak, sędzia ziemski Kijowski prawem dożywotnem od jego krolewskiej mości trzyma; Żukinie panowie Żukińscy trzymają, prawo ziemskie do nich pretendując; Czernino jego mość pan Skumin, wojewoda Nowogrodzki, prawem wiecz-

nym sobie przywłaszcza. Do zamku zaś Ostrskiego pan starosta teraźniejszy te nowe osady trzyma: naprzod zamek i miasto Ostrz, Omelianów futor, także i miasteczko Bobrowice, która osiadła roku 1600, jako dekret J. K. M. anni 1604. w sobie opiéwa; słobody zaś: Kozar nad rzeką Ostrem, Rżawiec, Zawosycze nad Trubiesem, miasteczka także sioła: Jarosławkę, Sumpołki, Mokrec, Kalete, Suchinia, Domanów, Hadenowszczyznę, między rzeką Desną a rzeczką Smolanką, nad jeziorami, Przyhał y Żydowka nazwanemi, leżącą. Dali też nam sprawę starsi poddani y bojarowie, iż Swietilnów y Ruda, która swieżo przed lat kilką na gruncie Ostrskim zasiadła, zdawna do starostwa Ostrskiego należy, co się werifikuje naprzód decretem zwyż pomienionym świętey pamięci króla Kazimirza, a potym inwentarzem authentycznym anni 1594; o który to Swiętylnów y Rudę, litispendentia na seymie, między panem Zacharyarzem Jałowickim, stolnikem Kijowskim, a panem Aksakiem, sędzią ziemskim Kijowskim zawisła, jako się to z dekretu jego krolewskiey mości seymowego, w roku 1625 uczynionego, pokazuje.

Co się tknie Rożnów y Zdymirki, y o tycheśmy z ludzi starych wiadomość wzięli, że zdawna do zamku Ostrskiego należały, jako się to verificuie decretem ś. pamięci króla Kazimirza y rewisią anni 1550; o które Rożny także y Zdymirkę litispendentia na seymiee, jako y na Swietylnów, co się werificuje dekretem seymowym roku 1625.

Co się tknie zaś inszych uroczysk y horodyszcz, które są po lasach y dombrowach, y błotach na gruncie starostwa tego, tych jest bardzo wiele, które pewnych swych nazwisk nie mają, których i my trudno opisać mamy, jednak, abyśmy w tym woli i roskazaniu jego krolewskiej mości dosyć uczynili, opisanie granic starostwa tego, iako zdawna w sobie było, z wielką pilnością wzieliśmy przed się; i naprzód wzieliśmy od tego miejsca, gdzie się ściana wsi Lutawy, dziedziczney pana Teodora Proskury Suszczańskiego, pisarza ziemskiego kijowskiego, i pana Ierzego Jasińskiego z gruntem wsi Koropia jego mości xiędza biskupa Kijewskiego y kapituły jego schodzi u rzeki Desny, przytykając do ściany starostwa Ostrskiego. Że tedy wieś Lutawa z grun-

tami swemi, po tey stronie rzeki Desny, na której stronie siedzi, ustawa, co y sam dzidzic, pan Jerzy Jasiński, przed nami oczewisto przyznał, tedy poddani starostwa Ostrskiego pokazowali granicę swą rzeką Desną, aż do tego miejsca, gdzie jezioro Żydowo albo Żydowka z rzeki Desny wychodzi, a w nie rzeczka Smolanka wpada, która jest granicą między xięstwem Czerniechowskim, a starostwem Ostrskim, którą to possessyą y granicę starostwa Ostrskiego wywodząc, producowali naprzód bojarowie Ostrscy list pana Ławryna Zajączkowskiego, rewizora J. K. M., za pieczęcią i podpisem jego de data w Ostrzu, die 21 Novembris, 1560, ktorym listem dawa grunt pewny, Łukarzewski nazwany, Birlikom, bojarom Ostrskim, a ten grunt za rzeką Desną leży, na który grunt approbacyą J. K. M., de data w Wilnie, die 29 Januarii, anno 1602, pokazali. Pokazali do tego daninę od pana Ławryna Ratomskiego, starosty Ostrskiego, na Olbien, Wojciechowi Hrehorowiczowi daną, który Olbien siedzi nad rzeką Desną, wedle tego gruntu Łukarzewskiego. Pokazali daninę Wojciecha Baranowskiego od pana Ławryna Ratomskiego, starosty Ostrskiego, na Machnicę, de data 5 Februarii, 1587, która także nad Desną wedle Olbien leży. Pokazali i list pana Michała Ratomskiego, starosty Ostrskiego, krórym dawa dwie jeziorza nad rzeką Desną, wedle gruntu Machnicy leżące, Jaroszowi Bronowickiemu, pod datą die 30 Martii, 1612. Pokazali y daninę pana Michała Ratomskiego, starosty Ostrskiego, Jerżemu Orłowskiemu y Jurkowi Bielikowi na Hadenowszczyznę, która leży wedle gruntu Machnicy, między rzekę Desną, a rzeczką Smolanką, pod datą dnia 30 Marca, 1612. Pokazali y inwentarz autentyczny ze skarbu jego krolewskiej mości, pod datą anni 1626, w którym dworzanie J. K. M. Hadenowszczyznę podawając w possessyą teraźniejszemu panu staroście Ostrskiemu, według przywileju tego, de data die 12 Aprilis, 1626. Pokazali przytym autentyczną rewizyą anni 1550 z skarbu jego krolewskiey mości natenczas spisaną, gdy jeszcze Ostrz do W. X. Litewskiego należał, w którei wyraźnie pisze, iż rzeczka Smolanka jest granicą między starostwem Ostrskim a xięstwem Czernichowskim. Pokazali na ostatek przywiley z metryki I. K. M. wyjęty na Morawisk xiędzu

biskupowi Kijowskiemu y capitule iego od J. K. M. pod datą w Warszawie, dnia 13 Novembra, 1611, służący, w którym piszą, iż Morawisk na gruncie Koropskim in anno 1594 przez Moskwę zasadzony; że tedy Korop po tey stronie rzeki Desny siedzi, gdzie i Morawisk, a nie po tey, gdzie Ostrz y Hadenowszczyzna, tedy też Korop gruntami swemi rzeki Desny na stronę Ostrską przechodzić nie ma, iako y Morawisk, gdyż y za Moskwy, kiedy Morawisk trzymała, na te stronę Desny ku Hadenowszczyznie aż do Smolanki nie przechadzono.

Wywiodszy tedy to, że, począwszy od Lutawy, granice stare Ostrskie idą rzeką Desną aż do rzeki Smolanki, wywodzili i to, iż granica Ostrska idzie rzeczką Smolanką aż do rzeki Ostrza i rzeką Ostrzem wniz aż do ujścia rzeczki Dziewice w rzekę Ostrz y potym rzeczką Dziewicą aż do wierzchowiny tey rzeczki powyż Mohiły Łusty, a od wierzchowiny rzeczki Dziewice, do którey dolną dombrową rogiem przyciągnęła, aż do Jwanickiego rogu, przy którym jest Płoski kurhan. Wywodzili tedy possessyą z traktu tego rożnemi dispositiami gruntów w tym trakcie, do rzeczki Smolanki przytykające; y naprzód pokazali przywiley J. K. M. Jermole Chodkiewiczu na Kozar, de data w Krakowie dnia 26 miesiąca Junii, w roku 1595 dany. Pokazali consens J. K, M. na ustąpienie Kozaru przez pana starostę Ostrskiego, na osobę pana Ławryna Piasoczyńskiego, pod datą w Warszawie, dnia 19 miesiąca Marca, roku 1603 dany. Produkowali przywilej J. K. M. Fłoryanowi Oleszkowi, de data w Warszawie, dnia 19 miesiąca Marca, roku 1611 na Kozar dany. Pokazali y dekret J. K. M. na relaciach między panem Oleszkiem a Ostrzany o ten Kozar de actu die 14 Martii 1614, w których obudwu przywilejach y dekretach te circumferentią gruntów do Kozaru opisują, która rzeczki Smolanki dotyka. Pokazali przywilej J. K. M. Chomie Kurcewiczowi na grunt Ukoł nazwany, de data w Warszawie, dnia 9 miesiąca Lipca, 1597 dany, na ktorym gruncie teraz Kobysdź osadzona, w którym to przywileju także circumferentia gruntów, które rzeczki Smolanki dochodzą, opisana. Pokazali i rewizyą anni 1550, z którey się jaśnie pokazuje, iż Kozar, który leży nad rzeką Ostrzem, do Ostrza trzymano. Poka-

zali y rożne daniny od przeszłych starostów Ostrskich bojarom y poddanym Ostrskim na grunty, które także nad samą Smolanką siedzą. Naprzod pokazali daninę na Heklin bojarom Ostrskim, Horbodzie i Deszkowiczowi daną; pokazali i daninę na Mryn, bojarom Ostrskim, Siemionu i Jwanu Hyrom daną. Pokazali potym dekret J. K. M., de data 14 Martii, 1614, między panem Oleszkiem a bojary y mieszczany Ostrskiemi o Nosowkę. Pokazali y daniny przeszłych starostow Ostrskich na grunty około Hosowki, rożnym bojarom Ostrskim: Pierwszą od Michała Ratomskiego, starosty Ostrskiego, Pawłowi Sieredzie, bojarzynowi Ostrskiemu, pod datą 13 Iunii, 1594; drugą Piotrowi Szecnikowicu, dnia 30 Decembris, 1594; trzecią Siemionu Seredzie, 18 Marca, 1595; czwartą Jurku Bieliku, 12 Iunii, 1596. Pokazali y dekret z cancellariey W. X. Lites. św. pamięci króla Kazimierza, którym Hosow do Ostrza przysądza. Co y commissarze, z seymu, na porządne spisanie dóbr xięstwa Siewierskiego zesłani, w attestatiey swey, de data w Morawisku, dnia 15 miesiąca Kwietnia, roku 1620, przyznali. Pokazali potym list Ławryna Ratomskiego, starosty Ostrskiego, pod datą w Ostrzu, dnia 4 Marca, 1580, którym listem dawa Dziewicę Romanowi Tołkaczowi. Na ostatek produkowali inventarz anni 1594, w którym między powinnościami bojar Ostrskich opisuje, iż mają straż przeieżdżać na granicy u Płoskiego kurchana, wierzch Dziewice. Wywiodszy tedy ściany tey granice, począwszy od rzeczki Smolanki, rzeki Ostrza, rzeczki Dziewice, aż do Płoskiego kurhana prowadzili dalszą granicę od Płoskiego kurhana, aż do rzeki Desny, to jest, począwszy od Płoskiego kurhana y Jwanickiego rogu, prowadzieli Jwanicką dąbrową do uścia rzeki Zwidowca, w rzeczkę Supoy, rzęką Supoiem w gorę aż do Wołotowey mohiły, ktora leży na wierzchowinie rzeki Supoja, na stronie brzegu starostwa Ostrskiego; a od Wołotowey mohiły aż do rzeczki Hiedry, gdzie Łysa Dolina do rzeczki Hiedry przychodzi, a od tego miejsca, gdzie Łysa Dolina w rzeczkę Hiedrę wpada, do wierzchowiny rzeczki Basanki, od wierchowiny rzeczki Basanki na niz rzeczką Basanką aż w rzeczkę Smierdziowkę, rzeczką Smierdziowką na niz, aż w rzeczkę Trubies, rzeczką Trubiesem na

niz, aż do uścia rzeczki Płoskiey Rudy w Trubies, rzeczką Płoską Rudą w gorę idąc, aż do błota, Miłotycze nazwanego, którego się to ta rzeczka Płoska Ruda z błota Miłotycze zaczęła, a ztamtąd wprost przez Dąmbrowę, aż do wielkiego błota, Izbrod nazwanego, w tym miejscu, gdzie szlak, albo gościniec, z Kijowa do wsi Rożnów idący, to błoto przechodzi, a od tego miejsca, tym błotem wielkim, w gorę, ku Horodyszczu, Rożny nazwanym, nad tym błotem leżącym, idąc aż do tego miejsca, gdzie się woda z tego wielkiego błota strumieniem do Spasowego ieziora ciągnie, a potym tym Spasowym ieziorem w rzekę Desnę, które to Spasowe iezioro między Rożnami a Puchową słobodą graniczy, którego wszystkiego tractu po tey stronie rzeki Desny, wzywż opisanego, przy wyżey opisanych listownych y prawnych documentach, że własna to jest granica starostwa Ostrskiego y że byli w używaniu tych gruntów bojarowie, mieszczanie y poddani starostwa Ostrskiego, stawili osób sposrodka siebie dwudziestu czterech y prosili, abyśmy ich do oddania przysięgi na własność y używanie tych gruntów przypuścili. My jednak, rewizorowie, patrząc na tak jasne rewisye y inwentarze skarbu J. K. M., patrząc na stare disposycye y daniny starostów Ostrskich, patrząc y na dawne possessye bojar, mieszczan, y poddanych starostwa Ostrskiego, od słuchania ich przysięgi supersedowaliśmy.

Na drugiey stronie rzeki Desny są: wieś Żukiny, na ktore sobie panowie Żukińscy prawo dziedziczne przywłaszczają. Jest wieś Bodenkowice y wieś Wypołzów, wsi zdawna do starostwa Ostrskiego należące, które na ten czas od J. K. M. pan Jałowicki, stolnik Kijowski, prawem dożywotniem trzyma; te obiedwie wsi nad rzeką Desną wedle siebie siedzą, po jedneyże stronie rzeki, ktorych wsi granice za niestanowieniem się tych poddanych przed nami nie są opisane. Te tedy stateczną wiadomość o dawnych granicach starostwa Ostrskiego wziąwszy y one doskonale opisawszy, do trzeciego punctu commissyey przystąpiliśmy.

P u n c t t r z e c i. O daninach, od starost Ostrskich poddanym starostwa tego poczynionych, decysią uczynić.

W tym punkcie wezwaliśmy naprzod ludzi służałych, którzy dobra w tym starostwie pod juryzdykcyą zamkową trzymają y pytaliśmy ich, ieśli jakie prawa od jego krolewskiej mości albo starostów przeszłych na te dobra mają? Z ktorych powiedzieli jedni, że praw żadnych nie mamy, ale to z łaski panow starostow trzymamy. Drudzy powiedzieli, żeśmy to u innych sąmsiad pokupili y zatem prawem trzymamy, iako y drudzy sąmsiedzi nasi w starostwie tym. Niektórzy też prawa swe, które są w opisaniu granic wyrażone, pokładali. Przywołaliśmy potem i bojar, ktorzy pytani od nas o prawa swe, jedni powiedzieli: że to grunty nasze z przodków swych trzymamy, na co też daniny pokazali, które są opisane w opisaniu granic. Drudzy powiedzieli: że za takim prawem trzymamy, za jakim ci siedzieli, cośmy od nich podostawali.

Przywołaliśmy potym y mieszczan, także i inszych poddanych, którzy listami tylko prywatnemi przeszłego y teraźniejszego pana starosty na wolność swą, jedni od lat 20, drudzy mniey, zaszczycali się; nie mogąc się tedy z nich więcey informować, do czwartego punctu commissyej naszey przystąpiliśmy.

Czwarty punct: stateczną decisią i porządek o powinnościach, jakie którzy poddani oddawać będą. O bezpieczeństwie zamkowym.

Naprzod wzieliśmy przed się dla doskonalszey w tym punkcie informaciey inwentarze y rewizye dawne y włożyliśmy to władzą J. K. M. y rzeczypospolitey na pana starostę, teraz y napotym będacego, aby tego zamku, gdy mu się trafi odieżdżać, tak odjeżdżał—y takiego na miejscu swym namiestnika zostawiał, ktoryby miejsca tego przystojnie strzedz umiał, to jest, aby okopy, baszty, wały, częstokoły dobrze naprawne y opatrzone były, przestrzegając tego, aby to ci wszyscy naprawowali, na których to tak inwentarze dawne, a mianowicie anni 1594, iako y dekret J. K. M. anni 1627 włożył.

Do tego włożyliśmy i to na pana starostę, teraz y napotym będącego, aby, podług ordinatiey panów lustratorów, prochu y kul do zamku co rok przysposabiał y armatę wszystkę porządną miał, iako miejsca tego potrzeba niesie. A dla lepszego porządku w mieście woyta y setnika ma zawsze pan starosta podług dekretu J. K. M., w roku

1604 uczynionego, podawać; na których gdyby się kto z mieszczan y poddanych porwał słowy, ma winę kop dziesięć litewskich zapłacić. A jeśliby y ręką się porwał, na gardle ma bydź karany. Do tego postanawiamy horodniczego zamkowego, ktory we wszystkim panu staroście abo namiestnikowi jego posłuszny bydź ma. A ten horodniczy o porządku strzelby zamkowej zawidować ma, a do armaty jeden klucz ma bydź u horodniczego, drugi u wojta. A iż prowizyey na horodniczego nie ma zkąd inąd ukazać, przeto wkładamy to na wszystkich, do przysądu zamku Ostrskiego przynależących, aby na prowizyą horodniczemu, dokąd lepszey prowizyey mieć nie będzie, z dymu po puł ośmaczki żyta na rok dawali, a ktorzy pasznie nie robią, tedy po 4 grosze polskich z dymu na rok dadzą. Do tego postanawiamy, aby puszkarzom na poprawę armaty y rewizyą ich składali co rok, każdy z dymu po pół ośmaczki żyta, a który pasznie nie mają, po groszy cztery polskich.

Do tego postanawiamy, aby każdy, co pasie, co rok z pary wołów na przyczynienie armaty y prochów dawał po groszy polskich 4, a ci, co pasznie nie mają, po groszy polskich dwa.

Do tego, iż baczymy bydź potrzebną straż ustawiczną placową w zamku; dla tego postanawiamy ich dwu, dla ktorych prowizya ma bydź z każdey kleci, która kolwiek jest w zamku, po pół złotego na rok. Do tego postanawiamy popis, aby wszyscy, tak służali bojarowie, mieszczanie y poddani porządnie, na koniech dobrych, z orężem, do boju należącym, według powinności swych, każdy co kwartał przed starostą, albo podstarościm jego odprawowali, pod winą 10 kop groszy litewskich.

O powinnościach ludzi służałych: Co się tknie powinności ludzi służałych, te opisane są w inwentarzu anni 1594; które takie są; iż przy panu staroście Ostrskim, albo przy podstarościm przeciwko każdemu nieprzyjacielowi J. K. M. na dobrych koniach y z dobrym orężem, do boju należącym, iezdzić; w zamku jego krolewskiey mości Ostrskim czasu niebezpieczności wszelkiey bydź y bronić go do gardł swych powinni; za nieprzyjacielem J. K. M., za roska-

zaniem pana starościnym albo podstarościego, gonić; pana starostę za 12 mil od Ostrza potykać, y, gdy z Ostrza jachać będzie, także daleko prowadzić, będzieli na to wola y rozkazanie pana staroście, powinni są; y z listami pana starościnemi i też do pana starosty pisanemi ieździć mają i powinni są. Każdy z nich ma mieć samopał w domu, a do każdego samopału po trzy kopy kul y trzech funtach prochu. A gdzieby się trafiło panu staroście którego z służałych w daleką drogę, dalei nad mil 12, z listami posyłać, tedy na drogę ma im dawać po 4 grosze na mile, tam y sam rachując. Ażeby też zwierzchność zamkowa miała przystojne poszanowanie, y posłuszeństwo y bezpieczeństwo iey obwarowane było, postanawiamy to, iż, gdyby się który z służałych słowem nieprzystojnem na podstarościego porwać się śmiał, aby winy dziesięć kop litewskich na pana starostę zapłacił, a ieśliby się ręką targnął, tedy takowy każdy od majętności y dóbr dzierżawy swey w tem starostwie odpadać ma. A w sprawach wszelakich y krzywdach, tak sami między sobą, jako i z inszemi, iakiemi kolwiek osobami, w tem starostwie będącemi, jurisdykcyey i przysądowi zamku Ostrskiego podlegać mają y wszelakie wyroki na kary zamkowe ponosić będą powinni pod winą 10 kóp groszy litewskich. Wału, okopów y parkanu każdy podług proporcyi gruntu, którego zażywa, poprawować ma.

O powinnościach bojarskich. Co się tknie powinności bojarskich, te także w inwentarzu anni 1594 takie się znajdują: iż przy panu staroście Ostrskim, albo przy podstarościm, przeciwko każdemu nieprzyjacielowi J. K. M. ieździć na dobrych koniach y z dobrym orężem, do boju należącym, slak na pewnych miejscąch, to jest: w wierzchu Dziewice, u Płoskiego kurhana przejeżdżać; do Kijowa, na wywiedanie strony niebezpieczności od nieprzyjaciela, y do Czerniechowa za granice, czasu przymierza, za pisaniem pana starościnym albo podctarościego, iezdzić; y w pogonią za nieprzyjacielem J. K. M., na straż koło miasta y koło zamku na koniach y pieszo czasu niebezpieczeństwa, jako tego potrzeba ukaże, powinni. Do tego straż zamkową y wodną zdawna powinni.

Co się tknie porządku koło obrony zamku, w tym taki porządek zachować mają, iako y ludzie służali, to jest: każdy z nich ma mieć samopał w domu, a do każdego samopału po trzy kopy kul y po trzech funtach prochu mieć powinni. Wałów, okopów y parkanów, tak około zamku, iako i miasta, także podług inwentarza anni 1594, powinni poprawować.

O powinnościach mieszczan y inszych poddanych starostwa Ostrskiego. Co się tknie mieszczan y inszych poddanych, którzy praw żadnych nie mają, na tych tę pierwszą powinność kładziemy, aby wały, baszty, częstokoły koło miasta y zamku, podług dawnego zwyczaju y potrzeby, naprawowali, pod winą dziesięci kóp litewskich, także szarwarki do grobel, mostów, młynów, wywożenia drzewa na potrzebę zamkową, aby odprawowali, podług decretu J. K. M. in anno 1604, a to pod winą kóp 10 litewskich. Każdy dla obrony miasta y zamku ma mieć samopał porządny, trzy kopy kul, y trzy funty prochu. Straż, czasu niebezpieczeństwa od nieprzyjaciela, podług uważenia pana starosty, albo podstarościego jego, aby porządnie odprawowali, miasta y zamku J. K. M. mocno bronili pod garłem. W karczmach gorzałczanych y miodowych aby panu staroście żadney przeszkody nie czynili, pod winą diesięciu kóp litewskich. Podwoysky, który na posłudze zamkowey y mieyskiey jest ustawicznie, a prowizyey żadney nie ma, tedy po groszu z dymu każdego na rok dawać mają, a pan starosta onemu switę na rok dawać ma. A ktory by się kolwiek z nich na horodniczego, setnika, woyta porwał słowy nieprzystojnemi, ma winę zapłacić, a ktoby uderzył, surowie ma bydź karany. A ktoby się rzucił na podstarościego, na gardle ma bydź karany.

Ordynacya niektorych spraw, do porządku dobrego należących. Przedaży wszystkich gruntów, tak bojarskich, miejskich y chłopskich przed podstarościm przyznawane bydź mają y w xięgi zamkowe wpisowane, ażeby się te przedaży z jaką ujmą powinności zamkowych nie działy, tedy na nie potwierdzenie pana starościne następować ma. Zboża wszelakie, także y żywność nie pokąt-

nie, ale na rynku tak bojarowie, iako y mieszczanie y poddani przedawać mają, pod winą.

Pobory podług dekretów J. K. M. wszyscy do podstarościego albo namiestnika jego oddawać powinni.

Porub albo składki bojarowie z mieszczany rowno ponosić mają, ponieważ gruntów starostwa tego wszyscy zażywają. Które to poruby takim sposobem mają bydź składane: kiedy się trafi składka — z pary wołów po złotemu jednemu, tedy też ci, co większemi handlują towarami, mają przykładać po złotemu jednemu, rzemiesnicy po pół złotego, a ci, co bez pasznie y rzemiosła, po groszy polskich sześci, y tak, według propositiey, mniey albo więcej. Komorę swoją aby każdy służały bojarzyn y mieszczanin miał w zamku y pod czas niebezpieczeństwa aby każdy w komorze swoiey sposobioną żywność, mąkę, włokno y insze potrzeby.

Ktoby nie stawał za nakazem podstarościego do wieczorney godziny, ten rzecz samę traci. Służały bojarzyn y mieszczanin, żaden z nich nie powinien ani gorzałki palić, ani miodu sycić, ani piwa warzyć bez pozwolenia y wiadomości pana starosty albo arendarza jego.

O prowentach starościnych. Przystępując, według listu J. K. M. rewizorskiego o opatrzeniu prowisiey staroście Ostrskiemu, wzieliśmy przed się rewizią y inwentarze dawne z mieszczan też Ostrskich y poddanych Omelianowego futora, z których tegośmy doszli, iż prowenta starościne nie są insze, tylko te, to jest: karczmy gorzałczane, miodowe y kapczyzna piwna, młyny, uchody albo ieziora, jazy na rzece Deśnie, myto tak ziemne iako wodne, iako rewisia anni 1550 opisuje. Ryba podstępna, iako się w inwentarzu anni 1594 znajduje. Do tego czynsze, które rożnie płacą.

Podymne, owies, siano, kury, iako w sobie inwentarz roku 1626 zawiera. Które to prowenta, iż przystojnemu wychowaniu starościnemu, podług potrzeby miéjsca tego, wydołać nie mogą, a zwłaszcza, że pan starosta, podług constitutiey, w roku 1620 opisaney, na tym zamku, iako pogranicznym, podczas niebezpieczeństwa mieszkać powinien, podaliśmy mieszczanom Ostrskim y poddanym Omelianowego futora, spi-

sanie y ordynacyą naszą na oddawanie y wybieranie podatków dorocznych, podług regestru, niżey opisanego, bacząc to dobrym sumieniem naszem, że ta ordynacya nasza onym żadney ciężkości czynić nie może, ponieważ y futory wielkie mają y robót żadnych do folwarków zamkowych, których też w tem starostwie niemasz, nie oddawają, prócz podwody, ktorą, podług rewizyey anni 1550, koleyno odprawować powinni i odprawują. A ta ordynacya nasza mieszczanom Ostrskim y poddanym Omelianowego futora podana, taka jest: czynszu z pary wołów po złotemu iednemu dawać mają, owsa po ćwierci z pary wołów,—żyta po ośmace z pary wołów, pszenice po półośmaczki z pary wołów, jęczmienia po pół ośmaki z pary wołów—kur po dwoyga z dymu, jajec z dymu po dziesięć, siana po wozu iednemu z dymu, słomy po wozu iednemu z dymu, drew po dwa wozy z dymu, gęś ze dwu par wołów iedna, jałowica iedna ze dwudziestu pięci par wołów, wieprz ieden ze dwudziestu pięci par wołów, baranow czterech ze dwudziestu pięci par wołów, kadź miodu iedna ze dwudziestu pięci par wołów,—ryb słonych ze dwudziestu pięciu par wołów półbeczek ieden. A iż niektórzy wołów nie mają, a końmi paszą, tedy koń ieden ma bydź za parę wołów rachowany. Ci, co roli nie mają, a kupiectwy się bawią, którzy sudnami chodzą, maja dawać czynszu po złotych dwa, po ćwierci owsa, po wozu siana, po gęsi y po dwoygu kur. Ci zaś, co czołnami chodzą, połowice tych podatków kupieckich płacić będą, A z osobna tak ci, co sudnami, iako y ci co czołnami chodzą, na jałowice, na wieprze, na barany, na miód y na ryby równo z inszemi składać się powinni, A ci zaś, którzy ani rolę robią, ani kupiectwy się bawią, iedno zarobkiem żyją, powinni płacić czynszu po pół złotego, owsa po ośmace, po wozu siana, po kurce iedney, pod takiż podatek y skopice podlegają. A osobno wszyscy ogółem miasto ciągnienia niewodu, do którego podług rewizyey roku 1550, powinni z dymu po dwoyga drzewa do jazu wywieść. Podymnego z każdego domu powinni płacić po dwa grosze litewskich, podwodę kolejną na mil dwanaście powinni z dymu odprawować. Do grobel, mostów, młynów, szarwarkiem powinni. Ci, co bartne drzewa mają, powinien każdy z osobna po dwa

bielce miodu na rok oddać. Ci, co jary na Trubieżu i na Ostrzu mają, powinni wszyscy ogółem ryb słonych dwa półbeczki do roku oddać.

Pobory, na seymie postanowione, podług uchwały seymowey oddawać powinni.

Tę tedy ordynacyą mieszczanom Ostrskim y poddanym Omelianowego futora uczyniwszy, do Bobrownice, miasteczka do starostwa tego należącego, przyjachaliśmy, w którey Bobrownicy takeśmy ordynacyą uszynili.

Bobrownica. Naprzód, co się tknie służałych, ci na tychże powinnościach postanowieni, iako y służali przy zamku Ostrskim. Co się tknie bojarów, ci także na tych powinnościach zostali, iako i bojarowie Ostrscy. Co się zaś tknie podatków od mieszczan, te, podług regestru, niżey opisanego, raz w rok oddawać powinni: czynszu z pary wołów po złotemu iednemu, owsa po ćwierci z pary wołów, żyta po ośmace z pary wołów, pszenice po pół ośmaczki z pary wołów, kur po dwoygu z dymu, jajec z dymu po 10, siana po wozu iednemu z dymu, słomy po wozu iednemu z dymu, drew po dwa wozy z dymu, gęś ze dwu pary wołów,—pszona miara iedna ze dwudziestu pięciu par wołów, jałowica iedna ze dwudziestu pięciu par wołów, wieprz ieden ze dwudziestu pięciu par wołów, baranów czterech ze dwudziestu pięci par wołów,—kadź miodu iedna ze dwudziestu pięciu par wołów. A, iż niektórzy wołów nie mają, a końmi paszą, tedy koń ieden ma bydź za parę wołów rachowan. Ci, co role nie mają, a kupiectwem się bawią, mają dawać czynszu po złotemu, po ćwierci owsa, po wozu siana, po gęsi y po dwoyga kur, a z osobna na jałowice, na wieprze, na barany y na miód rowno z inszemi składać się powinni. A ci zaś, którzy ani rolę robią, ani kupiectwy się bawią, iedno zarobkiem żyją, powinni płacić czynszu po pół złotego, owsa po ośmace, po wozu siana, po kurce iedney i pod takiż podatek y skopicze podlegają. Podwodę kolejną na mil 12 powinni z dymu odprawować; do grobel, mostów, młynów, szarwarków powinni. Ci, co bartne drzewa mają, powinien każdy z osobna po dwa bielce miodu na rok oddać. Pobory,

na seymie postanowione, podług uchwały seymowey oddawać powinni do rąk podstarościego tameszńego.

O nowych osadach. Odprawiwszy Bobrownicę, przystąpiliśmy do nowych słobód, na grńntach starostwa tego zasadzonych, które wszystkie, od dnia dzisieyszego rachując do lat ośmi, słobody y wolności zażywać mają; a po wyściu tych lat ośmi, naprzód słoboda nowy Ostrz y Hadenowszczyzna powinności takie, iakie Ostrzanie, oddawać będą. Insze zaś słobody, iako: Siemipołki, Kaleta, Zaworycze, Domanów, Suchyno, Nowa Bobrownica, Jarosławka, Mokrec, Kozar, Rżawiec y insze, oddawać będą tak podatki, iako y mieszczanie Bobrowniccy. A, zabiegając trudnościom, które pospolicie około poddanych zwykły zachodzić, tedy nie powinien pan dzierżawca do tych słóbod przyjmować poddanych z dóbr y gruntów szlacheckich. Która to rewizia, z wskazania J. K. M. przez nas odprawiona, aby tym doskonalszy effekt swoy wzięła, odsyłamy strony obiedwie, tak pana starostę, iako y mieszczan y poddanych, dla approbaciey tey rewizyey naszey, do króla J. M., pana naszego miłościwego. Zaczym strony obiedwie cancellariey J. K. M. od dnia dzisiejszego za niedziel dwanaście termin, przez nas złożony y zachowany, mają.

A na ten czas rewizyą naszą dla lepszey wiary, rękami naszemi podpisawszy y pieczęciami przypieczętowawszy, stronom obiema wydaliśmy. Działo się w zamku J. K. M. Ostrskim, dnia, miesiąca y roku wyżey opisanego. Łukasz Witowski, podczaszy Kijowski. Alexander Wielhorski, woyski Łucki, rewizor, ręką własną. Bartłomiey Obałkowski, sekretarz J. K. M. Bartłomiey Suchodolski, pisarz skarbowy. Cui supplicationi nos benigne annuentes, praeinsertas litteras in acta cancellariae nostrae inseri mandavimus. Actum et datum Varsaviae, die XXVII mensis Martii, anno domini MDCXXIX.

Акты метрики коронной, № 177. F. 628—629, листъ 340 на оборотѣ.

XLVII.

Тарифа подымной подати Кіевскаго воеводства. 1631. Мая 3.

Року тисеча шестсотъ тридцать первого, мѣсяца мая третего дня.

На рочькахъ судовыхъ, кгродскихъ, Луцкихъ, одъ дня двадцатъ четвертого мѣсяца Априля, в року звышъналисаннымъ припалыхъ и судовъне одправовать зачатыхъ, передо мною, княземъ Павъломъ Друцъкимъ Любецкимъ, подстаростимъ Луцъкимъ, становъши очевисто урожоный его милость панъ Конъстантый Елецъ, подстолий Киевский, с протестацыею, ижъ на тотъ часъ кгродъ Киевъский вакуетъ, з велю картъ реестру, нижей вписаного, покглюзованныхъ, для вписаня до книгъ нинешныхъ кгродскихъ Луцкихъ, подалъ перъ облятамъ реестръ выбераня дванадцати поборовъ, в року тисеча шестсотъ двадцать осмомъ на сейме валнымъ Варшавъскимъ уфаленыхъ, с подписомъ руки урожоного его милости пана Валентина Плихъты, каштелъляна Равъского, маршалъка трибуналу Радомъского, о чомъ тотъ реестръ шырей въ собе маетъ, просечи, абы принятъ и до книгъ уписанъ былъ. Которого я, урядъ, для вписаня до книгъ приймуючи, передъ собою читати казалъ, и такъ се в собе писмомъ польскимъ писаный маетъ: Regestr wybierania dwunastu poborów na seymie walnem Warszawskym, w roku tysiąc sześćseth dwudziestym osmym, ufalonych. Jego mość pan Piotr Kazimiersky z Bibersztainu z maiętności swey, sioła Chwośnica: z dymów osiadłych dwu po złotych trzy, z ogrodnika złoty groszy sześć polskich; a z częśći pana Korczowskiego, którą ma w dzierżaniu swym: z dymów dwu po złotych trzy;—summy za sześć poborów złotych trzynaście groszy sześć. Jego mość pan Parfen Trypolski z maiętności, sobie od iego

mości pana Jerzego Lasoty zastawney, z sioła Zbrankowszczyzny: z dymów sześci po złotych trzy, z ogrodników sześci po złotemu y groszy sześciu polskich, z koła młynowego złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych dwadzieścia ośm groszy sześć. Tenże jego mość pan Trypolsky z majętności, sobie od iego mości pana podkomorzego Kyiewskiego zastawney, z miasteczka Rozważa, przezwanego Połozy: z dymów dziesięci po złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych trzydzieści. Tenże iego mość pan Trypolski sam od siebie y od brata swego z maiętności oyczyznych: sioła Kłoczków, Kacowszczyzny y ziemie Połoczańskiey: z ogrodnika iednego złoty ieden y groszy piętnaście, z osiadłego złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Jego mość pan Alexander Rapsztyńsky sam od siebie y od braci swey z sioła Zastawia: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników trzech po złotemu y sześciu groszy, summy za sześć poborów złotych dziesięć groszy osmnaście. Jego mość pan Adam Tysza-Bykowsky z maiętności swey miasteczka Kopaczowa y Niesczerowa według starych quitów: z dywów dziewięciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu iednemu y groszy sześci polskich,—summy za sześć poborów złotych dwadzieści dziewięć groszy dwanaście. Jego mość pan Philon Bohuszewicz Hulkiewicz z maiętności swey dziedziczney sioła Nowosiołek: z dywów dziesięciu po złotych trzy, z ogrodników cztyrech po złotemu iednemu y groszy piętnastu, z koł młynowych dwu po złotych dwa, od szewca złotych dwa, od kowala złotych dwa; z sioła Łobaczowszczyzny: z dymu iednego złotych trzy;—summy za sześć poborów złotych czterdzieści siedm. Jego mość pan Adam Kisiel z maiętności swey dzidziczney od iego mości pana Philona Bohuszewicza nabytey, z sioła Horenicz: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników trzech po złotemu y groszy piętnastu polskich,—summy za sześć poborów złotych dziesięć groszy piętnastu. Jego mość pan Szymon Pawsza z maiętności swey dziedziczney sioła Bardycz: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y groszy piętnastu polskich,—summy za sześć poborów złotych dziesięć. Jego mość pan Iakow Lemiesz z maiętności swey Korczowa nazwanego Bieżowa, z Niedibora

y Teodorowky, tak s części swey dziedziczney, iako y wiecznością od pana komornika Kyiowskiego nabytey: z dymów dwnastu po złotych trzy, z ogrodników pięciu po złotemu y groszy sześciu polskich, od koł młynowych trzech po złotych trzy, od popa złotych sześć; z sioła nowo osadzonego na groncie Nidiborskim, nazwanego Stołpni: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego złoty ieden groszy sześć polskich; z sioła Dobrynia: z ogrodnika iednego złoty ieden y sześć groszy polskich; — summy za sześć poborów złotych sześćdziesiąt dwa, groszy dwanaście. Jego mość pan Łukasz Witowski, podczaszy Kyiowsky, z maiętności zastawnych panu pisarzowi grodskiemu Kyiowskiemu, z sioła Stawku: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y groszy piętnastu, z kuł młynowych dwu po złotych sześci; z sioła Jurjewky: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego złoty y groszy sześć polskich, — summy za sześć poborów złotych trzydzieści ieden y groszy sześć. Tenże iego mość pan podczaszy z maiętności, temuż panu pisarzowi zastawney, miastecka Woytaszowky: z dymów dwu osiadłych po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y groszy piętnastu, z rzemieśnika iednego złotych trzy, — summy za sześć poborów złotych dwanaście. Jego mość pan Stephan Aksak, sędzia ziemsky Kyowsky, z maiętności swey miasta Switilnowa: z dymów rynkowych pięciu po złotych trzy, z dymów ulice Wielkiey ośmiu po groszy czterdziestu ośmiu polskich, z dymów ubogich dwudziestu dwu po groszy czterdziestu osmi polskich; z sioła Rudni: z dymów trzech po złotych trzy, z miasta Hulanik: z dymów rynkowych dziesięciu po złotych trzy, z ulice Wielkiey z dymów dwunastu po groszy czterdziestu ośmi polskich, z ulice Ubogiey z dymów czterdziestu trzech po złotemu y groszy dwu polskich, z popa y pol iego złotych sześć, z krawca złotych sześć, z kusznierza złotych sześć, z szewca złotych sześć, z kowala złotych sześć, z koł młynowych trzech po złotych dwu y groszy dwunastu polskich; z sioła Korohajowa: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu iednemu; — summy za sześć poborów złotych dwieście piętnaście groszy siedmnaście. Jego mość pan Teodor Proskura-Susczansky, pisarz ziemski Kyiowsky, z maiętnoście

swoich dziedzicznych: z Biłek: z dymów osiadłych sześciu po złotych trzy, z ogrodników dwunastu po groszy trzydzieści sześć, a z Suszczan: z dymu osiadłego iednego złotych trzy, z ogrodników trzech po groszy trzydziestu sześciu,—summy za sześć poborów złotych trzydzieście dziewięć. Tenże iego mość pan pisarz ziemsky Kyiowsky z maiętności swey zastawney, połowice Kornina: z dymów dziewięci po złotych trzy, z ogrodników dwanastu po groszy trzydziestu sześci, s koła młynowego dorocznego złotych cztery groszy piętnaście, z krawca iednego złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych czterdzieści ośm, groszy dwadzieścia siedm. Tenże iego mość pan pisarz Kiiowsky z maiętności swey Worskla: z sewruków czterech po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Tenże iego mość pan pisarz ziemsky Kyiowsky z maiętności zastawney, sioła Lutczyna: z dymów osiadłych ośmi po złotych trzy, z ogrodników czterech po groszy trzydziestu sześciu polskich,—summy za sześć poborów złotych dwadzieścia ośm groszy dwadzieścia cztyry. Tenże pan pisarz ziemsky Kyiowsky z maiętności swey dziedziczney Worobiowky: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy trzydziestu sześciu polskich,—summy za sześć poborów złotych ośm groszy dwanaście. Tenże iego mość pan pisarz ziemsky Kyiowsky z maiętności swey dziedziczney Łutany nazwaney Raygroda: z ogrodników dwu po groszy trzydzieści sześciu,—summy za sześć poborów złotych dwa groszy dwanaście. Jego mość pan Stephan Niemirzycz, podkomorzy Kyiowsky, starosta Owrucky, z maiętności swoich wszystkich dziedzicznych y nowo nabytych, mianowicie: miasteczka Czerniechowa: z dymów osiadłych szesnastu po złotych sześciu, z dymów uboższych dwudziestu po złotych dwu y groszy dwunastu polskich; z sioła Andrzeiowa: z dymów sześci po złotych sześci, z dymów uboższych dziesięciu po złotych dwu y groszy dwunastu polskich; z Krasnosiołky: z dymów trzech po złotych sześci, z ogrodników dwu po złotych dwu y groszy dwunastu; z Trokowicz: z dymów dwu po złotych sześci; z Horbasze: z dymu iednego złotych sześć, z Dewoczek: z dymu dwu po złotych sześciu; z Wysokiego: z dymów trzech po złotych sześciu; z Osnik: z dymu iednego złotych sześć; z

Szczurowey: z dymu iednego złotych sześć; z Sielenszczyzny: z dymów dwu złotych dwanaście, z Stawowa: z dymów trzech złotych ośmnaście; z Iwankowa: z dymu iednego złotych sześć; z Styrt: z dymów dwu złotych dwanaście, od rzemieśników w Czerniechowie: z szewca y z slusarza złotych dwanaście; z Chrośnice: z dymów dwu złotych dwanaście, z Szersznìów: z dymów trzech złotych ośmnaście, z Nowaków: z dymu iednego złotych sześć; z Sobolowky: z dymu iednego złotych sześć; z koł Rudnickich, Szerswiewskich dwu złotych dwudzieścia cztery, z koła młynowego złotych dwanaście; z Chotinowky: z dymów dwu złotych dwanaście; z Rychty, z ogrodnika iednego złotych dwa y groszy dwanaście polskich; z Lewkowice: z dymu iednego złotych sześć; z części wsi w Białoszyczach: z dymów dwu złotych dwanaście, z ogrodnika iednego złotych trzy; z Hroziniec: z dymów dwu złotych dwanaście, z ogrodników dwu złotych sześć; z części sioła Sinhaiów: z ogrodników sześci po złotych trzy; z Niemirowki: z ogrodników sześci po złotych trzy; z Chodorowszczyzny, ktore Krasnym Dworem zową, z ogrodników trzech po złotych trzy; z Domołocza: z dymu iednego osiadłego złotych sześć, z ogrodników dwu złotych sześć; z dobr nowodziedzicznych nabytych, mianowicie z sioła Hryzan: z dymów dwunastu po złotych sześci, z ogrodników czterech po złotych trzy; z Suszków: z dymów dziesięciu po złotych sześć, z ogrodników dwu po złotych trzy; z Baskak: z dymów dwunastu po złotych sześć; z Krasnego: z dymów piętnastu po złotych sześć, z ogrodników trzech po złotych trzy; z Sołodyrów: z dymów dwu po złotych sześć; z Horoszków: z dymów siedmi po złotych sześć; z miastecka Alexandropola: z dymów dziesięci po złotych sześć, z ogrodników dwu po złotych trzy, z popów dwu, z Alexandropola y Hręzan, po złotych dwunastu, od rzemieśników pięciu: kuśnierza, szewca, ganczarzów dwu y kotlarza po złotych dwunastu, od koł dwu młynowych dorocznych po złotych dwunastu, od koła wieszniaka złotych sześć; a z inszych dóbr—Norzynskich, Łuhynskich nowonabytych, to iest z miasta Norzynska: z dymów ośmnastu po złotych sześć; z miasta Łuhina: z dymów dwunastu po złotych sześć; z sioł starych, do tych miast należących, to

iest z sioła Chayczey: z dymów dziesięciu po złotych sześci; z sioła Bondarów: z dymów ośmi po złotych sześć, z ogrodników czterech po złotych dwa y groszy dwunastu polskich, z kół Rudnickich trzech po złotych dwadzieścia cztyry, z rudników trzech—węglarza, kowala, płokarza, człowieków sześć, po złotych cztyry y groszy dwadzieścia cztyry polskich, z popów dwu po złotych dwunastu, z sioł nowoosadzonych: Kremney y Hłuchowey: z dymów pięciu po złotych sześć; z Sałów: z dymu iednego złotych sześć; z sioła Łuhinek: z dymów czterech po złotych sześć; z miasteczka Zubrynki: z dymów sześciu po złotych sześć; z Horoszeczków: z dymów trzech po złotych sześć; z sioła Poromeszney: z dymów dwu złotych dwanaście, z ogrodników trzech po złotych sześć; z sioła Czykirów: z dymów ośmi po złotych sześć, z ogrodników dwu złotych sześć;—summy za sześć poborów złotych ośmseth sześćdziesiąt y trzy y groszy trzy. Tenże iego mość pan podkomorzy Kyiowsky z miasta iego królewskiey mości Owrucza, a starostwa swego, tak z miesczan, kuniczników, ogrodników, podsusiedków, rzemiesników, iako też y z bojar, do tego miasta należących, oddał summę złotych dwanaście seth; a z miasteczka, do tego starostwa należącego, nazwanego Michayłowa alias Łopania,—złotycch trzysta;—summy za sześć poborów złotych siedmset pięćdziesiąt. Jego mość pan Stanisław Wielam z maiętności swey sioła Rudnik: z dymów trzech po złotych trzy, z dymów ogrodnickich dwu po złotych dwu,—summy za sześć poborów złotych iedynaście. Jego mość pan Stanisław Rykalsky z maiętności swey sioła Sobolowky, przezwanego Matkowsczyzny: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora,—summy za sześć poborów złotych cztyry groszy piętnaście. Jego mość pan Jan Łoybarewicz-Mirowicky z maiętności, sobie od panów Tyszow zastawney, sioła Skotczyscz: z dymów cztyrech po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora złotego,—summy za sześć poborów złotych szesnaście groszy piętnaście. Jch moście panowie Adam i Ieremiasz Tyszowie-Bykowscy z maiętnoście swych dziedzicznych: z miasta Chodorkowa: z dymów osiadłych dwudziestu po złotyeh trzy, z uboższych dymów dziesięciu po złotych pułtora, z uboższych chałup dwudziestu po groszy piętnastu, z kół mły-

nowych dwu po złotych sześć, od szewców dwu po złotych sześć, od kowala złotych sześć; z sioła Bolaczowa: z dymów osiadłych cztyrech po złotych trzy, z ogrodników pięciu po pułtora; z sioła Wzdwiżenia: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; z miasteczka Wili: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora;—summy za sześć poborów złotych sto sześćdziesiąt. Jego mość pan Jan Strybyl z maiętności swey dziedziczney, to jest z sioła Kamiennego Brodu: z dymu iednego osiadłego złotych trzy, a z ogrodników trzech po złotemu y groszy sześć polskich; a ze wsi Bułhaków: z dymów trzech złotych dziesięć, a z ogrodników dwu złotych dwa y groszy dwanaście; z nowoosiadłey słobodki, miasteczka Nowych Bułhaków: z osiadłych dymów trzech złotych dziesięć, z ogrodników cztyrech złotych cztyry y groszy dwadzieścia cztyry, z ubogich chałup dwu złoty y groszy sześć;—summy za sześć poborów złotych trzydzieści trzy. W Bogu wielebny ociec Seraphion Biłsky ihumen, y wszystka capituła czerncy manastyra ś. Nikoły Pustyńskiego Kyiowskiego z maiętności manasterskich, z sioła Szepelicz: z osiadłych dymów dziesięciu; z Saików: z osiadłych dymów dwu; z Dronów: z dymu iednego, z ogrodnika iednego; z Worochobowicz: z ogrodników pięciu; z Owruczego: z dymów trzech, z ogrodników dwu; z Zubkowicz: z ogrodników trzech, z osiadłych cztyrech; z Litkowa: z osiadłych dwu; z Hwozdowa: z osiadłych sześciu, z ogrodników pięciu; Kniczycze, Kowalin y Dewicz Lesok od nieprzyjaciela krzyża świętego spustoszone; w Deśnie: z osiadłego iednego, z ogrodnika iednego; z Hatnego: z ogrodników dwu; z Borsczowa: z ogrodników dwu; z Humielewsczyzny przezwanego Trostianky: z osiadłego iednego, z ogrodników dwu; z Prohudyna: z ogrodników dwu; z Kononczy: z ogrodnika iednego; z gruntu nieosiadłego Białobereczkiego groszy czterdzieści; z gruntu Pinów także nieosiadłego groszy czterdzieści; z gruntu nieosiadłego Huczkowa groszy czterdzieści; z gruntu nieosiadłego Klimentińskiego groszy czterdzieści; z młynów cztyrech dorocznich: Szepelickiego, Borsczowskiego, z Hwozdowa, z Darniczy—z każdego młyna po groszy czterdziestu połskich; z komor manasterskich w mieście Kyiowie trzech po

złotych sześć, a z placów dwu po złotych trzy;—summy za sześć poborów złotych sto pięćdziesiąt. Pan Adam Pilipowsky z sioła Kalenikowsczyzny: z dymu iednego złotych sześć, a z sioła Skomorochów: z pułdymu złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych cztyry groszy piętnaście. Pan Iwan Pilipowsky z maiętności swey, Nowych Pilipowicz: z dymu iednego złotych sześć,—summy za sześć poborów złotych sześć. Panowie Mikołay y Iwan Kiewliczowie-Brażynscy z części swey w siele Korczowie, przezwaney Stepczycz: z ogrodnika iednego,—summy za sześć poborów złoty ieden groszy sześć. Panowie Hrehory y Paweł Sczeniewscy z maiętności swey oyczystey sioła Sczeniowa: z ogrodników dwu złotych sześć,—summy za sześć poborów złotych sześć. Jego mość pan Philon Woronicz z maiętności swey dziedzicznych z miasteczka na starey wsi Szumsku nowoosadzonego Szumska: z dymów ośmi po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, z bojarów dwu po złotych sześciu; z sioła Wolice: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika złotych pułtora;—summy za sześć poborów złotych czterdzieści trzy groszy piętnaście. Jego mość pan Piotr Strybyl, woysky Kyiowsky, z maiętności swey Studeney Wody: z dymu iednego złotych sześć, z ogrodnika iednego złotych dwa y groszy dwanaście polskich; a z nowey osady na tymże gruncie Studenowodskym z sioła Horodyscza: z dymu iednego złotych sześć; z Tałałaiowsczyzny przezwaney Czebensczyzny: z dymu iednego złotych sześć; z sioła Woropaiowa: z dymów siedmi po złotych sześć, z ogrodników sześci po złotych dwu y groszy dwunastu; z części sioła Sczeniowa nazwanego Zabrodzia: z dymu iednego złotych sześć; a z maiętności, sobie zastawney, Torczyna: z dymów dwu złotych dwanaście;—summy za sześć poborów złotych czterdzieści siedm groszy dwanaście. Jego mość pan Jan Włotkowsky y iey mość pani Zophia Telefusowna, małżonkowie, z maiętności, sobie zastawney od iey mości paniey Wilenskiey, sioła Makarowky: z dymów czterech złotych dwanaście, z ogrodników dwu złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych piętnaście. Jego mość pan Teodor Woronicz z maiętności swey dziedziczney z miasteczka Troianowky: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika iednego gro-

szy dwadzieścia cztyry polskich, z popa złotych cztery; z połowice koł Rudnickich złotych dwanaście, według starych quitów z koła mącznego iednego złotych trzy groszy sześć,--summy za sześć poborów złotych dwadzieścia sześć. Jego mość pan Mikołay Obodensky z maiętności swey dziedziczney miasteczka Troianowky, z części swey: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika iednego groszy dwadzieścia cztyry polskich, z popa złotych cztyry; a z połowice koł Rudnickich złotych dwanaście, według starych quitów z koła młynowego mącznego złotych trzy groszy sześć polskich;—summy za sześć poborów złotych dwadzieścia sześć. Potomkowie zeszłego niebosczyka pana Teodora Trypolskiego z maiętności, sobie zastawney od iego mości pana Stephana Niemirzycza, podkomorzego ziemie Kyiowskiey, starosty Owruckiego, miasteczka Mobilney: z dymów dwunastu po złotych trzy, od kowala, od szewca y od popa po złotych sześć, z koł młynowych dwu po złotych sześć,—summy za sześć poborów złotych sześćdziesiąt sześć. Ciż potomkowie zeszłego pana Trypolskiego z maiętności, sobie od tegoż pana podkomorzego zastawney, sioła Putiłowicz y Zerenicz: z dymów piętnastu po złotych trzy,--summy za sześć poborów złotych czterdzieści pięć. Ciż potomkowie pomienionego niebosczyka pana Trypolskiego z maiętności swych, od pana podkomorzego Kyiowskiego zastawnych, sioła Krasney Włoky: z dymów cztyrech po złotych trzech, a z Dewlina: z dymów trzech po złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych dwanaście. Wysz pomienieni potomkowie pana Teodora Trypolskiego z maiętności swey oyczystey sioła Bogdanowszczyzny, Czernichowiec y Mameża: z ogrodników pięciu po groszy dwudziestu y czterech polskich,—summy za sześć poborów złotych cztyry. Pan Jakub Zajęczynsky z maiętności swey Hładkowskiey: z dymu iednego złotych trzy, a z ogrodnika iednego złotych pułtora,—summy za sześć poborów złotych cztyry groszy piętnaście. Pan Andrzey Łarionowicz Redczycz z maiętności swey Jerlikowskiey y Tenetiłowskiey: z ogrodników dwu po złotemu iednemu y groszy sześci polskich,—summy za sześć poborów złotych dwa groszy dwanaście. Jego mość pan Daniel Strybyl z maiętności swey sioła Pilipowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników cztyrech

po złotemu iednemu y groszy sześć polskich; z Boręczowa: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y groszy pięć polskich,—summy za sześć poborów złotych dwadzieścia dwa groszy sześć. Jego mość pan Alexander Sołthan z maiętności swey zastawney sioła Kniażycz: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, od koła młynowego iednego złotych trzy; z sioła Zaborza: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego pułtora złotego,—summy za sześć poborów złotych szesnaście groszy piętnaście. Pan Sczęsny Swiacky z części swey kupney w groncie Hubarewskim: z połogrodnika, y z części dworzyska w mieście Owruczem po groszy trzy,—summy za sześć poborów groszy ośmnaście. Jego mość pan Paweł Łochowsky z maiętności, w woiewodstwie Kyiowskim leżącey, z dzierżawy swey miasteczka Boryspola: z dymów rynkowych dziesięciu po złotemu y groszy sześć, z dymów ulicznych dwudziestu po groszy dwadzieścia cztyry polskich, z nędznych chałup czterdziestu po groszy ośmnaście polskich, od popa, krawca, kusnierza y szewca po złotych trzy; z miasteczka Baryszowa: z dymów rynkowych dwudziestu po groszy czterdziestu ośmi, z dymów ulicznych czterdziestu po złotemu y groszy dwu, z nędznych chałup trzydziestu po groszy ośmnaście polskich, od popa, szewca, slosarza po złotych trzy, z ogrodników ubogich, co z wymłocka żyją, dwudziestu—po groszy trzy,—summy za sześć poborów złotych sto sześćdziesiąt dziewięć groszy dwadzieścia. Pan Stanisław Wigura, klucznik y horodniczy Kyiowsky z maiętności swey Witosłowicz: z dymu iednego osiadłego złotych trzy, z ogrodników dwu złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych sześć. Panowie Kierdanowscy, mianowicie: Ławryn, Tichno, Hrehory, Klim, z sielca Kierdanowky: z dymu iednego złotych sześć, a z koł młynowych na rzece Kotłuju złotych sześć,—summy za sześć poborów złotych sześć. Jego mość pan Sołthan Bohdan z maiętności swey dziedziczney z sioła Nozdrysza: z dymów osiadłych dwu złotych sześć, z ogrodników sześci po złotemu y sześci groszy polskich,—summy za sześć poborów złotych trzynaście groszy sześć. Xiąże iego mości Konstanty Korybut Wiszniewiecky, iako opiekun potomków zeszłego xięcia iego mości Michała

Wiszniewieckiego: z miasta Przyłuki: z dymów czterdziestu po złotych trzy, a z kol dwu młynowych po złotych sześć, od popa złotych sześć,—summy za sześć poborów złotych sto trzydzieści ośm. Pan Hrehory Czernik, tak z części swey, iako y iey mości paniey Anny Szaszkiewiczowny Michałowey Pronckowey-Dereweneckey, z maiętności swey sioła Woniajków: z dymów dwu po puł złotego, z ogrodników pięciu po groszy pięć; a z przysiołków, do tey maiętności należących, z Nowaków przezwanych Sięczyłow: z dymu iednego po groszy piętnastu, a z ogrodnika iednego groszy pięć; z sioła Mokołowny: także z dymu iednego po groszy piętnastu, z ogrodnika iednego po groszy pięciu, z koła młynowego na rzece Żerewi złotych dwa y groszy dwanaście polskich,—summy za sześć poborów złotych dwadzieścia pięć groszy dwanaście. Xiąże iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky z maiętności swey miasteczka Mandrali: z dymów cztyrech po złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych dwanaście. Tenże xiąże iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky z miasteczka, do starostwa Czerkaskiego należącego, Arkliiowa, Kropiwny, Hołtwy,—summy za sześć poborów złotych sto pięć. Jego mość pan Andrzey Łasko y pan Adam Markiewicz z maiętności swey części wsi Łasków: z ogrodników cztyrech po złotemu iednemu y groszy sześć polskich,—summy za sześć poborów złotych cztyry groszy dwadzieścia cztyry. Jey mość pani Markowa Łaskowa z maiętności swey Łaskow, Żerewa y Bołotnice,—summy za sześć poborów złotych piętnaście y groszy ośmnaście. Jego mość pan Jan Liplensky z maiętności swey nowoosiadłey, nazwaney Stephanowky słobody: z dymu iednego po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora,—summy za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Jego mość pan Hrehory Liplensky z maiętności swey sioła Liplen: z dymów pięciu po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych piętnaście. Jego mość Bohufał Olexicz z maiętności swey z połowice miasta Zołotonosze: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, z nędzney chałupy groszy dwadzieścia dwa; z sioła Antipowki: z dymów trzech po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia siedm groszy dwadzieścia dwa. Jey mość kniehyni Domon-

towa z maiętności swey miasta Domontowa: z dymów dwudziestu po złotych trzy, z ogrodników siedmi po pułtora, z koła młynowego złotych sześć,—summy za sześć poborów złoych siedmdziesiąt sześć groszy piętnaście. Jego mość pan Alexander Olexicz z maiętności, sobie od iego mości pana Krzysztofa Makarowicza zastawney, to iest z sioła Koziarycz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora; z sioła Zakala: z dymów dwu po złotych trzy; z sioła Kaczałow: z ogrodników dwu po złotych pułtora; z sioła Piaskówki: z ogrodników dwu po pułtora złotego; z sioła Drużnie: z dymu iednego złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia siedm. Jego mość pan Alexander Olexicz z maiętności swey miasteczka Piesczanej: z dymów sześciu po złotych trzy, z ogrodników pięciu po pułtora, z koła młynowego złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych trzydzieście ieden groszy piętnaście. Pan Michał Struzczynsky z maiętności swey sioła ninieiszego Dmitrowicz: z dymów trzech po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dziesięć. Pan Mikołay Bransky z części swey sioła Starosielec: z dymów cztyrech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotych trzy, z koła iednego mącznego złotych trzy, od stępnego złotych trzy,—summa za sześć poborów zlotych dwadzieścia ieden. Jego mość pan Gajewsky z maiętności, sobie od iego mości pana Krzysztofa Makarowicza zastawney, z sioła, do Makarowa należącego, Zabuianbołota: z dwu dymów po złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych półtora,—summa za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Jego mość pan Szymon Swiacky z maiętności, sobie zastawney od iey mości paniey Wilenskiey, sioła Wrytowiec: z dymów dwu po groszy piętnastu polskich, z ogrodników trzech po groszy piętnaście. Tenże pan Swiacky z maiętności, sobie prawem dożywotnym od xięcia iego mości Michała Wiszniewieckiego y małżonki iego mości służącey, miasteczka Łochwice: z dymów osiadłych sześć litewskich,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia siedm. Jego mość pan Franciszek Zdyżłowiecky z maiętności swey sioła Chalepca: z dymów dwu po złotych trzy, a z słobodki, na tymże groncie nowoosadzoney, nazwaney Skiwirowky: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodników dwu

po pułtora,— summy za sześć poborów złotych dwanaście. Xiąże iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky z maiętności potomków zeszłego niebosczyka xięcia Michała Wiszniewieckiego, miasteczka Buremla: z dymów pięciu,—summa za sześć poborów złotych piętnaście. Jaśnie wielmożny xiąże iego mość Ianusz z Ostroga Zasławsky, woiewoda Wołyńsky, z miasta iego królewskiey mości z starostwa swego Pereiasławia y futorów, do niego należących, według starych quitów,—summa za sześć poborów złotych sześćseht. Tenże xiąże iego mość pan woiewoda Wołyńsky, starosta Pereiasławsky, z miasteczka Jahotina, do starostwa Periasławskiego należącego,—summa za sześć poborów złotych sto piędziesiąt. Jego mość pan Wacław Zmiiowsky, łowczy Kyiowsky, z maiętności swoich dziedzicznych: miasteczka Karhaszyna: z dymów cztyrech osiadłych po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, z sioła Kucharów: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora;—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia dwa groszy piętnaście. Jego mość pan Ian Bałakier z maiętności swey miasteczka Bubnowa: z dymów ośmi po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia cztyry. Panowie Kiryk, Teodor, Jerzy Żuhińscy z maiętności swey sioła Zuhinia: z dymów ośmi po groszy piętnastu polskich, z ogrodników cztyrech po pułosma grosza,—snmma za sześć poborów złotych trzydzieści. Iego mość pan Ian Zawisza z maiętności, sobie od iey mości paniey Wilenskiey zastawnych, sioła Sokolca: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu iednemu y groszy sześć,—summy za sześć poborów złotych czternaście groszy dwanaście. Iego mość pan Krzystoph Sulimowsky z maiętności swey zastawney, sioła Kujłówky: z dymów osiadłych dwu po złotych trzech, z ogrodników dwu po pułtora złotego, z koła młynowego złotych sześć; z sioła Nowey Wole Markowskiey: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora złotego;—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia pięć groszy piętnaście. Iego mość pan Woyciech Sławińsky z maiętności, sobie od iego mości pana woiewody Brzeskiego zastawnney, to iest sioła Nikonowky: z dymów trzech po złotych sześć, z ogrodnika iednego złotych trzy,—summa za sześć po-

borów złotych dziesięć, groszy piętnaście. Iego mość pan Seweryn Potocky z maiętności swey, wiecznością kupioney, sioła Skomoroch: z dymów sześci po złotych sześć, z ogrodników cztyrech złotych dwanaście, także y z połdymu złotych trzy, gdyż ieszcze tam cząstki nie kupił,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia pięć groszy piętnaście. Jego mość pan Adam Ładowicz z maiętności, sobie od iego mości pana woiewody Brzeskiego zastawney, sioła Zurbiniec: z dymów dwu złotych dwanaście, z ogrodnika iednego złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Jego mość pan Mikołay Zuchowsky z maiętności, sobie zastawney od iey mości paniey Wilenskiey, z sioła Pańkowiec: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora złotego,—summa za sześć poborów złotych dziesięć groszy piętnaście. Jego mość pan Theodor Krynicky z maiętności swych: z sioła starego Basani: z dymów osiadłych siedmi po złotych trzy, z ogrodników ośmiu po złotemu iednemu, z koła młynowego iednego złotych trzy; z miasteczka, na temże groncie osadzonego, Basani nazwanego: z dymów dwudziestu po złotych trzy, z ogrodników czterdziestu po złotemu, z koł młynowych trzech po złotych trzy; z sioła Krynicz: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y groszy sześć; z sioła Juriewszczyzny: z ogrodników dwu po złotemu y groszy sześci;—summa za sześć poborów złotych sto piędziesiąt dwa y groszy dwa. Tenże pan Theodor Krynicky z maiętności, sobie od pana Stanisława Charlęskiego zastawnych, z sioła Warowicz: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dziesięciu po złotemu y groszy sześć polskich; z sioła Ryżkow: z ogrodników trzech po złotemu iednemu y groszy sześć polskich, z sioła Buhaiowky: z dymów cztyrech po złotych trzy, z ogrodników ośmi po złotemu y sześciu groszy polskich;—summa za sześć poborów złotych piędziesiąt dwa groszy sześć. Xiąże iego mość Ianusz Korybut Wiszniewiecky, starosta Krzemieniecky, z maiętności swey sioła Czerwila: z dymów trzech po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dziesięć. Pan Andrzey Gronowsky z maiętności swey zastawney, sioła Wierbowiec: z dymów dwu po złotych trzy—summa za sześć poborów złotych sześć. Pan Mikołay Dach-

nowicz z maiętności swey, czwartey części sioła Miniiek: z dymu iednego złotych sześć, z ogrodników dwu po złotych dwa y groszy dwunastu, a z sioła Bieżowa: z dymu iednego złotych sześć;—summa za sześć poborów złotych ośm groszy dwa. Pan Iwan Sebastyanowicz z maiętności swey sioła Hołubiewicz: z dymu iednego,—summa za sześć poborów złotych trzy. Tenże pan Sebastianowicz z maiętności swey sioła Dawidków: z dymu iednego,—summa za sześć poborów złotych trzy. Jego mość pan Sczęsny Charlęnsky z maiętności swoich: z słobody miasteczka Bobra: z dymów cztyrech po złotych trzy; z sioła Steblów: z dymu iednego złotych trzy; z sioła Iabłonki: z dymów dwu po złotych trzy; z sioła Rakowky: z dymów cztyrech po złotych trzy; z sioła Łuhowików: z dymu iednego złotych trzy; z sioła Bokdanczy: z dymu iednego złotych trzy;—summa za sześć poborow złotych trzydzieści dziewięć. Jey mość hospoża Iustina Sokołowska z kapitułą manastyra panienskiego, przy Pieczerskym manastyrze będącego, z maiętności swey, onym od paniey Iwanowey Łozczyney, pisarzowey ziemskiey Kyiowskiey, conferowaney, z sioła Podhorec: z dymów osiadłych po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych ośmnaście. W Bogu wielebny iego mość xiądz Piotr, na ten czas przeor klasztoru Kyiowskiego oyców Dominikanów, z młynków cztyrech, do klasztoru należących, na rzeczkach Sercu y Kotyrze zbudowanych,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Jaśnie wielmożna xiężna iey mość Anna Marcibella Korecka Mikołaiowa Hlebowiczowa, kasztellanowa Wilenska, z maiętności swych, w woiewodstwie Kyiowskim leżących, miasteczka Hoholewa: z dymów sześciu po złotych sześć, z ogrodników, co roley nie mają, dziesięciu, po złotych trzy, z uboższych ogrodników, co z wymłocka żyją, dziesięciu po czterdziestu ośmiu groszy polskich, z szewca, krawca, slosarza, kowala, rzeznika, popa y z obeścia iego, z każdey osoby po złotych dwunastu, od piekarza złotych dwanaście; z sioła Staiek: z dymów trzech po złotych sześć, z ogrodników sześci po groszy ośmnastu; z sioła Płoskiey: z dymów dwu złotych dwanaście, z ogrodników dwu złotych sześć; z sioła Dymerki: z dymów dwu złotych dwanaście, z ogrodników trzech złotych dziesięć; z sioła

Krasnego: z dymu iednego złotych sześć, z ogrodników dwu złotych sześć;—summa za sześć poborów złotych sto dwadzieścia dwa. Taż xiężna iey mość z maiętności swey sioła Rożnow: z dymów sześciu złotych trzydzieści sześć, z ogrodników cztyrech złotych dwanaście, z młynu Dymerskiego koła iednego mącznego złotych dwanaście y groszy czterdzieści ośm polskich;—summa za sześć poborów złotych trzydzieści groszy dwadzieścia cztyry. Taż xiężna iey mość z maiętności swey miasteczka Rusanowa: z dymów dziesięci złotych sześć, z ogrodników cztyrech złotych dwanaście, od koła młynowego złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych trzydzieści dziewięć. Ich moście kapituła Kyiowska z maiętności swych, do kapituły należących, mianowicie: z poddanych, w Kyiowie mieszkaiących, czternastu, iednego poboru po groszy szesnastu polskich, z komorników trzech po groszy ośmi, od piekarzów dwu po złotemu iednemu, od kusznirza złoty ieden; z sioła Witicz: z dymów dwu po złotemu iednemu, z młynarza na Libedy od koła iednego groszy dwadzieścia cztyry polskich, a z miasteczka Plesiecka: z dymów rynkowych sześciu po groszy dwunastu, z dymów ulicznych, co ogrody mają, czternastu po groszy dziesięciu polskich, z chałup uboższych czternastu po groszy cztyry, od piekarzów dwoch po groszy czternastu, od koła młynowego iednego korecznego groszy czterdziestu polskich;—summa za sześć poborów złotych siedmdziesiąt siedm groszy dwanaście. Jey mość pani Andrzeiowa Spasowska z maiętności swey zastawney Sołotwina: z dymów sześci po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia dwa groszy piętnaście. Jego mość pan Semen Prezewsky, sam od siebie y od braci swey, z maiętności swey miasteczka Horodyscza y z sioł, do niego należących, Starego y Nowego Prezewów summą za sześć poborów złotych czterdziestu ośm. Jego mość pan Semen Druczanin-Kniahininsky z maiętności swey sioła Zołom, sobie zastawney: z dymów cztyrech złotych dwanaście, z podsusiedka iednego groszy ośmnaście,—summa za sześć poborów złotych dwanaście groszy ośmnaście. Pan Taras Zakusiło z części swey w siole Zakusiłach: z dymu iednego złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych trzy. Jey mość pani

Teodora Szawulanka Mikołaiowa Silina-Nowicka z maiętności, sobie od iego mości pana woiewody Breskiego zastawney, z sioła Moisieikowicz: z dymów sześci po złotych trzy, —summa za sześć poborów złotych ośmnaście. Pan Iwan Zakusiło z części swey w siele Zakusiłach: z dymu iednego złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych trzy. Jego mość pan Jan Korczewsky z maiętności swey w siele Korczowie y z Sielca: z ogrodników pięciu po złotych dwa y groszy dwunastu polskich, z koła młynowego na rzece Trostence na Bukach złotych trzy, a z drugiego koła wieszniaka na rzece Połowni złotych pułtora,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Jego mość pan stolnik Kyiowsky, pan Zachariasz Jałowicky, z maiętności swey miasteczka Jałmynki y sioł, do niego należących, summą za sześć poborów złotych sto y dwa. Jego mość pan Roman Horski, starosta Włodzimirski, z maiętności swey, sioła Piotrowiec, według starych quitów, z dymów dwudziestu po złotych trzy, summą za sześć poborów złotych sześćdziesiąt. Tenże iego mość pan Hoyski z miasteczka Wyszgroda: z dymów rynkowych ośmi po złotych trzy, z dymów ulicznych dwunastu po pułtora;—summą za sześć poborów złotych czterdzieści dwa. Pan Iwan Ilińsky z maiętności swey zastawney y dożywotnym prawem sobie od pana Stanisława Charlęskiego służącey, sioła Carów: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora,—summą za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Pan Maciey Podorecki z maiętności swey z sioła Wolice: z dymów dziewięciu po złotych trzy, z ogrodników pięciu po pułtora,—summą za sześć poborów złotych trzydzieści cztyry groszy piętnaście. Pan Stephan Pieslak z maiętności swey dziedziczney, sioła Nozdrysza: z dymów dwu po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych sześć. Swiesczennicy miasta iego królewskiey mości Kyiowa, mianowicie: ociec Mina Woskresensky złotych trzy, ociec Spasky złotych trzy, ociec Mikoły Naberezkiego złotych trzy, ociec Kyriło świętego Ducha złotych trzy, ociec Iakow Borysohlebsky złotych trzy, ociec Łukian Rożestwiensky złotych trzy, ociec Kondrat Dobrego Mikoły złotych trzy, ociec świętego Mikoły Pustyńskiego złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych

dwadzieścia cztyry. Od xięcia iego mości Karola Koreckiego, kasztellana Wołyńskiego ze wsi Lesnik y Chodosówky przez pana Andrzeia Miskiewicza, summę za sześć poborów złotych ośmdziesiąt siedm. Od tegoż xięcia iego mości z maiętności miasteczek: Białogrodki, Dymira y Staiek a z sioł Olszanky, Kasperowky, Kujłowki przez tegoż sługę ad rationem do pokazania quitu,—summą za sześć poborów złotych pięćseth dziewiętnaście. Jego mość pan Gabryel Hryhożewsky y pan Marcin Klimowicz z maiętności, sobie zastawney, połowicę uroczyszcza Żylan nazwanego: z dymu iednego złotych dwanaście, summą za sześć poborów złotych sześć. Od xiędza Mikołaya Ormianskiego Kyiowskiego z gruntu nazwanego z Bogdanowsczyzny y z młyna na rzece Syrcu, summa za sześć poborów złotych trzy. Panowie: Moysiey, Jlion Pozniakowie z maiętności swey Pańkowsczyzny: z ogrodników dwu, summa za sześć poborów złotych trzy. Jego mość pan Marcin Butowicz z maiętności swey miasteczka Brusiłowa: z dymów dwudziestu pięciu po złotych trzech; z sioła Olszky: z dymów trzech po złotych trzy; z sioła Łazarowki: z dymów dwu po złotych trzy; z Koczorowa: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników cztyrech po pułtora;—summa za sześć poborów złotych sto dwa. Iey mość pani Tedora Stryżewska z maiętności swey zastawney z sioła Sołowiowky: z dymów cztyrech po złotych trzy, z podsusiedków dwu po groszy ośmnaście polskich,—summa za sześć poborów złotych trzynaście groszy sześć. Jego mość pan Ian Kamieński z maiętności swey sioła Pawłowicz: z dymów cztyrech po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Jego mość pan Krzysztoph Makarowicz z maiętności swey sioła Andrzeiowa; z dymów trzech po złotych trzy, summą za sześć poborów złotych dziewięć. Pan Bartosz Sabestiansky z maiętności, sobie od pana Krzysztopha Makarowicza zastawney, sioła Szyskowsczyzny y Ieziersczyzny: z dymów dwu po złotych sześć, summa za sześć poborów złotych sześć. Pan Ian Merezko z maiętności, sobie od nieboszczyka pana Woyciecha Wołczkiewicza Olizara zastawney, z sioła Charytonowky: z dwuch kоł młynowych po złotych sześciu, z ogrodników pięciu po złotych trzech,—summa za sześć poborów złotych trzynaście groszy pięt-

naście. Pan Alexander Podhaiecky z maiętności swey, ktorą trzyma od pana Ludwika Olizara, z sioła Wilgy: z ogrodników cztyrech po złotych trzech, z koła młynowego iednego złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych dziewięć. Pan Ian Kowalsky z maiętności, sobie od pana Merezky zastawney, sioła Tasczowky: z ogrodników dwu po złotych trzech, z koła młynowego złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych sześć. Pan Iwan Blisczanowicz Weiowka (sic) z sioła Korczowek z maiętności swey: z dymu iednego złotych sześć, z ogrodnika iednego złoty ieden groszy piętnaście,—summą za sześć poborów złotych cztyry groszy piętnaście. Jego mość pan Heliasz Babińsky z maiętności sioła Łęczyna: z dymów pięciu po złotych sześć, z ogrodników pięciu po złotych trzy; z sioła Kisiorowicz: z dymów pięciu po złotych sześć;—summą za sześć poborów złotych czterdzieści groszy piętnaście. Jego mość pan Piotr Babińsky z maiętności swey sioła Kamiennego: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników sześciu po złotemu iednemu groszy piętnastu,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia dwa groszy piętnaście. Panowie Niedaszkowscy z maiętności swey sioła Niedaszków: z dymów osiadłych ośmi po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia cztyry. Iego mość pan Heremiasz Zaleski, starosta Ostrsky, z miasta króla iego mości Ostrza, według starych quitów, summa za sześć poborów dwieście dwadzieścia pięć złotych. Tenże pan starosta Ostrsky, z miasteczka, do starostwa Ostrskiego należącego, Bobrowicy: z dymów osiadłych szesnastu po złotych trzy, z ogrodników ośmi po pułtora,—summa za sześć poborów złotych sześdziesiąt. Ich moście panowie Bohdan y Stephan Sołthanowie z miasteczka Sołtanowky y przysiołka Sołowiowky: z dymów osiadłych dziesięciu po złotych trzy, z ogrodników pięciu po pułtora, od szewca y kowala po złotych trzy, z młyna Sołowiowskiego od trzech koł po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych pięćdziesiąt pięć groszy sześć. Od pana Mikołaia Podhaieckiego z maiętności, onemu od iego mości pana Olizara Ludwika do żywota zapisaney, sioła Zaleszan: z dymu iednego po złotych trzy, z ogrodnika iednego pułtora złotego,—summą za sześć poborów złotych cztyry groszy pięt-

naście. Xiąże iego mość Mikołay Czartorysky z miasta Lesczyna: z dymów czterdziestu pięciu po złotych trzy, z ogrodników dwudziestu trzech po złotemu y sześciu groszy polskich, z komorników siedmnastu po groszy piętnastu polskich, od trzech koł młynowych, od każdego koła po trzy grzywny, od popa złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych sto dziewięćdziesiąt ieden groszy piętnaście. Pan Jan Bystryewsky z maiętności swey Nodkowego futora; z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, a z uboższych chałup trzech po groszy ośmnastu polskich,—summą za sześć poborów złotych dziesięć groszy dwadzieścia cztery. Panowie Skuratowie: Tymophey, Hrehory, Sak, Iwan, z sioła Skuratów: z dymów czterech po złoty trzy,—summą za sześć poborów złotych dwanaście. Pan Krzystoph Żesławsky z maiętności, sobie od iego mości pana Samuela Łascza zastawney, to iest z sioła Żydowiec: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora,—summa za sześć poborów złotych trzynaście groszy piętnaście. Pan Władysław Snieżyńsky z maiętności, sobie od iey mości paniey Wilenskiey zastawney, sioła Wierzbowa: z dymów dwu osiadłych złotych dwanaście, z ogrodnika iednego złotych pułtora,—summą za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Pani Marusza Obuchowa z sioła Łozowik: z ogrodników trzech po pułtora złotego,—summa za sześć poborów złotych cztyry groszy piętnaście. Jego mość pan Barthłomiey Obałkowsky, administrator dóbr iego królewskiey mości, z miasteczka króla iego mości Bereżaney, według starych quitów, summą za sześć poborów złotych sto pięćdziesiąt. Tenże pan Obałkowsky z miasteczka Mirhoroda nowoosadzonego: z dymów rynkowych dwudziestu po złotych trzy, z dymów ulicznych czterdziestu po pułtora, z komorników ubogich sześciudziesiąt po groszy ośmnastu polskich, z koł (въ подлинникѣ заклеено) z maiętności od iey mości paniey Wilenskiey zastawney, sioła Buchałowky y Jereszkow: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodników dwu złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dziewięć. Jey mość pani Zophia na Korabaczowie, kasztellanowa Wilenska, z maiętności swey sioła Jereszków y Browków: z dymów osiadłych trzech po złotych trzy; z ogrodników cztyrech po pułtora,—

summą za sześć poborów złotych piętnaście. Pan Jwan Sczeniewsky, sam od siebie y od uczęstników swoich z maiętności swey z części Sczeniowa: z dymów dwu złotych sześć, z ogrodników dwu złotych trzy, — summą za sześć poborów złotyoh dziewięć. Jey mość pani Wileńska Zophia na Karabczowie z maiętności swey miasta Pawołoczy: z dymów trzydziestu po złotych trzy, z koł młynowych dwu po złotych sześć, z popa iednego złotych sześć, z rzezników dwu po złotych sześć, — summą za sześć poborów złotych sto dwadzieścia. Jego mość pan Samuel Łascz-Tuczapski, z maiętności, sobie od iey mości paniey Wileńskiey zastawney, miasta Rużyna: z poddanych, popa y z koła młynowego, według starych quitów, summą za sześć poborów złotych czterdzieści dwa. Jego mość pan Samuel Pawłowsky z maiętności, sobie od iey mości paniey Wileńskiey zastawney, miasta Korabczowa: z dymów sześciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, z koł młynowych dwu po złotych sześć, — summą za sześć poborów złotych trzydzieści trzy. Jego mość pan Samuel Łascz z maiętności, sobie od iey mości paniey Wileńskiey zastawney, miasta Kotelni: z dymów osiadłych siedmdziesiąt po złotych trzy, z popuw dwu po złotych sześć, z rzeznika złotych sześć, od koł młynowych cztyrech po złotych sześci, od szewców cztyrech po złotych sześć, — summą za sześć poborów złotych dwieście siedmdziesiąt sześć. Jego mość pan Daniel Strybyl z maiętności swoiey sioła Pilipowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników cztyrech po złotemu y sześciu groszy polskich; z Borsczowa: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y groszy sześci polskich; — summą za sześć poborów złotych dwadzieścia dwa groszy sześć. Jego mość pan Samuel Łascz z maiętności, sobie od iey mości paniey Wileńskiey zastawney, z miasta Wczorayszego: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników sześci po pułtora, z koła młynowego złotych sześć, — summą za sześć poborów złotych trzydzieście. Panowie cechmistrzowie, miesczanie y wszystko pospolstwo miasta króla iego mości Kyiowa przysądu zamkowego, tak z ludzi ciągłych, iako y rzemiesników zamkowych cechowych, na groncie zamkowym mieszkaiących, y ulicznych rzemieśników wszystkich względ-

dem osób y rzemiosła y obeścia swego, sami od siebie y od żon swoich dosyć uczynili, summą za sześć poborów złotych sto dwadzieścia. Pan Woyciech Gdeszynsky z maiętności, sobie od iey mości paniey Wilenskiey zastawney, sioła Oparypsów: z dymów ośmi po złotych trzy, — summą za sześć poborów złotych dwadzieścia cztyry. Urodzona iey mość pani Fedora Puzynianka Adamowa Lityńska z maiętności y dzierżawy swey dóbr niebosczyka pana Philipa Jelca, podstolego Kyiowskiego, z sioła Litwinowicz, przezwanego Sawłukow, z dymu iednego summą za sześć poborów złotych trzy. Jey mość pani Zophia Parysowna Peresecka z dóbr swoich oyczystych, z sioła Jankowiec: z dymów osiadłych cztyrech, a z ogrodników pięciu—z każdego dymu po złotych trzy, a z ogrodnika po pułtora,—summą za sześć poborów złotych dziewiętnaście groszy piętnaście. Jego mość pan Andrzey Chałaim z maiętności swey, połowice miasta Zołotonoszy: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, z koła iednego młynowego złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia cztyry. Tenże pan Chałaim z maiętności swey połowice sioła Chanbiekowa: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora, z koła młynowego złotych trzy; z Berkowa: z dymu iednego złotych trzy, z koła młynowego iednego złotych trzy;—snmmą za sześć poborów złotych trzynaście groszy piętnaście. Jey mość pani Andrzeiowa Mieżwińska z maiętności swey dożywotniey miasteczka Jskoroscina: z dymów szesnastu po złotych trzy, od koła młynowego walnego złotych sześć y groszy piętnastu polskich,—summą za sześć poborów złotych piędziesiąt cztyry groszy piętnaście. Pan Ierzy Sopotko z maiętności, sobie zastawney od paniey Mieżwińskiey, sioła Czołowky y Żabczycz: z dymów pięciu po złotych trzy, — summą za sześć poborów złotych piętnaście. Ociec Iakow, świesczennik Kyiowsky Pohorny Wasilewski, z obeścia swego, które przy cerkwi ma, summą za sześć poborów złotych trzy. Jey mość pani Jozephowa Łosczyna, marszałkowa Mozyrska, z maiętności swey Stawiszcz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotych pułtora; z sioła Stawisk: z dymów dwu zlotych trzy, z ogrodnika iednego pułtora; z sioła Rakowsczyzny:

z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora; z sioła Zabrodzia: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora; z sioła Kulanowki: z ogrodników dwu złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych czterdzieście pięć. Jego mość pan Krzystoph Silicz z maiętności swey dziedziczney sioła Kołpienice: z dymów dwunastu po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych trzydzieście sześć. Pan Wacław Ziałowsky z części swey sioła Bieżowa: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika złotych pułtora,—summą za sześć poborów złotych cztyry groszy piętnaście. Pan Iewtuch Nowicky z części swey sioła Kleszczów: z ogrodnika iednego złotych pułtora,—summa za sześć poborów złoty ieden groszy piętnaście. Panowie Kierdanowscy: Ławryn, Tichno, Hrehory y Klim z sioła Kierdanowky: z dymu iednego złotych trzy, a z koła młynowego na rzece Kotłuiu złotych trzy,—summa za część drugą poborów złotych sześć. Jego mość pan Stephan Koniecpolski z maiętności swey miasta Ianuszpola, według starych quitów, summą za sześć poborów złotych sto piędziesiąt. Jego mość pan Roman Hoysky, starosta Włodzimirsky, z maiętności swych, w woiewodstwie Kyiowskim leżących, miasteczka Pulin: z dymów pięciu po złotych trzy, z dymów ubogych dziesięciu po groszy dwunastu polskich, z miasteczka Sokołowa: z dymów dziesięciu po złotych trzy, z dymów ubogich dwudziestu po groszy dwunastu;—summą za sześć poborów złotych piędziesiąt siedm. Jego mość pan Hawryło Hujsky, kasztellan Kyiowsky, z maiętności swych, sioła Starego y Nowego Moysieiowicz: z dymów sześciu po złotych trzy, z ogrodnika iednego po groszy dwudziestu cztyrech polskich, od dwu koł Rudnickich złotych dwanaście; z sioła Rokitna: z dymów osiadłych sześci po złotych trzy, z ogrodnika iednego groszy dwadzieścia cztyry polskich;—summą za sześć poborów złotych czterdzieście dziewięć groszy ośmnaście. Tenże iego mość pan kasztelan Kyiowsky z maiętności swoich sioła Chodorkowicz: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników trzech po groszy dwudziestu cztyrech polskich; z sielca Tajków: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika iednego groszy dwadzieścia cztyry polskich;—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia dziewięć groszy

sześć. Pan Mikołay Susło-Żerebiło z części swey sioła Wyhowa: z ogrodnika iednego—summą za sześć poborów złotych trzy. Panowie Trypolscy: Matwiey, Maxim, Marko, Fedor y potomkowie nieboszczyka pana Andrzeia Trypolskiego z maiętności swoich, to iest sioła Czykołowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ubogich dwu po pułtora, a z Kocowszczyzny z części swey: z ogrodnika iednego pułtora złotego; z sioła Kłoczków z części swey z dymów trzech po złotych trzy, z ubogich dwu pułtora złotego; a z maiętności swey, połowicy Dorohinia: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu pułtora; z sioła Błażnikowszczyzny, przezwanego Nozdrysza: z dymów dwu po złotych trzech, z ogrodnika pułtora;—summą za sześć poborów złotych czterdzieście trzy groszy piętnaście. Jey mość pani Theophila z Goraja Hornostaiowa, podkomorzyna Kyiowska, z maiętności swych sioła Koziarowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotych pułtora; z sioła Hlebowky: z dymów dwu złotych trzy, z ogrodnika złotych pułtora; z nowoosiadłey słobodky Samuelpola: z dymów cztyrech, z ogrodników cztyrech, z sioła Turowczy: z dymów trzech, z sioła iego królewskiey mości Demidowa: z dymów siedmi, z ogrodników pięciu; z sioła Rosticz: z dymów trzech, z ogrodnika iednego; z sioła Ditiatkowicz: z dymów trzech, z ogrodnika iednego; z sioła Stracholesia z dymów dwu, z ogrodnika iednego; z sioła Szychowey: z dymów dwu, z ogrodnika iednego; z sioła Jasnohorodky: z dymów trzech, z ogrodników trzech; z słobody nowey miasteczka Hornostaypola: z dymów ośmi, a z ogrodników cztyrnastu; z sioła Dobratina alias Sucholucia: z dymów trzech; z sioła Domontowa: z dymów dwu, z ogrodników dwu; z sioła Bohdanowa: z dymu iednego, z ogrodnika iednego; z kożdego dymu za sześć poborów po złotych trzy, a z ogrodnika po pułtora złotego,—summą za sześć poborów złotych sto dziewięćdziesiąt dwa. Hospodin otec Sophroni Żerebiło Łabunsky, ihumen manastyra Kyrilskiego z bracią swoią czerncami z poddanych swoich cerkiewnych Kyrilskich y świętego Mikoły Iordanskiego na osadzie Korpiłowce nazwaney, w dolinie Jurkowa Stawku y Podgorzu mieszkaiących, na rożnych mieyscach, z ogrodników ośmi po złotemu y sześci

groszy polskich, a z uboższych z ogrodników cztyrech po dwudziestu groszy polskich, od koła iednego młynowego na rzece Syrcu złotych cztyry y groszy dwadzieścia cztyry polskich,—summa za sześć poborów złotych szesnaście groszy dwadzieścia cztyry. Pan Walenty Jankowsky z maiętności swey, połowice sioła Chanbiekowa: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika pułtora, z koła młynowego złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Sławetni panowie: woyt, burmistrz, raycy wszystcy miesczanie miasta iego królewskiey mości Kyiowa prawa maydeburskiego, czyniąc dosyć ufale seymowey, z miasta Kyiowa, z iurisdictiey swey mieyskiey ratuszney, mianowicie sosowey y domowey, w sumie dziewięciseth złotych polskich, z mieszczan, domów ulicznych y przedmiesckych, co za parkanem mieyskim mieszkaią, y komorników nędznych, także z domów piekarzów y rybitwów, rędownic swych mieyskich wszystkich, w rynku Kyiowskim targuiących, także od przekupniów rędownic y przekupek wszystkich, tak domowych, wszystkich iurisdicyi ich mieyskiey podległych, a osobliwie od rzemiosła y wszelakiego handlu y obeścia tych rzezników, krawców, rybitwów, przekupniów, rędownic y przekupek ich mieyskich, w rynku Kyiowskim targuiących, ile ich iest, żadnego z nich nie wymuiąc, te sześć poborów domowych y sosowych, za wiadomością moią wiernie y prawdziwie wybrawszy, według uniwersału iego królewskiey mości poborowego zupełnie y wcale oddali, summą za sześć poborów złotych dziewięćseth. Pan Krzysztoph Stępkowsky y pan Jan Sławinsky z maiętności swey sioła Bohotkowsczyzny: z ogrodnika iednego summą za sześć poborów złoty ieden groszy sześć. Jego mość pan Michał Łasko, podstaroście Winnicky, z maiętności swey sioła Łasków: z ogrodników pięciu po złotemu y groszy sześć polskich,—summą za sześć poborów złotych sześć. Pan Matfiey Trypolsky z maiętności, sobie od pana Pawła Szyszki-Staweckiego zastawney, sioła Weławska, z części swey: z dymu iednego osiadłego summą za sześć poborów złotych trzy. Wielmożny xiąże iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky, iako opiekun potomków xięcia niebosczyka Michała Wiszniewieckiego, z maiętności ich miasta Moszen: z dymów pięć-

dziesiąt po złotych trzy, z popa złotych sześć, od koł młynowych doroczniсh dwu po złotych trzy, od krawca złotych sześć, od kusznierza złotych sześć, od kowala y szewca po złotych sześci,—summą za sześć poborów złotych sto ośmdziesiąt sześć. Pan Fedor Nowosielsky z maiętności, sobie od niebosczyka pana Stephana Butowicza zastawney, sioła Morozowky: z dymów dwu po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych sześć. Iego mość pan Jan Mielkowsky, z maiętności, sobie od iey mości paniey Wilenskiey zastawney, sioła Woitowiec: z dymów osiadłych dwu, po złotych trzy, z ogrodników dwu złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dziewięć. Jego mość pan Fedor Stanecky z maiętności, którą trzyma w opiece po śmierci zeszłego niebosczyka pana Mikołaia Steckiego, ciwuna Kyiowskiego, z sioła Dowladów: z dymów osiadłych trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotych pułtora; a z Białey Soroki: z dymów osiadłych dwu po złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora, z popa złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia pięć, groszy piętnaście. Jego mość pan Stanisław Rokosz z miasta Rokitney, którą trzyma arędą od iego mości pana Wielama, oddał według starych quitów,—summą za sześć poborów złotych sto dwadzieścia. Jego mość pan Hippolit Rodkiewicz, mieczny Kyiowsky, z maiętności swey sioła Chluplan: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników sześci po złotemu y groszy sześć, z koła młynowego iednego złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dziewiętnaście groszy sześć. Jego mość pan Fedor Obodensky, łowczy Bracławsky, z maiętności swey kupney sioła Pokalowa: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dziewięciu po pułtora,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia ośm groszy piętnaście. Pan Stanisław Kowalewski z maiętności, sobie od iego mości pana podkomorzego Kyiowskiego zastawney, sioła Potapowicz: z dymów dwu osiadłych po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześci gzoszy polskich,—summą za sześć poborów złotych ośm groszy dwanaście. Pan Jacko Andruski z maiętności swey, części sioła Weławska: z ogrodników sześci po pułtora złotego,—summą za sześć poborów złotych dziewięć. W Bogu wielebny ociec

Iow Borecky, mitropolit z łaski Bożey Kyiowsky y wszystkiey Rusi, dozorca y ihumen manastyra świętege Michała Zołotowierchego w Kyiowie, z dóbr, sieliszcz y grontów, do tego monastyra należących, mianowicie: w Tołstem Lesie, z sioła Rudaków: z dymu iednego, za rzeką Przypiecią, z Liszkowsczyzny—z dymów dwu; z Pohornego—z dymów dwu; z Hlewaki sioła—z dymów dwu, z sioła Jurowky—z dymu iednego,—z kożdego dymu po złotych trzy; z karczmy na Wietie: z dymu iednego złotych trzy; z dziesięciu z ogrodników, przy tym manasterze mieszkaiących, po złotemu y sześci groszy polskich;—summą za sześć poborów złotych czterdzieści pięć. Pan Ierzy Iasińsky z maiętności swey sioła Lutawy: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwudziestu cztyrech polskich,—summą za sześć poborów złotych szesnaście groszy ośmnaście. Pan Alexander Miastowsky z maiętności, sobie zastawney od iey mości paniey Wileńskiey, sioła Sawarców: z dymów dwu po złotych trzy,—summą za sześć poborow złotych sześć. Jey mość pani Anna Ielcowna Fedorowa Baybuzina z maiętności, sobie zastawney, sioła Fedorówky: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwanaście. Jego mość pan Andrzey Mieszkowsky z maiętności, sobie od iey mości paniey Wileńskiey zastawney, sioła Szpiczyniec, z dymów ośmi po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia siedm. Pan Pachoła z maiętności swey miasteczka Michliiowa: z dymów ośmi po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia cztyry. Pan Adam Suryn, iako opiekun dóbr nieboszczyka pana ciwuna Kyiowskiego z maiętności sioła Dziarnowicz, u niego w opiece będącey: z dymów osiadłych cztyrech po złotych trzy; z sioła Sokołowicz: z osiadłych dwu po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych ośmnaście. Tenże pan Suryn z maiętności swey Hodotemla: z ogrodników cztyrech po pułtora złotego,—summa za sześć poborów złotych sześć. Pan Jan Czerchawsky z maiętności swey sioła Kuzmicz: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora, z sioła Piesczanice: z ogrodnika iednego pułtora złotego; z maiętności, sobie od panów Surynów zastawney,

Brylewa: z ogrodników dwu po pułtora złotego;—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia cztyry. Pan Piotr Stemkowsky z maiętności swey Pupkowskiey: z dymu iednego złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych trzy. Pan Maciey Sebestiansky, z maiętności swey dworca Pupkowszczyzny y Żoloni: z ogrodników trzech po pułtora złotego, od koła młynowego wieszniaka złotych pułtora,—summą za sześć poborów złotych sześć. Pan Iwan Chodakowsky, sam od siebie y od braci swey, z czwartey części wsi Chodaków: z dymów dwu po złotych trzy, a z młynka wieszniaka, co na część iego przynależy, groszy polskich iedenaście,—summą za sześć poborów złotych sześć groszy iedenaście. Ziemianie króla iego mości panowie Kalenscy z maiętności swey Kalensczyzny: z dymów dwu po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych sześć. Pan Fedor Bohuszewicz z maiętności swey sioła Kaharłyka: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika złołych pułtora,—summą za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Jaśnie oświecone xiąże iego mość Ierzy Zbarasky kasztellan Krakowsky, Pinsky y Sokalsky starosta, z maiętności swych, po śmierci zeszłego xięcia iego mości pana konluszego koronnego nań spadłych, a mianowicie: z miasteczka Wołodarki: z dymów rynkowych dziewięcidziesiąt cztyrech po złotych trzy, z dymów ulicznych ośmidziesiąt po złotych trzy, z dymów ubogich szesnastu po złotemu y sześć groszy polskich, z popa złotych sześć, a z koł młynowych mącznych trzech po złotych dwunastu, od rzemieśników cztyrech po złotych sześć, a z siół, do tego miasteczka należących, z sioła Kosowky: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników cztyrech po złotemu y sześć groszy polskich; z sioła Pożarney y Bielenky: z dymów dwu po złotych trzy, z sioła Nahoreckiego Berezni: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy; z sioła Kalenny: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika złoty y sześć groszy polskich; z sioła Hajworonowky: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodników trzech po złotemu y sześć groszy; z sioła Sawiniec: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy; z miasteczka Antonowa y z przysiołków, do niego należących: z dymów rynkowych sześci po

złotych trzy, z dymów ulicznych trzydziestu po złotych dwa y groszy dwunastu polskich, z popa złotych sześć, z rzemieśnika iednego złotych sześć, od koł młynowych korecznych dwu po złotych dwunastu; z sioła Tereszkowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodnika złoty y sześć groszy; z sioła Ławrynowky: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy polskich; z sioła Gurskiego: z dymu iednego złotych trzy, z ubogiego iednego złoty; z sioła Wołodarki: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy; z miasteczka Berezni: z dymów rynkowych pięciu po złotych trzy, z dymów ulicznych piętnastu po złotych dwa y groszy dwunastu polskich, od nędznych dwu po złotemu y sześć groszy polskich, od popa złotych sześć; z miasteczka Irhaczowa: z dymów rynkowych pięciu po złotych trzy, z dymów ulicznych trzydziestu po złotych dwa y groszy dwunastu polskich, od nędznych dwu po złotemu y groszy sześć, od podsusiedków czterech po groszy dwunastu polskich, od popa złotych sześć, od koł młynowych dwu złotych dwadzieścia cztyry, od rzemieśników czterech po groszy sześć;— summą za sześć poborów złotych tysiąc pięć groszy ośmnaście. Pan Andrzey Woronicz sam od siebie y od braci swey z sioła Tatarynówky: z dymu iednego osiadłego złotych trzy, z ogrodników dwu po złotych pułtora,—summą za sześć poborów złotych sześć. Jego mość pan Krzystoph Sokołowsky z maiętności, sobie od iey mości paniey Wileńskiey zastawney, sioła Charliiowky: z dymów dwu po złotych trzy; summą za sześć poborów złotych sześć. Jego mość pan Florian Potocky z maiętności, sobie od iego mości pana Samuela Łaszcza zastawney, miasteczka Skwiru: z dymów dziesięciu po złotych sześć, z koł młynowych dwu po złotych dwunastu, z rzemieśnika iednego złotych dwanaście,—summą za sześć poborów złotych czterdzieście ośm. Tenże pan Potocky z maiętności swey, dzierżawy miasteczka Nieforosczy: z dymów siedmi po złotemu, z ogrodników trzech po groszy piętnastu polskich, od koł dwu młynowych po złotych dwa, z popa złotych dwa, od kowala złotych dwa, od szewca złotych dwa,—summą za sześć poborów złotych pięćdziesiąt. Pan Łarion Sinhaiewsky sam od siebie y

od uczestników swoich panów Sinhaiewskich, Redczyców y Nakrywalskich, z sioła Sinhaiów: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodników dwu złoty ieden,—summą za sześć poborów złotych sześć. Pan Iesiph Uszczap z maiętności swey sioła Uszczapów: z dymów dwu po złotych trzy, od koła młynowego złotych dwa y groszy dwanaście polskich,—summa za sześć poborów złotych ośm groszy dwanaście. Panowie Bahrynowscy, sami od siebie y od uczestników swoich: Sołowia Paszyńskiego y Pocieia Kostiuszkowskiego, z sioła Bahrynowiec: z dymów cztyrech po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwanaście. Pan Jan Krukowsky z maiętności swey, części wsi Didkowiec tak też y od uczestników swoich panów Didkowskich: z dymów piętnastu po złotych trzy, z koła młynowego iednego złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych pięćdziesiąt ieden. Panowie Mieleńscy, z maiętności swey sioła Mieleniów: z dymów dziewięciu po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia siedm. Jego mość pan Stanisław Suchodolsky z maiętności, sobie od iey mości paniey Wileńskiey zastawney, sioła Koszlaków: z dymu iednego złotych trzy; z Kryłowky: z dymów dwu po złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych dziewięć. Pan Piotr Zdzarsky, z maiętności, sobie od iey mości paniey Wileńskiey zastawney, sioła Lisowiec: z dymów trzech złotych dziewięć, z ogrodników cztyrech złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych piętnaście. Pan Alexander Gurowsky, z maiętności swey, od paniey Wileńskiey sobie zastawney, sioła Pawełków: z dymów trzech złotych dziewięć, z ogrodników trzech po pułtora,—summą za sześć poborów złotych trzynaście y groszy piętnaście. Pan Jakub Slozka z maiętności, sobie od pana Andrzeia Chałaima wiecznością nabytey, sioła Steblowki: z dymu iednego złotych sześć, z koła młynowego iednego złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych sześć. Wielebni ich moście oycowie iezuici klasztoru Winnickiego, z maiętności, ktora się im dostała z domu xiążąt ich mościów Wiszniewieckich, od iego mości pana Łukasza Sapiehi legowana, z sioła Zamysłowicz: z dymów dwu po złotych sześć, z ogrodników dwu po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dziewięć. Jego mość pan Paweł Sapieha, sam od siebie

y od braci swey ich mościów panów Jana y Floriana Sapiehów, z miasteczka Wieledników, z siół y przysiołków, mieszczan y z ogrodników, także y z młynów, według quitów starych, summą za sześć poborów złotych dwieście dwadzieścia sześć. A iż sioło Zamysłowicze y Rudnia, do tey wioski należąca, legowana iest oycom iezuitom klasztoru Winnickiego, tedy już nie ich moście panowie Sapiehowie, ale oycowie iezuici płacić mają. Jego mość pan Łukasz Modliszewski z maiętności swych zastawnych, miasta Brusiłowa Nowego: z dymów piętnastu po złotych trzy, z podsusiedków pięciu po pułtora; z sioła Dywina: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników czterech po pułtora;—summą za sześć poborów złotych siedmdziesiąt trzy groszy piętnaście. Xiąże iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky, z maiętności dziedziczney potomkow niebosczyka xięcia Michała Wiszniewieckiego, z miasta Żołnina, summą za sześć poborów złotych sto ośmdziesiąt. Tenże xiąże iego mość z maiętności potomków xięcia Michała Wiszniewieckiego, w opiece onego będących, z miasta Kurynów: z dymów osiadłych pięciu po złotych trzy, z ogrodników dziesięciu po pułtora, od kuł mącznych dwu po złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych czterdzieści dwa. Tenże xiąże iego mość z maiętności tychże potomków xięcia Michała Wisniewieckiego, z sioła Przewłocznego: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników czterech po pułtora,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Tenże xiąże iego mość z maiętności dziedzicznych potomków xięcia Michała Wiszniewieckiego, miasta Piratina, według kwitów starych, summą za sześć poborów złotych dwieście dwadzieścia pięć. Tenże xiąże iego mość z maiętności także potomków xięcia iego mości Michała Wiszniewieckiego z miasteczka Sienczy, według starych quitów, summą za sześć poborów złotych sto ośmdziesiąt. Pan Ioseph Uhłowsky z maiętności swey Uhłów: z ogrodnika iednego—summą za sześć poborów złoty ieden groszy piętnaście. Pan Jacko Chodakowsky z dymu iednego złotych trzy; z Mirukowicz: z dymu iednego złotych trzy; z Demidowicz: z dymu iednego złotych trzy;— summą za sześć poborów złotych dziewięć. Mieszczanie iego królewskiey mości Bohusławscy z collegami swemi

miasta Bohusławia: z dymów rynkowych dwunastu, z osiadłych domów pięciedziesiąt trzech, z ubogich chałup czterdzieściu dziewięci, od kół młynowych pięciu, z popa iednego, z krawcow dwu, z szewca iednego, kusnierza iednego,—summą za sześć poborów złotych trzysta trzydzieście ieden groszy sześć. Jey mość pani Iwanowa Niemirzyczowa z maiętności swey sioła Medwednego y z sioła Kosciuszkowicz: z dymów czterech po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Jego mość pan Mikołay Lesiewicz z grontu swego Koczyscza, Kołobusze, z poddanych nowo na tem gruncie osiadłych: z dymów piętnastu po złotych trzy, od koła młynowego mącznego złotych cztyry y groszy dwadzieścia cztery polskich, od stępnego koła złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych piędziesiąt trzy groszy dwadzieścia cztyry. Xiąże iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky, iako opiekun potomków xięcia Michała Wiszniewieckiego z maiętności ich miasteczka Sleporoda: z dymów dwu złotych sześć, z ogrodników sześci złotych dziewięć,—summą za sześć poborów złotych piętnaście. W Bogu wielebny iego mość xiądz Bogusław Boksza-Radoszewsky, biskup Kyiowsky, opat Swięto-krzysky, z maiętności wszystkich, do biskupstwa Kyiowskiego należących, to iest z miasta Fastowa: z dymów rynkowych dziesięciu po złotemu y sześć groszy polskich, z domów ulicznych czterdziestu pięciu po groszy dwudziestu cztyrech, z domów ulicznych ogrodników dwudziestu cztyrech po złotemu y sześć groszy polskich, także z komorników, co przy tych gospodarzach mieszkaią, dwudziestu cztyrech, po złotemu y groszy sześć polskich, z ubogich chałup czterdziestu pięciu po groszy dwunastu polskich, od szewców dziesięciu po złotych trzy, od bednarzów dwu po złotych trzy, z ogrodników cztyrech po złotych trzy, od slesarzów dwu po złotych trzy, od rzezników trzech po złotych trzy, od gancarzów dwu po złotych trzy, od popa złotych sześć, tamże w Fastowie z drugiego popa złotych dwanaście, od złotnika złotych dwanaście, od piekarzów cztyrech po złotych trzy, od furmanów sześci po złotych trzy, od dwu przekupniów y dwu przekupek po złotych trzy, od przedmiescżan albo futorów, którzy na Kadłubi nad Madzinową mieszkaią, z domów osmiudziesiąt y siedmiu

po złotych trzy, od koł młynowych dziewięciu po złotych cztyry y groszy dwudziestu cztyrech polskich; z sioła Sniatynki: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dziesięciu po złotemu y sześć groszy polskich, z kuł młynowych dwu korecznich po złotych dwa groszy dwanaście; z miasteczka Sniatynki: z dymów rynkowych dziesięciu po złotemu y sześć groszy polskich, z domów ulicznych ośmi po groszy dwudziestu cztyrech polskich, z chałup ubogich cztyrech po groszy dwunastu, z przedmiesczan albo sielan z dymów osiadłych sześci po złotych trzy, a z miasta Czornogrodki: z dymów rynkowych sześciu po złotemu y groszy sześć, z ulicznych domów sześci po złotemu y groszy sześć, z ubogich chałup ulicznych iedenastu po groszy dwudziestu cztyrech polskich, z nędzney chałupy iedney groszy dwanaście, od popa złotych sześć, z przedmiesczan albo sielan z dymów sześciu po złotych trzy; z sioła Kosczeiowa: z dymów osiadłych dziesięciu po złotych trzy, z ogrodników dziesięciu po złotych trzy, z ogrodników dwudziestu po groszy dwudziestu cztyrech polskich, z młyna Kosczeiowskiego od koł dwu po złotych trzy, od stępnego koła iednego y od folusza złotych sześć; z sioła Kożuszkowicz: z dymów dziewięciu po złotych trzy, z ogrodników trzynastu po groszy dwudziestu cztyrech polskich, od komornika groszy dwadzieścia cztery; z sioła Koropia: z ogrodników dziewięciu po groszy dwudziestu cztyrech polskich; z sioła Dorohinky: z dymow dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwudziestu cztyrech polskich; z sioła Skryłowki: z dymów cztyrech po złotych trzy, z ogrodników sześci po groszy dwudziestu cztyrech polskich; z sioła Wieprzka: z dymów cztyrech po złotemu, z ogrodników cztyrech po groszy dwudziestu cztyrech albo po złotemu y sześć groszy polskich, według starych quitów;—summą za sześć poborów złotych ośmseth ośmdziesiąt dwa groszy dwadzieścia cztery. Jego mość pan Andrzey Sokołowski z maiętności swey, które sie dostali iego mości po żonie z wydziału Brusiłowskiego, mianowicie z sioła Karabczyna: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika iednego pułtora złotego; z Ozieran: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; z Osowiec: z dymów ośmi po złotych trzy; z Kostowiec: z

dymów pięci po złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych sześćdziesiąt sześć. Pan Iwan Białoszycki, sam od siebie y od braci swey z sioła Białoszyc, maiętności swey: z dymów pięci po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych piętnaście. Pan Paweł Jankowsky z maiętności, sobie od iey mości paniey Wileńskiey zastawney, miasteczka Skorohorodka: z dymów dziesięci po złotych trzy, z ogrodników dwunastu po pułtora, od popa złotych sześć, od iednego koła młynowego złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych sześdziesiąt. Jego mość pan Ierzy Lasota z maiętności swey miasteczka Hostomla: z osiadłych czterech po złotych trzy, z ogrodników dziesięciu, co z wymłocka żyią, po groszy dwudziestu czterech polskich, z koł dwu młynowych wieszniaków po złotych trzy; z sioła Jabłonky: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora; z sioła Blistawice: z ogrodników czterech po pułtora złotego; z miasteczka Sarnopola: z dymów rynkowych czterech po złotych trzy, z dymów ulicznych sześci po złotemu y sześci groszy polskich, od koła młynowego doroczniego złotych trzy; z sioła Sarnowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy polskich; z sioła Kołckich: z dymów trzech po złotych trzv; z sioła Tereszków: z dymów dwu po złotych trzy; z sioła Czarnohubowszczyzny: z dymu iednego złotych trzy; z maiętności kupney sioła Obychodów: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodnika iednego pułtora złotego;—summą za sześć poborów złotych sto sześć groszy trzy. Wielebny ociec Piotr Mohiła, arcihmandryt Pieczersky Kyiowsky z kapitułą swą tego manastera Pieczerskiego, ze wszystkich maiętności swych cerkiewnych, do manastera Pieczarskiego należących, naprzód z miasta, przy manastyru Pieczarskym leżącego: z dymów dziesięciu po złotych trzy, z ogrodników trzydziestu trzech po złotemu y sześć groszy polskich, z gancarzów dwu od rzemiosła po złotemu y ośmnastu groszy polskich, a z domów po groszy dwudziestu czterech polskich, z ogrodników ubogich dwudziestu po groszy dwudziestu czterech polskich, z nędznych chałupek dziesięci po groszy dwunastu polskich, z sioła Nawoza: z dymów dwunastu po złotych trzy, z ogrodników sześci po złotemu y

sześci groszy polskich, z nędznych chałupek pięciu po groszy dwunastu, pop złotych sześć; z sioła Mniewa: z dymów pięci po złotych trzy, z ogrodników trzech po groszy dwudziestu cztyrech; z nowoosiadłey wsi Pakuły: z dymów trzech po złotych trzy, z nędznych chałupek trzech po groszy dwunastu; z sioła Sorokoszycz: z dymów sześci po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwudziestu cztyrech polskich, z nędzney chałupy iedney groszy dwanaście; z sioła Hlebowa: z dymów sześci po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwudziestu cztyrech, z nędzney chałupy groszy dwanaście; z sioła Oszytkowicz: z dymów siedmi po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwudziestu cztyrech, z nędznych chałupek trzech po groszy dwunastu; z sioła Nowosiołek: z dymów cztyrech po złotych trzy, z ogrodnika groszy dwadzieścia cztyry; z sioła Wonsowicz: z dymów pięci po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwudziestu cztyrech polskich, z nędzney chałupky groszy dwanaście; z sioła Swaremla: z dymów siedmi po złotych trzy, z ogrodników trzech po groszy dwudziestu cztyrech, z nędznych chałup trzech po groszy dwunastu; z sioła Nowosiołek Deseńskich: z dymów pięci po złotych trzy, z ogrodników trzech po groszy dwudziestu cztyrech, z ubogich dwu po groszy dwunastu, pop złotych sześć; z sioła Słobodki Puchowey: z dymów cztyrech po złotych trzy. z ogrodnika groszy dwadzieścia cztery, z nędznych chałup po groszy dwunastu; z sioła Dubieczen: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników cztyrech po groszy dwudziestu cztyrech, z nędznych chałup dwu po groszy dwunastu; z sioła Chmiedina; z dymów cztyrech po złotych trzy; z ogrodników trzech po groszy dwudziestu cztyry; z sioła Wiszeniek: z dymów cztyrech po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery, z chałup ubogich dwu po groszy dwunastu; z sioła Bezradycz: z dymów cztyrech po złotych trzy, z ogrodników trzech po groszy dwadzieścia cztery; z miasteczka Wasilkowa; z dymów rynkowych ośmi po złotemu y groszy sześć, z dymów czternastu po groszy dwadzieścia cztyry, a od roley po złotych trzy, z ogrodników po groszy dwadzieścia cztyry, z dymów trzydziestu pięciu, co bez ogrodników, po groszy dwadzieścia

cztery, z nędznych chałup trzech po groszy dwanaście, pop złotych sześć, kowal złotych sześć, szwiec złotych sześć; z sioła Petryczyna, przezwanego Baracht: z dymów cztyrech po złotych trzy, z ogrodników sześci po groszy dwadzieścia cztery, z chałupek ubogich trzech po groszy dwanaście; z miasteczka Diedowa: z dymów szesnastu po groszy dwadzieścia cztery, a od roley po złotych trzy, z dymów dziesięci po groszy dwadzieścia cztery, z nędznych chałup dwudziestu po groszy dwanaście, z dymów ośmnastu po groszy dwadzieścia cztery, pop złotych sześć, od koł młynowych dwu dorocznich po złotych dwa y groszy dwanaście; z miasteczka Radomyszla: z dymów piętnastu po groszy dwadzieścia cztery, od roli po złotych trzy, z dymów dwunastu bez roley po groszy dwadzieścia cztyry, a od ogrodników pięci po groszy ośmnastu, z nędznych chałup piętnastu po groszy dwanaście, z dymów ośmnastu po groszy dwadzieścia cztyry polskich, pop złotych sześć, kowal y szwiec złotych sześć, młynarz od koła iednego doroczniego złotych dwa y groszy dwanaście, rudnik z rudnie od dwu kuł złotych dwanaście, węglarz, dymarz, plokarz, kuznik — kożdy z nich po złotych dwa y groszy dwanaście, papiernik od papiernie złotych dwanaście, a od towarzystwa złotych dwa y groszy dwanaście; z sioła Zabiełocza: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika groszy dwadzieścia cztery, z sioła Czudina: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery; z sioła Wiszewicz: z dymów siedmi po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery, z nędzney chałupy groszy dwadzieścia cztery, z sioła Czopowicz: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztyry; z sioła Żarzewicz: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztyry, z nędznych chałup dwu po groszy dwunastu; z sioła Żebrowicz: z dymów cztyrech po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery, z nędzney chałupy groszy dwanaście: z sioła Rosoch: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery; z sioła Szybennego: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery, z nędzney chałupy groszy dwanaście; z sioła Imienia:

z dymów cztyrech po złotych trzy, z ogrodnika groszy dwadzieścia cztery; z sioła Oranego: z dymów pięciu po złotych trzy, z nędznych trzech po groszy dwanaście; z sioła Oryna: z dymów dwu po złotych trzy, z nędznych dwu po groszy dwunastu; z sioła Orenicz: z dymów siedmi po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery, z nędzney chałupy groszy dwadzieście; z sioła Wieprzów: z dymów trzech po złotych trzy, z nędznych chałup dwu po groszy dwanaście; z sioła Uhłów, Białych Berehów: z dymów cztyrech po złotych trzy, z nędzney chałupy groszy dwanaście; z sioła Chanek: z nędznych dwu po groszy dwanaście; z sioła Omelianowsczyzny: z dymow dwu po złotych trzy; z sioła Radynia, od iego mości pana Sapiehi nabytego: z dymów siedmi po złotych trzy, według quitów starych;—summą za sześć poborów złotych tysiąc dziesięć groszy trzy. Jego mość pan Stanisław Wilam z maiętności swey dzierżawy miasta Olszanky, według quitów starych—summą za sześć poborów złotych trzysta. Jego mość pan Jan Drabowicz Osdzitowsky z maiętności swey Osdzitowskiey: z ogrodników pięciu po złotych pułtora,—summą za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Jego mość pan Ierzy Susczansky-Proskura z maiętności swey dziedziczney, połowice miasta Kornina: z dymów osiadłych dziewięciu po złotych trzy, z rzemieśników dwu—kowala y szewca po złotych trzy, z ogrodników dwunastu po złotych trzy, z ogrodników dwunastu po złotych pułtora, z koł młynowych dwu po złotych cztyry y groszy piętnastu,—summą za sześć poborów złotych sześdziesiąt. Jey mość pani Olena Orelska Janowa Drabowiczowa z maiętności swey Orley, części trzeciey: z ogrodnika iednego—summa za sześć poborów złotych sześć. Jey mość pani Iwanowa Korczewska, z maiętności, sobie od pana Alexandra Suryna zastawney, sioła Wystupowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodnika pułtora; z sioła Hażyna: z dymów dwu po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych szesnaście groszy piętnaście. Jego mość pan Mikołay Suryn z maiętności swey oyczystey, sioła Tatarynowicz: s dymów trzech po złotych trzy, z ogrodnika złotych pułtora,—summą sa sześć poborów złotych dsicsięć groszy piętnaście. Jey mość pani

Andrzeiowa Surynowa z maiętności swey oyczystey sioła Bobinicz y z Żerewa: z dymów osiadłych trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora złotego, —summą za sześć poborów złotych dwanaście; Pan Prokop Sczeniewsky z części sioła Sczeniowa: z ogrodnika iednego—summa za sześć poborów złoty ieden groszy piętnaście. Jego mość pan Piotr Wilhorsky z maiętności swey z części sioła Korczowa y Sielca: z dymów ciągłych dwu po złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych trzy, z koła młynowego wieszniaka złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych dziesięć groszy piętnaście. Jego mość pan Krzysztoph Trzeciak z maiętności swey oyczystey Jsaykow: z dymów ośmi po złotych trzy, z ogrodników cztyrech po złotemu y sześć groszy polskich, z dwu kuł młynowych złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych trzydzieście cztery groszy dwadzieścia cztery. Jego mość pan Baltcer Łagewnicky z dobr swoich oyczystych sioła Starosielec, ad rationem do pokazania quitu poborcy przeszłego pana Fedora Woronicza, summa za sześć poborów złotych trzydzieście ośm. Pan Roman Sokor, iako opiekun potomków niebosczyka pana Fedora Sczeniewskiego, z części sioła Sczeniowa: z dymu iednego złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych trzy. Pan Jerzy Żubr z maiętności sioła Starosielec: z dymów trzech złotych dziewięć, z ogrodnika pułtora, a z drugiego ogrodnika z części sioła Sczeniowa pułtora złotego,—summą za sześć poborów złotych dwanaście. Xiążę iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecki z połowice miasta Brahinia: z dymów piętnastu po złotych trzy, z popów dwu po złotych sześć, z rzezników dwu po złotych sześć, z młynarza iednego złotych sześć, z krawca złotych sześć, z ogrodników sześci po złotemu y groszy sześć, z sioła Hłuchowicz: z dymów szesnastu po złotych trzy, z ogrodników dziesięciu po złotemu y groszy sześć; z sioła Hubarowicz: z dymów dziesięci po złotych trzy, z ogrodników dwanastu po złotemu y groszy sześć; z sioła Riża: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników ośmi po złotemu y sześć groszy; z Jurkowicz: z dymów dziesięć po złotych trzy; z ogrodników pięci po złotemu y sześć groszy; z sioła Babinina: z dymów trzech po złotych trzy; z sioła Krywicza: z dymów trzech po złotych trzy;—

summą za sześć poborów złotych dwieście siedmdziesiąt ieden groszy sześć. Jego mość pan Mikołay Janicky z maiętności swey sioła Żolczy y Berszków: z dymów dwunastu po złotych trzy, z ogrodników ośmnastu po pułtora, z popa złotych sześć, z koła młynowego iednego złotych trzy;—summą za pierwszą sześć poborów złotych sześćdziesiąt trzy. Pan Andrzey Klikaszewsky, z maiętności sobie od xięcia iego mości Wiszniewieckiego zastawney, sioła Mokisza: z dymów pięci po złotych trzy, z koła iédnego młynowego złotych dwa y groszy dwanaście polskich;—summą za sześć poborów złotych siedmnaście groszy dwanaście. Pan Wasiley Silicz: z maiętności swey z Raszkowa: z dymów cztyrech po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwanaście. Tenże pan Zmiiowsky z maiętności zeszłego nieboszczyka pana Andrzeia Pereseckiego, iako opiekun sioła Hładkiewicz: z dymów sześci a z ogrodników dwu, rachuiąc z każdego dymu za dwanaście poborów po złotych sześć, a z ogrodnika po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia ieden. Pan Stanisław Sczersky z części imienia swego Białokurowicz: z dymów cztyrech po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwanaście. Panowie Lewkowscy z maiętności swey Lewkowicz: z ogrodników siedmi po złotych pułtora,—summą za sześć poborów złotych dziesięć groszy piętnaście. Pan Jan Michalewicz Wyszpolsky s części swey kupney Hubarewsczyzny z sioła Piesczanice: z ogrodnika iednego—summą za sześć poborów złoty ieden groszy piętnaście: Pan Stanisław Wielimont s części swey wsi Lewkowiec: z ogrodnika iednego złotych pułtora,—summą za sześć poborów złoty ieden groszy piętnaście. Jego mość pan Piotr Suryn z maiętności swey sioła Robowsczyzny: z dymów cztyrech po złotych trzy; z sioła Wystupowicz: z dymów dwu po złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych ośmnaście. Pan Stephan Nieczay y Antoni Tymofiowicz Niewmirzycky: z ogrodnika iednego,—summą za sześć poborów złoty ieden groszy piętnaście. Pan Marcin Lewkowski z maiętności swey Niewmirzyckiey: z ogrodnika iednego—summą za sześć poborów złoty jeden groszy piętnaście. Panowie Heiewscy-Łowdzikowscy przez brata swego Mikołaia Łowdzikowskiego z maiętności swey Heiewicz: z

dymów trzech po zćotych trzy, a czwarty dym przedali panu Mosczenickiemu, ktury teraz w possessiey swey ma pani Zamoyska; ta płacić powinna, a oni z trzech dymów—summą za sześć poborów złotych dziewięć. Jey mość pani Maryna Jelcowna Krośniewska z maiętności swey zastawney z Kowalów: z dymów dwu po złotych trzy; z sioła Krasnosiołki: z dymu iednego złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych dziewięć. Ziemianie iego królewskiey mości panowie Mieleńscy z maiętnołci swey Mieleńskiey: z dymów czytrech po złotych trzy,—za sześć poborów summa złotych dwanaście. Potomkowie nieboszczyka Joachima Becha przez brata swego Pawła Becha z maiętności swey sioła Bechowszczyzny: z ogrodników dwu po złotych pułtora,—za sześć poborów summą złoty ieden groszy piętnaście. Pan Artem Niemirowsky z dymu iednego za sześć poborów summą złotych trzy. Panowie: Heremi Marcinowicz, Fedor Siemionowicz, Prochor Hrehorowicz, Trochim Hawryłowicz Kubylińscy, nie maiąc poddannych, od osób swych summą za sześć poborów złotych piętnaście. Pan Fedor Wasilewicz Korkoszka z części swey oyczystey Hubarewszczyzny z sioła Risczanice: z ogrodnika iednego— za sześć poborów summą złoty ieden groszy piętnaście. Jey mość pani Stephanowa Łozczyna, marszałkowa Mozyrska, z maientności swey miasteczka Rożowa: z dymów rynkowych y ulicznych y od kół młynowych—summą za sześć poborów złotych siedmdziesiąt dwa. Panowie Niewmirzyccy z sioła swego Wierpowiec: z ogrodników piąciu po złotych pułtora,—summa, za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Jch moście pan Andzey y Krzysztoph Sokołowscy z maiętności swey dziedziczney miasteczka Lisowszczyzny: z ogrodników trzech po pułtora złotego,—summa za sześć poborów złotych cztyry groszy piętnaście. Jey mość pani Stanisławowa Rodkiewiczowa z maiętności swey połowice wsi Marcinowicz: z dymów osiadłych dwu po złotych sześć, z ogrodników dwu po złotych trzy, z komornika iednego złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dziesięć groszy piętnaście. Xiąże iego mośś Karol Korecky, casztellan Wołyńsky, z maiętności swey miasta Beliłowky przezwanego Rastawicz: z dymów rynkowych dwudziestu po złotych trzy, z dymów ulicznych sześcidziesiąt po pułtora,

z ubogich sto po groszy dwudziestu y pułtrzecia polskich, z popów dwu po złotych sześć, s piekarzów cztyrech po złotych sześć, z komornikow trzech po złotych sześć, z kusznirów trzech po złotych sześć. A z sioł do tego miasta należących, mianowicie: z sioła Hołubowky przezwanego Czeremeszki: z dymów dziesiąci po złotych trzy, z ogrodników dziesiąci po pułtora; z sioła Ostrożcy: z dymów trzech, z ogrodników cztyrech; z sioła Źaszkowiec: z dymów dwu, z ogrodników dwu; z sioła Ohiiowky: z dymów iednego, z ogrodników siedmi; z sioła Kuźwniec: z dymów trzech, z ogrodników czterech, rachuiąc z każdego dymu po złotych trzy, z ogrodnika po pułtora; z sioła Niemirowky: z dymu iednego, z ogrodników dwu; z sioła Łużkowiec: z dymów cztyrech, z ogrodników cztyrech; z sioła Iwanowicz: dymów dwu, z ogrodników dwu; z sioła Zikryniec: z dymu iednego, z ogrodników dwu; z sioła Hubiniec: z dymów piąciu, z ogrodników trzech, a s chałupy ubogiey groszy piętnaście polskich; z sioła Sczytkowiec: z dymów trzech, z ogrodników dwu; z sioła Kuliniec: z dymów trzech, z ogrodników dwu; z sioła Żebryniec: z dymów trzech, z ogrodników cztyrech; z sioła Pokotiłówki: z dymów trzech, z ogrodników dwu; z sioła Sokolna: z dymów trzech, z ogrodników dwu; z sioła Ławrynówki: z dymów trzech, z ogrodników cztyrech; z sioła Pruszyniec: z dymów trzech, z ogrodników cztyrech; z sioła Dorochinky: z dymów sześci, z ogrodników cztyrech; z sioła Szlachowsczyzny: z dymu iednego, z ogrodników dwu; z sioła Szestrzanowky: z dymów sześci, z ogrodników cztyrech; z sioła Raszkowiec: z dymów cztyrech, z ogrodników cztyrech; z sioła Łobkowiec: z dymów cztyrech z ogrodników trzech; z sioła Czakensczyzny: z dymów cztyrech, z ogrodników cztyrech; z sioła Bielecczyzny: z dymów trzech, z ogrodników dwu; z sioła Tatarynowicz z dymu iednego, z ogrodników dwu; z sioła Macharyniec: z dymów trzech, z ogrodników cztyrech; z sioła Jachimówki: z dymów trzech, z ogrodników cztyrech; summą za sześć poborów złotych dziewięćseth piećdziesiąat siedm groszy piętnaście. Jego mość pan Mikołay Abrahamowicz, woiewodzic Smolensky, z maiętności potomków swoich Ostrohladowskiey z sioła Ostrohladowicz: z dymów piętnastu po zło-

tych trzy, z ogrodników dwu po złotemu i sześć groszy; z Bohuszów: z dymów trzech po złotych trzy; z Strelkowa: z dymów ośmi po złotych trzy; z Chwoynik: z dymów iednastu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy; z Posielicz: z dymów sześci po złotych trzy; z Maleszowa: z dymów dwu po złotych trzy; z Wielkiego Boru: z dymów sześci po złotych trzy, z dwu koł młynowych po złotych sześć; z Łochani: z dymów dwu po złotych trzy; z Krasnosiła: z dymów dwu po złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych sto ośmdziesiąt cztyry groszy dwadzieścia cztery. Pan Zygmont Kopeć z maiętności swey zastawney sioła Dworzyszcz y Nowosiołek: z dymów ośmi po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia cztery. Miesczanie iego królewskiey mości Borowiccy z miasteczka Borowice nowoosadzonego: z dymów rynkowych y ulicznych, od popa y od rzeźników trzech—summą za sześć poborów złotych sto dwa. Pan Mikołay Białobrzesky z maiętności, sobie od xięcia iego mości Adama Wiszniewieckiego zastawney, z sioła Ryżków y Słobodky, na tem groneie osadzoney: z dymów cztyrech po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora,—summa za sześć poborów złotych szesnaście groszy piętnaście. Xiąże iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky z maiętności potomków xięcia Michała Wiszniewieckiego miasteczka Chorola: z dymów rynkowych ośmi po złotych trzy, z dymów ulicznych piętnastu po groszy czterdzieści ośm, z przedmieyskich domów ośmy po groszy dwadzieścia cztery polskich, a z nędznych chałup dwunastu po groszy dwunastu polskich, od popa złotych dwanaście, od młynarza y od koła wieszniaka złotych dwa y groszy dwanaście polskich, od krawca, rzeznika, szewca, kowala,—od każdego z nich po złotych sześć, od rybałki groszy czterdzieści ośm polskich;—summą za sześć poborów złotych dziewięćdziesiąt ośm groszy dwanaście. Xiąże iego mość Karol Korecky, kasztellan Wołyńsky, z maiętności swey miasta Horodnice: z dymów rynkowych dwudziestu po puł złotego, z dymów ulicznych dziesięciu po groszy sześć, z dymów uboższych dziesięciu po groszy sześć, z popa złotych trzy, z szewca złoty ieden, z rzeznika złoty ieden, z kowala złoty, z piekarza złoty ieden; z sioł,

do tego miasta należących, z sioła Klonowego: z dymów dwu po pułzłotego, z ogrodników dwu po groszy sześć; — summą za sześć poborów złotych dwieście czterdzieści. Tenże xiąże iego mość z maiętności swych sioła Olszanky: z dymów szesnastu po złotych sześć; z sioła Kasperówki: z dymów dziesięci po złotych sześć;—za sześć poborów summą złotych siedmdziąt ośm. Tenże xiąże iego mość z maiętności swey miasteczka Staiek y Kojłowa--złotych trzysta, a z miasteczka Białogrodki złotych dwieście dwadzieści dwa; -- za sześć poborów summą złotych czterysta czterdzieści ieden. Pan Andrzey Złoczewsky, podstarości Lubecki y Łoiowsky, z włości do Lubecza y Łoiowa—miast iego krulewskiey mości, należących, z sioła Derażycz: z dymów dziesiąci po złotych trzy; z sioła Sonicz: z dymów dziesiąci po złotych trzy; z sioła Hrehowicz: z dymów iedenastu po złotych trzy; z sioła Hubicz: z dymów dziesiąci po złotych trzy; z Poznochowicz—z dymów sześci; z sioła Izbiniec—z dymów czyrech; z Kamienskiey—z dymów dwu; z Popowiec—z dymów sześci; z Bełdnik—z dymów dziesiąci; z sioła Mochowa—z dymów dziesiąci; z Hłuszcza—z dymów czyrech, z kożdego dymu po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych trzysta. Mieszczanie iego królewskiey mości miasta Lubecza z dymów sześćdziesiąt po złotych trzy, z ubogich domów czyrdziestu po złotemu y sześć groszy, z popów dwu po złotych dwanaście, z kowala złotych sześć, z slosarza złotych sześć, od szewcow dwu po złotych sześć, z kusznierzów dwu po złotych sześć;—summą za sześć poborów złotych trzysta sześć. Mieszczanie iego królewskiey mości z miasta Łoiowa: z dymów dwudziestu czyrech po złotych trzy, a z uboższych dymów dziesięci po pułtora, od popa po złotych dwanaście, od szewca złotych sześć, od kusznierza złotych sześć, od rybałki po złotych trzy, — summą za sześć poborów złotych sto dwadzieścia. Jch moście panowie Jwan Łuckiewicz a Ostaphi Hrybunowicz Baybuza y potomkowie pana Fedora Baybuzy z maiętności swey dziedziczney Worskla, pustyni nieosiadłey, według starych quitów, za sześć poborów summa złotych ośm groszy siedm. Jego mość pan Iwan Łuckiewicz. y potomkowie niebosczyka pana Fedora Baybuzy z maiętności swey dziedziczney Lebedyna, pustyni nieosiadłey, według quitu

starego, sześć poborów summą złotych ośm groszy siedm. Pan Jan Toczewiecky ad rationem sześci poborów z maiętności xiężny iey mości Adamowey Wiszniewieckiey z połowice miasta Brahinia złotych dwieście do pokazania quitów starych,—summą złotych dwieście. Jego mość pan Stanisław Lubomirski, woiewoda Ruski, starosta Sędomirsky, z maiętności swey Lubartowa: z dymów ulicznych y rynkowych trzydziestu sześci po złotych trzy, z uboższych chałup dwudziestu po pułtora złotego, z rzędnych chałup dwudziestu po puł złotego; z sioł Lubartowskich—z sioła Kusków: z dymów cztyrech po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; z sioła Hawriatina: z dymów cztyrech po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; summą za sześć poborów złotych sto ośmdziesiąt ieden. Pan Jankowsky z maiętności zastawney sioła Sielezienowki: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora,—summą za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Jego mość pan Jerzy Czechowicz Orelsky z majętności swey Orley: z uchodnika iednego za sześć poborów summą złotych sześć. Jego mość pan Andrzey Fierley z maiętności swey derewni Perchonowki, Wasilkow, Łuki: z dymów trzydziestu po złotych trzy, od kоł młynowych cztyrech, od kowalów dwu, od szewca iednego, od popa iednego, kusznierza iednego—od kóżdego z nich po złotych sześć; z miasteczka Obuchowa: z dymów trzydziestu po złotych trzy, od popa złotych dwanaście, z koła młynowego iednego złotych sześć;—summą za sześć poborów złotych dwieście pięćdziesiąt dwa. Jey mość pani Anna z Mikoliniec Jerzyna Charlęska z maiętności swey miasta Byszowa s kuł młynowych y włości, do tey maiętności należących, summą za sześć poborów złotych sto czternaście y groszy ośmnaście Pan Jan Bystrzyiewsky z maiętności swey z Rodkowego chutora: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, a z uboższych trzech chałup po groszy ośmnastu,—summą za sześć poborów złotych dziesięć groszy dwadzieścia cztyry. Panowie Fedorowiczowie, Dawidowiczowie, Jhnatowiczowie—Wyhowscy: z dymów osiadłych sześci po złotych trzy, z ogrodnika iednego złoty y sześć groszy polskich,—summą za sześć poborów złotych dziewiętnaście groszy piętnaście. Panowie Jhnat, Hor-

diey, Andrey Łucziczy Wyhowscy, Iwan, Tymofiey y Alexander Wyhowscy: z dymów sześci po złotych trzy, a z ogrodników dwu po złotemu y groszy sześć polskich ad rationem do pokazania quitu starego, summą za sześć poborów złotych dwadzieście dwa groszy piętnaście. Jego mość xiędz Jakub Białecky z maiętności swey, do plebaniey Czudnowskiey należącey, z sioła Serbinówky: z dymów osiadłych dziesiąci po złotych trzy, a z ogrodników dwanastu po pułtora,—summą za sześć poborów złotych czterdzieści ośm. Jego mość pan kasztellan Minsky, starosta Rzeczycky, y potomkowie zeszłego pana woiewody Wędenskiego, Służkowie, z maiętności swych sioła Mochoiedowicz: z dymów ośmnastu po złotych trzy, z ogrodników cztyrech po złotych pułtora, z Uhłow: z dymów trzech po złotych trzy; z Opoczyczyna: z dymów siedmi po złotych dwa;—summą za sześć poborów złotych ośmdziesiąt. Jego mość pan czesznik y pan Woyski Kyiowsky Strybylowie, opiekunowie potomków nieboszczyka pana Ostafia Strybila, ze wsystkych maiętności onego—z miasteczka Łowkowa: z dymów cztyrnastu po złotych trzy, z ogrodników ośmi po pułtora, z dwu kuł młynowych po złotych sześć; ze wsi Jwankowa; z dymów dwu po złotych trzy, z uboższych chałup sześci po groszy dwadzieścia cztery, od koła młynowego iednego złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych siedmdziesiąt dziewięć groszy dwadzieścia cztery. Pan Thomasz Podgurski z maiętności, sobie od pana Olizara zastawney, z sioła Wołosowa: z boiar putnych pięciu po złotych sześć, z dymów osiadłych trzydziestu po złotych trzy, z kuł młynowych wolnych dwu po złotych sześć, s trzeciego stępnego złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych sto dwadzieścia siedm groszy dwadzieścia cztery. Jaśnie wielmożnego xięcia iego mości Dominika Chryzostoma Zasławskiego sługa, pan Maciey Żebrycki ze wszystkiey włości Czudnowskiey y miasta Czudnowa za sześć poborów oddał summą tysiąc pięćseth piędziesiąt sześć, a został winien złotych siedmdziesiąt sześć, które powinien będzie oddać przy oddaniu drugich sześci poborów;—summa złotych tysiąc pięćseth piędziesiąt sześć. Jego mość pan Stephan Chmielecky, chorąży Brasławsky, z maiętności swey miesteczka Taborowky: z dymów dziesiąci po

złotych trzy, z ogrodników dwudziestu po pułtora, s komorników, co w domach kozackich mieszkaią, piętnastu po złotemu iednemu;—summa za sześć poborów złotych sto pięć. Iego mość pan Alexander Niemirzycz z maiętności szoich:—miasteczka Olewska: z dymów osiadłych szesnastu po złotych trzy, a z chałup uboższych, z ogrodników dwunastu po pułtora; z sioła Radowla: z dymów osiadłych ośmi po złotych trzy, z ogrodników cztyrech po pułtora; z sioła Chiszyna: z dymów osiadłych sześci po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; z sioła Snowidowicz: z dymów siedmi po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora; z sioła Dowhosiela: z dymów sześci po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; z czwartey części Choczynia: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika złotych pułtora; z połowice sioła Białokurowicz: z dymów cztyrech po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych sto ośmdziesiąt cztyry. Pan Ian Zawisza, z maiętności sobie zastawney od iey mości paniey Wileńskiey, z sioła Sokolca: z dymów cztyrech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy polskich;—summa za sześć poborów złotych czternaście groszy dwanaście. Iey mość pani Abrahamowa Liplenska, z maiętności swey oyczystey sioła Chwośnice: z dymu iednego osiadłego złotych trzy, z ogrodnika złotych pułtora;—summa za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Iego mość pan Stephan Mołodecki y pan Ian Ostrowski, z maiętności swey, sieliscza nazwanego Wierchu Bołchowskiego y Kowszowatey: z dymów osiadłych dwu po złotyh trzy, od koła młynowego złotych cztyry y groszy dwadzieścia cztyry, a z drugiego koła stępnego złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych trzynaście groszy dwadzieścia cztyry. Panowie Małowieccy-Nowosielscy, przez brata swego Nowosieleckiego, z maiętności swey Nowosielice: tak z ogrodników, iako y z osiadłych y s kół młynowych, według starych quitów, summa za sześć poborów złotych trzydzieści sześć. Ciż panowie Nowosieleccy, przez tegoż brata, z tey że maiętności: od dwu kół młynowych po złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Panowie Ian y Mikołay Skarzowscy, z maiętności swey sioła Manastyryscz: z dymów cztyrech po złotych trzy, od koła iednego mącznego y od młynarza złotych trzy;—summa

za sześć poborów złotych trzydzieści sześć. Miesczanie iego królewskiey mości, z miasta Czerkas y futorów do niego nalcżących, przez collegów swoich, według starych quitów,—summa za sześć poborów złotych sześćseth. Pan Fedor Paszkiewicz, z maiętnosci swey uchodu Worskley pustyni nieosiadłey, z uchodnika iednego, według quitów starych, za sześć poborów summa złotych sześć. Pan Stanisław Iankowsky, z maiętności swey uchodu Orley, z trzeciey części, z uchodnika iednego, za sześć poborów summa złotych cztery. Xiąże iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky, z maiętności potomków niebosczyka xięcia Michała Wiszniewieckiego, z miasta Łubien: z dymów rynkowych osmnastu po złotych trzy, z dymów ulicznych ośmi po groszy dwadzieścia ośm, z dymów przedmieyskich czterdziestu po groszy dwadzieścia cztery polskich, z nędznych chałup ośmiudziesiąth siedmi po groszy dwanaście, od popa złotych dwanaście, od młynarza od osoby iego samey y od piąci koł młynowych mącznych po groszy osmdziesiąt cztery, od stępnych koł dwu po złotych trzy, od krawców dwu złotych dwanaście, od rzezników cztyrech złotych dwadzieście cztery, od szewców cztyrech złotych dwadzieścia cztyry, od kowalów dwu złotych dwanaście, od dudarzów dwu złotych dwanaście, od rybałków cztyrech po groszy czterdzieścia ośm;—summa za sześć poborów złotych trzysta trzydzieście sześć groszy dwadzieścia. Tenże xiąże iego mość, z maiętności dziedziczney potomków niebosczyka xięcia Michała Wiszniewieckiego, z miasta Łukomla: z dymów rynkowych dziesiąci po złotych trzy, z dymów ulicznych dwudziestu piąciu po groszy czterdzieści ośm, z dymów przedmieyskich dwudziestu cztyrech po groszy dwadzieścia cztyry, z nędznych chałup czterdziestu piąciu po groszy dwanaście, od popa złotych dwanaście, od młynarza —osoby iego y dwu koł mącznych złotych ośm y groszy ośmnaście, od koła stępnego złotych trzy, od krawca złotych sześć, od rzeznika złotych sześć, od kowala złotych sześć, od dudki złotych sześć, od rybaków dwu złotych sześć;—summa za sześć poborów złotych sto szesdziesiąt groszy dwadzieścia cztyry. Iego mość pan Fedor Tysza-Bykowsky, z maiętności swey:—z połowice miasta Chodorkowa: z dymów osiadłych dwudziestu dwu po złotych trzy, z ogrodników dziesiąci po pułtora, z uboższych chałup dzie-

siąciu po groszy piętnastu, z dwu koł młynowych po złotych trzy, s popa chodorkowskiego złotych sześć; z sioła Krzywego: z dymów dziesiąci po złotych trzy, z ogrodników sześci po pułtora;—summa za sześć poborów złotych sto trzydzieśćie siedm. Pan Paweł Tarnawiecki z maiętności sobie od iego mośći pana Ierzego Susczańskiego-Proskury zastawney, s trzeciey części Kornina: z dymów trzech, po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Iey mość pani Stanisławowa Nadarzycka, z maiętności sobie od iey mości paniey Wileńskiey zastawney, sioła Zarubiniec: z dymów ośmi po złotych sześć, z ogrodników sześći po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych trzydzieście trzy. Iego mość pun Roman Hoysky, starosta Włodzimirsky, z miasteczka Wyszegrodu: z dymów rynkowych ośmi po złotych sześć, z dymów ulicznych dwunastu po złotych trzy, a z sioła Piotrowiec, według starych quitów, z dymów dwudziestu po złotych sześć;—summa za sześć poborów złotych sto dwa. Xiąże iego mość Ierzy z Ostroga Zasławsky, z maiętności swey miasta Krasnopola y wsi do niego należących, ad rationem do pokazania quitów starych, za sześć poborów summa złotych sto osmdziesąt. Iego mość pan Krzysztoph Sokołowsky, z maiętności sobie od xięcia iego mości pana woiewody Kyiowskiego arędowney, z miasta Wilska y włości do niego należącey do pokazania quitów starych za sześć poborów oddał, summa złotych dwieście ośmdziesiąt dwa. Iego mość pan Fronckiewicz-Radzimińsky Mikołay, z maiętności swoy sioła Massanów: z dymów piąciu po złotych trzy, z ogrodników cztyrech złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia ieden. Iaśnie wielmożny iego mość pan Lew Sapieha, woiewoda Wilensky, hetman wielki wielkiego xięstwa Litewskiego, z maiętności swey miasta Czarnobyla y z sioł do niego należących, za sześć poborów ad rationem do pokazania quitu generalnego oddał,—summa złotych trzysta ośmdziesiąt sześć. Pan Fedor Szyszka-Stawecki, z maiętności swey:—sioła Weławska: z dymów cztyrech po złotych trzy, z ogrodnika iednego pułtora; z Czernihowiec: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora; z Kormy: z dymu iedne-

go złotych trzy; z Wysokiego: z dymów cztyrech po złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora; — summa za sześć poborów złotych trzydzieście cztery y groszy piętnaście. Pan Alexander Troiewsky, z maiętności swey zastawney Białowieża: z dymów pięciu po złotych trzy, — za sześć poborów summa złotych piętnaście. Pan Hrehory Szyszka-Stawecky, z maiętności swey sioła Sobieczyna: z dymów dziesiąci po złotych trzy, z ogrodników pięciu po pułtora, — summa za szećś poborów złotych trzydzieścia siedm groszy piętnaście. Xiąże iego mość Carol Korecky, casztellan Wołyński, z maiętności swych: — miasteczka Lesznik: z dymów dziesiąci po złotych sześć, s podsusiedków dwudziestu po złotych dwu y groszy dwanaście, z keła młynowego iednego złotych ośm y groszy czterdzieście ośm, s popa złotych dwanaście, a s Krasney Woli przezwaney Chodosowky: z dymów dwu po złotych sześć, s podsusiedków trzech po dwu złotych y groszy dwanaście, od koła młynowego złotych ośm y groszy czterdzieści ośm; — summa za sześć poborów złotych dziewięćdziesiąt dwa groszy sześć. Xiąże iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky, iako opiekun potomków zeszłego xięcia Michała Wiszniewieckiego, z miasta Żurawki, według starych quitów, summa za sześć poborów złotych sześćdziesiąt. Sławetni panowie: woyt, burmistrz z collegami swemi, miesczanie iego królewskiey mości kryłowscy: z dymów osiadłych pięcidziesiąt po złotych trzy, z ogrodników dwudziestu po pułtora, s popa złotych sześć, s kowala złotych sześć, z szewca złotych sześć, s krawca złotych sześć, s koł młynowych dwu po złotych trzy; — summa za sześć poborów złotych dziewięćdziesąt pięć. Iey mość pani Alexandra Tyszanka-Bykowska Sczęsna Sleszyńska, z maiętności swey dziedziczney sioła Lipek: z dymów sześci po złotych sześć, — summa za sześć poborów złotych ośmnaści. Iego mość pan Constanty Chrebtowicz Bohurynsky, z maiętności zastawnych Andrzeiowszczyzny y Korobowszczyzny: z dymów osiadłych dziewiętnastu po złotych trzy, s koła młynowego iednego złotych trzy; — summa za sześć poborów złotych sześćdziesiąt. Iey mość pani Iwanowa Czerkasowa, z maiętności swey Dmitrowicz: z dymow dziewiąćiu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotych

dwu,—summa za sześć poborów złotych trzydzieści ieden. Xiondz czarnobylsky, z dóbr braciey swey do klasztoru czarnobylskiego należących, od sławney pamięci niebosczyka pana Łukasza Sapiehi onem legowanych, to iest:—z sioła Lelowa: z dymów trzech, po złotych trzy; z Parysowa, z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora; z sioła nowoosadzonego, z dymu iednego złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia ieden. Ich moście pan Fedor y Alexander Humienniccy, z cześci swey Małych Starosielec: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodnika iednego złoty y groszy piętnaście, od koła młynowego wieśniaka złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych trzynaście groszy piętnaście. Iego mość pan Theodor Humiennicky, z maiętrości swey słobodki Wisniowky: z ogrodników dwudziestu po złotemu iednemu,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia. Iego mość pan Łukasz Modliszewsky, z sioła z Wodotey: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodnika iednego złoty groszy sześć, z ubogich chałup dwu po groszy dwanaście,—summa za sześć poborów złotych iedenaście. Ich moście panowie Alexander y Fedor Rossudowscy y pani Mikołaiowa Rossudowska, z maiętności swych:—sioła Myssow y Niedanczycz y Holeniscz: z ogrodników ośmi po złotych pułtora, z dwoch koł młynowych złotych sześć; z sielca tegoż Myssow, Niedanczycz y Holeniscz: z dymów osiadłych sześci po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych trzydzieście sześć. Pani Mikołaiowa Rossudowska, z maiętności sioła Malczyna: z dumu iednego złotych trzy, z ogrodników dwu złotych trzy; z sioła Osieka: z ogrodników dwu złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych dziewięć. Sławetni panowie: woyt, burmistrz z collegami swemi, z maiętności petomków xięcia iego mości Michała Wiszniewieckiego, w opiece xięcia iego mości będących Constantego Korybuta Wiszniewieckiego, miasteczka Sniatina nad rzeką Sulą nowoosadzonego, za iuramentem słusznie w grodzie Kyiowskim przy woznym generale woiewodztwa Kyiowskiego, szlachetnym Pawle Hubarewiczu, wykonanem: z dymów osiadłych piąciu po złotych trzy, z ogrodników dziesiąciu po pułtora, od koła młynowego wiesniaka pułtora;—summa za sześć poborów złotych trzy-

dzieści ieden groszy piętnaście. Sławetni panowie: woyt, burmistrz z collegami swemi, z maiętności potomków sławney pamięci godnego niebosczyka xięcia Michała Korybuta Wiszniewieckiego, w opiece xięcia iego mości Constantego Korybuta Wiszniewieckiego będących, z miasteczka Warwy nowosadzonego, za iuramentem słusznie w grodzie Kyiowskim, przy generale woiewodztwa Kyiowskiego, szlachetnym Pawle Hutorowiczu, wykonanem: z dymów osiadłych dziesiąciu po złotych trzy, z ogrdników dwudziestu po złotych pułtora, s kół młynowych dwu po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych sześćdziesiąt sześć. Pan Iwan Zakusiło, z maiętności swey Zakusiłowszczyzny: z dymu iednego, za sześć poborów summa złotych trzy. Pan Taras Borysowicz Zakusiło, s części swey w siele Zakusiłach, z dymu iednego, summa za sześć poborów złotych trzy. Boiarowie Lubeccy króla iego mości, s koni dwudziestu ośmi po złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych sto sześćdziesiąt ośm. Pan Omelian Perocky, z maiętności swey Perockiey: z ogrodników trzech po złotemu y groszy sześć,—summa za sześć poborów złotych trzy groszy ośmnaście. Pan Iwan Perocky, z maiętności swey Perockiey: z ogrodników trzech po złotemu y sześć groszy,—summa za sześć poborów złotych trzy. Pan Ławryn Perocky; z ogrodników trzech po złotemu y sześć groszy,—summa za sześć poborów złotych trzy groszy ośmnaście. Iego mość pan Samuel Łaszcz-Tuczapsky, z dożywotney maiętności swey:—z miasteczka Romanowa: z dymów piętnastu po złotych trzy; z sioła Czerniawky: z dymów dwu po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych pięćdziesiąt ieden. Tenże pan Łaszcz, z maiętności swey, sioła Wierzchowni: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników sześci po pułtora, s popa złotych sześć, s koła młynowego złotych sześć;—summa za sześć poborów złotych trzydzieście. Iego mość pan Antoni Tyszkiewicz, woiewodzic Brzescky, z maiętności swych:—miasta Słobodiscz: z dymów rynkowych ośmi po złotych trzy, z dymów ulicznych piącidzesiąt dwu po pułtura, z nędznych chałup trzydziestu po złotemu, s popa złotych sześć, s piekarza złotych sześć, z solenika złotych sześć, od kowala złotych sześć, od szewca złotych sześć, od kół młynowych mącznych dwu, trzeciego stępne-

go po złotych sześć; z sioła Raików: z dymów sześci po złotych trzy, z ogrodników sześci po pułtora; z sioła Oleszkowiec: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika pułtora; z miasta Kodnie: z dymów dwunastu po złotych trzy, z dymów ulicznych cztyrech po pułtora, z nędznych chałup dwudziestu po złotemu, s popa, s krawca, s piekarzów cztyrech, z solenika, s kowalów dwu, z szewca—z kóżdego z nich po złotych sześć, s koł młynowych korecznych dwu po złotych trzy; z sioła Wertekiiowky: z dymów cztyrech po zlotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; z sioła Saliniec: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika pułtora, z sieliscza Połowieckiey: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika pułtora; z sioła Halczyniec: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika pułtora; s Czerwoney: z dymów rynkowych dwunastu po złotych trzy, z dymów ulicznych trzydziestu po pułtora, z nędznych chałup dwudziestu po złotemu, s popa, krawca, solennika, piekarza, kowala y szewca od kóżdey osoby po złotych sześć, s koł młynowych korecznych dwu po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych pięćset czterdziescie siedm groszy iedenaście. Xiąże iego mość tenże, iako opiekun pozostałych potomków nieboszczyka xięcia Michała Wiszniewieckiego, z maiętności ich mościów dziedzicznych miasteczka nowoosadzonego, Mnohy przezwanego: z dymów osiadłych ośmi po złotych sześć, z ogrodników ośmi po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych trzydzieście sześć. Tenże iego mość pan starosta Sędomirsky, z maiętności swey miasteczka Bayraszów y wsi do niego należących, według starych quitow, za sześć poborów summa złotych pięćseth czterdzieśści groszy dwanaście. Xiąże iego mość Constanty Korybut Wiszniewiecky, iako opiekun potomków zeszłego nieboszczyka xięcia Michała Wiszniewieckiego, z maiętności ich mościów dziedzicznych miasteczka Sniatyna: z dymów rynkowych siedmi po złotych trzy, z dymów ulicznych dziesiąci po złotemu y groszy ośmnaście polskich, z przedmiesczan z domów piąci po groszy dwadzieścia cztyry polskich, z nędznych chałup ośmi po groszy dwanaście polskich, od popa złotych dwadzieścia cztery, od młynarza y koła młynowego wieśniaka złotych dwanaście y groszy dwadzieścia

cztery polskich, od krawca złotych dwanaście, od szewca złotych dwanaście, od kowala złotych dwanaście, od rybałki złotych trzy y groszy sześć;—summa za sześć poborów złotych ośmdziesiąt pięć groszy, dwanaście. Iaśnie wielmożna iey mość Anna na Ostrogu Carolowa Chodkiewiczowa, woiewodzina Wileńska, hetmanowa wielka wielkiego xięstwa Litewskiego, z maiętności swych dziedzicznych, miasteczka Niesołowia y wsi do niego należących, za sześć poborów razem summa złotych dwieście siedmdziesiąt dwa groszy sześć. Wielmożna iey mość pani Zophia z Żołkwie Daniłowiczowa, woiewodzina ziem Ruskich, starościna Korsuńska, z miasta iego królewskiey mości do starostwa Korsuńskiego należącego Zwinogrodki: z dymów rynkowych siedmi po złotych sześć, z ogrodników dziesiąci po złotych trzy, s popa złotych dwanaście, s kowala złotych dwanaście, s krawca złotych dwanaście, s kusznierza złotych dwanaście, s koła młynowego złotych dwanaście;—summa za sześć poborów złotych szesdziesiąt sześć. Taż iey mość pani woiewodzina ziem Ruskich, z miasteczka iego królewskiey mości Lisianki do starostwa Korsuńskiego należącego: z dymów rynkowych dziewiąci po złotych sześć, z ogrodników trzynastu po złotych trzy, z popa złotych sześć, z koła młynowego złotych dwanaście;—za sześć poborów summa złotych pięćdziesiąt ośm groszy piętnaście. Taż iey mość pani woiewodzina, z miasta iego królewskiey mości a z starostwa swego Korsunia, za sześć poborów summa złotych trzysta. Taż iey mość pani woiewodzina, z miasta króla iego mości a starostwa swego Steblowa, za sześć poborów summa złotych sto trzydzieści ośm. Taż iey mość pani woiewodzina, z miasteczka iego królewskiey mości do starostwa Korsuńskiego należącego Medwedowki: z dymów rynkowych piąci po złotych sześć, z ogrodników dziesiąciu po złotych trzy, s popa złotych dwanaście, s kowala złotych dwanaście, s krawca złotych dwanaście, s kusznierza złotych dwanaście;—za sześć poborów summa złotych pięćdziesiąt cztyry. Taż iey mość pani woiewodzina, z miasteczka króla iego mości a starostwa swego Czyhryna, według starych quitow, za sześć poborów summa złotych dwieście dziesięć. Iey mość pani Zophia Zawiszyna, z maiętności swey

zastawney sioła Ianickiego Woli: z dymów sześi po złotych sześć, z ogrodników cztyrech po złotych trzy;—za sześć poborów summa złotych dwadzieścia cztery groszy dwadzieście cztery. Pan Tymophiey Korkoszka: z ogrodnika iednego, sobie od pana Alexandra Zaiączkowskiego zastawnego, za sześć poborów summa złoty ieden groszy piętnascie. Pan Olizar Syngur, z maiętności swey sioła Nozdrysza: z dymów trzech po złotych sześć,--summa za sześć poborów złotych dziewięć. Iego mość pan Raphał Dubisky, z maiętności swey zastawney, s połowice sioła Marcinowicz: z dymów osiadłych dwu po złotych sześć, z ogrdników dwu po dwa złote y sześć groszy polskich;—summa za sześć poborów złotych ośm y groszy sześć. Sługa iego mości pana Ludwika Olizara, pan Ian Dachnowicz, za nieukazaniem quitów starych, z maiętności iego mości Poleskich: Sidorowicz, Obuchowicz y Staniszowky y inszych maiętności iego mości, ad rationem do pokazania onych oddał za sześć poborów razem;—summa złotych sto piętnaście. Iego mość pan Ludwik Wołczkiewicz, z maiętności swoich dziedzicznych Starego y Nowego Korosteszowa: z dymów osiadłych czterdziestu po złotych sześć, z ogrodników dziesiąci po złotych dwa y groszy dwanaście polskich, z dwu kol młynowych po złotych dziewięć y groszy ośmnastu polskich, od kol rudnickich trzech po złotych dwadzieścia cztery, od popów dwu po złotych dwanaście; z sioła Starego Horocka: z dymów cztyrech po złotych sześć, z ogrodnika iednego złotych dwa y groszy dwanaście polskich; z sioła Minin: z dymów sześci po złotych sześć, z ogrodników piąci po złotych dwa y groszy dwanaście; z sieliscza Nowego Horocka: z dymu iednego złotych sześć, z ogrodnika iednego złotych dwa y groszy dwanaście;—summa za sześć poborów złotych dwieście czterdzieści trzy. Iaśnie oświecona xiężna iey mość Lawinia z Korca Ianowa Albrechtowa Radziwiłowa na Ołyce y Nieświeżu, Wistinecka staroscina, z maiętności swych:—miasteczka Kamionki na groncie Skoratowskym osadzonego: z dymów osiadłych sześciu po złotych trzy, z ulicznych ośmi po pułtora, s podsusiedków sześciu po groszy piętnastu; z miasteczka Bazaru: z dymów siedmi po złotych trzy, z ulicznych czternastu po pułtora, s podsu-

siedków dziesiąci po groszy piętnastu; a z wiosek do tych miasteczek należących, to iest—sioła Romanczycz: po złotych trzy z dymów trzech, z ogrodników trzech po pułtora; z sioła Krasiłowky na groncie Kalenskim: z dymów dwu złotych sześć, z ogrodnika iednego złotych pułtora; z sielca Niedaszków: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora;—za sześć poborów summa złotych sto pięć groszy piętnaście. Taż xiężna iey mość, z maiętności sobie zastawney, z miasteczka Chabnego: z domów dwudziestu trzech po złotych sześć, z ogrodników iedenastu po złotych trzy, s komornika iednego groszy dwadzieścia cztyry, s koła iednego młynowego złotych dziewięć y groszy ośmnaście, s kowala złotych dwanaście, z szewca złotych dwanaście, s popa złotych dwadzieścia cztery, z rudnic od trech kół z każdego koła po złotych dwadzieście cztery, z rudnic od trzech kół z kożdego koła po złotych dwadzieścia cztery, z rudnika złotych cztery y groszy dwadzieścia cztery, od kowala rudnego złotych cztery groszy dwadzieścia cztery, od węglarza złotych cztery y groszy dwadzieścia cztery, od młynarza złotych cztery y groszy dwadzieścia cztery polskich;—summa za sześć poborów złotych sto sześdziesiąt groszy dziewięć. Iego mość pan Ierzy Mosczenicky, z maiętności swych:—sioła Skoródnego: z dymów dwunastu po złotych trzy, z ogrodników dzisiąci po złotych pułtora, s koła iednego młynowego złotych trzy, od popa złotych cztery; z sioła Rakowszczyzny: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora, od kół młynowych dwu po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych siedmdziesiąt cztyrech groszy piętnaście. Xiąże iego mość Ierzy Czartoryski, przez sługę swego pana Mikołaia Szybikię, z maiętności swych w woiewództwie Kyiowskim leżących, ad rationem do pokazania quitów starych,—za sześć poborów summa złotych siedmdziesiąt pięć. Iego mość pan Andrzey z Rytwian Zborowsky, hrabia na Melsztynie, kasztellan Oswiecznisky, starosta Ustcky, przez sługę swego pana Iwana Kotiuszyńskiego, z maiętności swych dziedzicznych: miasta Trypola y wsi do niego należących, także z miasteczka Iwnice y przynależności onego, ad rationem do pokazania quitów starych przeszłych

ich mościów panów poborców, za sześć poborów oddał;—summa złotych sto siedmdziesiąt groszy ośm. Iego mość pan Ian Ladowicz, z maiętności dzierżawy swey miasteczka xięcia iego mości Constantego Wiszniewieckiego Mandrali: z dymów cztyrech po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Iego mość pan Chmielecky Stephan, chorąży Brasławsky, z maiętności swey w opiece po zeszłym panu Ierzem Czeplenkowskim u niego będącey, z sioła Makalenicz: z dymów trzy po złotych sześć, a z osad na temże groncie będących z dymów dziesięci po złotych sześć, od popa złotych dwanaście,—summa za sześć poborów złotych czterdzieści pięć. Pan Wawrzyniec Omecinsky, z maiętności swey oyczystey sioła Horodyscza: z dymu iednego złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych trzy (?). Pan Sczęsny Osowsky, z maiętności swey części sioła Nozdrysza z ogrodnika iednego za sześć poborów,—summa złoty ieden groszy sześć. У того реестру подписъ руки его милости пана маршалъка трибуналу Радомъского в тые слова: Valentinus Plichta, castellanus Ravensis, morszałek trybunału Radomiensis. Который же то реестръ, за поданемъ и прозъбою вышъ менованое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, увесъ с початку ажъ до конца до книгъ кгродъскихъ Луцькихъ естъ уписанъ.

Книга гродская Луцкая записовая, 1631 года, № 2144; листъ 576.

XLVIII.

Грамота Владислава IV, подтверждающая боярамъ Овруцкимъ Першкамъ право на землю Миклашевчину, пожалованную имъ Сигизмундомъ Августомъ. 1635, апрѣля 28.

Року тисеча семъсотъ шеснадцятого, мѣсяця декабра тридцятъ первого дня.

На уряде кгродскомъ, в замку его королевской милости Овруц-

комъ, передо мною, Якубомъ Медведовскимъ, начесникомъ на тотъ часъ кгродскимъ Овруцкимъ, и книгами нинешними кгродскими Овруцкими comparens personaliter swobodny Kupry Szołyha, boiarzyn iego królewskiey mości miasta Owrucza, dla wpisania do siąg ninieyszych grodzkich Owruckich, tę konfirmacią przywileiu na dobra ziemię Miłaszowską, boiarom iego królewskiey mości Owruckim — Paszkowi, Iwanowi, Daszkowi y Bogdanowi Perszkom y braci ich, antecessorom swoim, służącego, od nayiaśnieyszego króla iego mości Władysława czwartego daną, z podpisem ręki iego królewskiey mości, przy pieczęci koronney y sekretarskiey, z susceptą grodu Owruckiego, per oblatam podał, prosząc urzędu ninieyszego aby przyięta y do xięgi wpisana była. Którą ia, urząd, do xiąg przyimuiąc, czytałem, y iest tenoris sequentis: Władysław czwarty, z łaski Bożey król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Inflanski, a Szwedski, Wandalski dziedziczny król, oznaymuiemy tym listem naszym wszem w obec y każdemu zosobna, komu to wiedzieć należy. Bili nam czołem boiary nasze Owruckie — Paszko, Iwan, Daszko y Bogdan Perszkowie, z inszą bracią swoią, abyśmy im prawo, od świętey pamięci króla iego mości Zygmunta Augusta, dziada y przodka naszego, na pewne dobra, w trakcie Owruckim leżące, gront y ziemie Miłaszewszczyznę, daną, pozwoloną, mocą y powagą naszą królewską stwerdzić, umocnić y onych w spokoynym używaniu tych dóbr zachować raczyli. My tedy, Władysław król, na uniżoną prożbę pomienionych boiar naszych Owruckich, daninę tę, od króla iego mości Zygmunta Augusta im daną, tak, iakoby tu słowo od słowa pisana była, mocą y powagą naszą, ile prawu pospolitemu nie iest przeciwna, we wszystkich iego punktach, clausulach, condiciach y artikulech stwierdzamy y tych boiar wysz mianowanych przy tym groncie y ziemi Mikłaszewszczyznie, ze wszystkiemi zdawna przynależnościami, ziemiami, paszniami, borami, lasami, sianożęciami, pasiekami, rzekami, iezierami, gony bobrowymi y łowy zwierzynymi y rybnemi y wszystkiemi in genere pożytkami, także z wolnym kurzeniem gorzałki, piwa y miodu na potrzebę ich domową, zachowuiemy y zostawuiemy

czasy wiecznemi, tak, aby pomienieni boiarze tego wyżey mianowanego gruntu y ziemi, y pożytków z nich przychodzących, za własnę swoią oyczyznę tak, iako im nadano, oni sami, żony, dzieci y potomkowie ich, bez żadney trudności zażywali. Względem którego gruntu przerzeczoni boiarze naszy, tak iako przodkowie ich, nam, królom y rzeczy pospolitey, przy tym zamku naszym Owruckim koniem iednym służyli, takoż y oni służyć powinni, a żadnych innych powinności nikomu oddawać nie maią, prawa nasze królewskie rzeczy pospolitey y kościoła katolickiego wcale zachowuiąc. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąć roskazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXVIII miesiąca kwietnia, roku Pańskiego MDCXXXV, panowania królestw naszych: Polskiego y Szwedzkiego trzeciego roku. У того привилею, при печаты притисненои, подпись руки его королевскои милости и секретарскои тыми словы: Vladislaus rex. Locus sigilli. Ioannes Bederman. И приписокъ на томъ же привилею конфирматионисъ такы: Confirmacia prawa boiarom Owruckim. А сусцепта кгроду Овруцкого в тіы естъ написана словы: Roku tysiąc sześćset trzydziestego ósmego, dnia dwudziestego ósmego octobra, oczewiście stanowszy Bohdan Perszko y Hryszko Syła, ten przywiley do akt grodzkich Owruckich podali, który przyiołem. Woyciech Tuszowski, podstarości Owrucki, manu propria. Которы же то привилей, за поданемъ и прозбою вышъ меnованое особы позоваючое, а за моимъ урядовымъ принятемъ, до книгъ нинешнихъ слово в слово естъ уписаный.

Книга гродская Овруцкая, записовая и поточная, 1714—1716, № 3223; листъ 689.

XLIX.

Инвентарь селъ Свиды и Видыбора съ указаніемъ количества крестьянскихъ повинностей. 1636, октября 6.

Roku tysiąc siedemset trzydziestego piątego, miesiąca oktobra dwudziestego czwartego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego krolewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Wawrzyńcem Walewskim-Lewkowskim, namieśnikiem na ten czas podwoiewodztwa grodzkiego generału woiewodztwa Kyiowskiego, y xięgami ninieyszemi grodzkiemi kyiowskiemi, comparens personaliter urodzony iego mość pan Woyciech Sadowski, oryginał inwentarza dobr Swidy y Wydybora, od niegdy urodzonych ich mościow panów Teodora y Magdaleny Piasoczyńskiego Tyszów-Bykowskich, małżonków, niegdy urodzonemu Andrzeiowi Czeczelowi-Nowosieleckiemu, antecestorowi żony swey y innych ich mościów consuccessorow, wigoru zapisu zastawnego, z podpisem samego niegdy urodzonego Teodora Tyszy dany, na niektorych mieyscach, ob vetustatem temporis, zbutwiały y wyczytać nie mogący, per via manifestatione, że dotychczas in alienis zostaiąc manibus, ad acta nie był podany, ratione intro contentorum, dla wpisania do xiąg ninieyszych per oblatam podał, de tenore sequenti: Inwentarz od nas: Teodora Tyszy-Bykowskiego y mnie, Magdaleny Piasoczyńskiego Teodorowey Tyszyney-Bykowskiey, dany iego mości panu Andrzeiowi Czeczelowi-Nowosieleckiemi, iako się ma zachować w maiętności naszych, od nas we cztyrech tysiącach złotych polskich zawiedzionych, w siele Wydyborze y w siele Swida, iako maią robote y podatki dawać y podwody

odprawować. Naprzod, chłopi bogatsze maią dawać: po poł kopy pieniędzy groszy litewskich, po miarce owsa, po dwa wozy siana, po dwoie kur, dwa na gięś, podwode za mil dwadzieścia do roku dwa razy, za ktorą powinni płacić, ieżeliby się nie trafilo podwody odprawić, po złotemu polskiemu za każdą furę. Robota tychże poddanych:- letniego dnia w tydzień po dni trzy, a po dni dwa orać na wiosnę; dni trzy podparzyć, a trzy dni odwrocić. Imiena y przezwiska tychże poddanych z sioła Swidy: Samson, Denis Kozaczek, Tyszko Kup, Neczypor Lepienko, Awdey syn Kozaczkow, Kuzma Syszczenko, Iwan Borsuk, Matwey. Z Widybora, ciągłe chłopi: Iwan Szyleyko ataman, Iacko Szesternenko, Matwey Zenczenko, Nieczypor Szczerbina, Maruk Andrziiewicz, Iachno Tur, Karp Maryczenko, Stefan Szyleyko, Szymon Tokarz, Maxim Opanasenko, Iwan Puzyrenko, Włas Szesternenko, Sawka Puzyrenko, Hryszka Skotczenko, Fedor zięć Bendarzow, Sawka Lewczenko (tu nie wyczytać kilku słow). Uboższe, ktorych ta powinność: pieniędzmy groszy polskich dwadzieścia, z dymu po kurze, letniego dnia w tydzień po dniu robic, a w zime także po dniu; imiona tych ludzi: z sioła Swidy: Iwan Tyszczenko, Omelan Skrzypka, Saliwon Maruk, Mikita Syrowatka; z Wydybora imże rowni poddani: Fedor Stowmenko, Samuyło, Niczypor Szeleyko, Hawryło Szeleyko, Harasym Marytenko. Z tychże maiętności chłopi y ieszcze uboższe ogrodnicy, ktorych ta powinność: pieniędzmi po poł złotego, po kurze z dymu, letniego dnia w tydzień po dniu robic, a w zime także po dniu robić; imiona tychże poddanych z Swidy: Kuzma Tyszczenko, Naum Dowbosz, Iwan Huzwa; z Widebora tymże rowni poddani: Fedor Sobol, Demko, Stefan Terluk, Kosscuwszczycha wdowa, Andrzey Samunenko, Iwan socky. Aręda gorzałczana ze wszelakim napoiem: miodem, piwem, y ze młynem, ktora czyni do rokuzłotych pięndziesiąt. Winy tych że poddanych: złodzieyska wina poł kopy, potoczna poł złotego, potaiemna kunica poł złotego, zemierska kunica poł złotego, poturemne groszy trzy polskich. Co wszystko iego mość pan Andrzey Nowosielecki, według tego inwentarza, od nas iego mości danego, w tych wsiach y z poddanych naszych czynsze wybierać y wskazywać na pań-

sczyzne robić, a nadto więcey nic nie wyciągać tak czynsza iak i robot robić, ale według inwentarza ma się we wszystkim zachować, a więcey nie brać y nie wyciągać, tak on sam y sukcessorowie iego, (tu daley połsiodma wiersza, nie wiedzieć quo casu, przekryslono, iednak wyczytać można de tenore ejusmodi) pod zakładem czterech tysięcy złotych polskich; a ktory zakład, ieżeliby miał w czym iego mość pan Nowosielecki w inwentarz nasz popaść biorąc, wolno nam będzie iego mości, z potomkami iego, do iakiegokolwiek sądu y urzędu na roki ziemskie albo roczki grodzkie Kyowskie, do sądu głownego trybunalskiego koronnego Lubelskiego iakiegokolwiek woiewodztwa: Kiiowskiego, Wołyńskiego, Bracławskiego, Czernihowskiego y ich konserwaty, pozwać y o to prawnie czynić. Ktory to inwentarz nasz daliśmy iego mości panu Czeczelowi-Nowosieleckiemu pod naszemi pieczęćmi y z podpisem rąk ich mościow panow przyiacioł naszych, na inwentarzu na podpisie niżey mianowanych, ktorzy, za ustną prożbą naszą, pieczęci swe przyciśniowszy y rękami swemi podpisać raczyli. Pisan w Widyborze, die sexta octobris, anno millesimo sexcentesimo trigesimo sexto. U tego inwentarzu podpis ręki temi słowy: (tu daley, dla popsowania, niektorych słow nie dostaią, tylko podpis temi słowy): podpisuię się Teodor Tysza-Bykowski, manu propria.

Книга Кіевская гродская, поточная, записовая и декретовая, 1680—1735 года, № 46; листъ 417, на оборотѣ.

L.

Грамота Владислава IV, подтверждающая Даніилу Юрію Вороничу право на владѣніе селомъ Крошнею въ Житомирскомъ повѣтѣ, а также утверждающая границы этого имѣнія, опредѣленныя особою коммиссіею въ 1595 году.—1640, мая 18.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca iunii trzydziestego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego krolewskiey mości Żytomirskim, przedemną Stanisławem Waśkowskim, namiesnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, y xięgami ninieyszymi, grodzkiemi, żytomirskiemi, comparens personaliter przewielebny w Bogu jego mość xiądz Kazimierz Piątkowski, superior rezydencyi Żytomirskiey societatis Jesu, ten extrakt authentice z pieczęcią ziemską woiewodztwa Kiiowskiego z xiąg głownych trybynalskich Lubelskich, z podpisami rąk iaśnie wielmożnych ich mościow panow deputatów prześwietnego trybunału Lubelskiego, tudzież y korrektą, z wpisaniem w nim konfirmacyi przywileiow praw dawnych od nayiaśnieyszych regnatow polskich, urodzonemu Iwaszku Woronie na dobra sieliszcze Krosznia, in vim rectefactorum et meritorum, benigniter konferowanych, a potomkowi iegoż, urodzonemu iego mości panu Danielowi Ierzemu Woroniczowi, skarbnikowi kiiowskiemu, na też sieliszcze Krosznie, y rozgraniczenia tegoż sieliszcza Kroszni przez nayiaśnieyszego krola iego mości Władysława czwartego, nastąpioney, wydany, do przeczytania mieyscami rzecz niepodobna, zbutwiały, marginesa propter putredinem popsowały się, aringa suscepty początkowa y koncowa roxolanico idiomate pisana, a srzodek tego extraktu polskim ięzykiem pisany, ad acta castrensia, żytomiriensia per oblatam de ea podał verborum serie: Wypis z xiąg głownych trybunalskich woiewodztwa Kiiowskiego. Roku tysiąc sześćset czterdziestego, miesiąca septembra dwudziestego czwartego dnia, przed sądem ninieyszym, głownym trybunalskim koronnym Lubelskim postanowiwszy się oczewisto urodzony iego mość pan Daniel Ierzy Woronicz, dla zapisania do xiąg ninieyszych, głownych, trybunalskich podał per oblatam list jego krolewskiey mości konfirmacyi, z pieczęcią koronną wielkiey kancellaryi y z podpisem ręki nayiaśnieyszego krola iego mości y sekretarskiey, na rzecz, w tym liscie niżeywpisaną, iemu daney, o czym ten list konfirmacyi szerzey w sobie ma, prosząc, aby przyięty y w xięgi wpisany był, ktorego my, sąd, dla wiadomości do xiąg przymuiąc, przed sobą czytać kazaliśmy y tak się w sobie pismem polskim pisany ma: Władysław z Bożey łaski krol polski, wielkie xiąże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie,

Inflanskie, Smolenskie, Czernichowskie, a Szwedzki, Godzki, Wandalski dziedziczny krol. Oznaimuiemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu to wiedzieć będzie należało: zasłużyli to dobrze urodzeni Woroniczowie nie tylko dla starożytności familii swoiey w woiewodztwie Kiiowskim, od wielu lat sławą dobrą, męstwem, rycerstwem y dzielnoscią, a przeciwko rzeczypospolitey y panom swym, antecessorom naszym, y nam samym wiarą, cnotą y życzliwością przed wielu inszych przodkuiący, abyśmy, iako na przodki ich godney pamięci, z ktorych wielka część na placu mężnie przeciwko pogaństwu woiuiąc, polegli, abyśmy pozostałym ich potomkom łaske y dobroczynność nasze pońską w podawaiących się okazyach chętnie oświadczali; za wniesieniem przeto do nas proźby przez urodzonego Daniela Ierzego Woronicza, skarbnego kiiowskiego, ktory, iako w powinney przeciwko nam wierze y cnocie tak y dzielności rycerskiey z ostatkiem niemal oyczyzny swey miłey, przez krwawe przodkow swych zasługi nabytey, a iemu prawem dziedzicznym pozostałey, uczesnikiem tych że przodkow swych naśladuie, chętnieśmy na proźbe iego zezwolili y prawa wszystkie przodkow iego, od nayiaśnieyszych, osobliwie: krola Alexandra, Żygmunta Augusta, na dobra, nazwane Krosznia, w woiewodztwie Kiiowskim a powiecie Żytomirskim leżące, nadane, y potym przez kommissyą w roku tysiącznym pięćsetnym dziewiędziesiątym piątym, miesiąca grudnia dwudziestego dziewiątego dnia, przez komisarzow, od świętey pamięci krola iego mości Zygmunta trzeciego, pana oyca naszego, zesłanych, to iest: przez urodzonego Bohdana Iwanowicza Strybyla, Iwana Prezowskiego, Iwana Syngura, Hryhora Kiewlicza, w grodzie Kiiowskim przyznaną, tak, iako w swoich terminach, w teyże komissyi wyrażonych y dostatecznie opisanych, zawieraią się, ktorego to ograniczenia te są wyrażone słowa, z komissyi autentyczney wyięte y tu wpisane: „od pięty Kamienicy rzeki, polem, rzeką Kakaryczanką w iezioro, od ieziora, zaymuiąc mogiłek y dzierżąc po lewey stronie mogiły częste, dolinkami po droge Osicką do rzeki Staworowki, ktora wpada w rzeke Krosnią, przez też rzeke Staworowke, dąbrową, błoty, do błota Ugielnego; od błota Ugielnego ku drodze Owruckiey, drogą

Owrucką po Hoholowe błoto, a od tego błota grzędą do laskow Kotowskich, od laskow Kotowskich do rzeczki Tesnowki, w Kamienice polną, ku dołowi Kamienicą po Mchiczenkę rzekę, ktora wpada w Kamienice; w gurę Mchiczenką po rzeke Berezowice, Berezowicą na niz w rzeke Kamienice, na niz Kamienicy polney do rzeki teyże Kakaryczanki, od ktorey się granica poczeła y skończyła," —potwierdzili y umocnili. Iakoż z osobliwey naszey dobrotliwości y skłonności przeciwko wyżey mianowanemu urodzonemu Danielowi Ierzemu Woroniczowi, względem zasług domu iego, tak same przywileie wyżeymianowane, iako y komissyą y ograniczenie wyżey wspomniane, we wszystkich punktach, artykułach, kondycyach y inszych okolicznościach, w nich wyrażonych, tak, iako y tu słowo w słowo były wpisane y inserowane, wiecznie stwierdzamy y umocniamy y roboruiemy, ile iednak prawu pospolitemu nie są przeciwne y w używaniu ich przodkowie iego byli, chcąc, aby moc y powagę swoią miały, prawa iednak nasze krolewskie, rzeczy pospolitey, także koscioła katolickiego wcale tamże zachowuiąc. Na co, dla lepszey wiary, ręką naszą podpisaliśmy się y pieczęcią karonną zapieczętować roskazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia ośmnastego miesiąca maia, roku pańskiego tysiąc sześćsetnego czterdziestego, panowania krolewstw naszych: Polskiego — siodmego, a Szwedzkiego — osmego roku. Potwierdzenie praw dawnych urodzonych Woroniczow, także y ograniczenia Kroszni w woiewodztwie kiiowskim. U tego listu konfirmacyi pieczęć koronna wielkiey kancellaryi a podpis ręki nayiaśnieyszego krola jego mości y sekretarskiey temi słowy: Vladislaus Rex, Joannes Buialski, secretarius regius. Ktoryże to list jego krolewskiey mości, za podaniem wyżmianowaney osoby, a za przyięciem naszym sądowym, wszystek, z początku aż do końca, słowo w słowo, do xiąg ninieyszych, głownich, trybunalskich iest wpisany, z ktorych y ten wypis, pod pieczęcią ziemską woiewodztwa Kiiowskiego iest wydany. Pisany w Lublinie. U tego extraktu pieczęć ziemska kiiowska przyciśniona iest, a podpisy rąk iaśnie wielmożnych ich mościow panow deputatow prześwietnego trybynalu koronnego Lubelskiego w te słowa: Chwedor Silicz, chorąży, deputat woiewodztwa Kiiowskiego, manu

propria; Martinus Lanckoronski, deputatus palatinatus Radomiensis; Iozef Hulewicz z Woiutyna, deputat woiewodztwa Kiiowskiego, manu propria; Tomasz z Bibersztaynu Kazimirski, dworzanin pokoiowy iego krolewskiey mości, deputat woiewodztwa Lubelskiego, manu propria; a podpis ręki iego mości pana pisarza ziemskiego kiiowskiego takowy: Fedor Suszczański Proskura pisarz ziemski kiiowski. Korrekta zaś tak się w sobie ma: korrygował Szczeniowski, manu propria. Ktoryże to extrakt konfirmacyi dobr Kroszni y onychże granicy, za podaniem y prożbą iego mości wyżmianowanego podawaiącego, a za moim urzędowym przyięciem, z początku aż do konca, słowo w słowo, iak sie w sobie ma, do xiąg ninieyszych, grodzkich, żytomirskich iest ingrossowany.

Книга гродская, житомирская, записовая и поточная, 1728 г., № 223; листъ 650.

LI.

Дарственная запись Брацлавскаго хорунжаго, Яна Дзика, Михаилу и Екатеринѣ Аксакамъ, на села: Денеши, Татариновку, Янковцы, Карпиловку, Трыбисовъ, Старый и Среднiй Презовы, лежащiя въ Житомирскомъ повѣтѣ. 1645, марта 6.

Року тисеча шестсотъ чотырдѣсятъ семого, мѣсяца марца шестнадцатого дня.

Въ роки судовные, кгродские, винницкие, од дня дванадцатого мѣсяца и року на акъте менованыхъ припалые и в замъку его королевской милости судовъне одъправоватисе зачатие, передъ нами: Станиславомъ Ревусъкимъ, подъстолимъ Браславскимъ, подстаростимъ, Маръциномъ Александромъ Бажъкомъ, судею, а Матеушомъ Чапълинскимъ, писаромъ,—урядниками судовыми кгродскими Виницкими, постановивъшися очевисто урожоный его милость панъ Янъ Дзикъ, хорунжый Бра-

славский, для записаня въ книги нинешние, кгродские, Винницкие екстрактъ з книгъ кгродскихъ Житомирскихъ, авътентице выданый, з уписанемъ в немъ запису вечное даровизны одъ его милости пана Дзика, хоружого Браславъского, ихъ милостямъ паномъ Акъсакомъ, малжонъкомъ, служачого, на речъ, в томъ записе, нижей инъсерованомъ, меновите выражоную, перъ обълятамъ подалъ, и оного во всемъ усътнымъ, очевистимъ и доброволнымъ сознанемъ своимъ стверъдивъши и змоцнивши, абы принятъ и в книги нинешные уписанъ былъ, просилъ. Которого мы, урядъ, примуючи, читалисмы, и такъ се в собе писаны маетъ: Выписъ з книгъ кгродскихъ замъку его королевскои милости Житомирского, року тисеча шестсотъ сорокъ пятого, мѣсяца Марца шосътого дня. На уряде кгродскомъ, в замъку его королевскои милости Жытомирскомъ, передо мъною, Криштофомъ Цисовъскимъ, подстаросътимъ Жытомирскимъ, становъши очевисто урожоный его милостъ панъ Янъ Дзикъ, хоружый Браславский, для вписаня до книгъ нинешънызъ, кгродскихъ, Жытомирскихъ подалъ и очевисто призналъ листъ доброволны записъ свой вечистое даровизъны, з печатю и подписомъ руки своее, также з печатъми и з подписами рукъ людей зацъныхъ, одъ себе урожонымъ ихъ милостямъ панамъ Михалови и Катаринѣ Земъблицкого Акъсакомъ, малжонкомъ, в речи, нижей менованой, даный и служачий, о чомъ всемъ шерей и достатечней тотъ записъ вечистое даровизны речъ въ собе подосътатъку объмовъляетъ. Которого подавъши и во всемъ оного устнымъ, очевистимъ и доброволнымъ созънанемъ своимъ ствердивъши и змоцнивши, просилъ, абы былъ принятъ и в книги уписанъ. А такъ я, урядъ, оного примуючи, читалемъ, и такъ се о собе писмомъ полскимъ писаный маетъ: Ia, Ian Dzik, chorąży Bracławski, zdrowy będąc na ciele y umyśle, odstąpiwszy forum, powiatu, praw y iurisdictii moich własnych, mnie przynależytych, a pod tuteczną, grodzką, Żytomirską iurysdictią, ile się tknie actu ninieyszego zeznania mego, siebie, dobra y potomki moie wcielaiąc y poddaiąc, iawnie, iaśnie y dobrowolnie tym moim zapisowym listem zeznawam y każdemu, komu o tym wiedzieć będzie należało, wiadomo czynię, iż ia, maiąc z prawa pospolitego zupełną moc y władzą dob-

rami y maiętnąściami memi, według woli y upodobania mego, rządzić y dysponować, tedy dobra maie własne, mnie prawęm dziedzicznym od urodzonych ich mościów panów Maximiliana na Brzozowiu Brzozowskiego, podstolego Kiiowskiego, y Iustiny Iłowickiego Brzozowskiey, małżonków, służące, w woiewodztwie Kiiowskim a w powiecie Żytomirskim leżące, to iest miasto Denesze, sioło Tatarynowkę, sioło Jankowce, sioło Stary Preżow, sioło Sredni Preżów, sioło Korpiłowkę y części w miasteczku Horodyszczu, które Trybisow nazywaią, ze wszistkiem do tych dóbr prawem, państwem, własnością y tytułem dziedzictwa, ze wszystkięmi tych dóbr dworami, folwarkami, ludźmi, boiarami, miesczanami, poddanemi zbiegłemi y temy, ktorzy ad praesens w tych dobrach wyżey mianowanych reziduią, ogrodnikami, ciągłemi y nieciągłęmi, z podsusiedkami y ich powinnosćiami, także z poddanęmi wszystkiemi y ich robociznami, czynszami, podwodami, podaczkami pieniężnemi y miodowemi, dziesięcinami wszelakimi, z gruntami, ziemiami pasznemi y niepasznemi, z polami, sianożęciami, z pusczami borami, lasami, gaiami, dąbrowami, zapustami, zaroślami, sadami, pasiekami, barciami y z drzewem bartnym, ze pszczołami, z łowami zwierzynnemi y ptaszemi, gonami bobrowemi, dąbrowami, z potokami, rzekami, rzeczkami, błotami, stawisczami, stawami, z sadzawkami, młynami, rudami, utami, ieziorami, karczmami, mytamy grobelnymi y mostowymi, sielisczami, zapustami, z robieniem potaszów, puszczami, ze wszystkiemi zgoła y wszelakiemi tych dobr wyżey mianowanych pożytkami y wszystkiemi in genere y szczególnemi in specie tych maiętności przynależytościami, tak iako się wzwysz mianowane dobra y grunty do nich należące w swoich metach y okolicznościach wszyż y wdłuż zawieraią y tak, iako ich antecessorowie moi zdawna zażywali, y ia zeznawający z potomkami memi zażywać miałem, nic a nic z przerzeczonych dóbr moich prawa, państwa, pożytków y przynależności na siebie y potomków moich nie zostawuiąc ani excipuiąc, tak te mianowane niemianowanym, a niemianowane mianowanym ni w czym derogować nie maią, owo zgoła wszystkie ogułem, urodzonym ich mościom panom Michałowi y Katarzynie Ziemblickiego Aksakom, mał-

żąkom, y ich successorom dono perpetuo et irrevocabili daię, daruię, ceduię w moc wieczystey y nieodzowney darowizny y resignatiey, prawa moie wszystkie, zapisy, listy, przywileie, originały, męmbramy, cerografy na osoby tychże ich mościów panów Aksaków, małżonków, y ich successorów wlewam y transfunduie y onych się wiecznie zrzekąm y z successorami memi y intromissiey zarazem w pomienione dobra wszystkie oraz y w każde zosobna ninieyszym zapisem moim, przez mię darowane przerzeczonym urodzonym ich mościom panom Aksakom, małżonkom, pozwalam y oney na ten czas, gdy iey będą przez woźnego y szlachte których kolwiek in fundo affectować, bronić y praepediować nie będę, i owszem, od wszelakich impedimentów prawnych, od których kolwiek osob blizszych y dalszych, względem dóbr wyżey mianowanych zachodzących, także od praw y zapisów pierwszych y poślednieyszych, ręcznych y zeznanych odmian, przywiankow y opraw, długów, pozwów, przypozwów, zysków, przezysków, decretów, ezequtii pomienionych ich mościow panów Aksaków, małżonków, y ich successorów u każdego prawa, sądu y urzędu y na każdym mieyscu swym kosztem przez wszystkie dawności ziemskie bronic, zastępowac, evincować y eliberować y wzwyż mianowane dobra wszystkie oczysczać y oswobodzać y wolnymi od kożdey osoby y od wszelakich impedimentów y ciężarów emundować, tak, iakoby przerzeczeni ich moście panowie Aksakowie, małżonkowie, y ich successorowie w zwysz mianowanych maiętności spakoyney possessii zostawali y żadnych turbati, trudności y szkod nie ponosili, mam y powinien będę, a po mnie successorowie moi powinni będą tylekroć, ilekroć by tego potrzeba ukazowała. Więc y ten ninieyszy zapis moy wieczystey darowizny, dla większey wagi, na pierwszych od daty tego zapisu mego rokach ziemskich Kiiowskich, przed urzędem y aktami tameyszemi ziemskiemi Kiiowskiemi oczewiście przyznać, a po mnie potomkowie moi powinni będą na wszystkich y wszelakich dobrach moich leżących y ruchomych y summach pieniężnych, zapisuię się; a to pod szkodami ziemskimi prostym słowęm krom wszelakiey cielesney przysięgi przez pomienionych urodzonych ich mościów panów Aksaków, małżonków, albo ich successorów oszaco-

wanemi, o które szkody względem każdey conditiey y niedosyćuczynienia ninieyszemu zapisowi memu wieczystey darowizny y conditiom w nim wyrażonym, wolno będzie mnie, a po mnie potomkow moich ich mościom panom Aksakom albo ich successorom do każdego prawa, sądu y urzędu, tak grodzkiego iako y ziemskiego, w województwach Kiiowskim, Wołynskim y Bracławskim będącego, a podczas interregnum do sądu kapturowego pozwać, gdzie, za pierwszym pozwem, iako na zawitym roku, zawicie stanąwszy, przeciwko temu listowi dobrowolnemu zapisowi memu, conditiom y ligamentom iego, nic nie mówiąc, terminu niczym nie zbiiaiąc, obron wszelakich prawnych y nieprawnych nie wnosząc, ani zażywaiąc, do tego nie zakładaiąc się posługą iego krolewskiey mości y rzeczypospolitey, legatiami postronnych państw, woyną, exeptami, seymęm walnym, seymikami powiatowymi, wtargnieniem do korony nieprzyiaciela, morowym powietrzem, zalaniem wód, połamaniem mostów, nie wymawiaiąc się dillatiami żadnemi, fataliami, dillatiami prawdziwey choroby albo umocowanego swego y większey sprawy, nie zakładaiąc się małością lat potomków y inszemi przypadkami, nie wymawiaiąc się od decretu sądu y urzędu onego, do których ia albo potomkowie moi pozwani będą, nie apelluiąc ani appellatiey przez przypozwy popieraiąc y oświadczenia żadnego na sąd y stronę nie czyniąc, y wszystkich zgoła y każdych z osobna mianowanych y niemianowanych obron y dobrodzieystw prawnych, z prawa pospolitego y z zwyczaiu służących y z dowcipu ludzkiego wynaleziónych y wymyślonych, nie zażywaiąc, wszelakich zgoła zwłok zrzekaiąc się y na pomoc sobie nie biorąc, szkody od sądu y urzędu onego, do którego, z potomkami memi, będę zapozwany, nie odchodząc, iakieby przez ich mościów panóm Aksaków, małżonków, te dobra dzierżących, comprobowane byli, zaplacić y te dobra oczyścić y wrzystek ciężar sprawy, od kogokolwiek względem dobr pomienionych zachodzący, na się wziąć y za ich mościów respondować mam, a po mnie potomkowie moi maią y powinni będą. Na ćo ten list móy wieczystey darowizny daię, który, dla lepszey wiary y pewności, ręką moią własną podpisuię y pieczęć moią przyciskam; do czego y przyiaciół moich, niżey

podpisanych, użyłem. Działo się w Tatarynowce, dnia trzeciego miesiąca marca, roku pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego piątego. У того запису вечистое даровизны, при печатехъ, подъписъ рукъ тыми словы: Ian Dzik, chorąży Brasławski. Iendrzey Czerwiński, proszony do podpisu, manu propria. Proszony do podpisu Piotr Błendowski, ręką swą. Proszony do podpisu ręcznego Mikołay Potepski, manu propria. Proszony także do podpisu Woyciech Swientosławski, manu propria Который же то записъ, за поданемъ а очевистымъ призънанемъ вышъ менованое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, до книгъ нинешънихъ слово в слово естъ уписанъ, з которыхъ и сесъ выписъ, подъ печатю кгродскою Житомирскою, естъ выданъ. Писанъ у Житомиру. Корърикговалъ Высоцкий, manu propria. У тое объляты помененого ексътракту печатъ кгродская Житомирская. Которая жъ то обълята, за очевистимъ поданемъ вышъ менованое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, увесъ, слово в слово, до книгъ кгродскихъ воеводства Браславскаго Виницкихъ естъ уписанъ.

Книга гродская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 годъ, № 4597; листъ 89.

LII.

Граничный листъ, опредѣляющій рубежи земель, принадлежащихъ Овруцкимъ боярамъ: Першкамъ, Турчинамъ, Толкачамъ и Усарамъ. 1646, іюля 13.

Року тисяча семъ сотъ двадцать перъшого, мѣсяца февъраля четирънадцатого дня.

На ураде кгродъськомъ, въ замъку его королевъской милости Овъруцъкомъ, передъ мъною, Михалемъ Сынгаевъскимъ, коморникомъ кграничнымъ Киевъскимъ, намесникомъ кгродъзъкимъ староства Овъруцъкого, и книгами нинешъними, кгродъськими, Овъруцъкими comparens personaliter urodzony pan Antoni Petrusiewicz, sługa wielmożnego iego mości pana Michała Pauszy, podczaszego Żytomirskiego, podstarościego gradzkiego Owruckiego, ten oryginał listu granicznego,

z suscepto dawną grodu Owruckiego, między stronami, w tymże liscie granicznym niżeywyrażonemi, o pewne dobra stałego, y z podpisem ręki, że zgorzeli xięgi dawne grodzkie Owruckie, teraz tedy dla wpisania do xiąg ninieyszych grodzkich Owruckich per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, aby przięty y w xięgi wpisany był; a tak ja, urząd, pomieniony list graniczny od acticandum przyimuiąc, czytałem, y tak sie w sobie ma: Roku tysiąc sześćset czterdziestego szostego. Na urzędzie grodzkim, w zamku iego krolewskiey mości Owruckim, przedemną, Mikołaiem z Bieniewa Bieniewskim, dzierżawcą starostwa Owruckiego, stanowszy oczewisto bojarzym starostwa Owruckiego, Bohdan Isaienko, maiąc przy sobie uczęśnikow swych, Perszkow y Turczynow, skarżyli się na Serhia Tołkaczewicza, iż ten Serhiy Tołkaczewicz, przeszedszy starożytne granice gruntu Perszkowskiego, zabrał sobie dęba na uroczyszczu u Płoskiego lasu y teraz bezprawnie tego dęba trzyma u używa, gdzie iuż oczewisto stoiąc, Serhiy Tołkaczewicz, na żałobę onego Bohdana Isaienka y siabrow iego wyżmianowanych odpor czyniąc, powiedział, iż ten dąb stoi w gruncie naszym własnym Łosinskim y za granicą słuszną, a nie u gruncie Perszkowskim, ani w Turczynowskim, z ktorymto dębem spor między sobą przedemną maiąc, brali się z obu stron do granic słusznych, starożytnych, dawnych u mnie, urzędu, podieli, z winnego baranów dwoch, do tych mieysc y granic; na co ia, urząd, rok im złożywszy na dzień trzynasty miesiąca lipca, na mieysce swoie y na rozsądek onych wysłałem szlachetnych: pana Iana Zimowiedczego y syna iego, pana Łukasza Zimowiedczego, a przy nich Iwana Korczewskiego, Fodora Zaliwaka, Miska Kadenka y innych niemało ludzi dobrych, gdzie tam, przyiachawszy do tego mieysca y uroczyska Płoskiego lasu, zawodzili znaki y granice po rożnych mieyscach, y tam o to przed wysłanymi memi niezgodzili y przyiąć dekretu ten Bohdan Isaiewicz y siabry iego, Pierszkowie y Turczynowie, nie przyieli y do mnie urzędu odłożyli, a odłożywszy, znowu samego mnie, urzędu, do tego mieysca podieli, z winnego iałowic dwuch, mianowicie Bohdan Tuninka, Miszko Szołyha y wszysey bracia y uczęsniki ich Perszkowie, Turczynowie,

iako też Tołkaczowie, Usarowie, z drugiey strony; tedy ia, urząd, maiąc przy sobie strone, ludzi dobrych: Stefana Szwaba, Iwana Korczewskiego, Iacka Iliczenka, Makara Iakomowicza z sioła Hładkowicz y innych niemało, gdzie do tego mieysca, Płoskiego lasu, przyiachałem y mieysce ufundowałem; tamże stanewszy obie stronie, wyżmianowani powodowie y pozwani, sami osobami swemi, z wszystkiemi bracią uczęsnikami y siabrami swemi, między sobą szeroce kontrowertowali, ukazuiąc słuszne wieczyste granicy; naprzod Tołkaczowie powiedli od uroczyska Tuhomierza y tak wiedli aż do tego lasu Płoskiego znakami sieczonymi, y przywiodszy pod ten las, ukazali kłodę, leżącą na ziemi, starą, y w tey kłodzie granice być mianowali, ktora iuż y przedtym od lat sześciu była kłoda, w ktorey rubieże stare naszli się, y teraz z nami przywiodszy do teyże kłody rubieżami starymi, iakoż znowu kłoć chcieli drugi bok, a pomienieni Perszkowie y Turczynowie, przyznawszy w niey stare rubieże, kłoć nie dali; a przyznawszy się do tego starego rubieża, od tego mieysca, stoiąc przedemną strony powodowa y pozwana: Perszkowie, Turczynowie, Tołkaczowie y Usarowie, ludziom postronnym, przy mnie natenczas będącym, mianowicie: Stefanu Szwabu, Iwanu Korczewskiemu, Iacku Iliczenku, Makaru Iakimowiczu z sioła Hładkowicz na prawie wywodzić granice przez las kazali; ktore ludzie postronni, wyprawiwszy się z tego lasu na bor, a rzeczką Płoską, po prawey ręce, ukazali w gruncie Łosinskim y Usarowskim, a nie w Perszkowskim, ani w Turczynowskim. A potym zawiedli z drugiego końca rubieżow od lasa Strzachowa, gdzie Perszkowie, Turczynowie u choi syrowey rubieże stare zakłoli y tam stare rubieże znaleźli się, ktore obom stronom należą, a na teyże choi znaki swiże naszli się, z boku inszego położone y naciente, do ktorych Perszkowie przyznali się; te nowe kassowaliśmy, a stare przy zupełney mocy ostawiliśmy, a od tey choi y starey granicy na prawiec wiedli do błota Płoskiego y przez błoto aż do rogu teyże doliny, ktora idzie od lasu Płoskiego, y takimi znakami szedli, one ponawiaiąc; kazaliśmy ponawiać, tak po dębach kłaść doliną, aż na drugi bok wyżey doliny do drogi Perszkowskiey y przez drogę Perszkowsą wpoprzek aż na przygurek, a

z przyhorka przez las aż do teyże kłody, gdzie kłoli rubież stary, wyszedszy na prawiec, y te rubieże starożytne zwiodszy, przy mocy ostawiliśmy; a co Perszkowie y Turczynowie, swoie znaki nowe mianuiąc rubieżami, pokazywali w gruncie Łosińskim y w Perszkowskim, także znowu do błota Płoskiego w też dolinę, na ktorych nowych rubieżach stoiąc, ia, urząd, z tymi ludźmi pytałem Miszka Szołyhę, kto te rubieże czinił; gdzie Miszko Szołyha powiedział, że ia, za pierwszym wyjazdem od lat sześciu na tenże grunt, z Iwanem Korczewskim, Pietruszkiem Żelezkiem, Miszkiem Kadenkiem, wysłanymi, pisaliśmy, gdzie tuż był Iwan Korczewski, ktory do tego nie znał się, że tych granic wtenczas nie kład, y brał się z winnego kop dziesieć; ia do tych ludzi: Pietruska Żelezka, Miszka Kadenka, ktore to ludzi nieprzyznali, że wtenczas, iako mianował, tych rubieżow nie pisali; za ktorym nieprzyznaniem rubieżow, te nowe rubieże kassuiemy, umorzamy y wniwecz obracamy; ktore mocy mieć wiecznemi czasy nie maią. A tak ia, urząd, pomienionych Tołkaczow przy tym dębie y granicach, przy mnie położonych, wiecznymi czasy ostawuie y przysądzam, aby spokoynie trzymali, y onych o to, pod zaręką na urząd Owrucki dwudziestu kop groszy na stronę przeciwną, zakładam; według statutu zapłacić powinni szkody, iako strona powodowa mianowała, kop dziesięć litewskich, za niedziel dwie od daty tego dekretu zapłacic nakazuie; co wszystko, dla pamięci, do xiąg iest zapisano. У того листу кграничъного подъписъ рукы тымы словы: z Bieniewa Bieniewski, ręką swą; а сусцепъта написана такъ: Anno millesimo sexcentesimo quadragesimo sexto, miesiąca iulii dwudziestego siodmego dnia, za oczewistym podaniem per oblatam przez Serhiia Tołkacza, ten dekret przyiołem do akt, Andrzey Nieszewski, namiesnik starostwa Owruckiego. Которы же то декъретъ, alias листъ кграничъны, за поданемъ и прозъбою вышъменованое особы подаваючое, а за моимъ, урадовымъ, прынятіемъ, до книгъ нынешънихъ естъ слово в слово вписаны.

Книга гродская Овруцкая, записовая и поточная, 1720 года, № 3226. Листъ 341.

LIII.

Запись на право пожизненнаго владѣнія селомъ Рожнятовкою и половиною села Бѣленовки, данная графомъ Иваномъ Замойскимъ его слугѣ, Андрею Рожнятовскому, подъ условіемъ доставки послѣднимъ 5 вооруженныхъ всадниковъ, въ случаѣ нужды, въ хоругвь Замойскаго. 1646, сентября 28.

Року тисеча шестсотъ чотырдесятъ семого, мѣсяца марца шестнадцатого дня.

Въ роки судовые кгродские Винницкие, передо мною, Яномъ Рокгалею-Попълавскимъ, буркграбимъ и наместникомъ подстароства Винницкого, становши очевисто урожоный его милостъ панъ Анъдрей Рознятовский, для записаня до книгъ нинешнихъ кгродскихъ Винницкихъ листъ, албо привилей, з ласки его милости пана Яна на Замостю Замойского, граби на Тарнове и Ярославю, Калусъкого, Речицкого etc. старости, собе на речъ, в томъ листе ширей инъсерованомъ, меновите выражоную, даный и служачий, ширей о томъ писаный, пер облятамъ подалъ, просечи, абы принятъ и в книги нинешные кгродские Виницкие уписанъ былъ. Которого я, урядъ, приймуючи, читалемъ, и такъ в собе, полскимъ писмомъ писаный, маетъ: Jan Zamoyski na Zamościu, hrabia na Tarnowie y Jarosławiu, Kałuski, Rzeczycki etc. starosta, wiadomo czynię tym pisaniem moim, komu to wiedzieć należy, iż ia, maiąc wzgląd na to, iż urodzony pan Andrzey Rożniatowski, sługa móy, nie odstępuiąc nic cnoty y stateczności rodzica swego, na obeczne usługi świętey pamięci ich mościów rodziców y dobrodzieiów moich oddawszy się, one pilnie, wiernie zawsze oddawał y mnie dotąd chęt-

nie y życzliwie oddawać nie przestaie, chcąc tedy mu to łaską moią y wdzięcznością nagrodzić y na dalsze usługi obowiązać, onemu wieś moią dziedziczną, nazwaną Rożniatowkę, y połowice wsi Bielenowki, w woiewództwie Bracławskim a we włości Szarogrodzkiey leżące, naznaczam y do używania daię, ze wszystkiemi gruntami, polami, gaiami, łąkami, poddanemi y ich robotami, podatkami, czynszami, powinnościami, także połowicę stawu we wsi Bilenowce, y inszemi wszelakiemi pożytkami y przynależnościami, do tych wsi zdawna należącemi, nie inaczey, ieno tak, iako ich nieboszczyk pan Rożniatowski trzymał, ociec iego; czego pozwalam mu spokoynie y z małżonką iego, Potentianną Moczulską, aż do żywota oboyga zażywać. Względem którey to łaski moiey, powinien mi będzie koni pięć po pethyorsku osadzać pod chorągwią moią, przy namiestniku moim, y sam stawać, gdzie tego potrzeba ukaże, zarabiaiąc na sławę moię. Na co, dla lepszey tego wiary, ręką swą podpisawszy się, pieczęć zwyczayną przycisnąć roskazałem. W Krzeszowie, dnia XXVIII miesiąca września, roku MDCXLVI. У той обляти помененого листу, при печати притисненой, подписъ руки его милости пана Замойского тыми словы: I. Zamoyski, manu propria. Которая жъ то облята помененого листу, за очевистымъ поданемъ и прозбою вышъ мекованое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, вся, слово в слово, до книгъ кгродскихъ воеводства Брацлавского Виницкихъ естъ уписана.

Книга гродская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 г., № 4597; листъ 87.

LIV.

Актъ передачи имѣнія мѣстечка Тымановки (оно же Липовка) урядомъ гродскимъ Винницкимъ во владѣніе дворянину Ремигіяну Гижицкому. 1647, марта 7.

Року тисеча шестсотъ чотырдесятъ семого, мѣсяца марца дванадцятого дня,

На урядѣ кгродскомъ, в замку его королевской милости Виницкимъ, пѣрѣдо мною, Яномъ з Оджывола Оджыволскимъ, каштеляномъ Черниговъскимъ, Виницкимъ старостою, становъши очевисто урожоныѣ ихъ милости панове: Станиславъ Рѣвуский, подстолий Браславский, подстаростий, Марцинъ Алѣксандеръ Борокъ, судия, а Матеушъ Чапълицъкий, писаръ, урядники судовыѣ кгродскиѣ Виницкиѣ, для записанія до книгъ нинешнихъ кгродскихъ Виницкихъ, листъ свой ежъдженъя на моцную екзекуцию до добръ ясне освецоного князя его милости Януша Свѣнтополка Четвертѣнского, мѣстечка Тымоновки албо Липовки, в справе урожоного его милости пана Ремикгіана Кшжицкого, повода, с пѣчатми и подписами рукъ своихъ, пер облятамъ подали, просячи, абы былъ принятъ и в книги уписаный. Которого я, староста, приймуючи, читать казалемъ, который так се в собе, полскимъ писмомъ писаный, маетъ: Działo się w Tymonowce, dnia siódmego marca, roku tysiąc sześćset czterdziestego siódmego. My, Stanisław Rzewuski, podstoli Brasławski, podstarości, Marcin Alexander Borek, sędzia, Matheusz Czaplicki, pisarz,—urzędnicy sądowi grodzcy Winnicćy, oznaymuiemy y wiadomo czyniemy tą naszą attestacyą execuciey odprawioney, iż, za dekretem sądu głównego trybunału Lubelskiego, między urodzonym iego mością panem Remigianem Giżyckim, iako powodem, z iedney, a wielmożnym iego mością panem Ianem z Odrzywołu Odrzywolskim, kasztellanem Czerniechowskim, Winnickim etc. starostą, z drugiey strony, a to w sprawie pomienionemu iego mości panu staroście, przez powoda, iego mości pana Giżyckiego, o nieczynienie execuciey z oświeconego xiążencia iego mości Ianusza Swiatopełka Czetwerteńskiego, względem niezapłacenia y nieoddania summy siedmiu tysięcy złotych polskich, sposobem długu prawdziwego przed urzędem y aktami grodzkiemi Warszawskiemi assecurowaney y zapisaney, baniowanego y approbowanego, iako ten process iest w sobie szyrzy ferowany; którym to dekretem sąd główny trybunalski mocną na xiążenciu iego mości y dobrach iego uczynić iego mości panu staroście albo urzędowi iego wskazał execucią, o czym ten dekret szyrzey świadczy. Dosyć tedy czyniąc naprzód dekretowi trybunalskiemu, a potem po-

winności urzędu naszego, za zesłaniem nas przez iego mości pana staroste Winnickiego do miasteczka Tymonowki albo Lipowki, dziedzicznego, dnia, wyżey na actie mianowanego, ziechaliśmy; gdzie w tem miasteczku, w domu iednym, to iest ratuszu, gdyż dworu ani zamku w tem miasteczku nie było, samego xiążencia iego mości nie zastawszy, lubo nam tey execuciey odprawować pan Mikołay Straszewski, podstarości tameyszy, nie pozwalał y nie dopuszczał imieniem xiążencia iego mości, powiadaląc, iż niepotrzeba drugiego pana y podstarościego drugiego, iednak my iurisdictią nasze ufundowaliśmy y woźnemu obwołać ze wszelakim bespieczeństwem, prawem pospolitym takowym actom opatrzonym, roskazaliśmy, a potem, daley według prawa postępuiąc, iako wyżey dekretowi trybunalskiemu dosyć czyniąc, po mienione miasteczko Tymonowke albo Lipowke, przy bytności urodzonego iego mości pana Mikołaia Straszewskiego, sługi y podstarościego xiążencia iego mości Tymonowskiego, także Harasima Koczana, woyta, y Oleszka, burmistrza, zwoławszy poddanych y mieszczan xiążencia iego mości, per executionem iego mości panu Giżyckiemu do possessyiey ze wszystkiemi gruntami, polami, oprocz gumen y obor, których nie zastaliśmy, także poddanemi, mieszczany y onych robocizną y inszemi pożytkami, od nich według zwyczaiu przychodzącemi, także z młynem y stawkiem, arędą karczemną y od nich wszelakiemi pożytkami, podaliśmy y postą(pi)liśmy, według inwentarza, który tak się w sobie ma, przychodów y pożytków, przy podaniu w possessyą tych dóbr spisaliśmy: Naprzód arenda karczemna—złotych trzysta; rzbocizna tych chłopów, którzy to na słobodzie siedzą, iest ich sto dwadzieścia: powinni na wiosne dwa dni orać y zprzątnąć z pola, także y na iesień dwa dni orać y kosić dwa dni y zprzątnąć; czynszu niemasz; dziesięcina pszczelna—pień dziesiąty, iako mamy in relatis od woyta, pułbeczków cztery; stawek ieden, spust na trzy lata—po złotych pułtorasta. Co wszystko urodzonemu panu Ianowi Zmiąckiemu, słudze y plenipotentowi iego mości pana Giżyckiego, w tem miasteczku zostawiwszy, poddanych y mieszczan do siebie zezwawszy, onym posłuszeństwo wszelkie aby pomienionemu panu Zmiąckiemu, słudze iego

mości pana Giżyckiego, oddawali, y onemu zarazem te dobra wszystkie sposobem wzwysz opisanym w possessią podaliśmy y szlachetnemu Ianowi Wyszomirskiemu, ienerałowi woiewództwa Brasławskiego, intromittować iego mość roskazaliśmy; który, dosyć czyniąc powinności urzędu swego, wyszedszy na rynek, maiąc przy sobie szlachte dwóch wiary godnych, szlachetnych panów: Andryana Czechowskiego, Samuela Bosego, y zwoławszy poddanych y mieszczan Tymonowskich do gromady, iako miasteczko wszystkie, tak mieszczan y poddanych, ze wszystkiemi, iako sie wyżey pomieniło, do possessiey iego mości pana Giżyckiego oddał, tak samego, iako y nowego pana poddanym y mieszczanom ogłosił, y, aby posłuszeństwo wszelkie od tego czasu oddawali iego mości panu Giżyckiemu, roskazał. O czym te swoie relacye przede mną zeznał. У того листу албо атестации одправованя моцное екзекуции, при печатехъ притисненыхъ, подписы рукъ в тые слова: Stanisław Rzewuski, podstoly Brasławski, podstarości grodzki Winnicki, manu propria. M. Alexander Borek, sędzia grodzki Winnicki. Matheusz Czaplicki, pisarz grodzki Winnicki, manu propria. Который же то листъ атестации, за поданемъ выжменованыхъ особъ, а за принятемъ моимъ старостинскимъ, увесъ, слово в слово, до книгъ нинешнихъ кгродскихъ Виницъкихъ естъ записанъ. Oryginał tey oblaty wziołem. Ian Zmiączky.

Книга гродская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 годовъ, № 4597; листъ 76.

LV.

Заставная запись, данная гетманомъ польнымъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Михаилу и Екатеринѣ Аксакамъ на имѣнія въ Брацлавскомъ воеводствѣ: города Камень и Гулевцы и села: Гущинцы, Гурку, Сальникъ, Писаревку, Раданку и Орловку. 1647, марта 16.

Року тисеча шестсотъ чотырдесятъ семого, мѣсяца марца осмнадцатаго дня.

В роки судовые кгродские Вѣницкие, передо мною Яномъ з Одриволя Одриволскимъ, каштеляномъ Черниговскимъ, Вѣницкимъ старостою, становши очевисто ясне велможный его милостъ панъ Марцинъ Калиновский, воевода Черниговский, гетманъ полный коронный, Трембовелский, Литинский etc. староста, для записаня в книги нинешние кгродские Вѣницкие листъ доброволный записъ свой, водлугъ права справленый, од себе урожонымъ ихъ милостямъ паномъ Михалови и Катарине Аксакомъ, малжонкомъ, на речъ, в томъ записе, нежей инсерованомъ, меновите выражоную, даный, служачий, шерей о томъ писаный, подалъ, и оного устнымъ, очевистымъ и доброволнымъ сознанемъ своимъ ствердивши и змоцнивши, просилъ, абы принятъ и в книги нинешние кгродские Вѣницкие вписаный былъ. Которого я, староста, приймуючи, передъ собою читати казалемъ, и такъ се в собе, полскимъ писмомъ писаный, маетъ: Ia, Marcin Kalinowski, woiewoda Czernichowski, hetman polny koronny, Trembowelski, Lityński etc. starosta, odstąpiwszy forum, powiatu, praw wszelakich y iurisdictiey mnie przynależących, a pod tuteczną grodzką Winnicką iurisdictią, ilę się tknie actu ninieyszego zeznania mego, siebie, dobra y potomki wcielaiąc y poddaiąc, zdrowy będąc na ciele y umyśle, iawnie y dobrowolnie zeznawam, iż dobra moie własne, mnie prawem dziedzicznym służące, to iest miasto Kamień y wsi: Huszczyńce, Hurka, Salnik y futor Orłówke, miasto Hulowce z futorami do niego należącemi, wieś Pisarzewka y Radanka, z stawem y młynem Kordelowskim, w województwie Brasławskim leżące, ze wszystkiem tych dóbr prawem, państwem y tytułem moim, y ze wszystkiemi dóbr tych folwarkami, budynkami, gruntami, polami zasianemi y niezasianemi, z oranemi y nie z oranemi, stawami, spustami, młynami y ich wymiołkami, także y stawkami pustemi, rzekami, rudami, sianożęciami, dąbrowami, pasiekami y ze wszystkiemi ludźmi w nich będącemi, to iest: dragonami, boiarami, haydukami, poddanemi y ich robociznami, czynszami, podwodami, dziesięcinami, żadney osoby iakiegokolwiek stanu będącey, w przerzeczonych dobroch mieszkaiącey, nie wymuiąc ani sobie zostawuiąc, także y ze wszystkiemi dóbr tych pożytkami y przynależnościami, tak iako

zdawna w swoich miedzach y okolicznościach zamykaią y tak iakom sam trzymał, nic na się ani na potomki swoie z tych przerzeczonych dóbr prawa, państwa y przynależności nie excipuiąc ani zostawuiąc, urodzonym ich mościom panom Michałowi y Katarzynie Axakom, małżonkom, za summę pułtorakroć sto tysięcy złotych liczby y monety polskiey, modo obligatyvo puściłem y podałem, odebrałem y odliczyłem, dla czego ich mościów z onych odebrania także y successorów ich quituię y uwalniam tym zapisem moim wiecznemi czasy, do czasu nieżey mianowanego, to iest do dnia dwunastego miesiąca maia w roku przyszłem, tysiąć sześćset czterdziestem dziewiątem przypadaiącego, a potem, gdy iuż ich moście panowie Axakowie, małżonkowie, dobra wzwysz mianowane wszystkie do tego roku, tysiąc sześćsetnego czterydziestego dziewiątego spokoinie dotrzymaią, a nie będą iednak przez mie albo successorów moich wykupieni, tedy iuż od trzech do tzech lat, annis sese continue et immediate sequentibus, aż do wykupna, to iest dotąd, dokąd im summe przerzeczoną pułtorakroć stotysięcy złotych polskich realiter oddana y odliczona nie będzie, z temi iednak conditiami, na które ia pozwalam y potomków moich do wypełnienia onych obowiązuię, to iest: przed czasem przerzeczonego wykupna dóbr pomienionych na dwanaście niedziel, tychże urodzonych ich mościów panów Axaków, małżąków, przez pozew pisany, przez woźnego y dwóch szlachty którychkolwiek avizować y dostatecznie im o pomienienym wykupnie oznaymić y summę pomienioną taką, iaka natenczas pod exemptią bonorum praefatorum będzie szła, oddać y zapłacić skutecznie powinien będę intra decursum dwuch niedziel post tempus exemptionis expiratum, stanowisko iednak ludziom swoim w dobrach pomienionych ani staciey brać, durante possessione ich mościów panów Axaków, małżonków, nie pozwalam; iednak, gdy tego własna potrzeba y gwałtowna rzeczypospolitey ukaże, nie kwarcianych, ale swoich wolno mi będzie w tych maiętnościach postawić, czego sobie ich moście panowie Axakowie, małżonkowie, za żadną przeszkodę nie maią poczytać; wolny wrąb tymże ich mościom panom Axakom, małżonkom, na potrzebę wszelaką dworską w lasach Supronowskich y Iackowskich

pozwalam, iednak to sobię waruię, aby na strone nie wywożoną drew y lasów nazbyt nie pustoszono, ani tego wrębu sam przez mie y insze subordinowane osoby bronić będę, y ieżeliby dobra pomienione w czyiey inszey possessiey zostawali, u tych possessorów submittuie się efficere, aby takowego wrębu, przez mie pozwolonego ich mościom panom Axakom, małżonkom, albo ich successorom nie bronili. Dobra wyszmianowane wszystkie y ludzie zosobna, onym przez mie ninieyszym zapisem zastawione, komukolwiek y kiedykolwiek zechcą tymże prawem zastawić y prawa swego ustąpić, żadney moiey y successorów moich contradictiey podpadać nie maią. Podatki, iesli iakie uchwalone na seymie będą, tedy ani sam przez się, ani przez subordinowane osoby, za dzierzawy tychże ich mościów panów Axaków, possessorów, wybierać nie mam, ale oni sami, wybrawszy, quity na dziedzica otrzymywać maią; powołowszczyznę z pomienionych dóbr od poddanych wybierać nie mam y successorowie moi nie będą, czego y samym ich mościom panom Axakom, małżonkom, y successorom ich nie pozwalam. A po wykupie tey maiętności moiey, po rzetelnym zapłaceniu y odliczeniu pieniędzy, od daty quitu z zapisu teraznieyszego zastawnego computuiąc, pozwalam ich mościom z całym posłuszeństwem poddanych, rumaciey niedziel sześć, cum obedientia subditorum et usufructu bonorum y mieszkaniem we dworze, odwozem rzeczy za mil dwanaście (więcey podwod nie powinni ich moście panowie Axakowie, małżonkowie, w dobrach tych wyciągać u paddanych, ieno podczas rumaciey za mil dwanaście), przezimowaniem bydła, stada, owiec do trawy, przechowaniem pozostałego gumna do wymłócenia, wybraniem długów z poddanych pozostałych. Którymże to iednak zapisem moim urodzonym ich mościom panom Axakom, małżonkom, w dobra wzwysz mianowane wszystkie, przeze mnie modo obligatorio podane, intromissiey ex nunc pozmalam, którey ani sam przez sie, ani przez subordinowane osoby nie mam bronić ani praepediować, y owszem, tymże ich mościom panom Axakom, małżonkom, y ich successorom submittuię się y obowięzuię od wszelakich impedimentów prawnych y wszelakich osób, w dobra pomienione zachodzących, w każdym sądie, urzędzię, tak w części,

iako y we wszystkiem, bronić, zastępować, w dobra pomienione od wszelakich zapisów, pierwszych y poślednich, długów, obowiązków, ciężarów, reformaciey, posagów, przywianków, na dobrach pomienionych zeznanych, także od wszelakich pozwów y zysków, przezysków, nadobrach pomienionych zeznanych, przewiedzionych y na iakimkolwiek stopniu prawnym zawisłych, emundować y oswobodzić, tak aby ich moście panowie Axakowie, z potomkami swemi, dobra pomięnione, tak w części, iako y we wszystkim, aż do wykupna, tey summy wzwysz mianowaney całego nierozdielnego zapłacenia, w spokoyney possessiey zostawać mogli, tueri, defendere, evincere et eliberare, tak, żeby munda et libera bona in possessione ich moście panowie Axakowie, małżonkowie, zostawali, a to pod zakładem pułtorakoć sta tysięcy złotych monety y liczby polskiey; o który zakład, iako y o wszystkię zwysz pomienione conditie, tychże ich mościow panow Axakow, małżonkow, gdybym się dopuścił pozywać, albo successorowie moi dopuścili, powinien będę, albo successorowie moi powinni będą, każdego dnia y czasu, w pozwie naznaczonego, przed urzędem grodzkim Winnickim zawsze na pierwszym, iako na zawitem, terminie stawać, prawu się przysłuchać, skutecznie odpowiedać y zakład zapłacić y wszystkim conditiom pomienionym we wszystkiem, ile tego potrzeba będzie, dosyć czynić y wszelaki decret cierpliwie ponosić submittuie się, z successorami memi, wyrzekaiąc się, ile się tknie actu zeznania ninieyszego, wszelakich dilacii prawnych, protestacii, controwersii, evasii, praescriptiey zle otrzymanego processu w każdey instantiey prawney, obiectiey y motiey, appelaciey, protestatiey y wszelakich inszych defensii, obiecuiąc nic sobie ani potomkom swoim przeciwko ninieyszemu zapisowi memu na rade y pomoc nie brać y nie zażywać wiecznemi czasy. Na co, dla lepszey wiary, ręką moią podpisuie się y pieczęć moią przycisnąć roskazałem; do tego przyiaciół moich, niżey podpisanych, wzywam. Działo się w Winnicy, roku tysiąc sześćset czterydziestego siódmego, miesiąca marca szestnastego dnia. У того запису, при печати притисненой, подписъ рукъ в тые слова: Marcin Kalinowski, woiewoda Czernichowski, hetman polny koronny, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz, Mi-

kołay Kazimierz Kosakowski, podsędek woiewództwa Bracławskiego, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz, Piotr Dąbrowski, skarbnik Halicki, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz, Maximilian Oczosalski, sędzia ziemski Brasławski. Который же то запись, за поданемъ и очевистимъ сознанемъ вышъ менованое особы, а за принятемъ моимъ старостинскимъ, весъ, слово в слово до книгъ нинешънихъ кгродскихъ Вѣницкихъ воеводъства Брасълавъского есть уписанъ.

Книга гродская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 г., № 4597; листъ 110.

LVI.

Заставная запись, данная польнымъ гетманомъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Криштофу и Софіи Козловскимъ на имѣніе, городъ Ивангродъ, находящееся въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, марта 18.

Року тисеча шестсотъ чотырдесятъ семого, мѣсяца марца осмнадцатого дня.

В рокя судовые кгродские Виницкие, од дня дванадцагого мѣсяца и року, на акъте менованыхъ, прыпалые и в замъку его королевской милости Виницкимъ судитисе зачатие, передо мною, Станиславомъ Ревусъкимъ, подстолимъ Браславскимъ, подстаростимъ судовымъ кгродскимъ Виницкимъ, станувъши очевисто ясне велможный его милостъ панъ Маръцинъ на Гусятынѣ Калиновъский, воевода Черниговъский, гетманъ полъный коронны, для записаня до книгъ нынешнихъ кгродскихъ Виницкихъ листъ доброволъны, заставъны, записъ свой, правне справълены, одъ себе на особу ихъ милостей пановъ Крышътофа и Зофии Калушевского Козъловъскихъ, малжонъковъ, на речъ, в томъ записе, нижей инъсерованомъ, меновите выражоную, даны и служачий, ширей въ томъ писаны, подалъ, и оного во всемъ устнымъ, очевистимъ и доброволнымъ созънанемъ своимъ стверъдивши и змоцънивши, абы принятъ

и в книги нинешные уписанъ былъ, просилъ. Которого я, урядъ, прыймуючи, читалемъ, и такъ се в собе, полъскимъ писмомъ писаный, маетъ: Ia, Marcin na Husiatynie Kalinowski, woiewoda Czernichowski, hetman polny koronny, Trembowelski, Lityński etc. starosta, na ciele y umyśle dobrze zdrowy będąc, od iurisdictii swych własnych, forum należnego, odstępiwszy, a ninieyszemu listowi, dobrowolnemu zapisowi memu zastawnemu y wszystkim iego conditiom y obowiązkom we wszystkim samego siebie, potomki y dobra swoie wszystkie poddaiąc y obliguiąc, wiadomo czynię y tym dobrowolnym zapisem moim zeznawam, komu o tym wiedzieć bedzie należało, teraz y napotym będącego wieku ludziom, iż ia dziedziczne dobra swoie, w woiewodztwie Bracławskim gruntem leżące, miasto Iwangrod z zamkiem, folwarkami, sadami, ogrodami, ze wszystkiemi miasta tego miesczany, przedmiesczany, z kozakami pancernemi, poddanemi ciągłemi y nieciągłemi, podsusidkami, onych powinnościami y robociznami zwyczaynemi, których ich moście panowie Kozłowscy, małżonkowie, nad dawny zwyczay pociągać nię maią, daniami, dziesięciną owczą, zasiwkami ozimemi y iaremi, które według pierwszego zasiewku przy expiratiey zastawy ich moście panowie Kozłowscy oddać powinni będą, z gruntami, uroczyskami, łanami, polami, sianożęciami, lasami, dąbrowami, zachodami, pasiekami, z połowicą pasieki, w lesie Iaworowczyku pod Skarżynowką będącey, z rzekami, rzeczkami, stawami, stawiskami, na nich łożyskami, spustami, młynami y ich wymołkami, arendą karczemną y ze wszystkiemi tych dobr przychodami, dochodami, pożytkami, przynależnościami y przyległościami, długością, szerokością, obchodami, iako okoł tych gruntów y maiętności sam w sobie iest opisany, za obiazdem y naznaczeniem gruntów przez ekonoma mego, urodzonego iego mości pana Thomasza Cymermana, naznaczony y okryślony, waruiąc to y nie chcąc, aby mianowane niemianowanemu, a niemianowane mianowanemu, osobliwe pospolitemu, a pospolite osobliwemu namniey nic ni w czym nigdy nie szkodziło ani ubliżało, ale, iako się ta wzwysz mianowana maiętność zdawna w sobie miała y teraz ma, iuż w niey sobie, potomkom swoim y nikomu inszemu nic nie zostawuiąc ani uymuiąc, owo

zgoła ze wszystkim, iako wyżey iest mianowano, z prawem, państwem y władzą, urodzonym ich mościom panom Krzysztofowi y Zophiey Kałuszewskiego, pierwszego Ianowey Gurskiey, a teraz wtórego małżeństwa Krzysztophowey Kozłowskim, małżonkom, y potomkom ich mościów, prawem y sposobem zastawnym zawodzę, zastawuię w pewney y istotney summie pieniedzy, to iest we dwudziestu y siedmiu tysięcy złotych polskich, którą summę wszystkę spełna y istotnie w gotowiznie odebrałem od ich mościow panów Kozłowskich, małżonków, y onych z odebrania tymże zapisem moim zaraz quituię y w tey to summie issotney, we dwudziestu y siedmiu tysiącach złotych polskich, dobra swoie wzwysz pomienione, od roku y czasu pewnego, to iest od dnia pierwszego miesiąca iunii w roku teraznieyszym, tysiąc sześćset czterdziestym siódmym, aż do roku, da Pan Bóg, przyszłego, tysiąc sześćset pięćdziesiątego, tegoż dnia y czasu, sposobem zastawnym ich mościom panom Kozłowskim, małżonkom, puszczam; a w nieuiszczeniu się y nieoddaniu na czas wyżey oznaczony, tedy, od trzech lat do trzech lat po sobie consequenter idących, aż do oddania skutecznego, doskonałego y zupełnego uiszczenia y dosyćuczynienia tey summy, dwudziestu siedmiu tysięcy złotych polskich, ich moście panowie Kozłowscy, małżonkowie, tey przerzeczoney maiętności, ze wszelakiemi iey pożytkami, bez wszelakiey przeszkody zażywać, z potomkami swemi, wolni będą, y te dobra, wyżey mianowane, takimże prawem zastawnym, na kogo chcieć wlać y onych cedować. Którą to summę mam y powinienem ich mościom panom Kozłowskim, małżonkom, oddać y realiter monetą dobrą, ważną, w koronie Polskiey idącą, odliczywszy, zapłaciwszy, tu, w mieście w Winnicy, we dworze ich mościów panów Kozłowskich, małżąków, a oddawszy, oney żadnemi trudnościami nie obciążać; o oddaniu też tey summy y odebraniu tey maiętności zastawney, z pożytkami iey, gdy one zechcę, od ich mościów panów Kozłowskich, małżonków, eliberować y oswobodzać, powinien będę y potomkowie moi powinni będą przed czasem, w zapisie oznaczonym, przypadaiącym za niedziel dwanaście przed rokiem, przez woźnego y szlachtę urzędownie obwieścić y onego obwieszczenia relatią do xiąg grodzkich za niedziel dwie podać.

A po wykupnie, rumaty z posłuszeństwem wszystkich poddanych y wszelakiemi pożytkami, pod on czas przypadaiącemi, ile by ieno iakie znaleść sie mogły, ich mościom panom Kozłowskim y potomkom ich mościów pozwalam; powo łowszczyzna przypadaiącego czasu z dziesiąteg bydlęcia, przy wiedzy ich mościów panów Kozłowskich, na mnie ma° być wybierana; strony zasię podatków, rzeczypospolitey należących, pobory y podymne te, według uchowały seymowey, słudzy moi, za wiadomością ich mościów panów Kozłowskich, maią wybierać y oddawać do skarbu. A, strzeż Panie Boże, ieśli by ta maiętność lub przez ogień przypadkowy, lub przez nieprzyiaciela koronnego w iakie spustoszenie przyść miała, tedy inszą maiętność, która by correspondowała w tey summie, puścić albo summę wrócić mam. W których dobrach ieśliby co potrzebnego ich mościo panowie Kozłowscy, małżonkowie, przybudowali, to powinienem gotowemi pieniędzmi zapłacić. A ieśliby się też te dobra ich mościom panom Kozłowskim, małżonkom, z iakieykolwiek przyczyny nie podobali, tedy, za pierwszą requisitią, w którymkolwiek roku mam y będę powinien summę istotną y zupełną, dwadzieścia siedm tysięcy złotych polskich, ich mościom panom Kozłowskim, małżonkom, oddać y realiter zapłacić. W które to dobra intromissiey y spokoyney possessyiey przez woźnego y szlachtę, których sobie ich moście pomienieni małżonkowie sposobić będą mogli, dopuszczą y onych zaraz ustępuię y wnich żadney contradictiey ani ia sam przez sie, ani potomkowie moi, czynić nie będą mogli, y owszem od wszelakich impedimentów prawnych u każdego sądu y urzędu, ilekroć potrzeba będzie, bronić y zastępować y we wszystkim, tak in toto, iako in parte, zapisowi memu y conditiom iego dosyć czynić submittuię się, z potomkami memi, a to pod zakładem równey drugiey takoweyże summy, dwudziestu siedmiu tysięcy złotych polskich, y osobnemi szkodami ziemskiemi, gołym słowem, bez wszelakiey przysięgi oszacowanymi; o który zakład y o szkody ziemskie, w niedosyćuczynieniu w czymkolwiek temu zapisowi memu y onego obowiązkom, conditiom przepadłe, wolno będzie ich mościom panom Kozłowskim, małżonkom, y potomkom ich mościów, także mnie samego y potomków

moich pozwać do sądu y urzędu grodzkiego, starościńskiego, lub też ziemskiego Winnickich woiewodztwa Bracławskiego, wiec też y do sądu głównego trybunalskiego koronnego Lubelskiego, conservat woiewodztw: Kiiowskiego, Wołyńskiego, Bracławskiego y Czerniehowskiego, a, uchoway Panie Boże, interregnum,—do sąda kapturowego, rokiem zawitym, by y naykrótszym, tedy ia, a po mnie potomkowie moi, na pierwszym roku, iako na zawitym, stanąć powinien dędę, zakład y szkody ziemskie tylekroć, ilekroć tego będzie potrzeba, zapłacić, a przeciw temu zapisowi memu we wszystkim y w każdey namnieyszey części dosyć czynić roku pierwszego, y po nim wszystkich roków, zawsze zawitych, żadnemi zwłokami, prawdziwą lubo prostą chorobą, wiekszą sprawą, na quit, na munimenta, małością lat potomków, pospolitym ruszeniem, morowym powietrzem, listami exemptowemi, służbą rzeczypospolitey, poselstwem do państw obcych y postronnych, dawnościami ziemskiemi, evasiami żadnymi nie broniąc się, bronić, za stępować y evincować obowięzuię się y z potomkami memi. I na tom dał ten moy list dobrowolny, zastawny zapis, z pieczęcią y z podpisem ręki moiey własney, także z pieczęciami y z podpisami rąk ich mościów panów przyiaciół moich, ustnie y oczewiście odemnie do tego uproszonych, imiony y nazwiski niżey pieczęci się podpisanych. Działo się Winnicy, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego siódmego, miesiąca marca ośmnastego dnia. У того запису заставъного, при печатехъ притисненыхъ, подписъ рукъ в тые слова: Marcin Kalinowski, woiewoda Czernichowski, hetman polny koronny, manu propria. Proszony do podpisu pieczętarz Mikołay Kazimierz Zesztelinski, komornik graniczny woiewództwa Bracławskiego. Который же то записъ заставъны, за очевистимъ признанемъ вышъ менованое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, увесъ, слово въ слово, до книгъ кгродскихъ воеводства Браславскаго Виницъкихъ естъ уписанъ.

Книга гродская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 годовъ, № 4597; листъ 97.

LVII.

Заставная запись, данная дворяниномъ Сильвестромъ Черленковскимъ Брацлавскому хорунжему Яну Дзику, на имѣнія: Черленковъ Новый и Старый, Коморовъ, Ярошовку, Ровецъ, Неродинцы, Бохенники и Гризинцы, лежащія въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, марта 28.

Року тисеча шестсотъ чотырдесятъ семого, мѣсяца марца двадцать осмого дня.

В роки судовые кгродские Виницкие, одъ дня дванадцатого мѣсяца и року, на акте менованыхъ, припалые и въ замъку его королевскои милости Виницкомъ судовъне одправоватися зачатие, передо мною, Яномъ з Одривола Одриволскимъ, каштеляномъ Черъниговскимъ, Виницкимъ et c. старостою, ставши очевисто урожоный его милостъ панъ Сылвесътеръ Черъленковский, писаръ земъский воеводства Браславского, для записаня до книгъ нинешныхъ кгродскихъ Виницкихъ листъ доброволны, записъ свой заставъны, правне справлены, од себе на особу урожоного его милости пана Яна Дзика, хоружого Браславского, на речъ, въ томъ записе, нижей инъсерованомъ, меновите выражоную, даны и служачий, шерей о томъ писаный, подалъ и, оного во всемъ усътнымъ, очевистимъ и доброволнымъ созънанемъ своимъ стверъдивши и змоцнивши, абы принятъ и в книги нинешные уписанъ былъ, просилъ. А так я, староста, оного примуючи, передъ собою читати казаломъ, и так се в собе, полскимъ писмомъ писаный, маетъ: Ia, Sylwester Czerlenkowski, pisarz ziemski woiewodztwa Bracławskiego, zdrowy na ciele y umyśle będąc, odstąpiwszy swoiey własney iurisdictiey woiewództwa y powiatu, a pod ninieyszą urzędu grodzkiego Winnickiego

cale się poddaiąc y wcielaiąc iurisdictią, iaśnie, iawnie y dobrowolnie zeznawam, iż dobra moie własne, dziedziczne, to iest całe y zupełne wsi: Czerlenków, Komorów y słobodę Iaroszowkę nazwaną, ze dworami, folwarkami tam leżącemi, ze wszystkim państwem, własnością, z poddanemi ciągłemi y nieciągłemi, z boiarami, kozakami, haydukami, służkami, z młynami, stawami, sadzawkami, gruntami, polami, pasiekami, sadami, łowami rybnemi, łąkami y z temi osobliwie wszystkiemi sianożęciami, które iego mość pan Kącky do arędy miał sobie podane, iednak iuż nic w tych gruntach, polach, sianożenciach dóbr wzwysz mianowanych Czerlenkowa, Komorowa y słobody Iaroszowki teraz obligowanych, ze wsi moich dziedzicznych, to iest Sieliscza, alias Nowego Czerlenkowa, Rowca, Nerodyniec, Bochenników, Gryziniec y inszych dóbr moich, które sam trzymam, żadnemu poddanemu y służcemu ani sam sobie nie zostawuiąc, także z lasami, dąbrowami, poddanych daniami, czynszami, robociznami y ze wszystkiemi generaliter tych dóbr pożytkami, dochodami, przynależnościami, tak iako te dobra z przyległościami swemi w swoim obchodzie y okręgu z dawnych czasów zostawaią, okrom powołowsczyzny, którey ani ia, zeznawaiący, ani iego mość pan chorąży Bracławski za czasu zastawy y possessiey, podług ninieyszego zapisu, wybierać nie mamy, a przytym y młyn niżny na rzece Rowcu, z stawem tam będącym, z całemi y zupełnymi młyna y stawu dochodami y pożytkami, nic w tych dobrach y wzwyszpomienionych tych dóbr przynależytościach sobie, potomkom y successorom swoim nie zostawuiąc, ale tak cale y zupełnie, iako wyżey mianowane dobra, ze wszystkim, iako wyżey wyraziło się, mnie zeznawaiącemu, należały y należeć miały, a one spokoynie trzymałem, zażywałem y daley trzymać y zażywać miałem, w summie dwunastu tysięcy złotych polskich, cale powziętych y sobie oddanych, urodzonemu iego mości panu Ianowi Dzikowi, chorążemu woiewodztwa Bracławskiego, a potomkom y successorom iego mości obliguię, zastawuię y sposobem zastawnym do używania podaię y puszczam. Która to zastawa poczynać się ma od dnia dziesiątego miesięca maia w roku teraznieyszym, tysiąc sześćset czterdziestym siódmym, a kończyć się

ma we trzech leciech na tenże dzień dziesiąty maia, w roku przyszłym, tysiąc sześćset piędziesiątym, y tak napotym per consequens, od trzech do trzech lat, aż do wykupna y summy zwyszmianowaney całey y zupełney zapłaty. W które dobra zwyszmianowane iego mości panu chorążemu Bracławskiemu a potomkom y successorom iego mości, z spokoyną possessią y posłuszeństwem poddanych, na czas y dzień wzwyszmianowany dziesiąty maia, dopuszczam y na groncie przez woźnego któregokolwiek z szlachtą, kiedykolwiek iego mość z successorami y potomkami swemi one zechce acceptować, dopuścić powinien będę. A w tych dobrach, we wszelakich dochodach, przyległościach y pożytkach, ia, zeznawaiący, potomkowie y successorowie moi, tak sami przez siebie, iako też przez subordynowane osoby, przeszkadzać y praepediować nie będę powinien, y owszem, od wszelakich praw, processów prawnych, na te dobra zachodzących, y pozwów wydanych, także zapisów pierwszych y pośledniejszych, iakimkolwiek osobom y iakimkolwiek sposobem zeznanych y uczynionych, z iakieykolwiek occaziey na dobra wzwyszmianowane zciągaiących się, tak we wszystkim, iako y w części, tylekroć, ilekroć będzie potrzeba, przed wszelakim sądem y urzędem, tak w Koronie, iako y w woiewodztwach: Kiiowskim, Wołyńskim, Bracławskim y Czernichowskim, iego mość pana chorążego Bracławskiego, potomków y successorów iego mości, bronić, evincować, zastępować y emundować powinienem, tak, aby iego mość pan chorąży Bracławski, z potomkami y successorami swemi, tych dóbr zastawnych w spokoynem dzierżeniu aż do wykupna y summy wzwyszmianowaney całey y zupełney zapłaty spokoynie zostawał, a to pod zakładem drugiey takoweyże summy, dwunastu tysięcy złotych polskich, y nagrodzeniem szkod, krom przysięgi cielesney, oszacowanych, w niedosyćuczynieniu contentom tego zapisu popadłych, tak przez siebie, zeznawaiącego, iako y potomków y successorów swoich. A przytym zapisuie się na wszystkich generaliter dobrach moich, ruchomych y nieruchomych, y summach pienieżnych, na którychkolwiek mieyscach zostawaiących, urodzoną panią Annę Szaszkiewiczównę, małżonkę moią, do approbowania przez nię tego zapisu, ode mnie przyznanego, wzglę-

dem praw iey, iakimkolwiek sposobem oney służących y na tych dobrach ściągaiących się, przed actami grodzkiemi Winnickiemi we czterech niedzielach stawić y aby ten zapis approbowała u niey to efficere, a strzeż Boże w tym czasie śmierci na małżonkę moią, successorów iey do wypełnienia tego wszystkiego stawić obowiązuię się pod zakładem, wyżey specyficowanym, dwunastu tysięcy złotych polskich. O który zakład, albo zakłady, także y o szkody, względem sprzeciwienia się tego zapisu contentom y conditiom, przez mię, zeznawaiącego, albo potomków y successorów moich, przed którykolwiek sąd: grodzki, ziemski Winnicki, tak inny wszelaki, tak koronnych woiewodztw y powiatów ich, iako też tuteyszych: Kiiowski, Wołyński, Bracławski y Czernichowski woiewództw, lub przed sąd główny trybunalski koronny Lubelski, konservat woiewództw tuteyszych, a, czasu bezkrólewia, przed sąd kapturowy, z potomkami memi, zapozwany będąc, nie zażywaiąc żadnych ingenere dillatii, prawdziwey choroby, appellatii, prosequutii, praescriptii, fatalii, suspensii, ewazii, nie zasłaniaiąc się exemptami, interregno, usługą rzeczypospolitey, tak w Koronie, iako y cudzych kraiów, małością lat successorów, nie zabieraiąc się na quit, na posłańca, na munimenta, na evictora, ani inszych żadnych obron prawnych, z dowcipu ludzkiego wynalezionych sposobów, ale na pierwszym terminie, iako na zawitym, stanowszy, temu zapisowi memu y konditiom iego dosyć czynić, zakład zapłacić, szkody nagrodzić y wszelaką rzecz osądzoną ponosić mam y powinien będę, a po mnie potomkowie y successorowie moi maią y powinni będą. Na co daię ten list móy dobrowolny zapis, z podpisem ręki y ich mościów panów przyiaciół na to użytych, przy przyciśnieniu pieczęci. Działo się dnia dwudziestego osmego miesiąca marca, roku tysiąc sześćset czterdziestego siódmego. У того запису заставъного, при печатехъ притисненыхъ, подъписы рукъ тыми словы: Sylwester Czerlenkowski, woiewodztwa Bracławskiego et c. ziemski pisarz, manu propria. Ustnie proszony od iego mości pana pisarza ziemskiego pieczętarz Ian Baranowski, starosta Bracławski, manu propria. Ustnie proszony od iego mości pana pisarza ziemskiego pieczętarz Mateusz Czaplicki, pisarz

grodzki Winnicki, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz od iego mości pana pisarza ziemskiego Bracławskiego, Stephan Żabokrzycki. Котори же то записъ заставъны, за очевистимъ признанемъ вышъ менованое особы а за принятемъ моимъ старосътинскимъ, увес, слово в слово, до книгъ кгродскихъ воеводства Браславъского Виницкихъ естъ уписанъ.

Книга гродская Виницкая, записовая и поточная, 1639—1647 г., № 4597; листъ 186.

LVIII.

Купчая крѣпость, данная Стефаномъ Песочинскимъ Яну Песочинскому на села: Старая Каменогорка, Слобода Каменогорка и Зарѣчіе, лежащія въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, марта 28.

Року тисеча шестъсотъ чотырдесятъ семого, мѣсяца марца двадцать девятого дня.

В роки судовые кгродские Виницкие, од дня дванадцатого мѣсяца и року, на акъте менованыхъ, припалые и в замку его королевскои милости Виницкомъ судовне одправоватисе зачатие, передо мъною, Станиславомъ Ревусъкимъ, подстолимъ Браславскимъ, подстаростимъ кгродскимъ Виницъкимъ, становши очевисто урожоный его милостъ панъ Стефанъ Песочинский, для записаня до книгъ нинешъныхъ, кгродскихъ, Виницкихъ листъ доброволный, вечъное донации записъ свой, правне справъленый, од себе на особу велможъного его милости пана Яна Песочинского, Новокгродского, Улановского et c. старосъты, на речъ, в томъ записе, нижей инъсерованомъ, менovите выражоную, даный и служачий, шерей в томъ писаный, подалъ и, оного во всемъ устътнымъ, очевистимъ и доброволнымъ сознанемъ своимъ стверъдивъши и змоцнивши, абы принятъ и въ книгы нинешъные уписанъ былъ, просилъ. Которого я, урядъ, прыймуючи, читаломъ, и такъ се в собе, полъскимъ писъ-

момъ нисаный, маетъ: Ia, Stephan Piaseczyński, syn zeszłego urodzonego niegdy pana Iakuba Piaseczyńskiego, czesnika Bracławskiego, odstąpiwszy swey własney, sobie, dobrom y potomkom moim należney iurysdictiey, a tuteyszey grodzkiey Winnickiey, ile się dotycze zeznania ninieyszego, y pod teraznieyszy zapis móy dobrowolny samego siebie y wszystkie generaliter dobra y potomki moie poddaiąc y wcielaiąc, iawno czynię y dobrowolnie zeznawam tym teraznieyszym zapisem moim każdemu, komuby o tem wiedzieć należało, teraz y napotym zawżdy, iż ia, maiąc wolność z prawa pospolitego dobrami swemi iako chcąc disponować, maiętność moią własną dziedziczną, nikomu przedtym żadnemi długami ani zapisami nie onerowaną, wolną y swobodną, w woiewództwie Bracławskim a powiecie Winnickim leżącą, mnie prawem Bożym y przyrodzonym należącą, z między urodzonych ich mościów panów: Iana, podkomorzego Nowogrodzkiego, Kazimierza y Pawła Piaseczyńskich, braci moich rodzonych, przypadaiącą, to iest czwartą część sioła Starego Kamienohorki, także słobody Kamienohorki y wsi Zarzycza, z dworem, poddanymi y ich robotami, podatkami y wszelakimi ogułem powinnościami, z boiarami pancernymi y putnymi, ogrodnikami, podsusidkami, z gruntami, polmi oranymi y nieoranymi y niezasianymi y zasianymi, dąbrowami, lasami, gaiami y zapustami, zaroślami, sadami, pasiekami, rzekami, rzeczkami, iezioramі, stawami, młynami, łogowiskami, sianożęciami, z karczmami, owo zgoła ze wszystkiemi tey maiętności pomienioney pożytkami, dochodami y przynależnościami, iako się ta maiętność z starodawnych czasów w swoich gruntach, miedzach y obchodziech swych zawiera, tak żeby pospolitość szczególności a szczegolność pospolitości nic nie ubliżały, nic na siebie samego, potomków, bliskich y pokrewnych, także powinnych moich y na kogo inszego żadney namnieyszey rzeczy nie zostawuiąc ani excipuiąc, ale wszystkę ogułem y generaliter z iey wszystkiemi pożytkami zawieraiąc, prawem y tytułem dziedzicznym wiecznym y nieodzownym wielmożnemu iego mości panu Ianowi Pasieczyńskiemu, Nowogrodzkiemu, Ułanowskiemu staroście, potomkom y successorom iego mości, wziowszy od iego mości za to zupełną nagrodę

y satisfactię, daię, daruię y na wszystkie przyszłe potomne y nieodzowne czasy rezignuię y zapisuię, prawa swego własnego dziedzicznego, przedtym mnie należącego, wiecznie zrzekaiąc się, na osobę pomienionego iego mości pana starosty Nowogrodzkiego, potomków y successorów iego mości tym wieczystey donatiey zapisem moim cale y zupełnie a wiecznie wliwam y transfunduię, dispositie przywileiu, znaki graniczne y wszelkie do tych dóbr należące munimenta do rąk iego mości oddawszy, te wzwysz mianowane, przeze mnie resignowane dobra do mocy, władzy, spokoyney wieczystey possessiey y dispositiey iego mości pana starosty podaię y postępuię y realney possessiey przez woźnego y szlachtę, których iego mość sposobić każe, zaraz ex nunc dopusczam y na gruncie dopuscić y totaliter uztąpić zapisuię się. Mocą którego dobrowolnego wieczystey resignatiey zapisu mego, wolen y mocen będzie iego mość pan starosta Nowogrodzki, potomkowie y successorowie iego mości, tey maiętności, przeze mnie wiecznie darowaney, iako swego własnego dziedzictwa, y pożytków iey wszelkich zażywać, one rozszyrzać, zamki budować, ludźmi osadzać, stawy zaymować, groble sypać, graniczyć tę maiętność, lub wszystkę lub po części komu chcąc arendować, zastawować, przedać, dać, darować, zamieniać y, iako chcąc, według woley y upodobania swego tą maiętnością, iako swoią własnością, disponować y szafować. A ia sam z potomkami, także krewnymi, bliskimi y powinnemi memi, w tę maiętność mianowaną, dwór y folwarki y sioło Kamienohurkę, słobody Kamienohurkę y Zarzecze y w namnieysze pożytki iey wstępować się y w dzierżeniu y spokoyney wieczystey possessiey y używaniu iego mości pana starosty Nowogrodzkiego y potomków iego mości czynić y zadawać, tak sam przez się, iako subordinowane osoby, nie będę mógł, a po mnie potomkowie moi nie będą mogli na wszystkie przyszłe y potomne czasy; nadto, ze wszystkich generaliter dóbr moich leżących, ruchomych y summ pieniężnych z potomkami y successorami moiemi zapisuię się y obliguię iego mości panu staroście Nowogrodzkiemu y potomkom iego mości od wszelakich impedimentów prawnych, od kogokolwiek z bliskich, krewnych y powinnych moich na tę maiętność darowaną zachodzących,

iakimkolwiek sposobem naniesionych, to iest praw y zapisow pierwszych y poślednich, praw przyrodzonych, dziedzicznych, spadkowych, nabytych, dożywotnich, oprawnych, wiannych, przywiankowych, wyderkafowych, także od wszelkich legat lub testamentem, lub zapisami zaciągnionych, także od wszelakich processów, pozwów, przypozwów, zysków, przezysków y przewodów prawnych, od kogokolwiek y o cokolwiek na dobra wyszmianowane zachodzących, zaszłych, tak teraz, iako y napotym ściągaiących się, u wszelkiego prawa, sądu y urzędu swoim własnym kosztem y nakładem prawnym bronić, zastępować, evincować y, wszystkie te ciężary uprzątywaiąć, na siebie samego, dobra y potomki moie przymować mam y powinien będę, a po mnie potomkowie moi powinni będą przez wszystkie dawności ziemskie tylekroć, ilekroć by tego potrzeba ukazymała, tak, aby iego mość pan starosta Nowogrodzki w spokoynym wieczystym używaniu tey maiętnosci zawsze zostawał. Któremu to dobrowolnemu wieczystemu zapisowi memu, z potomkami moiemi, zawsze dosyćczynić mam y powinien będę, tak we wszystkim iako y namnieyszey częsci, pod zakładem sześci tysięcy złotych y pod szkodami ziemskiemi, na gołe słowa oszacowanymi; o który zakład y szkody, w niedosyćuczynieniu temu zapisowi memu y każdey z osobna konditiey, będąc ia sam, a potym po mnie potomkowie moi, do któregokolwiek prawa y sądu: grodzkiego, ziemskiego, trybunalskiego, którekolwiek woiewodztwo: Kiiowskie, Wołyńskie, Bracławskie y Czernichowskie, mnie, potomkom y dobrom moim nienależne, a, czego Boże uchoway, bezkrolewia, y do sądu kapturowego, albo iaki natenczas postanowiony będzie, pozwać; przed którym każdym sądem, odstąpiwszy swey własney należney iurysdictiey, forum sobie samemu y potomkowi memu naznaczam y za pierwszym pozwem, iako na roku zawitym, stawszy, przeciwko umocowanemu zapisowi, terminowi, pozwowi y położeniu iego, nic nie mówiąc, exęptem y posługą rzeczypospolitey, dawnością ziemską, evazyami, małością lat potomków y quitem nie szczycąc się, na evictora munimentu nie biorąc dillatiey, choroby y inszych z prawa pospolitego obron pozwolonych, tudzież y appellatiey od decretów nie zażywaiąc, usprawiedliwić się y temu dobrowolnemu

zapisowi memu we wszystkiem dosyć czynić mam y powinien będę, a po mnie potomkowie moi powinni będą. I na to daię ten list moy dobrowolny, wieczystey darowizny zapis, z pieczęcią y z podpisem ręki moiey y ich mościów panów przyiaciół ode mnie ustnie proszonych, niżey się podpisanych. Działo się w Winnicy, dnia dwudziestego ósmego marca, roku tysiąc sześćset czterdziestego siódmego. У того запису вечное даровизны, при печатехъ притисненыхъ, подписъ рукъ в тие слова: Stephan Piaseczyński, manu propria. Mikołay Mieleszko, stolnik Nowogrodzki, ustnie proszony przyiaciel. Ustnie proszony pieczętarz, Ian Baranowski, stolnik Bracławski. Ustnie proszony pieczętarz, Maciey Rohoziński, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz od iego mości pana Stephana Piaseczyńskiego podpisuię się, Ian Piaseczyński, podkomorzy Nowogrodzki. Которий же то записъ вечное донации, за очевистимъ признанемъ вышъменованое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, увесъ, слово в слово, до книгъ кгродскихъ воеводства Браславского Виницкихъ естъ уписанъ.

Книга гродская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 годовъ, № 4597; листъ 196.

LIX.

Заставная запись, данная польнымъ гетманомъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Петру и Аннѣ Сульмирскимъ на имѣнія, лежащія въ Браславскомъ воеводствѣ: городъ Тростянецъ или Адамгродъ и села: Стратіевку и Григоровку. 1647, апрѣля 12.

Року тисеча шестсотъ чотиридесятъ семого, мѣсяца априля двanадцатого дня.

На уряде кгродскомъ, в замку его королевской милости Виницкомъ передо мною, Станиславомъ Ревускимъ, подстолимъ Браславскимъ, подстаростимъ кгродскимъ Виницкимъ, становши очевисто ясне велмож-

ный его милость панъ Марцинъ на Гусятине Калиновский, воевода и енералъ Черниговский, гетманъ полный коронный, Любецкий, Лоевский et c. староста, для записаня до книгъ кгродскихъ Виницкихъ подалъ листъ, арендовный записъ свой, од себе урожоному его милости паму Петрови Сулмирскому, ловчому Браславскому, и ее милости паней Анне з Ободного Сулмирской, малжонце, и потомкомъ ихъ милостей, на речъ, в томъ записе, нижей инсерованомъ, меновите выражоное, даный и служачий, ширей в томъ писаный, оного во всемъ устнымъ и доброволнымъ сознанемъ своимъ ствердивши и змоцнивши, просилъ, абы принятъ и в книги нинешные кгродские Виницкие вписаный былъ. Которого я, урядъ, приймуючи, читалемъ, и такъ се в собе, полскимъ писмомъ писаный, маетъ: Ia, Marcin na Husiatynie Kalinowski, woiewoda y generał Czernihowsky, Lubecky, Łoiowsky et c. starosta, zdrowy będąc na ciele y umyśle, odstąpiwszy swey własney iurysdictiey powiatu, ziemie forum, a pod ninieyszą grodzką Winnicką iurizdictię siebie samego s potomkami y dobrami memi poddaiąc y wcielaiąc, iawnie, iaśnie y dobrowolnie zeznawam tym listem moim, dobrowolnym zapisem, iż ia, maiąc wolność z prawa pospolitego y przyrodzonego maiętnościami własnemi według woli y upodobania mego dysponować, ku dobremu y pożytecznemu swemu obracać, tedy maiętność moię własną, mnie s prawa pospolitego własnego y przyrodzonego, iako iure divino et naturali successione służące, to iest miasto Adamgrod alias Trostianec, wieś Stratiówkę y Hryhorowke, w woiewodztwie Bracławskim leżące, ze wszystkim tego miasta y wsi pomienionych prawem, państwem y własnością, z dworami, z ludźmi, boiarami, poddanymi osiedłemi, ogrodnikami y ich wszelakiemi powinnościami, robotami, podwodami, czynszami, podaczkami pieniężnemi, miodowemi y osypnemi, z gruntami, ziemiami tamecznemi pasznemi y niepasznemi, z polmi, wołami, sianożęciami, z puszczami, borami, lasami, gaiami, dąbrowami, zapustami, folwarkami wszelakimi, sadami, pasiekami, z barciami, z drzewem bortnym, pczołami y ze wszystkiem, z łowy zwierzami, ptaszemi y bobrowemi, s potokami, rzekami, rzeczkami, błotami, stawiszczami, stawami, młynami, rudami, ieziorami, sażawkami, karczmami,

mytami grobelnymy y mostowemi, z dziesięcinami wszelakimi, ze wszystkimi in genere pożytkami y przynależnościami, tak, iako sie te maiętności, miasto, wsi y dobra swe w sobie w gruntach, pożytkach, przynależnościach, obchodziech swoich zdawna miały y teraz maią y zawieraią, nic na siebie y potomki swoie nie zostawuiąc ani excipuiąc, wszystko ogułem, generi et speciei nihil denegando, iako mnie służyli y należely, służyć y należeć miały, ze wszystkiemi in genere et specie pożytkami y przynależnościami w tym mieście y wsiach pomienionych, okrągłością, szyrokością y długością y ich przynależnościami y nayduiącemi się zdawna, iam ex nunc et de facto urodzonemu iego mości panu Piotrowi Sulmirskiemu, łowczemu Brasławskiemu, iey mości paniey Annie z Obodna Sulmirskiey, małżące, y potomkom ich mościów, od dnia y actu dzisieyszego aż do dnia takiegoż w roku, da Pan Bóg, przyszłym, tysiąc sześćset czterdziestym dziesiątym przypadłego, w summie pięićdziesiąt tysięcy y czterech y dwóch set złotych polskich do trzech lat zastawuię, obliguię y zapisuię, et in defectu wykupna tych maiętności y oddania summy pomienioney, tedy od tegoż actu dnia y miesiąca do drugich trzech lat y tak consequenter od trzech do trzech lat continue et immediate po sobie idących, aż do wykupna tych maiętności, miasta y wsi, y oddania summy pięciu dziesiąt tysięcy y cztyrech y dwóchset złotych polskich, iako teraznieyszym zapisem zastawiłem y zapisałem, y tę summę, piącidziesiąt tysięcy y cztyrech y dwóchset złotych polskich, od ich mościów panów Sulmirskich, małżonków, odebrałem, z którey realiter odebrania ich mościów panów Sulmirskich, małżonków, quituię; w które to miasto y wsi wyszpomienione pozwalam y dopyszczam ex nunc spokoyney intromissiey y rzetelniey possessiey y przez woźnego y szlachte, których sobie przysposobią; wolno tedy ich mościom panom Solmirskim, małżonkom, tych maiętności, iako chciec, ku naylepszemu swemu zażywać, onemi disponować y do wykupna y oddania summy przerzeczoney; a ia w te dobra wszystkie, wyżey pomienione, ode mnie obligowane, grunty, pożytki, przynależności y namnieyszą ich część wstępować nie mam, żadney trudności, przeszkody prawney y nieprawney w spokoyney possessiey,

sam przez siebie y potomki, krewne, powinne, sługi y poddane, na prawne osoby, czynić y zadawać nie mam s potomkami memi, owszem, od wszelakich impedimentów prawnych y nieprawnych, z iakieykolwiek miary od kogokolwiek zachodzących, także od praw, zapisów wszelakich, pierwszych y poślednych, od wian, przywianków, spraw, długów, zysków, przezysków, decretów, pozwów, przypozwów ich mościów panów Sulmirskich, małżonków, potomków ich y każdego te maiętności dzierżącego, u każdego prawa, sądu y urzędu, na każdym mieyscu, swym kosztem bronić, zastępować, te dobra oczysczać y oswobodzać y wolnemi od wszelakich osób y prawnych ciężarów, tak iako by ich moście panowie Solmirscy, małżonkowie, żadnych trudności w tych dobrach s potomkami swemi nie ponosili, mam y powinien będę; ten zapis do własnego woiewództwa, który takiei ma być wagi, iako by tam zeznany, przenióść; pozwalam nadto, po wykupnie tych maiętności y oddaniu summy przezemnie abo potomki moie, rumaciey s posłuszeństwem wszelakim poddanych wszystkich, używaniem wszelakiem do niedziel dwunastu, daię y s potomkami memi pozwalam. Co wszystke y każdą rzecz zosobna mam y powinien będę, a po mnie potomkomie moi maią y powinni będą, y na dobrach moich wszelakich leżących y ruchomych y summach wszelakich pieniężnych zapisuię się s potomkami memi, pod zakładem pięcidziesiąt tysięcy y cztyrech y dwóchset złotych polskich, uiścić y wykonać; o który zakład, za nieuczynieniem dosić temu zapisowi memu y namnieyszey części iego, do każdego prawa, sądu y urzędu ziemskiego y grodzkiego Winnickiego, lubo na querelii inne wszelakie koronnych woiewództw w którykolwiek powiat, a czasu, strzeż Boże, bezkrólewia, przed sąd kapturowy z potomkami memi zapozwani będąc, gdzie, za pierwszym pozwem, iako na zawitym terminie stanowszy, przeciwko temu dobrowolnemu zapisowi memu conditionis legamentów iego, żadnych obron prawnych niewnosząc, nie zażywaiąc żadnych in genere appellatii, dilatiey, prosegnatii, legatiey, exemptów, prawdziwey choroby, na evictora, na munimenta, bezkrolewia, małości lat, y nie wymawiaiąc się usługą rzeczypospolitey, seymem walnym, owo zgoła żadnych obron, s prawa pos-

politego y z dowcipu ludzkiego pochodzonych, ńie zażywaiąc, cale na terminie zaraz na zawitym s potomkami memi stanowszy, wszelaką rzecz osądzoną ponosić, zakład zapłacić, szkody nagrodzić y temu zapisowi, tam in toto, quam in quavis minima parte dosić czyniąc, mam y powinion będę, a po mnie potomkowie moi maią y powinni będą. I na to daię ten list móy, dobrowolny zapis, s podpisem ręki moiey przy pieczęci własney, s podpisami rąk ich mościów panów przyiacioł, ode mnie do podpisu ustnie użytych, na podpisach wyrażonych. Diało sie w Winnicy, dnia dwonastego miesiąca kwietnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset cztyrdziestego siódmego. У того запису, при печатехъ притисненыхъ, подписы рукъ в тие слова: Marcin Kalinowski, woiewoda Czernihowski, hetman polny koronny, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz, Semen Postołowski, ręką mą. Ustnie proszony pieczętarz, Michał Hrybunowicz-Baybuza. Ustnie proszony pieczętarz, Hieronim Zawisza, manu propria. Который же то запись, за очевистимъ признанемъ вышъменованое особы, а за принятемъ моимъ урядовимъ, увесъ, слово в слово, до книгъ нинешънихъ кгродскихъ Виницкихъ воеводства Браславского естъ уписанъ.

Книга гродская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 г., № 4597; листъ 226.

LX.

Заставная запись, данная гетманомъ польнымъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Николаю и Кристинѣ Добриловскимъ на мѣстечко Яневъ, лежащее въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, апрѣля 12.

Року тисеча шестъсотъ чотырдесятъ семого, мѣсяца априля дванадцатого дня.

На уряде кгродъскомъ, въ замъку его королевъское милосъти Виницкомъ, передо мною, Станиславомъ Ревусъкимъ, подъстолимъ Бра-

славъскимъ, подстаростимъ кгродскимъ Виницкимъ, становъши очевисто ясне велъможный его милостъ панъ Марцинъ па Гусятине Калиновъский, воевода Черниговъский, гетъманъ полный коронный, Трембовелский et с. старосъта, для записаня до актъ кгродъскихъ Виницкихъ листъ доброволный, засътавъны записъ свой, правъне справлены, од себе на особу урожоныхъ изъ милостей пановъ: Миколая и Крисътины Байбужянки Добриловъскихъ, малъжонъковъ, на речъ, в томъ записе, нижей инъсерованомъ, меновите выражоную, даный и служачий, ширей в собе обмовiляючи, подалъ и, оного во всемъ усътнымъ, очевистимъ и доброволънымъ сознанемъ своимъ стверъдивъши и змоцнивъши, абы принятъ и в книги нинешъные уписанъ былъ, просилъ. А такъ я, урядъ, оного приймуючи, читалемъ, и так се в собе, полскимъ писъмомъ писаный, маетъ: Ia, Marcin na Husiatynie Kalinowski, woiewoda Czernichowski, hetman polny koronny, Trembowelski et c. starosta, zdrowy będąc na ciele y na umyśle, odstąpiwszy forum, powiatu, prawa y iurisdictiey, sobie, dobrom y potomkom swym należącey, a do teraznieyszey grodzkiey Winnickiey (ile się tknie aktu zeznania ninieyszego) dobrowolnie poddawszy się, iawnie y dobrowolnie zeznawam, iż ia, ku potrzebie swey, summę pieniędzy, dwa tysięcy złotych monety polskiey, u urodzonych ich mościów panów: Mikołaia y Krystyny Baybuzianki Dobrzyłowskich, małżonków, wziąłem y pożyczyłem, w której to summie dobra moie dziedziczne, w woiewództwie Bracławskim leżącę, to iest miasteczko, alias słobodę, Ianiów, nad rzeczką Kamienicą leżące, ze wszystkiemi pożytkami, poddanemi ciągłemi y nieciągłemi, ich robocizną y powinnościami wszelakimi, polami, niwami, gruntami, lasami, dąbrowami, stawami, rzekami, rzeczkami, młynami y ich wymiołkami, karczmami, arendą, dziesięciną wszelaką y innemi wszelakiemi małemi y wielkiemi pożytkami y przychodami (oprócz powołowszczyzny: ta na mnie iść ma; a pobory y podymne, z seymu uchwalone, przez substituta mego maią być wybierane y poborcom według kwitów oddawane być maią), innego nic na siebie y potomków swych w mianowanych dobrach nie zostawuiąc, ani uimuiąc, ale tak, iako się ieno te dobra w swych gruntach, granicach, miedzach y obychodziech maią, y iako

antecessorowie moi zażywali, z tym wszystkim mianowanym ich mościom panom Dobrzyłowskim, małżonkom, na rok cały y zupełny, to iest poczowszy od dnia dwunastego miesiąca aprila, w roku teraznieyszym, tysiąc sześćset czterdziestym siódmym, aż do takowego dnia y czasu w roku, da Pan Bóg, przyszłym, tysiąc sześćset czterdziestym ósmym; a w niewykupnie na ten czas oznaczony, tedy od roku do roku y aż do oddania y skutecznego zapłacenia summy mianowaney, dwóch tysięcy złotych polskich, zawodzę, zastawuię y zaraz w moc, dzierżenie y spokoyną possessyę przez woźnego y szlachtę, których sobie ich moście panowie Dobrzyłowscy, małżonkowie, przysposobić mogą, podaię. Wolni tedy są y będą mianowani ich moście panowie Dobrzyłowscy, małżonkowie, tych dóbr wyszmianowanych, przez mie zawiedzionych, iako chcieć zażywać, pożytki, z nich przychodzące, na siebie brać; a ieśliby ich moście panowie Dubrzyłowscy, małżonkowie, w tych dobrach cokolwiek przybudowali, tedy ia, zeznawaiący, przy oddaniu tey summy, dwoch tysięcy złotych polskich, y expiratiey tey zastawy, onym z wynalazku przyiacielskiego nagrodzić mam. Do tego, zawaruy Panie Boże, ieśliby ta maiętność tak przez ogień przypadkowy, iako też y przez nieprzyiaciół koronnego y domowego do spustoszenia przyść miała, tego na ich mościach panach Dobrzyłowskich, małżonkach, dochodzić nie mam, y owszem, summę mianowaną, dwa tysiące złotych polskich, onym wrócić powinien będę; o wykupnie zaś tych dóbr przez woźnego niedziel dwunastą oznaymiwszy relatią, o tym nadaliy za niedziel sześć do xiąg grodzkich Winnickich zapisać będę powinien. A przy wykupnie y expiratiey tey zastawy, rumatiey niedziel sześć, z posłuszeństwem poddanych y wywozem za mil dziesięć, pozwalam. W których to mianowanych dobrach ich mościom panom Dobrzyłowskim, małżonkom, przeszkody żadney tak sam przez siebie, iako y subordinowane osoby czynić y zadawać nie mam y potomkowie moi nie będą mogli; y owszem, od wszelakich impedimentów prawnych y nieprawnych, u wszelakiego sądu y urzędu, swym własnym kosztem y nakładem bronić y zastępować mam y powinien będę, a po mnie potomkowie moi maią y będą powinni, a

to pod zakładem dwóch tysięcy złotych polskich y pod nagrodzeniem szkod na gołe rzeczenie słowa, krom przysięgi cielesney, oszacowanymi; o który zakład y szkody, w sprzeciwieniu się w czymkolwiek temu zapisowi, forum sobie y potomkom swym w sądzie y urzędzie grodzkim y ziemskim Winnickich y inszych wszelakich, także y w sądzie głównym trybunalskim koronnym Lubelskim, bez zażywania wszelakich in genere dillatii, appellatii, prosequutii, suspens, evazii, proscriptii, nię zasłaniaiąc się seymem walnym, seymikami powiatowymi, posługą iego królewskiey mości y rzeczypospolitey, interregno, morowym powietrzem, małością lat potomków, owo zgoła nie zasłaniaiąc się żadnymi obronami prawnymi y nieprawnymi, na pierwszym terminie stanowszy, do usprawiedliwienia się naznaczam, mocą tego listu, zapisu mego, który na to, s pieczęcią y z podpisem ręki swey y ich mościów panów przyiaciół ode mnie użytych, daię. Działo się w Winnicy, roku tysiąc sześćset czterdziestego siódmego, miesiąca aprila dwunastego dnia. У того запису заставъного, при печатехъ притисненыхъ, подписы рукъ тими словы: Marcin Kalinowski, woiewoda Czernichowski, hetman polny koronny, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz Maximilian Oczosalski, sędzia ziemski Bracławski. Который же то записъ заставъный, за очевистимъ признанемъ вышъменованое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, увесь, слово в слово, до книгъ кгродскихъ воеводства Браславъского Виницкихъ естъ уписаный.

Книга гродская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 годовъ, № 4597; листъ 255, на оборотъ.

LXI.

Заставная запись, данная гетманомъ польнымъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Яну и Іоаннѣ Лещинскимъ, на имѣніе Верхнячку, лежащее въ Уманскомъ трактѣ. 1647, апрѣля 13.

Року тисеча шестсотъ чотырдесятъ семого, мѣсяца априля тринадцатого дня.

На уряде кгродскомъ, в замку его королевской милости Виницъкомъ, передо мною, Станиславомъ Ревускимъ, подстолимъ Браславскимъ, подстаростимъ кгродскимъ Виницъкимъ, ставши очевисто ясне велможный его милостъ панъ Марцинъ Калиновъский, енералъ Черниговъский, Тремъбовелъский et c. староста, для записаня в книги нинешние кгродские Виницъкие листъ доброволный, записъ свой заставный, од себе урожонымъ ихъ милостямъ паномъ Янови, Иоанъне Босянъце Лешъчинъскимъ, малъжонъкомъ, на речъ, в томъ записе, нижей инъсерованомъ, меновите выражоную, даный, служачий, ширей о томъ писаный, подалъ и оного во всемъ устнимъ, очевистымъ и доброволънымъ сознанемъ своимъ ствердивши и змоцнивши, просилъ, абы принятъ и въ книги нинешние вписаны былъ. Которого я, урядъ, приймуючи, читалемъ, и такъ ся в собе полскимъ писмомъ слово в слово писаный маетъ: Ia, Marcin Kalinowski, generał Czernihowski, hetman polny koronny, Trembowelski et c. starosta, zdrowy będąc na ciele y umyśle, od iurisdictiey mey własney odstąpiwszy, a pod teraznieyszą starościnską grodzką Winnicką siebie samego y potomków poddaiąc, iawnie, iaśnie, dobrowolnie zeznawam, iż ia dobra moie dziedziczne, nową osadę, nazwaną Wirzchnaczkę, alias Iaworowiec, w woiewództwie Bracław-

skim, powiecie Winnickim, w trakcie Humańskim leżące, ze wszystkiemi tey maiętności gruntami, poddanymi y ich powinnościami, uroczyskami, do tey maiętności należącemi, tak, jako sam od dawnych czasów zażywałem, urodzonym panom: Ianowi Leszczyńskiemu y Ioannie Bosiance, małżonkom, prawem y sposobem zastawnym w summie pułtora tysięcy złotych polskich, od actu y dnia dzisieyszego aż do roku zupełnego, tudziesz y młynek na Humance rzece, sposobem zastawnym zawodze. Którą summę ręką swą ex nunc odebrałem, z ktorey odebrania tym zapisem quituie. A ieżelibym na czas pomieniony nie wykupił, tedy od roku do roku do takowegoż czasu powinni będą pomienione miasteczko trzymać w possessiey swey, aż do wykupna; rumatiey, z posłuszeństwem poddanych, przez niedziel sześć pozwalam. W które to dobra intromissiey przez woźnego y szlachte, których sobie ich moście panowie Leszczyńscy sposobić będą mogli, dopuszczam, a to pod zakładem drugiey takowey summy, pułtora tysięcy złotych polskich, a to pod szkodami ziemskiemi, gołym słowem, bez wszelkiey przysięgi oszacowanymi; o który zakład y szkody, w niedosyćuczynieniu w czymkolwiek temu zapisowi y iego obowiązkom przepadłym, wolno będzie ich mościom panom Leszczyńskim, małżonkom, do sądu grodzkiego Winnickiego pozwać, gdzie za pierwszym pozwem stanąć powinien będę, zakład y szkody ziemskie, ile tego będzie potrzeba, zapłacić y temu zapisowi we wszystkiem dosyć czynić, żadnemi zwłokami, prawdziwą albo prostą chorobą, większą sprawą, na kwit, na munimenta, małością lat potomków, viciami na pospolite ruszenie, listami exemptowemi, służbą rzeczypospolitey nie broniąc się, y owszem, od wszelkich impedimentów y przeszkod prawnych, zapisów pierwszych, tak obcym iako y sobie służących, bronić y evincować obowiązuiąc się y z potomkami memi; któremu to zapisowi memu zastawnemu we wszystkim y w naymnieyszey konditiey dosyć czynić powinien będę. Na co ten list moy, dobrowolny zapis, s podpisem ręki moiey y ich mościów panów przyiaciół, dałem. Działo się w Winnicy, dnia trzynastego miesiąca aprila, roku tysiąc sześćset czterdziestego siódmego. У того запису, при печати притисненой, подписы рукъ

в тие слова: Marcin Kalinowski, woiewoda Czernihowski, hetman polny koronny, manu propria. Maximilian Oczosalski, sędzia ziemski Bracławski, ustnie proszony pieczętarz. Ustnie proszony pieczętarz Roman Mikuliński, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz Piotr Kosmowski, manu propria. Который же то записъ заставный, за очевистимъ признанемъ и прозбою вышъменованое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, увесь, слово в слово, до книгъ винешнихъ кгродскихъ Виницкихъ естъ уписаный. Originał tego zapisu z cancellarii wziołem. Ian Leszcziński.

Книга гродская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 г., № 4597; листъ 246.

LXII.

Арендный контрактъ, по которому князь Еремія Вишневецкій предоставляетъ коронному стражнику, Александру Замойскому, городъ Лубны въ трехлѣтнее владѣніе. 1647, ноября 1.

Roku Pańskiego tysiąc sześćset pięćdziesiąt pierwszego, miesiąca septembra czternastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomirskim przedemną, Mikołaiem Kotużyńskim, podstarościm Żytomirskim, stanowszy oczywisto szlachetny pan Ostaphiey Kobyliński, dla wpisania do xiąg ninieyszych grodskich Żytomirskich podał per oblatam intercyze od iaśnie oświeconego Ieremia Michała Korybuta xięcia na Wiszniowcu y Łubniach, woiewody ziem Ruskich, Kaniowskiego starosty, y od iaśnie oświeconey Gryzelly Constantiey z Zamoyścia xiężny Wiszniewieckiey, małżonkow, z pieczęcią y z podpisem ręki xięcia iego mości, o arędę miasta Łubien wielmożnemu iego mości panu Alexandrowi z Zamoyścia Zamoyskiemu, strażnikowi koronnemu, y iey mości paniey Efruzynie Zamoyskiey, małżonkom, daną y słu-

żącą, którą podawszy, prosił, aby była do xiąg przyięta y wpisana; którą ia, urząd, przyimuiąc, czytałem, która tak się w sobie, pismem polskim pisana, ma. Między iaśnie oświeconym Ieremiem Michałem Korybutem xiążęciem na Wiszniowcu y Łubniach, woiewodą ziem Ruskich, Kaniowskim starostą, y iaśnie oświeconą Gryzellą Konstantią z Zamoyścia xiężną Wiszniewiecką, małżonkami, z iedney, a wielmożnemi: iego mością panem Alexandrem z Zamoyścia Zamoyskim, strażnikiem koronnym, y iey mością panią Efrozyną Zamoyską, małżonkami, z drugiey strony, stanoł takowego postanowienia sposób. Xiąże iego mość dobra swoie dziedziczne, w woiewodztwie Kiiowskim leżące, miasto Łubnie samo szczególnie, ze wszystkiemi iego pożytkami, prowentami y zwyczaynemi w tych tu maiętnościach dochodami y ze wszystkiemi miasta tego okolicznościami, folwarkami, sianożęciami, miastu zdawna należącemi, iego mości panu strażnikowi koronnemu y małżące iego mości do lat trzech zupełnych, po sobie idących, od daty teraznieyszego contractu rachuiąc, w arędowną puścił de facto possessyę, a to za summę dwudziestu tysięcy złotych polskich y iednego, na każdy rok (według rat) po siedmiu tysięcy złotych polskich monety w koronie zwyczayney licząc, którą to summę na każdy rok według rat oycom Łubeńskiego Conwentu Bernadynom ordynowanych, płacić iego mość pan strażnik obligatur tak, aby sine omni mora, postponendo wszystkie, lubeby iakie zaszły na te tam summy ordynansy, naprzód satisfactia na każdą assignatią czasu oycom Łubeńskim nie chibiała, nad którą cokolwiek przychodzić będzie z każdey raty, według porachowania reszty, to iuż do skarbu mego y do dyspositiey moiey curretur. A że zamkowa powinność, swieżo na poddanych włożona, znosi niektóre prowenta, które się w arędę rachuią iego mości panu strażnikowi, iako mianowicie: siano y w użęciu dwóch kop robociznę, tedy, respectem tego, xiąże iego mość, z swoim maiąc sprawę, cokolwiek od arędy przez takową powinność znaydzie się odeszłego pożytku, defalcate słuszną uczynić obiecuie; ponieważ te szach (sic) do skarbu xięcia iego mości są obrócone. Iego mość pan strażnik ex nexu contractu observabit, aby mieszczanie, przy świeżo

nadanych sobie prawach od xięcia iego mości w listach ex integro zachowani byli y libere łasky xiążęcey mości zażywali, powinnościami żadnemi agrawowani być nie maią, nad te, które się uniwersałami xięcia iego mości, świeżo o szachach wydanemi, wyrazili; drew iednak wywóz, według ordynansu osobnego, poddani przywieść, iako wiele assignatia nastąpi, będą powinni; do młyna także fury nie maią zbraniać na potrzebę własną iego mości pana strażnika domową, ponieważ iem to przy blizkich młynach bez wielkiey przychodzić może przykrości. Poddany ieżeliby który, dla win zbytecznych, dla bicia y znacznych krzywd, z dania przyczyny iego mości pana strażnika precz poszedł, taxą prawa pospolitego płacony ma być; ieżeliby też z swey woli albo z uporu iakiego, nie maiąc sobie daney przyczyny, za dzierżawy iego mości uszedł, za to iego mość turbowany być nie ma. Mostowe, wagowe, warzenie piw wolne przy mieszczanach xiąże iego mość zachowuie, czego iego mość pan strażnik koronny ultro ustępuie, obiecuiąc tego tak dotrymać onym, oprócz tego, że podczas iarmarków każdy szynkarz pół waru piwa wyszynkować do arędy iego mości będzie powinien, nie drożey iednak płacona być ma, tylko po półtrzenastu złotego; gorzałka iednak, targowe, myta iarmarczne y inne zwyczayne prowenta do arędy iego mości tendere maią. A że te dobra, iako illico są położone, tedy xiąże iego mość wszelakie casus fortuitos od nieprzyiaciela coronnego y od innych przypadkow w niedobraney summie defalcatę obiecuie; prepędią wszelaką ex re et persona sui xiąże iego mość także in forma amplissima waruie, przy spokoyney iego mość pana strażnika zachowuiąc possessiey, oprócz statiey, powolsczyzny y szachów: tych excepciey xiąże iego mość plenum iuż przy sobie zachowuie, dla których, ieżeliby poddani znacznie roześć się mieli, szkodować na tym iego mość pan strażnik przez uymię prowentu swego nie będzie. Do grobel włości okoliczne, które przedtym należały, xiąże iego mość incorporuie, aby równo z mieszczanami dzielnicami swemi naprawowali każda wieś; a któryby z poddanych wieyskich, za obieszczeniem przed trzeciem dniem iego mości pana strażnika albo namiesnika iego, do naprawy nie przybył, tedy poddany

szostak winny albo ośmaczkę owsa przepada, a pan dzierżawca niełaską moią karany będzie. O karczmę za mostem Łubeńskim zostawaiącą, że teraz controwersya z panem Woyną a iego mością panem strażnikiem zachodzi, tedy maią w to weyrzyć panowie administratorowie moi: ieżeli wyraźnie pan Woyna pokaże na mie prawo sin minus gdzie zdawna należała, tam ią incorporować będą. Ieśli by też iego mości panu strażnikowi arędy tey contrakt nie podobał się od roku, liberum arbitrium dzierżawy dalszey tey maiętności przy sobie zachowuię. Które to conditie y każdy z nich zosobna obiecuią sobie strony obiedwie nienarusznie dotrzymać, pod zakładem dwudziestu y iednego tysięcy, który, in casu contraventionis, strona deliquens popadać ma. Na to, dla lepszey wagi, rękami własnemi podpisuią się. W Łochwicy, dnia pierwszego novembris, anno tysiąc sześćset czterdziestego siódmego. U tey intercyzy pieczęć iest przyciśniona, a podpis ręki w te słowa: Ieremy Michał Korybut xiąże na Wiszniowcu y Łubnach, woiewoda ziem Ruskich, Kaniowski starosta. Która to intercyza, za podaniem wyszmienowanney soby, a za przyięciem moim urzędowym do xiag ninieyszych grodzkich Żytomirskich słowo od słowa iest wpisana.

Книга гродская Житомирская, записовая и поточная, 1651—1652 г., № 20; листъ 161.

LXIII.

Привилегія, данная королемъ Іоанномъ Казиміромъ Самуилу Голубу и женѣ его Софіи, на право пожизненнаго владѣнія слободами: Богачкою и Бѣлоцерковкою, лежащими на рѣкѣ Пслѣ. 1650, декабря 19.

Roku tysiąc sześćsett piędziesiąt pierwszego, miesiąca ianuarii dwudziestego piątego dnia.

Przed urzędem y actami ninieyszymi grodzkimi Żytomirskimi, przede mną Ianem Czarnockim, namieśnikiem natenczas Żytomirskim,

personaliter stanowszy urodzony iego mość pan Samuel Hołub, dla wpisania do xiąg ninieyszych grodzkich Żytomirskich podał per oblatam przywiley od naiaśnieyszego króla iego mości, z cancellaryiey nadworney na dobra słobudkę Bohaczkie y Białocerkiewskie urodzonemu iego mości panu Samuelowi Hołubowi na dożywocie tych dóbr mianowanych danego y służącego, iako o tym ten przywiley szyrzey w sobie rzecz obmawia, ktorego podawszy, prosił, aby był przyięty i do xiąg wpisany. A tak ia, urząd, ten przywiley czytałem y tak sie w sobie, piśmem polskim pisany, ma: Ian Kazimirz, z Bożey łaski król Polski, wielkie xiąże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Zmodzkie, Inflanskie, Smolenskie, Czernihowskie, a Szwedski, Gotski, Wandalski dziedziczny król, oznaymuiemy wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy, yż my, maiąc dobrze zalecone męstwo y odwage urodzonego Samuela Hołuba w dziele rycerskim w rożnych expediciach woiennych od wielu lat iako naiaśnieyszym antecessorom naszym, tak nam samym y oyczyznie, za krore sie częstokroć piersiami swemi zastawiał y murem przeciwko nieprzyiaciołom stawał, dostatecznie oświadczone, iako urodzoney Zophiey, małżącę iego teraznieyszey, świętey pamięci król Władysław, pan brat nasz, słobudki: Bohaczke y Białocerkiewko nazwane, nad rzęką Psłem, w woiewodstwie Kiiowskim a Mirhorodskiey administratiiey leżące, na osade dał y prawem dożowotnem konferował, tak i my urodzonemu Samuelowi Hołubowi, małżąkowi iey, też dobra tymże prawem dożywotnym daiem y conferuiem y tym listem naszym tak, aby nic napotym nie tylko urodzona Zophiia Hołubowa, małżąka iego, ale teraznieyszy urodzony Samuel Hołub, te dobra, Bochaczką y Białocerkiewką nazwane, ze wszystkiemi rolami, grontami, polami, Balaklyką rudko nazwanemi, sianożęciami, pasiekami, dąbrowami, ogrodami, gony bobrowemi y łowieniem ryb w pobliższych ieziorach, młynami, ludzmi osadzonemi y innemi, tak, iako w oryginalnym przywileiu urodzonego niegdy Iana Kłosińskiego, pomienioney urodzoney Zophiiey Hołubowey małżąka pierszego, wyrażono iest, spokoynie używać y na swóy pożytek, bez uymy iednak prowentów, do wspomnio-

ney administraciiey Mirhorodzkiey należących, obracać aż do żywota swego będzie, obiecniąc za nas y naiaśnieysze successory nasze, yż od pomienionych dóbr urodzonych Samuela Hołuba y Zophiią, małżąków, nie oddalemy, ale wcale przy dożywociu oboyga zostawuiemy, prawa nasze królewskie, rzeczypospoletey y kościoła katolickiego wcale zachowuiąc. Na co, dla lepszey wiary, przy podpisie ręki naszey, pieczęć koronna iest przyciśniona. Dan w Warszawie, dnia XIX miesiąca grudnia, roku pańskiego MDCL, panowania królewstw naszych: Polskiego—II-go, Szwedskiego—III-go roku. U tego przywileiu pieczęć wielka koronna, a podpis rąk temi słowy: Ian Kazimirz, król. Albertus Kadzidłowski, secretarius regiae maiestatis, manu propria. Urodzona Zophiia Hołubowa do prawa dożywotnego, na słobodki Bohaczki y Białocerkiewkie nazwane sobie służącego, urodzonego Samuela Hołuba, małżąka swego tereznieyszego, przypuszcza. Kruryże to przywiley, za podaniem wyszmianowaney osoby, a za przyięciem moim urzędowym, do xiąg iest wpisany.

Книга гродская Житомирская, записовая и поточная, № 20, годъ 1651—1652; листъ 70.

LXIV.

Объявленіе Кіевскаго подкоморія Юрія Немирича о томъ, что вслѣдствіе козацкаго возстанія крестьяне ушли изъ его имѣній: мѣстечка Лугинъ и селъ: Лугинокъ, Лучинки, Тереховъ, Глухова, Тесповки и Дивлина. Нимиричъ присоединяетъ поименный списокъ 195 ушедшихъ крестьянъ и счетъ понесенныхъ имъ оттого убытковъ. 1651, августа 21.

Roku tysiąc sześćset pięddziesiąt pierwszego, miesiąca augusta dwudziestego pierwszego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomirskim, przedemno, Mikołaiem Kotużyńskim, podstarościm Żytomirskim, y xięgami ninieyszymi grodzkimi starosciuskimi stanowszy

oczewiście urodzony pan Stephan Woderacky, imieniem iego mości pana Ierzego Niemirycza z Czernichowa, podkomorzego Kiiowskiego, pana swego, niżey opisaną zanosił manifestatią: iż, iako prędko po szczęsliwey iego królewskiey mośći, pana naszego miłościwego, nad rebellizantami kozakami victoriiey, iego mość pan podkomorzy Kiiowski, pan protestantis, przyiechał do maiętności swey, od iego mości pana starosty Owruckiego w summie pieciądziesiąt y cztyrech tysięcy złotych polskich sobie zastawioney, to iest miasta Łuhin, wsi Tesnowki, Głuchowey, Łuhinek, Terechow, Diwlina, tak zaraz revisią uczynił y spustoszenia tey maiętności. Z miasta Łuhin ci poddani precz poszli: Marko, Serhey, Kosacz, Artuszenia, Żdan, Stepan Prima, Charko Rybczenia, Zdanko Krawiec, Miśko Krzywopust, Michalec, Trochim Oczrednik, Andrzey Woronenko, Iasko Szapował, Andrzey Szczasko, Illa Kowżyk, Serhey Roszko, Hwedor Iunakow, Opanas Kotlarz, Omelian Nowik, Buraczko Ostap, Paweł Kotlarczenia, Iwan Będnarz, Denis Kossacz, Wasko Zbarazki, Mikita Krasnoszyiów, Moysey Szwiec, Ostap Krawiec, Hrzyszko Przyma, Iwan Woron, Iaśko Kortel szwiec, Olexey Susło, Wasil Timoszenia, Iwan Kiryków zięć, Hordey Litewczyn, Ostap Winnik, Stephan Dołhinowiec, Ohey Deniskowiec, Iwan Marczaninow, Perechrysta Stephan, Wasko Szapował, Opanas Szczasny, Honczar Ianko, Żdanenia, Stephan Neradek, Ierema Kowal, Trochim Szwiec, Dmiter Kowal, Karp Łukaszów, Samuś Petrenia, Dołhopoły Chilko, Iwan Iałowy, Omelian Rochowicky, Klinasz Szewcow, Zitkowa doczka, Serhey Iunak, Iwan Szyło, Iaczycha wdowa, Roman Szepiel, Sazon Wrotny, wdowa Belatycha, Andrzey Byczko, Matfey Kiryłów, Stepan Ganczarz, Lewon Wysoki, Martin Suchi, Iwan Szapował, Harasko Nowak, Mikołay Sałoiad, Dawid Pryma, Stepan Owseiów, Demid Marciszyn, Łysy Iwan, Soy Daniło, Demian Daniłow, Iwan Hrebennik, Parchom Pochibły, Korsiuk Owsiow, Choma Winnik, Szczasny Litwinowicz, Daniło Zbarazky, Opanas Szabelnik, Fedor Moskal, Iwan Miałky, Roman Miałky, Hastwicha wdowa, Iakim Czortek, Michał Zima, Trochim Kolesniczenia, Marcin Szczerbaszyn, Pawlicha wdowa, Pilip Owdeienia, Iaroszowsky Iwan, Ia-

roszowsky drugi, Dasiuk Wodciatał, Wasko Trybuszek, Miakołowczyk Makar, Iwan Kożuszko, Wasko Oskrahow, Iakub Szapował, Kostiuk Kudakało, Stephan Zayko, Iwan Zubczenko, Iwanko Owsiów, Ostap Bogdanowic, Titko Porodczenia, Iwan Litwin, Matfey Bołsun, Hryszko Dubowik, Olexiey Socky, Iwko Holadko, Hricko Rochowniczenia, Iwan Nikonczyków, Nikon Horbaczyk, Timosz Szczerbaszy, Denis Sobota, Stasycha wdowa, Hanneczka wdowa, Iwan Kusego syn, Semen Woyt, Chwiesko Klikun, Pilip Hreczenia, Karp Mokiienia, Fedor Sawostianenia, Opanas Homczyszyn, Semen Pohoryłko, Semen Nienka, Masiuczycha wdowa, Iacko Łaszyc, Prokop Bibosz, Iakup Bibosz, Semen Krawiec, Artin Czewerko, Łukasz Olifirow, Iochim Krawiec, Łazar Dubelenia, Ostapicha, Iasko Litwin, Michał Bibosz, Ostap Prozowiec, Bohdan Haszynsky, Ihnat Golan, Paweł w Pinczukowey chacie, Lewko Sawczenia, Iwan Tołsty, Hryszko Czystenki, Kiryło Nowik, Olexey Netreba, Pilip Łobiszenia, Krysztoph Kozłowsky, Kotok Strzelec, Weluczenia Strzelec, Szłomiia Leyb, Abramowicz Azyk, Icko Dawidowicz, Icko Wielky, Morduchay Chaym, Sowa Zelmanicha, Abram Rzeznik, Korybeyka Icko, Swinia Loska, Leyb Rzeźnik, Rabienky Iasko, Haim Dawidowicz, Abram Zielmanik, Iusko Pezko, Nachim Iakuchno, Iakub Szłomiszyn brat; summa poddanych, ktorzy precz poszli z miasta Łuhin, sto sześćdziesiąt y dziewięć, z ktorych wytrąciwszy tych, co świeżo powchodzili w chałupy, czterdzieści y sześć, zostaie pustek realiter sto dwadzieścia y trzy, na ktorych odchodzi czynszu trzysta ośmdziesiąt złotych y groszy pułtrzecia, podwodszczyzny odchodzi na tychże sto dziewięćdziesiąt złotych. Ze wsi Łuhinek y Terechow poszed precz Maxim Bumarenko, na którym odchodzi czynszu złotych siedm y groszy piętnaście. Ze wsi Głuchowey ci poddani precz poszli: Andrzey Radiwonow, Ichnat Sydorow zięć, Fedor Winnik, Kuźma Makarów, Iacko Gancarz, Roman Metezenia, Fedor Berestenko, Sawa Berestenko, Iochim Koliki, Iowsey Cewonowicz, Fedor Berdniczenia, Iochim Chwedczenia, Iaków Panczenia, Iwan Opanasenia, Olexy Opanasznia, Andrzey Hawryłenko, Taras Kotow, Opanas Żołtobruch, Timosz Czerwa, Iochim Holakow, Maxim

Stolarz, Trochim Petrenia, Piotr Moskal, Będnarz Staś, Iwan Będnarzow, Bogdan Będnarzów, Hawryło Chomenko, Lewko Kozakowicz, Radko Kudelczyk, Kozieł Petrenia, Hryczko Czerlenko, Iwan Holonka, Iwan Czeredniczenia, Iowdak Karmnego syn, Trochim Żołtobrzuszenia, Serhy Dolenszczuk, czerednik Szypiło, Daniło, Trochim; summa chłopów, co precz poszli z Głuchowey, czterdzieści y ieden, z którey summy wytrąciwszy tych, co świżo powchodziło w chałupy, iedynaście, zostaie pustek realiter trzydzieści, na których czynszu odchodzi złotych dwieście dwadzieścia y sześć, podwodszczyzny złotych trzydzieści y pięć. Ze wsi Tesnowki ci poddani precz poszli: Wasil Sorodczyk, Hryszko Wychowczenia, Fesko Wychowczenia, Iowchim Kowal, Szylka Dołhinowiec, Kondrat Leszczenko, Trochim Sirkowiec, Maciey Daniakiewicz, Filon Wychowczenia, Matfey Olichwerow, Opanas Koliky, Ohanko Sirkowiec, Karp Serheiow zięć, Hryszko Chwostinsky, Radko Chochoł, Iacko Chochoł, Fedor Dołhinowiec, Roman Naczanin, Markiian Bołsun, Borys Tereszenia, Stephan Klimowicz, Fedor Sycz, Szostak Socky, Hryszko Krawiec, Kuźma, Iakim, Hryszko, Misko Kotosenia, Opanas Klimenko, Opanas Romanow, Deduszczenia, Iwan Klimenia, Raby, Semen Iaroszenia, Borys Iaroszow zięć, Iwan Iuskiewicz, Hawryło Dohadko; summa chłopów, co precz poszli z Tesnowki, trzydzieści y pięć, z ktorych wytrąciwszy tych, co swiżo powchodzili w chałupy, iedynastu, zostaie pustek realiter dwadzieścia cztyry, na których odchodzi czynszu złotych dwadzieścia y dwa y groszy pułpięta, podwodszczyzny złotych sześćnaście. Ze wsi Diwlina poszli precz ci poddani: Sawon Safanowicz, Prokop Będnarz, Kalenik Hłuszkowsky, Trochim Chociniec, Chwedor Kaska, Chociniec Serhy, Semen Kaszczyk, Misko Szynkarz, Demid Szechowicz, Olexey Moroz, Hryszko Morożenia, Roman Kuzmicz, Hawryło Miakołowicz, Wasko Onyszczenia, Łukasz, Kalko, Pilip, Misko Iarowiec, Piotr Topiecha; summa chłopów, co precz poszli z Diwlina, dziewiętnaście, z których liczby wytrąciwszy tych, co swiżo powchodzili w chałupy, dwuch, zostaie pustek realiter siedmnaście, na kcórych odchodzi czynszu złotych czterdzieści y ieden y groszy piętnaście, podwodszczyzny odchodzi złotych czternaście. Summa summarum

pustek we wszystkim kluczu Łuhińskim sto dziewięćdziesiąt y pięć, a zosobna tych, co nowo osiedli, ośmdziesiąt; summa czynszu, który odchodzi na pustkach, złotych sześćsett siedmdziesiąt y ośm y groszy cztery, podwodszczyzny odchodzi na pustkach złotych dwieście piędziesiąt y pięć; nadto, względem tego spustoszenia, aręda karczem y młynow taniey sześciąset złotych puścić się musiała. Która to manifestaciia, aby do xiąg zapisana była, prosił, co y otrzymał.

Книга гродская Житомирская, записовая и поточная, № 20, годъ 1651—1652; листъ 134.

LXV.

Сознаніе возного о томъ, что онъ далъ вводъ во владѣніе въ мѣстечка: Клебань, Керносовку, Федоровъ, Холодовку, Крыщинцы, Войтовку, Богдановку и Захаріяшевку дворянкѣ Екатеринѣ Сѣнинской, въ силу арендного контракта, выданнаго ей на эти имѣнія Черниговскимъ воеводою Мартиномъ Калиновскимъ. 1652, января 16.

Roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt drugiego, miesiąca ianuarii szesnastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi grodzkiemi Winnickiemi y przedemną, Semenem Postołowskim, burgrabim Winnickim, stanowszy oczewisto woźny generał Bracławskiego y innych woiewodstw, szlachetny Ian Wyszomirski, dla zapisania do xiąg ninieyszych dobrowolnie przyznał, iż on na requizycyą wielmożney iey mości paniey Katarzyny z Komarowa Strusowney Sienienskiey, maiąc przy sobie szlachtę, ludzi dobrych, panów: Tomasza Kaczkowskiego, Stanisława Przegalińskiego, roku teraznieyszego, tysiąc sześćset piędziesiątego drugiego, miesiąca ianuarii dwunastego dnia, był w miasteczkach: Klebaniu alias Starogrodzie, Kiernosowce, Fedorowie, Chołodowce, Kryszczyńcach, Woytowce, Bohdanowce y Żacharyaszówce, w woiewodstwie Bracławskim, pobliżu od nich będących, tamże te dobra, według kon-

traktu, w Brasławiu dnia trzynastego miesiąca decembra, anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo primo, między iaśnie wielmożnym iego mością panem woiewodą Czernichowskim a wielmożną iey mością panią Sienińską spisanego, zakładem dwoch kroć sto tysięcy złotych polskich stwierdzonego, y aktami grodzkiemi Winnickiemi anno millesimo sercentesimo quinquagesimo primo, dnia piętnastego decembris roborowanego, tenże mianowany iaśnie wielmożny iego mość pan Marcin na Husiatynie Kalinowski, woiewoda Czernichowski, Przemyski, Litynski et c. starosta, ze wszystkiemi pożytkami kontraktem tymże okryślonemi, przez sług swoich, urodzonych ich mościów panów: Bogusławskiego y Andrzeia Siekierzyńskiego, do czasu, przerzeczonym kontraktem oznaczonego, podał y dobrowolnie do spokoyney possessyiey y używania mianowaney iey mości paniey Sienińskiey postąpił; według którego dobrowolnego przerzeczonych dobr puřczenia y on woźny iey mość panią Sienińską w też dobra y ich wszelkie pożytki intromittował y poddanych. w kożdei z osobna maiętności do gromad zebranych, do posłuszeństwa iey mości paniey Sienińskiey podał; iakoż ci poddani, o nowey pani wiedząc, posłuszeństwa zwykłe onei oddawać submittowali się, a tey intromisiey we wszystkie przerzeczone dobra nikt nie bronił y z żadnym prawem, te dobra obciążaiącym, nie odzywał się. Co, że nie inaczey było, pomieniony woźny przyznawszy dobrowolnie, prosił, aby to iego zeznanie do akt przyięte y zapisane było, co y otrzymał. Ian Wyszomirski.

Книга гродская Винницкая, записовая и поточная, 1652, № 4598; листъ 8

LXVI.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ ввелъ во владѣніе городомъ Ладыжиномъ Львовскаго подстолія, Здислава Замойскаго, въ силу заставнаго контракта, выданнаго ему княземъ Дмитріемъ-Юріемъ Вишневецкимъ. 1652, января 20.

Roku tysiąc sześćset pięddziesiąt drugiego, miesiąca ianuarii dwudziestego dnia.

Przed aktami ninieyszemi grodzkiemi Winnickiemi y przede mną, Semenem Postołowskim, burgrabim Winnickim, stanowszy oczywiście woźny generał woiewodstwa Bracławskiego, szlachetny Iacko Kulikowski, iaśnie, iawnie y dobrowolnie zeznał temi słowy: iż on, za affectacyą urodzonego iego mości pana Zdzisława z Zamościa Zamoyskiego, podstolego Lwowskiego, maiąc przy sobie szlachtę, ludzi dobrych, wiary godnych, szlachetnych panów: Iana Gutowskiego y pana Iana Orłowskiego, w roku teraznieyszym, tysiąc sześćset pięddziesiątym wtórym, miesiąca ianuarii trzynastego dnia, był w mieście Ładyżynie, gdzie woyta tamecznego, Marka Hołowiznę, y burmistrow dwoch: Romana Stuczenka y Olexę, także y wszystkich mieszczan y poddanych tamecznych do gromady zebrawszy, y onym na rynku Ładyżynskim zapis, od iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości Dymitra Ierzego Korybuta na Zbarażu y Wiszniowcu Wiszniowieckiego zastawny, którym miasto Ładyżyn cum omnibus attinentiis urodzonemu iego mości panu Zdzisławu z Zamościa Zsmoyskiemu, podstolemu Lwowskiemu, y iey mości pani małżonce, urodzoney iey mości paniey Zofiey z Brzysia

Lanckoronskiey Zdzisławow y Zamoyskiey, podstoliny Lwowskiey, w summie pięciudziesiąt tysięcy złotych polskich zawiódł y zastawił, przeczytawszy, to miasto Ładyżyn z mieszczanami y ze wszystkiemi pożytkami, vigore ejusdem inscriptionis, przy osobliwym liście, od tegoż iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości do tychże mieszczan Ładyżyńskich eo nomine pisanym, in rectem possessionem iego mości panu Zdzisławowi Zamoyskiemu, podstolemu Lwowskiemu, podał; które to miasto Ładyżyn z mieszczanami temecznemi iego mość pan Zamoyski, iako swoiemi zastawnemi, nemine contradicente, dysponować począł. Ktore to swoie oczewiste zeznanie pomieniony woźny uczyniwszy, prosił, aby to do xiąg przyięto y zapisano było; co y otrymał.

Книга гродская Винницкая, записовая и поточная, 1652 г., № 4598; листъ 10, на оборотъ.

LXVII.

Сознаніе возпаго о томъ, что онъ далъ вводъ во владѣніе городомъ Балановкою и слободою Берловкою дворянину Григорію Важинскому, въ силу пожизненной записи, выданной ему на эти имѣнія княземъ Дмитріемъ-Юріемъ Вишневецкимъ. 1652, января 20.

Roku tysiąs sześćset piędziesiąt drugiego, miesiąca ianuarii dwudziestego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi grodskiemi Winnickiemi y przede mną Semenem Postołowskim, burgrabim Winnickim, stanowszy oczewiście woźny generał woiewództwa Bracławskiego, szlachetny Iacko Kulikowski, iaśnie, iawnie y dobrowolnie zeznał temi słowy: iż on, za affectacyą urodzonego iego mości pana Grzegorza Ważynskiego, maiąc przy sobie stronę szlachty, ludzi dobrych, wiary god-

nych szlachetnych panów: Iana Gutowskiego y pana Iana Orłowskiego, w roku teraznieyszym, tysiąc sześćset pięǳiesiąt wtórym, miesiąca ianuarii trzynastego dnia, był w mieście Bałanowce y słobodce Berłowce, z którey to Berłowki słobodki wszystkich poddanych do miasta Bałanówki sprowadziwszy, y tam także woyta tamecznego, na imie Pańka, y burmistrza Hrycka Bałanenka y drugiego Hrycka Chiżniaka, także y wszystkich mieszczan tamecznych do gromady zebrawszy y onym na rynku Bałanowskim zapis, od iaśnie oświeconego xiążencia iego mości Dymitra Ierzego Korybuta na Zbarażu y Wiszniowcu Wiszniowieckiego, który dożywotnim prawem przerzeczone miasto Bałanowke y słobodke Berłowke iego mości panu Ważyńskiemu konferować y zapisać raczył, przeczytawszy, to miasto Bałanowke y słobodke Berłuwke, z mieszczanami, z poddanemi y ze wszystkiemi pożytkami, vigore ejusdem inscriptionis, przy osobliwym liście, od tegoż iaśnie oświeconego xiążencia iego mości do tychże mieszczan Bałanowskich y poddanych Berłowskich eo nomine pisanym, in realem possessionem iego mości panu Ważynskiemu podał; które to miasto Bałanowke y słobudke Berłowke z mieszczanami y poddanymi iego mość pan Ważyński, iako swemi dożywotniemi, nemine contradicente et impediente, dysponować poczoł. Które to swoie oczewiste zeznanie pomieniony woźny uczyniwszy, prosił, aby to wszystko do xiąg przyięto y zapisano było; co y otrzymał.

Книга гродская Винницкая, записовая и поточная, 1652, № 4598; листъ 11.

LXVIII.

Заявленіе Брацлавскаго подстолія, Станислава Ржевускаго о томъ, что, вслѣдствіе козацкаго возстанія, онъ понесъ значительные убытки въ арендуемыхъ имъ имѣніяхъ: мѣстечкахъ: Красномъ, Старой Рогознѣ, Новой Рогознѣ, Шпиковѣ и Кобылѣ и селахъ: Турковкѣ, Улихѣ, Скажинцахъ, Кохновкѣ, Чоремошнѣ и Ивановцахъ. 1652, февраля 2.

Roku tysiąc sześćset pięddziesiąt drugiego, miesiąca februarii szostego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi grodzkiemi Winnickiemi y przede mną Semenem Postołowskim, burgrabim Winnickim, stanowszy oczewiście urodzony iego mość pan Stanisław Rzewuski, podstoli Bracławski, skoro tylko do grodu Winnickiego, tak dla inkursyi kozackiey y tatarskich, iako też dla powietrza morowego zawartego, a teraz świeżo, za uśmierzeniem powietrza, otworzonego, przyść mógł, zarazem przychilaiąc się do manifestacyi swoiey, w grodzie Lwowskim zaniesioney, tu iako w należnym dobrom niżeymianowanym grodzie, manifestacyą swoią zanosił o to: iż manifestans, trzymaiąc dobra: miasto Krasnę, Stare y Nowe miasto Rohośną, miasteczko Szpików, miateczko Kobyle, wsi: Turkuwkę, Ulichę, Skażińce, Kochanowce, Czeremoszno, Iwanowce, wielmożnego iego mości pana Iana na Zamoyściu Zamoyskiego, starosty Kałuskiego, dziedziczne, sposobem arendownym podług intercyzy y inwentarza, y będąc in possessione, za rebellią chłopów tamecznych y kozacką swawolą, w roku tysiąc sześćset czterdziestym ósmym, w piątek przed Swiątkami Zielonemi, od dóbr swoich wszystkich, tak i summ pieniężnych, między chłopami będących na

długach, iako też bydła, stada, owiec, pasieki, gumien, miedzi, cyny y innego domowego sprzętu y ochędostwa, iako osobnym regestrem weryfikować ofiaruiąc, na złotych sześćdziesiąt tysięcy, krom summy na arędę daney, sam zaledwie uiechawszy, a potym y znowu summę pewną na też dobra, względem rekuperowania tych swoich rzeczy, do rąk sług iego mości pana starosty Kałuszkiego, urodzonych: pana Pawła Słostowskiego y pana Ierzego Szornela, dnia dwudziestego pierwszego lipca, roku tysiąc sześćset czterdziestego ósmego, na arędę trzyletnią, która się w roku tysiąc sześćset piędziesiątym pierwszym konczyć miała (iako o tym pewne scrypta szerzey świadzzą) dawszy, że przedtym, dla rębellyi chłopskiey y morowego powietrza, do possessyi dóbr pomienionych, teraz także dla przyczyn niżey wyrażonych, przyiść nie może y dóbr tych ani summy pomienioney, którą dał w Zamościu, nie odszukał, do tego własne iego woły, stada, bydła, długi na chłopach, śledzie y inne dostatki, na regestrze spisane, które czasu prawa pozwami obiaśnione będą, u poddanych tamecznych pozostałe, które oni manifestuiącemu się wracać y oddawać, iako iego własne, chcieli, słudzy pana starosty Kałuskiego, do tych dóbr zesłani, w roku tysiąc sześćset piędziesiątym pierwszym, zaraz po woynie Białocerkiewskiey, z kozakami zawartey, przerzeczone dawno dobra na iego mości pana starostę Kałuskiego w possessią obiąwszy, przy wybieraniu zwykłych od poddanych należących powinności, lubo to y te manifestuiącemu się należeli, zabrali y przy słudze iego, który inż poniekont niektóre rzeczy pana swego własne odbierać poczoł, czego, iako się wyżey namieniło, y sami chłopi nie zbraniali, pograbili, do Zamościa y Tarnopola podwodami uprowadzili. Zachowawszy tedy wolne uczynienie protestacyi, ieśli tego potrzeba ukaże, lubo pozwami wyraźniey specificacyi, teraz te swoie manifestacyą zaniosszy, manifestans prosił, aby do akt przyięta y zapisana była; co y otrzymał.

Книга гродская Винницкая записовая, и поточная, 1652 № 4598; листъ 19.

LXIX.

Сознаніе возного о томъ, что онъ далъ дворянину Самуилу Груи вводъ во владѣніе мѣстечками Сомовкою и Каменицею на основаніи четырехлѣтняго арендчаго контракта. 1652, февраля 8.

Roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt drugiego, miesiąca februarii ósmego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi grodzkiemi Winnickiemi y przede mną Semenem Postołowskim, burgrabim Winnickim, stanowszy oczywiście woźny generał woiewództw Kiiowskiego, Wołyńskiego, Bracławskiego y Czernichowskiego, szlachetny Ian Wyszomirski, ku zapisaniu do xiąg ninieyszych grodzkich Winnickich zeznał temi słowy: iż on, roku teraźniyszego, tysiąc sześćset pięćdziesiąt drugiego dnia dziewiątego miesiąca stycznia, maiąc przy sobie szlachtę, ludzi dobrych, pana Iana Pogonowskiego a pana Stanisława Straszewskiego, był na sprawie y potrzebie urodzonego iego mości pana Samuela Grui w miasteczkach dwóch: iednym Somowce a drugim Kamienica, maiętności dziedziczney iaśnie oświeconego xięcia iego mości Dymitra Ierzego Korybutha na Zbarażu Wiszniowieckiego, tamże, według intercyzy między iego mością panem Gruią z iedney, a xiążenciem iego mością z drugiey strony, o arędę dóbr mianowanych, de data et actu w Winnicy, roku teraznieyszego, tysiąc sześćset pięćdziesiąt drugiego, miesiąca stycznia trzeciego dnia, prawnie sprawiony y aktami grodzkiemi Winnickiemi roborowany, te dobra, wyżey mianowane, ze wszystkiemi onych poddanemi, gruntami, lasami, dąbrowami, gaiami, zapustami, młynami, stawami, karczmami, pasiekami, owo zgoła ze

wszystkiemi generaliter do tych maiętności przychodami y pożytkami, według intercyzy mianowaney opisanemi, do lat czterech, poczynaiąc tę arędę od Trzech Królów święta rzymskiego w roku teraznieyszym, tysiącznym sześćsetnym piędziesiątym wtórym, iuż przez woźnego, aż do takowegoż święta Trzech Królów w roku tysiącznym sześćsetnym piędziesiątym szóstym przypadaiącego, do spokoyney, realney podał y postąpił (possessyi) y w te dobra mianowanego iego mość pana Gruie arendownym sposobem (cztero) letnim intromittował; którego uwiązania nikt nie bronił y z żadnym się prawem pierwszym ani poślednim nie odzywał, y owszem poddanych wszystkich w tych miasteczkach do gromady zebrawszy, posłuszeństwo wszelakie pełnić przykazał; którzy, nic się nie sprzeciwiaiąc, posłusznemi się stali y na robocizne poszli. Co, że tak a nie inaczey było, to prawdziwie do xiąg zeznawszy, prosił, aby było przięto y do xiąg zapisano; co otrzymał. Ian Wyszomirski.

Книга гродская Винницкая, записовая и поточная, 1652, № 4598; листъ 22.

LXX.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ далъ дворянину Самуилу Груи вводъ во владѣніе имѣніемъ Вахнова Гребля, отданнымъ ему по заставному контракту княземъ Константиномъ-Криштофомъ Вишневецкимъ. 1652, февраля 8.

Roku tysiąc sześćset piędziesiąt drugiego, miesiąca februarii ósmego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi grodzkiemi Winnickiemi y przede mną Semenem Postołowskim, burgrabim Winnickim, stanowszy oczywiście woźny general woiewództw: Kiiowskiego, Wołyńskiego, Bracławskiego y Czernichowskiego, szlachetny Ian Wyszomirski, ku zapisaniu do xiąg ninieyszych grodzkich Winnickich zeznał temi sło-

wy: iż on, roku teraznieyszego, tysiąc sześćset pięḑziesiąt drugiego, dnia iedynastego miesiąca stycznia, maiąc przy sobie szlachtę, ludzi dobrych, pana Iana Pogonowskiego, iego mość pana Stanisława Strazsowskiego, był na sprawie y potrzebie urodzonego iego mości pana Samuela Gruie, w miasteczku Wachnowey Grobli, maiętności dziedziczney iaśnie oświeconego xięcia iego mości Constantego Krzysztofa Korybuta na Zbarażu Wiszniowieckiego, tu, w woiewództwie Bracławskim a powiecie Winnickim leżącey, tamże, według listu dodrowolnego, zastawnego zapisu, w grodzie Winnickim, roku tysiąć sześćset pięḑziesiąt drugiego, miesiąca stycznia trzeciego dnia przyznanego, iego mości panu Gruie na zastawę tych dóbr y na summę siedm tysięcy y sto złotych polskich służącego, te dobra wyżeymianowane, ze wszystkiemi poddanemi, gruntami, lasami, dąbrowami, stawami, młynami, karczmami, owo zgoła ze wszystkiemi generaliter tey maiętności pożytki, w zapisie opisanemi, do spokoyney, realney, aż do oddania tey summy, puścił, podał, (possessyi) y w te dobra iego mość pana Gruie intromittował; którego uwiązania nikt nie bronił y z żadnym się prawem pierwszym ani poślednim nie odzywał, y owszem, poddanych wszystkich do gromady zebrawszy, wszelakie posłuszeństwo pełnić roskazał; którzy, nic się nie sprzeciwiaiąc, posłusznemi stali y na robocizne poszli. Co, że tak, a nie inaczey było, to prawdziwie zeznawszy, prosił, aby było przyięto y do xiąg zapisano; co y otrzymał. Ian Wyszomirski.

Книга гродская Винницкая, записовая и поточная, 1652, № 4598; листъ 23, на оборотѣ.

LXXI.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ, по предложенію дворянина Казимира Писочинскаго, былъ въ его имѣніи, мѣстечкѣ Коморовѣ, и нашелъ это мѣстечко въ состояніи совершеннаго запустенія и разоренія, причиненныхъ войсками: татарскими, козацкими и польскими, а также моровою язвою. 1652, февраля 28.

Roku tysiąc sześćset pięđziesiąt drugiego, miesiąca februarii dwudziestego ósmego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi grodzkiemi Winnickiemi y przede mną, Semenem Postołowskim, burgrabią Winnickim, stanowszy oczywiście woźny generał woiewództwa Kiiowskiego, Wołyńskiego y Bracławskiego, szlachetny Ian Wyszomirski, dla zapisania do xiąg ninieyszych grodzkich Winnickich przyznał temi słowy: iż on, roku teraznieyszego, tysiąc cześćset pięđziesiąt drugiego, dnia dwudziestego czwartego februarii, z przydania urzędowego maiąc przy sobie szlachtę, ludzi dobrych: pana Iana Podskarbskiego, pana Iakuba Kochańskiego, będąc requirowany od urodzonego iego mości pana Kazimierza Piaseczyńskiego, rotmistrza iego królewskiey mości, był w miasteczku Komorowie, w powiecie Winnickim leżącym, y przysiołkach do niego należących, tamże, za okazaniem szlachetnego pana Krysztofa Witowskiego, sługi iego mości pana Piaseczyńskiego, oglądał tę mianowaną maiętność, w niwec od nieprzyiaciela krzyża świętego, tatarow y kozaków, także od woyska iego królewskiey mości koronnego, ogniem y mieczem tak bardzo, że się w samym miasteczku Komorowie chałupek, iako ich sam woźny mianował y liczył, wszystkich w liczbę

pięǳiesiąt zostało, spustoszoną, tylko puste placy leżą, a w tych pozostałych chałupkach ludzi bardzo się mało po terazniеyszey woynie zebrało, onego też ubóstwa powietrzem morowym wymarło, a w przysiołkach część większa spalona, a w pozostałych chałupkach rzadko barzo w którey by chłop mieszkał, tak też gumien, folwarków, bydeł y inszego dobytku ani żadnego poenitus gospodarstwa niemasz. Co on, woźny, widząc takowe spustoszenie przerzeczoney maiętności, sztachtą wyżmianowaną oświadczywszy się, ztamtąd odiechał, y o tym te zeznanie swoie uczyniwszy, prosił aby przyięto y do xiąg zapisano było; co y otrzymał.

Книга гродская Винницкая, записовая и поточная, 1652, № 4598; листъ 35.

LXXII.

Жалоба отъ имени войскаго Брацлавскаго, Яна Негребецкаго, на жителей Умани, Каменки и Кублича, о томъ, что они разорили его имѣніе, мѣстечко Негребовку. 1664, января 18.

Року тисеча шестсотъ шестдесятъ четвертого, мѣсяца генваря осмнадцатого дня.

В роки судовие Винницкие, на завтрое по Трохъ Короляхъ святе римскомъ, року звышъ на акте писаномъ, судовне зачатыхъ, передъ нами: Максимилианомъ Очосалскимъ, судею, Миколаемъ Жабокрицкимъ, подсудкомъ, Миколаемъ Казимиромъ Жештелинскимъ, писаромъ,—урядниками судовыми земскими воеводства Браславского Винъницкими, ставовши очевисто урожоный панъ Янъ Квасневский, слуга урожоного его милости пана Александра Жабокрицкого, чесника Браславского, соленитеръ именемъ урожоныхъ ихъ милостей пановъ: Яна з Негребки Негребецкого, войского Браславского, и Елжчбиты з Кграбова Негребецкои, малжонковъ, занеслъ протестационемъ напротивко всему мисту Гуманіови а мистечкомъ до него належачимъ: Каміонци, Кубличови и

инънымъ, а подданымъ ихъ милостей пане Оршуле Калиновкоей, обозное коронное, а сыновъ ей милости, яко дедичовъ и сукцессоровъ его милости пана Самуела Калиновского, обозного коронного, а то взглядомъ нападненя кгвалтовного на мистечку Негребку, алиасъ Шелпехова, маетности ихъ милостей пановъ войскихъ Браславскихъ, в року прошломъ, тисеча шестсотъ шестдесятъ третимъ, инъ маіо, и тамъ фундитусъ, такъ в подданыхъ, которыхъ было на петъсотъ оседлости, яко тежъ в худобахъ оныхъ и в будынкахъ знищеніе. О што все помепсный протестансъ зоставляетъ волное чиненіе обширъшее протестацией помененымъ ихъ милостямъ паномъ Негребецкимъ, войскимъ Браславскимъ, малжонкамъ, и в кождомъ суде и уряде доходженя таковогo спустошения маетности своее; а помененый толко протестансъ, прекавендо инъдемнитати ихъ милостей, тую свою, именемъ ихъ милостей, заноситъ протестационемъ и проситъ, до актъ абы принята и записаная была, што отрималъ. Етъ инконтиненти той же помененый протестансъ презентовалъ судови нинешнему клачъ три: одну плесниву́ю, другую тарантоватую, третюю гнедую, взятую на тот час при инъвазией и зруинованю помененыхъ добръ одъ подданыхъ вижей описаныхъ, дедичныхъ ихъ милостей пановъ Калиновскихъ, мистечка Каміоночки, которие той же протестансъ помененый заразомъ выручилъ и оные до себе взялъ; и осведчался притомъ и о тое, ижъ воловъ шеснадцатъ, на той часъ взятыхъ, при протестанте зостаютъ, которие, для злоей дороги, судови нинешнему презентовати не моглъ, што возпымъ и шляхтою обвестилъ и оповедилъ, прекавендо однакъ индемнитати ихъ милостей пановъ Негребецкихъ, малжонковъ, пе квидъ детриментi паціантуръ, тое судови нинешнему оповедаетъ, и потомъ тую свою манифестацию повторную заноситъ и проситъ, абы до актъ коннотата была; што отрымалъ.

Книга гродская Винницкая, записовая и поточная, 1639 — 1664, № 4597; листъ 42, на оборотъ.

LXXIII.

Заявленіе дворянина Павла Зіолковскаго о томъ, что принадлежащее ему на правахъ закладнаго владѣльца село Житомирскаго повѣта Солотвинъ, вслѣдствіе продолжительной междуусобной войны совершенно запустѣло и не только не приноситъ вовсе дохода, но требуетъ значительныхъ затратъ для приведенія его въ сколько нибудь благоустроенное состояніе. 1664, февраля 27.

Roku tysiąc sześćset sześćdziesiątego czwartego, miesięca februarii dwudziestego siodmego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego krolewski mości Żytomirskim, przede mną Samuelem Brantem, subdelegatem, oczewiście comparens urodzony iego mość pan Paweł Ziołkowski, podstarości ninieyszy Żytomirski, swoim y urodżoney iey mości paniey Maryanny Ziołkowskiego Nosiłowskiey, siostry swoiey rodzoney, imieniem, selenniter manifestował się: iż on, po przeszłych woiennych transakciach, w woiewodstwie Kiiowskim przez kilkanaście lat grassuiących, rowno z inszymi obywatelami pomienionego woiewodstwa do swoiey maiętności zastawnei, nazwiskiem Sołotwina, w pewiecie Żytomirskim będącey, przyiachawszy, od świętey pamięci iasnie wielmożnego iego mości pana Krzysztofa z Łohoyska Tyszkiewicza, woiewody Czernihowskiego a starosty na ten czas Żytomirskiego, tudziesz od iaśnie wielmożney iey mości paniey Heleny Woroniczowny Tyszkiewiczowey, woiewodziney Czernihowskiey, małżonkow, urodzonemu niegdy sławney pamięci iego mości panu Ianowi Ziołkowskiemu, rodzicowi manifestantium, y successorom iego, praesentibus manifestantibus, w summie pięciu tysięcy y

stu złotych polskich zawiedzioney y zastawioney, o czym obligatorium suscriptis supra nominatis iaśnie wielmożnych oboygą ich mościów małżonkow w grodzie Żytomirskim szerzey w sobie personabat, pomienioną zastawną swoie maiętność, Sołotwin, funditus przez nieprzyiaciela zniesioną został, że nie tylko żadnych pożytków, żadney chałupy, ale płota żadnego nie było, dla czego manifestantes, że nie z ch przyczyny pomieniona onych zastawna ta maiętność, iest tak bardzo zruynowana i ze wszystkich pożytków penitus ogołocona, serio manifestantur: a ponieważ ex lucro cessanti bywa damnum emergens, tedy hac eademque manifestatione tempestive praecavent sobie manifestantes to, iż, ieśliby pomieniona ich ta zastawna maiętność spustoszona, cura et conatu manifestantium miała dydź restaurowana y przywiedziona do pożytków, to iest, gdy będzie poddanemi osadzona, ktorych poddanych manifestantes possessores wołami, końmi, zasiewkami y inszą pomocą zakładać będą, dwor, ktorego y prędtym tam nie było, cale sam rodzic manifestantium, za assecuratią zapisaną iaśnie wielmożnych ich mościow haeredum supra nominatorum zapłacenia in termino wykupna przybudynków wszelakich, był zbudował, ieśliby denovo postawili, groblą y młyn, ktorego tylko znak został, swoim kosztem ieśliby erigowali, sata hyemalia y insze crescencie, poniewasz wszystkie przy maiętności ad nihilum evadicata, y tych ieśliby znaczną y iakąkolwiek auctią uczynili, aby manifestantes in duplo nie szkodowali, to iest per carentiam summae suae, ktora haereditarius ich mościów oney zażywaiącym pożytek czyniła, tudziesz przez naprawienie y przywiedzenie do pożytków z ziemią porownaney y żadnych pożytków nie czyniącey maiętności, gdyby zaś potym ktory ex haereditariis ich mości successorow, lubo tesz reformatoria iaśnie wielmożnych recognoscentium supra nominata pozostała małżonka zechcieli, oswobodzaiąc tę maiętność, summę pomienioną manifestantibus possessoribus obligatoriis odłożyć, aby się to działo iudicialiter lub przez decret sądowy ex legitima citatione, niedziel dwunastą przed wykupnem, lub przez complanatią przyiaciol zobopolnie wysadzonych, aby wprzod satisfactia in omnibus praetensionibus w naprawieniu maięt-

ności y przywiedzeniu oney do pożytkow stała się manifestantibus: lubo też summe pomienioną, pięć tysięcy y sto złotych polskich, anticipando obmyślawania starania, y koszty manifestantium w naprawieniu y restaurowaniu maiętności supranominati haeredes, oswabadzaiąc swoie puste y żadnych pożytków nie czyniące dziedziczne grunty, iako na ten czas existunt, exnunc aby odłożyli y zapisali. Dla czego praesenti manifestatione, succurrendo indemnitati suae, manifestantes iterum atque iterum manifestantur; ktorą manifestatią prosił praesens iego mość manifestans, aby do akt ninieyszych grodzkich Żytomirskich przyięta y zapisana była; co otrzymał.

Книга Житомирская, гродская, записовая и поточная, годъ 1664—1666, № 21; листъ 25, на оборотѣ.

LXXIV.

Заявленіе Житомирскаго старосты, Яна-Остафія Тышкевича о томъ, что принадлежащее ему на закладномъ правѣ имѣніе, село Сынгуры, совершенно запустѣло вслѣдствіе бывшей междуусобной войны. 1665, апрѣля 16.

Roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt piątego, miesiąca aprilis szesnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego krolewsky mości Żytomirskim, przede mną, Pawłem Ziołkowskim, podstarościm Żytomirskim, stanowszy oczewisto wrodzony pan Alexander Kostecki, sługa wielmożnego iego mości pana Ostafiego Iana z Łohoyska Tyszkiewicza, Żytomirskiego y Niechworoskiego starosty, imieniem tegoż pomienionego iego mości pana swoiego, solennem zanosił manifestationem w ten sposob: iż wielmożny iego mość pan manifestantis, dawszy summę czterech tysięcy złotych polskich na maiętność, nazwiskiem Syngury, iaśnie wielmożney iey mości paniey Helenie Woroniczownie Krzysztophowey Tyszkiewiczowey, woiewodziney Czernihowskiey, rodzicielce swoiey, od iey mości sposobem zastawnym iego mości panu staroście

w roku przeszłym, tysiąc sześćset sześćdziesiąt czwartym, miesiąca decembris dwudziestego dziewiątego dnia puszczoną y zawiedzioną, ducta proportione według summy czterech tysięcy złotych dochodu y prowisiey mieć nie może, gdyż ta maiętność przez nieprzyiaciela koronnego y przez woyska rzeczypospolitey, często przechodzące, spustoszona y zniszczona iest tak dalece, że ani dworu, ani młyna, ani stawu y żadney rzeczy, do pożytku dwornego należącey, to iest y budynkow żadnych niemasz, grobla snać dawno zerwana y bardzo spustoszona, że tylko znak iey, gdzie była, został, zasiewkow także żadnych, owo zgoła, cokolwiekby się miało znaydować fructuum y prowentow iakichkolwiek w iaknaymnieyszey rzeczy, w tey maiętności nie znayduie się, oprocz kilku chałup bez chłopów, na wsi stoiących, pustych. Przeto, ieśliby ta maiętność cura et conatio domini obligatorii wyszmianowanego wielmożnego iego mości pana manifestantis miała bydź we wszystkim de novo restaurowana y naprawiona: dwor, raczey zameczek, secundum pristinum statum ieśliby był zbudowany, młyn y grobla, ktorych rzeczy penitus niemasz, ieśliby także sumptem iego mości miała bydź erigowana, sata hyemalia y insze crescentie, za staraniem iego mości ieśliby znaczne miały w tey maiętności wziąć auctią, załogi chłopskie, ktorych iego mość wołami, końmi, zasiewkami, et id genus zapomagać będzie, żeby, gdy przyidzie do oswobodzenia tey maiętności y oney wykupienia od wyszpomienioney iasnie wielmożney iey mości, aby się to działo iudicialiter przez dekret sądowy, praevia citatione, niedziel dwunastą przed wykupnem, lubo też per complanationem przyiacioł, zobopolnie na to wysadzonych, wprzód nim originalna summa, cztery tysiące złotych, oddana będzie, aby wszystkie praetensye w naprawieniu wyszmianowaney maiętności wielmożnemu iego mości panu manifestantis nagrodzone y skutecznie paratis zapłacone były. O co, providendo indemnitati wielmożnego iego mości pana swoiego, manifestans iterum atque iterum manifestatur, prosząc, aby ta iego manifestatia do xiąg ninieyszych grodzkich Żytomirskich przyięta y zapisana była; co otrzymał.

Книга Житомирская, гродская, записовая и поточная, годъ 1664—1666, № 21-й; листъ 143, на оборотѣ.

LXXV.

Люстрація подымной подати Кіевскаго воеводства, повѣтовъ: Овруцкаго и Житомирскаго. 1683, января 25.

Року тысеча шестьсотъ восемдесятъ четвертого, месеца октобрія осемнадцатого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости овруцъкомъ, передо мною, Адамомъ Карчевскимъ, яко субделеготомъ на местцу отъ урожоного его милости пана Михала Ставицкого, подстаростего кгродского овруцъкого, до принятія нижей виисаное люстратіей ужитымъ и засажонымъ, personaliter stanąwszy tenże imć pan podstarości grodzki owrucki, dla wpisania do xiąg ninieyszych per oblatam podał lustracyią dymów woiewodztwa Kiiowskiego i powiatów iego: Żytomirskiego i Owruckiego, temi słowy pisaną: Regestr lustracyiey dymów woiewodstwa Kiiowskiego, zaczętey a die vigesima quiata ianuarii, anno tysiąc sześćset ośmdziesiąt trzeciego, i oraz z wielu dymów dawano dwóyga podymnego, ex laudo publico, na seymiku we Włodzimierzu, die decima quinta septembris, anno tysiąc sześćset ośmdziesiąt pierwszego:

Starostwo Owruckie.

Miasto Owrucz i z wioskami. W mieście dymów czterdzieście, excepto popów. Wieś Ostrowek, do tegoż starosty, dymów dwa. Wieś Sarniczki, tegoż, dymów trzy. Wieś Zaliwaki, boiarze tegoż, dymów trzy. Wieś Biłka, tegoż, dymów dwa. Wieś Szwaby, boiarze tegoż, dymów sześć. Generałem miasto i z wsiami i z boiarami złotych dwa-

dzieścia i pięć. Miasto Wieledniki. Miasto Wieledniki ma dymów osim, excepto popa. Wieś Wieledniki Stare ma dymów ośm. Wieś Sorokopeni, tegoż iego mości, ma dymów siedm. Wieś Krasiłówka, tegoż iego mości, ma dymów cztyry. Wieś Przybitki, tekoż iego mości, ma dymow iedenaście. Wieś Nowaki, tekoż iego mości, ma dymów ośm. Wieś Bobrycze, tegoż iego mości, ma dymów trzy Wieś Nieczohówka, tegoż iego mości, ma dymow trzy. Wieś Suszczany, tegoż iego mości, ma dymów dwadzieścia. Wieś Chłuplanka, tekoż iego mości. Wieś Chłuplany, tegoż iego mości, ma dymów dwanaście. Wieś Nahorany, tegoż iego mości, ma dymów dziewięć. Wieś Olenicze, tegoż iego mości, ma dymów iedenaście. Wieś Iurkowszczyzna, tegoż iego mości, ma dymów cztyry. Wieś Stuhowszczyzna, tegoż iego mości, ma dymów dziesięć. Wieś Skrebelicze, tegoż iego mości, ma dymów ośm. Między Lewkowskiemi, tegoż iego mości, dymów dwa. W Heiewiczach, tegoż iego mości, dym ieden. Z miasta i z całey włości generałem do skarbu dano złotych dwadzieścia. Wsie plebana wielednickiego: wieś Bohiiowka ma dymów ośm; wieś Bełka, tegoż, ma dymów sześć; wieś Czerewki, tegoż, ma dymow dwa. Z tych wsiów od xiędza plebana oddano do skarbu złotych pięć. Wieś Koperowszczyzna, pana Korytka, ma dymów ośm, złotych cztyry. Włość Kliniecka: miasto Kliniec—niemasz nic, tylko dwór. Wieś Szostaki, tychże, ma dym ieden; wieś Kwiczyn, tychże, ma dym ieden; wieś Szyszoły, tychże, ma dymów dwa; wieś Żołyn, tychże, ma dymów dwa; wieś Parszowa, tychże, ma dym ieden; wieś Orzeszki, tychże, ma dym ieden. Z tey całey włości oddano złotych dwanaście. Włość Choynicka. Miasto Choiniki, pana Szuyskiego, chorążego brzyskiego, ma dymow trydzieście, złotych sześć, excepto popów; wieś Chrapków, tegoż iego mości, ma dymów czternaście, złotych dwa; wieś Radno, tegoż iego mości, ma dymow siedm; wieś Strzeliców, tegoż iego mości, ma dymów trzydzieście, złotych pięć; wieś Nowosiołki, tegoż iego mości, ma dymów dwadzieście i sześć, złotych trzy; wieś Naboki, tegoż iego mości, ma dymów trzydzieście dwa, złotych trzy; wieś Dworyszcza, tegoż iego mości, ma dy-

dymów pięć; wieś Wielki-Bór, togoż iegomości, ma dymów dziewięć, złotych dwa; wieś Kluczyn, tegoż iegomości, ma dym ieden; wieś Łuchanie, tegoż iegomości, ma dymów dwa; wieś Ostrohładowicze, tegoż iegomości, ma dymów dziesięć, złotych dziewięć; w teiże wsi boiarów dymów dziewięć; futor Wezok, tegoż iegomości, ma dymów cztyry; futor Ruszowcy, tegoż iegomości, ma dymów pięć; futor Szczerbiny, tegoż iegomości, ma dym ieden; wieś Bohuszyn, xięży Ostrohładowskich, dymów sześć; wieś Krasnosiele, tychże, ma dymów ośmnaście, złotych trzy; wieś Ułasy, tychże, ma dymów sześć; wieś Mokisz, pana Kotarskiego, ma dymów siedm; wieś Iewłasze, tegoż, ma dymów trzy. Miasto Brahin, na kilka części w tymże mieście: na część pana Koniecpolskiego ma dymów pięćdziesiąt i pięć; wieś Babczyn, tegoż iegomości, ma dymów siedmnaście; wieś Peticka Słoboda, tegoż, ma dymow ośm; wieś Udalowka, tegoż, ma dymów siedm; wieś Speryże, tegoż iegomości, ma dymów szesnaście; wieś Dublin, było w posesyei ich mość panów Białobrzeskich, dymów siedm, a teraz w posesyei ich mość pana Koniecpolskiego; wieś Halki, tegoż iegomości, ma dymów osiemnaście; wieś Suwidy, tegoż iegomości, ma dymów dwanaście; futor Iasienów, tegoż, ma dymów cztyry. Excepto popów, z miasta i z całei włości, do tei części, złotych dwadzieście i pięć. Wsie paniei Bruchańskiei do tegoż miasta: wieś Hłuchowicze teiże iei mości ma dymów czterdzieście i ieden—złotych dwadzieścia; wieś Hubarowicze, teiże, ma dymów siedemnaście, złotych sześć; wieś Czerewuo, teiże, ma dymów iedenaście, złotych trzy; wieś Puczyn, teiże, ma dymów dwa, złoty ieden; w tymże Brahiniu na część pana Silicza: w tymże mieście pana Silicza dymów dwadzieścia i siedm; wieś Listwin, tegoż iegomości, ma dymow dwa; wieś Mikulicze, tegoż iegomości, ma dymów trzy; wieś Zwiniaczki, tegoż iegomości ma dym ieden; wieś Homalicze, tegoż, ma dym ieden, wieś Sielec, pana Iasińskiego, ma dymów trzy; wieś Welatyn, tegoż, ma dym ieden; z tei włości i z miastem oddano według dymów złotych trzydzieście i pięć; w tymże Brahiniu, na części pana Białobrzezkiego: w mieście tegoż iegomości dymów sześć; wieś Skuraty, tegoż iegomości, ma dymów ośm, złotych trzy; w tymże mieście na część

pana Czerskiego dymów trzy; wieś Wielki Las, tegoż iegości, ma dymów pięć; wieś Maliki, pana Samuela Silicza ma dymów dziewięć, złotych dwa; wieś Kozłowicze, tegoż iegomości, ma dym ieden, złoty ieden; wieś Iurkiewicze pana Gaworeckiego, ma dymów szesnaście, złotych trzy. Miasto Czarnobyl, iegomości pana Sapiehi, same miasto ma dymów sto i trzy, złotych dwadzieścia i trzy; Czerewacz tegoż iegomości ma dymów ośmnaście, złotych pięć; wieś Korohod, tegoż, ma dymów sto siedm, złotych ośmnaście; wieś Karpiłówka, tegoż, ma dymów ośm, złotych trzy; wieś Kopacze, tegoż, ma dymów pięddziesiąt, złotych iedenaście; wieś Krasne, tegoż, ma dymów sześć, złotych sześć; wieś Maszów, tegoż, ma dymów iedenaście; wieś Roziezdża, tegoż, ma dymów siedémnaście, złotych trzy; wieś Tołsty-Las, tegoż, ma dymów dwadzieście i pięć, złotych pięć; wieś Sokołowicze, tegoż, ma dymów dwadzieścia i pięć, złotych pięć; wieś Terechy, tegoż, ma dymów dziesięć, złotych pięć; wieś Ładyżyce, tegoż, ma dymów czternaście; wieś Teremce, tegoż, ma dymów dwanaście; wieś Żołnierzówka, tegoż, ma dymów dziesięć, złotych cztyry; wieś Hapanowicze, tegoż, ma dymów siedm; wieś Opaczyce, tegoż, ma dymów trzynaście, złotych cztyry; wieś Zalesie, tegoż, ma dymów dziesięć; wieś Zapole, tegoż, ma dymów pięć; wieś Bobrówka, tegoż, ma dymów cztyry; wieś Iampol, tegoż, ma dym ieden; wieś Reczyca, tegoż, ma dymów trzy; Rudnia Chochelska, tegoż, ma dymów trzy; Rudnia Weresna, tegoż, ma dymów cztery; wieś Skrypki, togoż, ma dymów dwa; boiarów tegoż, dymów trzy, excepto popów. Wsie oiców Domienikanów Czarnobylskich: Paryszów ma dymów czternaście; wieś Lelów, tychże oiców, ma dymów dwadzieścia; wieś Leszna, tychże, ma dymów sześć; wieś Zaszczebło czerniczek Brahińskich, ma dymów sześć, złotych trzy; wieś Ielcza pana Nieczaia, ma dymów dwanaście, złotych dwa, wieś Berenki, tegoż iegomości, ma dymów trzynaście, złotych dwa; wieś Czykołowicze panów Trypolskich: na część pana Pawła Trypolskiego dymów dwadzieścia; na część drugich panów Trypolskich dymow pięć, złotych cztyry; wieś Moszny i Borszczahówka pana Hruziewicza, ma dymów dwanaście, złotych dwa. Wsi Panów Steckich: wieś Ste-

czanka tychże, ma dymów dwanaście, złotych dwa; wieś Ilince tychże, ma dymów dwadzieścia, złotych dwa; wieś Łubianka, tychże, ma dymów trzydzieści i siedm, złotych trzy; Słoboda Pawłowska, tychże, ma dymów trzy; Słoboda Radinska, tychże, ma dymów dwa. Wsi pana Szumlańskiego: wieś Martynowicze, tegoż, ma dymów dwadzieścia i dwa, złotych trzy; wieś Kabany, tegoż, ma dymów dwanaście, złotych trzy; wieś Olszanka, tegoż, dymów dwa, złotych trzy; słoboda Martynowska, tegoż, ma dymów ośm, złotych cztyry; wieś Mołoczków, tegoż, ma dym ieden; wieś Warowicze, pana Tyszkiewicza, ma dymów dziesięć, złotych trzy; wieś Chrystynówka, ma dymów cztyry, złotych cztyry; wieś Stupiszcza, tegoż, ma dymów dwa; w Nozdryszczu, na części tegoż imć pana, ma dym ieden; wieś Rakówka, pana Tokarzewskiego, ma dymów pięć, złotych dwa; miasto Chabne, pana Brzeskiego, ma dymów piętnaście, złotych sześć; wieś Swiatockich, tegoż, ma dymów trzy, złoty ieden; wieś Minijki i z futorem, tegoż, ma dymów siedm, złotych cztery; wieś Tarasy, panów trzech, ma dymów trzy, złoty ieden; wieś Metijki, rożnych panów, ma dymów pięć, złotych trzy, wieś Brydki, paniei Rączkowskiei, ma dym ieden, złoty ieden; wieś Zalesie, teiże, ma dymów trzy; wieś Iabłonka, teiże, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Dorohin, na część pana Pauszy, ma dymów cztyry, złotych dwa. Do Monasteru Owruckiego, w mieście tymże, dymów trzy; wieś Denisowicze, tychże oiców, ma dymów sześć, złotych trzy; wieś Biłka, tychże, ma dym ieden; wieś Wystupowicze, na kilka części: na pana pisarza ziemskiego Kiiowskiego dymów sześć, złoty ieden; w teiże wsi na części paniei Okszyniei, ma dymów sześć, złoty ieden; na części pana Trzeciaka ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Kuzmicze, pana Trzeciaka, ma dymów dwadzieście, złotych siedm; wieś Skorodna, na części pana Białobrzeskiego, ma dymów dziesięć, złotych pięć; w teiże wsi, na części pana podstolego Kiiowskiego, ma dymów trzydzieście i dwa, złotych pięć; wieś Weławsko na kilka części: wieś Weławsko, na części pana Staweckiego, ma dymów czternaście, złotych dwa; wieś Wysokie, tegoż, na część zastawną, ma dymów dziesięć, złotych dwa;

wieś Czernihowce, tegoż, y z Maśnikiem, ma dymów cztyry, złoty ieden; wieś Wysokie, na części paniei Wasilkowskiei, ma dymów trzynaście, złoty ieden; wieś Weławsko, na części paniei Wasilkowskiei, ma dymów siedm, złoty ieden; na część p. Marcina Suryna dymów dziesięć, złotych dwa; na część pana Warowicza dymów ośm, złotych dwa; na część pana stolnika Kiiowskiego dymów trzy, złoty ieden; na część pana Wołodkowicza, dymów trzy, złoty ieden; na część pana Iabłońskiego dymów siedm; na część pana Dołgierta, dymów dwa; na częściach panów Skiporów dymów cztery, złoty ieden; wieś Kornin, pana Pawła Trypolskiego, ma dymów cztyry, złotych ieden; wieś Medwedno, pana Wysłobodzkiego, ma dymów dwanaście, złotych cztyry; wieś Połohaczów panów Chołoniewskich, ma dymów trzy, złotych dwa; wieś Pohalew, tychże, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Matweiowicze, pana Steckiego, ma dym ieden, złoty ieden; wi ś Hunicza, tegoż iegomości, ma dymów ośm, złoty ieden; wieś Dernowicze, tegoż iegomości, ma dymów szesnaście, złotych trzy; wieś Żołyń, pana Korzenia, ma dym ieden; we wsi Pieszczanicy na części pana Proskury dymów trzy, złotych dwa; na część pana Pawszy, dym ieden, złoty ieden, na część pana Trzeciaka, dym ieden; wieś Szaczenicze, pana Skipora starszego, ma dymów dwa, złoty ieden; miasto Noryńsk z włością, same miasto ma dymów trzydzieści; wieś Bondary, tegoż iegomościa, ma dymów dwanaście; wieś Chaicza-Wielka, tegoż iegomości, ma dymów dziewiętnaście; wieś Zbranki, tegoż iegomości, ma dymów trzy; wieś Ratniszcza, tegoż iegomości, ma dym ieden, excepto popów, z tei włości nic nie dano; wieś Chaicza-mała, pana Pawła Trypolskiego, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Szołomki, pana Suryna, pisarza ziemskiego Kiiowskiego, ma dymów cztyry, złotych trzy; wieś Owrupowszczyzna, tegoż iegomości, ma dymów cztyry; wieś Obychody, tegoż iegomości, ma dymów iedenaście, złotych cztyry; wieś Zamysłowicze, tegoż iegomości, ma dymów szesnaście, złotych siedm; miasteczko Hostomle, tegoż iegomości, ma dym ieden; wieś Chwośnia wielka, pana Pruszyńskiego, ma dymów dziewięć, złotych siedm; wieś Potapowicze, na część pana Pruszyńskiego starszego,

ma dymów dwa, złotych dwa; na częsć pana Pruszyńskiego młodszego, dymów cztyry, złotych trzy; miasteczko Wiezówka, pana Woronicza, ma dymów szesnaście, złotych dwa; wieś Weresy, tegoż, ma dymów trzy, złotych dwa; wieś Chwośnia-Mała, tegoż, ma dymów siedm, złotych pięć; wieś Żerew, pana Markiewicza, ma dymów dwanaście, złotych sześć; w teiże wsi oiców iezuitów dymów dwa, złoty ieden; w teiże wsi pana Marcina Suryna, dym ieden; wieś Rosochy oiców iezuitów, ma dymów siedm, złotych dwa; miasto Narodycze, na dwie części: na część imć pana stolnika Kiiowskiego dymów czterdzieście i sześć; wieś Dorohyń, tegoż iegomości, ma dymów pięć; wieś Dawydki, tegoż iegomości, ma dymów iedenaście; wieś Sielec, tegoż iegomości, ma dymów dwadzieścia; wieś Stawki, tegoż iegomości, ma dymów sześć; na części pana Potockiego, podkomorzyca Bracławskiego, dymów trzydzieście dziewięć; wieś Szarne, tegoż iegomości, ma dymów czternaście; wieś Nozdrysz, tegoż iegomości, ma dymów ośm; wieś Iazbieryn, tegoż iegomości, ma dymow cztyry; wieś Kliszcze, tegoż iegomości, ma dymów siedm; z tego miasta i włości złotych trzydzieści i siedm; miasto Łuhiny imć pana łowczego Kiiowskiego i z wsiami: same miasto tegoż iegomości, ma dymów sześć, złotych trzy; wieś Szemetyca, tegoż iegomości, ma dymów dwa, złotych dwa; wieś Miszkiewicze, tegoż iegomości, ma dym ieden, złoty ieden; wieś Rakowszczyzna, tegoż, ma dymy trzy; część w Potapowiczach, tegoż iegomości, ma dymów trzy; wieś Kołki ichmościów panów Hołowińskich, ma dymów siedm, złotych dwa; wieś Żcrewce, tychże ichmościów, ma dymów ośmnaście, złotych cztyry; wieś Krasna-włoka, paniei Kniehinińskiey, ma dymów ośm, złoty ieden; wieś Putyłowicze, pana Kórczewskiego, ma dymów ośm, złotych dwa; miasto Horodnica, ma dymów ośmnaście, złotych dziesięć; we wsi Nozdryszcza, na części pana Marcina Suryna, dymów cztyry, złotych dwa; w teiże wsi, pana Dąbrowskiego dym ieden; wieś Kacowszczyna: na część pana Pawła Trypolskiego, dymów cztyry, złotych dwa; na część pana miecznika dymów siedm, złotych trzy; na części pana podstolego Kiiowskiego dymów dwa; na część panow Iwanenków dymów cztyry; Kłoczki: na część pana miecz-

nika dymów trzy, złotych ieden; na część pana Pawła Trypolskiego dymów sześć, złotych dwa; na część pana Chruslińskiego dymów dwa, złoty ieden; na część pana Konczakowskiego dymów trzy, złoty ieden; wieś Druckie, ma dymów cztyry; wieś Muchoiedy iegomości pana chorążego xięstwa Litewskiego, ma dymów pięćdziesiąt i ośm, złotych dziesięć; wieś Uhły, tegoż iegomości, ma dymów pięć; miasto Wołczków pana Milanowskiego, ma dymów dziesięć, złotych trzy; wieś Zaleszany, pana Woiniłowicza, ma dymów trzy; miasto Kroszatycze: na część pana Grochowskiego dymów cztyry, złoty ieden; na część pana Nieławickiego dym ieden, złoty ieden; na część pana Obucha dym ieden; wieś Hołubowicze pana Głębockiego, ma dymów ośm, złotych trzy; miasto Kornin pana Proskury, ma dymów dwadzieścia i cztyry, złotych sześć; wieś Łuhowiki, tegoż iegomości, ma dymów dziewięć, złotych trzy; wieś Stawki, tegoż iegomości, ma dymów piętnaście, złotych trzy; wieś Stebły, tegoż iegomości, ma dymów trzy, złoty ieden; wieś Cary, tegoż iegomości, ma dymów trzy; wieś Obuchowicze, tegoż iegomości, ma dymów dwadzieścia, złotych cztyry; wieś Staniszówka, tegoż iegomości, ma dymów dziewięć, złoty ieden; wieś Maksimowicze, pana Woiniłowicza, ma dymów dwa, złoty ieden; wieś Łaski na części kilka: na pana podstolego Kiiowskiego, dymów dziesięć, złotych dwa; na części pana Milkiewicza dymów dziesięć, złotych pięć; na część imć paniei Bubniewskiei dymów pięć, złotych dwa; na część pana miecznika dym ieden; na część pana Drakowskiego dym ieden; wieś Lewkowicze, pana Kiewlicza i pana Zubra, ma dymów iedynaście, złotych dwa; miasto Przyborsk imć pana woiewody Kiiowskiego, w samem mieście dymów ośmnaście, złotych dwa; wieś Moisieiki, tegoż iegomości, ma dymów siedmnaście, złotych pięć; wieś Rusaki, tegoż iegomości, ma dym ieden; wieś Piotrowicze i z Wyszogrodem, ma dymów pięćdziesiąt, złotych pięć; wieś Pirohowicze, tegoż iegomości, ma dymów dziewięć, złotych dwa; wieś Siechaczów, tegoż iegomości, ma dymów iedynaście, złoty ieden; tegoż iegomości pana woiewody Kiiowskiego, z miasta Czerniehowa, ma dymów czternaście, złotych trzy; miasto Toporyszcza, tegoż iegomości, ma dymów ośmnaście, zotych

trzy; włość iegomości pana Drohorowskiego, chorążego Lubelskiego futor Hryniewski, tegoż iegomości, ma dymów trzydzieścia, złotych dwanaście; wieś Domontów, tegoż iegomości, ma dymów dwanaście, złotych siedm; wieś Ruchtycze, tegoż iegomości, ma dymów dwanaście, złotych dziewięć; wieś Iasnohorodka, tegoż iegomości, ma dymów dwanaście, złotych sześć; wieś Sucholucze, tegoż iegomości, ma dymów cztyry; wieś Chlibuwka, tegoż iegomości, ma dymów trzydzieście, złotych piętnaście; wieś Kozarowicze, tegoż iegomości, ma dymów trzydzieści, złotych trzynaście; wieś Łoputków, tegoż iegomości, ma dymów dziesięć, złotych siedm; wieś Oborek, tegoż iegomości, ma dymów piętnaście; miasto Borodianka, tegoż iegomości; miasto Borodianka ma dymów pięćdziesiąt, złotych trzynaście; wieś Zahalce, tegoż iegomości, ma dymów dwadzieścia cztery, złotych dziewięć; wieś Koczoły, tegoż iegomości, ma dymów sześć, złotych trzy; wieś Drużnia, tegoż iegomości, ma dymów dwadzieścia, złotych pięć; wieś Piaskówka, tegoż iegomości, ma dymów sześć; wieś Iurowicze, tegoż iegomości, ma dymów ieden; dobra biskupa Kiiowskiego: miasto Czarnohorodka, ma dymów piędziesiąt, złotych dwadzieścia; tamże i z Motowiłówki chłopów siedm; miasto Fastów, tegoż iegomości, ma dymów trzydzieście, złotych dziesięć; wieś Tyszków, tegoż iegomości, ma dymów dziesięć; wieś Berezówka, tegoż iegomości, ma dymów pięć; wieś Demidów pana Łozińskiego, ma dymów dwadzieścia i dwa, złotych trzy; wieś Litwinki, tegoż iegomości, ma dym ieden. Włoście do metropolity Kiiowskiego także i do archymandryey Pieczarskiey, któremi zawiaduie pan Szumlański: wieś Uhły monasteru Pieczarskiego, ma dymów sześć, złoty ieden; wieś Wepry monasteru Pieczarskiego, ma dymów dwa, złoty ieden; wieś Żar manasteru Pieczerskiego, ma dymów dziesięć, złotych trzy; wieś Łuhoidy, manastyra Pieczarskiego, ma dymów sześć, złotych dwa; wieś Gordyń manastyru Pieczarskiego, ma dymów sześć; wieś Orewicze, tegoż, ma dymów ośm, złotych dwa; wieś Dowhlady, manastyru Pieczarskiego, ma dymów siedm, złotych trzy; Rudnia Razowska, tegoż manastyra, ma dymów cztyry; wieś Tołokoń, tegoż monastyra, ma dymów dziewięć, złotych trzy; wieś

Orany, tegoż manastyra, ma dymów dziesięć, złotych dwa; wieś Unin, do metropoliey Kiiowskiei, ma dymów piętnaście, złotych pięć, miasto Radomyśl, manasteru Pieczarskiego, ma dymów cztyry, złotych dwa; wieś Czudin, manastera Pieczarskiego, ma dymów dwanaście, złotych dwa; wieś Babinicze, metropoliey Kiiowskiey, ma dymów dziesięć, złotych sześć; wieś Zabiłocze, do metropoliey Kiiowskiey, ma dym ieden; wieś Chaniow, pana Wysłobockiego, ma dymów sześć; wieś Kolince, do metropoliey Kiiowskiey, ma dymów pięć, złotych trzy; wieś Weremiiki, manastyra Pieczarskiego, ma dymów szesnaście; wieś Oblitki, do metropoliey Kiiowskiey, ma dymów pięć, złoty ieden; wieś Worobie-Stare i Nowe, manasteru Pieczarskiego, maią dymów trzydzieścia, złotych dwanaście; wieś Rytwianki, tegoż manastera, ma dymów cztyry, złotych cztyry; wieś Michałki, tegoż manastera, ma dymów dwanaście, złotych dwa; wieś Biłka, tegoż monastera, ma dymów pięć; wieś Iarowinki, tegoż manastera, ma dymów ośm, złotych trzy; wieś Szybinne, tegoż manasteru, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Niżełowicze, tegoż manastera, ma dymów dwanaście, złotych cztyry; miasto Nowosiołki, manasteru Brackiego, ma dymów pięćdziesiąt, złotych pięć; Rudnia Krymecka, manastera Pieczerskiego, ma dymów dziesięć, złotych pięć; wieś Wyszowicze, do manastera Pieczerskiego, ma dymów sześć złotych trzy; wieś Żurżewicze, tegoż manastera, ma dymów ośm, zlotych siedm; wieś Zimowiszcze, tegoż monastera, ma dymów dwa, złoty ieden; wieś Chaleple, tegoż monastera, ma dymów trzy, złotych ieden; wieś Nowosiołki, tegoż monastera, ma dymów sześć, złoty ieden; wieś Czopowicze, tegoż monastera, ma dymów dwadzieścia, złotych sześć: futor Radkowski, tegoż monastera, ma dymów trzy, złotych dwa; wieś Szpile, tegoż monastera, ma dymów cztyry, złoty ieden; wieś Pilipowicze, tegoż monastera, ma dymów dwanaście, złotych trzy; miasto Kniehinicze, pana Aksaka, ma dymów dziesięć; miasto Rożów pana Cetnera. dymów dwa, złoty ieden; wieś Krywe, pana Tyszy, ma dymów sześć; wieś Sokołówka, pana Puzyny, ma dymów dwa, Kaczarówka, pana Butowicza, ma dymów dziewięć, złotych trzy; wieś Stawiszcza, pana Kiechorskiego, ma dymów dziesięć, zło-

tych trzy; wieś Komarówka, pana Cetnera, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Mininki, pana Nowosieleckiego, ma dymów dwa, złoty ieden; wieś Horodyszcze Stare, pana Humienieckiego, ma dymów sześć, złotych trzy; wieś Horodyszcze-nowe, pana Wilgi, ma dymów sześć, złoty jeden; wieś Wirłook, pana Unikiewicza, ma dymów cztyry, złoty jeden; wieś Iezierszczyzna, pana Koszewskiego, ma dymów ośm, złoty jeden; wieś Hołe, tegoż jegomości, ma dymów cztery, złoty jeden; wieś Zabujanie, pana Charlinskiego, ma dymów piętnaście, złotych trzy, wieś Iędrzejówka, pana Trzeciaka i pana Charlinskiego, ma dymów pięć, złoty jeden; wieś Korolówka, pana Tyszkiewicza, ma dymów dwa, złoty jeden; wieś Naliwajkowka, pana Stoinskiego, ma dymów trzy, złoty jeden; miasto Byszów, pana Brzeskiego, ma dymów trzydzieście i cztyry, złotych dziesięć. Wsie manastyra Mikolskiego: wieś [illegible]cze tegoż monastera, ma dymów trzydzieści i cztery, złotych sześć; wieś Worohowicze, tegoż monastyra, ma dymów cztyry; wieś Zu[illegible]kowicze, tegoż monastyra, ma dymów ośm, złotych trzy; wieś Ostapy dymów dziewięć, złotych trzy; wieś Litki, tychże ojców, ma dymów dwa, złoty jeden; Radohoszcza, tychże ojców, ma dymów dwa, złoty ieden; Woniajki, różnych panów, ma dymów trzy. Wsie ojców Iezuitów Owruckich: wieś Werbowicze, tychże ojców, ma dymów dwadzieście siedm, złotych dziesięć; wieś Konotop, tychże, ma dymów dwanaście, złotych dwa; wieś Bazar, tychże, ma dymów sześć, złotych trzy; wieś Kalinówka, tychże, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Ihnatpole, tychże, ma dymów dwa, złoty jeden; wieś Ihnatuwka, tychże, ma dymów cztery, złoty jeden; wieś Sawłuki, tychże, ma dym jeden, złoty jeden; wieś Bazar, pana Koszewskiego, ma dymów pięć, złotych dwa. Wsi ojców Michajłowskich Kijowskich: wieś Mołoczki, tychże ojców, ma dymów siedm, złotych cztery; wieś Podhonne, tychże ojców, ma dymów pięć, złotych trzy; wieś Rudki, tychże ojców, ma dymów cztyry, złotych dwa; miasto Korostészów, ma dwie części: na część imć pana podsędka Kijowskiego dymów trzydzieści, złotych dziesięć; na część paniey Saczkowey dymów trzydzieście, złotych dziesięć; miasto Studiana Woda, pana Humienieckiego, ma dymów dziewięć, złotych dwa; wieś

Starosiele, pana Rogowskiego, ma dymów dziesięć, złotych dwa; wieś Minijki, paniej Tuszewskiej, ma dymów dwa, złotych dwa; wieś Maniówka tejże jejmości, ma dym jeden; wieś Bilkowicze, pana Sinińskiego, ma dymów dwa; wieś Karpiłówka, pana Chałaima, ma dymów trzy, złotych trzy; wieś Humienniki, pana Milanowskiego, ma dym jeden, wieś Kamienny Brod, pana Onikiejewicza, ma dymów pięć, złoty jeden; wieś Horbolów, pana Tyszy, ma dymów czternaście, złotych pięć; wieś Żanki tegoż jegomości, ma dymów cztyry, złotych jeden; we wsi Wielkiej Dąbrowie część pana Czegowskiego, dymów cztyry, złotych trzy; w tejże wsi pana Daszkowskiego, ma dymów sześć, złotych dwa; wieś Tarczyn, pana Plichty, ma dym ieden; wieś Pilipowce, tegoż jegomości, ma dym jeden, złoty jeden; wieś Murachowce, tegoż, ma dymów trzy, złoty jeden i tenże na futorze ma dymów cztery; miasto Worsówka, pana Iarmolińskiego, ma dymów dwadzieścia i dwa, złotych trzy; wieś Ianówka, tegoż, ma dymów dwadzieścia, złotych dwa; wieś Berezówka, tegoż, ma dymów dziesięć, złoty jeden; miasto Wepryn, pana Dynopha, ma dymów cztyry, złoty jeden; miasto Kuchary, tegoż, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Malewicze, tegoż, ma dymów trzynaście, złotych cztyry; wieś Zarudzie, tegoż, ma dymów dziewięć, złotych trzy; wieś Sarnowicze, pana Bereżeckiego, ma dymów pięć, złoty jeden; wieś Zabłocie, pana Markiewicza, ma dymów pięć; wieś Hładkiewicze, pana Hańskiego, ma dymów dziewięć, złotych cztyry; wieś Kościuszki, tegoż jegomości, ma dymów cztyry, złotych dwa. Wsie pana Ielca: wieś Lubowicze, tegoż jegomości, ma dymów piętnaście, złotych dziesięć; wieś Pieniezewicze, tegoż jegomości, ma dymów czternaście, złotych dzewięć, wieś Malin, tegoż jegomości, ma dymów dziewięc; złotych pięć, wieś Horodyszcze, tegoż jegomości, ma dymów sześć, złotych sześć; wieś Łumla, tegoż jegomości, ma dymów pięć, złotych trzy; wieś Pirożki, tegoż, ma dymów sześć, złotych pięć; wieś Hołowki, tegoż jegomości, ma dymów cztyrnaście, złotych trzy; wieś Kuniówka, tegoż jegomości, ma dymów sześć, złotych dwa; wieś Liplany, tegoż jegomości, ma dym jeden; wieś Pawłowicze, tegoż, ma dymów dziesięć, złotych siedm; wieś Serbijówka, tegoż jegomości, ma dym jeden, złoty

jeden; wieś Nowaki, tegoż jegomości, ma dymów sześć, złotych sześć; we wsi Czernihowcach, pana Trypolskiego dym jeden; we wsi Zarudni, paniej Wasilkowskiej dym jeden; wieś Rakowszczyzna pana Białobrzeskiego, ma dymów ośm, złotych trzy; w tejże wsi pana Dołżkiewicza dym jedyn. Wsie do Zwiahla należące: wieś Hłumcza-Wielka, ma dymów czternaście, złotych dziesięć; wieś Hłumcza-Mała, tamże, ma dymów siedm, złotych pięć; wieś Koczyczyn, tegoż, ma dymów sześć; wieś Serby, tychże, ma dymów trzy; wieś Żadkówka, tychże, ma dymów dwa, złoty jeden; wieś Hulsko, do tejże włości, ma dymów dwanaście, złotych dwa; miasto Niemilno, do tejże włości, ma dymów dwa, złoty jeden; miasto Czernica, do tejże włości, ma dymów dwa, Miasto Dimer, starostwo pana Wiłczkowskiego, ma dymów dwadzieścia i dwa, złotych dwa; wieś Kotiurzynka, do tegoż starostwa, ma dymów dziewięć, złoty jeden; miasto Iwańków, pana Koniecpolskiego, ma dymów sześćdziesiąt, złotych dwanaście; wieś Żeniewicze, tegoż jegomości, ma dymów ośm, złotych trzy; wieś Hlinka, tegoż jegomości, ma dymów sześć, złotych pięć; wieś Łotosze, panów Trypolskich, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Dorohiń na kilka części: na pana Chruslińskiego dymów dwa, złoty jeden; na część pana Steckiego, dym jeden, pół złotego; na część pana Trypolskiego, dymów dwa. Miasto Olewsk z włością: miasto Olewsk ma dymów ośm, złoty jeden; wieś Kopiszcza, ma dymów dziesięć, złotych dwa; wieś Choczen, do tejże włości, ma dymów dziesięć, złoty jeden; wieś Iarowa, do tejże, ma dymów trzynaście, złoty jeden; wieś Kiszyn, do tegoż, ma dymów trzy, groszy piętnaście; wieś Snowidowicze, tegoż, ma dymów siedm, złoty jeden; wieś Dowhosiele, tegoż, ma dymów cztyry, złoty jeden; wieś Białokurowicze, tegoż, ma dymów jeden, groszy piętnaście; wieś Radowla do xiędza Olewskiego, ma dymów sześć, złotych dwa; wieś Łopatycze, panów trzech, ma dymów sześć, złoty trzy; wieś Białowiże, paniej Olszańskiej, ma dymów trzynaście, złotych dwa; wieś Sobieczyn, ma dymów trzydzieście i trzy, złotych sześć; wieś Rokitna, jegomości pana podkomorzego Kijowskiego, ma dymów trzydzieści i pięć; wieś Masiewicze, paniej Grekowej, ma dymów trzynaście, złotych dwa; wieś Karpiłowka,

pana Iałowickiego, ma dymów czternaście; wieś Sieliszcze, tegoż jegomości, ma dymów trzy, złoty jeden; wieś Kamienne, tegoż jegomości, ma dymów sześć, złotych dwa; wieś Pisarycze, pana Babinskiego, ma dymów dwa; wieś Klinowe, pana Zaleskiego, ma dymów dwa; wieś Bilczaki, pana Szybińskiego, ma dymów pięć, zlotych trzy. Z powtórnej rewizyjej: miasto Zaboryca, pana Radlińskiego, ma dymów dziesięć, złotych dwa; miasto Striberz, pana Radlińskiego, ma dymów sześć, złotych dwa; miasto i włość xiężnej jejmości Kasztelanowej Krakowskiey: miasto Miropole, tejże imć paniej, ma dymów sto sześćdziesiąt, złotych ośm, excepto popów i kozaków, i szlacheckich dworów; miasto Czudnow-Stare, tejże jejmości, ma dymów sto i trzydzieścia, złotych ośm; Nowe miasto Czudnów, ma dymów sześćdziesiąt, excepto szlacheckich dworów, popów i kozaków; miasto Piatka, tejże jejmoście, ma dymów sto i siedmnaście, złotych pięć; miasto Wilsko, tejże jejmości, ma dymów trzynaście, złotych pięć; wieś Iwanowicze, do tychże włości, ma dymów piętnaście, złotych dwa; wieś Kołodejówka, tejże włości, ma dymów trzy, złoty jeden; miasto Słobodyszcza, pana Tyszkiewicza krajczego xięztwa Litewskiego, dymów trzydzieścia, złotych cztery; miasto Berdyczów, pana krajczego xięztwa Litewskiego, ma dymów sześćdziesiąt i dwa, złotych sześć, excepto żołnierskich i kozackich dymów; miasto Kotelnia jegomości pana Koniecpolskiego, ma dymów dwadzieścia i cztyry, złotych sześć; miasto Pawołocz, tegoż jegomości, ma dymów ośmnaście, złotych pięć; miasto Biała-Cerkiew, xiążęcia jegomości pana wojewody Bełskiego, ma dymów sześćdziesiąt, excepto szlacheckich, żołnierskich, kozackich, popów i innych rzemieślników; miasto Sieniawa, tegoż xięcia jegomości. ma dymów czterdzieści; excepto kozaków; miasto Rokitno, pana Gurskiego, ma dymów pięćdziesiąt, złotych dziesięć; miasto Romanówka, pana Wilczkowskiego, ma dymów cztyry, złoty jeden; miasto Kodnia, pana Tyszkiewicza, ma dymów cztyry, złoty jeden; miasto Łowkow, pana Strybila, ma dymów ośm, złotych dwa; miasto Trojanówka, pana Woronicza i pana Obodyńskiego, dymów dwadzieścia i sześć, złotych trzy; miasto Żytomirz, starostwo, ma dymów trzydzieścia, złotych pięć; wieś Stoł-

pów, pana Iabłońskiego, dymów pięć, złotych dwa; wieś Buki, pana Suchodolskiego, ma dymów trzy, złotych dwa; wieś Deneszy, pana Aksaka, ma dymów siedm, złotych dwa. Wsie pana Wacława Suryna: futor Korniewski, ma dymów trzynaście, złotych dwa; futor Wedernów, tegoż jegomości, ma dymów trzy, złotych dwa; futor Czerników, tegoż jegomości, ma dymów trzy, złotych dwa; wieś Skołobów, pana Podhorodyńskiego, ma dymów pięć, złotych trzy; wieś Ryzańcy, pana Rogozinskiego, ma dymów siedm; wieś Żadki, pana Czerwińskiego, ma dymów siedm, złoty jeden. Wsie imć pana Niemirycza, podkomorzego Kijowskiego: miasto Horoszki, tegoż jegomości, ma dymów trzynaście, złotych dwa; wieś Silinszczyzna, tegoż jegomości, ma dymów trzy; miasto Uszomirz, tegoż jegomości, ma dymów dwa, złoty jeden; wieś Isajki, tegoż jegomości, ma dymów dziewięć, złoty jeden; wieś Czyhiry, tegoż jegomości, ma dymów sześć; wieś Skołozuby, tegoż jegomości, ma dymów dwa; wieś Horoszeczki; pana Wojnarowskiego, łowczego Owruckiego, ma dymów dziesięć; wieś Rafałowka, tegoż jegomości, ma dymow cztyry, wieś Szersznie, tegoż jegomości, ma dymów pięć; wieś Bażów panów Lemieszów, ma dymów dwa; wieś Dobryń, pana Mikołaja Lemiesza, ma dymów trzy, złoty jeden; wieś Kowale, pana Wysłobłockiego, ma dymów siedm; wieś Styrty, tegoż jegomości, ma dymów trzy; wieś Kropiwna, pana Domarackiego, ma dymów trzy, złoty jeden; wieś Zarubinki, tegoż jegomości, ma dymów dwa; wieś Ryszawka, tegoż jegomości, ma dymów jeden; wieś Chołośnia, pana Modrzejewskiego, ma dymów cztyry, złoty jeden; miasto Iskowce, pana Szybińskiego, ma dymów sześć, złotych pięć; miasto Międzyrzyczka, pana Żaboklickiego podczaszego Wiłkomirskiego, dymów cztyry; wieś Hodotemle, panów Surynów, ma dymów dwa; wieś Sidorowicze, paniej Kniehinickiey, ma dymów dwadzieścia i trzy, miasto Rozwieżówka, pana Lenkiewicza, ma dymów dwa, złoty jeden; Starowicze, tegoż jegomości, ma dymów dziewięć, złotych trzy; wieś Pieszczanica, pana Fedora Dumińskiego, ma dym jeden, złoty jeden; w tejże wsi pana Nikona Dumińskiego, ma dym jeden; wieś Bondarówka, jegomości pana Łonckiego, ma dymów jedenaście, złotych trzy; wieś Suszki, imć pania Hulewicza, ma

dymów trzynaście, złotych dwa; miasto Biłka imć pana Branickiego, ma dymów cztyry, złotych dwa; wieś Baskaki: na części tegoż jegomości, ma dymów dwa, złoty jeden; w tejże wsi na części imć pana Niemirycza dymów dziewięć. Włość Baraszowska imć paniej kasztelanowej Sądeckiej: miasto Barasze ma dymów trzydzieścia i trzy; wieś Podłubie, teyże jeymości, ma dymów siedmnaście; wieś Międzyrzyczka, tejże jejmości, dymów pięć; wieś Seredy, tejże jejmości, ma dymów sześć; wieś Zubkowicze, na części jejmości, ma dymów cztyry; wieś Żebrowicze, tejże jejmości, ma dymów dziewięć; wieś Miakołowicze, tejże jejmości, ma dymów dziesięć; wieś Kijanka tejże jejmości, ma dymów siedm, wieś Stepanówka, tejże jejmości, ma dymów trzy; w tejże wsi szlachty trzech; wieś Moklaki, tejże jejmości, ma dymów dwa; wieś Simony, tejże jejmości, ma dymów trzy; z tej włości generałem oddano złotych piętnaście. Wieś Kuleszy imć pana Małyńskiego, ma dymów siedm, złotych dwa; Serby imć pana Golińskiego, dymów pięć, złotych dwa. Michał Stewecki, manu propria. Miasto Chupków ante należało do województwa Kijowskiego, a teraz do województwa Wołyńskiego podatek dają; któreśmy i te zlustrowali i ze wsiami: miasto Chupków dymów dwadzieścia i pięć, excepto popów i żydów; wieś Borowe do tegoż miasta, dymów dwadzieścia i pięć; wieś Hołyszy, tegoż, dymów dwa; Rudnia Wilińska, tegoż, dymów pięć; Rudnia Holinska tegoż, dymòw trzy, wieś Dobereżna po tamtej stronie Słuczy, tymże sposobem; wieś Biało-Soroka dymów czternaście; Kniaź-selo, tamże, dymów szesnaście; wieś Witkozicze, tamże, dymów piętnaście; Rudnia Bobrowska, dymów sześć i Rudnia Łończyńska, dymów pięć; summa dymów sto dwadzieścia i trzy. Dymów żydowskich: w mieście Narodyczach ma dymów dziesięć; w mieście Norzyńsku ma dymów siedm, w mieście Welednikach ma dymów cztyry, w mieście Wezowce ma dymòw dwa, w mieście Chojnikach ma dymów siedm, w mieście Czarnobylu ma dymów dwa, w mieście Brahyniu ma dymów ośm, w mieście Dymirzu ma dymów dwa, złotych dwa, w mieście Iwankowie ma dymów cztyry, złotych dwa, w mieście Korystyszowie ma dymów dziesięć, złotych cztyry, w mieście Łuhinach ma dymów cztyry, w

mieście Worsowce ma dym jeden, w mieście Miropolu ma dymów pięć, złoty jeden, w mieście Owruczym ma dymòw jeden, w mieście Czudnowie ma dymów dwanaście, złotych trzy, w mieście Piatce ma dymów dwa, złoty jeden, w mieście Berdiczowie ma dymów cztyry, złoty jeden, w mieście Kotelni ma dymów cztyry, złoty jeden, w mieście Pawołoczy ma dymòw dwa, złotych dwa, w mieście Białej-Cerkwi ma dymów ośm, złotych dwa, w mieście Żytomirzu ma dymów ośm, złoty jeden, w mieście Czerniachowie ma dymów dwa, w mieście Iskorości ma dym jeden, w mieście Wyszomirzu ma dymów jeden, złoty jeden, we wsi Rokitnym ma dymów jeden, we wsi Skorodnym ma dymów jeden, we wsi Szołomkach ma dymów jeden, w mieście Baranach dymów dwa. Regestr rudek i dymow: do Wielednik rudek dwie imć pana Potockiego, ma dymów sześć, Rudnia Chochelska imć pana Sapiehi, ma dymów cztyry. Rudnia Iwerska, tegoż imć pana, ma dymów dwa. Rudnia Ilińska pana Steckiego, ma dymów pięć. Rudnia Usika, tegoż jegomości, ma dymów dwa. Rudnia Skorodenska pana Trypolskiego, ma dymów trzy. Rudnia Norzynska ma dymów trzy. Rudnia pana Głembockiego ma dymów dwa. Rudnia pana wojewody Kijowskiego, ma dymów trzy. Rudnia pana Jelca ma dymów dwa. Rudnia pana Drohojewskiego, ma dymòw cztyry. Czerniecкich Rudeń trzy, mają dymów ośm. Rudnia Dymirska, ma dymów cztyry. Rudnia Iwańkowska, ma dymów trzy. Rudnia Olewska, ma dymów cztery. Rudnia Sobieczyńska, ma dymów dwa. Rudnia Białowizka, ma dymów trzy. Rudnia Rokiteńska, imć pana podkomorzego Kiiowskiego, ma dymów trzy. Rudnia Holińska, ma dymów dwa. Rudnia Bereżecka, ma dymów cztyry. Rudnia Chobkowska, ma dymòw cztyry. Regestr kozaków, po rożnych miastach domami swemi mieszkających: w mieście Dymirze domów czterdzieści i dwa; w mieście Miropolu domów ośmnaście, w mieście Czudnowie domów ośmdziesiąt i pięć, w mieście Piatce domów piętnaście, w mieście Słobodyszczach dymów cztyry, w mieście Berdyczowie domów trzy dzieście i sześć, w mieście Kotelni domów dziesięć, w mieście Pawołoczy domów pięć, w mieście Białej-Cerkwi domów dwieście

dwadzesćia, w mieście Sieniawie domów trzydzieście, w tejże Białej-Cerkwi drabów domów osimdziesiąt —Regestr szlachty minorennium, co wsiami siedzą: panowie Lewkowscy dymów sześćdziesiąt i cztyry, panowie Wyhowscy dymòw siedm, panowie Kobylińscy dymów trzydzieście, panowie Hejewscy dymów siedm, panowie Baranowscy dymów pięć, panowie Hoszowscy dymów ośm, panowie Moszkowscy dymów piętnaście; w Pieszczanicy różnie się nazywają: panowie Bołsunowie dymôw czternaście, panowie Waśkowscy dymòw dziesięć, panowie Uszczapowscy dymów trzy, panowie Didkowscy dymów pięćdziesiąt, panowie Kaleńscy dymòw sześć, panowie Zakusiłły dymów cztyry, panów Chodakowskich dymòw dwadzieścia i pięć, pan Wardyński dym, panowie Meleńscy dym (*), panowie Paszyńscy dymów dwanaście, panowie Niedaszkowscy dymów sześć, panowie Wołkowscy dym, (*) panowie Skuratowscy dym, (*) panowie Wyhowscy dym, (*) panowie Bechy dymy trzy, panowie Synhajewscy dymów pięć, panowie Białoszyccy dym, (*) panowie Niewmiryczcy dym, (*) panowie Tołkaczedym, (*) panowie Bohdaszewiczowie dym (*). Com sam powtórnie wybierał bez panów kollegòw w Żytomirzu: ze wsi Białowiża od paniej Olszańskiej, dymów dwa, złotych dwa, ze wsi Berezowicz od pana Jarmolinskiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Buków, od pana Suchodolskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Białkowicz, od pana Szybińskiego, dymów trzy, złotych trzy; z miasta Brahinia, od pana Koniecpolskiego, z włością dymów dwadzieścia i pięć, z miasta Berdyczowa, od pana Tyszkiewicza, dymów sześć, złotych sześć; ze wsi Bobozaków, od pana Szybińskiego, dymòw trzy, złotych trzy; ze wsi Babicz, od metropolity Kijowskiego, dymów sześć, słotych sześć; z miasta Czernichowa, od pana wojewody Kijowskiego, dymów trzy, złotych trzy; z miasto Czudnowa dymów ośm; ze wsi Czerwna, od

(*) Во всѣхъ мѣстахъ, отмѣченныхъ этимъ знакомъ, въ подлинникѣ находится пробѣлъ, оставленный вѣроятно для того, чтобы можно было вписать количество дымовъ, о которомъ пока ревизоры не успѣли собрать свѣдѣній.

paniej Brzuchańskiej, dymów trzy, złotych trzy; z miasta Czarnohorodki, od xiędza biskupa Kijowskiego, dymów dwadzieścia; ze wsi Dobrynia, od pana Lemiesza, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Deneszów, od pana Aksaka, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Dimidowa, od pana Łazińskiego, dymów trzy; z miasta Dimira, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Dworzyszcz, od pana Szujskiego, dymów trzy, złotych trzy; z miasta Fastowa, od xiędza biskupa Kijowskiego, dymów dziesięć, ze wsi Horbolowa od pana Tyszy, dymòw pięć, złotych pięć; ze wsi Horoda Nowego, od pana Wilgi, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Horodyszcza, od pana podsędka Kijowskiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Chalepla, od ojca archimandryty Pieczarskiego, dym jeden, złoty jeden; z miasta Chojnik, od pana Szujskiego, dymów sześć, złotych sześć; ze wsi Chapkowicz, od tegoż jegomości, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Hulska, z włości Zwiahelskiej, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Hłuchowicz, od paniej Brùchańskiej, dymów dwadzieścia, złotych dwadzieścia,ze wsi Hubarowicz,od tejże imć paniej,dymów sześć, ze wsi Chetuczyn, od Gawareckiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Halów, do bojarzyna z włości Zwiahelskiej, dym jedən, złoty jeden; ze wsi Chaniowa, od pana Wysłobłockiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Chołoszni, od pana Modrzejowskiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Janowki, od pana Jarmolińskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Jwanówki z włości Czudnowskiej, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Iurkiewicz, od pana Gawareckiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Kołckich, od panów Hołowińskich, dymòw dwa, złotych dwa; z miasta Koresteszowa, od pana podsędka Kijowskiego, dymów dziesięć, złotych dziesięć; z tegoż miasta, z części imć p niej Saczkowej, dymów dziesięć; ze wsi Kamiennobrodu, od pana Unkiewicza, dymów jeden, złoty jeden; ze wsi Kołodijówki z włości Czudnowskiej, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Kotiurzynki od starostwa Dymierskiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Krasnosiela, od pana Szujskiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Komarówki, od pana Cetnera, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Kotłowicz, od pana Samuela Silicza, dymów jeden, złoty jeden; ze wsi Karpiłówki, od pana Cetnera, dymów dwa, złotych dwa; ze

wsi Kotłowicz, od pana Samuela Silicza, dymów jeden, złoty jeden; ze wsi Karpiłówki, od pana Chałaima dymów trzy, złotych trzy; z z miasta Kotelni, od pana Koniecpolskiego, dymów sześć, złotych sześć; z miasta Kodni, od pana Tyszkiewicza, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Łubianki; od pana Steckiego dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Łowkowa, od pana Strybyla, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Litkowicz, od monastera Mikolskiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Lewkowicz od pana Kiewlicza i Żubra, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Marachów, od paniej Plichtowej, dym jeden, złoty jeden; z miasta Miropola, dymów ośm, złotych ośm; ze wsi Minin, do pana Nowosieleckiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Molicz, od pana Samuela Silicza, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Miniek, od paniej Tuszewskiej, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Maximowicz, od pana Wojniłowicza, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Namezówki, od pana Tyszy, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Nalewajkówki, od pana Stoińskiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Nowosiółek, od monasteru Pieczarskiego, dym jeden, złoty jeden; z miasta Nowosiółek, od manasteru Brackiego, dymów pięć, złotych pięć; ze wsi Nawluk, od pana Szujskiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Nowosiołek, od tegoż jegomości; dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Niemylni z włości Zwiahelskiej, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Orannego, od manastera Pieczarskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Ostapów, od manasteru Mikolskiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Ostrohładowicz, od pana Szujskiego, dymów dziewięć, złotych dziewięć; ze wsi Pilipowicz, od paniej Plichcinej, dym jeden, złoty jeden; z miasta Piatki, dymów pięć, złotych pięć; ze wsi Puczyna, od paniej Bruchańskiej, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Pokalowa, od panów Chołoniewskich, dymów dwa, złotych dwa, ze wsi Radohoszczy, od ojców Mikolskich Kijowskich, złoty jeden, dym jeden z miasta Rożowa, od pana Cetnera, dym jeden, złoty jeden; z miasta Rokitna, od pana Gurskiego, dymów dziesięć, złotych dziesięć; z miasta Romanówki, od pana Wilczkowskiego, dym jeden, złoty jeden; miasto Rozważówka, paniej Lenkiewiczowej, dym jeden, złoty jeden, z miasta Studenney-wody, od pana Humienieckiego, dymów dwa, złotych dwa;

ze wsi Szumska, od pana Woronicza, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Stołpów, od pana Iabłońskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Strybeża, od pana Radlińskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Szybiennego, od manastera Pieczarskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Szpilów, od tegoż manastera, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Szepel'cz, od ojców Mikolskich, dymów sześć, złotych sześć; ze wsi Strzechczowa, od pana Szujskiego, dymów pięć, złotych pięć; ze wsi Stawiszcz, od pana Kućborskiego, dymów trzy, złotych trzy; z miasta Słobodyszcz, od pana Tyszkiewicza, dymów cztyry, złotych cztyry; ze wsi Starowicz, dymów trzy, złotych trzy; z miasta Trojanówki, dymów trzy, złotych trzy; z miasta Toporyszcz, od pana wojewody Kijowskiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Uhłów, od manasteru Pieczarskiego, dym jeden, złoty jeden; z miasta Worsówki, od pana Iarmolińskiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Wirłooka, od pana Unikiewicza, dym jeden, złoty jeden; z miasta Wilska, dymów pięć, złotych pięć; ze wsi Wielkiego Boru, od pana Szujskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Żanków, od pana Tyszy, dym jeden, złoty jeden; z miasta Żytomierza, dymów pięć, złotych pięć; ze wsi Zabujania, od pana Charlińskiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Żurowicz od manastera Pieczarskiego, dymów dwa; ze wsi Zimowiszcz, tegoż manasteru, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Zaszczeblów, czerniczek Brahińskich, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Żadkówki, z włości Zwiahelskiej, dym jeden, złoty jeden; z miasta od pana Radlińskiego Zaborycy, dymów dwa, złotych dwa; Michał Stawecki, P. wojewodstwa Kijowskiego. Котораяже то люстрація, за поданемъ и просбою его милости пана Михала Ставецкаго, подстаростего Овруцкаго, а за припятемъ черезъ мене, субделегата, до книгъ нинешънихъ, кгродскихъ, Овруцкихъ, слово въ слово есть уписанная.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная № 3211, годъ 1683—1684; листъ 733—751.

LXXVI.

Инвентарь народонаселенія городовъ: Паволочи, Ружина, Вчорайшаго, Гродка и Котельни, а также тянувшихъ къ нимъ волостей. 1683 Января 20—25.

Року тисѣча шестсотъ осмъдесятъ третѣго, мѣсяца генваря тридцатого дня.

На урядѣ кгродскомъ, въ замку его королевскои милости Овъруцкомъ, передомною, Теодоремъ Левковскимъ, намесникомъ кгродкимъ подстароства Овруцъкого, и книгами нинешними, кгродскими, Овруцъкими personaliter stanowszy woźny generał woiewodstwa Kiiowskiego, Wołyńskiego, Bracławskiego y Czernihowskiego, szlachetny Jan Kuczenewicz, dla wpisania do xiąg nienieyszych, grodzkich, Owruckich per oblatam podał inwentarz albo regestr, przez siebie spisany, miast: Pawołoczy, Kotelni, Wczorajszego, Rużyna y Grodka y wsiów, do tych miast należących, y poddanych, tak w miastach y po wsiach mieszkaiących, y wsiów pustych, o czym ten inwentarz szyrzey w sobie opisuie; kturego podawszy, prosił, aby był przyięty y w xięgi ninieysze wpisany. Ia tedy, urząd, dla wpisania do xiąg przymuiąc, czytałem, y temi słowy iest pisany: Inwentarz miasta Pawołoczy, dnia dwadziestego Ianuarii, anno tysiąc sześćset ośmdziesiątego trzeciego spisany, które miasta przez intromissią odebrało się ze wszystkiemi wsiami, do niego należącemi, przez urodzonych ich mościów panów: iego mość pana Alexsandra Kozłowskiego, iego mość pana Thomasza Tyszkowskiego y szlachetnie urodzonego Iana Kuczenewicza, generała wojewodstwa Kiiowskiego. Osiadłość tego miasta: Kost Klimenko, Trochim Trusz,

Iwan Truszów zięć, Skrebiec pasiecznik, Hawryło Sulemiszyn zięć, Denis Niegielenko, Iacko Zagrebenny, Iwan Pryslak, Iwan Iarycz, Roman Hreczanik, Wasil Leczniczenko, Moskalenko, Ioska Hayduk, Sawka Kurdiuczenko, Nazar, Tymosz Werchowy, Todor Pustowoyt, Iwan Iow, Fesko Rybak, Karp a Dorosz Radko, Sawka, Demko Tedorów syn, Iacko Melnik, Fed Denis, Feśko Nieczytayło, Semen Werchowy, Feśko Melniczenko, Iwaniuta, Stecko Oberenko, Paweł Heyło, Petro Kowal, Kozlicha, Roman Burmistrz, Momukalicha wdowa, Wasil Łuczka, Iwan Mankowski, Hrycko zięć Bobrownikow, Feśko zięć Bobrowników, Choma Tkacz, Iwan Bezruki; żydzi: Judko, Jankiel, Sima wdowa. Wsi do tego miasta należące; wieś Wierchownia, Trubeżowka Karapczyrcw, Ihnatyn, Kryłówka, Nizgurka, Szpiczyńcy, Żarki, Mosiiowka, Bystrówka, Makarowka, Iareszki, Browki, Lebedyńce, Wasilówka, Kalinówka, Maliszówka, Horodyszcze, Woytowce, Sokolcze, Markowa Wola, Charleiówka, Lisowce, Łozowki, Oparypsy, Paczuyki' Stroków, Buki, Czubińce, Ierszyki Małe, Sieliezienówka, Krywoszyńce, Werbowka, Mińkowce, Wolica Mienkowa, Andruszki, Kozłowka, Żydowce; a od Romanowki: Czarniawka, Ierszyki; te wszystkie wsi puste, na których ludzie mieszkali, z których uroczyszcza puste; maią mieysca położenie nad rzekami nazwanemi, to iest: nad rzeką Narastawicą, Wierchowenko, Olszanko, Pawołoczko, Kamienico y Unawą. Te włości maią granice z Białocerkiewskiemi włościami, z Chwastowem y Romanówką. Miasto R u ż y n, wieś Woytowce, Bystryk, Słobudka, Bałamutówka; w tey włości nimasz żadnego człowieka. ani chałupy. Miasto W c z o r a y s z e, wieś Czornorudka, Czarniawka, Iarosławka, Oranszczyzna, Popelna, Bibalowka, Harapowka; w tym mieście ani we wsiach nimasz żadnego człowieka, ani chałupy. Miasto G r o d e k: wieś Serdelów, wieś Pawełki, te wszystkie puste. Miasto K o t e l n i a z osiadłością: Omelko Zubko, Ławryn Sinicki, Iarmosz Kroszka, Hrycko Rud, Czornysz, Iwan Lisow, Hryń, Ochrym, Michayło, Semen Wołk, Radko, Misko syn iego, Dmitro Gandża, Sidor Pałamar, Chwiesko Harasimenko, Iwan Onczenko, Wasil Hryciutenko, Kondrad, Adam, Iwan Dewiatka, Waśko Zahumenny, Martynienko, Kondrat Halczyński,

żydzi: Isapsay, Iudka, Dawidowa wdowa, Hayzik, Leyba; do tego miasta wsi puste, w których ani chałupy niemasz: wieś Halczyn, Komarówka, Andrusowka, Starosiele, Woytowce Wielkie, Harapówka, Minnieowa Wola, Wolica, Zembińce, Perchonowka. Te włości, leżące rzekami, to iest: miasto Ružyn ze wsiami, miasto Wczoraysze ze wsiami, miasto Grodek ze wsiami, miasto Kotelnia ze wsiami: nad rzeką Bystrzyku, nad rzeką Huywą y potokiem, nazwanym Neterczą, zostaią; granice tedy tych wszystkich włości, które są przez szlachtę i woznego odebrane, wyżey specifikowanych ich mościów; to iest od Białey Cerkwi, granica druga od Romanowki, od Iwnice, od Berdyczowa, od Kodni, Żytomirza, także od Charatanówki ku Korosteszowi. I tak ten inwentarz, albo regestr, poczowszy od dnia dwudziestego miesiąca Stycznia, aż do dnia dwudziestego piątego tegož miesiąca, roku wyźey pisanego, skonczywszy, rękoma naszymi: ia, wozny, y strona szlachta, przy mnie będąca, ten regestr podpisuiemy. У того реестру подписъ рукъ тыми словы: Jan Kuczenewicz, woźny generał, ręką własną, Alexsander Kozłowsky, przy woźnym będący, iako strona. Thomasz Tyszowski, przy woźnym będący, iako strona, ręką. Который же то реестръ, за поданемъ и прозбою вышъ менованого подаваючого, а за моимъ урядовымъ принятьемъ, до кънигъ нинешнихъ, кгродскыхъ, Овъруцкихъ слово в слово есть уписанъ.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, 1683—1684 года, № 3211, листъ 37 на оборотъ.

LXXVII.

Интентарь мѣстечка Иванкова и принадлежашихъ къ нему селъ, населенныхъ и опустѣвшихъ. 1683. Февраля 5.

Року тысеча шестсотъ осмъдѣсятъ третѣго, мѣсяца февраля девятого дня.

На врядѣ кгродскомъ, въ замку его королевской милости Овъруцъкомъ, передо мъною, Теодоромъ Левъковскимъ, намˇсъникомъ кгрод-

скимъ подъстароства Овруцького, и книгами нинѣшъними, кгродскими, Овруцкими, personaliter stanowszy woźny generał woiewództw: Kiiowskiego, Wołyńskiego, Brasławskiego y Czernihowskiego, szlachetny Jan Kuczenewicz, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, Owruckich per oblatam podał inwentarz albo regestr, przez siebie spisany, miasta Iwankowa y wsiów, do niego należącyh, y poddanych, tak w mieście y po wsiach mieszkaiących, y pustych wsiów, o czym ten inwentarz szyrzey w sobie opisuie; ktorego podawszy, prosił, aby przyięty y do xiąg ninieyszych wpisany był. Ja tedy, urząd, dla wpisania do xiąg przymuiąc, czytałem, y temi słowy iest pisany: Inwentarz miasta Iwankowa, dnia piątego Februarii, anno Domini tysiąc sześćset ośmdziesiątego trzeciego spisany, które miasto przez intromissią odebrało się ze wszystkiemi wsiami, polami, lasami należącemi przez urodzonych ich mościów: iego mości pana Kudryckiego, y iego mości pana Alexandra Kozłowskiego, y iego mości pana Thomasza Tyczowskiego, także urodzonego Iana Kuczenewicza, generała woiewodstwa Kiiowskiego. Osiadłość tego miasta: Andrus Woyt, Fedor Bednarz, Iwan Moskalenko, Iwan Zubko, Iasko Zasławski, Hryszko Peretiatko Tymosz Zaiąc; Semen Boyko, Kalin Budok, Feśko Rzeznik, Mikita Kolesnik, Michayło popów zięć, Iasko Melnik, Michayło Zaiącow zięć, Semen Chalepski, Sawa Chalepski, Waśko Chalepski, Samuyło Bednarz, Ihnat Bednarz, Stefan Kliszko, Hryszko Kłyszko, Matwiey Chalepski, Wołkohon gauczasz, Michayło Turczyn, Iwan Szwiec, Paweł Szwiec, Ian Kononenko, Semen Rzeznik, Roman Rzeznik, Sawka Bogaty, Ostap Czerednik, Roman Pałamarz, Ostap Swiec, Wołczycha wdowa, tkacz Nayda, Sawka czerednik, Iarosz, Lewko, Illiasz Biruczenko, Matwey Kolachnik, Ian Burak, Kuryło Paszków zięć, Iwan Deszko, Fedor Hołub, Waśko Hołubow zięć, Klim Olejnik, Senko brat iego, Omelko Szuhalij, Fedor Szuhalij, Hrycko przewoźnik, Hryckow zięć, Wasko Kolesnik. Drewko rybak, Iwan rybak, Martyn Chalepski, Seńko socki, bednarz Mosiey, Iwan Kołomijec, kowal Wasil, Troc Mizko, Stefan woytów brat, Daniło Bandyk, Petro Chorostyna, Iasko Kolesnik, Chwilon Baran, Paszyński, Ochrym Kuchno; żydów

czterech. Wieś Obuchowicze z osiadłością: Fedor woyt, Fedor Szomak, Semen Sawenko, Sidor Sawenko, Weremi, Karp Szapko, Oleszko Żerebi, Hawryło Szumak, Iwan Szumak, Własz Balko, Fedor Boyko, Iwan Paszko, Samoyło Paszków syn, Oleszko Szybika, Semen Szybika, Szczerbina Szybika, Hawryła Mieyski, Zinko Szybika, Stecko Serhiów, Iendrzey Baybych, Serhiy Stary, Charko, Ihnat Szumak, Gładysz Szybika, Fedor Sześciorna, Iwan Pastuch. Wieś Stauiszowka: Iwan Wiktor, Kondrat Wiktor, Karp Mikołay, Werhon Sobech, Iwan Sobech, Iwan Winnik, Stecko Bołtruk, Bohdan, Iwan tkacz. Te wsi obecnie zostaią w dispositiey ieymości paniey Proskurzyney. Wsi puste, do Iwankowa należące, z iedney strony Teterewi: wieś Trubenicze pod Obuchowiczami, Termochowka puste, Zarudie od Unina-puste, Lubcza od Unina-pusto, Rozważów, to zostaie u iego mości pana Lenkiewicza, niewiedzieć iakim prawem, w ktorey wsi mieszka Sawicki osadca, wieś Ławrynowka-pusto, Witazów-puste, Protereby, Tiutkowszczyna—te trzyma uroczyszcze obecnie pan Brzozowski niewiedzieć iakim prawem. Wsi puste z drugiey strony Teterewi: Kondyrow-pusto, Szpale alias Szpile, w tej wsi ludzie mieszkaią, ale niewiedzieć iakim prawem czerncy z Kiiowa aż do tego czasu trzymali, a teraz za oyca Szumlańskiego, władyki Lwowskiego, w possessię odebrano; wieś Melechowszczyzna—pusto, Trybuchowszczyzna—pusto, Obczytel—pusto, Zahale-pusto, Pyków—pusto. Wieś Feniewicze z osiadłością: Ihnat woyt, Iacko Onyszkowiec, Fedor Paniechno, Semen Pronenko, Iacko Hrychnowiec, Fedor Hrychnowiec, Ułas Marczenko, Misko Larczenków zięć, Iacko Denczenko, Iwan Ostapenko, Matwiey Matwiienko, Herasim Kostiuszenko, Iendrey Korotki, Stephan Moroz, Ławryn Moroz, Stefan Demczenko, Petro Chmiełwiczenko, Kuryło Karpenko, Feśko Koleśnik. Wieś Halinka z osiadłością: Semen Romanenko, Iesko Romanenko, Waśko Romanenko, Onisko Łazoczenko Semen Truchań, Nisko Iwaszenko, Semen Halczenko,—te wsi obedwie do Iwankowa swoie powinności odprawuią. Te tedy włości, należące do Iwankowa z odubwu stron Teterewi rzeki nazwaney, maią granicę swoię te iest: od miasta Dymera, ode wsi Dunina, od Wołczkowa, od

Sidorowicz. I tak ten inwentarz albo regestr, począwszy od dnia piątego miesiąca Lutego, aż do dnia szustego tegoż miesiąca, to iest przez dni dwa roku wyżey pisanego skończywszy, rękoma naszemi ia, woźny y strona szlachta, przy mnie będąca, ten regestr podpisuiemy. У того реестру подпись рукъ тыми словы: Ian Kuczeniewicz, woźny generał, ręką własną. Aleksader Kozłowski, przy woźnym będący, iako strona, ręką. Thomasz Tyszowski, będący iako strona przy woźnym, ręką swą. Kudrycki, przy woźnym będący iako strona, ręką swą Который же то реестръ, за поданѣмъ и прозбою вышъмѣнованого подаваючого, а за принятіемъ моимъ урядовымъ до книгънинѣшънихъ естъ уписанъ.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, 1683—1684 года, № 3211, листъ 50.

LXXVIII.

Статистическая опись Кіевскаго округа отъ устья рѣки Ирпеня до Василькова и Стаекъ, составленная по распоряженію Кіевскихъ воеводъ 1686. Іюля 28.

Великимъ Государемъ, Царемъ и Великимъ Княземъ: Іоанну Алексѣевичу, Петру Алексѣевичу и Великой Государынѣ Благовѣрной Цесаревнѣ и Великой княжнѣ Софіи Алексѣевнѣ, всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцемъ, холопи ваши: Юшко Урусовъ съ товарищи челомъ бьютъ. Въ нынѣшнемъ 194 году Іюня въ 18 день Вашей великихъ Государей, царей и Великихъ Князей: Іоанна Алексѣевича, Петра Алексѣевича и Великія Княжны Софіи Алексѣевны, всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцевъ грамотѣ и съ приказу Малыя Россіи въ Кіевъ къ намъ, холопемъ вашимъ, писано о вѣдомости вѣчного миру, что у Васъ, Великихъ Государей, у Васъ Царскаго Величества съ Королевскимъ Величествомъ Польскаго учиненъ вѣчный миръ; да тѣмъ же вѣчнаго мира договоромъ Польскіе послы уступили и написали, что Королевское Величество Поньской отдалъ тѣмъ же вѣчнымъ миромъ въ Вашу, Царского Величества, сторону и

Россійскому Царствію вѣчно города: Смоленскъ, Дорогобужъ, Бѣлую, Рославль, Черниговъ, Стародубъ, Почепъ, Новгородокъ-Сѣверскій съ иными многими городами и Всю Малую Россію съ войскомъ Запорожскимъ, городовымъ и низовымъ и со всѣмъ купецкимъ и пашеннымъ народомъ и на Кіевской сторонѣ рѣки Днѣпра, богоспасаемый градъ Кіевъ съ городами и землями и съ людьми, съ таковымъ ограниченіемъ, именно: вверхъ Кіева, берегу рѣки Днѣпра, почавъ отъ устья рѣки Ирпени, которая въ Днѣпръ впадаетъ, и внизъ Днѣпромъ съ городки: съ Трипольемъ и со Стайками, также Днѣпромъ внизъ миля; а оттуду, со Днѣпра почавъ, прямо черезъ поле вверхъ въ лѣса и во всякія угодья на пять миль; а отъ того мѣста также полемъ, ведучи прямо до рѣки Стугны, во всѣхъ мѣстахъ отъ берега Днѣproваго земли и всякихъ угодій въ ширину по пяти миль, и около Кіева всѣмъ землямъ, которыя суть между рѣчками Ирпенемъ и Стугною, даже по Васильковъ и тому мѣстечку Василькову и отъ него вверхъ отъ берега рѣки Стугны въ поле, какъ Васильковъ стоитъ, на полъ мили выше; и оттуду полемъ прямо къ берегу Ирпени, и Ирпенемъ внизъ до Днѣпра, и что въ той чертѣ въ ширину и длину, межъ Стугною и Ирпенемъ рѣками есть земель, и рѣкъ, и озеръ, и всякихъ угодій, и мѣстечекъ а именно: Бѣлгородка и Вышгородъ и Межигорскому монастырю и селу Петровичемъ и всѣмъ селамъ и деревнямъ со всѣми угодьи быть Вашей, великихъ Государей, сторонѣ, такъ же и Запорожскому Кошу, Кодаку и городу Сѣчи до Чернаго Лѣсу и отъ рѣчки Тясмы даже до Чернаго моря со всѣми землями и рѣчками и всякими принадлежностьми, чѣмъ владѣли изстари Запорожцы, въ какихъ они тамъ своихъ поселеніяхъ есть, по тому же вѣчному миру быти въ державѣ и во владѣніи у Васъ, великихъ Государей, вѣчножъ; а Его Королевскому Величеству и наслѣдникомъ Его и Рѣчи посполитой по тѣмъ вышепомянутымъ городамъ и мѣстамъ и по всему Малороссійскому краю причитанія никакого не имѣть и не вступаться въ вѣчныя времена до Іюня въ (пробѣлъ въ подлинникѣ). Въ другой Вашей, великихъ Государей и Великихъ Князей: Іоанна Алексѣевича, Петра Алексѣевича и великія Государыни благо-

вѣрной Цесаревны и Великія Княжны Софіи Алексѣевны всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцевъ, грамотѣ и приказу Малыяжъ Россіи къ намъ, холопемъ Вашимъ, въ Кіевъ писано, что Королевское Величество Польской отдалъ тѣмъ вѣчнымъ миромъ въ Вашу, Царскаго Величества, сторону и Россійскому Царствію вѣчно тѣжъ вышеписанные города: Смоленскъ, Дорогобушъ, Рославль, Черниговъ, Стародубъ, Почепъ, Новгородокъ-Сѣверскій съ иными многими городами и всю Малую Россію съ войскомъ Запорожскимъ городовымъ и низовымъ и со всѣмъ служилымъ и купецкимъ и пашеннымъ народомъ и на Кіевской сторонѣ рѣки Днѣпра Вашу, великихъ Государей, прародительскую вотчину, богоспасаемый градъ Кіевъ съ городами: съ Треполемъ и Стайками, также до рѣки Стугны во всѣхъ мѣстахъ отъ берегу Днѣпровскаго. И около Кіева всѣмъ землямъ, которыя суть между Ирпенемъ и Стугною, даже по Васильковъ, и тому мѣстечку Василькову, и что въ той чертѣ въ ширину и въ длину, межъ Стугною и Ирпенемъ рѣками есть, земель и рѣкъ, и озеръ, и всякихъ угодій и мѣстечекъ, а именно: Бѣлгородкѣ, и Вышгороду, и Межигорскому Монастырю, и селу Петровичамъ, и всѣмъ селамъ и деревнямъ со всѣми угодьи быть Вашей, Царскаго Величества сторонѣ, также и Запорожскому Кошу, Кодаку и городу Сѣчи до Чернаго Лѣсу. И по той другой Вашей, великихъ Государей, грамотѣ велѣно намъ, холопемъ вашимъ, вѣдая о томъ у Васъ, великихъ Государей, съ Королевскимъ Величествомъ Полскаго вѣчной милости и святой покой; въ тѣ вышепомянутые города и мѣстечка послать изъ начальныхъ людей кого пригоже и когобъ на такое дѣло стало, да отъ мѣста подъячаго и человѣка добраго, и велели въ тѣхъ мѣстахъ городы, и мѣстечки, и села, и монастыри описать, и въ городахъ и мѣстечкахъ всякіе крѣпости и и иные признаки и всякое строеніе, и каково здѣсь строеніе земляное есть, или деревянное, и сколь давно строеніе; также села, при какихъ крѣпостяхъ поселены и сколько верстъ который городъ, или мѣстечко, или село отъ Кіева, такъ же и межъ тѣхъ городовъ и мѣстечекъ и селъ по скольку верстъ растояніе имѣетъ, и что какихъ угодій иныхъ, и то велѣть начертить на чертежъ и росписать по тому чертежу под-

линно со всякою очисткою, чтобъ по тому чертежу Вамъ, Великимъ Государемъ, и всѣмъ было извѣстно, и приказать въ тѣхъ городахъ и мѣстечкахъ вѣдать, кому пристойно, а учинять по тому Вашему Великихъ Государей указу и Вамъ, великимъ Государемъ, велѣно намъ, холопамъ вашимъ, писать и чертежъ тѣмъ всѣмъ мѣстамъ, послать къ Москвѣ, въ приказъ Малыя Россіи. И въ той Вашей, великихъ Государей, грамотѣ противъ первой Вашей, Великихъ Государей, грамоты, какова прислана къ намъ, холопемъ вашимъ, Іюня въ 11-мъ числѣ, около Кіева ограниченія земель не дописано: За Стайками Днѣпромъ внизъ миля, оттуда, почавъ прямо, чрезъ поле вверхъ, въ лѣса и во всякія угодья на пять миль; такъ же полемъ, ведучи прямо до рѣки Стугны во всѣхъ мѣстахъ, отъ берегу Днѣпроваго земли и всякихъ угодій въ ширину по пяти миль, также отъ мѣстечка Василькова вверхъ отъ берегу рѣки Стугны въ поле, какъ Васильковъ стоитъ, на полъ мили выше, и оттуда полемъ прямо къ берегу Ирпени и Ирпенемъ внизъ до Днѣпра рѣки. Что по томужъ вѣчному миру быть въ державѣ и владѣніи у Васъ великихъ Государей, и въ которые вышепомянутые города и мѣстечка для описи и чертежу изъ Кіева начальныхъ людей посылать? того имянно, въ той Вашей, Великихъ Государей, грамотѣ не написано. И по Вашему, великихъ Государей, Царей и Великихъ князей: Іоанна Алексѣевича, Петра Алексѣевича и Великія Государыни и Благовѣрной Цесаревны и Великой княжны Софіи Алексѣевны, всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцевъ, указу и по вышеписаннымъ Вашимъ, великихъ Государей, обоимъ грамотамъ, посылали мы, холопи ваши, изъ Кіева: Московскаго выборнаго генерала думнаго Сергѣя Алексѣевича Шепелева полку стольника и полковника Алексѣя Битяговскаго, капитана Өедора Саломеина, да Кіевскія Приказныя избы подъячаго Өедора Наковальника; отъ Кіева, вверхъ берегу рѣки Днѣпра, въ Вышгородъ, въ Межигорскій монастырь, въ село Петровичи и до устья рѣки Ирпеня, и отъ Днѣпровскаго берега вверхъ рѣкою Ирпенемъ до Бѣлгородки, и отъ Бѣлгородки до вершины рѣки Стугны, и внизъ рѣкою Стугною до Василькова, и въ Васильковъ, и въ Триполье, и въ Стайки и въ Застайки, внизъ рѣки

Днѣпра жъ милю, и оттуль, отъ Днѣпра, почавъ черезъ поле, въ лѣса вверхъ и во всякія угодья на пять миль, и отъ того мѣста, также полемъ ведучи, прямо до рѣки Стугны, во всѣхъ мѣстахъ отъ берегу Днѣпровскаго по пяти миль, и около Кіева во всѣхъ мѣстахъ, которыя между рѣками Ирпенемъ и Стугною по Васильковъ, и отъ Василькова и отъ берега рѣки Стугны въ поле, какъ Васильковъ стоитъ, на полъ мили выше, и оттуду полемъ прямо къ берегу Ирпени; и что въ той чертѣ, въ ширину и длину, межъ Стугною и Ирпенемъ рѣками, есть земель, и рѣкъ, и озеръ, и всякихъ угодій, и мѣстечекъ, и селъ, и деревень, и въ городахъ и мѣстечкахъ всякихъ крѣпостей и строеній, тамъ же и села и деревни, при какихъ крѣпостяхъ поселены, и сколько верстъ который городъ, или мѣстечко, или село отъ Кіева, также межъ тѣхъ городѣхъ, и мѣстечекъ, и селъ по скольку верстъ растоянія имѣютъ. И то все велѣли мы, холопы Ваши, имъ: Ѳедору Саломеину и Ѳедору Наковальнику отписать и начертить на чертежъ и потому чертежу росписать подлинно, со всякою очисткою. Іюля въ 28 капитанъ Ѳедоръ Соломѣинъ и подъячій Ѳедоръ Наковальникъ въ Кіевъ пріѣхали и подали намъ, холопемъ Вашимъ, описныя книги за своими руками и чертежъ, по тѣмъ описнымъ книгамъ: въ томъ вышеписанномъ ограниченіи многими мѣстечки, и лѣсы, и деревнями, и угодьями владѣютъ Кіевскіе монастыри и Кіевскіе жители, козаки и мѣщане; а на рѣкахъ перевозное и мостовщину сбираютъ на Кіевскаго полковничьяго сына и на козацкаго Сотника и на печерскаго монастыря подданнаго Максима Рандаря; а въ которыхъ мѣстахъ и кто чѣмъ владѣетъ порозно, и мостовщину и перевозное сбираютъ, и то писано въ описныхъ книгахъ имянно и впредъ о владѣніи тѣхъ мѣстъ и о сборѣ мостовщины и перевознаго; которыми мѣсты нынѣ владѣютъ, и мостовщину и перевозное сбираютъ на Кіевскаго полковничяго сына и на сотника и на Максима Рандаря, великіе Государи, Цари и Великіе князи: Іоаннъ Алексѣевичъ, Петръ Алексѣевичъ и Великая Государыня, благовѣрная Цесаревна и Великая княжна Софія Алексѣевна, всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцы, что дѣлать намъ холопемъ вашимъ укажете. Которые жиліе, села и деревни, по тѣмъ

же описнымъ книгамъ на Кіевской сторонѣ рѣки Ирпеня прежъ сего были за польскою шляхтою, а по договору вѣчнаго мира имѣетъ быть въ сторонѣ Вашего Царскаго Величества: Петровци, Демидово, Холмъ, деревня Борки, и въ тѣхъ селахъ и деревняхъ до Вашего Великихъ Государей указа, велѣли мы, холопи Ваши, вѣдать солдатскаго строю выборного полку порутчику Трофиму Костомарову, а описныя книги и чертежъ къ Вамъ, великимъ Государямъ, послали мы, холопи Ваши, Августа 2 нынѣшняго 194 года съ капитаномъ Ѳедоромъ Соломеинымъ, который для описи и досмотру въ тѣ мѣста посыланъ, а отписку и книгу и чертежъ велѣли подать въ приказъ Малыя Россіи вашихъ великихъ Государей царстсенныя большія печати и государственныхъ великихъ дѣлъ посольскихъ оберегателю, ближнему боярину и намѣстнику Новгородскому, Василію Васильевичу Голицыну съ товарищи. Въ государственномъ посольскомъ приказѣ выписано въ договорныхъ статьяхъ вѣчнаго миру, каковы учинены у великихъ Государей съ королемъ польскимъ въ нынѣшнемъ 194 году. Написана, около Кіева ограниченіе землямъ по урочищамъ, Іюня нынѣшняго 194 года, по указу Великихъ Государей, грамота въ Кіевъ къ Боярину и Воеводамъ: ко князю Юрію Семеновичу Урусову съ товарищами, а въ той грамотѣ написаны тому ограниченію около Кіева урочища: вверхъ Кіева берегу рѣки Днѣпра, ночавъ отъ устья рѣки Ирпени, которая въ Днѣпръ впадаетъ, внизъ Днѣпромъ съ городки: Трепольемъ, Стайками и Застайками, также Днѣпромъ внизъ миля, а оттуду отъ Днѣпра почать прямо черезъ поля вверхъ во всякія угодья на пять миль, а отъ того мѣста также полемъ, ведучи прямо до рѣки Стугны, отъ берега Днѣповаго земли и всякихъ угодій въ ширину по пяти миль, и около Кіева всѣ земли, которыя между рѣчками Ирпенемъ и Стугною, даже по Василькова, и то мѣстечко Васильково, и отъ него вверхъ отъ берега рѣки Стугны въ поле, какъ Васильковъ стоитъ, на полъ мили выше, и оттуда полемъ прямо к берегу Ирпени, и Ирпенемъ внизъ до Днѣпра, что въ той чертѣ въ ширину и длину межъ Стугною и Ирпенемъ рѣками есть земель, и рѣкъ, и озеръ и всякихъ угодій, и

мѣстечекъ, а именно: Бѣлгородкѣ, и Вышгороду, и Межигорскому монастырю, и селу Петровичамъ, и всѣмъ селамъ и деревнямъ со всѣми угодьями быть вышепомянутымъ договоромъ въ державѣ Великихъ Государей; и боярину и воеводамъ: Князю Юрію Семеновичу съ товарищи велѣно въ тѣ вышеписанныя мѣста послать изъ начальныхъ людей кого пригоже, когобъ съ такое дѣло стало, да отъ мѣста подъячаго добра. И въ тѣхъ урочищахъ земли, и города, и мѣстечки, и монастыри, и села, и деревни, и въ нихъ всякія крѣпости, и строенія, и сколь давно что построено, и при какихъ крѣпостяхъ какое поселеніе, и сколько верстъ который городъ, и мѣстечко, и село отъ Кіева, также и межъ ними разстоянія, и всякихъ угодій съ урочищами и признаки, и то все описать и чертежъ всему учинить, и на томъ чертежѣ всякую подлинную вѣдомость подписать, а списавъ, приказать въ тѣхъ городахъ и мѣстечкахъ вѣдать кому гдѣ пристойно и о томъ к Великимъ Государямъ и тотъ чертежъ и описную роспись прислать къ Москвѣ въ приказъ Малыя Россіи. И Августа 20 великимъ Государямъ писали изъ Кіева бояринъ и воеводы: что они, по тому ихъ, Великихъ Государей, указу, для этой описи и чертежу вышеписанному во всѣ урочища посылали изъ Кіева: Московскаго выборнаго генерала думнаго Агѣя Алексѣевича Шепелева полку стольника и полковника Алексѣя Битяговскаго, капитана Ѳедора Соломеина, да Кіевскія Приказныя избы подъячаго Ѳедора Наковальника. И капитанъ Ѳедоръ Соломеинъ и подъячій, въ Кіевъ пріѣхавъ, подали имъ: боярину и воеводамъ описную роспись за своими руками и чертежъ, и ту роспись и чертежъ прислали к Москвѣ съ тѣмъ же капитаномъ Ѳедоромъ Соломеинымъ.

А въ той росписи написано: Отъ Кіева вверхъ, рѣкою Днѣпромъ, лугами до Вышгорода 14 верстъ; и нынѣ то мѣсто, гдѣ былъ городъ, пусто, и старый валъ весь развалился, а построенъ былъ на горѣ, надъ Днѣпромъ. Въ городѣ на старомъ церковномъ мѣстѣ, гдѣ была каменная церковь, построенна деревянная церковь святыхъ Страстотерпцевъ Бориса и Глѣба; построилъ ту церковь Кіевскій мѣщанинъ тому съ пять лѣтъ; попа и причетниковъ и колоколовъ нѣтъ, а служба въ

той церкви бываетъ въ годъ, только въ праздникъ святыхъ Страстотерпцевъ, изъ Межигорскаго монастыря. Около того Вышгорода лѣса и поля, а жители Вышгородскіе живутъ нынѣ у Межигорскаго монастыря дворами 9 человѣкъ; а отъ Вышгорода полями и лѣсами до Межигорскаго монастыря двѣ версты съ полуверстой. Межигорскій монастырь на берегу рѣки Днѣпра, межъ горъ, въ лѣсахъ; а въ монастырѣ четыре церкви, въ томъ числѣ: соборная Спаса-Преображенія церковь, Благовѣщенія Пресвятыя Богородицы Церковь, Николая Чудотворца церковь, святыхъ верховныхъ Апостолъ Петра и Павла. Подлѣ монастыря на протокѣ двѣ мельницы, — а тотъ протокъ идетъ изъ бояраковъ и изъ лѣсовъ, которые бояраки и лѣса выше монастыря, и впалъ въ Днѣпръ подъ монастыремъ. Близъ монастыря живутъ дворами, и всякую на монастырь работу работаютъ жители 19 человѣкъ. Отъ Межигорскаго монастыря до села Новыхъ Петровичъ лѣсами и полями полъ трети версты. Село Петровичи поселено на горѣ и подъ горою, на берегу Днѣпровскаго залива, который заливъ отдѣлился отъ Днѣпра выше села Петровичъ; межъ заливомъ и Днѣпромъ луга, прозваніемъ тѣ луга Зазычевье, а по смѣтѣ на тѣхъ лугахъ сѣна будетъ съ двѣ тысячи копенъ, да на тѣхъ же лугахъ три озера прозванныя: Глушецъ, Сѣверки, и Овье. А въ томъ селѣ Петровичахъ жителей 45 человѣкъ; живутъ пришлые люди Волошеня, куренями, съ женами, съ дѣтьми 18 человѣкъ. Отъ села Новыхъ Петровичъ до Стараго селища Петровичъ лѣсами и полями полъ трети версты; Старое селища Петровичи впустѣ: жителей никого нѣтъ; а отъ того Стараго селища, переѣхавъ рѣку Лютежь, вверхъ рѣчкою Гускою и Днѣпромъ, до устья рѣки Ирпеня, лугами и дубровами въ длину восемь верстъ, а поперекъ отъ рѣчки Днѣпра до черныхъ раменныхъ лѣсовъ по пяти по шести верстъ; а на тѣхъ лугахъ сѣнныхъ покосовъ многое число; да промежъ Новыхъ и Старыхъ Петровичъ на лугахъ два озера прозваніемъ: Свинковъ, Ситное, а владѣютъ тѣми озерками Межигорскаго монастыря игуменъ съ братіею. Отъ села Петровичъ въ двухъ верстахъ на рѣчкѣ Лютежѣ построена мельница, а построили ту мельницу Петровскіе жители вновь; а рѣчка Лютежъ впала въ Днѣпръ, ниже Старыхъ Петровичъ. Всего

отъ Кіева до устья рѣчки Ирпеня, гдѣ Ирпень впалъ въ Днѣпръ, 28 верстъ съ полуверстой, и отъ Днѣпра и отъ устья Ирпеня рѣки, вверхъ рѣкою Ирпенемъ до мельницъ, которыя построены на рѣкѣ Ирпени села Козаровичъ и деревни Борковъ жителями, луговъ и дубровъ и раменныхъ лѣсовъ въ Кіевскую сторону на пять верстъ. А на плотинѣ четыре амбара въ Кіевскую сторону: въ первомъ амбарѣ двое жерновы, да ступы, да терка, что сукна труть,—въ другомъ амбарѣ двое жерновы, въ третьемъ амбарѣ три ступы да терка суконная, въ четвертомъ амбарѣ двое жерновы; а тотъ четвертый амбаръ стоитъ на стрежнѣ рѣки Ирпени съ кіевской стороны; и помолъ съ тѣхъ мельницъ сбираютъ десятую долю, а исъ той десятой доли двѣ части на шляхту, а третью мельникомъ. А село Козаричи по ту сторону рѣки Ирпеня отъ мельницъ съ версту на польской сторонѣ, и на тѣхъ мельницахъ мельникъ Якушка живетъ за Ирпенемъ на Польской же сторонѣ; а другой мельникъ живетъ съ Кіевской стороны подлѣ рѣки Ирпени, да у него-жъ во дворѣ живетъ работникъ съ женою и съ дѣтьми; да на тѣхъ же мельницахъ ѣздятъ чрезъ плотину всякихъ чиновъ проѣзжіе люди и съ проѣзжающихъ людей сбирали мостовщину на шляхту. А отъ мельницъ вверхъ рѣкою Ирпенемъ и рѣчкою Боркомъ до деревни Борковъ съ Кіевской стороны, лѣсами и болотами верста; а рѣка Борка вышла сверху изъ рѣки Ирпеня и впала в Ирпень; и деревня Борки на Кіевской сторонѣ рѣки Ирпеня, на берегу рѣчки Борокъ, а въ той деревнѣ жителей 9 человѣкъ. Отъ деревни Борокъ до села Холмовъ боромъ и болотами полъ трети версты. А село Холмы на берегу рѣки Ирпеня съ Кіевской стороны; а въ селѣ была церковъ во имя Архистратига Михаила и та церковъ сгорѣла и нынѣ въ томъ селѣ часовня; а жителей въ томъ селѣ.... человѣкъ. Отъ села Холмовъ до села Демидова боромъ и болотами полъ трети версты; а село Демидово на острову съ Кіевской стороны того острова; болото вышло изъ рѣки Ирпеня и отъ польской стороны тогожъ острова рѣка Ирпень. Въ селѣ Демидовѣ церковъ деревянная во имя Рождества Пресвятыя Богородицы, а той церкви попъ Алексѣй Ивановъ, да дьяконъ; въ селѣ Демидовѣ дворъ Польскаго полковника Стани-

слава Лозинскаго, а на томъ дворѣ строенія: свѣтлицы съ двумя комнатами; въ свѣтлицѣ пекарня съ комнатами; на дворѣ амбаръ большой да погребъ съ выходомъ; за дворомъ баня съ прибанникомъ, конюшня, въ забору винокурня, а въ той винокурнѣ солодовня и овинъ со всякимъ заводомъ, а дворъ огороженъ заборомъ, а на томъ дворѣ живетъ староста. Да подъ тѣмъ же селомъ Демидовымъ черезъ рѣку Ирпень и черезъ болото перевозъ сбирали на полковника Лозинскаго. Въ томъ же селѣ жителей 19 человѣкъ. А того села Демидова всякій хлѣбъ сѣянъ на поляхъ за рѣкою Ирпенемъ на польской сторонѣ, а съ Кіевской стороны полей у нихъ нѣтъ для того, что на Кіевской сторонѣ противъ села Демидова лѣса и болота, а въ селахъ съ Кіевской стороны рѣки Ирпеня межъ деревни Борокъ и селъ Холмовъ и Демидова многія бортныя угодья со пчелами того села Демидова жителей. Отъ села Демидова до рѣчки Мостена и мѣстечка Мостища, вверхъ рѣкою Ирпенемъ и лѣсомъ 15 верстъ. А отъ Кіева разстояніе до Мостища 15 верстъ; а мѣстечко Мостище нынѣ впустѣ, жителей никого нѣтъ, а владѣютъ имъ Печерскаго монастыря Архимандритъ съ братіею. Подъ тѣмъ мѣстечкомъ черезъ рѣку Ирпень мостъ сбираютъ мостовое на Кіевъ, казацкаго сотника Саву Туптала. Отъ Мостища вверхъ же рѣкою Ирпенемъ лѣсами и полями до городища Бѣлогородки 8 верстъ; городокъ Бѣлогородка надъ рѣкою Ирпенемъ, на горѣ на Кіевской сторонѣ, впустѣ, жителей никого нѣтъ; въ Бѣлгородкѣ было три города, по земляному валу острогъ, и тотъ острогъ сгорѣлъ и валъ во многихъ мѣстахъ развалился; по валу городовыхъ и иныхъ крѣпостей и строенія въ городѣ нѣтъ. Подъ Бѣлгородкою черезъ рѣку Ирпень мельничная плотина, а на плотинѣ амбаровъ и мельницъ нѣтъ; подъ Бѣлгородкою жъ, съ Кіевской стороны рѣчка Бочанка: вышла изъ бояраковъ, изъ лѣсовъ и впала въ Ирпень подъ Бѣлгородкою; а на рѣчкѣ Бочанкѣ мельничная плотина, отъ Бѣлгородки въ верстѣ, на плотинѣ мельницъ нѣтъ, а которая плотина подъ Бѣлгородкою на Ирпени, и на той плотинѣ нынѣ Кіевскаго полку козаки сбираютъ съ проѣзжихъ людей мостовщину на Кіевскаго козацкаго полковника Григорьева сына Коровченка Игната; около Бѣлгородки

поля и лѣсъ. Отъ Бѣлгородки вверхъ рѣкою Ирпенемъ лѣсами и боромъ до рѣчки Бобрика 5 верстъ; рѣчка Бобрикъ взялась отъ Кіевской стороны изъ бояраковъ и впала въ Ирпень; на той рѣчкѣ плотина, на плотинѣ Кіевскаго же полку козаки сбираютъ съ проѣзжихъ людей мостовщину на того жъ полковничья сына. Отъ рѣчки Бобрика вверхъ рѣчкою Ирпенемъ до городища Плесецкаго и до рѣчки Плиски лѣсами и боромъ десятъ верстъ. Городище Плесецкое, на вершинѣ рѣчки Плиски, впустѣ, жителей никого нѣтъ и строенія никакого нѣтъ, а рѣчка Плиска впала въ рѣчку Ирпень около того городища, валъ земляной, который учиненъ изстари отъ Днѣпра, ниже Триполья, и тотъ валъ пошелъ чрезъ рѣку Ирпень въ польскую сторону. Отъ Плесецкаго вверхъ рѣкою Ирпенемъ до рѣчки Уновы, которая рѣчка впала въ Ирпень рѣку, ниже Черногородки въ верстѣ, а до города Черногородки 5 верстъ лѣсами; а мѣстечко Черногородка надъ рѣкою Ирпенемъ на польской сторонѣ, отъ Кіева 35 верстъ. Отъ Черногородки и отъ рѣки Ирпеня, ѣдучи прямо къ селищу Снятинка и къ вершинѣ рѣки Стугны, лѣсами 10 верстъ; а селище Снятинка на вершинѣ рѣки Стугны, а рѣчка Стугна вышла черезъ болота подъ селищемъ Снятинкою. А отъ Кіева прямою дорогою ѣдучи на Васильковъ до того селища Снятина 36 верстъ; а внизъ рѣкою Стугною отъ селища Снятинки до мѣстечка Мотовиловки, на берегу рѣки Стугны 5 верстъ; Мотовиловка съ польской стороны, впустѣ, жителей никого нѣтъ, въ Мотовиловкѣ было 2 города, по земляному валу остроги и тѣ остроги выгорѣли, околоМотовиловки лѣса и поля; подъ Мотовиловкою, на рѣкѣ Стугнѣ мельничная плотина, а на той плотинѣ нынѣ мельницы нѣтъ; отъ Мотовиловки до мѣстечка Салтановки Большой лѣсами и лугами 5 верстъ. Мѣстечко Большая Салтановка на берегу рѣки Стугны съ польской же стороны, впустѣ, строенія, жителей никого нѣтъ; а отъ того селища до селища Малой Салтановки верста; а селище Малая Салтановка впустѣ-жъ, на берегу рѣки Стугны съ польской же стороны; противъ селища Малой Салтановки черезъ р. Стугну мельничная плотина, на той плотинѣ мельницъ нѣтъ; а отъ Малой Салтановки, внизъ рѣкою Стугною до мѣстечка Василькова, лѣсами, лугами и полями 5 верстъ. Мѣстечко Васильковъ

на берегу рѣки Стугны, на горѣ; подъ мѣстечкомъ Васильковомъ съ пріѣзду отъ Кіева рѣчка Васильковка, вышла изъ бояраковъ и впала въ Стугну подъ Васильковымъ. Васильковъ нынѣ пустъ, жителей никого нѣтъ, а прежъ сего было въ немъ 3 города, по земляному валу остроги, и тѣ остроги сгорѣли, а валъ во многихъ мѣстахъ развалился; а мѣстечко Васильковъ на Кіевской сторонѣ рѣки Стугны, подъ нимъ на Стугнѣ мельничная плотина; а на той плотинѣ мостъ, и на томъ мосту сбираютъ съ проѣзжихъ людей мостовщину Кіевскаго монастыря на подданнаго Максима Рандаря; онъ же Максимъ Рандарь заводитъ подъ Васильковымъ селитрянные майданы и работныхъ людей нынѣ на томъ майданѣ 40 человѣкъ; да на рѣчкѣ Васильковкѣ подъ городомъ же мельничная плотина, а на тѣхъ плотинахъ мельницъ нѣтъ, а съ Кіевской стороны подъ Васильковымъ, вверхъ и внизъ рѣки Стугны, на лугахъ сѣнные покосы и сѣна многія, а кошено то сѣно на Максима Рандаря. А Васильковъ отъ Кіева 25 верстъ; отъ Василькова внизъ рѣкою Стугною до городища Ханбѣкова лугами, лѣсами и полями 5 верстъ, а въ тѣхъ мѣстахъ на рѣкѣ Стугнѣ, межъ Васильковымъ и Ханбѣковымъ 2 плотины мельничныя, а на тѣхъ плотинахъ мельницъ нынѣ нѣтъ. Городище Ханбѣково на рѣкѣ Стугнѣ съ польской стороны, пусто, жителей никого нѣтъ; въ Ханбѣковѣ былъ валъ земляной, а по валу острогъ, и тотъ валъ обвалился, а острогъ сгорѣлъ; подъ Ханбѣковомъ на рѣкѣ Стугнѣ мельничныя плотины, мельницъ нѣтъ, около Ханбѣкова по обѣ стороны рѣки Стугны лѣса, поля и луга; отъ Ханбѣкова, внизъ рѣкою Стугною до селища Бѣркова полъ трети версты, а селище Бѣрково пусто; а отъ селища Бѣркова до Копачева полъ трети версты. Копачевъ на рѣкѣ Стугнѣ съ польской стороны; и въ немъ былъ земляннои валъ и весь развалился и жителей никого нѣтъ. Противъ Копачева на рѣкѣ Стугнѣ двѣ мельничныя плотины, на плотинахъ нынѣ мельницъ нѣтъ От Копачева до городища старыхъ Безрядичъ, лугами, лѣсами и боромъ, внизъ рѣкою Стугною, одинадцать верстъ Старые Безрядичи на рѣкѣ Стугнѣ, на устьѣ рѣчки Тиханой; а то старое городище пусто, жителей никого нѣтъ, а въ томъ городищѣ былъ земляной валъ и весь развалился, а подъ тѣмъ селищемъ на

устьѣ рѣчки Тиханой мельничная плотина, а мельницы на ней нѣтъ; а отъ городища Безрядичь вверхъ рѣкою Тиханою до села Большихъ и Малыхъ Дмитревичъ 5 верстъ; а село Митровичи, межъ горъ, въ лѣсахъ на рѣчкѣ Тиханой. Въ селѣ Дмитревичахъ церковь деревянная Іоанна Предтечи, а у той церкви попъ Григорій Гулевицкій, пономарь Карпъ Гавриловъ, жителей въ томъ селѣ 41 человѣкъ. Отъ села Большіе Дмитревичи лѣсами полъ версты, а деревня Малые Дмитровичи на вершинѣ рѣчки Тиханой, а рѣчка Тиханая вышла изъ бояраковъ и изъ лѣсовъ съ кіевской стороны и впала въ рѣку Стугну; а въ ней 11 человѣкъ; а село Дмитровичи Кіевскаго Фроловскаго Дѣвичья монастыря. Отъ Стараго же селища Безрядичъ до Новой деревни Безрядичъ полъ версты. А Новые Безрядичи на берегу рѣки Стугны съ Кіевской стороны, въ ней жителей 20 человѣкъ. А та деревня Безрядичи Кіевскаго монастиря. А отъ деревни Новые Безрядичи рѣкою Стугною до урочища горы Козарки боромъ и лугами 3 версты. Противъ урочища Козарки на рѣкѣ Стугнѣ мельница, въ ней одни жерновы да ступы, а жителей никого нѣтъ. А по сказкѣ козака, Трипольскаго жителя, Θедора [illegible]типа, тою де мельницею владѣетъ и помолъ сбираетъ Трипольскій житель Андрюшко Рядняной, а живетъ онъ, Андрюшко, на Переяславской сторонѣ, въ мѣстечкѣ Воронковѣ. Отъ той мельницы до Триполья, внизъ Стугноюжъ... версты. А подъ Треполыемъ съ польской стороны въ рѣку Стугну, въ устье, впала рѣчка Красная Стугна въ Днѣпръ подъ Треполыемъ же. А на рѣкѣ Красной подъ Треполыемъ мельница, а въ ней одни жерновы, да ступы, да терка, что сукна трутъ; а владѣетъ тою мельницею воронковскій сотникъ Иванъ Сулименко, а помолъ съ той мельницы на него мельникъ Гришко Черный, Трипольскій житель, сбираетъ. Городъ Триполье на горѣ надъ рѣкою Днѣпромъ, на устьяхъ рѣки Стугны и рѣчки Красной, съ правой стороны бояракъ большой; въ Трипольи два вала земляныхъ; по валу былъ острогъ и башни, и тотъ острогъ и башни пожжены и валъ во многихъ мѣстахъ развалился; городовыхъ крѣпостей и никакого строенія около города нѣтъ. Въ маломъ городкѣ церковь деревянная Преображенія Спасова, ветха и вся развалилась. Подъ

городомъ же Трепольемъ живутъ нынѣ въ трехъ майданахъ и селитру дѣлаютъ Кіевскаго Печерскаго монастыря поданнаго, Максима Алендаря, шафаръ Андрюшка Ивановъ, а съ нимъ работниковъ 50 человѣкъ наемныхъ людей. Съ Кіевской стороны рѣки Стугны, подъ Трепольемъ на лугахъ сѣна накошено и въ копнахъ, и въ скирдахъ, и въ стожкахъ поставлено, а косили жъ сѣно на Максима Рандаря. А отъ Треполья и отъ устья рѣки Стугны, вверхъ рѣки Днѣпра, лугами до Кіева 30 верстъ, и въ тѣхъ мѣстахъ многіе сѣнные покосы и озера. и владѣютъ тѣми сѣнными покосами и озерами Кіево-Печерскаго монастыря и иныхъ Кіевскихъ монастырей Архимандритъ и Игумены. Да отъ Треполья внизъ рѣки Днѣпра лугами и степью до Стаекъ 3 верстъ. А вверхъ отъ Треполья рѣка Бобрица вышла изъ степи съ польской стороны и впала въ Днѣпръ. Да межъ Трепольемъ и Стайки съ польской стороны два вала земляныхъ старинныхъ, а ведены тѣ валы отъ берегу Днѣпровскаго степью рѣки Стугны и въ томъ числѣ одинъ валъ черезъ Стугну выше Василькова и черезъ рѣку Ирпень въ польскую сторону, а другой валъ черезъ Стугну выше Большой Салтановки и за верховье рѣки Стугны въ польскую сторону. Да межъ Трипольемъ же и Стайками луга и озера многія и на лугахъ покошено сѣна въ копнахъ и въ стогахъ многое число, а прозваніе тѣмъ лугамъ и озерамъ инаково то сѣно кошено (кѣмъ?) про то невѣдомо, потому что въ тѣхъ мѣстахъ жителей никого нѣтъ, а городъ Стайки пустъ, на горѣ надъ рѣкою Днѣпромъ, на устьѣ рѣки Приставки. А рѣчка Приставка вышла изъ степи съ польской стороны, а въ Стайкахъ было два города, по земляному валу остроги и башни, а тотъ острогъ и башни пожжены и валъ во многихъ мѣстахъ развалился и нынѣ въ Стайкахъ строенія и никакихъ крѣпостей около города нѣтъ. Отъ Стаекъ внизъ рѣки Днѣпра степью до селища Гребенки 5 верстъ; а селище Гребенки въ полу горѣ, надъ рѣкою Днѣпромъ; подъ тѣмъ селищемъ рѣчка Ржавецъ вышелъ изъ степи, а по сказкѣ Трипольскихъ жителей: Мишка Гапоненка, Гришка Чернаго съ товарищи, которые то селище указали и Ржавецъ, тѣмъ де селищемъ владѣлъ шляхтичъ Вороничъ, а нынѣ въ томъ селищѣ Гребеняхъ

жителей никого нѣтъ. Отъ того селища Гребенки и отъ праваго берегу почавъ, ведучи степью, вверхъ Ржавцовъ, и отъ вершины того Ржавца вверхъ до селища Зикрачей: стоитъ въ степи, впустѣ, строенія никакого нѣтъ, а по сказкѣ тѣхъ Трипольскихъ жителей, то де селище Зикрачи бывало тогожъ шляхтича Воронича. Отъ селища Зикрачей, ведучи степью до мѣстечка Кагарлыка 3 мили. А мѣстечко Кагарлыкъ въ степи на рѣчкѣ Росовѣ впустѣ, строенія никакого и около него лѣсовъ нѣтъ, а было де то мѣстечко шляхтича Гурскаго, Отъ Кагарлыка, поворотя въ крутѣ на право, ведучи прямо степью къ рѣкѣ Стугнѣ до урочища Жидовскихъ Ставковъ 2 мили; а тѣ Жидовскіе Ставки въ степи на Ольшанскомъ Ржавцѣ. А отъ Ставковъ до урочища жъ Высокогорья, степью жъ миля. А на урочищѣ Высокогорьи въ степи горы на суходолѣ. А отъ Высокогорья до селища Деремязной степью жъ 2 мили. А селище Деремязное пусто, на степи у колодезковъ и у вершинъ рѣки Красной, которая рѣчка впала въ Стугну подъ Трипольемъ. А отъ того селища Деревязнаго, (sic) внизъ рѣчкою Красною до Днѣпра и до Триполья, ведучи степью 6 миль; а на той рѣчкѣ Красной, въ степи, ѣдучи отъ вершинъ, изъ Триполя, въ степи, пустыхъ мѣстъ: мѣстечко Гирмановка, а подъ тѣмъ мѣстечкомъ слободки: Усачевка, Григоровка, Козѣевка, Красная, Гирмановка; а тѣмъ мѣстечкомъ Гирмановкою владѣлъ шляхтичъ Березовскій. Да отъ вышеписаннаго жъ селища Деремязнаго и отъ вершины рѣчки Красной, ведучи къ Стугнѣ, прамо степью жь къ землянному валу и землянымъ валомъ и позадъ селища Барахтъ до урочища и до селища Кодачка 3 мили; а урочище Кодачокъ въ степи, въ бояракахъ, съ одной стороны лѣсъ, а съ другой стороны степь; а владѣлъ тѣмъ урочищемъ бывшей Кіевской стороны (митрополитъ) Петръ Могила. А отъ Василькова то урочище Кодачекъ въ полу-милѣ. Отъ Кодачка, ведучи черезъ большую дорогу, которою ѣздятъ изъ Кіева къ Бѣлой Церкви, до мѣстечка Салтановки миля. Которое мѣстечко Салтановка, на берегу рѣки Стугны съ польской стороны, отъ Василькова жъ въ милѣ. И писано то мѣстечко въ сихъ книгахъ выше сего, съ сими урочищами, которыя по рѣкѣ Стугнѣ. А отъ Триполья внизъ рѣки Днѣпра до Стаекъ и отъ Стаекъ до

селища Гребенекъ, и отъ Гребеней и отъ Днѣпровскаго берегу степью до Кагарлыка, по урочищамъ до мѣстечка Большой Солтановки и до рѣки Стугны вели, и урочища, и признаки указывали, и о верстахъ, сколько до котораго мѣста порознь? сказывали Трипольскіе жители старожилы: Мишка Гапоненко, Гришко Черный съ товарищи. А промѣжъ рѣкъ Стугны и Ирпеня рѣки, и мѣстечка, и села, и деревни: Отъ Кіева до вершины рѣчки Лыбеди 5 верстъ, а вышла та рѣчка изъ бояраковъ и изо Ржавца и впала въ Днѣпръ ниже Выдубецкаго монастыря. А на той рѣчкѣ Лыбеди 3 мельницы Софійскаго монастыря, 3 мельницы Печерскаго монастыря, мельница Михайловскаго монастыря: всего 7 мельницъ. А въ рѣчку Лыбедь впала рѣчка Совка; Софіевскаго монастыря 4 мельницы; отъ Кіева въ 5 верстахъ рѣчка Борщовка; въ вершинѣ той рѣчки селище Желяне Софіевскаго монастыря. Отъ Кіева 5 верстъ же на той же рѣчкѣ внизъ селище другое Жилянъ же. Черезъ ту рѣчку . . . плотинъ мельничныхъ, мельницъ на нихъ нѣтъ. А рѣчка Борщовка впала въ рѣку Ирпень. А отъ того же селища внизъ по той рѣчкѣ Борщовкѣ 3 селища—прозваніе имъ Борщовки. Подъ ними плотины мельничныя, мельницъ на нихъ нѣтъ. А до устья, гдѣ Борщовка впала въ Ирпень, отъ Кіева 15 верстъ. На вершинѣ рѣчки Веты въ лѣсу два селища: Боярки да Юровка, впустѣ, жителей никого нѣтъ. Отъ Кіева 18 верстъ внизъ рѣчкою Ветою до мельницы, которая построена на Ветѣ, отъ Юровки 5 верстъ, а та мельница Михайловскаго монастыря. Отъ Кіева 13 верстъ село Ходосовка. Отъ Кіева 15 верстъ, за рѣкою Ветою, въ лѣсахъ Михайловскаго монастыря старицъ село Рославичи, деревня Яновичи за Ветою жъ въ лѣсахъ, отъ Кіева 24 верстъ. А то село и деревня Софійскаго монастыря. Деревня Лѣсники по сю сторону рѣчки Веты, въ лѣсу, Печерскаго монастыря, отъ Выдубецкаго монастыря 8 верстъ; селеніе Мышаловка, хуторъ Голосѣевъ отъ Выдубецкаго Монастыря 5 верстъ, въ лѣсу; деревня Пирогово межъ горъ въ бояракахъ и межъ рѣчекъ Веты и Лыбеди, въ лѣсахъ, отъ Кіева 9 верстъ; Селище Крюковское да Гатное отъ Кіева 8 верстъ—Николаевскаго Пустыннаго монастыря. Рѣчка Сырецъ вышла изъ за Кириловскаго монастыря съ версту и впала въ Почай-

ну, а на той рѣчкѣ, въ вершинѣ, 4 мельницъ Кіевскихъ жителей, да на той же рѣчкѣ 4 жъ мельницъ козацкаго полковника. Рѣчка Котеръ отъ Кіева 3 верстъ, а отъ Межигорскаго монастыря 3 верстъ, впала въ Ирпень, и на той рѣчкѣ Котори мельницы Межигорскаго монастыря, мельница Печерскаго монастыря, пять мельницъ, владѣютъ ими Кіевскіе мѣщане. Рѣчка Горенка отъ Кіева 3 верстъ впала въ Ирпень, на той рѣчкѣ мельницы, владѣютъ Кіевскіе жъ жители. Рѣчка Бодаевка отъ Кіева 18 верстъ, на той рѣчкѣ селище Бодаевка, а та рѣчка Бодаевка, впала въ рѣчку Милютинку, а на рѣчкѣ Милютинкѣ селище Милютинка; подъ селищемъ плотина мельничная; а рѣчка Милютинка впала въ рѣчку Бобрикъ; на Бобрикѣ селище Кожеховка, а ниже Кожеховки, на той же рѣчкѣ, селище Даниловка; подъ Даниловкою мельничная плотина, и рѣчка Бобрикъ впала въ Ирпень отъ Кіева 18 верстъ. Выше Бѣлгородки въ 5 верстахъ рѣчка Глеваха, на той рѣчкѣ селище Глеваха пусто, Михайловскаго монастыря, отъ Кіева въ 20 верстахъ; подъ тѣмъ селищемъ на рѣчкѣ Глевахѣ мельничная плотина, а мельницъ нѣтъ. Да въ вышеписаной отпискѣ Кіевской написано, что по той отписной роспискѣ, въ томъ кіевскомъ ограниченіи многими мѣстечками, и селами, и деревнями, и мельницами, и сѣнными покосами, и всякими угодьями владѣютъ кіевскіе разные монастыри и кіевскіе жители: козаки и мѣщане; а на рѣкахъ перевозное и мостовщину собираютъ на кіевскаго полковничья сына, и на козацкаго сотника, и Печерскаго монастыря на подданнаго, на Максима Рендаря; а въ которыхъ мѣстахъ, и то чѣмъ порознь владѣютъ, и мостовщину и перевозне сбираютъ—и то писано въ описной росписи именно и впредь о владѣніи тѣхъ мѣстъ и о сборы мостовщины и перевознаго, которыми мѣсты нынѣ владѣютъ, и мостовщину и перевозное сбираютъ на кіевскаго полковничья сына, и на сотника, и на Максима Рандаря, они, великіе Государи что укажутъ. А которыя жилыя села и деревни, по той же описной росписи, на Кіевской сторонѣ рѣки Ирпеня, прежъ сего были за польскою шляхтою, а по договору вѣчнаго мира имѣютъ нынѣ быть въ сторонѣ Царскаго Величества: Петровцы, Демидово, Холмъ, деревня Борки—и въ тѣхъ селахъ и деревняхъ, до ихъ Великихъ Государей

указу, велели они, бояринъ и воеводы, вѣдать салдацкаго строю выборнаго полку поручику Трофиму Костомарову. Изъ вышеписанной выписки перечневой выписано изъ росписи на перечень одни урочища, тѣ, чрезъ которые по договорамъ ограниченіе. Отъ Кіева вверхъ рѣкою Днѣпромъ лугами до Вышгорода 14 верстъ; отъ Вышгорода полями и лѣсами до Межигорскаго монастыря полъ 3 версты; отъ Межигорскаго монастыря до села Новыхъ Петровичъ полъ 3 версты; отъ села Новыхъ Петровичъ до села Старыхъ Петровичъ, которое нынѣ пусто, лѣсами и полями полъ трети версты; отъ Старыхъ Петровичъ черезъ рѣчку Лютежъ, да Гуску до устья рѣки Ирпеня лугами и дубровами 8 верстъ, всего отъ Кіева 28 съ полуверстою; а отъ Днѣпра до устья рѣки Ирпеня, вверхъ рѣкою Ирпенемъ до мельницъ Козаровскихъ 5 верстъ. Отъ мельницъ вверхъ рѣчкою Ирпенемъ и рѣчкою Боркомъ до деревни Борковъ Кіевскою стороною верста. Отъ деревни Борковъ до села Холмовъ полъ 3 версты. Отъ села Холмовъ до села Демидова полъ трети версты; отъ села Демидова до рѣчки Мостена и до мѣстечка Мостища вверхъ рѣкою Ирпенемъ 15 верстъ. Отъ Мостища до городища Бѣлогородки 8 верстъ. Отъ Бѣлогородки до рѣчки Бобрика 5 верстъ. Отъ рѣчки Бобрика по договорамъ межа доведетца отъ валу и отъ Кодака, что выше Василькова, на полъ мили прямо черезъ Стугну рѣку и другой валъ, полями и лѣсами и берегами рѣки Ирпеня межъ рѣчки Бобрикомъ и Плесецкаго, а сколько по той межѣ отъ Кодака до Ирпеня будетъ верстъ, того невѣдомо; до городища Плесецкаго и до рѣчки Плиски 3 версты. А рѣчка Плиска впала въ Ирпень; подлѣ того городища валъ, что учиненъ изстари отъ Днѣпра ниже Триполья и помолъ чрезъ рѣку Ирпень въ польскую сторону. Отъ Плесецкаго городища вверхъ до рѣчки Уновы, что впала въ Ирпень подъ Черногородкою и до города Черногородки 5 верстъ; и отъ того жъ Плесецкаго прямо до Кіева сколько верстъ, того не вѣдомо. А Черногородка надъ рѣкою Ирпенемъ на польской сторонѣ, отъ Кіева 35 верстъ. Отъ Черногородки и отъ рѣки Ирпени, впрямъ ѣдучи къ селищу Снятинки и къ вершинѣ рѣчки Стугны, лѣсами 3 версты. А селище Снятинка отъ Кіева прямою дорогою 36 верстъ.

Отъ Кіева въ другую сторону, внизъ Днѣпромъ до Триполья 30 верстъ. Отъ Триполья до Стаекъ 3 версты; отъ Стаекъ до Гребенища и отъ Днѣпровскаго берегу, ведучи вверхъ Ржавцемъ до селища Зикрачей 3 версты; отъ Зикрачей до деревни Кагарлыка 15 верстъ, а отъ Днѣпра 25 верстъ, а отъ Кагарлыка, поворотя на право, ведучи прямо, степью къ рѣкѣ Стугнѣ, до урочища Жидовскихъ Ставковъ, до Высокогорья, до селища Деремязнаго степью жъ 10 верстъ. А внизъ рѣкою Красною до Днѣпра и до Триполья, степью отъ того Деремязнаго 25 верстъ; а отъ Деремязнаго степью жъ и валомъ до Кодачка 13 верстъ. А то мѣстечко Кодачекъ имѣется по договорамъ на рубежѣ, потому что отъ Василькова вверхъ, только въ полумилѣ; а въ договорахъ написано: около Кіева всѣ земли, которыя суть между рѣчками Ирпенемъ и Стугною, и тому мѣстечку Василькову, и отъ него вверхъ отъ берега рѣки Стугны, въ поле, какъ Васильковъ стоитъ, на полъ мили выше, и отгуду полемъ, прямо къ берегу рѣки Ирпени черта ведена быть имѣетъ. А въ томъ Кіевскомъ ограниченіи по описной росписи Вышгородъ, и Васильковъ, и иныхъ пустыхъ 12 городищъ, да селъ и деревень жилыхъ 12, а жителей въ нихъ съ Вышгородцами, 301 человѣкъ, да пустыхъ селъ же и деревень 30, мельницъ 19. А на переводахъ помѣта Думнаго Дьяка Емельяна Игнатьевича Украинцова. 195, Сентября во .... Великимъ Государемъ и Великой Государынѣ Благовѣрной Цесаревнѣ извѣстно, и боярамъ чтено, и Великіе Государи и Великая Государыня указали въ Кіевѣ к боярину и к воеводамъ за присылку описи Кіевскаго ограниченія и чертежа послать свою великихъ Государей грамоту съ милостивыми словами. А что по мирному договору въ томъ Кіевскомъ ограниченіи городовъ, и мѣстъ, и мѣстечекъ, и селъ, и деревень, и мельницъ, и сѣнныхъ покосовъ, и всякихъ угодій, и кто ими изстари владѣетъ при Польскихъ Королехъ и при державѣ отца ихъ Государскаго, блаженная памяти Великаго Государя, и тѣхъ чиновъ и людей кто взялъ въ Приказную избу на тѣ города, и мѣста, и мѣстечки, и на села, и на деревни, и на мельницы и на сѣнные покосы, и на всякія угодья жаловныя грамоты отца ихъ Государскаго блаженныя памяти Великаго Государя и под-

даннаго ихъ Государства, Войска Запорожскаго прежде бывшаго Гетмана Богдана Хмельницкаго, и польскихъ королей привилея, и досмотря тѣхъ подлинныхъ грамотъ жалованныхъ и универсаловъ и привилѣевъ, взять съ нихъ списки за руками, а подлинные отдать кому надлежитъ съ роспискою. Да о томъ указали великіе Государи къ себѣ Великимъ Государемъ писать, и списки съ крѣпостей за дьячьею приписью прислать къ Москвѣ. А буде на которыя мѣста ни у кого никакихъ крѣпостей не положатъ, и те описать особо; и къ гетману Ивану Самойловичу указали великіе Государи послати о томъ же свою Великихъ Госудкрей грамоту, что и они о томъ въ Кіевѣ къ митрополиту и всѣхъ монастырей ко властѣмъ, полковнику Кіевскому, и къ сотнику, и къ мѣщанамъ же Кіевскимъ писалъ, чтобы на тѣ мѣста, которыя въ Кіевскомъ ограниченіи обрѣтаются, будь вышеупомянутыя крѣпости на нихъ есть, боярину и воеводамъ объявляли, а Великіе Государи ихъ Царскаго Величества изволятъ о тѣхъ мѣстахъ, что кому изстари надлежитъ, свой Царскій Милостивый указъ учинить и отдать; а которыя села, и деревни, и мельницы, и всякія угодья по Ирпени рѣкѣ съ Кіевской стороны, которыя въ описныхъ книгахъ имянованы, и тѣми деревнями, и мельницами, и всякими угодьями велѣть по мирному договору владѣть к Кіеву, а шляхтѣ польской въѣзжать въ нихъ и владѣть ими не велѣть; а крестьянамъ и мельникамъ сказать, чтобъ они были во всемъ послушны къ Кіеву, а въ Польшу никому никакого послушанія не отдавали, лѣта 7194, Іюля въ 1 день. По указу Великихъ Государей, царей и Великихъ князей Іоанна Алексѣевича, Петра Алексѣевича всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи и по приказу боярина и воеводъ: князя Юрія Семеновича Урусова съ товарищи, и по наказу изъ Кіевскія Приказныя Избы, за приписью дьяка Никиты Полунина, Московскихъ выборныхъ полковъ генерала думнаго Агѣя Алексѣевича Шепелева полку стольника и полковника Алексѣя Гавриловича Битяговскаго,—капитанъ Ѳедоръ Васильевъ сынъ Соломѣинъ, да Кіевскія приказныя избы подъячій Федоръ Наковалникъ ѣздили изъ Кіева, вверхъ рѣки Днѣпра, по Кіевской сторонѣ до Вышгорода, и въ Вышгородъ, и до Межигорскаго монастыря, и въ Межигорскій мо-

настырь, и до села Петровицъ, и въ село Петровицы, и до устья рѣки Ирпеня, и вверхъ рѣкою Ирпенемъ въ разныя села и деревни. которыя между Ирпенемъ и Стугною рѣчками, и внизъ рѣкою Стугною до Василькова, и въ Васильковъ, и до Триполья, и до Стаекъ, и за Стайки, мимо до селища Гребеней, и отъ Гребеней и отъ Днѣпровскаго берегу, прямо ведучи въ Кіевъ, пять миль, до городища Кагарлыка и отъ Кагарлыка степью жь прямо, ведучи къ рѣкѣ Стугнѣ, и въ тѣхъ мѣстахъ городы, и мѣстечки, и села, и деревни, и рѣчки, и озера, и всякія угодья описали, и каковы тѣ мѣстечка, и города, и села, и деревни, и при какихъ мѣстахъ стоятъ, и какія межъ ними растоянія, и то писано въ сихъ книгахъ по статьямъ: именно: Отъ Кіева до Вышгорода вверхъ рѣкою Днѣпромъ лугами тринадцать верстъ, а то мѣсто, гдѣ былъ Вышгородъ, нынѣ пусто, жителей никого нѣтъ, и старый земляной валъ весь развалился, а построенъ былъ на горѣ надъ рѣкою Днѣпромъ. А въ Вышгородѣ на старомъ церковномъ мѣстѣ, гдѣ была каменная, построенна Святыхъ Страстотерпцевъ Бориса и Глѣба деревянная церковь; построилъ ту церковь Кіевскій мѣщанинъ Гордѣй Мищовъ тому лѣтъ съ пять, попа, и причетниковъ, и колоколовъ, и книгъ нѣтъ, и служба въ той церкви бываетъ въ году только на праздникъ святыхъ страстотерпцевъ Бориса и Глѣба изъ Межигорскаго монастыря. Около Вышгорода лѣса и поля, а Вышгородскіе жители живутъ нынѣ въ Межигорскомъ монастырѣ: Якушка Девченко, Оська Гайдученко, Савка Федьченко, Васька Голенко, Федька Голалченко, Якимъ Тузикъ, Стенька Дулка, Петрушка Шерстекъ, Самошка Пузынцевъ—и того 9 человѣкъ. А отъ Вышгорода полями и лѣсами до Межигорскаго монастыря двѣ версты съ полу верстою. Межигорскій монастырь на берегу рѣки Днѣпра, межъ горъ, въ лѣсахъ, а въ монастырѣ четыре церкви, въ томъ числѣ: Соборная Спаса Преображенія, церковь Благовѣщенія Пресвятыя Богородицы, Церковь Николая Чудотворца, Церковь святыхъ Верховныхъ Апостоловъ Петра и Павла. Подлѣ того монастыря, межъ горъ на протокѣ двѣ мельницы, а тотъ протокъ идетъ изъ бояраковъ и изъ лѣсовъ, которые бояраки и лѣса выше монастыря, и впалъ въ Днѣпръ подъ монастыремъ. И близъ

монастыря живутъ дворами и всякую работу на монастырь работаютъ жители: Петрушка Гончаръ, Якушка Бондаревъ зять, Мишка Михалевъ, Матюшка Сѣчкарь, Лучка Винниковъ, Васька Овчаръ, Тимошка Трофимовъ зять, Власко Швецъ, Несторка Вербиченко, Еремка Пильчекъ, Трошка Швецъ, Андрюшка Выскорка, Сачка Швецъ, Ѳедька Махновецъ, Бориска Смыкъ слѣпой, Ивашка Ширяй, Пронка Кудла, Карпыкъ Рахно, Якушка Кулиничъ — и того 19 человѣкъ. Отъ Межигорскаго монастыря до села Новыхъ Петровичъ лугами и лѣсами полъ трети версты. Село Петровичи поселено на горѣ и подъ горою на берегу Днѣпровскаго залива, который Петровскій заливъ отъ Днѣпра выше того села Петровичъ и впалъ въ Днѣпръ же. А за заливомъ противъ села Петровичъ, межъ заливу и Днѣпра, луга; прозваніе тѣмъ лугамъ Зазычаевъ. А по смѣтѣ на тѣхъ лугахъ сѣна будетъ съ двѣ тысячи копенъ. Да на тѣхъ лугахъ 3 озера: Глушецъ, Сѣверки и Овье. А въ томъ селѣ Петровичахъ жители въ дворехъ: войтъ Ивашка Лисовецъ, Лука Федоровъ, Ивашка Скляръ, Стенько Нарывало, Мишка Обаченко, Ивашка Чижевскій, Стенька Дѣй, Харлашка Деревянченко, Андрюшка Козка, Андрюшка Ананчихинъ зять, Корнюшка Семивоковъ, Ромашко Кондратенко, Еремка Шумейко, Ивашка Мягкій, Васько Манюковъ зять, Игнатко Рѣзниковъ, Наумко Ильенко, Федька Гайдукъ, Васька Мазченко, Харлашка Медовитый, Харлашка Филипонъ, Власко Скрыпко, Карпикъ Дорощенко, Андрючка Гришенко, Ромашко Капуста, Гаврило Хуторенко, Ѳедько Мельникъ, Ѳедосенко Птуха, Тришка Грибъ, Андрюшко Дядячка, Сенька Духота, Корнюшка Клебакушинъ сынъ, Ивашка Гладкой, Ивашка Жидокъ, Левко Микитенко, Пашка Кузьменко, Васька Полежай, Исачко Шуменко, Ѳедька Гриченко, Оська Оленичъ, Стенька Коваль, Якушка Кирпачъ, вдова Улька съ сыномъ Петрушкою—и того 45 человѣкъ и дворовъ. Въ томъ же селѣ Петровичахъ живутъ пришлые люди Волошеня куренями съ женами и дѣтьми: Ивашка Николаевъ, Костька Ивановъ, Савоська Звонецкій, Гришка Ивановъ, Ивашка Борчановскій, Кузьма Григорьевъ, Костька Ивановъ, Гришка Сторожевскій, Мартынко Сторожевскій, Ивашко Ганчевскій, Ивашко Семеновъ, Васька Тастаненко, Мацко Микитченко, Мак-

симъ Котрекозъ, Федька Копенко, Митька Старой, Петрушка Хромой—итого 18 человѣкъ. Отъ села Петровичъ Новыхъ до Старого селища Петровичъ же, лѣсами и полями полъ трети версты. Старое селище Петровичи впустѣ, жителей никого нѣтъ. А отъ того Старого селища, переѣхавъ рѣчку Лютежъ, вверхъ рѣчкою Гускою и Днѣпромъ до устья рѣки Ирпеня лугами и дубровами въ длину восемъ верстъ, а поперекъ отъ рѣки Днѣпра до Черпыхъ раменныхъ лѣсовъ по пяти и по шести верстъ. А на тѣхъ лугахъ сѣнныхъ покосовъ многое число; а промежъ Новыхъ и Старыхъ Петровичъ два озера на лугахъ и прозваніемъ Свинковъ и Ситное, а владѣютъ тѣми озерами Межигорскаго монастыря игуменъ съ братією. А отъ села Петровичъ въ двухъ верстахъ на рѣчкѣ Лютежѣ построена мельница, а построили ту мельницу вновь Петровскіе жители; а рѣчка Лютежъ впала въ Днѣпръ ниже старыхъ Петровичъ; всего отъ Кіева до устья рѣки Ирпеня, гдѣ Ирпень впалъ въ Днѣпръ 28 верстъ съ полуверстою. А отъ Днѣпра и отъ устья рѣки Ирпеня вверхъ рѣкою Ирпенемъ до мельницъ, которыя построены на рѣкѣ Ирпени села Козаровичъ и деревни Борковъ жителями, луговъ, и дубровъ, и раменныхъ лѣсовъ съ Кіевской стороны на пять верстъ; а на плотинѣ четыре анбара въ кіевскую сторону: въ первомъ амбарѣ двое жерновы, да ступа, да терка, что сукна трутъ; въ другомъ амбарѣ двое жерновы; въ третьемъ амбарѣ три ступы да терка суконная; въ четвертомъ амбарѣ двое жерновы; а тотъ четвертый амбаръ стоитъ на рѣкѣ Ирпени съ кіевской стороны. А помолъ съ тѣхъ мельницъ сбираютъ десятую долю, а изъ той десятой доли двѣ части на шляхту а третью мельникамъ. А село Козаричи по ту сторону рѣки Ирпеня, отъ мельницъ съ версту на польской сторонѣ, а на тѣхъ мельницахъ мельники: Якушка Лазенко, живетъ за Ирпенью, на польской же сторонѣ, а другой мельникъ живетъ на кіевской сторонѣ, подлѣ рѣчки Ирпеня, Осташко Сердюкъ; да у него жъ Осташки живетъ на дворѣ работникъ Ивашко Павленко съ женою и съ дѣтьми. Да на тѣхъ же мельницахъ ѣздятъ черезъ плотину всякихъ чиновъ проѣзжіе люди и съ проѣзжихъ сбираютъ мостовщину на шляхту. А отъ мельницъ вверхъ рѣкою Ирпенемъ и рѣчкою Боркомъ до деревни Борковъ съ кіевской

стороны, лѣсами и болотами верста. А рѣчка Борки вышла сверху изъ рѣки Ирпеня и впала въ Ирпень же. А деревня Борки на кіевской сторонѣ рѣки Ирпеня на берегу рѣчки Борокъ. А въ той деревнѣ жители: Мойсейка Ивановъ, Мартынко Салопенко, Сафонька Ивановъ, Гришка Левченко, Прошка Левченко, Федька Лазебный, Ромашка Винникъ, Якушка Звонкій, Афонька Дятевъ—итого 9 человѣкъ. Отъ деревни Борокъ до села Холмовъ боромъ и болотами полъ трети версты. А село Холмы на берегу рѣки Ирпеня съ кіевской стороны, а въ немъ была церковь, сгорѣла; а нынѣ въ томъ селѣ часовня, а жители въ томъ селѣ: шляхтичъ Красовскій да подданные его, Васько Дзюбенко, Радько Павленко, Сенька Николаевъ, Мишка Бартниковъ, Данилко Бабинецъ, Ивашко Золотарь—и того 7 человѣкъ. Отъ села Холмовъ до села Демидова боромъ и болотами полъ трети версты. А село Демидово на острову, съ кіевской стороны того острова; болото вышло изъ рѣки Ирпеня, а отъ польской стороны тогожъ острова рѣка Ирпень. Въ селѣ Демидовѣ церковь деревянная во имя Рождества Пресвятыя Богородицы; а у той церкви попъ Алексѣй Ивановъ, дьячекъ Якушка Романовъ. Въ селѣ жъ Демидовѣ польскаго полконика Лозинскаго дворъ, а на томъ дворѣ строенія: свѣтлица съ двумя комнатами; въ свѣтлицѣ печь обрасчатая бѣлая, да пекарня съ комнатою; промежъ свѣтлицы и пекарни сѣни; позади тѣхъ хоромъ поварня; на дворѣжъ анбаръ большой, да погребъ съ выходомъ; за дворомъ баня съ прибанникомъ; конюшня; въ заборѣ винокурня, а въ той винокурнѣ солодовня и овинъ со всякимъ заводомъ; а дворъ огороженъ заборомъ. А на томъ дворѣ живетъ староста Михайло Павловскій съ женою и съ дѣтьми, да подъ тѣмъ же селомъ Демидовомъ черезъ рѣку Ирпень и черезъ болото перевозъ; сбирали перевозное на полковника Лозинскаго. Въ томъ же селѣ жители: войтъ Иванъ Мельниченко, Ивашко Власовъ, Антошка Лукьяновъ, Ивашка Кириловъ, Мартынко Артемьевъ, Антошка Григорьевъ, Филька Павленко, Оська Гусаръ, Ѳилька Грекулъ, Трошка Грекулъ, Лука Павленко, Данилко Кузьменко, Федька Григорьевъ, Мишко Лукашенко, Стенька Махновецъ, Гаврилко Михайловъ, Ивашко Федоровъ, Юрко Ивановъ, Стенька Климовъ—и того 19 че-

ловѣкъ. А того села Демидова всякій хлѣбъ сѣяпъ на поляхъ за рѣкою Ирпенемъ на польской сторонѣ; а съ кіевской стороны полей у нихъ нѣтъ, для того, что на кіевской сторонѣ противъ села Демидова лѣса и болота. А въ лѣсахъ съ кіевской стороны рѣки Ирпеня межъ деревнями Борокъ и селъ Холмовъ и Демидова многія бортныя угодья со пчелами того села Демидова жителей. А отъ села Демидова до рѣчки Мостена и до мѣстечка Мостища, вверхъ рѣкою Ирпенемъ и лѣсомъ 15 верстъ, а отъ Кіева разстояніе до Мостища 15 верстъ же. А мѣстечко Мостище нынѣ впустѣ; жителей никого нѣтъ. А владѣетъ тѣмъ мѣстечкомъ Кіево-Печерскаго монастыря Архимандритъ съ братіею. Подъ тѣмъ мѣстечкомъ чрезъ рѣку Ирпень мостъ, сбираютъ мостовое на Кіевскаго козацкаго сотника Саву Тупталу. Отъ Мостища жъ вверхъ рѣкою Ирпенемъ лѣсами и полями до городища Бѣлгородки 8 верстъ. Городъ Бѣлогородка надъ рѣкою Ирпенемъ на горѣ на кіевской сторонѣ, впустѣ, жителей никого нѣтъ; было три города, по земляному валу острогъ и тотъ острогъ сгорѣлъ и во многихъ мѣстахъ развалился; по валу городовыхъ и иныхъ крѣпостей и строенія въ городѣ нѣтъ. Подъ Бѣлгородкою чрезъ рѣку Ирпень мельничная плотина и на плотинѣ анбаровъ и мельницъ нѣтъ. Подъ Бѣлгородкою жъ съ кіевской стороны рѣчка Бочанка, вышла изъ бояраковъ и изъ лѣсовъ и впала въ Ирпень. Подъ Бѣлгородкою и на рѣчкѣ Бочанкѣ мельничная плотина, отъ Бѣлогородки въ верстѣ; на плотинѣ мельницъ нѣтъ. А которая плотина подъ Бѣлгородкою на Ирпени и на той плотинѣ нынѣ Кіевскаго полку козаки сбираютъ съ проѣзжихъ людей мостовщину на Кіевскаго козацкаго полковника Григорьева сына Коровченка на Игната. Около Бѣлгородки поля и лѣса. Отъ Бѣлгородки вверхъ рѣкою Ирпенемъ лѣсами и борамъ до рѣчки Бобрика пять верстъ. Рѣчка Бобрикъ взялась отъ Кіевской стороны изъ бояраковъ и впала въ Ирпень. На той рѣкѣ плотина; на плотинѣ Кіевскаго жъ полку козаки сбираютъ съ проѣзжихъ людей мостовщину на того жъ полковничья сына на Игната Коровченка. Отъ рѣчки Бобрика вверхъ рѣкою Ирпенемъ до городища Плесецкаго и до рѣчки Плиски лѣсами и боромъ 10 верстъ. Городище Плесецкое на вершинѣ рѣчки

Плиски впустѣ, жителей никого нѣтъ. А рѣчка Плиска впала въ Ирпень. Подлѣ того городища валъ земляной, который учиненъ изстари отъ Днѣпра ниже Триполья—и тотъ валъ пошелъ чрезъ рѣку Ирпень въ польскую сторону. Отъ Плесецкаго верхъ рѣкою Ирпенемъ до рѣчки Унавы, которая рѣчка впала въ Ирпень рѣку ниже Черногородки въ верстѣ, а до города Черногородки 5 верстъ лѣсами. А мѣстечко Черногородка надъ рѣкою Ирпенемъ на польской сторонѣ, отъ Кіева 35 верстъ. Отъ Черногородки и отъ рѣчки Ирпеня, впрямъ ѣдучи къ селищу Снятинки и къ вершинѣ рѣки Стугны, лѣсами 10 верстъ. А селище Снятинка на вершинѣ рѣки Стугны. А рѣка Стугна вышла изъ болотъ подъ селищемъ Снятинкою. А отъ Кіева прямою дорогою ѣдучи на Васильковъ, до того селища Снятина тридцать шесть верстъ. А внизъ рѣкою Стугнѡю отъ селища Снятинки до мѣстечка Мотовиловки двѣ версты. Мѣстечко Мотовиловка на берегу рѣки Стугны съ польской стороны въ пустѣ; жителей никого нѣтъ. Въ Мотовиловкѣ было 2 города, по земляному валу остроги и тѣ остроги выгорѣли. Около Мотовиловки лѣса и поля. Подъ Мотовиловкою на рѣкѣ Стугнѣ мельничая плотина, а на той плотинѣ нынѣ мельницъ нѣтъ. Отъ Мотовиловки до мѣстечка Большой Солтановки лѣсами и полями пять верстъ. Мѣстечко Большая Солтановка на берегу рѣки Стугны съ польской же стороны, строенія и жителей никого нѣтъ. А отъ того селища до селища Малой Солтановки верста. А селище Малая Салтановка впустѣ, на берегу рѣки Стугны съ польской стороны. Противъ селища Малой Салтановки черезъ Стугну мельничная плотина, на той плотинѣ мельницъ нѣтъ. А отъ Малой Салтановки, внизъ рѣкою Стугною до мѣстечка Василькова лѣсами и лугами и полями пять верстъ. Мѣстечко Васильковъ на берегу Стугны на горѣ; подъ мѣстечкомъ Васильковомъ съ проѣзду отъ Кіева рѣчка Василевка, вышла изъ бояраковъ и впала въ Стугну подъ Васильковымъ. Васильковъ нынѣ пустъ, жителей никого нѣтъ; а прежъ сего были въ немъ три города, по земляному валу остроги, и тѣ остроги сгорѣли, и валъ во многихъ мѣстахъ развалился. А мѣстечко Васильковъ на Кіевской сторонѣ рѣки Стугны, подъ нимъ на Стугнѣ мельничная плотина, а на той плотинѣ мостъ, а на

томъ мосту сбираютъ съ проѣзжихъ людей мостовщину Кіевскаго монастыря на подданнаго, на Максима Рандаря. Онъ же Максимъ Рандарь заводитъ подъ Васильковомъ силитряные майданы и работныхъ людей нынѣ на томъ майданѣ сорокъ человѣкъ. Да на рѣчкѣ Василевкѣ, подъ городомъ-же мельничная плотина, а на тѣхъ плотинахъ нынѣ мельницъ нѣтъ. А съ кіевской стороны подъ Васильковомъ вверхъ и внизъ рѣки Стугны на лугахъ сѣнные покосы и сѣна многіе, и кошено то сѣно на Максима Рандаря. А Васильковъ отъ Кіева двадцать пять верстъ. Отъ Василькова внизъ рѣкою Стугною жъ до городища Ханбѣкова лугами и лѣсами и полями пять верстъ. А въ тѣхъ мѣстахъ на рѣкѣ Стугнѣ, межъ Василькова и Ханбѣкова, три плотины мельничныя; а на тѣхъ плотинахъ нынѣ мельницъ нѣтъ. Городище Ханбѣково на рѣкѣ Стугнѣ съ польской стороны, пусто, жителей никого нѣтъ... Въ Ханбѣковѣ былъ валъ земляной и по валу острогъ, и тотъ валъ обвалился, а острогъ сгорѣлъ. Подъ Ханбѣковомъ на рѣкѣ Стугнѣ 2 мельничныя плотины, мельницъ нѣтъ. Около Ханбѣкова по обѣ стороны рѣки Стугны поля, луга и лѣса. А отъ Ханбѣкова внизъ рѣкою Стугною жъ до селища Беркова полъ трети версты, а селище Берково пусто, жителей никого нѣтъ; и отъ селища Беркова до Копачева полъ трети версты. Копачевъ на рѣкѣ Стугнѣ съ польской стороны, и въ немъ былъ валъ земляной и весь развалился и жителей никого нѣтъ. Противъ Копачева на рѣкѣ Стугнѣ двѣ плотины мельничныя, на плотинахъ нынѣ мельницъ нѣтъ же. А отъ Копачева до городища Старыхъ Безрядичъ лугами и лѣсами и боромъ, внизъ рѣкою Стугною, одинадцать верстъ. Старые Безрядичи на рѣкѣ Стугнѣ, на устьѣ рѣчки Тиханой, а то старое городище пусто, жителей никого нѣтъ; а въ томъ городищѣ былъ земляной валъ и весь развалился. А подъ тѣмъ селищемъ на устьѣ рѣчки Тиханой мельничная плотина, а мельницъ нынѣ на ней нѣтъ. А отъ стараго городища Безрядичъ вверхъ рѣкою Тиханою до села Меньшихъ и Большихъ Дмитровичъ пять верстъ. А село Дмитровичи межъ горъ, въ лѣсахъ, на рѣчкѣ Тиханой. Въ селѣ Дмитровичи церковь деревянная Іоанна Предтечи; а у той церкви попъ Григорій Гулевицкій, пономарь Харько Гавриловъ. Того жъ села

жители: войтъ Гришко Гиренко, Алешка Алешенко, Васька Дудченко, Максимка Гуленко, Максимка Гавриленко, Ефимка Лазебный, Микитка Кравецъ, Мартынко Михаленко, Харько Панамарь, Кирюшка Невзглядъ, Кондрашка Шубенко, Левко Тулей, Ганко Шнуровскій, Лавринько Наденовщинъ, Мишка Чернобаевъ, Ѳедька Налуковшинъ, Ивашко Бондарь, Ивашко Старшенко, Данилка Морозенко, Якушка Снеченко, Сенька Розвалко, Якушка Ступокъ, Гришка Старшенко, Андрюшка Денега, Сенька Швець, Зиновенко на Сергѣевщинѣ, Гришка Чередникъ, Ивашка Елменко, Гришка Гусаръ, Ивашка Евсюкъ, Ивашка Шарленко, Ивашка Пашенко, Гришка Биловець, Еремка Началовщинъ, Гришка Бойко, Ванька Кравецъ, Назарко Хомиченко, Тимошка Григорьевъ, Якимко Турчиненко—и того 45 человѣкъ. Отъ села Большихъ Дмитровичъ вверхъ рѣкою жъ Тиханою до малой деревни Дмитровичъ лѣсами полъ версты. А деревня Малые Дмитровичи на вершинѣ рѣчки Тиханой; а рѣчка Тихана вышла изъ бояраковъ и изъ лѣсовъ съ кіевской стороны и впала въ рѣку Стугну. А въ деревнѣ Малыхъ Дмитровичахъ жители: войтъ, Трошка Черепаха, Юська Трощенко, Ивашка Сороченко, Андрюшка Сороченко, Силуянка Домарацки, Якушко Бокляренко, Ѳедька Скляренко, Ѳедька Скоринка, Климка Наборовщиковъ, Левка Надубовшинъ, Ивашка Закусилко,—и того 11 человѣкъ. А село Дмитровичи и деревна Малые Дмитровичи Кіевскаго Фроловскаго дѣвичья монастыря. Отъ Стараго жъ селища Безрядичъ до Новой деревни Безрядичъ же полъ версты. А новые Безрядичи на рѣкѣ Стугнѣ съ Кіевской стороны. Въ ней жители: войтъ Сидорка Шакуненко, Оська Богдановъ, Аниско Шуличенко, Свинаренко Васька, Сенька Сорока, Гришка Власенко, Лукашка Наддичей, Петрушка Черномазъ, Ивашка Бухай, Мосейка Вшинивецкій, Гордѣйко Михаленко, Сенька Курченко, Фомка Захожій, Якимка Пузенко, Панько Меньшой, Алешка Мукосѣенко, Мусейка Дудочка, Ваиса Шепеленко, Трошка Головачъ, Германка Матренинъ, Микитка Булименко, Родька Ребковъ, Костька Воронковскій—и того 27 человѣкъ. А та деревня Новые Безрядичи Печерскаго монастыря. А отъ деревни Новыхъ Безрядичъ рѣкою Стугною до урочища горы Козарки боромъ и лугами десять

верстъ. Противъ того урочища Козарки черезъ рѣку Стугну плотина и тамъ мельница: въ ней одни жерновы да ступа, а жителей никого нѣтъ. А по сказкѣ козака, Трепольскаго жителя, Федора Стиба, тою де мельницею владѣетъ и помолъ сбираетъ Трепольскій житель Андрюшка Рядняной, а живетъ онъ Андрюшка на переяславской сторонѣ въ мѣстечкѣ Воронковѣ. Отъ той мельницы до Триполья внизъ Стугною жъ двѣ версты. А подъ Трипольемъ съ польской сторонѣ въ рѣку Стугну, въ устье, впала рѣчка Красная, а Стугна впала въ Днѣпръ подъ Трипольемъ же. На рѣчкѣ Красной подъ Трипольемъ мельница, въ той мельницѣ одни жерновы, да ступы, да терка суконная, что трутъ сукны. А владѣетъ тою мельницею Воронковскій сотникъ Иванъ Сулименко. А помолъ съ той стороны мельницы на него сбираетъ мельникъ Гришка Черный, трипольскій житель. Городъ Триполье на горѣ надъ рѣкою Днѣпромъ, на устьяхъ рѣки Стугны и рѣчки Красной; въ правую сторону бояракъ большой. Въ Трипольѣ два вала земляныхъ, по валу были острогъ и башня, а тотъ острогъ и башни пожжены и валъ во многихъ мѣстахъ развалился; городскихъ крѣпостей и никакого строенія около города нѣтъ. Въ маломъ городкѣ церковь деревянная Преображенія Спасова, ветха и развалилась. Подъ городомъ же Трипольемъ живутъ нынѣ въ трехъ майданахъ, и селитру дѣлаютъ на Кіевскаго монастыря подданнаго на Максима Рандаря: шапаръ Андрюшко Ивановъ, а съ нимъ работниковъ пятьдесятъ человѣкъ наемныхъ людей. Съ кіевской стороны рѣки Стугны подъ Трипольемъ на лугахъ сѣна накошено, и въ копнахъ, и въ скирдахъ, и въ стожкахъ поставлено многое число, а косили то сѣно на Максима Рандаря. А отъ Триполья и отъ устья рѣки Стугны вверхъ рѣки Днѣпра лугами и лѣсами до Кіева 30 верстъ; а въ тѣхъ мѣстахъ многіе сѣнные покосы и озера, а владѣютъ тѣми сѣнными покосы и озеры Кіево-Печерскаго и иныхъ Кіевскихъ монастырей архимандритъ и игумены. Да отъ Триполья лугами и степью, внизъ рѣки Днѣпра, до Стаекъ десятъ верстъ. А вверхъ отъ Триполья рѣчка Бобрица, вышла изъ степи съ польской стороны и впала въ Днѣпръ. Да межъ Трипольемъ же и Стайки съ польской

стороны два вала земляныхъ, старинныхъ; и ведены тѣ валы отъ берегу Днѣпровскаго степью вверхъ рѣки Стугны, въ томъ числѣ одинъ валъ черезъ Стугну выше Василькова и черезъ Ирпень въ польскую сторону, а другой валъ черезъ Стугнужъ выше Большой Салтановки и за верховье рѣки Стугны въ польскуюжъ сторону. Да межъ Трипольемъ и Стайками же луга и озера многіе, и на лугахъ сѣна покошеннаго многое число въ копнахъ и стогахъ; а прозваніе тѣмъ лугамъ и на кого то сѣно кошено—про то невѣдомо, потому что въ тѣхъ мѣстахъ жителей никого нѣтъ. А городище Стайки пусто, на горѣ, надъ рѣкою Днѣпромъ на устьѣ рѣчки Приставки. А рѣчка Приставка вышла изъ степи съ польской стороны. Въ Стайкахъ были два города, по земляному валу острогъ и башни, и тотъ острогъ и башни пожжены, а валъ во многихъ мѣстахъ развалился, и нынѣ въ Стайкахъ строенія, а на нихъ крѣпостей около города нѣтъ. Отъ Стаекъ внизъ рѣки Днѣпра до селища Гребени пять верстъ. А селище Гребени въ полугорѣ надъ рѣкою Днѣпромъ; подъ тѣмъ селищемъ Ржавецъ рѣка, вышелъ изъ степи, и по сказкѣ Трипольскихъ жителей: Мишки Гапоненка, Гришка Чернаго, съ товарищи, которые то селище и рѣку Ржавецъ указали, тѣмъ де селищемъ владѣлъ шляхтичъ Вороничъ, а нынѣ въ томъ селищѣ Гребеняхъ жителей никого нѣтъ. Отъ того селища Гребеней и отъ Днѣпровскаго берегу почавъ, ведучи степью, вверхъ Ржавцемъ и отъ вершины того Ржавца до селища Зикрачей отъ Днѣпра двѣ мили. Селище Зикрачи стоитъ въ степи, впустѣ, строенія никакого нѣтъ, а по сказкѣ тѣхъ Трипольскихъ жителей, то де селище Зикрачи бывало того жъ шляхтича Воронича. Отъ селища Зикрачей, ведучи прямо степью до мѣстечка Кагарлыка три мили. А мѣстечко Кагарлыкъ въ степи на рѣкѣ Росавѣ, впустѣ, строенія никакого, жителей въ немъ и около него лѣсовъ—нѣтъ. А было де то мѣстечко шляхтича Гурскаго. Отъ Кагарлыка, поворотя круто на право, ведучи прямо степью къ рѣкѣ Стугнѣ, до урочища Жидовскихъ Ставковъ двѣ мили. А тѣ Жидовскіе Ставки въ степи на Ольшанскомъ Ржавцѣ. А отъ Ставковъ до урочища Высокогорья, степью жъ миля, а на урочищѣ Высокогорѣ горы на суходолѣ, въ степи. А отъ Высоко-

горія до селища Деремязной степью жъ двѣ мили; а селище Деремязно пусто, на степи, у колодезковъ изъ вершины рѣчки Красной, которая рѣчка впала въ Стугну подъ Трипольемъ. А отъ того селища Деремязнаго внизъ рѣчкою Красною до Днѣпра и до Триполья, ведучи степью пять миль. А на той рѣчкѣ Красной, ѣдучи въ степи отъ вершинъ къ Триполью, въ степи пустыхъ мѣстъ: мѣстечко Гирмановка, селище Матышевка, слободка Усачевка, Григоровка, Казѣевка, Красная, Гирмановка. А тѣмъ мѣстечкомъ Гирмановкою владѣлъ шляхтичъ Березовскій. Да отъ вышепомянутаго жъ селища Деремязной и отъ вершины рѣчки Красной, ведучи степью къ Стугнѣ, прямо къ земляному валу, и земляпымъ валомъ и позади селища Барахтъ до урочища и до селища Кодачки три мили. А урочище Кодачекъ въ степи, въ бояракахъ, въ одну сторону отъ него лѣсъ, а съ другой степь. А владѣлъ тѣмъ урочищемъ бывшій митрополитъ Кіевскій Петръ Могила. А отъ Василькова то урочище Кодачокъ въ полъ милѣ; а отъ Кодачка, ведучи чрезъ большую дорогу, которою ѣздятъ изъ Кіева къ Бѣлой Церкви, до мѣстечка Большой Салтановки миля; которое мѣстечко Солтановка на берегу рѣки Стугны съ польской стороны, отъ Василькова въ милѣ, и писано то мѣстечко въ сихъ книгахъ выше съ тѣми урочищами, которыя по рѣкѣ Стугнѣ. А отъ Триполья въ низъ рѣки Днѣпра до Стаекъ и отъ Стаекъ до селища Гребеней и отъ Гребеней и отъ Днѣпровскаго берегу степью до Кагорлыка и отъ Кагорлыка по урочищамъ до мѣстѣчка Большой Салтановки и до рѣчки Стугны—вели, и урочища и признаки указывали, и о верстахъ, сколько до котораго мѣста порознь? сказывали Трипольскіе жители старожилы: Мишка Гапаненко, Гришка Черный съ товарищи. А промежь рѣкою Стугною и Ирпенемъ рѣкою и мѣстечка, и села, и деревни. Отъ Кіева до вершины рѣчки Лыбеди пять верстъ. А вышла та рѣчка изъ бояраковъ и изо Ржавца, а впала въ Днѣпръ ниже Выдубецкаго монастыря, А на той рѣчкѣ Лыбеди три мельницы Софійскаго монастыря, три мельницы Печерскаго монастыря, мельница Михайловскаго монастыря; всего семь мельницъ. А въ рѣчку Лыбедь впала рѣчка Совка, а на той рѣчкѣ деревня Совка Софійскаго монастыря, да четыре мельницы.

От Кіева въ 5 верстахъ рѣчка Борщовка, а при вершинѣ рѣчки селище Жиляне; отъ Кіева 5 верстъ на той же рѣчкѣ селище другое Жиляне. Черезъ ту рѣчку двѣ плотины мельничныхъ, мельницъ на нихъ нѣтъ. А рѣчка Борщовка впала въ рѣчку Ирпень. А отъ селищъ внизъ по той же рѣчкѣ Борщовкѣ три селища прозваніе Борщовки; подъ ними плотины мельничныя; мельницъ на нихъ нѣтъ. А до устья, гдѣ впала рѣка Борщевка въ Ирпень, отъ Кіева 15 верстъ. На вершинѣ рѣчки Веты въ лѣсу два селища: Бояраки да Юровка, впустѣ, жителей никого нѣтъ. Отъ Кіева 18 верстъ. Внизъ рѣчкою Ветою до мельницы, которая построена, отъ Юровки 5 верстъ; а та мельница Михайловскаго монастыря. Отъ Кіева тринадцать верстъ село Ходосовка. Отъ Кіева пятнадцать верстъ за рѣкою Ветою въ лѣсахъ Михайловскаго монастыря старицъ—село Рославичи; деревня Янковичи за Ветою жъ въ лѣсахъ, отъ Кіева 23 версты. А то село и деревня Софійскаго монастыря. Деревня Лѣсники по ту сторону рѣки Веты, въ лѣсу, отъ Кіева 6 верстъ. Отъ Кіева десять верстъ въ лѣсу село Хотово, Печерскаго монастыря; отъ Выдубецкаго монастыря 8 верстъ селище Мышаловка; хуторъ Голосѣевъ въ лѣсу отъ Выдубецкаго монастыря 5 верстъ; деревня Пирогова, межъ горъ въ бояракахъ и межъ рѣчекъ Лыбеди и Веты, въ лѣсахъ, отъ Кіева 9 верстъ. Селища Крюковщина да Гатное отъ Кіева 8 верстъ, Николаевскаго монастыря. Рѣчка Сырецъ вышла изъ за Кириловскаго монастыря съ версту и впала въ Почайну. А на той рѣчкѣ въ вершинѣ четыре мельницы, Кіевскихъ жителей. Да на той же рѣчкѣ четыре мельницы Кіевскаго козацкаго полковника. Рѣчка Котеръ отъ Кіева 10 верстъ, а отъ Межигорскаго монастыря 10 верстъ же, впала въ рѣку Ирпень. И на той рѣчкѣ Котери двѣ мельницы Межигорскаго монастыря, мельница Печерскаго монастыря; 5 мельницами владѣютъ Кіевскіе мѣщане. Рѣчка Горенка отъ Кіева 10 верстъ, впала въ рѣку Ирпень; на той рѣчкѣ двѣ мельницы, владѣютъ Кіевскіе-жъ жители. Рѣчка Бодаевка отъ Кіева 18 верстъ; на той рѣчкѣ селище Бодаевка; а та рѣчка Бодаевка впала въ рѣчку Милютинку; а на рѣчкѣ Милютинкѣ селище Милютинка; подъ селищемъ плотина мельничная. А рѣчка Милю-

тинка впала въ рѣчку Бобрикъ; на рѣчкѣ Бобрикѣ селище Кожуховка; а ниже Кожуховки, на той же рѣчкѣ селище Даниловка; подъ Даниловкою мельничныя плотины. А рѣчка Бобрикъ впала въ Ирпень отъ Кіева 18 верстъ. Выше Бѣлгородки въ 5 верстахъ рѣчка Глеваха, на той рѣчкѣ селище Глеваха жъ пусто, Михайловскаго монастыря, отъ Кіева 12 верстъ, подъ тѣмъ селищемъ на рѣчкѣ Глевахѣ мельничная плотина, а мельницъ нѣтъ. Выписки, на которыя мѣста, по описной росписи и по чертежу Кіевскаго ограниченія, о мѣстечкахъ, и о селахъ, и о деревняхъ, и о всякихъ угодьяхъ никто никакихъ крѣпостей не положилъ: село Рославичи, деревня Яновичи, селища двѣ Борщовки, Жиляны съ землями и со всякими угодьи Кіевскаго Софійскаго монастыря, а крѣпостей на тѣ мѣста и на всякія угодья Кіевскій Митрополитъ не присылывалъ. На рѣчкахъ: на Сырцѣ, на Котери и на Горенкѣ мельницами владѣютъ Кіевскій козацкій полковникъ Григорій Коровченко, и козаки, и Кіевскій войтъ, и мѣщане; и крѣпостей на тѣ мельницы они не дали и крѣпостей у себя на тѣ мельницы не сказываютъ. Вверхъ Кіева, отъ берегу рѣки Днѣпра, почавъ отъ устья рѣки Ирпеня, противъ села Козаровичъ, на рѣчкѣ Ирпени мельничная плотина, на ней 4 анбара, а помолъ съ тѣхъ мельницъ сбираютъ десятую долю, а и съ той десятой доли, напередъ сего сбирали двѣ части ни шляхту, а третью мельникамъ, а нынѣ и съ той десятой доли часть въ казну Великихъ Государей, а другую на шляхту, третья мельникамъ, Да на той же плотинѣ съ проѣзжихъ людей мостовщину сбираютъ: половину въ казну Великихъ Госдарей, а другую на шляхту для того, что та плотина строилась села Козаровичъ и деревни Борокъ жителями; а село Козаровичи за рѣкою Ирпенемъ, въ сторонѣ Королевскаго Величества отъ мельницъ съ версту; а деревня Борки съ кіевской стороны рѣки Ирпеня. Отъ мельницъ съ версту жъ село Холмы, село Демидово: шляхецкихъ крѣпостей никто никакихъ не положилъ. На рѣкѣ Ирпени подъ селищемъ Мостищемъ, да подъ мѣстечкомъ Бѣлогородкою, черезъ рѣку Ирпень мельничныя плотины, на плотинахъ мосты; мостовое сбираютъ съ проѣзжихъ людей Кіевскаго козацкаго полковника Коровченка на сына его Игната, да сотника на Саву Туп-

тала,—а крѣпостей на ту мостовщину они не дали и у себя не сказывають. Мѣстечко Бѣлгородка надъ рѣкою Ирпенемъ, впустѣ, никто тѣмъ мѣстечкомъ не владѣетъ. Подъ мѣстечкомъ Васильковомъ Кіево-Печерскаго монастыря подданый Максимъ Васильковской завелъ снова селитренные варницы. Городъ Триполь впустѣ и къ тому жъ Триполью селища пустыя на рѣчкѣ Красной: Гирмановка, Казѣева, Красное, Григоровка, Усачевка, слободка Матышевка, Гирмановка. Подъ Трипольемъ на рѣчкѣ Красной мельница, да на рѣчкѣ Стугнѣ мельмельница жъ, владѣетъ Переяславскаго полку Воронковскій сотникъ, да въ Трипольѣ въ трехъ майданахъ дѣлаютъ селитру и сѣно косятъ работные наемные люди Кіево-Печерскаго подданнаго на Максима Васильковскаго. А на городъ Триполье и на вышеписанныя села и всякія угодья крѣпостей никто не положилъ, а по сказкѣ его, Максимовой, завелъ де онъ тотъ селитренный заводъ съ вѣдома войска Запорожскаго гетмана Ивана Самойловича, а отъ того селитреннаго дѣла никому онъ ничего не платитъ. И буде Великіе Государи укажутъ отъ того селитреннаго дѣла по чему платить, и онъ де Максимъ въ ихъ Великихъ Государей казну, по чему доведется на годъ, почнетъ платить. Мѣстечко Стайки впустѣ; за мѣстечкомъ Стайками, внизъ по Днѣпру миля, селище Гребени, селище Зикрачи на Ржавцѣ, впустѣ жъ. Никто тѣми мѣстами не владѣетъ и крѣпостей на тѣ мѣста не положилъ.—Отъ Великихъ Государей, Царей и Великихъ князей Іоанна Алоксѣевича, Петра Алексѣевича и Великія Государини Царевны и Великія княжны Софіи Алекѣевны всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцевъ въ нашу вотчину, въ Кіевъ, боярину нашему и воеводамъ: Князю Юрію Семеноничу Урусову съ товарищи. Въ прошломъ, 194 году, Августа 20 писали Вы къ намъ, Великимъ Государямъ, и намъ Великимъ Государямъ по отпискѣ вашей, и по описной росписи, и по чертежу о томъ извѣстно, и Мы Великіе Государи за ту Вашу присылку тебя боярина нашего и воеводъ: князя Юрія Семеновича съ товарищи, жалуемъ милостиво, похваляемъ, и какъ къ вамъ сія наша Великихъ Государей грамота придетъ, вы бъ о тѣхъ земляхъ, которыя обрѣтаются нынѣ по мирному договору въ нашей Царского Величества

сторонѣ, къ Кіеву, въ томъ ограниченіи и о мѣстечкахъ, и о селахъ, и о деревняхъ, и о мельницахъ, и сѣнныхъ покосахъ, и всякихъ угодій, и кто ими владѣлъ при польскихъ Короляхъ и при державѣ отца нашего Государева, блаженныя памяти Великаго Государя Царя и Великаго князя Алексѣя Михайловича всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержца, и кто нынѣ владѣетъ, а именно: у Печерскаго Архимандрита и иныхъ монастырей у архимандритовъ и игуменовъ, велели взять жалованныя грамоты отца Нашего Государева блаженныя памяти Великаго Государя и Польскихъ королей привелегіи и войска Запорожскаго гетманскіе универсалы и съ тѣхъ подлинныхъ жалованныхъ грамотъ и королевскихъ привелеевъ и гетманскихъ универсаловъ взяли списки за руками и подлинные отдали тѣмъ людемъ, у кого тѣ крѣпости взяты будутъ, съ роспискою, да о томъ и намъ, Великимъ Государемъ писали, и съ тѣхъ крѣпостей списки за дьячьею.... прислали къ Москвѣ въ нашъ Государственный посольскій приказъ, и буде на которыя мѣста никто никакихъ крѣпостей не положитъ и тѣ мѣста велѣть отписать особо, а которыя села, и деревни, и мельницы, и всякія угодья по Ирпени рѣкѣ съ кіевской стороны, которыя въ росписной описи имянованы, а владѣли на предъ сего польская шляхта и тѣми деревнями, и мельницами, и всякими угодьями по мирному договору—велели быть къ Кіеву; а крестьянамъ и мельникамъ велѣли нашъ Великихъ Государей указъ сказать, чтобъ они были во всемъ послушны къ Кіеву, а въ сторону польскую никому никакого послушанія не отдавали. Да что вы по сему нашему Великихъ Государей указу о томъ къ намъ писали, а отписку и вышепомянутые списки велели подать въ нашемъ государственномъ посольскомъ приказѣ, царственной нашей большой печати оберегателю, ближнему боярину и намѣстнику Новгородскому, князю Василію Васильеву Голицыну съ товарищи. Писанъ на Москвѣ лѣта 7195 Сентября 17 дня. Такова Великихъ Государей грамота, за приписью дьяка Прокофія Возницына.

Великимъ Государемъ, Царемъ и Великимъ Княземъ: Іоанну Алексѣевичу, Петру Алексѣевичу и Великой Государинѣ Цесаревнѣ и великой княжнѣ Софіи Алексѣевнѣ всея Великія и Малыя и Бѣлыя

Россіи Самодержцемъ, холопи Ваши: Ивашко Бутурлинъ съ товарищи челомъ бьютъ въ нынѣшнемъ, въ 195 году, Ноября въ 11 день. Вашей Великихъ Государей и Великихъ князей: Іоанна Аексѣевича, Петра Алексѣевича и Великой Государыни Благовѣрной Царевны и Великія Княжны Софіи Алексѣевны всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцевъ грамотѣ, изъ посольскаго приказу за приписью дьяка Прокофія Возницына, въ Кіевъ писаной по учиненному съ королевскимъ Величествомъ польскимъ вѣчному миру,—обрѣтается къ Кіеву належащихъ земель и всякихъ угодій, по описной росписи и по чертежу, какову роспись къ Вамъ, великимъ Государямъ, прислали изъ Кіева бояринъ и воевода, Князь Юрій Семеновичъ Урусовъ съ товарищи, съ капитаномъ съ Федоромъ Соломеннымъ, Августа въ 20 число прошлаго 194 года. И о тѣхъ земляхъ, которыя обрѣтаются нынѣ по мирному договору въ Вашей Царскаго Величества сторонѣ, къ Кіеву; въ томъ ограниченіи и о мѣстечкахъ, и о селахъ, и деревняхъ, и о мельницахъ, и о сѣнныхъ покосахъ, и всякихъ угодьяхъ, кто ими изстари владѣлъ при державѣ отца вашего Государева, блаженной памяти Великаго Государя, Царя и Великаго Князя Алексѣя Михайловича всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержца, и при Польскихъ короляхъ, и кто нынѣ владѣетъ, а именно у Печерскаго архимандрита и иныхъ монастырей у архимандритовъ и игуменовъ велѣно жалованныя грамоты отца Вашего Государева блаженныя памяти Великаго Государя, и польскихъ королей привилія и войска Запорожскаго гетманскіе универсалы, и съ тѣхъ подлинныхъ жалованныхъ грамотъ и королевскихъ привилей и гетманскихъ универсаловъ взять списки за руками, а подлинные отдать тѣмъ людямъ, у кого тѣ крѣпости взяты будутъ; и буде на которыя мѣста никто никакихъ крѣпостей не положитъ, и тѣ мѣста описать особо; а которыя села, и деревни, и мельницы, и всякія угодья по Ирпени рѣкѣ съ Кіевской стороны, которыя въ описной росписи имянованы, а владѣла напредъ сего польская шляхта, и тѣмъ деревнямъ и мельницамъ, и всякимъ угодьямъ по мирному договору быть къ Кіеву, а крестьянамъ и мельникамъ велѣно вашъ, Великихъ Государей указъ оказать, чтоб они во всемъ

были послушны Кіеву а въ сторону никому никакаго послушанія не отдавали. Да о томъ и Вамъ, Великимъ Государямъ велѣно изъ Кіева писать и крѣпостей за дьячьею приписью прислать къ Москвѣ въ Вашъ Государственный Посольскій Приказъ. И по тому Вашему Великихъ Государей Царей и Великихъ князей, Іо нна Алексѣевича, Петра Алексѣевича и Великія Государыни Благовѣрной Царевны и Великія Княжны Софіи Алексѣевны всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцевъ указу, Кіево-печерскаго монастыря у архимандрита и иныхъ Кіевскихъ монастырей у игуменовъ о земляхъ, которыя нынѣ обрѣтаются по мирному договору въ Вашей Царскаго Величества сторонѣ кіевскому ограниченію и о мѣстечкахъ, и о селахъ, и деревняхъ, и о мельницахъ, и о всякихъ угодьяхъ, и о сѣнныхъ покосахъ, кто ими изстари владѣлъ, съ жалованныхъ грамотъ отца Вашего Государева блаженныя памяти Великаго Государя Царя и Великаго Князя Алексѣя Михайловича всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержца и польскихъ королей съ привилеевъ и съ гетманскихъ универсаловъ взяты списки и тѣ списки съ подлинными Великихъ Государей грамотами и Королевскими привиллиями и съ гетманскими универсалами справлены, и подлинныя крѣпости отданы въ тѣжъ монастыри по прежнему; а на которые мѣста никто никакихъ крѣпостей не положитъ, велели мы, холопи Ваши, учинитъ выписку и съ крѣпостей списки въ тетрадяхъ за руками Кіево-Печерскаго монастыря архимандрита и инныхъ монастырей игуменовъ.

Изъ собранія документовъ, хранящихся въ Кіевской Археографической Коммиссіи Дополнительная опись № 5.

LXXIX.

Вѣдомость о лицахъ, показавшихъ подъ присягою объ убыли народонаселенія въ различныхъ мѣстностяхъ Кіевскаго воеводства. 1686. Августа 16—Октября 30.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Janem Jakubowskim, namiesnikiem grodzkim podsta-

rostwa Owruckiego, y xięgami nienieyszymi, grodzkimi, Owruckiemi, dnia szesnastego miesiąca Augusta Paweł Nakrywało, wuyt z Wielkiey Hłumczy, y Jarosz Żyłka z Małey Hłumcze, odprzysięgli dywów ośm. Dnia dwudziestego trzeciego Augusta roboczy Wasil Charchon, wuyt mieyski z włości Baranowskiey, dóbr iaśnie wielmożney iey mości paniey Lipskiey, starościney, za odeszłych dymów ośmnaście, przez ordę zabranych ludzi, iurament wykonał. Tegoż dnia roboczy Radko Kalisz, poddany ze wsi Kuleszów, maiętności urodzonego iego mości pana Mikołaia Małyńskiego (na odeyście poddanych dwoch, przez ordę zabranych w roku przeszłym, tysiąc sześćset osimdziesiąt piątym w iesieni), iurament wykonał. Dnia dwudziestego szóstego Augusta Paweł Walenczenko ze wsi Pokalewa dym ieden odprzysiągł, a s Krasney Włoki ieden dym, dzierżawy iego mości pana Zbykowskiego. Dnia dwudziestego siódmego Augusta Franciszek Kamieński, osadczy z Żadkowki, dymów dwa odprzysiągł. Dnia siódmego Semptembris Ihnat Moroz z miasteczka Iskorości dymów dwa odeszłych odprzysiągł. Tegoż dnia Misko Kokosa ze wsi Chołośnego, poddany iego mości pana Horaina, dwa dymy odeszłe odprzysiągł. Dnia dwunastego Septembris wóyt Narodycki, z części wielmożnego iego mości pana Potockiego z miasta Narodycz dymów pustych pięć, ze wsi Sarney dym ieden, ze wsi Iażberina dymów dwa, ze wsi Nozdrycza dymów ieden odprzysiągł. Dnia trzynastego Septembris roboczy Iowtuch Miakesenko, woyt Martynowski z maiętności iego mości pana Konstantego Szumlańskiego na dymy odeszłe: ze wsi Martynowicz dymów ośm, ze wsi Kabanów dymów dwa, we wsi Olszaney tylko dym ieden został się, a wszystkie odeszłe dla uciemiężenia kozackiego, odprzysiągł. Dnia cztyrnastego Septembris sławetny Iwan Hryhorowicz, woyt Narodicki z części iego mości pana Łaska, stolnika Kiiowskiego, odeszłych dymów z miasta iedenaście, a roboczy Paweł Sawczenko ze wsi Selca dymów trzy, z Doroginia dym ieden, przez uciśnienie kozackie odprzysiągł. Tegoż dnia roboczy Roman Tyszewicz, poddany iego mości pana Korytka, ze wsi Kopciowicz odeszłych dymów trzy przez kozaków uciemiężenie, odprzysiągł. Tegoż dnia Ierzy Andriewicz,

mieszczanin Brahiński, z miasta Brahinia dymów odeszłych z żydami piętnaście, a leśniczy Ławryn ze wsi Rabczyna dymów odeszłych siedmnaście, ze wsi Rudaków dymów ośm, ze wsi Petryckiey Słobody dymów pięć, ze wsi Odalowki dymów cztyry, ze wsi Sperysza dymów sześć, ze wsi Hatki dymów ośm, ze wsi Żuwid dymów sześć, ze wsi Dobłynia dymów cztyry, tak przez kozaków iako y przez woyska wielkiego xięstwa Litewskiego odeszłych, odprzysiągł. Tegoż dnia Samuyło Andrzeiewski z maiętności iego mości pana Szuyskiego, chorążego Brzeskiego, z Makalewicz wsi, cztyry dymy odprzysiągł. Dnia dwudziestego Septembra woyt y osadczy z Rakowki, słobudki iego mości pana Tokarzewskiego, ieden dym odprzysiągł. Tegoż dnia Semen, woyt Ługowicki, z maiętności iego mości pana Proskury, podczaszego Kiiowskiego, odprzysiągł dym ieden. Tegoż dnia Meleszko, woyt Pirohowski, za Przyborsk odprzysiągł dymów iedenaście z dóbr ich mościów panów Niemiryczów, woiewodziców Kijowskich. Tegoż dnia Semen, woyt Iwankowski iego mości pana Koniecpolskiego, odprzysiągł dymów pięć. Dnia dwudziestego pierwszego Septembra Jan Chodiowski z maiętnosci iego mości pana Proskury, podczaszego Kiiowskiego, z Staniszówki odprzysiągł dymów trzy. Dnia dwudziestego trzeciego Septembra Fedor Serebrenko ze wsi Sidorowicz iey mości paniey Kniehininskiey odprzysiągł dymów trzy. Dnia dwudziestego piątego Septembra Hapon ze wsi Kuzmicz odprzysiągł dym ieden z Wystupowicz, odeszły poddany iego mości pana Trzeciaka. Dnia dwudziestego osmego miesiąca Septembra sławetny Stephan Onoszko, burmistrz miasta iego królewskiey mości Owrucza, odprzysiągł dymòw sześć z miasta Owrucza odeszłych. Tegoż dnia iego mość pan Konarski z części swych z Iezierszczyzny y Hołego sam odpszysiągł dymów pięć. Dnia trzydziestego Septembra Kaleniczenko y Matwey Sawenko z maiętności iego mości pana Ielca, chorążyca Kiiowskiego, różnych y za Serhiowkę odprzysięgli dymów piętnaście. Tegoż dnia trzydziestego miesiąca Septembra Lesko Waskowicz z miasteszka Worsowki, maiętności iego mości pana Iarmolińskiego, odprzysiągł dymów dziesięć. Tegoż dnia ze wsi Zalesia Iwan Karpowicz, poddany iey mości paniey Rączkowskiey,

odprzysiągł dymów dwa za Jabłonkę. Tegoż dnia iego mość pan Kotarski z maiętności swoiey odprzysięgł dymów pięć. Miesiąca Octobra pierwszego dnia Iwan Stukalenko, woyt z miasta Dymira, y Iwan Swiridenko ze wsi Kotiużynki, odprzysięgli—z Dymira dymów trzynaście, a z Kotiużynki dymów dwa, dla różnych incursyi y uciemiężenia odeszłych. Dnia wtorego miesiąca Octobra Iesiph Paszczenko ze wsi Starowicz, poddany iego mości pana podkomorzego Mozyrskiego, odprzysiągł dymów dwa. Dnia czwartego miesiąca Octobra Iwan Hermaczenko z Kozarowicz, z maiętności iego mości pana Drohoiewskiego, chorążego Lubelskiego, różne, to iest za włość: Borodziańską, odprzysiągł dymów pięćdziesiąt y pięć. Dnia dziewiątego miesiąca Octobra Iwan Hryszczenko ze wsi Zanków, maiętności iego mości pana Gabriela Tyszy odprzysiągł—z Krzywego dymów dwa, z Horbolowa dymów dziewięć, a z Żanków odprzysiągł dym ieden. Dnia dziesiątego miesiąca Octobra Fedor Bratko z miasteczka Czerniechowa, maiętności ich mościów panów Niemiryczów, woiewodziców Kiiowskich, z Czernichowa samego odprzysiągł dymów dziewięć, a z Toporzyszcz odprzysiągł dymów siedmnaście. Dnia dwunastego miesiąca Ocrobra Wasil Oleszczenia, poddany iego mości pana Trypolskiego, podstolego Kiiowskiego, ze wsi Skorodnego odprzysiągł dymów dwa. Dnia czternastego miesiąca Octobra Roman Tyszewicz ze wsi Kopciowszczyzny, poddany iego mości pana Korytka, odprzysiągł dymów trzy. Dnia dziewiętnastego Octobra Iacko Semenowicz za Paryszow y Lelow ich mościów oycòw Dominikanów Czarnobylskich, odprzysiągł dymów iedenaście. Dnia dwadziestego szóstego miesiąca Octobra z włości Czarnobylskiey iego mości pana Sapiehi, Jasko Kowczan, mieszczanin z Czarnobyla, z samego miasta odprzysiągł dymów siedmnaście, a ze wsi Korohodów woyt Stepan Tereszczenko odprzysiął dymòw dwadzieścia y ieden, z Roziezdży dymów siedm, z Żołnierzowki dym ieden, z Tołstego Lasu dymów cztyrnaście, z Kopaczów dymów dziewięć, z Krasnego dym ieden, z Maszowa dym ieden, z Ładyżycz dymów dziewięć, z Opaczyców dymów dwa, z Czerewaczów dymów sześć, z Zapola dymów trzy, z Sokołowicz dymów cztyrnaście, z Terechów dwa, z Karpiłówki dym ieden, z Reczycy dym ieden, z

Ruden dwoch dymów trzy. Dnia trzydziestego miesiąca Octobra Matwey Celain z Choynik iego mości pana chorążego Brzeskiego odprzysiągł dymów siedmdziesiąt y siedm.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная 1686—1687 года, № 3213, листъ 89 на оборотѣ.

LXXX.

Инвентарь имѣній дворянина Михаила-Феодора Ельца съ показаніемъ количества убыли ихъ народонаселенія съ 1648 года. 1691. Марта 20.

Року тысеча шестсотъ деветдесятъ первого, мѣсяца Марца двадцатого дня.

На уряде кгродскомъ, в месте его королевской милости Овручу, передо мною, Казимеромъ Поецкимъ, намесникомъ кгродскимъ енералу подвоеводства Киевского а книгами нинешними кгродскими Киевскими, personaliter stanowszy urodzony pan Kazimierz Grodzki, sługa y administrator dóbr urodzonego iego mości pana Michała-Theodora Jelca, chorążyca Kiiowskiego, niżey specifice exprimowanych, nomine tegoż pana swego, inhaerendo legi publicae, diplomati et laudo woiewodstwa Kiiowskiego ratione summ, od nayiaśnieyszych ich mościów carów Moskiewskich in portionem woiewódstwu Kiiowskiemu przysłanych, similiter panu protestantis, iuxta proportionem bonorum et quantitatem ich proventuum participować należących, solenniter świadczył y urzędowi ninieyszemu, do wiadomości donosił w ten sposob y o to: Jż lubo oycowska iego królewskiej mości pana naszego miłościwego protectio, cura et sollicitudo summ, od wyż namienionych nayiaśnieyszych carów ich mościów Moskiewskich in portionem woiewodstwu Kiiowskiemu przysłanych, miłościwie w dyspartyment pozwoliwszy, commissią na to w Warszawie, roku teraznieyszego, tysiąc sześćset dziewiędziesiąt pierw-

szego, die secunda Mai, per praenominatum dyploma, ex consensu omnium ordinum regni, designavit, iednakże pan protestantis post decessum świętey pamięci wielmożnego iego mości pana Remigiana Ielca, chorążego Kiiowskiego, rodzica swego, w leciech tylko siedmiu, a potym in laesivam itidem godney pamięci urodzonego niegdy iego mości pana Iana-Wacława Ielca, cześnika Kiiowskiego, starszego brata rodzonego swego, tutoriam zostawszy, nie tylko de dispositionibus domus sui Ielcovianae, scriptis cerografis, ale nawet quae et quanta w dobrach y włościach, po rodzicu pozostałych, inventariis tam subditorum antecedaneis była pensio, hucusque wiedzieć y informować się nie może, co latius protestatio, przez wyszmianowanego samego pana protestantis coram actis praesentibus facta, in se enarrat. Satisfaciendo tedy sancito generali, poddanych, po ruinie kozackiey y Moskiewskiey pozostałych, generaliter wszystkich, w miasteczkach y wsiach teraz znayduiących się, do gromady zebrawszy, bez żadnych violentii y przymuszenia, samych naystarożytnieyszych in senili aetate będących ludzi, iako tylko pamiętać mogli, wypytawszy y wyexaminowawszy, inwentarz samych tylko poddanych, wiele w których miasteczkach y wsiach przed woyną kozacką mieszczan y poddannych znaydowało, spisawszy, ad akta praesentia obtulit de tenore tali: Inwentarz poddannych w dobrach wyszmianowanego świętey pamięci wielmożnego iego mości pana chorążego Kiiowskiego ante hostilitatem, iako ciż poddani przyznaią, znayduiących się: naprzód w miasteczku Ielcowce znaydowało się mieszczan y poddanych pułtorasta; w miasteczku Horodyszczu dymów było sto ośmdziesiąt; w mieście Turbówce dymów sześćdziesiąt; w miasteczku Baranowce dymów cztyrdzieście; w miasteczku Kamionce dymów cztyrydzieści; we wsi Pienieziewiczach dymów dwadzieścia pięć; we wsi Skakunce dymów cztyry; we wsi Morsole dymów ośm; we wsi Łumli dymów szesnaście; we wsi Pirożkach dymów dwanaście; we wsi Hołowkach dymów cztyrnaście; we wsi Serhiówce dymów dwa; we wsi Romanczycach dymów sześć; we wsi Remianówce dymów cztyrydzieści; we wsi Malinie dymów cztyrydzieści; we wsi Sieliszczu dymów dwanaście; we wsi Hucie dymów dwanaście; we wsi Liplanach Starych dymów piętnaście; we wsi

Holakach dymów dziesięć; we wsi Holaczkach dymów dziesięć; we wsi Fedorowce dymów cztyrydzieści; we wsi Pawłowiczach dymów dwieście ośmdziesiąt dwa; we wsi Baranach dymów sześć; w miasteczku Niemirowie dymów trzydzieści; w miasteczku Chotynowce dymów trzydzieści; we wsi Nowakach dymów dziewiętnaście; we wsi Kormie dymów dwanaście. Computando wszystkie dymy krom żydowskich, zostawało ośmset dziewięćdziesiąt trzy. A teraz tylko post praenominatas hostilitates et rebeliones cosaticas we wszystkich wyszmianowannych maiętnościach nie znayduie się więcey, tylko starzynnych ludzi z nowo za possessiey pana protestantis osiadłemi poddanemi: w Lubowiczach dwanaście, w Pieniezewiczach dziesięć, w Malinie siedm, w Pirożkach ośm, w Hołowkach sześć, w Kamionce cztery, w Nowakach sześć, w Serhiówce ieden, w Pawłowiwiczach siedm; wynosi tedy numerus sześćdziesiąt ieden; z innych zaś miasteczek y maiętności za Dniepr pouchodzili, a maiętności, to iest miasteczka y insze wysznamienione wsi y wioski pustkami zostali y w pustynią się obrucili. In verificationem tedy praemissorum omnium idem comparens stawił roboczych: Hawryła Dubiczenka ze wsi Pirożek, Hryszka Dubiczenka ze wsi Pienieziewicz, Semena Kowhana ze wsi Malina, Pilipa Wasilenka ze wsi Lubowicz, —poddanych dziedzicznych, nad innych starością lat podeszłych, którzy, za wydaniem sobie przez woźnego generała woiewodstwa Kiiowskiego, szlachetnego Trochima Duchowskiego, rothy iuramentu, przysięgli w te słowa: my, Hawryło, Hryszko, Semen, Pilip—poddani dziedziczni wyszmianowanego iego mości pana chorążyca Kiiowskiego, pana naszego, przysięgamy Panu Bogu wszechmogącemu, w Tróycy świętey iedynemu, na tym, iż iako pamięć nasza znieść może, tak właśnie przed woyną kozacką y moskiewską znaydowało się ośmset dziewięćdziesiąt trzy poddanych dziedzicznych y więcey się może pokazać, gdy inwentarz z rąk opiekunów swoich odbierze, a teraz tylko sześćdziesiąt ieden człowieka y to z nowo w possesyey pana naszego osiadłemi ludźmi znayduie się; na czym iako sprawiedliwie przysięgamy, tak nam Panie Boże dopomoż y niewinna męka Chrystusa Pana. Pro maiori, ut supra, fidelitate, idem comparens, za wydaniem sobie rothy przez wysznamienionego

woźnego, in praesentia plurimi numeri genorosorum incolarum palatinatus Kiioviensis ad officium praesens congre(ga)torum, wykonałi iurament w te słowa: ia, Kazimierz, przysięgam Panu Bogu wszechmogącemu, w Tróycy świętey iedynemu, na tym, iż ten regestr przezemnie, bez żadnego przymusu poddanych pańskich, tylko w tym, iako ich sumienie świadczyło, prawdziwie iest spisany y sumnieniu onych obowiązany, na co y ia, iako administrator tychże dóbr, sprawiedliwie przysięgam; tak mi Panie Boże dopomoż y niewinna męka Chrystusa Pana. Po których wykonanych iuramentach idem praenominatus comparens prosił, aby to wszystko actis praesentibus connotatum było, co y otrzymał. Kazimierz Grodzki, sługa y administrator wysz wyrażonych pana mego dóbr.

Книга гродская, Кіевская, записовая, поточная и декретовая, годъ 1691—1695, № 5, листъ 123 на оборотѣ.

LXXXI.

Описаніе города Каменца, составленное коммиссіею, наряженною Каменецкимъ старостою. 1700. Сентября 15.

Actum Cameneci Podoliae, in praetorio civitatis ejusdem, sabbato post festum nativitatis beatissimae Virginis Mariae proximo, anno Domini millesimo septingentesimo.

Inchoatio revisionis totius Cameneci et fundorum desertorum, vigore commisionis, per illustrem magnificum generalem capitanealem Camenecensem institutae, in praesentia generosorum: Samsonis Bombek, secretarii artileriae regni ac aliorum, tum honoratorum: Adami Swiatowicz, advocati, tum Michaelis Wasilewski, scabini; Andreae Wilczek, itidem scabini; Bernardi Isaiewicz advocati nationis Armenicae; Stephani Dawidowski, Augustini Piersiadowicz, nationis Armeincae

scabinorum, atque ministerialis regni generalis Andreae Licesieczko, Stephani Ihnatowicz, nationis Graeco-Ruthenae, initae, atque ministerialis regni generalis, nobilis Alexandri Winnicki, judiciorum capitanealium apparitoris.

1. Naprzód ratusz w posród rynku polskiego murowany, do którego schody kamienne zrujnowane ex fundamentis, reparacji potrzebujące; w ratuszu samym izb pięć bez pieców i okien, jednak na dwóch oknach kraty żelazne, drzwi troje żelaznych, sklepienia w kilku miejscach granatami polskiemi poprzebijane z wielką ruiną, ściany porysowane znacznie, powały, krokwie i gąty vetustate opadające.

Item w tyle gmachy tejże kamienice: ku ulicy Domienikańskiej izb dwie, sklep spodni, przez imć pana poczmagistra zafundowane.

2. Kamienica, Bekieszowska nazwana w dispositiej P. pisarza nacji Ormiańskiej: na pierwszym piętrze izba bez okien i pieca, reparacji potrzebująca, do czego należą kramiki dla najęcia kupcom. Kamienica murowana. Pan Ian Zieliński kontraktem......tegoż......sza na tyle budynek dobrze .... Jan Rużycki, krawiec miejski; dalsze gmachy tylne zrujnowane, tyłem ku ratuszowi, ojców domienikanów.

3. Sklepy dwa Tobiasza Buszy, rajcy i sukiennika przedtem kamienieckiego, do ktoréj są successores syn i dwie corki w opiece Zborowicza, raicy Lwowskiego, in tutela murowane wierzchnie, piwnica jedna; ktore vigore initi contractus trzyma pan Ian Różycki. Tył spustoszony, dach nadwerężony.

4. Kamienica Papuszki rajcy kamienieckiego prymario, potem imć pana Karapińskiego do rąk accessita, potem imć panu Litickiemu in dispositionem dostała się, kamienica cale spustoszona. Sklepy dwa murowane, tył pusty.

5. Dom budowny sławetnego Iana Balcerowicza, mieszczanina niegdyś kamienieckiego, pozostała małżonka trzyma; oknami na rynek, ad praesens tego domu posessor sławetny Szymon Buszkiewicz, vigore sanguinis proximitatis, praevia consensu dziedziczki wyszmianowanej,

osiadł.—Na tyle zawalony, sklep zamurowany tam, że budyneczek już zepsowany.

6. Dom imć pana Adama Swiatowicza, wojta i rajcy kamienieckiego, dziedziczny, który w sobie ma sklep wierzchni i dolny murowane. Izdebka na tyle, gdzie sam imć pan wojt mieszka. Przed podsieniem kramiki dwa.

7. Kaminiczka tegoż imć pana wojta. Dwa sklepy murowane, oknem na rynek od ulicy do ojców Dominikanów. Od ulicy sklepów dolnych dwa i rozebrany mur, tył pusty.

8. Kamieniczka P. P. Societatis Iesu collegii Camenecensis przedtem, ad praesens pani Dawidowej Milkiewiczowej, roku terazniejszego kupiła, izba murowana nie sklepiona, alkierz z izby sklepiony, dwa sklepy dolne murowane, pusty sklep naprzedzie zamurowany, na tyle kilka lepianki puste przeciwko ojców Domienikanów.

9. Kamienica sławetnego Marcina Olbrychtowicza, rajcy niegdyś miasta Kamieńca, w niej sklep teraz murowany gurny, sklepik podle sklepu, na dole sklep dolny, alias piwnica, na gorze izba z alkierzem, tył pusty, in obligatione trzyma pan Bohdan Łukaszewicz od sukcessorów nieboszczyka pana Olbrychtowicza.

10. Kamienica panów Pilawskich Ormianów, w której kamienicy sklepòw trzy wierzchnich, na dole trzy, na drugim piętrze zmurowane izdebki, tył pusty.

11. Domowstwo xiędza Krzywieckiego, kanonika Kamienieckiego, plac prożny, tylko sklep dolny, do którego placu sukcesor slusarz odzywa się.

12. Cyrulika Caspera, mieszczanina kamienieckiego domowstwo, w którym na przedzie sklep wierzchni zamurowany, item sklep dolny, izba w środku, na tyle izdebka drewniana.

13. Na rogu kamienica Franciszka Pawlicza, mieszczanina kamienieckiego, do której sukcessorowie najdują się czterech, w którem mieszkaniu sklepów wierzchich dwa, dolnych dwa, izba z alkierzem w pośrodku, ex opposito na podsieniu izdebek dwie lepionych, na tyle jedna izdebka lepiona, stajenka i podworze.

14. Na tejże pierzei ku ojcom Franciszkanom na rogu dom pana Ludwika Kamienskiego, cyrulika, mieszczanina kamienieckiego, do którego sukcessorka żona jest, sklep dolny jeden, we środku izba z alkierzem, w tyle tegoż domu domowstwo pana Tomasza Wojewodki, wojta Kamienieckiego, w którym najduje się izdebka z komorą lepianą.

15. Kamienica pana Tomasza Wojewodki, natenczas wojta Kamienieckiego, pusta, w ktorej się znajduje dwa sklepiki na górze, na piętrze pierwszym sklepików trzy, izdebka ulepiona i tapczan. Na dole sklepów dwa i loch murowany poboczny, na tyle tejże kamienicy budynek pusty, z frustu pleciony, pod którym sklep zawalony. Wedle tej kamienicy budynek szczupły, w którym się znajdują izdebki dwie, komora, piwnica na dole nie murowana, na zatyłku ogródeczek na jarzynę; należy do tych dóbr successive syn rodzony pomienionego pana Wojewodki.

Druga Pierzeja od O. O. Franciszkanów ku Farze.

16. Na rogu dworek imć pana Stanisława Sabatyna: we środku izby dwie z alkierzami, pod któremi sklep jeden murowany. Na przedzie lepianki puste, o których disquisytia, czy do pomienionego imć pana Sabatyna, czy też do miasta należeć będzie?

17. Podle domowstwo sławetnego Mikołaja Bartoszewicza: izba sklepiona, pod którą sklep dobry jeden; na przedzie niemasz nic, tylko sieni plecione z chrustu, tył pusty, do ktorego sam należy, bo żyje pomieniony.

18. Plac pusty, na którym się znajduje muru sztuka z izby murowanej, sklep zawalony, nieboszczyka Tobiasza Busa sukiennika połowa; sukcessorowie syn i curka znajdują się.

19. Wedle muru tegoż, mieszkanie szczupłe z chrustu lepione, pod tymże sklep niewielki zawalony, do którego mieszkania sukcessor znajduje się Wojciech Nurzyński, bednarz, mieszczanin kamieniecki.

20. Gabryela Rykłowskiego, krawca, mieczczanina kamienieckiego dom, w którym się znajduje izba we środku jedna, naprzedzie lepiona

komorka, sklep na dole murowany jeden, na tyle chałupka, w której izdebka jedna pusta.

21. Plac pusty Wojciecha Twardowskiego, malarza, mieszczanina, na którym placu izba dolna spustoszona, i sklep dolny murowany.

22. Podle tego placu kamienica zrujnowana i sklepy dolne zawalone; przedtym Szymon Sabani, mieszczanin kamieniecki, ad praesens capituła interesuje się.

23. Han turecki, zbudowany na trzech placach: do jednej części imć pan Lackoroński należy, gdzie się znajdują dolne sklepy murowane trzy zasypane. Do drugiej części należy jegomość pan Malinowski, gdzie się także zasypany sklep dolny znajduje. Do trzeciej części, w tym że hanie należy jegomość pan Konarzewski, w którym znajduje się sklep dolny zasypany jeden; w tym że hanie znajduje się izdebek pustych na dole circumcirca dwadzieścia, na przedzie nad wrotami trzy izdebki puste, czwarta na dole. NB. Walerian Puchalski.

24. Jaśnie wielmożnego pana Rzewuskiego kamienica, w której się znajdują wierzchnych sklepów trzy, dolnych dwa. Na tyle domowstwo, w ktorym znajduje się izba z alkierzem, wedle tey kamienicy do niejże należąca izba pusta imć pana Rzewuskiego.

25. Od tej pustej izdebki aż do samej fary należące trzy place, na których są puste budynki, gdzie antiquitus xięża farscy mieszkiwali; do kapituły.

Trzecia Pierzeia od Fary.

26 Dom budowany z dwoma ścianami drewnianemi bez drzwi, pieca; poprzek Tatarskiej ulicy, niegdyś Cypriana Tomaszewicza, rajcy kamienieckiego, teraz possessjej siostry jego rodzonej, w której dla spustoszenia nikt nie mieszka; sklepy ziemne pozawalane; przy tym domowstwie chałupka rozwalona.

27. Dom sławetnego niegdyś Iózefa Przybyłkowicza, rajcy kamienieckiego, teraz mieszkającego w Złoczowie. Izdebka budowana na tył okna, tył pusty; sklep dolny murowany, ktorego dozorcą syn iego własny, który zostaje na usłudze wielmożnego pana generała Koszkiela.

28. Plac pusty, niegdyś Matiasza Gędzickiego, którego sukcessorowie zostają we Lwowie, na którym budynek rozwalony; sklep dolny murowany.

29. Kamieniczka funditus zrujnowana, same tylko mury in superficie zostają, niegdyś jegomości xiędza Leszczyńskiego, kanonika kamienickiego, ad praesens venerabilis capitulae camenecensis; sklepy ziemne zrujnowane; plac tamże tylny cale pusty.

30 Kamienica niegdyś imć pana Rybskiego, potém jegomości xiędza Leszczyńskiego, kanonika kamienieckiego, prout aperit; imć pan wójt w tej przemieszkiwa; gospodyni osadzona przez iegomości xiędza officiała kamienieckiego, powiadając że to jest jegomości pana Staniszewskiego; izba murowana oknami na tył z piecem, izdebka na tyle budowli; sklepy dwa murowane, jeden górny, drugi dolny, sień sklepiona z podsieniem także sklepionym.

31. Kamienica pusta bez okien i drzwi, puł sklepienia zapadło, Falbowskiego, pod którą sklep ciemny murowany: tył spustoszony, sklep także wierzchni zawalony.

32. Kamieniczka rozwalona nieboszczyka sławetuego Błażeja Skupniewicza, rajcy natenczas kamienickiego, pod którą sklepy dwa dolne, tył pusty, z jednej strony od ulicy murem otoczony, do której są pozostali sukcessorowie.

33. Domek spustoszony Błażeja Kubińskiego, rajcy natenczas kamienieckiego, dachem okryty, do którego plac pusty.

34. Dom zrujnowany nieboszczyka Wojciecha Stelmacha, ktory pod dwóma dachami był, sklep dolny jeden i wierzchni, tył pusty.

35. Plac pusty nieboszczyka Pawła Rzeźnika, na którym żadna nie jest superficies, do którego pozostały należy sukcesor.

36. Dom niegdyś Stanisława Sienieckiego, pisarza natenczas miejskiego kamienickiego, w którym izba naprzód oknami y sklep dolny.

37. DomIwana Bednarza, za Dnieprem natenczas będącego, mający w sobie izb dwie, sklep dolny murowany, w którym mieszka Bartosz

Rzeźnik, osadzony od magistratu kamienieckiego dla dozoru, do którego pozostali są sukcessorowie.

38. Kamieniczka niegdyś Szymona Złotnika, natenczas rajcy kamienieckiego, ad praesens Kosidłowskich małżonków i innych sukcessorów, do niej że należnych, w której teraz P. Pawlicz cyrulik przemieszkiwa, izba z alkierzem, murowana, oknami na tył, na przedzie itidem murowany, sklep murowany dolny item, piwnic dwie murowanych dolnych, tył spustoszały; która in tutela pana wojta.

39. Plac pusty Gabriela Niezdanowskiego, cyrulika, interessantes do niego karmelitanie bosi, w tyle tegoż gruntu drugi powtórny plac pusty, niegdyś Wojciecha Krzyżanowskiego; znajduje się sukcessor w Żołkwi.

Pierzeja czwarta od ulicy Zarwańskiej.

40. Plac cale pusty ichmościa pana Siekierzyńskiego.

41. Chałupka spustoszona Marcina Zagórskiego, mieszczanina kamienieckiego, w której nikt nie rezyduje.

42. Kamienica niegdyś iegomości pana Stanisława Radolińskiego, regenta natenczas grodskiego kamienieckiego, w której jest izba na przedzie jedna, na tyle druga drewniana pusta, z zatyłkiem pustym, piwnic dwie murowanych, teraz w possessjej iegomościów panòw małżonków Gębickich, nieboszczyka sukcessorow.

43. Kamieniczka niegdyś sławetnego Stefana Kuzimowicza, mieszczanina i kupca kamienieckiego, ad praesens jegomości xiędza Kloczowicza, kanonika kamienickiego, proboszcza Złoczowskiego, w której rezyduje Hrehory Mielowski z małżąką swoją, gdzie jest izba z alkierzem, na tył okna, sklepów trzy: jeden wierzchni, dolnych dwa; tył pusty.

44. Domek niegdyś Błażeja Kowala, ktorego curka, jako sukcessorka od praesens mieszka, Bartosz Ciesla z małżąką; izb dwie ex opposito sobie stojące, sklep zawalony.

45. Kamieniczka pana Gontka, rzeźnika, mieszczanina kamienieckiego, ad praesens panów Wilczków, małżonków, sklepów murowanych

dwa, okna na rynek, z tego sklepu izba desolowana, przy niej sklepik mały, dolny sklep jeden murowany, tył pusty.

46. Dom niegdyś pana Iana Wronowskiego, rajcy kamienieckiego, ad praesens sukcesorów nieboszczyka w posessiej; izba tylnia z alkierzem, górnych sklepów dwa, dolna piwnica jedna, tył pusty do samej drogi.

47. Dom Hrehorego Hrycyny, kuśnierza, mieszczanina kamienieckiego, izdebka na przedzie okny w rynek, tył wszystek pusty aż do drogi, sklep dolny murowany jeden; sukcessor Paweł Introligator domu tego.

48. Dom niegdyś Iana Kłoczowicza, rajcy kamienieckiego, ad praesens iegomości xiędza kanonika kamienieckiego, proboszcza złoczowskiego; izba tylnia murowana, sklep dolny murowany jeden, na tyle wozownia, izdebka na przedzie, okny w rynek.

49. Dom niegdyś Wasila Magranowskiego, mieszczanina kamienieckiego, ad praesens Grocholskich małżonków, sukcessorów, izba z alkierzem, budowana, od tejże izby izdebka; wedle izdebki linią idące osim lepianek. Tamże ex opposito tego pomieszkania drugi takowa podobna faciata i pomieszkania ośm, ad praesens ojców karmelitanòw bosych. Srodek placu tamże pusty, na którym sklepów ziemnych murowanych trzy, niegdyś Alexandra Strabona, do którego się sukcessores znajdują.

50. Kamienica niegdyś Wojciecha Kłocowicza, ławnika kamienieckiego, ad praesens sukcessorów tegoż imienia; izba tylnia murowana z okny na tył, na przedzie górnych sklepów dwa, dolnych cztery, na tyle stajnia spustoszona.

51. Kamienica niegdyś Kaspra Butachowicza, ad praesens sukcessorów jego; izba tylnia murowana okny na tył, na przedzie sklepów dolnych dwa, ziemnych dwa, tył zagrodzony, na którym izdebka z alkierzem pusta.

52. Kamienica niegdyś sławetnego Iana Miskiewicza, ad praesens successores dwóch znajdują się, sklep górny z alkierzem, okny na rynek, ex opposito itidem dwa, piwnica jedna murowana dolna, z

której loch ziemny, izdebek przybudowanych numero dziewięć, tył otoczony murem.

Continuatio rewizji in circumferentia ratusza nanależącej, continowana i realiter pisana.

Waga miejska pod ratuszem tymże murowana, porządna.

1. Dom budowany Stanisława Dygasa, niegdyś rzeźnika kamienieckiego, pozostała żona in vivis zostaje, ktora starozakonnemu Leysorowi najmem puściła, izba budowana z alkierzem, sklep ziemny murowany.

2. Kamieniczka Waleriana Maszkulca murowana z sionką, nad kramikiem Seferowej ciemnym; tamże domek budowany, w którym slusarz mieszka, piwnica murowana dobra z sklepem zawalonym.

3. Grunt Zacharka Kuśnierza niegdyś, cale pusty z sklepem zawalonym, sukcessorowie natenczas do niego należący nie odzywali się.

4. Budynek i grunt do niege należący spustoszony, niegdyś Kucenka mieszczanina, natenczas nikt do niegò nie odzywający się; do tego sklep zawalony.

5. Dom Franciszka Tkacza przed tem, (пробѣлъ въ актѣ) ad praesens (пробѣлъ въ актѣ) izdebek dwie budowanych z alkierzem.

6. Dom budowany niegdyś Wojciecha Pawlicza, ad praesens sukcessorów jego, izba z alkierzem porządna, z sienią i z przyległym do niego gruntem pustym, sklep zawalony.

7. Dom pusty z zrujnowanemi izbami, ad venerabile capitulum Camenecense spectans, sklep dolny murowany.

8. Dom budowany porządny niegdyś Mikołaja Kotlarza, ad praesens Theodora Filipowicza, mieszczanina kamienieckiego, jure haereditario nabyty, izb dwie z komnatami, piwniczka ziemna.

9. Dom budowany niegdyś Mikołaja Borzyńskiego, ad preesens siostry rodzonej w posessyi; izba porządna, ex opposito izdebka, sklep zawalony ziemny,

10. Grunt pusty niegdyś Alexandra Dżiulego, do którego ad praesens sukcessorowie są.

11. Dom budowany niegdyś Sofroniego, do którego ad praesens sukcessorowie zostają; izba i dwie idebki na dole puste, sklep ziemny między budynkami wyszmianowanemi, między kramami place puste, które nazywają sią jatkami rzeźnickimi.

12. Kamieniczka niegdyś Leontego Miecznika, ad praesens Andreja Wasieczka, który asserit, że są sukcessorowie za Dnieprem; sam tylko za konsensem jegomości pana wojta nacyi polskiej dla konserwaciej miejsca zostaje, izba murowana na wierzchu i sklep dolny murowany.

13. Ex opposito kamieniczki plac pusty sukcessorów pozostałych niegdyś Mikołaja Kozłowskiego.

14. Podle pustego placu pana Kozłowskiego plac pusty, na którym, ut asserunt państwo mieszczanie, że byli jatki puste.

15. Kamieniczka Chodzikoska nazwana, pusta, do tej kamieniczki należący sklep dolny murowany.

16. Nikomu et nikim (sic), podle tej kamieniczki kamieniczka pusta z sklepem murowanym.

17. Kamieniczka ojców Dominikanow tutecznych, ut asserunt, w której izba murowana, ex opposito izdebka, sklep ziemny murowany, u tej kamieniczki place puste, które miasto allegat, że na nich kramki do miasta należące bywały.

18. Kamieniczka Kirkorowska nazwana, nad kramami ciemnemi, do której pretendentes successores ad praesens zostają, w ktorej izba na górze z sienią, piwnica murowana, przy tejże kramiki trzy drewniane.

Kramy ciemne pod ratuszem.

1. Pani Marianny Pniowskiej po lewej ręce, od Domienikanów idąc, wchodząc do nich, murowany z żelaznemi okienicami i drzwiami.

2. Podle tegoż, pani Szymonowej Krzysztofowiczowej, sukcessorka pozostała jest; drzwi do niego żelazne, okienice półdrewniane, pułżelazne.

3. Sklep przed tem pana Grzybowskiego, ad praesens imć pana Zarubowicza, drzwi i okienice żelazne.

4. Sklep pani Szymonowej Krysztofowiczowej, drzwi i okienice żelazne

5 Sklep Iana Krzysztofowicza, okienice żelazne bez drzwi.

6. Sklep imć pana Bohdana Birengacza, okienice żelazne bez drzwi,

7. Sklep o którym czyj? non constat, z okienicami żelaznemi bez drzwi.

8. Podle tych sklepików plac pusty na dwa kramiki.

8. Kram bez drzwi i okien p. Bernata, wojta ormieńskiego.

9. Kram pusty Mikłaszewskiego.

10. Kram pusty Głowackiego.

11. Kram Aksentowicza pusty.

12. Kram Pamyałowski pusty.

13. Kram Teferniski bez drzwi, wpół okienica żelazna.

14. Kram Manhulców z drzwiami i okienicami żelaznemi.

15. Opposito tych kramików zaczyna się powtorna partia: kram Robrykiewiczowski, okienice żelazne ze drzwiami żelaznemi, otwarty, spustoszały.

16. Kram Patryatowiczowski bez okien i drzwi.

17. Plac pusty, na którym podobne kramy dwa byli.

18. Kram z okienicami i drzwiami żelaznemi.

19. Kram Brzezińskiego pusty, bez drzwi i okienic, z którego przejście do drugiego kramu.

20. Kram Iakubowskiego, cale spustoszały.

21. Plac pusty, na którym był kramik budowany przedtem Abrahama ormianina.

22 Kram Mitkiewiczowski bez okien i drzwi.

23. Plac pusty, na którym było cztery kramiki, non constat czyje.

Przy tym in circumferentia miasta we środku i w rynku kramiki różnym kupcom handlującym najemne, przy tym jatki rzeźnicze.

Ulica Zarwańska.

1. Dom budowany niegdyś Mikołaja Poznańczyka, mieszczanina i kupca kamienieckiego, ad praesens, ut asserunt, Iana Czyżewskiego, krawca i mieszczanina kamienieckiego; za wiadomością iegomości pana wojta tutecznego mieszkają Stanisław Szkarłatowicz z małżąką swoją, bednarze. Komora, kuchenka, piwnica ziemna, tył pusty aż do drogi. Nullum jus reproducit.

2. Dom Gabryela Porskały, mieszczanina kamienieckiego, ad praesens mieszczanina Mielnika Piotra successoris, ut asserunt, w którym domu mieszka Moszko Lwowski dla reparatiej; w tym sklep dolny, na tyle izdebek dwie pustych i plac do drogi; asserit, non probat.

3. Dom Andrzeja Kruka, rzeźnika, mieszczanina kamienieckiego, successores, ut asserunt, są pozostali we Lwowie: Bartosz nomine vocatus, ad praessens Niklauza krawca posessionis, tory u panów rajców kamienieckich trzyma respektem konserwacyjej tegoż budunku. Izba z komorą, z piwnicą zawaloną, tył aż do drogi spustoszały.

4. Kamieniczka Mikołaja Kity, a teraz successorów nieboszczyka imć pana Maszkiewicza, regenta przed tem kamienieckiego; na przedzie izba murowana, komora murowana wielka, wedle kumory sklep murowany ziemny; na tył izba porządna budowana; plac do ulicy ciągnący się, ex opposito izby murowanej komnatki drewniane.

5. Dom budowany; non constat de possessioue cujusnam sit? szewca jednak kamienieckiego jest possessiej; izba jedna ex opposito pusta, tył aż do drogi pusty.

6 Iana Lubowickiego, mieszczanina kamienieckiego; ktory to domek budowany, ex parte zrujnowany, tył pusty aż do drogi.

7. Plac pusty Wojciecha Kulikowicza, kołodzieja i mieszczanina Kamienieckiego, do którego, ut asserunt, successores znajdują się; ex opposito placu zwyżmianowanego.

8. Plac pusty tamże blizko podle tegoż, Stanisława Krakowczyka, ad praesens Andrzeja Iwasieczka, ut asserit.

9. Dom pusty z gruntem i placem ex parte pokazujący się budynek Ferensa Sławnicza; prawa żadnego nie pokazujący, ut asserunt, że jus petendi do tego domu y gruntu mający.

10. Ex opposito grunt i dom budowany niegdyś Michalichy, ad praesens Momotka, w którym rezyduje teraz iegomość pan Ławrasz, kapitan; izba budowana z alkierzem, sklep dolny, murowany z komnatką, w sieni staynia; na tym że gruncie grunt murem ex parte obwiedziony, niegdyś jejmości pani Krasowskiej, pusty.

11. Kamieniczka niegdyś Ierzego Konstantego, w opiece jegomości pana Łojowskiego, ut asserunt, sklep wierzchni murowany i dobry, wejście zaparkanione, ex opposito plac pusty, na którym szaniec wyrzucony, podle tegoż plac pusty Iwana Mańkowskiego, do którego, ut allegant, successores existunt.

12. Dom budowany niegdyś Dmitra Botwinika, mieszczanina kamienieckiego, ad praesens sukcessorów jego, possessiey sławetnego Bazylego Nazarowicza, miecznika i mieszczanina kamienieckiego, izba okny na tył, sklep ziemny, tył pusty. Ex oposito Iana Gałki, mieszczanina kamienieckiego i rzeźnika, chałupka pusta, lepiona, tył pusty.

13. Dom budowany porządny niegdyś Tomasza Krawca, mieszczanina kamienieckiego, jure venditionis spadający na osobę Bazylego Chwostyka. Izba, na tył okna, z alkierzem, sklep ziemny, murowany, plac tylny. Ex oposito plac pusty Matiasza Zaleskiego; successores superstites w Złoczowie mieszkają; asseruit non probavit.

14. Kamieniczka murowana, ad praesens, vigore iurium suorum, jegomość pan Gruszecki, sędzia podolski, tejże, ut asserunt ,haeres; w której izba murowana z alkierzem, okny na ulice. Przeciwko tych izba, sklepów dwa murowanych: wierzchny i ziemny, na tyle ogród; ex opposito tych gmachów kamieniczka murowana, izba pusta, pod nią ziemnych sklepów dwa, przy której intervenit wielebny ojciec Okopowicz, presbiter cerkwie ketedralnej Sw. Trójcy R. G., imieniem J. W. X. episkopa Lwowskiego, Halickiego i Kamieńca Podolskiego, aperendo, bydź tej kamieniczki antiquitus do episkopów miejsca tutecznego należącej.

15. Ex opposito plac pusty, blizkością cerkwi tejże Sw. Trojcy ex allegatioie miasta nazwany, Fedora Dubiny, do którego tenże wiel. O. presbiter cerkwi tejże oretenus opposuit, że to ten plac pusty do cmentarza tejże cerkwi należał y należy, nec quod asseruerunt probarunt.

Ex opposito cerkwi Sw. Trojcy in cirkumferentia:

16. Dom budowany imć pana Siekierzyńskiego; izba budowana, ex opposito druga, sklep murowany gorny, drugi dolny murowany, tył do samej drogi; asseruit non probavit.

17. Dom budowany Marka Żaszczowskiego, szewca i mieszczanina kamienieckiego; izba na tył okny z alkierzem, na przedzie izdebka, sklep dolny murowany, tył aż do drogi; podle tego domu pusty plac Iwana Armaty, sklep ziemny murowany; ex opposito tego domu gruntu plac pusty Ianczeskiego, quod asseruerunt non probarunt.

18. Ex opposito znowu tego placu Ianczyckiego plac Gabryela Łucznika pusty, sklep zawalony; podle tegoż imć pana Andreja Biernaczewskiego sklep zawalony, ut allegant; podle placu pana Biernaszewskiego plac pusty, sklep zawalony aż do drogi.

Wracając się z tego miejsca ulicy Zarwańskiej, którą in toto zrewidowawszy, z dołu zaczyna się i w górę ulica Trojecka nazwana.

1. Grunt pusty Semena Szewca, do ktorego successorowie, ut asserunt, znajdują się; podle tego grunt pusty Alibaszki, ad praesens będący Ianickiej Tłumaczowej, sklep murowany ziemny.

Ex opposito tego gruntu drugi grunt Malarki, a niegdyś Iana Hospodina żony; grunt pusty aż do drogi.

Ex opposito tegoż gruntu pusty grunt niegdyś szewca Szydłowskiego.

Iterum ex opposito grunt pusty, a niewiedzieć czyj. Ex opposito dwór drewniany z sklepami murowanemi dolnemi wielmożnego imć pana Bohusza, podkomorzego podolskiego.

Ex opposito chałupka pusta zniszczona.

Podle tegoż chałupka hajduka Wojny.

Ex opposito plac pusty niegdyś Piotrowskiego.

Ex opposito plac pusty niewiadomy; dom budowany z gruntem sławetnego Mikołaja Kudrika.

Cerkiew Swiętego Michała Archanioła murem kamiennym obwiedziona z gruntami, do tej że cerkwi należącemi.

Ex opposito cerkwi pusty grunt niewiadomy, którego był pana. Wedle Wasila Kamienickiego grunt pusty, we Złoczowie mieszkającego.

Przy murze cerkiewnym grunt pusty Czykała, obywatela Kamienieckiego.

Niedaleko tego gruntu pusty hajduka Pawła; pod samym murem, niewidzieć czyje, trzy place.

Rewizja, od Kutnierskiej baszty do Trojeckiej ulicy należąca.

Budynek pusty, drewniany, nadwerężony, za którym i plac pusty Iana Slusarza.

Podle tego gruntu grunt pusty, nazwany Bohuszowej.

Ex opposito tego Mikołaja Pochrepticzny, szewca.

Item ex opposito Kuźmy Kuśnierza grunt pusty, podle tego plac pusty, do konwentu ojców Franciszkanów należący.

Dwor niegdyś imć pana Chrząszczewskiego, teraz imć pana Bielickiego, ex opposito tego dworku szpital budowany, z gruntami należący do cerkwi, przed tym Greko-Russkiej, Niebowzięcia Najświętszej Panny.

Wedle pana Chrząszczewskiego dworu plac pusty.

Macieja Babki, mieszczanina tutejszego; plac pusty podle tegoż, niegdyś imć pana Joleczka.

Ex opposito grunt Kornieja Krawca, podle niego Wasila Dłuskiego domek drewniany.

Ex opposito tegoż grunt pusty niegdyś Iuśka Dziechciarza.

Podle tego plac pusty Iwana Kuśnierza popowicza.

Ex opposito tego gruntu domostwo Fedora i Hrehorego Wandzenka z ogrodem. Ex opposito tegoż budunku tegoż człeka plac pusty.

Podle budynek Hospodyna niegdyś cerkwi świętego Piotra.

Ex opposito dom budowany z ogrodem Iwana Worony, podle plac pusty Daniła Worony, podle tegoż Gabriela Hołowniaka, także pusty.

Ex opposito tych dworek budowany imć pana Jacowskiego, podle tegoż budyneczek niegdyś ojca namieśnika cerkwi swiętej Trojcy, na którym ma dług pan Sokolnicki.

Ex opposito tegoż dwor imć pana Pasenkowskiego...... grunt pusty ex opposito tegoż dworu sławetnego Teodora Sławnicza, obywatela tutejszego.

Ex opposito budowane pomieszkanie niegdyś sławetnego Korsetnika, wojta kamienieckiego nacji Russkiej.

Ex opposito plac pusty Kazimierza Kowala, podle tego gruntu na samym rogu Stefana Czernuszki szewca.

Plac pusty hajduka Bindusa, podle tegoż plac pusty Pawła Bednarza.

Podle tegoż dworek pani Olenckiej przed tem, teraz sławetnego Alexandra Wołoszyna.

Ex opposito cerkiew świętej Trójcy z szkołą i szpitalem.

Ex opposito cerkwi św. Trójcy plac pusty Mikity.

Podle Mikity-Marka Poturowicza plac pusty.

Podle tego kościołek z szpitalem św Łazarza.

Przeciwko kościoła świętego Łazarza dwor pana Petinskiego; podle świętego Łazarza dworek pana Chodykowskiego.

Ex opposito dworku tego—pana Łowickiego plac pusty.

Podle tego pusty plac Mikołaja Krawca.

Ex opposito jegomości xiędza kanonika Koczewicza plac pusty z sadem.

Podle tego murowany budynek nadrujnowany pana Fedora Sławnicza.

Ex opposito plac pusty szlachecki, czyj był niewiadomy?

Podle niego plac pusty Iana Slusarza,
Ex opposito plac pusty pana Sekrzeszowskiego.
Podle niego plac pusty pana Humieckiego chorążego.
Podle niego drugi plac pusty Mikołaja Bednarza.
Ex opposito plac pusty Iana Gołembiowskiego, krawca.
W tyle tego gruntu krawca, grunt pusty rymarza.

Poczyna się Tatarska ulica od Fary.

Farski budynek, aż do Iezuickiej ulicy ciągnący się.

Plac przeciwko pusty, non constat czyj?

Podle tegoż gruntu chałupka przed tem Goreckiego, teraz kordegarda.

Ex opposito domek lepiony, non constat czyj?

Domek niegdyś świętej pamięci jegomości xiędza Ulińskiego, w który dobrą wziął officiosam intromissionem per civile officium.

Ex opposito place dwa puste, non constat czyje?

Podle tychże jaśnie wielmożnego imć pana wojewody, Kijowskiego starosty, dwor drewniany.

Podle tegoż dworu dom budowany Symona niegdyś Pruszkiewicza, ad praesens pomierczego kamienieckiego

Ex opposito tego ojców Iezuitów plac z domem, natenczas bursa będąca.

Podle tejże bursy dworek z placem niegdyś imć pana Żuka.

Ex opposito tegoż plac pusty pani Sowińskiej.

Podle tegoż placu pustego dom budowany niegdyś Bożka Paciornika.

Ex oppoosito plac pusty bednarza imienia niewiadomego.

Podle tegoż placu plac pusty niegdyś jegomości pana Męczyńskiego.

Ex opposito dom budowany kapituły kamienieckiej, przy niej plac pusty.

Podle tego domu xięży kapituły, domek konwentu ojców Franciszkanów.

Ex opposito tegoż plac pusty niegdyś Błażeja cerulika, a teraz Jędrzeja cerulika, mieszczanina kamienieckiego.

Podle niego plac pusty, sklep na nim murowany, niegdyś Drezdenka, potem imć pana Matczyńskiego, pisarza kamienieckiego.

Podle tegoż plac pusty niegdyś mularza Walentego.

Ex opposito niegdyś jegomości pana Grodeckiego, ad praesens pana Skarzyńskiego, domek budowany nadrujnowany.

Podle tegoż plac pusty niegdyś pana Sandurskiego.

Ex opposito i kamienica przed tem jegomości pana Matiowskiego, terazniejszej possessji u jegomości pana Bogusza, podkomorzego Podolskiego.

Uliczka Zantuszka na środku Tatarskiej ulicy od Fary po prawej ręce.

Grunt Hane, puszkarza natenczas kamienieckiego.

Ex opposito grunt pusty, do cerkwi należący św. Piotra.

Podle tegoż plac pusty, nie ogłaszano, czyj by był?

Ex opposito grunt pusty Balcera cyrulika.

Podle dom budowany niegdyś Klementego Hajduka.

Podle niego katusza.

Ex opposito domek budowany Krobisty Szymona.

Podle niego chata porucznika Kałuszowskiego piechotnego.

Podle wielmożnego jegomości pana Bohusza, podkomorzego Kamienieckiego Podolskiego, plac pusty szewca Tiagła.

Podle tegoż pusty plac sławetnego Dmitra Kiepka.

Podle tegoż pusty plac niegdyś jegomości pana Senczkowskiego.

Dom przedtem niegdyś Konarskiego, organisty kamienieckiego, teraz w possessyi Antoniego Sędomirskiego, szewca kamienieckiego, ut asserit, mającego prawo od Pawlicza.

Ex opposito tegoż domu cerkiew św. Piotra z cmętarzem in sua circumferentia,

Plac pusty wedle cerkwi, Łakomej niegdyś, wdowy kamienieckiej.

Ex opposito tegoż placu dworek niegdyś jegomości pana Górki.

Podle tego dworku budowany dom Matiasza Olennika, chorążego hajduckiego.

Podle tegoż plac i z baterią niegdyś panien zakonniczek Karmelitanek, na którym domek budowany.

Ex opposito dwa place puste niewiadomo czyje.

Wedle bateryi tej dom budowany niegdyś Iwaśka Dunajowca.

Podle tego grunt pusty niegdyś pana Szwarca, cekwasta (sic) kamienieckiego.

Podle tego gruntu domek budowany blisko baszty kusznierskiej, Eliasza Kalinskiego, kuśnierza.

Idąc ulicą wielką ojców jezuitów na początku drogi, do tych że zmierzającej.

Dworek spustoszały niegdyś Matiasza furmana, ad praesens w posessyi jegomości pana Finka, kaptleytnanta.

Ex opposito plac pusty, czyj niewiadomy, przy którym gruncie bateria, ex opposito kamienicy jegomości pana podkomorzego Podolskiego.

Wedle bateryi plac pusty; ex opposito supraspecificatarum lapidearum dworek jegomości pana Smarzowskiego, pusty.

Podle tegoż domek budowany niegdyś jegomości pana Pasenkowskiego, ad praesens jegomości pana regenta Kamienieckiego.

Podle tegoż plac pusty, na ktorym domek budowany teraz, powiadają, że ojców Iezuitów.

Podle tegoż gruntu kamienica murowana u ojców Iezuitow collegii Camenecensis, ktorych kościoł i collegium cięgnie się do kościoła Farskiego, ut et in circumferentia.

Kościół ojców Franciszkanòw in circumferentia jego.

Podle tegoż kamienica z dworkiem spustoszałe jegomości panów Siekierzyńskich z placem i ogrodem.

Ex opposito domek budowany z gruntem, asserunt ojców Franciszkanów.

Podle tegoż domek budowany jegomości pana Rapackiego, ciągnący się do wrot.

Przytym że dworku dom budowany jegomości pana Łaszcza, w którym teraz rezyduje jegomość pan kapteleytenant Kreycz artyleryi koronney.

Podle tego dom budowany porządny pana Mikołaja Oleja.

Ex opposito domków dwa, jeden drewniany, a drugi lepiany, zrujnowane, niegdyś jegomości pana Wołodkowskiego.

Ex opposito plac pusty niegdyś Łatynowej, mieszcznnki kamienieckiej.

Ex opposito kamieniczka z dworkiem wielmożnego jegomości pana Bogusza, podkomorzego Podolskiego.

Ex opposito dom drewniany zruinowany, non constat czyi?

Podle tego dom drewniany izb dwie i stajnia nadrujnowana Zachariasza Foska, krawca,

Podle tego plac pusty Augustyna Kuśnierza.

Podle tego dom dobry, porządny, pani Dawidowej Butachowej.

Ex opposito kamienica niegdyś jegomości pana Koniecpolskiego, teraz na czechaz obrócona, podle której grunt, do tej kamienicy należący, na którym teraz bateryja.

Ex opposito tego gruntu dom lepiany nadruinowany sławetnego Iakuba Hryhorowicza.

Ex opposito tego domu na zamkowej ulicy plac z sklepami, na ktorym był kościoł u ojców Karmelitów, ad praesens bateria na nim dla obrony miasta.

Ex opposito tego placu dwor drewniany jegomości pana Chocimirskiego.

Ex opposito placu ojców Karmelitów mur idzie, począwszy od dworka pana Chocimirskiego, aż do samej zamkowej bramy.

Ex opposito tego muru szaniec, Bosacki nazwany, do miasta ab antiquo należący.

Ex opposito tego szańca plac niegdyś Ostapa Hajduka, ad praesens szaniec ziemiany Turcy wysypali.

Podle tego dworek jegomości pana Górki, ad praesens łaźnia, którą Turcy postawili, ale zruinowana.

P o c z y n a   s i ę   u l i c a   o d   z a m k u   p o   n a d   s k a ł ą.

Plac pusty niegdyś Dziubaka hajduka

Obok tego plac pusty niegdyś Wojciecha Tkacza.

Wyżej tego placu podle bywał dwór szlachecki, non constat czyj?

Podle tego placu plac pusty, niegdyś jegomości pana Silnickiego, na którym baszta turecka, od którego mur aż do samej bramy zamkowej cięgnie się.

Podle tych placów plac pusty niegdyś jegomości pana Szemberka, na którym szaniec teraz.

Podle którego plac ojców Franciszkanów, który extendit po samy dwor pana Malinowskiego, na którym placu chałupka lepiana stoi.

Przeciwko którego placu tył się ciągnie konwentu ojców Franciszkanów

Podle tego placu kamieniczka niegdyś pana Malinowskiego, teraz asserunt, że do Fary należąca.

Podle tego kamienica, do probostwa należąca.

Ex opposito tył kościoła farskiego ze szpitalem i z dworem i kuchnią, do biskupa należącym.

Podle proboszczowskiej kamienicy grunt do Fary należący, na którym gruncie dwie chałupki porządne stoją lepione.

Podle tych domków dom murowany nadwerężony z gruntem sławetnego Wojciecha Gryglewicza.

Podle tego domu bursa jezuicka murowana spustoszona.

Na przeciwko bursy tył collegium ojców jezuitów, ut in sua circumferentia.

Podle bursy plac pusty niegdyś Mikołaja Tkacza

Ex opposito plac pusty ojców jezuitów.

Ex opposito tegoż placu, pusty plac także ojców jezuitów.

Podle tego plac pusty ze sklepem szlacheckim, non constat którego szlachcica.

Podle tego plac pusty ojców jezuitów.

Ex opposito plac, na którym sklep, non constat czyj?

Ex opposito gruncik pusty, niegdyś hajduka Jędrzeja Sitnika.

Podle tego grunt Szyposza Sołomki.

Podle grunt pusty Jana Muchaka.

Podle tego plac pusty, non constat czyj?

Ex opposito tego plac pusty Mikołaja Wawrzynkowicza.

Podle tego plac pusty, powiadają szlachcianki, a nie powiadają której.

Ex opposito domek budowany Sebestiana, niegdyś tkacza, teraz sukcessorów jego.

Podle tego place puste, do jurisdikcyi mieskiej należące.

Ex opposito tych placów kamieniczka pusta, niegdyś Piotra Rzeźnika.

Podle kamieniczki rzeźnikowej plac pusty, powiadają, że należy do kapituły farskiej

Plac pusty niegdyś Korzenia szewca, potem Wojciecha Gryglewicza, per successionem spadający.

Ex opposito plac pusty z domem niegdyś Olejnika, potem nabyty przez duchownego Cerkwi Zaśnienia Najświętszej Panny.

Ex opposito niegdyś Piotra Tkacza plac pusty.

Ex opposito Chromaluwny wdowy, na którym placu domek wystawiony.

Podle tegoż Adrzeja niegdyś Obarzannika chałupa z gruntem.

Ex opposito plac pusty, niegdyś wrótnego miejskiego.

Podle tego gruntu aż do bramy ciągnie się do jurisdikcyi miejskiej kamienieckiej należące.

Przy samej bramie Polskiej kamiennej, baszcie Kusznierskiej, plac pusty niegdyś Semka Kuśnierza będący.

Ulica długa wałem.

Plac pusty żonie Sławniczowej należący.

Podle tegoż drugi plac pusty Iwana Waszkiewicza, mieszczanina.

Item dwa place puste, non constat czyje.

Podle tego plac pusty, Słonego niegdyś będący.

Podle tego plac pusty, Kuźmy niegdyś.

Podle tego plac pusty, niegyś Posuchowskiego.

Podle tego plac pusty, Fedora Kuśnierza.

Podle tegoż Hrapka niegdyś gancarza pusty plac.

Podle tego plac pusty Slepukowskiego gancarza.

Podle plac pusty Borodawki hajduka, chałupka murem otoczona, bez nakrycia.

Podle plac pusty Praszczyckiego, na którym chałupka.

Podle plac murem otoczony, niegdyś pana Szyckiego.

Podle tego plac pusty Wojciecha Prucha.

Podle tego plac pusty, non constat czyj.

Podle tego plac pusty, na którym woskobojnia radziecka była.

Podle plac pusty, na którym domek budowany radziecki.

Podle plac pusty, do probostwa należący.

Podle plac pusty, non constat czyj?

Podle niego dworek pana Boguszewskiego, za nim kamieniczka spustoszała.

Podle tej że kamieniczka o ścianę pana Sobińskiego.

Podle tej kamienicy place trzy puste, non constat czyje?

Podle tych grunt pusty, na ktorym tylko znaki murów rozwalonych.

Podle dworek jegomości pana Kozłowickiego.

Podle tego dworek budowany jegomości pana Pogroszowskiego.

Podle tego plac pusty Iwasieczka burmistrza.

Podle tegoż placyk pusty niegdyś Bogdana krawca.

Podle tego rezydencia, dom budowany z izbami porządnemi, z sklepem murowanym wierzchnim i piwnicą, ogrodem i sadem, pana Jaszewicza, wojta natenczas ormiańskiego.

Podle tego plac pusty niegdyś Alexandra Fedoowicza.

Podle tego rezydencia budowana dostatnia z murowanemi sklepami i ogrodem jegomości pana Daniela Zarugowicza superintendanta ceł jego królewskiej mości.

Pedle tegoż dom budowany izba z komnatą i z ogrodem sierotki Kirkozowey.

Podle tego plac pusty panów Axętowiczów.

Podle tych plac pusty Kirkora Minkocza.

Podle plac pusty z sklepem, niegdyś jegomości pana Boguckiego.

Ex opposito tych placów grunt pusty niegdyś jegomości pana Kalinowskiego.

Podle tego niegdyś Iana Gocherzyńskiego plac pusty, na którym sobie praetendit summę jegomość pan Bernat Isaiewicz.

Podle tego plac pusty niegdyś Kalinki, ad praesens Iwasieczka.

Podle tego kamieniczka spustoczała niegdyś Korsaka.

Kamienica przed tem jegomości pana Rzewuskiego, podkomorzego kamienieckiego in subditionem miasta.

Dom budowany narożny, przeciwko placu jegomości pana Boguckiego z sklepami murowanemi, z ogrodem przed tem Kalinski, ad praesens Niedzwieckiego, mieszczanina kamienieckiego.

Podle dom budowany z sklepami murowanemi, izb dwie z alkierzami, ogrodami, niegdyś nazywany Czyrhi.

Ex opposito domek bndowany, spustoszały, niegdyś xiędza Norzesa, kapelana ormiańskiego, teraz sukcessorów jego.

Ex opposito Owanisa Kirkorowicza plac pusty, teraz iego successorów.

Podle tego plac z domkiem budowany, z alkierzem i ogrodem, niegdyś sławetnego Donika, teraz sukcessorów jego.

Ex opposito panien zakonnych nacyi ormiańskiej rezydencia budowana.

Podle kościoł nacyi ormiańskiej in circumferencia sui pod tytulem Zwiastowania Najświętszej Panny.

Ex opposito kościoła, dom budowany Pani Bachczyńskiej z ogrodem.

Podle tego plac pusty Kołuszowskiego, niegdyś porucznika hajduckiego.

Podle dom budowany porządny, w tyle izba i z przodu; tamże sklep wierzchni murowany i dwa dolne z ogrodem, niegdyś Łukaszewicza, ad praesens Pawła Bochosa, mieszczanina nacyi ormiańskiej.

Podle kamieniczka niegdyś Mikołaia Safrannika, obywatela nacyi ormiańskiej, teraz sukcessorów jego, izba z alkierzem, sklepy murowane z ogrodem.

Podle tegoż dom budowany wrezny. niegdyś Maxiutki Kirkorowicza, teraz sukcessorów jego, izba z alkierzem, z kuchnią, tam że tejże ex opposito izdebka z alkierzem i ogrodem.

Ex opposito gruntu trzy sady Iosia Asiadura, nacyi ormiańskiej kapłana i drugi Malinianki, trzeci Bohosa, żadnych budynków nie mające.

Podle tego domek budowany Kaspra ormianina, rzeźnika tutejczego.

Podle tegoż domek zruinowany niegdyś Szymeczka Iagody z placem.

Ex opposito dom budowany porządny niegdyś Kuryła kuśnierza nacyi ormiańskiej, w którym na przedzie izb dwie z alkierzami, kuchenka, sklep murowany, domy, na tyle budynek, izb dwie.

Podle tego gruntu niegdyś Adzy Ostaczadura plac pusty.

Ex opposito plac pusty Mikołaja Czabana.

Podle tego gruntu plac pusty zruinowany z dolną piwnicą pani Ałtunrii.

Ex opposito plac pusty Awaka Emirowicza.

Podle tego plac pusty pana Chrzanowskiego.

Podle tego plac pusty, niegdyś murowany z sklepami, Kakrowy.

Podle tego plac pusty, niegdyś Amiry starego.

Ex opposito plac pusty, niegdyś Sasa.

Ex opposito plac pusty Jurka Malarza.

Podle tego plac pusty Szymona Krzywonosa.

Podle tego plac pusty, niegdyś Krzysztofa Pałapa.

Podle tego plac pusty pana Chrzanowskiego.

Ex opposito plac pusty Warteresa Kucharza.

Podle tegoż plac pusty, plac Puhi-Pawłeski nazwany.

Podle tegoż cerkiew budowana Mikołaja świętego in sua circumferentia z domkami, chałupkami, do cerkwi należącemi.

Blizko cerkwi świętego Mikołaja domek budowany, murem otoczony na rogu, asserunt ad praesens, że do kościołka ormiańskiego należęcemi.

Za Russką bramą kamienną za murem obtoczonym, grunt pusty hajduka Pawłowskiego.

Podle tegoż grunt pusty Matwija, niemający przezwiska.

Podle plac pusty wdowy Lazaryszuchi.

Ex opposito mała chatka Rakowskiego pieszego, dom budowany z izbami dwoma, teraz pana Łosockiego sukcessora.

Przy tym plac pusty tegoż.

Ku bramie, idąc na rogu, plac Dabiżyn pusty, murem obwiedziony z sklepami i chałupką.

Podle dom budowany Ilka mielnika z izbami.

Podle tego dom budowany, izba budowana z alkierzem.

Ex opposito izba budowana, sklepy dwa dolne murowane, niegdyś Wasila mielnika, teraz sukcessrów jego.

Ex opposito niegdyś jegomości pana Lityńskiego, ad praesens Wonatstera, prezbitera Chocińskiego, dworek budowany, płotem ogrodzony.

Podle tego domek budowany i z placem w tyle będący panien zakonnych konwentu Dominikanek.

Ex opposito kamieniczka z placem, próżna, murem obwiedziona, niegdyś jegomości pana Osieckiego.

Podle Tomasza furmana chałupka.

Wyżej tego domku na pagurku stojąca chałupka Petra Wodowoza.

Ex oppotito niżej chałupka budowana Niedźwiedzia, przedmieszczanina.

Podle tego domku niżej plac pusty, płotem obwiedziony pana Pawła młynarza i sukcessorów jego.

Kościoł zruinowany panien zakonnych Dominikanek, murowany opustoszały, podle niego plac pusty, z jednej strony podle tegoż sklepy murowane bez wierzchu, zruinowane, tychże panien.

Dwa place puste ex opposito.

Łaźnia turecka murowana, przed tem grunt tenże Koszulińskiej nazwany był.

Ex opposito chałupka lepiana, Hawryszyna nazwana.

Podle niego chałupka lepiana z ogrodkiem Piotra Bogadisa.

Ex opposito tegoż Jurycy rotmistrza wołoskiego chałupka.

Podle tegoż Mikołaja Liniewskiego, rotmistrza wołoskiego, na którym dwie chałupki, lepianka.

Błizko bramy Russkiej Stasia wrótnego miejskiego chałupka.

Chałupka budowana maleńka przy bramie Russkiej; teraz kordegarda żołnierska.

Ulica od Russkiej kamiennej bramy ku ormiańskiemu kościołowi ciągnąca.

Plac pusty Zachariasza Hryckiewicza.

Ex opposito plac pusty niewiadomy.

Podle plac pusty niewiadomy.

Ex opposito xiędza Iana Mierzyńskiego domek w górę ciągnący.

Ex opposito tego domku i gruntu dom budowanx.

Podle tego plac pusty z domkiem.

Kamieniczka z sklepem Mankulicza.

Ex opposito dom budowany pana Zachariasza Hryckiewicza, izba z alkierzem, sklep murowany wierzchni.

Ex opposito Isaji grunt pusty, sklepy rozwalone, mur obwiedziony, a teraz beluard.

Dom budowany, izba i izdebka, ex opposito wierzchni sklep murowany pana Głowackiego; chałupka ex opposito z ogrodem.

Podle dom budowany na fundamencie kamiennym Ukraińca.

Podle plac pusty niegdyś Czajkowskiego,

Ex opposito domek budowany, opłocony z gruntem, Nimarkowej córki, Szahinowej, która osiadła dom ten z ogrodem.

Podle dom budowany jegomości xiędza Grzegorza Doresabliewicza, wikarego kościoła ormiańskiego, izba z alkierzem, z kuchnią, z sienią, cała zupełnie.

Ex opposito Krzysztofa Warteresowicza dom budowany, dachem okryty, wewnątrz spustoszały.

Podle tegoż dom Owanka, obywatela kamienieckiego, także dach okryty spustoszały.

Podle plac pusty, murem okrążony jegomości xiędza Grzegorza, officiała ormiańskiego.

Podle szpital ormiański.

Книга гродская Каменецъ-Подольская, годъ 1700—1718 № 4,230; листъ 2—16.

ПРИЛОЖЕНІЯ.

LXXXII.

Описаніе Чернобыльскаго замка 1552 года.

Чернобыль за держаня князя Фредриха Пронскаго, воеводы Киевскаго.

Замокъ. Чернобыльскій отъ четырехъ годовъ людми тутошными господарскими а землянскими и церковными, справою земянина тутошнегожъ некгды Заморенка робленъ с дерева сосновoго, не облепливанъ.

Городен всихъ 18, вежицы две: у вышки ровны съ обланками, у бланокъ оконъ не дороблено, ани столбъ, просторонность посередъ замку удолжъ саженъ 22, впоперекъ 17, мостъ передъ замкомъ на паляхъ добръ, робятъ мосту того середину на самомъ рову мещане, а по концамъ волощане. Приступъ до замку отъ реки Припети трудный, а отъ места ровно, яко по столу, нижли только чрезъ перекопецъ, а глубины перекопецъ тотъ двухъ сажонъ; а такъ потребуетъ замочокъ тотъ перекопу глубшего а повышенія горы отъ места и простороиства большого; воды въ замку ани жадное живности нѣтъ; брони толико ручницы 10 воеводинныхъ; сторожа наймаетъ наместникъ, яко кого можетъ уеднати.

Повиноватство подданыхъ: О повиноватстве подданыхъ поведили, водлугъ листа господарскаго присягнувши, тубыльцы старшіе: Андрей Митковичь, Сасонъ Зубаръ, Кузьма Королевичъ, Богданъ Моитсоховичъ, бояре, а Иванъ войтъ.

Робота замковая а стацья и подводы. Повинни замокъ робити, подводы и стацыи давати вси, яко господарские такъ земянские и церковные, подданые со всих селъ повѣту Чернобыльскаго, а на йимя села тые; напервей по Днепру з низу села монастыра Печерского:

Свороміль, Тарасовичи, Новоселки, Ошитковичи, Глубово, Сороковичи, Навозъ, Ленево, Гдень, села: Полозовичи, Теремцы а Ладыжчичи. На Припети и по Тетереви села: Рохтичи, Дитятковцы пановъ Горностаевъ, Ораное Печерского, Приборцы пана Іосифа Немировича, Пироговичи, Василево, Коташевичи имѣние Проскуринное, Мойсейковцы Федорово Браславского имѣне, другое село Печерскаго, Обуховичи Проскуриное, Левковцы пана Ельцово, Максимовцы на реце Бобрини пановъ Горностаевъ, Кобаны на Уши пана Горностаевъ, Оникіево именицы а есачники на Уши пана Суриновы, Соколовцы есачники на Уши, Варевцы на Ушижъ Суриновыхъ, Копачевцы есачники Кухмистровичовъ на Припети, пашутъ а живутъ въ городнѣ, Шепеличи, есачники на Припети, с. Николы Пустынского на полѣ, Довгледы есачники на Припети князя Сенскаго, Белобережцы Суриново на Припети жъ, Кожужковцы на Припети Бискупа Киевскаго и иншие села по всемъ повете Чорнобыльскомъ и Овруцкомъ повинни стацей и подводы давати и держати при замку, на переймы отменивающися чергами по недѣлямъ: первая неделя слыветъ Чернобыльская Андрей Митковичъ з братьею своею.... у месте, а с ними на одной недели потужники ихъ: Копачевцы, Лодыжане, Перемцы, Опачичинцы, Соколовцы, Илинцы; другая недела Белогородцкая, тои недели потужники: Довглецы, Толстые Лесъ, Шепеличи, Масоновичи, Кожушковичи, Андронъ у Гатчину; третяя недѣля Овруцкое волости; Варевичи, Смолиговичи, Антоновичи, Верековичи, Бѣлый Берегъ, Кобаны, Максимовичи; четвертая недѣля: Навозъ, Леневъ Кгдень, Сороковичи, Глубово, Ошитьковичи, Тарасовичи, Своромль.

Служба земянская. Земяне Чорнобыльские повинни противъ людей неприятельскихъ ездити при воеводѣ Кіевскомъ и лежати при немъ в Киевѣ въ часъ непокойный.

Служба з мещанъ а з волощанъ. Мещане и волощане передъ тымъ, кгды замку в Чорнобыли не бывало, але только дворъ с пашнею, хоживали тогды на толоку орати и жати на справе дворной.

Пашня дворная. Земли на имя Млынища а Бельцовичи пахивано ни дворъ, а теперъ земли тые держатъ мѣщане, а земянинъ Заморенокъ; и млынъ дворный бывалъ у Лихнищахъ.

Сторожа острогова́я. У воротъ остроговыхъ наймаютъ сторожа мещане вси, даютъ сторожу на годъ съ дому кождого: по грошу польскому, по решету жита, по пяти плитокъ соли, по ковшику крупъ.

Доходы урядниковъ. Мыто, обвестка, подушное, померное; торговцы даютъ на замокъ мыта съ товару каждаго отъ копы по 2 гроши и с коровановъ также. Обестки отъ головы старшое по грошу, от слугъ або наемниковъ давати обестки грошъ а подужчины отъ воза грошъ, а отъ мѣры збожья по пенезю. Мыто рыбное: с комяги рыба тридцатая на замокъ; от воскобойни на годъ полторы копы гроший.

Капщизна. Корчемный платъ на врадникажъ идетъ, а теперешнего году капщизна отъ меду и отъ горелки, и отъ купцовъ мыто, и помирное, и воскобойня, все то продано на годъ за 100 копъ грошей мещанину Киевскому Чередчею.

Вижовое вины повежное. Вижованя грошъ, а отъ города отъѣхавши, помилное, вина водлугъ статуту, повежного 3 гроши.

Куницы отъ жениховъ и вдовецъ. Отъ дѣвки, кгды замужъ идетъ, будь за тутошняго, або за чужогородца, куница врАднику 12 грошей, а отъ вдовы 30 грошъ, а змирская куница 12 грошей.

Куницы отъ пашень. Мещане, которые пашутъ землп, даютъ отъ того врАднику на годъ каждый за куницу по 12 грошей, приходитъ всихъ тыхъ куницъ пашенныхъ и иншихъ году 10 копъ грошей, а иншего 11, або и 14, бо не завжды ровно пашниковъ бываетъ.

Озера. Озера замковые: Подниво а Выйковъ уступный по одной тони, а Велемль западное; волочитъ озера тые врадникъ с половины с тыми, чий неводъ, а хто помагаетъ волочити; а Глушецъ уступное на устьи Припети, однажъ тоня, а иншое закочиваютъ у двое тое озеро; озеро замково, што пожиточнейшо, держитъ панъ Оникей Горностай, поведаючи данину себѣ господарскую.

Езы. Повинни передъ тымъ езы господарскии на Припети быти; недѣли: Чернобыльская, Белогородская, Овруцкая, каждая свой; а теперъ, хтоколвекъ езъ на Припети держитъ, повиненъ дати с него на замокъ рыбу тридцятую.

Ловы. Бояре, мещане и слуги вси, которые у месте домы своими

живутъ, повинни первою порошею ѣздити з урадникомъ у ловы трикроть по одному дню, а на серенъ также трикротъ по одному дню.

Бобровые гоны. По Уши речце всеи по рѣчку Илинку, а на Норипе, а на Вересни, а на Припети у верхъ отъ замку у трохъ миляхъ по земянскимъ и боярскимъ берегомъ бобры ловятъ на воеводу Кіевскаго; сего году 9 убили; а земцы одно до другихъ повинни провожать бобровниковъ.

Есачники. Андрей Митковичъ с племянемъ своимъ и потужники ихъ Порхомовичи а Лупинковичи есачники слыли, повинни дават воеводе Киевскому на годъ 30 грошей, стогъ сена, а меду пресного 4 ведерца, которыхъ ведерец 15 у кадь. Теперь есачники тые осажоны отъ воеводы на службе конной. У земли есачники уходовъ маютъ: два чоловека пана Киселевы: Пашко и Логвинъ, живутъ у месте, даютъ есачизны: копу грошей, меду 8 ведерецъ, сена 2 стоги, а закоснаго 2 гроши пану своему, а первый то давано на замокъ.

Островъ. Противъ места и замку на Припети, межи рѣки и рѣчицы, островъ немалый, всему мѣсту пожиточный, здавна господарскій, тепер поведаютъ даниною тотъ островъ держитъ земянинъ Заморенокъ.

Мѣщане. Гапонецъ Мстислсвецъ, Якимъ Бондаръ, Коровчиная, Митко Сурьяновичъ, Корнеецъ Глушенинъ, Барабанъ Кухмистровъ, Василій Курьяковичъ, Олексиецъ Имиконовичъ, Комаръ Кухмистровича, Богданъ Кухмистровича, Мартинъ Курдана Кухмистръ, Иванъ Новадень, Костя Кривопустъ, Купецъ войтовъ зять, Олексей Круневичъ, Пилипецъ Тивунъ, Мишко Занкевичъ, Яцко Пилипецъ, Гончаръ Василецъ, Иванъ Догатко, Иванъ Волынецъ, Давыдецъ Олкашанинъ, Василий Прокоповичъ, Гира Петровъ зять: Герасимъ Илводовичъ. Окула Уласовичъ, Малей Шащичь. Гаврило Козелъ, Гапонъ Туровецъ, Олейко Рудаковичъ, Якимецъ Шикевичъ, Блежецъ Бахаръ, Гарасимецъ Москаликъ, Скоруба Глушенинъ, Сергей Кухмистръ, Нестръ Черный, Омелянецъ Чичершинъ, Лаворъ Урупа, Логвинъ Киселевъ, Иванъ Кузнецъ, Нестръ Кухмистръ, Пилатъ Туровецъ, Тишко пастухъ, Сачко, Макавецъ, Свислочанинъ, Ельдокимецъ, Евхимъ Гладкевичъ, Кузьма Широковое зять, Васыль Пилиповичъ, Маринъ Княжицкий, Мария вдо-

ва, Евсей с братомъ, Антонъ братъ Герасимовъ, Дорошко Круневичъ, Иванъ Станкевичъ, Олексеецъ Глушенинъ, Иванъ Кожолка, Зенко ребеникъ, Петръ Кухмистровичъ, Ломака Кухмистровича, Яковецъ Тишкевичъ, Оникиецъ Кухмистровичъ, Зенякъ Супронъ, Сидоръ Зинкевичъ, Коробка Онопрей Кухмистръ, Микита Кузнецъ. Антонъ Славковичъ, Ярмолка Шашчичъ Кухмистръ, Родко Сопичанинъ. Остапъ Тростянникъ, Торабура, Семенецъ Кривородкевичъ, Шостакъ, Харитонъ Кухмистровичъ, Митко Москаликъ, Юрко пана Горностаевъ, Иванъ Косько, Прокопчая, Подобѣхъ Кухмистровича, Романъ Калениковичъ, Василій Маковка, Федотъ братъ же ихъ, Сачка Глушенинъ, Робка Глушанка, вдова, Гринецъ Глушенинъ, Михаилъ Кузнецъ, Иванъ Полубочковичъ, Кунецъ Мозыренинъ, Хиломонъ Глушенинъ, Степанъ Горностаевъ, Максимъ Кладейковичъ, Матвѣй Сказка, Иванъ Шиловъ зять, Иванко Чорный, Санецъ Глушенинъ, Трухонецъ Туровецъ, Гринь Шикалевичъ, Жданъ Волковичъ, Донецъ Завалеевичъ, Данило Сетковичъ, Михаилъ Туровецъ, Васечко Чоботаръ, Ходоръ Коленко, Федько Завалей, Матвей Чепнаръ, Ходоръ Крывопустъ, Федко Грипиничъ, Мышко Слазный, Мишко Бондаръ, Остапъ Бречинецъ, Микита Чоботаръ, Александръ Лукашинъ, Еско, братъ его, Павелъ Поротко, Ланко, братъ его, Гринка пана Горностаевъ, Ярмоло Косовичъ, Иванъ Нехлебъ, Василій Скочка, Минко Шило, Еремей Туровецъ, Мартинъ Туровецъ, Манецъ Завалеевичъ, Яковъ Гриневичъ, Иванъ Королько, Мартинъ Петровичъ, Тимошко Кузнецъ, Иванъ Микитичъ, Данилецъ Гопановичъ, Василій Лячичъ, Мишко Заморенковъ, Федошковая вдова, Потапъ Стрелецъ, Кроско Кузенковъ, Андрей Бондаръ, Денисъ Чоботаръ, Федько Чорный, Харко Туровецъ, Шетинъ Глушенинъ, Князковая вдова, Дорошко Горностаевъ, Супронъ пана Горностая, Лоховъ Киселевъ, Яковъ Круткевичъ, Кузьма Мѣсникъ, Андрей Лихолистъ, Василій Толстоухъ, Микита Чоботаръ, Иванъ Платховичъ, Панько Петровичъ, Андрей Горбатый, Микита Полозовъ, Авула Урвитичъ, Яковъ Крычевецъ, Занько Туровецъ, Клишко Петриковичъ, Шимонецъ Мишечко, Павелъ Туровецъ, Иванъ Старижъ, Иванъ Коваль, Семенъ Петриковецъ, Петровъ Чоботаръ, Еско Левковичъ пана Горностаевъ.

Домы земянские в месте. Домъ пана Оникиевъ Горностаевъ; домъ пана Криштофовъ Кмитыча; домъ пана Полозовъ; домъ пана Заморенковъ; домъ пана Суриповъ; домъ папи Проскуриное; домъ пана Киселевъ; домъ Ельцовое.

Бояре. Игнатъ Круневичъ, Богданъ Круневичъ, Козма Круневичъ, Онопрей Круневичь же, Зинь Круневичъ, Зубаръ Сосонъ, Добрыло Зубаръ, Грышко Зубаръ, Сидоръ Зинкевичь, котораго землю упросилъ небожчикъ Заморенокъ.

Слуги. Павелъ Матвеевичъ съ братомъ Михаломъ; Романъ Калениковичъ съ братомъ Иваномъ; Иванъ Сузикъ; Федоръ Азбука; Андрей Миткевичъ а братаничи его: Карпъ а Микита, Оникий братъ его Иванъ Гуркевичи, Яковъ Ботутянко.

Литовская метрика. Книга переписей № 6, А; листъ 21.

LXXXIII.

Описаніе Остерскаго замка, 1652 года.

Остръ, за держаня пана Константина Ратомскаго.

Замокъ. Замокъ Остерский за Днепромъ а за Десною, межи Киева и Чернигова, отъ замковъ тыхъ в середине, з обу сторонъ по десяти миль, а отъ границы земли Черниговское въ мили, на речце Остръ, отъ Десны у версте; на старомъ городище около церкви стародавное мурованое опустелое, отъ доброе памяти пана Ольбрахта Кгаштольта, воеводы Виленскаго, на дедизне его отъ 14 лѣтъ з дерева сосноваго поставенъ, не облепливанъ, недбале весь робленъ, недобре покрытъ, а потомъ отъ трехъ годовъ початъ знову новымъ деревомъ сосновымъ же робити добродеревцы, справою городничого некгды Шутковского; уроблено знову и покрыто городень 8, вежу одну; а всихъ городень старыхъ и новыхъ 30, вежъ 5; але окромъ новыхъ вси городни и вежи не крепки, ветхи, покрыте на нихъ поопадало, потре-

буетъ будованя знову; просторонность замку вдолжъ пляцу сажень 37, впоперекъ 31; колодезя въ замку нѣтъ, вода ажъ з речки Остра форткою.

Будоване въ замку. Светлички три при земли, четвертая па подрубе, изба чорная про челядь, шпихлиръ на хованe пороховъ простъ, не облепливанъ; мостъ передъ вороты замковыми чрезъ перекопъ на паляхъ добръ еще, але узводъ по конецъ мосту того злый.

Гора замковая. Гора замковая невелика и не прикра, можетъ на некоторыхъ мѣстцах человекъ на кони до стены замковое доѣхати; нижъли только отъ речки Остра гора повысока и прикра, приступу тамъ к стенѣ нѣтъ, вдолжъ подле стены тое, где неприступно есть на 10 сажонъ, нижли гора почала казитися подмыванемъ отъ реки, потребуетъ тамованя; потребуетъ тежъ гора замковая з другое стороны отъ места перекопу, яко вже есть тамъ отъ места перекопу на двадцять сажонъ вдолжъ, алебы со двое того вдолжъ потреба перекопу таковогo жъ отъ места.

Острогъ. Острогъ подле замку около места отъ стены зася замковое жъ приведенъ добръ, ново робленъ дилеваномъ и кольемъ дубовымъ, поверху валъ; а широкость острога всего отъ стены замковое зася до стены замковое жъ триста и семъдесятъ сажонъ. Домовъ въ острозѣ земянскихъ и мещанскихъ 50, а за острогомъ 35.

Бронь замковая. Дѣло спижаное вдолжъ полъ 9 пяди, гербъ на немъ: *) куля зъ яйцо утячое, число латиною 1534, ложе и кола подъ нимъ окованы добре; дѣло спижаное вдолжъ 9 пядей и на три пальци, а куля съ гусиное яйцо, гербъ: число латиною 1534, ложе и кола окованы добре; дѣло спижаное, вдолжъ пол 9 пяди, гербъ: куля з яйцо утячое, число латиною 1534, ложе и кола окованы добре; дѣло спижаное таковоежъ, вдолжъ пол 9 пядей, гербъ: куля зъ яйцо утячое, число латиною 1532, ложе и кола окованы добре. Сарпантинъ железный, вдолжъ 13 пядей кромъ формы, куля до него около пяди, ложе оковано, кола не кованы. Серпентинъ, вдолжъ полдесяти пяди, куля до него побольшъ гусиного яйца, ложе оковано, на козле стоитъ. Гаковницъ 38, две з нихъ безъ курковъ, а 30 межи ними по большихъ,

*) Гербы въ подлинной рукописи изображены рисунками.

козами зовутъ; ручницъ 13 малыхъ, пищальныхъ, а все неприправныхъ; гаркабузъ одинъ.

Желѣзо. Сарпантына розорванного штука, у знимокъ человѣку желѣза того, къ тому форма сарпантинова желѣзная жъ. Формъ на кули до гаковницъ железных 5, каменных 4, куль железныхъ, оловомъ облитыхъ, до двухъ дѣлъ большихъ 23 и до меньшихъ 11. Куль до гаковницъ железныхъ, оловомъ облитыхъ, полчетверта ста; куль железныхъ, необливанныхъ, до сарпантиновъ семъдесять и две.

Порохи. Пороху пушечного с чотыри решота, пороху гаковничного бочечка съ треть солянки, пороху ручничного полтора фунта.

Салетра. Салетры бочка солянка.

Сирка. Серки чверть солянки, а дано пушкару робити на порохъ ручничный салетри а серки 17 фунтовъ.

Свинецъ. Свинцу пять штукъ, а каждая з них особно человѣкомъ двумъ у знимокъ, особно штучка у знимокъ человеку одною рукою.

Пушкаръ. Пушкаръ Станиславъ с Техоновца, беретъ съ скарбу господарского на годъ 14 копъ грошей, сукна лунского 5 локотъ, поднялся за то, кромѣ стреляня, робити на замокъ на годъ по каменю пороху зъ замковое салетры и сирки, а по два аркабузы, и всякую стрельбу оправовати з желѣза замкового.

Живность. Жита въ замку четвертей семъдесятъ и девять, тыхъ четвертей три у солянку, а роздалъ староста теперешній, панъ Ратомский, жита того господарского въ отдане шестдесятъ четвертей, и маетъ тотъ отложити мяса полтевъ 27.

Повинноватство подданыхъ. О повинноватстве подданыхъ, о службе ихъ, и о податкахъ отъ нихъ, а о доходахъ замковыхъ поведили старшие с нихъ, которые водлугъ листа и приказаня господарского обраны, присягнули правду во всемъ поведити, на йимя: Радивонъ Островский, Богданъ Копоть, Ходоръ Хоцута а Хведоръ Обыйма.

Служба военная. Бояре повинни ѣздити съ старостою противъ людей неприятельскихъ, по той сторонѣ Днепра Северской, отъ Остра; повинни тежъ бояре и безъ старосты ѣздити, шляховъ отвѣдывати,

по той же стороне Сиверской. Выѣздитъ всихъ ихъ 27 коней зъ отчизнъ оселыхъ, а пустыхъ земли межи ними пять.

Робота острогговая. Острогъ повинни робыти вси, яко мещане, такъ бояре и люди ихъ.

Сторожа замковая. Волость и мещане Острские давали передъ тымъ старосте на сторожу замковую стороживщину на годъ по 9 копъ грошей, а за тые пенези наймовалъ староста сторожовъ до замку двухъ, а теперешній староста, панъ Ратомскій, уводячи стороживщизну у болшую сумму, взялъ у нихъ на той осени близко прошлое тридцать и две копе грошей.

Сторожа острогговая. Сторожа до воротъ острогговыхъ наймаютъ бояре, даютъ ему на годъ пол 5 копы грошей.

Подвода. Подводу водяную даютъ волощане.

Пашня замковая. Пахивали на замокъ у трехъ миляхъ на поли у Столпцы, а тыхъ часовъ пашня тамъ опущона за неспокоемъ отъ татаръ.

Боръ. Дерево на замокъ и на всякое будоване можетъ быти з бору, за милю отъ замку в Литовскую сторону.

Доходъ старостины: корчма. Корчмы зыскъ идетъ на старосту, але не завжды, потому жъ дано за нее одного году 180 копъ грошей старосте, пану Петру Корсаку, а первей у князя Дубровицкаго закуповано ее по 80 копъ грошей, а сего году за 170 копъ грошей продано шинкъ меду, пива и горелки.

Обестка. Торговцы, тубыльцы и гости даютъ старосте обестки отъ головы, або отъ воза по грошу, отъ комягъ отъ человека по грошу.

Корованъ. Отъ корована старосте поклонъ товаромъ, лета близко прошлое шелъ з Москвы до турокъ корованъ, дали старосте Петру Корсаку товару за 10 копъ грошей, а онъ чтилъ ихъ и стацею имъ давалъ. Подстаростему съ коровану отъ человека по грошу.

Кони з дыковъ и шляхтовые. Отъ коня з дыковъ выбитого 30 грошей тому, хто выбьетъ, отъ того чый конь; а шляхтовый конь тому хто найдетъ.

Куницы. Вмирское куницы бывало отъ дѣвки, коли за тутошнего идетъ, 6 грошей, а коли за чужого 12 грошей; а теперешний

староста беретъ по 20 грошей; отъ вдовы, которая статкомъ будь за тутошнего або за чужого родца идетъ, 30 грошей.

Повижное и децкованое. Повижного а децкованого бирано по грошу, а теперешній староста беретъ по 12 грошей.

Ловы. Повинни бояре, мещане и волощане ѣздити у годъ разъ, первою порошею съ старостою, або съ служебниками его у ловы на поле за Трубежомъ у Слуковъ заездъ, у Минкову луку, у Яселикъ, 7 миль отъ Остра; и ходятъ тамъ три дни.

Порощизна. Коли серень, тогды тежъ повинни ходить старосте на звѣрь день одинъ нартахъ (sic). Кгды нейдутъ у ловы, откупаючися отъ того, даютъ старосте порощизны 3 копы грошей, складаючи вси.

Езы. Зъ езовъ на Десне на замокъ: осетеръ десятый, белуга каждая, а бела рыба вся тому, хто городитъ езъ.

Озера уступные. У Чернине озера з Днепра с тони две; у Крехаеве озеро з Десны тоня 1; у Ялмунце озеро з Десны, тони 2; озера тые повинни волочи:и волощане на старосту по одному разу въ годъ.

Озеро местское. Местское озеро з Десны, тоня одна, волочать на старосту мещане.

Мещане, которые въ Острозѣ сидятъ: Сидоръ Макаровичъ, Попъ Ивановский, Оксинья, Тимошъ Крахаевскій, Терешко, Васько воротный, Пилипъ Крехаевский, Хоцько Рубеньковичъ, Санько Яхимовичъ, Санько Родковое, Гринъ Туровецъ, Ермакъ Летковский, Войтъ Антонъ, Исакъ Буденковский, Опанасъ Москаль, Панкратъ Свиповзова, Станиславъ пушкаръ, Попъ Михайловский, Иванъ кравецъ, Селивонъ, Гневошъ, Гринъ Слободенинъ, Семенъ Занкинъ, Сегаръ Судаковичъ, Онисей, Андрей Макаревичъ.

Мещане которые за острогомъ сидятъ: Иванъ Пастухъ, Ганчукъ Слобочинъ, Гришко Кошовичъ, Хведко Москаль, Гришко Ханкевичъ, Иванъ Чорбачь, Хведко Бобруснинъ, Данило Бурносовичъ, Аврамъ Солтановичъ, Лукиянъ Протасовое, Иванъ Кушнеръ, Мойсей Запеко, Сивко, Олексей Суровешня, Гаврило Сватувенокъ, Ивантей Ко-

роликовъ, Степанъ Гломазда, Ходоръ Кошкинъ, Василь Луста, Опанасъ Резовка, Михаилъ Дуботовкъ, Хведко Кушнеръ, Гринъ Цяпникъ, Иванъ Рахманый, Рашукъ Слобожепикъ, Ханько Омельяновичь. Тумовая, Лапа Ермакъ, Матвей Ломиръ, Данило Побаса, Демько, Олексей Стрелецъ, Струцъ Слобощикъ.

Бояре которые въ Острозе сидятъ: Ермакъ, Иванъ Сипа, Островский сотникъ, Иванъ Дорохъ, Пилипъ, Михаилъ, Хоцко Онискевичъ, Кулакъ Гавриловичь, Мартинъ Драбъ, Богдашко, Шеметъ, Беликъ, Матвей Пролиза, Трухонъ, Данило Волошенинъ, Ходоръ Обыйма, Сенюкъ Потрохинъ, Стома Трубачъ, Гришковны Логвиновны, Богданъ Копоть, Максимъ, Орешко, Василь Летковскій, Дымко Карповичь, Янъ Рошковский, Станиславъ Драбъ, Дворъ Сенчиковский, Иванъ Борздый. *А за острогомъ бояре*: Иванъ Чорноухъ. Земли боярскихъ пустыхъ пять.

Села замковые. Село Выползовъ человѣкъ 7, даютъ на замокъ 2 копе 18 грошей, а сена 19 возовъ, въ селѣ томъ пустовщизна, Пилиповщизна, даютъ с нее на годъ по 12 грошей, а бобровые гоны тамъ на Десне. Село Ельминка человековъ 5, даютъ 105 грошей, сена возовъ полторанадцать. Село Крохаевъ, человѣковъ 5, даютъ полъ 4 копы грошей и полъ 3 гроша, сена стогъ, а два человека на воли сидятъ, а высидевши годъ, маютъ дати 45 грошей; бобровые гоны: сего году тамъ одного бобра убито, а иногды убиваютъ большъ, Село Боденковичи человековъ 5, даютъ две копе грошей, сена 14 возовъ; бобровые гоны: тамъ убиваютъ до 20 бобровъ. Село Жукинъ, человѣкъ было 11, алежъ пять ихъ сее зимы послѣ колядъ пошли прочь: приходитъ съ села того грошей полторы копы грошей, а меду кадь и полшостанадцать ведерца, сена 40 возовъ. Село Чернино человѣковъ 5, даютъ 5 копъ грошей а 25 грошей и полгроша, сена возовъ 20 и полъ осма.

Дань з мещанъ. Селивонъ з Могилева даетъ 20 грошей, два возы сена; Андрей Макаровичъ даетъ 30 грошей, полтретя воза сена; Ганица Жуковая 30 грошей, полтретя воза сена; Санько Санковичъ копу грошей, сена 5 возовъ; Гринъ Чашкинъ копу грошей, сена 5 возовъ; Ломаръ 25 грошей, возъ сена; Сыровешия 10 грошей, возъ

сена; Протасовая вдова 10 грошей, возъ сена; Мыло давалъ 15 грошей, а возъ сена; тотъ пошелъ прочь сее зимы. Кузейка на воли до двухъ годъ еще, а выседивши, 10 грошей, возъ сена; Гришко Комокъ 30 грошей а полтретя воза сена, Сивко пол копы грошей, а полтретя воза сена: Лапа 30 грошей а полтретя воза сена; Федечко Приступъ 40 грошей, полчетверта воза сена; Степанъ Гломаза 20 грошей, полтора воза сена; Федко Бобрусникъ 20 грошей, а два возы сена сего году почнетъ давать; Гаврило Амаль полъ осма гроша а 2 возы сена; Ходоръ Кошкинъ полъ осма гроша а 2 возы сена; Бурносовичь полъ осма гроша а 2 возы сена; Аврамъ Солтановичъ полъ осма гроша а 2 возы сена; Резовка Опанасъ полъ осма гроша а 2 возы сена; Иванъ Гуронка полъ осьма гроша а 2 возы сена; З Жоблунщипы бывало 30 грошей полтретя воза сена, теперъ пусто, Сергий Судаковичъ 30 грошей а полтретя воза сена; Гаврило Рупасковичь копу грошей 5 возъ сена; Сенюкъ копу грошей; Онисекъ 10 грошей, а возъ сена; Еско Верденокъ 20 грошей, а 2 воза сена, тотъ пошелъ прочь зиме. Игнатъ Хурсовичь тутошный, ходитъ землею у Козельцахъ, Мужя межи себѣ надали на церковь св. Николу на канунъ а на свѣчу; а старосте на замокъ даетъ тотъ человѣкъ полтора воза сена. Земля Пророковщизна въ пусте лежитъ, дани хоживало с нее 8 грошей, а два возы сена. Дань съ мещанъ, кнторые па куницахъ сидятъ: Ходоръ Мокинъ полъ осма гроша даетъ; Данило Бурносовичъ полъ осма гроша даетъ; Апанасъ Резовка полъ осма гроша; Иванъ полъ осма гроша.

Литовская метрика, книга переписей, № 6, А.

LXXXIV.

Описаніе Винницкаго замка: 1552.

Веница, за держаня князя Богуша Корецкаго.

Замокъ. Замокъ Веница надъ рѣкою Богомъ, на каменной горѣ, з дерева дубового, долей пижели отъ сорока лѣтъ робленъ, а сего

году въ осени подкрепленъ; за старыми стѣнами, обведено плотомъ лозовымъ, з дубовымъ колiемъ. Межи плоту того и стены, толсто, на локоть, насыпано землею и облеплено плоть з надворiя глиною. А на верху тыхъ старыхъ стенъ стены новы з бланкованемъ з дубоваго же дерева, з надворiя совито рубленный, землею также насыпанъ. Коштовано тамъ, стреляно з делъ и не пробито стены тое, а ни песку; за плотомъ хоженье на бланкахъ и порожнему человѣку трудно; помосты не вездѣ, и то не ровны: инде высоки, инде низки и подсябитье з бланокъ тесно. Городенъ 30, вежъ 5, побочное стрельбы з вежъ тыхъ нетъ жадное, и окны тесны, только передъ себе съ нихъ видно. — У воротахъ передъ вежою почата знову башта с протеса дубоваго, с обитыми стенами,—а межи стенъ толсто на полчетверты пяди, землею набиваючи, и выведено къ верху выше стояча человѣка, а въ ширки в середине башты тое 3 сажни поперекъ. Стрельба съ нее передъ себе и по бокамъ и въездъ в замокъ чрезъ нее мостомъ закрываным чрезъ ровъ, нижли недороблено еще и мосту и башты тое кверху.

Городни рядомъ, яко з которыхъ селъ повинно ихъ робити. Вшедши въ замокъ по леву городня от воротное вежи первая, волостная, повинна тую вся волость Веницкая робыти; со всихъ городенъ тая большая, полъ 4 сажня земли, а инше по полтора сажня.

Потомъ городня Дворецкая, городня Демидовская, людей грабежми ихъ зароблены, городня Погребышовская, городня Цвитковская, городня Махновская, городня Якушинская, городня Мезеновская, городня Стрыжинская; городни 3 мѣщанскихъ, государскихъ и земянскихъ, городня Каменогорская, городня Вонячинская, городня Дешковская, городня Семашковская; городни 2 всихъ государскихъ и земянскихъ, городня Почапинская, городня Турбовская а Петничанская, городня Микулинская, городня Петничанская, городня Супроновъ, городня Вороновицкая, городня Гущинская, городня Черлениковская, городня Полтевская, городня Летинская, городня Яновская, городня Илипецкая.

Будоване въ замку, Церковъ Покрова; у вежахъ гридня, а двѣ светлицы, при земли клетей земянскихъ 4, кухня, пивница, а мещанскихъ и земянскихъ погребовъ на захованiе въ земли починено ново 20.

Колодезь въ замку почато и полъ сажня выбито въ скалѣ, воды не добыто.

Просторонность замку вдолжъ 24 сажни, а въ поперекъ двадцать и полъ четверта сажня.

Гора замковая: отъ рѣки скала высока двадцати сажень, прикра, не приступна тамъ; и з иншое стороны, отъ мѣста тежъ вышиня горы семи саженъ, а противъ тамъ другая гора тоже высокая, яко замковая, з которое можетъ быти стрельба, замку блиска и шкодливая. Потребуетъ замокъ тотъ просторонства большаго; а к тому воды, а если бы прибудовано к нему пригородокъ, могла бы и криница, быти при городку, которая теперь передъ замкомъ у рову, отъ стены замковое у полъ четверта двадцати сажень.

Будоване передъ замкомъ: кухня, изба черная, стайня.

Бронь замковая. Дѣло спижанное вдолъжъ 11 пядей добрыхъ, куля до него не большъ гусиного яйца. Гербы на немъ: (колюмны) а погоня, число латиною 1534, ложе, кола окованы добре.

Дѣло спижанное вдлужъ полъ 11 пядей, куля большъ гусинаго яйца; щитъ, гербъ и цедула числу без писма; ложе, кола окованы добре.

Дело спижанное вдолъжъ 10 пядей, куля з гусиное яйцо, число латиною 1533. Гаковницъ 20, кули до нихъ семъсотъ желѣзныхъ, оловомъ облитыхъ; формъ до нихъ 6, мешковъ на кули 10.

Аркабузовъ 39, формъ до нихъ на кули железныхъ 24, куль желѣзныхъ, оловомъ облитыхъ, до большого дела 16, (1½) пядей около; а до меньшихъ двухъ дѣлъ кули 170, хромая пядь около; куль до аркабузовъ двесте и двадцать.

Свинцу штуки 4, кажда з нихъ шестьма человѣкомъ у знимокъ, а по два кони привезено тыхъ часовъ, а пятая штука поменьше, а еще штука свинцу у знимокъ человѣку одною рукою.

Пороху пушечного 20 фасокъ, недавно привезеныхъ, а давнего тутъ пороху, на гаковницы робленного, пултори солянки.

Селетры бочка велика лвовька полна, а еще селетры полъ солянки.

Серы солянка.

Железа шинъ двесте, сокира для рубаня олову, дело царя Перекопского, покинено подъ Браславлемъ о добываніи замку, розорвано на полы, спижаное, в долъжъ полъ-пяди, куля до него съ гусиное яйцо; обеихъ тыхъ штукъ спижи у знимокъ шестьма человѣкомъ; которое дело спижанное было давное на замку тымъ Веницкомъ, дираво, и для того отослано до Вилни на переробленя того дела. Тамъ въ замку Венницкомъ ложе и кола окованы. Коловинъ, колья и каменья ку обороне на бланкахъ досыть.

Хованье пороховъ. Порохъ, салетру, свинецъ и вси потребы ку стрельбе ховають въ избе чорной, въ стенѣ замковой, подъ вѣжою, а надъ тою избою светлица. Тамъ ротмистръ живетъ и топитъ светлицу тую; хованье тамъ пороховъ не безопасно отъ огня.

Ключи. Ключи отъ пороховъ и ото всее стрельбы: одинъ у ротмистра, а другой у подстаростего; а подстаростый москвитинъ, повѣдается з Вологъды,—Иванъ Кирдевъ; а отъ замку ключи также одинъ у ротмистра, другой у подстаростего тогожъ.

Пушкари. Станиславъ Сверчъ, полякъ з Ежева, жену и дети тамъ у Венницѣ маетъ, служитъ вже тамъ 4 годы, беретъ на годъ по 20 копъ грошей, а по семи локотъ сукна люнского; немецъ Каспоръ з Филякунова присланъ, женатъ, взялъ на годъ 20 копъ грошей и сукна люньского 3 локотъ. А служба ихъ: стрельбы пильнують, порохъ робять.

Сторожа замковая. Сторожи въ замку бывають чотыри: въ день у воротъ стерегуть и послугують въ замку: дрова, воду носятъ; у ночи, по вежахъ и по бланкахъ ходячи, кличуть, а наймують ихъ люди земянскіе; кождый с нихъ даетъ на годъ з дому по 3 гроши польскихъ, а отъ вдовы, або отъ козака неоселого по полтора гроша польского жъ.

Сторожа острогoвая. Сторожи у воротъ острoговыхъ нагорныхъ, што отъ Браславля, тамъ бывають, а въ надольныхъ воротъ отъ мосту одинъ; наймають ихъ мѣщане посполу съ земянскими людьми, которые в мѣсте живутъ; дають на то з дому кождого на годъ по 2 гроша полскихъ, по двойгу хлеба, по ковшину пшена, а по 2 головажки соли.

Сторожа польная. Стражу польную часу лѣтняго только для пашни держать мѣщане одну у мили отъ места, на врочище, на

Чотырехъ могилахъ, а другую у двухъ миляхъ на Гуменной дуброве, по два человѣки ездныхъ; даютъ дальшимъ по 4 копъ грошей обема, або яко се умовятъ, а ближшимъ менъшъ.

Служба военная. Когды люди непріятельскіе приходятъ на волость, повинны тогды противъ нихъ ити з старостою, або з урядникомъ его, з места и з волости кождый, хто кольвекъ кони маетъ, а в погонь одинъ другого выправуетъ о двуконь; а лежати безпотребне на поли не повинни, а повинни ку службе военной кони держати вси, яко гродскіе, такъ земянскіе; а хто бы, животину маючи, коня не держалъ, того староста грабитъ за огурщину.

Стація. Стацію посламъ даютъ чрезъ три дни, мѣщане, яко государскіе, такъ земянскіе вси, которые в месте живутъ.

Подводы. Подводы даютъ яко место, такъ села чергами, каждое село по недели рядомъ тымъ: Напервое место. Потомъ село пана Александрово Кмитича Черленково, потомъ село пана Ленсково Пятничанскаго Демидовцы; потомъ село пана Семеново Кмитыча Повторцы; потомъ село пана Бокиево Семаковцы; потомъ село пана Бокиево жъ Маховцы; потомъ село пани Микулинской Почапинцы; потомъ село пани Микулинской Микулинцы; потомъ село пана Козубово Якушинцы; потомъ село пана Дешковского Дешковцы; потомъ село пана Летинского Летинцы; потомъ село господарское Вонячинъ; потомъ село Яцковцы Яцковского; потомъ село Бобянского Супруновцы; потомъ село пана Горностаево Гущинцы; пана Осаково Яневцы, Дубинского Каменогоръка, тые три насполъ одну неделю подводы даютъ; потомъ село замково Недзяково, потомъ село Оксаково Стрежевка; потомъ село Мисково Петничанского Петничане, потомъ зася мѣсто.

Мостъ. Мостъ на рецѣ Богу, подъ местомъ, повинни робити место и села, яко замковые, такъ и земянскіе—вси.

Острогъ. Острогъ робити повинни также и мещане и волощане, яко городскіе, такъ и земянскіе.

Доходъ Старостинъ:

Колядка. Даютъ старосте мещане о Божемъ Нароженіи колядки

по 2 калача пшеничныхъ, а хто о святе не даеть, з тыхъ беретъ огурщизны за то по 12 грошей, а о Велицедни по томужъ.

Пересудъ. Пересудъ беретъ староста и децкованіе водлугъ статуту Великого Князства.

Куницы. Куница вмирская старосте 12 грошей. Девочая куница 12 грошей. Отъ вдовы 40 грошей, то есть когды девка, або вдова идетъ замужъ, хотя за тутешънегожъ.

Згонщина. Когды зженетъ хто злодея отъ коней, згонщизны отъ коня по 12 грошей, если на замковой земли то старосте, а если на земянской, то земянину тому, на чьей земли зженуть, на полы з тымъ, хто сженетъ, а отъ свирепы по 6 грошей; а тыхъ часовъ почали брати згонщины по 30 грошей.

Шляховое. На чьей земли найденъ будетъ конь шляхтовый, або волъ, то тому, хто найдетъ, на полъ з тымъ, чья земля.

Кони з дыковъ. Также хто з дыковъ коня выбьеть, то на полъ ему з тымъ, чья земля.

Млыны. Млыни: одинъ подъ местомъ на реце Богу, у того три кола на мливо, четвертая ступа; другой подъ мѣстомъ на рѣцѣ Веницы коло одно; третій въ селѣ Мезяковѣ на рѣцѣ Згари, две коле на мливо, третяя ступа; а идеть отъ млива мѣра десятая; з тыхъ старосте двѣ, третяя млынару; а бываетъ з млыновъ тыхъ змерокъ старосте хлеба на выхованье почту его зъ потребу. При млинахъ тыхъ, у ставовъ подъ местомъ, на Богу гать.

А на Венницы греблю мещане гродскіе и земянскіе робятъ вси, а въ Мезякови на Згари гать гатятъ мезяковцы. В ставахъ при млынахъ тыхъ рыбы ловити вольно тымъ, которые греблю и гати тамъ робятъ.

Сено. Косятъ сено старосте лѣте день одинъ. А грезти и прятать сена того не повинни, одно, которые косити не выходятъ, тые грезти повинни.

Капщизна. Капъщизна старосте отъ кождое корчмы, где медъ, або пиво, або обое: и медъ и пиво шинкуютъ, однако отъ кождое копа грошей; сего году корчемъ у месте всихъ было 42, а иногды бываетъ больше, або меньше.

Отъ горелки платъ также идетъ старосте за проданое; сего году платъ отъ горелки за 46 копъ грошей.

Мыто старостино. Купцы прiезжи даютъ старосте мыта отъ копы по 2 гроши; продано мыто то еще годъ жиду за семьдесятъ копъ грошей.

Обвестка. Козакъ, котды который до Венницы приѣдетъ, повиненъ дати подстаросте обвистки 3 гроша.

Пасеки. Пасеки на замковыхъ земляхъ замковымъ людямъ вольны, а земянскимъ на куницахъ старосте, по колку грошей за куницы хто умовить.

Мыто господарское. Отъ каменя воску по 4 гроши, отъ вола по 3 гроши, отъ кожи всякое по грошу польскому; продано мыто тое отъ Бордзобогатыхъ за 20 копъ грошей на сесь годъ.

Мѣщане Господарскiе и земянскiе, рядомъ, яко сидятъ домы своими:

Лучко Воловаченко, Илья Симиненко, Кузьма Чоботаръ, Амброжей, Федоръ Воловаченко, Савка Киселенко, Остапъ Трубовоз, Богданъ Сянютичъ, Иванинъ Ильяшевичъ, Борисъ Севрюковичъ десятникъ, Гано Протасовичъ, Кощинъ человѣкъ, Ониско Семяновичъ, Кузьма Воротникъ, Гринецъ Золотарь, Сасиновъ Кислица, Кошчинъ Ивашко, Клецкаго зять, Борисъ Ванютенко. Васько Оришченко, Кошчинъ Федоръ, Дердеринъ зять, Ивашко Шульга, Манецъ Шульженко, Лехно Рыбецъ, Кошчинъ Яцко, Куторовичъ Ниско, Клецковъ зять, Васько Супруненко, Мартинъ Дедеричъ, Грицко Позаренко, Наталка Головачиная, Опанасъ Урменчицъ, Клецко, Лапко Ониско, Кошченко Гринъ, Коруговнинъ, Каранда Масиницъ, Воловачиха, Иванъ Ленчичъ, Богдана Шапиная, Манецъ Кошчинъ, Тышко Усатый, Сенько Балычъ, Микитшиная попа Спасовского, Выдримая, Федоръ Киска, Васюта Ленчицъ, Федоръ Глазковичъ, Гарасимовичъ, Сененко, Сыченко, Сидоръ Панковичъ; Санецъ Ворончинъ зять, Розхупикъ, Сашко Федоровичъ, козакъ, Сосиковъ зять, Шелестъ Костя и Гапка Шида, Богданъ Кораченко, Ивашко Мемонтинъ, Опонасъ Коношинъ, Максимъ Шихта, Ивашко Шелестенко, Сергей Кривопустъ, коваль Совостьянецъ, Супруновъ зять, Чорнишъ Степанковичъ, Василина, Постоловского зять, Павликъ Жулженко, Ива-

нко Васильковичъ, Кощинъ Яцко, Клизченко Сергей, Гридченко Гаврило, Якименко Еско, Шейшей, Туношко Чорниговъ сынъ, Пихно Глазковичъ, Андрушко Карака, Апанасъ Гласковичъ, Сима Дубицкій, Недоръ Иваненко, Андрушко Горчеренко, Голотысь Гаврило, Кошчичъ Матей, Лапинъ зять, Ивашко Войтысовъ сынъ, Михалъ Хукало, Семянецъ Панько, Щербановъ зять, Богданецъ Телный, Уласъ Левцовъ пасынокъ, Яцко Лучникъ, Абломейко Занецъ, Михайличинъ мужъ, Павлушкова Оминорчая, Минко Кобылка, Иванъ Купріяновъ сынъ, Петрушко Волотчинъ зять, Колмага, Иванецъ Косый, Годута, Еско Коточиное зять, Продийчиха удова, Дмитръ зять ее, Найденъ Кудашка, Романецъ, Кондратъ Михайлинъ зять, Трухон Лучинъ мужъ, Олекса Разумейко, Хурнаумовичъ Михно, Литвиненко, Ховота сынъ Ленцовъ, Гарасимъ Тюзко, Иванецъ Прихожій, Стехно Клещовского, Грицько Обачевскій, Дунько Купріяновичъ, Петрушко Устиновъ зять, Панюта Войниковъ зять, Кузма Корованецъ, Романъ Волощенко, Ивашко Супруновичъ, Павелъ Щербина, Мелешко Сахновичъ, Сергей Меняйловичъ, Криводрыстръ, Иванъ Безноско, Позныкъ Крыводрыстовъ зять, Левко Вороценко, Черешко Тарасовичъ, Игнатъ Криведзикъ, Михалъ Матейченко, Третинчина Кордышовое, Чоцутыха, Карпъ Юрешевичъ, Минко Супруненко, Сенько Меляненко, Еринецъ Куряненко, Иванъ Третякъ, Дайчиная, Павло Тютченко, Титъ Василевичъ, Ивашко Мельникъ, Василь Потапченко, Василь Сырсквашинъ, Кунашъ Золотарь, Ильяшъ Лесокъ, Родутенковъ зять, Ивашко Даниловичъ, Лета Остапковичъ Кошчинъ, Уласъ Лучникъ, Сенко Волощенко, Потаповичъ, Сенко Кордышевичъ, Василь Киптай, Дмитрь Духнинъ, Ивашко Костаковичъ, Демкова удовица, Марко Потапчичъ, Кордышева Петрушко, Ониско Худый, Купріянъ, Миско Копытко, Зенецъ Супруновъ сынъ, Челегъ Семашковое, Тарахъ Лиходеевичъ, Миско Копытко, Телепенко Семенъ, Трусенко Томашко Котюневское, Ясенко Савка, Федоръ Коточинъ, Совастьянъ Троцкое, Тютиковая Мискова Пшеничная, Опанасъ Стрелиникъ, Гринецъ Пасека, Лойненко Богданецъ, Сенюта Куевновичъ, Шишковая Якимовая, Устиниха Волосовичъ Млещовского дьячиха, Шрубенко Хурсъ, Пархомъ Жубренко, Янушъ Мельникъ, Гринецъ

Кравченко, Богданъ Ульчинъ сынъ, Романецъ Ульчинъ зять, Ивашко Перехобненко, Дмитръ Воротный, Чорнышъ Унучковичъ, Розмислиха, Ондрушко Костинъ сынъ, Ивашко Щербановичъ, Хома Котанъ зять Дубинскаго, Павелъ Гвоздинъ, Микитчиная, Горинъ Сытниковичъ, Митко Бобровникъ, Евхимъ Утатровчинъ, Павелъ Забирай, Ондреецъ Безмука, Радючиха, Федецъ Седашникъ, Процко Пинчуковичъ, Андреецъ Василихы сынъ, Омельянъ Воротникъ, Низовый Петруша козакъ, Кушнеръ, Грипецъ Випникъ, Хотяковъ, Хориха, Ондрій Волочкевичъ, Юрко Выкинъ, Иванъ Стрелинскій, Митко Бобровникъ Ширко, Антонъ Шолуха, Блошка Ганецъ, Васько Давидченко, Моисей Чахненко, Калленниковъ зять Тоска, Ляхъ Станиславъ, Олексей Титенко, Туриха, Паней Микулинскій, Яцко Панатичъ, Мажа Розничъ, Максимъ Нечай, Лукьянъ Лупша, Исайко Пострыгаченко, Данило Пострыгачъ, Обачевская Стеха Тошчина дочка, Иванъ Исоковъ зять, Мишко Перехабневъ зять, Федоръ Якименко, Фенка, Исайко Якименко, Гринецъ Лежанянъ, Макаръ Уривенко, Саливонъ Кравецъ, Илище Клещовского, Кононъ Киптаенко, Михно Морхинъ, Яковъ Урленко, Кондратъ Прокопинъ мужъ, Макаръ Ляшковъ зять, Василь Ободенского, Олена Каврунева, жена Редка, Иванъ Дутый, Гришко Кушнеръ, Пашина Старыщенко, Стесько Масленко, Мотринъ зять, Варывода, Оношко, Старыщенко Грицко, Цветковичъ, Вороновицкого, Децько Игнатовичъ, Кордышевая, Иванко своякъ Нечаевъ, Ониско Кривый, Гаврилиха Клещевского, Ониско Ланковичъ, Ониско Лапчицъ, мещанинъ Макарко Детковичъ Клещовского, Борисъ Лихій, Гаврило Масловъ зять, Трухониха Вороновицкого, Васко Доманенко, Яцко Пристрило, Исайкевичъ, Кордышевое Пилипецъ Хорцовъ зять, Павелъ Обочевскій, Супронъ Клещевского, Ивашко Лагода, Сенко Чуриловичъ, мещанинъ Лихно, Гаврищовъ сынъ Мандрокъ, Уманенко Вороновицкого, Воиводка Сутескій, Сенко Чуриленко, Федоръ Гончаръ, Старищинъ зять, Климко Синиченко, Санецъ Куманенько Вороновицкого, Гора Дерличинъ зять, Андрей Яцкевичъ, Рымачевъ, Рылковъ сынъ, Милецъ Сербинъ, Захарія, Педоръ Жиленко, Василь Корлачевъ зять, Андрушко Колениковичъ, Лашко золотарь, Михно Якововъ сынъ, Ганецъ Дедковичъ Клещовско-

го, Иванъ Гончарь, Кошчинъ, Павелъ Захненко, Кононъ Кузьменко козакъ богатый, Иванъ Ляшко, Демянъ войтъ Крутневскій, Яковъ Буженикъ, Федоровая Ляшкова, Вачко Дрыщъ.

Люди што на дворцы. Хома Мартыновичъ, Мартынъ Щербатый, Чорнышъ сынъ Гришинъ, Иванъ Ключниковичъ, Данило Дехтяренко, Педъ Мартыновъ сынъ, Богданъ Герасимовичъ, Хома Овчарь, Гарасимъ Великій, Митко Томаненко АксаковоВъ, Иванъ Крывецъ, Тронецъ Ситниковъ зять, Сенко Шостакъ, Акула Светликовичъ, Педоръ Седельниковичъ, Иванъ Русаковичъ, Сергей сынъ Дезъковъ, Демьянъ Саз, Иванко Лучникъ, Тимошъ Иванковскій, Василій Безноско, Олексей Заневъ сынъ, Богданъ Коваленко, Сенко Савченко, Педоръ Вовчинко, Мацко Куменко Вороновицкого, Федко Черниковъ сынъ, Степанъ Кравецъ, Кудъла Федецъ, Дубиносъ Вороновицкого, Андрей Крутко, Семенко Ходоровичъ, Цветко Сербинъ, Лозарикъ замковый слуга, Грынецъ Кузменко, Мартынъ Кравченковъ зять, Еско Чобота, Прокопъ Сыроватченко Клещовского, Гуринъ Михненко, Левко Безкостій, Андрей Тяга, Снитко Вовчковъ пасынокъ, Грицко Гладкого сынъ, Демьянъ Пядышъ, Лашко Вовчковъ сынъ, Федецъ Сыроватка Клещовского, Вовчокъ Ляшковъ сынъ, Климецъ Рынденко, Карпъ Пыженко, Самковая, Семенецъ Павлущенко, Остапко Кудлаевичъ, Козакъ Семенько Кривопустъ, Кутритъ Симиное, Иванъ Свинарь, Иванъ Кривалкощинъ, Селивонъ Криволевъ зять Кордышовое, Дудосенко Федецъ Турышинъ зять, Белоусъ Горбатъ, Прокопъ Криваневъ сынъ.

Дворы земянскіе в мѣстѣ. Пана Семена Кмитича дворъ, Дубичинского дворъ, Александровъ дворъ, Гришковъ дворъ, Онацкевича и брата его Ивашка дворъ, Комаровъ Денисовъ дворъ, Зяловского дворъ, Клещовское дворъ, сына ее дворъ, Байбузинъ Кутецкого дворъ, Вороновицкого дворъ, Шандыревское дворъ, сына ее Андреевъ дворъ, Яцковского и Федоровъ дворъ, Барановъ Шанъдыревского зятя дворъ, Кордышовое Глинянецкое дворъ, Симиное Комаровское дворъ, Грицковъ Комаровъ Стречинского дворъ, Тишинъ Гомончика зятя дворъ, Ивана Кощинъ дворъ, брата его Андреевъ дворъ, Аксаковъ Стрыжовского дворъ, Бокіевъ Махновского дворъ, Мисковъ Ляльковичовъ

дворъ, Ивана Микулинского дворъ, Лавриновъ Яцковского дворъ, Ивашковъ Поповичовъ дворъ, Мокрейского дворъ, Ждановъ Коморовскаго дворъ, Ганнинъ Постоловское дворъ, Коцюбовое Кущинского дворъ, Коцейшинъ удовинъ дворъ, Ивановъ Путовъ дворъ.

Поповскіе дворы. Миколинского дворы 2, Покровского дворъ, Кузмы-Демнянского дворъ, Воскресенского дворъ, Спаского дворъ, Дяконовъ дворъ.

Села замковые. Село Мезяково: чловековъ 4; повинни люди тые в погоню за людми непріятельскими ходити зъ дыму кождого по человѣку, а доведыватися о войску Татарскомъ и шляху ихъ стеречи у верхъ Десницы рѣчки а въ Острицы, гдѣ шляхъ идетъ на Базарабовъ бродъ; винни тежъ сено косити на замокъ день и попратати кошенье свое, а даютъ старосте на годъ со всего села полторы копы грошей; а гды посолъ до Волохъ идетъ, тогды они со всего села выправуютъ человека одного на кони при послѣ ономъ; винни тежъ робити до замку здавну: кухню, холодникъ, а тыхъ часовъ принужаны робити и стайню и избу чорную и ледницу; винни тежъ робити въ замку городню и подводы давати, яко вышей писано; корчмы въ томъ селѣ двѣ, плату з нихъ идетъ старосте на годъ по 4 копы грошей. Село замково-жъ Вонсячинъ; держитъ тое село со всимъ князь Дмитрій Вишневецкій; написалося въ небытности его, но послушно тыхъ часовъ ку замку.

Села земянскіе. Село пана Семена Кмитича Летинъ: человековъ 141, даютъ пану на годъ со всего села 141 копъ грошей, а на толоку жати на годъ ходятъ 3 дни; слуги въ томъ селѣ два на имя: Гришко и Андрейко, копно служатъ; млынки въ томъ селѣ два; вымелки з нихъ не завжды равно; корчмъ въ томъ селѣ 4, плату съ нихъ на годъ 19 копъ грошей.

Другое село пана Семеновожъ Кмитича, на имя Пелчевцы, с приселкомъ Салатами: человѣковъ семъ десятъ, даютъ пану на годъ 19 копъ грошей, робити ходятъ на пашню дворную, на всемъ лѣтѣ, орати пригономъ день, а на толоку день, а два дни жати; въ томъ селѣ млыны два, корчмы двѣ, копщизны съ корчемъ 4 копы грошей.

А гды который человѣкъ съ тыхъ селъ прочъ идетъ, виненъ пану дати 6 копъ отходного.

Село пана Мисково Пятничанского Пятничане: человѣковъ 30; даютъ на годъ 3 копы и 40 грошей, а слугъ въ томъ селѣ 8, которые конно служатъ; еще въ томъ селѣ чоботары два и коваль одинъ; тые роблять на дворъ дарма; подсусѣдковъ въ томъ селѣ 12, тые не даютъ ничого, ни робятъ пану.

Село того же пана Мисково Демидовцы: человѣковъ 37, даютъ на годъ 4 копы, 28 грошей; день на лѣте косятъ, другій день жнутъ; подсусѣдковъ въ томъ селѣ человѣковъ 10; конщизна съ обѣихъ селъ на годъ 4 копы.

Село пана Павлово Дубицкого Каменогорка: людей всихъ 30 человѣковъ; съ тыхъ 30 человѣковъ 23 человѣки даютъ на годъ куницы по 12 грошей, а по три третинники овса, по 2 возы сена; роботы ни которое не робятъ; а семь человѣковъ на воли сидятъ.

Млынъ объ одномъ коле в месте Веницкомъ, два дворы его.

А три человѣки селище его въ Брацлавскомъ повѣте Жорновища. Земли на 5 мили, людей нѣтъ,—бобровые гоны и звериные ловы; а хто бы мелъ с пчелою стояти, або зверь ловити, тотъ повиненъ пану куницу дати, чимъ уеднаетъ.

У Веницкомъ повѣтѣ селище Овдеевци, земли на 2 мили, пусто, не далеко отъ шляху Гончарского; у селѣ церковъ и попъ, а слуга панцерный Пашко.

Села пановъ Микулинскихъ на имя Микулинцы, Боровъ и Новоселица; въ тихъ трехъ селехъ людей всихъ осемъ десятъ; съ тыхъ осмъдесятъ шесть человѣковъ даютъ по 12 грошей куницы и по 4 третинники овса, а семдесятъ и чотыре человѣка даютъ по 4 гроши и по 4 третинки овса; роботы на всемъ году три дни служатъ; у Микулинцахъ ставъ спустный; на четвертый годъ даютъ за спустъ по шести десятъ копъ.

Млынъ тамъ съ двема колы, церковъ и попъ. Тамъ же у Микулинцахъ слободныхъ людей осмнадцать; тые ничего не даютъ, а ни служатъ.

Село пани Духны Микулинское Почапенцы: людей данныхъ полъ третядцать; каждый чоловѣкъ даетъ куницы по 4 гроши, а по три тритинники овса, а робятъ на дворъ на всемъ году три дни, а чотыре чоловеки слободныхъ—тые ничого не даютъ.

Става тамъ два спустныхъ; на четвертый годъ за одинъ по осьми копъ грошей, а за другій по шести копъ даютъ; а на одномъ ставу млинъ, коло одно, церковъ въ томъ селѣ и попъ.

Село пана Аксаково Стрыжовка: домовъ 80; хто коня маетъ, каждый на службу военную ѣдетъ при пану, и безъ пана, при старосте, або наместнику его; робятъ на лѣто: день косити, а другий жати а орати, на толоку ходятъ на пиво день одинъ, а на лѣто отъ пасекъ дани урочистое на годъ съ дому по 16 грошей; а клинки на замокъ старосте даютъ зъ дому на годъ по 3 грошей полскихъ.

Ставы 2, млыны малые на нихъ: 2 по одному колу, пересыхаютъ лѣто, вымелковъ ледво бываетъ з живность домовую.

Село Яново тогожъ пана Оксаково: домовъ 16.

Село пана Бобинского Супруновцы: человѣковъ 40; даетъ каждый съ нихъ на годъ по 15 грошей; а слугъ, которые конно служатъ, въ томъ селѣ 5.

Село пана Борисово Коцубово Якушинцы: дымовъ полъосмъдесятъ; даютъ на годъ полъпятые копы, а роботы з нихъ пану на лѣто: день косятъ, а день жнутъ. А два селища его пустыхъ на речце Сосонце: Гумовцы а Байкувъ, зъ которыхъ жадного пожитку нѣтъ.

Люди пановъ Кошчичовъ въ местѣ Венницкомъ человѣкъ 31; роботъ имъ на лето: день одинъ косятъ, а другій жнутъ, а иного зъ нихъ ничого. Селища ихъ пустые въ Браславскомъ повете, на имя: Пальчиковъ, Чозовъ, Плисковъ, Хановъ, Осипковъ, Воробевцы, Хвальковъ, Черемошны, Иголковъ, Игнатовцы, Шпековъ, Деремчинцы, Кобылая; которые *Болаховцы* тамъ по тыхъ селищахъ уходы даютъ имъ отъ того по 3 або по 4 гроши, того всего приходитъ имъ иногды о 4 копы грошей; а въ мѣстѣ Браславскомъ мели они шестьдесятъ человѣковъ, которые давали имъ на годъ каждый по 12 грошей, а по третинику овса.

А иншие села писатыся не дали в небытности пановъ, а врадниковъ своихъ, а звлаща въ небытости головного врадника старосты замкового.

Села замковые розданы земяномъ отъ старостъ: Село Супруновъ за держанья князя Константина Острозского отдано Микулинскому.

Село Пятничане за князя Константина жъ отдано Степану Демиловичу.

Село Предуровцы взялъ Голунка Александровичъ, замокъ Венницкій державчій на ончасъ.

Литовская Метрика, книга переписей № 6, А.; листъ 123.

LXXXV.

Описаніе Мозырскаго замка 1552 г.

Мозыръ, за держаня пана Миколая Нарбута, воеводы Подляского.

Замокъ.

Замокъ Мозырский отъ пана Миколая Войтеховича Нарбута початъ есть робити справою его, з дерева сосновою тесанного подъ шнуръ, вежи в чотыри стены, а городни у три стены, всею волостью Мозырскою и Бчицкою, мещаны и людми боярскими тамошными, отъ девяти лѣтъ.

Вежа воротная старая; по правой сторонѣ тое вежи идучи в замокъ двѣ городне старыхъ—то робыти знову маютъ; подле тых городень старыхъ чотыре городни новых зрублены по половицы у три стены; за тыми городнями початыми у той же стене дом тесанный же съ подсябитемъ, светлица а комора, а сень, в дольжъ десять сажонъ, а в ширинѣ чотырехъ сажонъ, еще ни печей, ни коминовъ, ани лавъ у нихъ и землею не насыпанъ; у светлицы и у коморе по два окны зъ замку и у замокъ, а въ синехъ по одному окну также зъ замку и у замокъ; подъ тымъ домомъ чотыре подклеты; за тымъ домомъ вежа на угле

замку отъ места достаточне справена, у чотыри стены, в семъ кгмаховъ с подсабитьемъ, а осьмое побитье; а по другой стороне той вежи домъ другой тымъ же обычаемъ, в тую жъ меру и с такими кгмахами, и тымъ же обычаемъ не доконанъ, а подклетовъ подъ ним чотиры жъ; отъ того дому до третее вежи стеною городень добре справенъных новыхъ у два кгмахи десять; тутъ вежа на угле отъ паркану: полъ шоста кгмаха ее уроблено, а полтретя еще кгмаха с подсабитьемъ дородливати, потому жъ въ чотыре стене почата робить; подле тои вежи зася ку воротной вежи городня новая справена добре; а старыхъ еще въ той же стенѣ зася до вежи воротное городень осмъ маютъ князи панове и земяне, маючи именя свои въ той волости Мозырской, заробыти.

Робота новая. Пляцу новозаробленного у замку всего около в стене девяносто сажонъ, то тежъ и обмазано, а еще старого заробивати пятьдесять и шесть сажонъ; просторонность замковая у дольжъ замку отъ вежи воротное до дому дальнего в стене 28 сажонъ, а в ширинѣ отъ первого дому, который ближшей воротъ до вежи, которая еще не дороблена, на угле отъ паркану шестьдесять три сажени, на обланкахъ ку оборонѣ колья колодъ достатокъ; у броне узводъ старый и ланцухи ея оба сорвали.

Будованье у замку. Церковъ св. Спаса на подрубе; светлица а комора про городничого; при томъ же дому комора, у которои схованье замковое, гаковницы, ручницы и иншие речи, скарбница на столпъку мазана глиною вся унутры и с надворъя, добре справеная; два свирны на схованье а житникъ, то все добре справено; изба чорная для сторожовъ замковыхъ, пивницъ две.

Колодезъ. Колодезь былъ у замку тридцать сажонъ у глубъ, поведили, але ся еще за держаня пана Кгаштольтова завалилъ, а теперъ за пана Нарбута и местце заровнано; ведомость старого замку будованя отъ тыхъ, хто того есть памятенъ, поведили, ижъ робилъ его некий панъ Михайло Гагинъ, который былъ старостою и городничимъ у Мозыри, чрезъ справу его вробленъ былъ за осьмъ недѣль, а яко збудованъ, водле повести старыя, стоитъ семдесятъ лѣтъ.

Бронь замковая. Дѣло спижное, ложе и кола окованы добре,

вдолжъ чотырнадцати пядей, куля около пяди и дву пальцы, под двемя гербы, орломъ и погонею, справенное 1505 лѣта; куль до него железныхъ облитыхъ 23, а каменныхъ куль до того жъ дела 12; форма глиняная, жолобокъ на меру пороху железный; два дѣла спижныхъ же одной формы, ложа и кола оковано добре, вдолжъ каждое по10 пядей, подъ гербы, орломъ и погонею, справовано 1507 лѣта, куля около двухъ пядей, куль каменныхъ до нихъ шестьдесятъ и шесть; дѣло спижаное, ложе и кола оковано добре, у должъ его полъ одинадцать пяди, подъ гербомъ, орломъ, справовано 1536 лета, куля около хромое пяди, кули к нему железныхъ обливаныхъ 22; дѣло спижное жъ было тоежъ формы, подъ такимъ же гербомъ и тогожъ лѣта справовано за пана Нарбута, розорвало тому шесть лѣтъ, ложа и кола того дѣла добре было оправлено; подъ переды до трехъ дѣлъ шесть колъ окованыхъ и до иншихъ дѣлъ кола жадного нѣтъ. Сарпотень железный приправенный на колоде, в дольжъ его зъ зелезникомъ осмъ пядей, куля яко голубиное яйце, кули железныхъ необливанныхъ до него 22; сарпотиновъ два железныхъ, на колодахъ же приправенныхъ, вдольжъ ихъ из зелезниками по полъдесяти пяди, куля троха болшъ, нижли голубиное яйце, куль до нихъ жадное нѣтъ. Сарпотинъ старый железный, непотребный ку стрельбе, удолжъ его трехъ пядей и зелезника тежъ ку нему нѣтъ; формы до всихъ верху писаныхъ дѣлъ и до сарпотыновъ глиняные. Гаковницъ давныхъ 59, а киевъ ку стрельбе 4, все то подъ тремя формами, кули до нихъ 268, пороховницъ к нимъ 25, кнотовъ 10; гаковница старая розорванная; гаковницъ ново привезенныхъ съ скарбу 8, а формъ до нихъ 2 железныхъ, —то всихъ гаковницъ старыхъ и ново привезенныхъ 53.

Порохи. Пороху пушечного полтрети солянки; а гаковничного пороху солянка на хромую пядь не полна, ручничного пороху две бочки малыхъ, а у третей бочце ручничного жъ пороху 10 фунтовъ.

Сѣра. Сѣры полъбочки.

Свинецъ. Свинцу шесть штукъ; каждую з нихъ може чоловекъ отъ земли подняти, а самая ступа не великая, може ее чоловекъ отъ земли одною рукою подняти.

Мостъ передъ замкомъ. Мостъ передъ замкомъ до паркану на палехъ упный, вдолжъ его 10 сажонъ, потребуетъ роботы.

Гора замковая и перекопъ. Гора подъ замкомъ у вежи воротной отъ паркану вышины полторанадцать сажня, а перекопъ отъ паркану жъ у глубъ пять сажень; а з другое стороны рѣки Припети до дороги, которая идетъ з места до замку, пол семнанцать сажня; тутъ з тое стороны перекопу нѣтъ; третее стороны отъ рынку горы 22 сажни, также перекопу нѣтъ; а с четвертои стороны, то есть отъ поля, гора 16 саженъ, также перекопу нѣтъ.

Парканъ передъ замкомъ. Паркану передъ замкомъ всего около отъ вежи воротное до вежи не доробленое, которая стоитъ на угле отъ паркану и отъ поля, сто шестьдесять полъдевята сажня.

Будоване у паръкане. Церковъ светого Николы. У стене паркановой домъ сосновый тесанный, противъ замку на подклетехъ светлица а комора а сени, всего вдолжъ полодинадцата сажня, печи и комины глиняные, добре справенные, с того жъ дому выведена комора с подсябитьемъ у мѣсто бакшты за парканъ трехъ сажонъ, еще ни печи, ни комина, ани лавы, ани верхнего помосту в ней нетъ; а до неи з дому сенечки ходити двои малихъ, обеюхъ полтретя сажня, подле того дому городни новыхъ рубленыхъ ку мосту замковомъ семъ с обланкованьемъ и с подсабитьемъ, а на всихъ семи городняхъ седенье лѣтное вмѣсто синей пороблено; на другомъ местце у стене паркановой же светлочка з сѣнью пяти сажонъ вроблена, на тотъ часъ капланъ тамошний мешкаетъ; а подле воротъ домокъ у стене светлочка а синь, гдѣ наместникъ мешкаетъ. Тамъ же подле воротъ особливе на земли у паркане домъ старый, великий, низкий, две светлицы а сень, ув одной светлицы мешкане есть, а подъ другою ся погребъ провалилъ. Другий домокъ малый тыломъ к замку стоитъ надъ перекопомъ, двѣ светлочки малыхъ, комора а сѣнь згнило есть все. Пивница. Кухня перед парканомъ; а парканъ где не заставенъ домы, тамъ острогомъ добре зароблено.

Просторонность паркану. Вдолжъ всего паркану отъ мосту замкового до воротъ горныхъ 36 саженъ, а ширины паркану отъ дому но-

вого большого, кот рый у стене стоитъ, до перекопу замкового 8 и полъдевята сажня.

Гора передъ парканомъ. Гора, за которою в часъ пригоды отъ неприятеля было-бы засажене з дѣлы або зашанцоване, бо надъ ровомъ паркановымъ праве противъ всему замку прилегла; удолъжъ ее подле паркану 30 и полчетверта сажня, а у ширки отъ паркана прочь ку церкви святое Пречистое 35 сажонъ; а у вишки ее два сажени, а инде полъсажня нѣтъ, которую гору панъ Нарбутъ уже окопывати и ровъ на томъ же местцы отъ паркану копати почалъ; ровъ тежъ у воротъ отъ кухни давна початъ копати и не докопанъ, чрезъ которого переездъ купаркану лацный, а гора тежъ до паркану вельми лацна, хиба отъ рѣки Припяти къ тымъ сема городнямъ новымъ, которыи у стене стоятъ, въ моста замкового до вежи воротное замковое, гора прикра и приступъ не лацный.

Пушкари. Пушкаръ Якимъ, немецъ неоселый, виненъ порохи робити съ селетры и з серы замковое, беретъ изъ скарбу господарского по 15 копъ грошей на годъ; а два пушкари тамошнихъ оселыхъ здавна, которые данины жадное из скарбу господарского не берутъ, одно маютъ подъ собою у месте по тяглому дворищу, на йимя пушкари: Опанасъ Лызичь а Пилипъ Русинъ, отъ мѣста и отъ всихъ подачкахъ замковыхъ суть отняты.

Дворецъ передъ замкомъ. На дворци изба чорная а клетка, а стодола на быдло, а на тыле изба а псарня; а на доле подъ горою на березе у рѣки Припети другій дворецъ, светлица, сень, изба чорная противъ, а броваръ, лазня, стайня на полтретяцати коней; огороды овощовыхъ два.

Млынъ. Млынъ на речце Припяти, на людяхъ справеный; отъ мещанъ мерка з него идетъ на замокъ; вчинитъ на годъ мерки 10 солянокъ, часомъ большъ, а часомъ меньшъ, яко рокъ который.

Повиноватство. Со всей повинности и подачкахъ местъскихъ и волостныхъ и о доходехъ замковыхъ, водлугъ росказаня господарского, обраны съ мещанъ; Сава Пациничъ, Богданъ Воронъ, Улазъ Гладковичъ, Гринь Шушпанъ, а з волости Мозырское: старецъ волостный Гаврило

Зрубовичь, Откуля Богдановичь, Степанъ Онисимовичъ, Ходоръ Пацыничь, Климъ Дерюжка, а з волости Бчицкое: старецъ Микита Калениковичь, Сава Носоновичь, Кондратъ Пыховичь,—то поведили, яко нижей описано, и на томъ присягу вчинили.

Робота замку и паркану. Замокъ и парканъ робити винни мѣсто все и обедве волости: Мозырская и Бчицкая, люди князскіе и панскіе и земянскіе, хто колвекъ у волости Мозырской имѣніе отчизное або выслуженное маетъ, кромѣ людей его милости пана Николая Радивила, воеводы Виленского, села Варсицкого, а селъ Литвиновичь а Михновичь боярскихъ и татарскихъ,—тому памяти нѣтъ, яко то отъ Мозыра отышло, а ижбы тежъ замокъ коли робили або оправовали; што ширей а меновите имѣней князскихъ, панскихъ и земянскихъ опослѣ есть доложено.

Гора и перекопъ. Гору сыпати и перекопы копати винни веи, потому жъ яко роботу замковую и паркановую.

Острогъ коло мѣста. Острогъ коло всего мѣста и ворота трои и кобылины по улицамъ ставити винни вси, хто колвекъ у мести мешкаетъ, нижли теперъ только мещане господарскіе тяглые его робятъ; а естли бы была весть о непріятели господарскомъ, тогды винни мѣщане коло места рѣку робити и полони чинити и кобылины коло полони ставити.

Мостъ замковый около паркану по ровомъ. Мостъ замковый и два мосты коло паркану по ровомъ винни робити мещане и волость Мозырская и Бчицкая, подданные господарскіе.

Мостъ на Припяти. На приездъ господарский мостъ на Припяти мещане и волость Мозырская кромѣ Бчичанъ робити винни. А Бчичане противку того уставичне винни робити подданые господарские, князские, панские и земянские, яко неделя Лучицкая, Ворсицкая, Рудобѣльская, Сковышинская, Волосовицкая, Сокирицкая, Каптевицкая со всеми селы ихъ, мостъ на рѣкахъ на Бчицы, а на Бельце и вси рѣчки и болота на великой дорозе з Слуцка до Мозыра мостити винни.

Дойлиды. Долида место все и волости обедве винни съ стародавна на роботу замковую и паркановую наймовати, будь робота есть, або

нѣтъ, даютъ на годъ ему по полтрети копы грошей, або чымъ ся умовятъ.

Колодезь и ринштоки. Въ замку колодезь винни робити место и вся волость Мозырская и Бчицкая и люди князские и панские, хто и городъ робитъ, а рынштоки по тому жъ.

Сторожа на замокъ. Сторожу до замку место и волости обедве наймуютъ шесть сторожовъ, которые въ день у воротъ, а в ночи по два на замку кличутъ.

Сторожа у паркане. Естли бы неприятеля у земли господарскои слышати было, винни место по два чоловеки давати на ночь на сторожу до воротъ паркановыхъ. Къ тому с кождого хлѣба, колко будетъ ув одномъ дому в мѣсте, даютъ по полтора гроша а по пенязю пишчого; за то наймуетъ староста двухъ сторожовъ до паркана для паления печей в избахъ и для рубаня дровъ до кухни. То поведили, ижъ ся тая паркановая сторожа недавно увела, а передъ тымъ одно слышачи в земли неприятеля стерегивали.

Сторожа на Туре. Коли рыбу ловятъ на реце Туре, винни мѣсто и волости обедве дати сторожу, поки рыбу отловятъ, або тежъ на сторожу дати 30 грошей.

Довѣдание вѣстей. Для довѣдания вестей по всимъ замкомъ украиннымъ, або тежъ подъ люди неприятельские пойти ся доведати, староста слугъ своихъ и слугъ замковыхъ Мозырскихъ посылати виненъ, а мещане и волость Мозырская и Бчицкая винни дати або наняти имъ вожа.

Бояръ шляхты повинности. Бояре шляхта, которые имѣни свои маютъ, шляхта одно домы свои маютъ у мѣсте, винни на послугу ѣхати при воеводе Киевскомъ, яко обошлетъ.

Мыто сухою дорогою в мѣстѣ Мозырѣ. Хто колвекъ ѣдетъ чрезъ Мозыръ, або бы и в местѣ Мозырскомъ ся з товаромъ розложилъ, будь тубылецъ великого князства Литовского, або чужоземецъ, будь тежъ и корованъ, тогды отъ воза вшакого по полъ три гроша, бы тежъ и за тысячу копъ товару у возе мелъ, хотя бы тежъ хто колвекъ съ купцовъ и порожнимъ возомъ ѣхалъ сухою дорогою чрезъ мѣсто, ви-

ненъ дати полъ 3 гроша, кромѣ естли бы хто с купцовъ горелку продажную у возе мѣлъ, тогды виненъ дати отъ малое и великое судины горелки белецъ за 12 грошей; а хтобы съ солею ѣхалъ, або хотя бы и в мѣсте шинковалъ, тогды отъ воза безменъ; отъ меду отъ кождой судины великое и малое поветщины грошъ.

Обестки. Отъ пѣшого чоловека, або колько бы ихъ шло, або бысь тежъ и у Мозыръ наймовали, або и осели, обестки яко придутъ с кождое головы по грошу.

Мыто жъ сухою дорогою на Бчичи. Въ Багриновичохъ, у Сковышине, у Гудыхъ Белкахъ, у Волосовичахъ по селомъ розложено мытники берутъ отъ купцовъ по томужъ отъ воза, будь съ товаромъ, або порожный, по полъ 3 гроша. Отъ соли и отъ горелки по тому жъ, яко и у Мозыри; отъ быдла, хто гдежъ колвекъ на продажу або и у селехъ кому бы хто продавалъ, съ головы быдла по грошу, отъ коней по тому жъ; отъ меду поветщина по тому, а и у Мозыре обестка з головы отъ людей пѣшихъ также по грошу.

Мыто водяное при замку Мозырскомъ. Отъ кождое комяги с чимъ колвекъ бы шла, будь у верхъ, або на низъ, кромъ рыбы, горелки, соли, а хотя бы и порожне шла, мыта 7 грошей; отъ полукомяжка и отъ челна по 3 гроши; нижли естли бы соль у нихъ была, тогды виненъ дать с комяги соли два камени, а с полукомяжка або с челна по каменю; съ того мыта вже пенязи шести грошей дати невиненъ; кромѣ пред ся с кождое головы, колько будетъ у комязе або у полукомяжку и у челну, виненъ будетъ дати съ головы обестки по грошу; а отъ горелъки также хотя отъ малое або отъ великое судины, колько будетъ въ комязе, або в полукомяку, або тежъ въ челну, белецъ за 12 грошей.

Мыто водяное Бчицкое волости. Въ селѣ Багриновичахъ отъ полкомяги и отъ челна с чимъ бы колвекъ шли, бы и порожни, винни все по тому дати, яко и у Мозыри; а съ соли и з горелки с комяги и съ полукомяги и с челна виненъ дати по тому жъ, яко и у Мозыри.

Обестка на Туре. Хтожъ колвекъ чужогородецъ або чужоволостецъ придетъ на рѣку Туръ рыбъ купити, отъ воза обестки полъ 2

гроша, отъ пешого человѣка полъ гроша; а купивши колько колвекъ рыбъ на возъ, от воза мыта полъ 2 гроша, а отъ пешого ничого нетъ.

Померное. Мѣра Мозырская великая якобы полторы солянки; померного отъ мѣры 2 пенязи, а отъ помѣры пенязь, а отъ ведра, которыхъ у мере 4, а хто купуетъ надъ ведро, также пенязь; тое померное запродано бываетъ за три копы грошей; отъ каменя воску грошъ, отъ каменя лою полгроша.

Мѣра медовая. Меру медовую зовутъ колодою, а въ колодѣ двѣ кади, а въ кади 4 ведра, а въ ведре камени два, а въ камени 7 бельцовъ, в каждой кади медницъ Виленскихъ добрыхъ полныхъ 5.

Мыто рыбное. Отъ бочки якоежъ колвекъ рыбы, хто на местце привезши продастъ, виненъ дати або рыбу десятую, або грошъ десятый, а естли бочокъ много, тогды бочку десятую, а тотъ хто купуетъ, виненъ дать отъ каждое бочки обестки грошъ; на реце Припети, або на Днепре где колвекъ ажъ до моря, по входомъ рыбнымъ, будь по князскимъ, панскимъ имѣниямъ, Мозырцы або и чужогородцы ловили, а приѣхавши к Мозырю, або мимо ѣдучи, виненъ дати с кождое рыбы десятую, а съ возовъ купецкихъ, которые съ рыбою ѣздятъ до Мозыра або мымо Мозыръ, по томужъ.

Ез на Припяти. Ез противъ мѣста винни бити волость Мозырская, а то тымъ обычаемъ: недѣля Ипская зо всими селы своими даютъ десять коловъ, недѣля Алтубинская 6 коловъ; неделя Домановицкая даютъ 11 коловъ, неделя Богутицкая даютъ полъ 12 кола, а полтора кола у пусте; неделя Загальская даютъ полъ 9 кола, а пол кола у пусте. Того колья выходитъ и с тыми двема пустыми 60 коловъ; езнику, хто ез бьетъ, даютъ вси недѣли отъ кождого кола найму и за страву 6 грошей, а езовничому также отъ кождого кола по 4 грошей, а пишчого отъ кола жъ по полугрошку. А такъ волости верху писаные недели змовились старостою своимъ: уже четвертый годъ даютъ вси недѣли за кождый колъ 2 гроши, а пишчого 12 пенязей; а старосты за страву и за наемъ езовника и за пять езовъ ничого, и за пишчое

по полъ 12 гроша за кождый колъ дають; то вчинитъ кождый колъ 13 грошей и 7 пенезей.

Сума коломъ. Тымъ шестьдесятъ коломъ езовымъ з волости 8 пищчимъ 13 копъ сорокъ два гроши даютъ.

На тотъ же езъ винни давати мещане господарские кождый з дому по колу, того учинить 200 коловъ; а за хлебъ на езовники съ дому кождого за коломъ по грошу, то чинитъ 2 рубли. А такъ теперей и мещане колья на тотъ езъ не даютъ, але даютъ кождый з дому за колъ полъ гроша, то чинитъ 100 грошей. На тотъ же езъ з старца Мозырского волостного идетъ 4 сѣти, а з волости Мозырское и з места 4 сети, альбо по 15 грошей за кождую сеть, то вчинить 2 копе грошей; к тому жъ езу село Носовичи, Богутичи и Пияне Домановичи даютъ по веровце, каждая по 30 сажонъ веровка, чтыре безмены меду, а 4 безмены пшона, а 4 бохоны хлѣба. Гдѣ тая волость верху писанные недѣли и вси мещане перед нами з мытникомъ Мозырскимъ змовляли и то ради поступили; тотъ ез передъ тымъ бити починали якось вже ледъ на рецѣ рушаетъ, а стоивалъ до семой суботы, а на тотъ часъ, коли езъ стоитъ, невольно жадному у волости на Припяти езу бити, а естли бы хто билъ, виненъ дати па замокъ осетра а 4 гроши; а теперъ чрезъ усю весну и лѣто и осень десятую рыбу на замокъ даютъ.

Езъ по Бчицы. Винни бити вся волость Бчицкая у селе Багриновичохъ, або на устьи Бчича у Михновичахъ, а такъ реку на тыхъ местцахъ пересыпало, ижъ рыба с Припяти взыйти не можетъ, езу того не бьютъ, але передъ ся езовщину в кождый годъ на замокъ платятъ; а то тымъ обычаемъ: недѣля Лучицкая з селы своими 68 грошей; недѣля Багриновская з селы своими 24 грошей; неделя Сокирицкая з селы своими 8 грошей; неделя Волосовицкая з селы своими 40 грошей; недѣля Сковишинская з селы своими 40 грошей. Того плату чинитъ 2 копъ 50 грошей.

Речка Туръ. Речка именемъ Туръ отъ замку миля, на которой часомъ кождого году в зиме рыбъ ловенье бываетъ, а часомъ чрезъ годъ або чрезъ два, а часомъ и черезъ три годы не може быти доброе

рыбъ ловенье, ажъ коли зима твердая и снегъ великий, тогды уходитъ рыба с Припети; часомъ добрымъ вынесе едное зимы рыбъ ловленье полтора ста и двесте копъ грошей або и далей, а часомъ меньшъ, а иншого часу чрезъ колько лѣтъ ничого; то поведили тые мещане и волощане люди присяглые.

Озера замковые. Озеро уступное Мерлявица, волочать его мещане неделя, которая се зоветъ Середковая, неводомъ замковымъ у году одинъ разъ; озеро уступное жъ на ймя Березытъ, волочать его мещане недѣля, которая словетъ Верховая, также неводомъ замковымъ; тые озера зволочивши одинъ разъ на замокъ, ловятъ на себе мѣщане чрезъ усе лѣто; а староста тежъ естли похочетъ потомъ тые озера волочити, тогды наймомъ колько хотя разъ волочити может.

Озера уступные. На йми Борвинъ одна тоня, Котелъ одна тоня, Заспа одна тоня, Мачулища однажъ тоня, озера на йми Святое западное одна жъ тоня; тыи вси озера противъ замку и места, надальшее у полумили, староста ихъ волочить наймомъ, або припрохиваючи; озеро въ селѣ Скрыголовскомъ на Припяти, отъ замку чотыри мили уступное жъ, одна тоня; волочать его замковымъ неводомъ село Скриголовское, хотя бы волочили его на замокъ, предъ ся даютъ плату на неводничого съ дыму по полугрошу а по решету овса, по бохону хлѣба, по питушцы меду, або за нее по полгроша; того учинить с тридцати и осми дымовъ за медъ и за тое, што по полугрошку даютъ, 38 грошей, а за хлѣбъ по полгрошку, того 19 грошей, а овса мало не 4 солянки.

Озеро уступное жъ у селѣ Костюшковича у Юрьевичохъ на йми Литвинъ, тоня одна, волочать его на замокъ люди господарские Айтючицкие а Гулевицкие и тые люди Костюшковича Юрьевски неводомъ замковымъ же, а даютъ неводничому, хотьбы волочилъ або не волочилъ, въ кождый годъ съ кождого села по безмену меду, по безмену пшона а по грошу. Озеро у Багриновичохъ, шеста миль отъ замъку, уступное жъ, одна тоня, волочать его тое жъ село неводомъ замковымъ, а хотя бы волочилъ або не волочилъ, даютъ неводничому въ кождый годъ съ кождого дыму по полугрошку, по бохону хлѣба, по питушце меду,

або за нее по полугрошку, а по решету овса; то учинить за полугрошки и за хлебъ и за питушки меду з двванадцати домовъ 18 грошей, а овса побольше солянки.

Придухи. Придухи везде на рекахъ и по озерамъ на замокъ, нижли передъ тымъ было тому хто знайдетъ.

Корчма медовая и горелчаная. На продаване меду пресного уставы нѣтъ, а на рокъ тежъ учинитъ корчма неровно, нижли с повестей людей присяглыхъ за пана Кгалштолта небощика хрестьяне и жидова корчму медовую и горельчаную и померное, торговое, поветщину отъ медовъ пресныхъ, езы по старому и озера закупали, кромъ всякого мыта рыбного сухою дорогою и водяною, давали четыриста копъ грошей; войтъ тежъ тамошний поведилъ, ижъ к верной руце на панюю Кгаштолтовую несколько годъ держалъ, сознавалъ, ижъ годомъ тую суму пенязей вынесетъ, а годомъ не вынесетъ, и воскобойну в тую суму покладаючи, которая и теперь запродана бываетъ за семъ копъ грошей на годъ.

Ловы. Особливыхъ лововъ на замокъ нѣтъ, нижли з волостей яко Мозырское такъ Бчицкое, хто убъетъ лося, або вепра, або свинью, тотъ на замокъ даетъ плече.

Дрова. За дрова ижъ бы ихъ не возили на замокъ волость Бчицкая винни давати въ кождый годъ полъ 5 копы грошей, подводы и стацеи и живности на старосту; мещане вси Мозырские, яко ихъ есть, три недели, а волости шесть недели винни давати посломъ и гонцемъ подводы и стацеи. А такъ зъ еднаня своего съ небощикомъ паномъ Андреемъ Немировичомъ, на тотъ часъ старостою своимъ, поступили ему и кождому старосте своему по немъ на живность самому и на поднимане словъ и гонцевъ и на подводы 268 копъ грошей а 200 и шестьдесятъ бочокъ жита мѣры Мозырское, то учинитъ 398 солянокъ, якожъ на то у себе и подтверждение господарское маютъ; которое сумы пенязей и жита половицу винни дати на покровъ Пречистыя Богородицы, а другую половицу сумму пенязей и жита на Крещение Господне.

Волости Бчицкое подводы и стацие. Волость Бчицкая подданныхъ господарскихъ шесть недели, а панскихъ и земянскихъ две недѣли, яко нижей миновите, кождое село до воженя винни подводы и ста-

цеи посломъ и гонцомъ давати завжды въ селахъ волости тамошнее Бчицкое, лете у Лучичахъ, а зиме у Сокиричахъ, всехъ недели 8.

Пожитки на замокъ с обеюхъ волостей. Пересудъ отъ рубля 5 грошей; децкованья на место 2 грошей, а на волость помильное, а вины отъ рубля 10 грошей; повежного грошъ, а змирское куницы, хто побиется а у праве не стоитъ, то 12 грошей; свадебное куницы отъ дѣвки а отъ вдовы у месте и у волости Мозырскои 2 грошей, а чужоволостецъ хтобы понялъ, отъ дѣвки и отъ вдовы по 12 гроши.

А у волости Бчицкое куница свадебная отъ удовы и отъ дѣвки не бывала, кромѣ ручникъ простый а грошъ одинъ; а чужоволостецъ хто бы понялъ, 7 грошей; теперъ отъ удовы и отъ дѣвки и своему и чужоволостцу куница 12 грошей, а за медъ особливе на наместника 7 грошей.

Блудяги. Блудяги яко в месте, такъ и в обеюхъ волостехъ, отъ коней и отъ быдла отъ головы по 12 грошей; ведра вматки (sic) кольконо потреба на замокъ винни мещане и волость Мозырская.

Узъезды. Изъ Бчицкое волости за узъездъ старостинский або писарский, за рубль узъездный, за полкади меду, за яловицу, за кури, за гуси, за овесъ, за сено и всякие живности, чтобы мелъ по волости ѣздити, две недѣли даютъ 10 копъ грошей; а полюдя зо всеи жъ волости Бчицкое плати на каждый годъ 25 копъ грошей, а сокольничого зо всеежъ волости Бчицкое 30 грошей.

Узъездъ местский. Мещане вси три недели: Верховая, Середковая, Низовая даютъ за узездъ писарский по рублю грошей а по 12 грошей, то слыветъ куница, а за 4 яловицы 2 копе грошей; всего того узѣзду з места преходитъ на замокъ 7 копъ 37 грошей.

Платы из земли подъ мѣстомъ. Мещане из земли, которую пашутъ за местомъ, винни давати куницу по 7 грошей а пишчого по 2 пенязи, яко в недели есть Верховой полъ 10 куницы, а в недели Середковой 10 куницъ, а в недели Низовой пол 13 куницы; всихъ тыхъ куницъ 32, а плату всего тыхъ куницъ приходитъ 3 копы 44 гроши, а пишчого шесть грошей 54 пеняза; мещане присяглые поведили, ижъ тое земли куничное, с которое тотъ платъ куничный даютъ, боль-

шей ее нѣтъ, одно 30 солянокъ; другий платъ местский, который з стародавна зовутъ поворотщина, тые мещане, которые земли куничнои не маютъ, и куницъ не даютъ; платятъ з домовъ своихъ по грошу а по два пенези пишчого; тыхъ домовъ у Верховой недѣли 58, у Середковои недѣли 55 домовъ, у Низовои недѣли 33 домы, тыхъ всихъ домовъ в месте 146 домовъ, плату з нихъ приходитъ 116 грошей, пишчого 23 гроши и 2 пенези.

Отношення платовъ. На отношенне платовъ до скарбу господарского мещане и волость Мозырская и Бчицкая даютъ дьяку старостиному 8 копъ грошей.

Сено на потребу старостину. Сено косятъ люди господарские, которые у волости Мозырской и Бчицкой живутъ сами вольные прихожие и неданные, которые нижей меновите описаны, а сѣно косятъ гдѣ хотячи.

Вольность местская. Мещаномъ у дрова ѣздити, избы рубити, колья на езы пущати вольно у верхъ рекою Припятью миля по речку Туръ, а на низъ Припяти жъ миля по село Седельники, а за Припять за семъ и за осьмъ мили, яко земля волостная зашла, а на другую сторону Припяти, где само место седитъ за себе, просто также за семъ, або за осмъ мили, яко земля волостная зашла.

Поля. Поль роспахивати невольно, ажъ у волощанъ, людей господарскихъ и земянскихъ, просять, або поля земли купятъ, або закупуютъ.

Сеножати. Мещане сено на себе косятъ где хотятъ по дубровамъ селъ господарскихъ волостныхъ.

Перевозъ подъ мѣстомъ. Перевозъ на Припети подъ мѣстомъ мещане запродаютъ его на годъ по 40 грошей, одно с гостей мыто берутъ, а волощанъ даромъ возити винни.

Земяне. Земяне, которые в мѣсте домы свои маютъ, на тяглехъ местскихъ сами розобрали и домы побудовали, с которыхъ такое жъ повиноватство шло на замкомые пожитки и роботы, на подводы и на стацеи и на езовый и на узѣздный и иншие всякие подачки. Линко Арменинъ, отецъ Федоровъ а Олехно, за держаня пана Юрья Радивила,

пана Виленского, купилъ у вбогого мещанина у Пашка в Замочника изтобку с пляцомъ, далъ 14 грошей, и поселился самъ, а з мещаны змовившися, давалъ имъ тяглы у помочь и подачкомъ ихъ на годъ 12 грошей, и ажъ до смерти своее то имъ платилъ; по смерти его, жону его понялъ городничий Мозырский отъ пана Кгаштольта именемъ Дурасовъ, тое умовы платити не почалъ и принялъ еще дворище тяглое на имя Лаптевское, а по другои сторонѣ дому своего другое дворищо тяглое жъ Семена Сагайдачника; который и теперъ отчичъ самъ живъ и то все весполокъ запустивши одинъ дворъ вчинилъ; тотъ дворъ и теперъ дѣти его держатъ; а дѣти его Федоръ а Олехно недавныхъ часовъ взяли два дворища мѣстскихъ пустыхъ тяглыхъ на имя Голубицкое а Тетеринское и домъ поселили, съ того жадное тягли з местомъ также не чинить. Андрей Обухъ за державя пана Немировича взялъ дворище Плещинское и поселявъся на немъ, а такъ рокъ взялъ другое селище на имя Булатовское. Богданъ Есковичь за держаня пана Виленского взялъ дворище Матфеевское прозвищомъ Новгородцовича и поселился на немъ. Заморенокъ за пана Юрия Радзивила взялъ дворища три: Степановское, а Гринковское, прозвищомъ Ганусовичомъ, а третее дворище Огризковское, и дворъ поселилъ. Григорей Талуевичъ за пана Кгаштольта вземши огородъ мѣстскій овощовый и поселился на немъ. Балакиръ старый за держаня пана Немировича жъ купилъ домъ в мѣщанина убогого въ Тишка Тимоновича, а другую полдворяща принялъ на имя Микитевского и дворъ собе поселилъ. Янъ Клопотъ, служебникъ пана Нарбутовъ, купилъ в мещанина дворище тяглое, тыхъ часовъ и тягли и подачки жадное съ того дворища не чинитъ.

Слуги путные. То слуги путные, которыхъ вчинилъ слугами панъ Михайло Гагинъ, державца первый Мозырский, а передъ тымъ были тяглы,—винни ездити на доведание в месте о неприятеля а з листомъ старостинымъ, где розкажетъ, на имя: Волошко Кондратъ, Симонъ Михновичъ, Остапъ Тышковичъ; тыхъ слугъ дымами и службами 5, а шестый Левонъ Лучникъ, которого панъ Кгаштольтъ съ тяглы местское вынемши и на путной службе посадилъ.

Мещане Мозырские, которые на три недели роздѣлили, суть имена пописаны, наперѣвей:

То есть *недѣля Верховая.* Иванъ Ножка, Опанасъ Губарь, Немиръ Янцовичъ, Демидъ Дроздовичъ, Микито Ганюшичь, Сушко Причолковичь, Сенько Юдичь, Мицута Усовичь, Василь Ходоровичъ, Курило Момотушичъ, Гринецъ Нарковичъ, Уласъ Чоботарь, Василій Пушкаръ, Борисъ Енцовичь, Пронецъ Прихожий, Игнатъ Данилковичъ, Гапонъ Шетеловичъ, Ермакъ Евхимовичъ, Охремъ Левковичь, Андрошъ Чичерининъ, Окула Перетятка, Богданъ Ходоровичъ, Опанасъ Лепехъ, Гридко Прихожий, Тимко Чичерининъ, Романъ Бобровникъ, Василій Чичерининъ, Яцко Случанинъ пушкарь, Федоръ Гриневичь, Тимишъ Рудковичь, Алексей Прихожий, Илья Самуйловичь. Василій Телятичъ, Иванъ Босиковичъ, Андрей Рухлевичъ, Антонъ Микитичь, Трухонъ Тузичь, Зенько Прийма, Иванець Игнатовичь, Сенько Кузмичь, Иванъ Падо, Ходоръ Кочанъ, Пашукъ Евхимовичъ, Каленикъ Колотовщичъ, Иванецъ Грибовичь, Хома Оношковичъ, Ходоръ Наумовичь, Ходоско Шешучичь, Федко Лучникъ, Ширко Лучникъ, Мокей Анцуховичь, Козелъ Калениковичь, Сенько Снежковичь, Семенъ Федковичъ, Олиферъ Прихожий, Давидъ Чичерининъ, Мишко Прийма, Игнатъ Максимовичъ, Сава Олесковичъ, Сава Пацинчь, Лопохъ Телятичь, Дмитръ Содичь, Евтухъ Лобочевичь, Василий Кучуръ, Петръ Тузичь, Иванецъ Прийма, Иванецъ Чоботарь, Сенько Митовичь, Богданъ Черновичь, Остапъ Замятка, Иванецъ Радковичь, Кузьма Кисловичь, Мацко Грабовичъ, Федко Саволь, Степанъ Огризковичь, Матвей Решетниковичь, Богданъ Будько, Мицко Хлопеникъ, Ламусь Мокеевичь, Грицько Прихожий, Данило Прихожий, Мишко Анцуховичъ, Петро Решетниковичь, Василий Прихожий.

С недели *Средковое* мещане имены: Іонецъ Мартиховичь, Гринецъ Мелешковичъ, Богданъ Пилатовичь, Иванъ Гриневичь, Семенъ Колесникъ, Сидоръ Якововичь, Богданъ Масло, Кунець Ивановичъ, Остапъ Аврамичь, Белко Харапуричь, Гринъ Левоновичь, Гринецъ Василевичь, Яндрей Яруновичь, Мартинъ Степановичь, Степанъ Прихожий, Иванъ Долбникъ, Анцута Киселевичь, Мацота Булавчицъ, Евхимъ Никоно-

вичъ, Пацукъ Пархомовичъ, Андрей Олехновичъ, Мишко Вереничъ, Мелешко Ивановичъ, Трохимъ Дедковичъ, Евхимъ Тишевичъ, Иванъ Сподарикъ, Иванъ Бобошковичъ, Титъ Семеновичъ, Иванъ Москаль, Семенъ Сагайдачникъ, Иванъ Замчичъ, Андрей Акуличъ, Федко Чоботаръ, Махайло Пищалевичъ, Рубецъ Марковичъ, Трохимъ Паршутичъ, Пилипъ Скочковичъ, Богданъ Римашевичъ, Иванъ Некрашевичъ, Ранецъ Паршутичъ, Харитонъ Веремичъ, Тишко Просениковичъ, Василий Просениковичъ, Иванъ Капустичъ, Мишко Потребичъ, Кузьма Закомоный, Иванько Зеньковичъ, Губа Марковичъ, Пархомъ Василевичъ, Гаврило Радковичъ, Лавринъ Пашутичъ, Ежей Прихожий, Остапъ Череновичъ.

Недели *Низовое* мещане имены: Кондратъ Мелковичъ, Гридко Сечаный, Борисъ Месникъ, Пронъ Жиличъ, Тишко Кишничъ, Стась Прихожий, Кобызевая вдова, Оксюта Степановичъ, Хома Копцевичъ, Хома Глушенинъ, Федко Московчичъ, Степанъ Пашиничъ, Козелъ Мишкевичъ, Иванъ Коростель, Петръ Степановичъ, Нацъ Судаковичъ, Елисей Евхимовичъ, Олисей Пуга, Микитиная вдова, Матвей Дедковичъ, Андрей Бабичъ, Марко Сарбоевичъ, Микита кузнецъ, Андрей Романовичъ, Гридько Пацутичъ, Нечипоръ Тереховичъ, Хотянъ Сиротъ, Гридко Пуцейковичъ, Степанъ Малеевичъ, Зенько Сухаревичъ, Томило Шалутинъ, Сенюкъ Андреевичъ, Уласъ Гладковичъ, Василій Сберичъ, Санецъ Дяковичъ, Копотъ Прихожий, Кузьма Прихожий, Ходоръ Бутримовичъ, Иванъ Тихоновичъ, Моженко Гринковичъ, Оникей месникъ, Денисъ Прокоповичъ, Федко Романовичъ, Матвей Жиличъ, Иванъ Росликъ, Василь Богдановичъ, Масюкъ Поповичъ, Аула Ивановичъ, Тарасъ Сухаровичъ, Томило Самойловичъ, Пронко Подалковичъ, Санюкъ Рубцевичъ, Хома Мишневичъ, Богданъ Воронъ, Охромей Телчичъ, Демидъ Крутковичъ, Гапонъ Подобѣдъ.

А то *мещане люди тяглые* жъ были, нижли староста теперешний панъ Нарбутъ привернулъ ихъ подъ моцъ свою, и города, и паркана, и острога, ни мостовъ не робятъ и перекоповъ не копаютъ, ни подымщины, ни подводы и стацеи, ни жита не даютъ а ни жадное тяглы з местомъ не помагаютъ—на ймя: Мытко Принщикъ, Ляховица Иванъ, Гонцарь Сенько кузнецъ, Олексей Кушнеръ, Митко Лучникъ

Павелъ Бубонъ, Жданъ Младчицъ, Курило Замошникъ, Пархимъ Замошникъ, Стась Мельникъ, Малышова Бутовая, Кузьма Гончаръ, Федько Супроновъ зять, Федко Лосинецъ, Богданъ Бондарь, Борисъ Кузнецъ, Федко Прихожий, Онисько Халденовичъ, Гринъ Левоновичъ, Тиша Трубачъ, Михайло Ларичъ, Жданъ Конеяй.

Люди боярскіе, которые въ месте живутъ на земляхъ местскихъ тяглыхъ и города не робятъ и тяглы з мещаны и подачокъ жадныхъ на замокъ не даютъ:

Люди Григора Товлуевича: Богданъ Пинчукъ, Жданъ Богдановичъ, Мартинъ Бондарь, Тимко Прихожий, Яковъ Перетоцкій, Мартинъ Прихожий, Жданъ Попка, Евхимъ Лучникъ, Богданъ Квачъ, Полуякъ, Михалъ Водойносъ, Овсей Окуличъ.

Люди Есифа Немирича: Иванъ Писанка, Мохначевичъ Глебъ, Моисей Паличиковичъ, Прихожій Мартинъ, Дорошъ Прихожий, Пархимъ Кузнецъ.

Люди Заморенковы: Иванъ Чоботаръ, Гаврило Дуботолкъ, Мотошъ Хомяковичъ, Евсей Самойловичъ, Иванъ Медведевичъ, Гапонъ братъ его, Иванъ другий, Чоботарь Панко, Якимъ Прихожий.

Люди Степана Гридковича: Хилько Пастуховичъ, Тишко Ходоровичъ, Демешко а Хилько и Федко Пастуховичи, Антонъ Даровичъ, Радко Кривопускъ, Мартинъ Товстоноговичъ, Мартинъ Случанинъ, Василий Бусичъ.

Люди Богдана Есковича: Мытко Шухъ, Иванъ а Мартинъ—все прихожие.

Люди Ленковичевъ: Пашко прихожий, Остапъ Бобриновичъ.

Павла Служкины: Митко Нагорный,

Поповские люди: попа Спаского—Иванъ Поповичъ, Федко Литвиновичъ, Масюкъ братъ его, Куцко братъ же ихъ, Халецкий, Мезковичъ.

Попа Михайловского человѣкъ: Левонинъ прихожий.

Люди Пушкаровские. А Пушкаровскихъ людей, которые вынеты с тяглы мѣстское: Белько Дебрицкий Несынъ Глушанинъ, Василий Глушанинъ, Михаилъ прихожий.

Волость Мозырская.

Недѣля, которая слыветъ *Ипская;* люди имены стоятъ описаны.

Село Якимовичи: Янъ Занковичь, Иванъ Демидовичь, Санко Степановичь, Созонъ Свиридовичь, Мехвед Трохимовичь, Петръ Свиридовичь, Ларко Якимовичь, Мехвед Прийма, Иванъ Борисовичь, Федко Демидовичь, Радко Ивановичь, Тарасъ Андреевичъ, Василь Свиридовичъ, Давидъ Ганцовичь, Степанъ Гриневичь, Богданъ Павловичь, Филипъ Змазачичь, Данило братъ его, Мишко Сидоровичь, Андрей Девдвичь, Трохимъ Свиридовичъ, Богданъ Свиридовичь, Яковъ Ходоровичь, Василь Тиховичь, Мишко Созоновичь.

Дани с тыхъ всихъ людей приходитъ 2 кади и ведро меду, а выкоту 5 грошей, за приставку поклоную и за три кузни ведро меду и 2 безмены, за четверо хлѣба 2 грошей. за 8 вощилъ 5 грошей, за чтверо рыбъ 2 гроши, за курицу полгрошъ, сокольничого 2 грошей, бобровничого 28 грошей, серебра 3 копы грошъ, а за бобра 50 гроши, за 2 куницы 12 грошей, воловництва по 6 грошей, намерныхъ 2 гроши—всего: меду кади 2, ведра 2, безмены 2, грошей 5 копъ и 5 грошей.

Соло Козловичи: Гаврило Зрубцевичь, Тишко Блашчевичь, Яцукъ Захаричь, Сысой Бобруянинъ, Иванъ Савичь, Василь Протасовичь, Пашковая удова, Федъ Рымачевичь, Ачдрей Дукоревичь, Мелешко Енковичь, Иванъ Зрубцовичь, Михиръ Захаричь, Денисъ Бласцевичъ, Естеръ Савичь, Окула Мартыяновичь, Курило Кошчичь, Онофрый Мартыяновичь, Микита Полосовичь, Селиванъ Енковичь, Ходоръ братъ ихъ, Остапко Захаричь, Сава Ладыга, Климъ Савичь, Павлъ Оникеевичъ, Онофрей Войниловичь, Федко Рымачевичь, Оношко Зеленевичь, Харитонъ Онисовичь.

Дани даютъ 2 кади и 3 камени, приставка поклонная и кузня ведро без дву безменовъ, за чотыри вощила пол 5 гроша, сокольничого 4 гроша, выкоту отъ дани 60 грошей, а серебро даютъ за заровцы; всего: кади 2, камени 4, безмены 4, грошей полъ 15.

Село Озаричи: Михалъ Оникевичь, Велко Борисовичь, Прокопъ Андреевичь, Грицко Якимовичь, Гринко Ходоровичь, Еремей Савичъ, Иванъ Корчичь, Петръ Григоревичь, Потапъ Чохновичь, Василий Янковичь, Глебъ Петуховичь, Микита Цыбуличь, Гришко Лаховичь, Мо-

кидуй Ивашковичъ, Михалъ Яновичъ, Нестеръ Василевичъ, Василий Мокеевичъ, Иванъ Менковичъ, Игнатий Евтуховичъ, Гапонъ Бокиновичъ, Андрей Курчичъ, Онопрей Шепелевичъ, Якимъ Янковичъ, Санко Чоховичъ, Марко Глебовичъ, Пороцко прихожий, Сенько Чечковичъ, Лашукъ Шимковичъ, Лукиянъ Гринковичъ, Остапко Андреевичъ, Агримко Зелевичъ, Гришко Коновичъ, Евъхимъ Ходковичъ, Мелешко Букиновичъ, Анисъ Ансучичъ, Василь Ралькевичъ, Петръ Янковичъ, Иванъ Чоховичъ, Иванъ Микуличъ, Степанъ Курмазовичъ, Василий Лукияновичъ, Устимъ Ивашковичъ.

Дани дали 3 кади меду, тивуновщизны великое и малое 4 ведри меду, кузни 3 поклонныхъ камень меду, за 14 вощинъ великихъ и малыхъ 14 грошей, за двое хлѣбовъ грошъ, за курицу пол гроша, сокольничего полъ 9 гроша, бобровъничего 37 грошей, отъ дани выкотного 9 гроши, ведро овса, серебра даютъ 2 копе грошей, за бобра 50 грошей, за куницу 7 грошей; всего: кади 3, ведра 4, камени 1, 4 копъ и 5 грошей.

Село Везокъ: Петръ Носоновичъ, Иванъ Климовичъ, Микита Якимовичъ, Лазаръ Селивановичъ, Якимъ Гриневичъ, Рацко Деховичъ, Иванъ Лышчевичъ, Жданъ Левоновичъ, Радко Ивановичъ, Назаръ Прийма, а Микита братъ ихъ, Пилипъ Пудовичъ, Михалъ Шаровичъ, Сенько Климовичъ, Сергей Левоновичъ, Иванъ Якимовичъ, Сенко Гриневичъ, Иванъ Котовичъ, Милецъ Черневичъ, Логвинъ Духновичъ, Василь Рыковичъ, Олехно братъ его, Данило Дешковичъ, Марко Чульковичъ, Крот Головачевичъ, Чуръ Юрковичъ, Амбросъ Климовичъ, Тишко Степановичъ, Денисъ Москалевичъ, Данило Поповичъ, Окула Микуличъ, Хведко братъ его, Опанас Хомичъ, Матфей братъ его, Ганко Ѳлексеевичъ, Харитонъ братъ его, Микита братъ его, Иванъ Черначичъ, Анысъ братъ его.

Дани з нихъ 2 кади меду и 3 ведра тивонщины, на лой 3 камени меду, а з острова Говеницкого ведро меду, выкоту отъ дани 9 грошей, серебра 3 копы и полъ 14 грошей, за бобра отдалъ панъ Нарбутъ на церковь, а за 2 куницы 12 грошей; а особливе с тыхъ двухъ селъ с Вязовка а с Озаричь за полъ 4 бобра две копе и 5 грошей а ведро меду; всего: кади 2, ведеръ 5,

камени 5, 5 копъ 40 грошей и полъ гроша, еще з Вязовка ведро овса, а за сено грошъ.

Село Кротовъ: Олисей Феневичъ, Андросъ Ярошевичъ, Игнатъ Гриневичъ, Дмитръ Пацевичъ, Мартинъ Ивановичъ, Трохимъ Лашиновичъ, Мартинъ Жерчичъ, Никонъ Булычъ, Тарасъ Менцевичъ, Дани меду ведро, 30 гроши серебра, а за полъ бобра 25, за куницу 7 грошей; всего: ведро 1, грошей копа и грошъ 1.

Село Капчичи: Занецъ Тиховичъ, Иванъ братъ его, Микула Манцевичъ, Евхимъ Артимовичъ, Жданъ Кривошевичъ, Тома Семеновичъ, Кондратъ Опанасовичъ, Жданъ Алековичъ, Денисъ Годуновичъ, Устинъ Опанасовичъ, Головка братъ его, Безменъ Худневичъ, Попко Артомовичъ, Костюкъ Борисовичъ, Явшувая вдова, Порхомъ Манистичъ, Гринъ Годуновичъ, Степура Кривошевичъ, Знанъ братъ его, Зеновъ Ходуновичъ, Сенько Кулаковичъ, Чурко братъ, Хома братъ его, Аврамъ Борисовичъ, Иванъ Тупичъ. Тыхъ людей дани 2 кади, тивонщины великое и малое 2 ведре, за 9 вощинъ по 7 грошей, выкоту 7 грошей, за 3 хлѣбы 2 гроши, за две рыбы грош, за приставокъ ведро меду 24 безмены, бобровничого 13 грошей, сокольничого 2 гроши, серебра копа грошей, за бобръ 50 грошей, за куницу 7 грошей, воловницства пол 7 гроша, намерныхъ 2 гроша; всего: кадей 2, ведра 3, безмены 4, 2 копе 35 грошей.

Неделя другая, которая слыветъ *Богушицкая. Село Богушицкое*: Иванъ Опанасовичъ, Микита Рандевичъ, Олехно Ильничъ, Федко Парфоновичъ, Пархонъ Ильичъ, Дашко Процковичъ, Карпъ Данцевичъ, Степанъ Левоновичъ, Иванъ Клеповичъ, Василь братъ его, Лукиянъ Унуковичъ, Иванъ Гавриловичъ, Василий Гончаревичъ, Василий братъ его, Ширко Клеповичъ, Матушъ братъ его, Трохимъ Щуровичъ, Терешко Щуровичъ, Михалъ Куриловичъ, Ходоръ Скипоровичъ, Игнатъ Зуевичъ, Андрей Сенковичъ, Левонъ Ходоровичъ, Василь Ходоровичъ, Богданъ Тиховичъ, Пилипъ братъ его, Онопрей Полуковичъ, Павелъ Сенковичъ, Степанъ Сенкувъ.—Дани з нихъ выходитъ с тивонщиною 8 кадей и ведро, серебра полъ 2 копы, за бобра 50 грошей, за куницъ 7 грошей, сокольничого 4 грошей, воловницства полъ 7 грошей. Тое

жъ село даетъ с пустовщины с Чернячовщизны серебра полъ 3 копы гроши, за куницу 7 грошей, воловницства пол 4 гроша. Того жъ села з Вышковскихъ людей а з Михалковскихъ, которые з ними жъ на верху написаны, з Вышковскихъ полъ 2 копы грошей, а з Михалковскихъ 40 грошей; всего кадей 8, ведро 1, 7 копъ грошей 26 грошей.

Село Малешкевичи: Меџведъ Опанасевичь, Богданъ Ситковичь, Юнецъ Ходоровичь, Козелъ Филиповичь, Богданъ Ходоровичь, Василій Гавриловичь, Якимъ Подуновичь, Павелъ Подуновичь же, Иванъ Кондратовичь, Иванъ Остаповичь, Панько Прихожий, Иванъ Даниловичь, Ходоръ Пацыничь, Мартинъ братъ ихъ, Белько братъ его, Курило Охремовичь, Сидоръ братъ его, Микита Савичь, Иванъ Остаповичъ, Сенько братъ его, Нестеръ Даниловичъ, Ходоръ Мартияновичъ, Каленикъ Филиповичъ, Ходоръ Сенковичъ, Гапонъ Яковович, Аврамъ Опанасовичь, Гапонъ братъ же ихъ, Никипоръ братъ его, Микита Гавриловичъ.

Дани з нихъ 4 кади, за приставку 4 безмены, камень меду поклонного, за 8 вощинъ 8 грошей, за 8 хлѣбовъ 4 гроши, за 5 рыбъ 3 гроши, ведро овса, за курицу полъ гроша, соколничого 2 гроша, серебра даютъ 4 копы 8 грошей, за полъ 3 бобра 2 копе 5 грошей, за 2 куницы 13 грошей, воловницства полъ 7 гроша, намерныхъ 4 грошей, выкоту 12 грошей; всего: кади 4, камень 1, безмены 4, 7 копъ 35 грошей.

Село Борысовичи: Давидъ Евсиевичъ, Иванъ братъ его, Хома Евсиевичь же, Павелъ братъ же ихъ, Евсий Борисовичь, Каленикъ Игнатовичь, Климъ Прийма, Марко Игнатовичь, Ранецъ братъ его, Осипъ Михалевичь, Иванъ братъ его, Савастиянъ Савичь, Сенько Прийма.—Дани з нихъ 2 кади меду, за приставку и кузню поклонную камень меду, за чотыри вощины 3 гроши, за 4 хлѣба 2 гроши, за 2 рыбе грош, за курицу полъ грошъ, сокольничого 2 гроша, а с трехъ пустовщинъ па йма з Буковщизны а с Ходоровщизны, Остафьевщизны даютъ дани 5 ведеръ меду, а серебра 2 копе гроши, за 2 бобры рубли грошей (sic), за куницу 7 гроши, намерныхъ 2 гроши, выкоту полъ 9 гроши, овса ведро. Тое жъ село с верху писанного Буковщины даютъ копу грошей, за бобра 50 грошей, за полкуницы 3 гроши; всего кади 2, ведеръ 5, камень 1, 5 копъ грошей 55 грошей.

Неделя третяя, которая слыветъ *Домановицкая. Село Домановичи*: Харитонъ Климовичь, Родионъ Климовичь, Насонъ Онисовичь, Петръ Степановичь, Микита Гринковичь, Андрей Болдичь, Занько Пашутичь, Иванъ Тиховичь, Яковъ Игнатовичь, Сушко Ивановичь, Федко Шашковичь, Гришко Туровичь, Артемъ братъ его, Степанъ братъ его, Микита Осиповичь, Давидъ Якимовичь, Оланъ Олискевичь, Андрей братъ его, Иванъ Прийма, Мелешко Потаповичь, Василій Симоновичь, Микита братъ его, Сенько Сутуловичъ, Якимъ Беликовичь, Олешко Прийма, Иванъ Некипоровичь, Герасимъ Струхоновичь, Хома Бышевичь, Гринъ Оксятичь, Яковъ Василевичь, Микита Сивковичь, Ортемъ Ситичь, Курило Болдыревичь —Дани з нихъ: 3 кади и 5 каминей меду, а полъ 2 кади упусте, за тивоновщину великую и малую 5 ведеръ меду, 4 кузни поклонныхъ по каменю меду, а 2 приставки 8 безменовъ меду, выкоту 9 грошей, за вощило полъ 2 гроши, за 7 хлѣбовъ 3 гроши, за 2 рыбе грошъ, за курицу полъ гроша, пшона питушка, ведро овса, серебра 3 копы и 50 грошей; а за острова на ймя Скормы они жъ даютъ 30 гроший, полъ бобра 25 грошей, за куницу 7 грошей, воловнитства полъ 7 гроша, намерного 2 гроши, за тивунщиною 3 грошей, всего: кадей 5, ведро 1, камень 1, безменовъ 8, 5 копъ грошей 19 грошей и полгроша.

Село Горбовичи: Микита Яхновичь, Гринъ Зеновьевичъ, Созонъ братъ его, Трухонъ Пытелевичь, Полита Тубовичь, Демидъ Сивковичь, Мишко братъ его, Дорофей Гаврековичь, Грицко братъ его, Иванъ Куражичь, Ходоръ Щербичь, Олекса Яхновичь, Мелешко Карповичь, Сава Туровичь, Пашко Пацковичь, Семенъ Куражичь, Иванъ братъ же ихъ, Сенько Куриловичь, Василій братъ его, Буракъ Горбовичъ, Хролъ братъ его, Останко Пашковичь, Гринецъ Коцковичъ.—Дани з нихъ 2 кади, тивунщины великое и малое полторы кади, за 10 вощилъ 8 грошей, за тивунщиною 3 гроши, за 7 хлебовъ 3 гроши, за две рыбе грошъ, за лагунъ камень меду, за 3 кузни 3 камени меду, подсыты безменъ, за приставку меду 7 безменов меду, за курицу полгроша, сокольничого полтора гроша, бобровничого 38 грошей, выкоту 7 гроший, серебра даютъ два рубли, за бобра 50 гроши, за другого

бобра 33 гроши, за двѣ куницы 12 гроши, воловщизны полъ 7 гроши, намерныхъ 2 гроши, ведро овса, всего: кади 3, ведеръ 2, камени 4, безмены 8, 5 копъ гроши и полъ 3 гроши.

Село Дудичи: Иванъ Чорный, Василий братъ его, Остапко Ходыничь, Левонъ Гриневичь, Семенъ Туровичь, Мокей Гриневичь, Евхимъ Глядовичь.—Дани даютъ 2 ведре меду, выкоту полтора гроши, серебра 2 копе 5 грошей, за полъ бобра 25 грошей, всего: 2 ведре, 2 копе грошей 31 грошъ и полъ гроша.

Село Сыховичи: Назарь Левоновичь, Андросъ Черницовичь, Василий Горковичь, Ходоръ Василевичъ, Лукашъ братъ его, Иванъ Родкевичь, Ходко Горковичь, Романъ Тарасовичь.—Дани з нихъ 2 ведре меду, серебра копа грошей, за бобра 8 грошей, всего: 2 ведре, копа 1, 8 грошей.

Село Шличи: Бобина Харитоновичь, Евтухъ братъ его, Иванъ Панковичъ, Овсей Омельяновичъ, Демко Грининичъ, Лукша братъ его, Пилипъ Ивановичъ, Гринецъ Олиxсеевичь, Михалъ братъ его, Евсей братъ его, Михалъ Кузмичь, Селимонъ Кузмичь, Бышко Малеевичь, Гринецъ Ортюховичь, Манко Полоньковичь —Дани с нихъ меду 2 кади, сокольничого 2 гроши, выкоту 7 грошей, серебра 30 грошей, за бобра 50 грошей: — 2 кади, полторы копы безъ двухъ грошей.

Село Бобровичи: Пашко Зеленевичь, Мацута Киселевичь, Харитонъ братъ его, Ериола братъ его, Богданъ Кондратовичь, Сенько братъ его, Левъ Матъфеевичь, Михайло Жусовичь, Марко Пудневичь же, Иванъ Поповичь, Иванъ Андросовичь, Карпъ Пудневичь, Иванъ Павловичъ.—Дани съ нихъ кади 8, 3 ведра меду, тивунщины великое и малое два ведра меду, за 8 вощинъ 7 грошей, еще малое тивунщины 8 безменовъ меду, три кузни поклонныхъ каменъ меду, за 4 хлѣбовъ 2 гроши, за курицу полъ грошъ, выкоту пол 5 грошей, ведро овса, серебра даютъ полторы копы, за полъ бобра 25 грошей, воловницства полъ 7 грошей, сокольничого два гроши; всего: кадь 1, 5 ведеръ. камень 1, безменъ 8, 2 копе грошей, 17 грошей и полъ гроша.

Неделя четвертая, которая слыветъ *Айтючицкая. Село Айтючи:* Костюкъ Величковичь, Шоя Величковичь же, Василій Крупечи-

нинъ, Сидоръ Денисовичь, Степанъ Кузевичь, Несторъ Куриловичь, Василь Есковичь, Михей братъ его, Потапъ братъ его, Андрей братъ же ихъ, Трухонъ Дашковичь, Омельянъ Сенковичь, Евсей Кузцевичъ, Семенъ Филистовичь, Марко Панкратовичь, Иванъ Прихожий, Микита Величковичь, Отрохимъ Пашкевичь, Сергей Дашковичъ, Лукьянъ Евсеевичь, Василий Котовичь, Занко Ходоровичь, Маркъ Лесутичь. — Дани з нихъ меду 3 кади и ведро 3 камени, а тивунщины великое и малое 5 ведеръ, за приставку и за кузню ведро меду, соколничого 2 гроша, бобровничого 13 гроший, серебра 2 копе грошей и 13 грошей, а з острова Стрельского копа грошей, за бобра 50 грошей, за куницу 7 грошей, воловницства полъ гроша, намѣрныхъ 2 гроша, выкоту полъ 10 грошей; всего: 4 кади, 3 ведра, 3 камени, 4 копы 42 гроши.

Село Носовичи: Белко Боздриловичъ, Писанъ Паньковичь, Пашукъ Яковичь, Есиферъ Борисовичь, Панько Ермоличь, Петръ Тимошовичь, Олесей Павловичь, Потапъ Свиридовичь, Кондратъ Сыдоровичь, Фурсъ Василевичь, Василий Олексичь, Андрей Москаль, Иванъ Левоновичь, Иванъ Чернешевичъ, Мацута братъ его, Курило братъ его, Милко братъ его, Антонъ Куриловичь, Панко Гринкевичъ, Ходорко Кожуховичь, Климъ Василевичъ, Гринъ Пархимовичь, Макаръ братъ же ихъ, Нефедъ Ивановичь, Артемъ Рядковичь. — Дани з нихъ 2 кади меду, тивунщины великое и малое 2 ведре меду, за приставку за кузню 2 ведре и безменъ меду, за тивунщиною 2 грошей, за четверо хлеба 2 гроши, за курицу полъ гроша, бобровничого 7 гроший, сокольничого 2 гроши, выкоту 7 грошей, овса 2 ведра, серебра полъ 7 коп гроши, за бобра 50 гроший, за куницу 6 грошей, воловщины полъ 7 гроша, намѣрныхъ 2 гроши, всего: кади 2, 4 ведра, безменъ 1, 7 коп 14 грошей.

Село Гулевичи, Калениковичи, Путиловичи: Лычко Грикдовичъ, Иванъ Савичь, Мамецъ Бобруевичь, Порхомъ Смагловичь, Величко Кондратовичь, Яковъ Хомичь, Макаръ Яхимовичь, Сава Пашковичь, Оксета Бобруянинъ, Иванъ Каледичь, Богданъ Грижичь, Иванъ Скопка, Немера Олферовичь, Олисей Ипечончичь, Занько Мальшевичъ, Иванъ Рослый, Суринъ Лобковичь. — Дани з нихъ 4 кади меду и пол-

тора каменя, тивунщины великое и малое 5 ведеръ меду, за тивунщиною 7 грошей, за сено 3, за 4 вощила полъ гроша, пшона питушка, за 7 хлѣбовъ 3 гроши, за 3 кузни поклонныхъ камень меду, а окромъ того кузьна малая яко питушка, за курицу пол гроша, за сокольничое 2 гроши, бобровничого 12 гроший, а выкоту 12 грошей, овса ведро, серебра 5 копъ и полторанадцать грошей, за 2 куницы 12 гроший, воловщины полъ 7 гроша, намѣрныхъ 2 гроши; всего: 4 кади, 3 ведра. 2 камени, 3 безмены, 7 копъ и 12 грошей.

Неделя пятая, которая ся зоветъ *Загалиская. Село Загалье:* Мицько Ревятичь, Данило братъ его, Алексей Омельяновичъ, Ходоръ Медведко, Занько Бобруснинъ, Яковъ Амельяновичъ, Ходоръ Дорошковичь, Малышко Логвиновичъ, Степанъ Москаль, Осипъ Прихожий, Сенько Дорошковичь, Демянъ Глебовичь, Иванъ Затыничь, Окула Прихожий. Дани даютъ полтора кади, тивунщины великое и малое кадь меду, за тивунщинами 3 гроши, за приставку за 2 кузни камень меду, за 8 вощилъ 8 грошей, за 4 хлебовъ 2 гроши, за трое рыбъ полтора гроша, за курицу пол гроша, сокольничого полтора гроша, бобровничого 17 грошей, выкоту пол 5 гроша, серебра 3 копы грошей, за 2 бобры 100 грошей, за куницу 7 грошей, воловщины полъ 7 грошей, намерных 2 гроша, овса ведро; а съ острова Обижа даютъ дани 2 ведеръ а 34 гроша; всего: 2 кади, 4 ведра, камень 1, 7 копъ а пол 7 гроша

Села Олексичи а Овдовичи: Тацко Батуричь, Иван Гапоновичь, Несынъ Зеленовичь, Иванъ Ревяка, Карпъ Дмитриевичъ, Сенько Хилькевичь, Сирошъ братъ его, Еско братъ его, Хролъ Прихожий, Иванъ Литвинъ, Гринъ Куриловичь, Мишко Богдановичь, Антонъ Мацовчичь, Лукашъ Прихожий, Юрко Тимоновичь, Кондратъ Хоменовичь, Игнатъ братъ его, Сонько братъ его. Дани з нихъ 4 кади и ведро, тивунщины великое и малое 3 ведра, за тивунщиною 2 гроши, приставка а кузня ведро меду, за вощила 7 грошей, за 7 хлебовъ 3 гроши, за 2 куръ грошъ, сокольничого 2 гроши, бобровничого 15 грошей, выкоту 12 гроши, серебра 2 коп гроши, за 7 бобровъ 5 копъ грошей, за 2 куницы 12 грошей, за полъ куницы 3 гроша, воловницства полъ 7 гроша, намерныхъ 2 гроши, овса 2 ведра; а в слободѣ до двухъ

лѣтъ 75 грошей, а меду пол 3 ведра, а в пусте 2 ведра меду и 40 грошей; всего: 4 кади, 7 ведеръ, камени 1, 9 копъ и 8 грошей и пол гроша.

Неделя шостая, которая зовется *Скриголовская, Село Скриголовъ*: Федько Василевичь, Евхимъ Хомичь, Хома Русиновичь, Степанъ Бобруковичь, Сидоръ Василевичъ, Евсей Панкевичь, Палица Кузевичь, Авокепъ Пилиповичь, Трохимъ Горбачевичь, Евтухъ Яруновичъ, Панковая удова, Матвей Фусовичь, Яковъ Куземьичъ, Шумята братъ его, Матвей Некрашевичь, Левъ братъ его, Мишко Головня, Михалъ Бобръ, Ланецъ Вороневичъ, Процъ Бобруйковичъ, Максимъ Евтугоновичъ, Якимовая удова, Русинъ Яковович, Ананя Климовичь, Мишка Чопорновичь, Гринъ Кузневичь, Ананя братъ же ихъ, Сенько Гриневичь, Евхимъ Мороковичь, Савка Митьковичъ, Антонъ Горбачевичь, Кунецъ Дробышевичь.—Дани з нихъ меду 7 кадей, серебра 7 копъ, за 3 бобра 2 копъ 5 грошей, за куницу 7 грошей за воловщину, полъ 5 гроша, выкоту 18 грошей, писчого 12 грошей:—7 кадей, 8 копъ 47 грошей и полъ гроша.

Село Костюковичи: Евсей Василевичъ, Ермола Хацковичь, Андрей братъ его, Гринь Шульжиновичь.—Дани з нихъ: ведро меду а тивунщины ведро меду, за вощило полтора гроша, за курицу полъ гроша бобровничого 7 грошей серебра 100 грошей, 2 ведра 108 грошей. Дани з Седельниковичъ: 3 ведра меду а в пусте ведро, выкоту 2 гроши, серебра 30 грошей, пол куницы три гроши; з Куроедичь: дани кадь меду, сокольничого 3 гроши, выкоту три гроши, серебра 30 грошей:—кадь одна, ведеръ три, грошей 12.

То люди прихожие вольныи у той же волости Мозырской в тых же неделяхъ и селехъ верху писанныхъ, нижли городъ, ни паркапа, ни перекоповъ не копают, кромъ подъ присудомъ старостиннымъ, а на старосту сено косятъ, а подымщину на подводы, на стацеи своему селу помогаютъ, въ которомъ живутъ, а земль тежъ бортныхъ подъ собою не маютъ, на имя:

Въ Якимовичахъ: Денисъ, Степанъ, Алексей, Федько.

Въ Козловичахъ: Игнатъ Макеевичь, Булько Бобрусникъ, Андрей Шаповалъ.

У Везовку: Антонъ Семеновичъ, Сенько Васильевичъ а Прокопъ Прихожий, Иванъ Лушанинъ, Лукиянъ а Пашко.

У Кротове: Яковъ Мосыковичъ, Мицко Прихожий, Богданъ Кривопускъ, Наумъ Долбничъ, Яковъ Слушанинъ, Онисько Русакъ.

В Богутичахъ: Петръ а Мойсей а Опанасъ Прихожии.

Въ Горбовичахъ: Сухачъ Глушанинъ. Максимъ Прийма.

У Домановичахъ: Хома Тетеринецъ, Калита Глушенинъ.

В Скриголове: Яковъ Зеньковичъ, Устинъ Іокорвичъ, Иванъ Толстый, Бронко Есковичъ, Евсей Назаровичъ.

Волость Вчицкая.

Неделя первая, которая зоветъ *Лучицкая.*

Село Лучицы и Фойная: Старецъ Микита Калениковичъ, Олисей Захаричъ, Иванъ Овдеевичъ, Семенъ Гриневичъ, Левонъ Панковичъ, Семенъ Ананичъ, Совостьянъ Михалевичъ, Иванъ Анцуховичъ, Василь Рылковичъ, Иванъ Тиховичъ, Окула Осиповичъ, Василь Пилиповичъ, Масюкъ Калениковичъ, Мишковая вдова, Жукъ Феневичъ, Матвей Остаповичъ, Тимофей Рогалевичъ, Федко Мартиновичъ, Иванъ Носовичъ, Пилатъ Михалевичъ, Сидоръ Гриневичъ, Мелешко Свиридовичъ, Ганюкъ Василевичъ, Товлуй Лавровичъ, Илья братъ его, Сысой Титовичъ, Степанъ Левоновичъ, Яковъ Мартиновичъ, Иванъ Василевичъ, Василь Евсеевичъ, Левонъ Манкевичъ, Антонъ Онаничъ, Пархомъ Григоревичъ, Петръ Полуяновичъ, Гридко Гридцевичъ, Кудичъ братъ его, Иванъ Сорловичъ, Степанъ Шмелевичъ, Мефедъ Свиридовичъ, Павелъ Игнатовичъ, Семенъ Кононовичъ, Опанасъ Дедковичъ, Федко Ковшевичъ, Трохим Мефедовичъ. Оксюта Кузьмичъ, Марко Федьковичъ, Сидоръ Демеховичъ, Андрей Пилиповичъ, Еско Пальчикъ, Иванъ Дулебъ, Василь Калениковичъ, Федко Оверковичъ, Губа Лукияновичъ, Осипъ Ревячичъ. — Дани з нихъ приходитъ меду 8 кадей а девятая кадь упусту, а такъ все село с тое пустовщины платятъ за тую кадь копу грошей, а другую пустовщины на имя Совитковщины даютъ 2 камени меду, за тивунщину и за данничее и за ловчее даютъ кадь меду, а к тому 2 безмены меду, а два безмены пшона за 3 гроши, за 2 хлебы грошъ, за 7 вощинъ 5

грошей, масла 2 безмены, сыровъ 5, а серебра за бобры и за куницы и за платъ серебряный даютъ чотыри копы грошей, на то маютъ уставу господарскую, а окромъ того даютъ выкоту отъ кади по 3 гроши, то есть 24 гроши:—9 кади, 2 камени, 2 безменъ, 5 копъ 32 гроша.

Неделя другая, которая ся зоветъ *Багриновская.*

Село Багриновичи: Федко Шепеличь, Михинъ Антоновичь, Олифей Матвеевичь, Данило Евалевичь, Ермакъ Черепковичь, Карпъ Путиловичь, Демидъ Ушковичь, Олексей Корвачевичь, Прсцъ Клочевичь, Василь Сидоровичь, Петръ Обакуновичь, Ярмакъ Симоновичь.—Дани даютъ полъ четверты кади меду, а с пустовощины с Пилиповщины копу грошей, на тую копу грошей даванья с тое пустовщины маютъ листъ великого князя Швитригайла; тивунщины и данничого и за кузьню даютъ 20 безменовъ меду, за пять вощинъ 4 гроши, за курицу полъ гроша, пшона безменъ, масла безменъ, сыру 2, овса ведро, серебра 100 грошей, выкоту половинадцатого гроша, пишчого чотыре гроша:—3 кади, 2 ведра, 3 камени, 2 безмены, 2 копе 9 грошей и полгроша.

Село Копотковичи: Омельянъ Семеновичъ, Микита Омельяновичъ, Исай Давыдовичъ, Данило Петровичъ, Богданъ Кошчуковичь, Савошъ братъ его, Демко Гриневичь, Иванъ Петровичь, Петръ Клышевичь, Степанъ Тиховичъ, Онисъ братъ его, Иванъ Тиховичь, Кузьма братъ же ихъ, Гринъ Ляховичъ, Богданъ Левоновичъ, Иванъ Поповичь, Оксентий Ивановичь, Торентий Хомичь. А двѣ пустовщины въ томъ же селѣ.—Дани з нихъ 3 кади меду и семъ безменовъ, а тивунщины и кузни 20 безменовъ, пшона безменъ, за куницу полгроша, за хлѣбъ пол гроша, за два вощила 2 гроша, овса ведро, за серебро и за бобры и за куницы полторы копы и 5 грошей, выкоту 10 грошей, сыры 2, масла безменъ:—3 кади, 2 ведеръ, 4 безменъ, 108 грошей.

Неделя третяя, которая слыветъ *Волосовская.*

Село Волосовичи: Кондратъ Пыховичь, Кондратъ Гриневичь, Яковъ братъ его, Иванъ Гриневичь же, Харитонъ Федковичь, Иванъ Федковичь, Гарасимъ Ослиовичь, Гапонъ Степановичь, Ходоръ Губичь. Федько Губичь, Лаворъ Губичь, Андрей Матфѣевичь, Жихаръ

Муянчицъ, Яковъ Матфеевичъ, Іязко Мефодовичь, Кузнецъ Мефедовичь, Лешко Нестеровичь, Сашко Нестеровичь, Семенъ Нестеровичь, Хилимонъ Туровичь, Гринъ Туровичь, Иванъ Кузмичь, Евхимъ Тиховичь, Оникий Тимофеевичь, Михалъ Тимофеевичь, Никипоръ Тимофеевичь, Василий Марковичь, Василь Кузмичь, Логвинъ Кузмичь, Евхимъ Нефедовичь, Лукьянъ Мефедовичь, Лукъянъ Мефедовичь, Супронъ Гавриловичъ, Узма Некрашевичъ, Порхимъ Некрашевичъ, Гринецъ Романовичъ, Мефедъ Жадиновичь, Лешко Василевичъ, Хома Ивановичь, Давыдъ Стрыбыль, Степанъ Моруховичь, Иванъ Стрыбыличь, Яковъ Стрыбыличь, Овдей Локтевичъ, Гринъ Локтевичь, Опанасъ Чапкановичь, Гавотянъ Чапкановичь, Трухонъ Коруховичь, Билко Богдановичь, Харитонъ Богдановичь, Матфей Пушневичь, Иванъ Анцюховичь, Михалъ Лешковичь, Мишко Гомзичь, Степанъ Тишковичь, Хома Сибиричь, Макаръ Пронцевичь, Мойсей Саковичь, Никонъ Саковичъ, Андрей Саковичъ, Ованя Васлаевичь, Хома Симоновичь, Андрей Симоновичь, Осипъ Симоновичь, Овдей Симоновичъ, Кунецъ Жуковецъ, Мартинъ Турчиновичъ, Мартинъ Турчиновичъ, Стетко Трохимовичъ, Коза Ивановичъ, Овдей Лазутчичь и з сыномъ Андреемъ Дубковичь, Демко Ходоровичь, Богданъ Ходоровичь, Евтухъ Евхимовичь, Пилипъ Коробовичь, Харитонъ Букияновичъ, Андрей Лукияновичъ, Оняня Якубовичь, Василь Борчичь, Степанъ Борчичь, Пенько Куросечичь, Порхимъ Козуличь, Насонъ Козуличь, Степанъ Насоновичь, Опанасъ Шиковичь, Логвинъ Опанасовичь, Отрохимъ Логвиновичь, Пенько Ситковичь, Сенько Василевичь, Лукашъ Лукияновичь, Воронъ Василевичъ, Гапонъ Львовичь, Мишко Дыховичь. А пустовщинъ семъ: Евсиевщизна, Вороновщина, Петровщина, Усовщина, Денисовщина, Родновщина, Андреевшина. А съ того села и с тыхъ пустовщинъ плату идетъ дани 10 кадей и чотыры камени меду, а тивунщины и кузьни к приставки 27 безменовъ, за 2 хлебы грошъ, за 2 куръ грошъ, за 10 вошинъ 7 грошей, пшона 2 безмены, сыровъ **5**, масла безменъ, овса 10 ведеръ, выкоту пол копы грошей, за серебро и за куницы и за бобры 5 копъ грошей, писчого 20 грошей:—12 кадь, 2 ведеръ, 2 кадь, 5 копъ, 59 грошей.

Недѣля четвертая, которая ся зоветъ *Сковишинская. Села Пи-*

липовичи, Ванюжичи, Боброкъ, Грабова, Хвостовичи, Комаровичи, Новоселки. Тые села с одного тягнуть и дани дають. Люди в нихъ на имя: Степанъ Григоревичъ, Ходоръ Андреевичь, Абокуръ Степановичь, Аврамъ Андреевичь, Совласъ братъ его, Демянъ Демяновичь, Михаилъ Окуличь, Семенъ Михалевичь, Кондратъ Окуличь,..... Окуличь, Лукиянъ Жаковичь, Пархомъ Лукияновичь, Карпъ Кашевичь, Васько братъ его, Семенъ Карповичь, Якимъ братъ его, Терешко Хилковичь, Яковъ братъ его, Яковъ Олизаровичь, Пуиздилъ Козейковичь, Микита Прима, Пилипъ Зеновьевичъ, Панько братъ его, Радивонъ Аникеевичь, Трохимъ Микитичь, Павелъ братъ его, Логвинъ Максимовичь, Василий братъ его, Василь Павловичь, Юнецъ Босаревичъ, Марко Сеневичь, Юнецъ Давыдовычь, Ананя братъ его, Максимъ Тереховичь, Трохимъ братъ его, Занько Яковович, Лазаръ Грицевичь, Остапъ Грицковичь, Морамашъ Норчичь, Белоногъ Андреевичь, Микита братъ его, Михалъ братъ же ихъ, Нестеръ Андреевичь же, Сава Ситичъ, Михалъ Борисовичь, Илья Носовичь, Федоръ Сирочевичь, Олизаръ Миничь, Мартинъ братъ его, Иванъ Нивоеводичь, Хома Мутитичь, Парфимъ Борисовичь, Евхимовая вдова, Олиферъ Лобанъ, Головня Ходоровичь, Игнатъ Литвинъ, Марко Суботичь, Сава Сукстичь, Симонъ братъ ихъ, Остапъ Прийма, Пилипъ Яневичь, Ярмакъ Малчановичь, Тарасъ Гавриловичь, Яковъ Тишковичь, Ходоръ Васьковичь, Остапко Кудрячичь, Гапонъ братъ его, Яковъ Сухаревичь, Гордый Даниловичь, Корнилъ Кадановичь, Богданъ Лучичъ.—Дани з нихъ меду 10 кадей, серебра за бобры и за куницы 5 коп грошей, тивунщины и приставки 20 безменовъ, выкоту 30 грошей, писчого 20 грошей, овса 2 ведеръ, сыровъ 5, масла безменъ, пшона 2 безмены, за 2 куровъ грошъ, за 2 хлебы грошъ, за 2 вощины полтора гроша: —10 кадь, 3 камени, 2 безмены, 5 копъ и полъ 4 гроша.

Неделя пятая, которая слыветъ *Рудобельская. Село Рудые Белки:* Старецъ Каленикъ Дмитровичъ, Кононъ Михалевичь, Сидоръ Андреевичь, Нестеръ Савошъ, Манецъ Андреевичь, Каленикъ Лостычичь, Өедоръ Андреевичь, Онанья Нестеровичь, Хоритонъ Андреевичь, Артемъ Насоновичь, Онисъ братъ его, Харитонъ Сергеевичь, Григорий

Савичъ, Лука братъ его, Филипъ Игнатовичь, Иванъ Андриховичь, Мартинъ братъ его, Пашко Тимошевичь, Степанъ Савостияновичъ, Данило братъ его, Мальсей Хомичъ, Мойсей Кузмичь, Ханецъ Прийма, Василь Беликовичь, Нансонъ Пронцовичь, Хома Михъевичь, Тимофей Ильичь, Иванъ Евсеевичь, Гринь братъ его, Степановая вдова, Демянъ Прийма, Иванъ Кмита, Иванъ Москаль, Давыдовая удова, Хома Ходоровичь, Трохимъ братъ его, Гришко Ходоровичь же, Дорофей Яковичь, Федко Прийма, Гринь Олиферовичь, Трохимъ Ильичь, Гринъ Семеновичь, Андрей Гриневичь, Меленъ Семеновичь, Иванъ братъ его, Костюкъ Ивановичь, Андрей Семеновичь, Дорофей Степановичь, Иванъ Семеновичъ, Яковъ Алексѣевичь, Степанъ Алиферовичь, Игнатъ Ивановичь, Анцухъ Зерниловичь, Иванъ Малеевичь, Иванъ Ивановичь, Федко Лукияновичъ, Зенько братъ его, Андрей Даниловичь, Панкратъ Пашковичь, Сава Захаричь, Нестеръ Андруковичь, Мишко Смолейковичь, Остапъ Малышевичъ, Гапонъ братъ его, Василь Калениковичъ, Максимъ Рыксовичь, Иванъ Чехловичь, Моновъ Иличь, Хома Степановичь, Семенъ Ивановичъ, Панфилъ Степановичь, Бокузъ Ерковичь, Евхимъ Бакуновичь, Хома Федоровичь, Авула Левоновичь, Микита Юрковичь, Пашко Микитичь, Бурко братъ его, Гринъ Потылица, Мина Ходоровичь, Ходоръ Борисовичь, Семенъ Ильичь, Андрей Михеевичь, Левонъ Евсеевичь, Елисей Антоновичь, Степанъ Петуховичь, Логвинъ Клочковичь, Михаилъ Щуровичь, Кузьма Давыцовичь, Василь Щуровичь, Василь Жиличь, Терешко Ходоровичь, Степанъ Трохимовичь, Демко Супроновичь, Игнатъ Гладовичь, Ермакъ Глебовичь, Павелъ Ивановичь, Сергей Яковович, Анцыпор Ходоровичь. Тое село нимъ еще было отдано небощику пану Миколаю Радивилу, воеводе Виленскому, будучи еще за господарем, роботу замковую и паркановую, и коло паркана, и повиноватства тыи жъ чинили, што и Бчицкое волости вси подданые господарские, а давали дани 10 кадей, а тивунщины и приставки и кузни кадь меду, а серебра за все про все 9 копъ грошей. А кгдыжъ они пришли были до рукъ его милости пана воеводиныхъ, тогды панъ воевода небожчикъ за городовую и за паркановую роботу и за иншие замковые винности прибавилъ былъ на нихъ

21 копу грошей, то всего пенезей давали сумою 30 копъ грошей, а наместникъ тежъ на волость не възежчалъ; теперъ 38 копъ грошей и 18 кадей меду дають и к роботѣ ходятъ, то есть на воли господарской, яко господаръ его милость ихъ кажетъ на чомъ зоставити:—18 кадей, 30 копъ грошей.

Неделя шостая, которая слыветъ *Сокирицкая. Село Секеричи*: Онцухъ Копылъ, Гаврило Моросовичь, Курило Дмитровичь, Гапонъ Опанасовичь, Ермола Буровичь, Трохимъ Ланевичь, Анцухъ Климовичь, Тишко Литкевичь, Федко Филистовичь, Ломака Яковович, Хицъ Яковович, Данило Мацуковичь, Сава Мацуковичь, Яцукъ Гридкевичь, Евтухъ Гридкевичь, Тышко Анцуховичь, Охремъ Омельяновичь, Левонъ Слыховичь, Иванъ Евтуховичъ, Филипъ Евхимовичь, Микита Филистовичь, Мойсей Евтуховичь, Занько Слыховичь, Федко Насацовичь, Занько Евтуховичь, Ходотъ Наумовичь, Мойсеевая вдова, Сакъ Слыховичь, Климъ Оноприевичь, Микита Оноприевичь, Мартинъ Кажутевичъ, Кунець Мажатевичь, Гринъ Поповичь, Евтухъ Совашевичь, Левонъ Терешковичь, Ходоръ Терешковичь, Трохимъ Никоновичь, Процко Госковичь. Дани з нихъ меду 7 кадей, выкоту 18 грошей, писчого 12 гроши, тивунщины и за две кузни 8 безменовъ, ведро овса, за курицу полъ гроша, за бохонъ хлѣба полъ гроша, за 4 вощины 4 гроши, сыры 2, масла полъ безмена, серебра за бобры и за куницы 3 копы грошей: —7 кадь, 3 камени, 2 безмены, 3 копъ 35 грошей.

То люди в той же волости Бчицкой, в тыхъ же недѣляхъ а селехъ верху писанныхъ, нижли города, ни паркана, ни перекоповъ не копають, кромъ под присудомъ старостинымъ, а на старосту сено косятъ а подымщину, на подводы, на стацеи своему селу помогаютъ, суть люди прихожие, а земль тежъ бортныхъ подъ собою не маютъ, на имя:

У Волосовичахъ: Дмитрошъ Гладовичь, Прозоръ Драбовичь, Весчий Русакъ, Яковъ Рыбцевичь, Шепетко Угловичь.

У Сковышине: Кузма Кревчичь, Андрей Русакъ.

У Рудыхъ Белькахъ: Левонъ Прихожий, Андросъ Верепечичь, Максимъ Ждановичь, Петръ Козловичь, Мишко Андреевичь, Совостьянъ Синяковичь, Михалъ Мозковичь.

А то имения и села князские, и панские, и земянские, и духовныхъ волости Мозырское и Бчицкое, которые к тымъ же неделямъ сверху писанымъ волости Мозырское и Бчацкое помагаютъ в подводахъ и въ стацеяхъ, у городовъ и въ паркановъ рубленни и в перекоповъ копанни, а некотории были з нихъ того тягнути и робити перестали, нижли з росказання господарского опять ку тому есмо ихъ привернули. У недели Ипской село Новоселки княгини Володимеровое, человековъ 25, которые были дани мужу ее князю Володимеру отъ 15 лѣтъ або и далей, которые перестали тягнути и города рубити за пана Нарбута.

У недели Домоновицкой село *Корени,* а *Морморичи,* а *Хилъ,* а *Полетневичи,* всихъ человека в тыхъ селехъ 22, пану Павлу Служце служатъ, осталися ему по жоне, дочце Немирича. А село *Путятичи* 30 человека пановъ Хребтовичовъ перестали были тягнути подводъ и стацей и города робити за пана Кгаштолта, яко Богданъ Хребтовичь Мозыръ держалъ.

У недели Айтючицкой село *Шкрейковичи,* 7 человѣка, Василья Лозьки. А село тое жъ недели на имя *Кришичи,* два человѣки, земянъ Меличковъ.

У недели Загальской, село *Тулиговичи,* 15 человѣка, держитъ Герасимъ Колонтай, купилъ у Заройскихъ, земянъ Новгородскихъ, выслуга Заройского отъ сорока лѣтъ, а перестали были подводъ и стацей и города робити отъ 20 лѣтъ; село *Бобичи* князя Збаразскаго, человека 30, отъ Рошское дороги, выслуга отца ихъ, перестали были подводъ и стацей и города не робыли отъ 20 лѣтъ.

Село *Юревичи,* 23 человеки, Костюшковича, подымщину на подводы, на стацеи давали, а города не робили отъ 5 лѣтъ; а островъ *Горновщина,* село *Олексичское* верху писаное, у него уходъ мели; от дано земянину Андрею Обуху. А пустовщина именемъ *Мокеевщина,* селище по обѣюмъ сторонамъ Припяти рѣки на имя Стрельское держитъ Болакиръ отъ сорока лѣтъ, отецъ его выслужилъ, а города не робили отъ 20 лѣтъ, нижли подымщины давали полъ копы грошей; сего году первый разъ вже не дали были.

Недели Богутицкое село *Демидовичи*, монастыра Киевского светого Николы Пустынского, человѣка 7, данина господаря его милости короля старого, отъ дороги Рошское; отъ тогожъ часу подводъ и стацей и города робити были перестали.

Село *Смолиговичи*, 9 человѣка, Криштофа Кмитича, дано ему отъ 20 лѣтъ и теперъ подводы и стацеи даютъ, а города не робятъ; отъ того жъ часу, яко ихъ дано, робити перестали. У Котчичахъ два человѣка пановъ Суриновъ, подымщину давали, а города не робили отъ данины яко отъ 20 лѣтъ.

Село *Згиновщины*, 10 человѣка, Андрея Войниловича и Балакира, дано отъ 40 лѣтъ Ламону, тестю ихъ, а отъ 15 лѣтъ стацей и подводъ не давали и города не робили.

Недели Скриголовской село *Шестовичи*, 7 человѣка, княгини Константинове, отъ 30 лѣтъ; поведили люди присяглые и мещане и вся волость, ижъ ся сами заложили за князя Константина отъ сорока лѣтъ у Глинщину.

Село *Боложевичи*, 30 человѣка, тогдыжъ дей за князя Костянтина заложили ся сами и жадное тягли и роботы не робыли отъ того часу.

Село *Жоховичи*, 30 человѣка, держитъ Есьвь Немирячъ по жоне, выслуга Полозова отъ полъ петадесятъ лѣтъ, ни тягли, ни роботы отъ того часу не было.

Село *Михновичи*, 5 человѣка, Ратомского выслуга отъ 10 лѣтъ, отъ того жъ часу стацей и подводъ и города робити перестали.

Село *Оточиловичъ*, 15 человѣка, Ленковичовъ Арменовъ выслуга отъ 30 лѣтъ, тогдыжъ и перестали тягли и роботы.

Село *Напруде*, 5 человѣка, Ленчовичовъ тыхъ же, тогдыжъ отышло и не робыли.

Островъ *Кротыни* безъ людей держитъ Богданъ Есковичь, выслужилъ за пана Кгаштольта, коли панъ Кгаштольтъ в Черкасехъ въ царевича былъ, и теперъ ни роботы, ани тягли, ни подводъ, ани стацей нѣтъ.

Недели Сопкрицкое село *Петрушовичи* а село *Ковкъ*; поведили старецъ и вся волость Бчицкая, ижъ ся тые села обадва также сами ся за пана Кгаштольта заложили тогды, коли онъ шелъ с Черкасъ отъ царевича, а онъ же и Мозырь держалъ на тотъ часъ, послѣ Кгаштольта привернулъ ихъ Щасный Ситруевичъ к Глуску и теперъ тягнутъ тамъ; дани даютъ 9 кадей меду а пол пети копы грошей, кромъ дробныхъ доходовъ; отъ того часу ни стацеи, ни подводъ, ни роботы городовое нѣтъ.

Неделя Ворсицкая особливая волости Бчицкое жъ.

Село *Ворсичи*, дымовъ 70 и большъ, его милости пана воеводы Виленского, подводы и стацеи даютъ, а роботъ жадныхъ не робятъ; памети нѣтъ, яко отъ Мозыра отошло и яко тежъ не робливали.

Село *Литвиновичи* боярское хоружича Ошменского и Островицкого, 40 подымя, подводы и стацеи даютъ, а города не робять, также памети нетъ, яко отышло и яко тожъ не робливали.

Село Михновичи, дымовъ 10, татарка Кодышевичь, стацеи и подводы даютъ, а города не робятъ; также памяти нетъ, якъ отышло.

Неделя Коптовицкая особливая жъ.

Село *Коптевичи*, дымовъ 40, дани 9 кадей, серебра пол 5 копы грошей, кромъ вощинъ и тивунщины и всякихъ дробныхъ доходовъ, отдано Заморенку старому отъ 30 лѣтъ, еще за пана Кгаштолта, а панъ Кгаштольтъ взялъ дей в него отчизну его село Мохово и привернулъ замку своему к Любечу; отъ того часу, яко ему дано, ни города не робили, ни стацей ни подводъ не давали.

Село на йmя *Челище*, человѣковъ 20, а десять розышло се, всихъ было 30; дани три колоды, серебра 3 копы грошей, окромъ всякихъ жо доходовъ дробныхъ; дало Балакирову отцу у тотъ же часъ, коли и Заморенку, а за то дей панъ Кгаштольдъ в него село Велче, отчизну его под Любечомъ, взялъ, также отъ того часу ни города не робили, а ни стацей ни подводъ не давали.

Село которое зовутъ *Коптевичи Далекие*, дымовъ 20 и большей, отъ Лучицъ 9 мили, дани 3 кади меду, серебро две копе грошей,

кромъ дробныхъ доходовъ; волость Бчицкая вся поведили, ижъ ся тое село также само за князя Константина отъ сорока лѣтъ заложило для крывдъ отъ старостъ Мозырскихъ, отъ того часу города, а ни жадныхъ роботъ и повиноваствъ не чинетъ и подводъ и стацей не даютъ.

Литовская метрика, книга переписей, № 6, А; листъ 123.

ОГЛАВЛЕНІЕ.

стр.

I. Подтвердительная грамота короля Владислава Ягайла, данная князю Федору Острожскому на право потомственнаго владѣнія г. Острогомъ съ его округомъ. 1386. Ноября 8. . . 3.

II Жалованная грамота великаго князя Свидригайла пану Ивану Мукосѣевичу на имѣнія: Маловъ, Охматовъ, Пашово и Золочовъ—въ Луцкомъ повѣтѣ и Борщовку, Рыдомль, Устье, Бѣлку и Ожеговцы—въ повѣтѣ Кременецкомъ. 1430 г., марта 30. . . . . 4.

III Документы, явленные во Владимірскія гродскія книги княземъ Юрьемъ Михайловичемъ Чарторійскимъ. 1605 г. Января 1. 6.

1. Жалованная грамота Швидригайла Ольгердовича Митку Немирѣ на село Липу въ Перемышльскомъ повѣтѣ и на села: Бутятичи, Тышковичи, Дубровецъ, Липпее и Стяги во Владимірскомъ повѣтѣ. 1450. Декабря 31. . . . . 8.

2. Жалованная грамота Казимира Ягайловича Немирѣ Резановичу на имѣнія въ Владимірскомъ повѣтѣ: Зѣмно, Бугеново, Марковъ Ставъ и Сернинавье 1450—1465—1480. Ноября 10. . . . . 9.

3. Жалованная грамота Казимира Ягайловича Немирѣ Резановичу на имѣнія: Литовижъ, Селцо, Торговицу, Червисча, Стволовичи, Зѣмно, Бубново, Чесный Крестъ, Марковъ Ставъ и Сернинавье. 1452. Марта 2. . . . . . . 10.

4. Подтвердительная грамота Казимира Ягайловича Митку Немирѣ на имѣнія, пожалованныя ему отъ Швидригайла. 1452. Января 3. . . . . 11.

5. Духовное завѣщаніе Якова Войны Немировича, по которому онъ отказываетъ: Церкви въ с. Зѣмнѣ—село Марковъ Ставъ;

стр.

матери своей Аннѣ Немириной села: Мстишинъ, Песчаное, Коршево, Серну, Жджары, Жджарки, Ракулинъ, Сердятичи, Заболотцы, Грибовицу, Щенятинъ и Земно; женѣ своей Маріи въ пожизненное владѣніе села: Стволовичи, Житаны, Честный Хрестъ, Бубновъ, Горѣчовъ, Тышковичи и Щучатинъ; сестрѣ своей Маріи и ея мужу, князю Михайлу Васильевичу Чарторыйскому: Литовижъ, Кречовъ, Горки и Олеско. Дѣтямъ князя Чарторыйскаго должны отойти и остальныя имѣнія послѣ смерти или въ случаѣ выхода замужъ жены завѣщателя.—Актъ безъ числа—Вторая половина XV столѣтія. . . . . 11.

6. Разграниченіе имѣній Владимірской епископіи отъ имѣній князя Федора (Михайловича) Чарторыйскаго. 1501—1516. Іюня 4. . . . . 13.

7. Дарственная князя Александра Федоровича Чарторыйскаго женѣ его Магдалинѣ Дешпотовнѣ на третью часть принадлежащихъ ему имѣній. 1555. Мая 1. . . . . 14.

8. Дарственная запись его-же женѣ на 10,000 злотыхъ, обезпеченныхъ на его поземельныхъ имѣніяхъ. 1567. января 12. 16.

9. Завѣщаніе Волынскаго воеводы, князя Александра Федоровича Чарторыйскаго. 1569. Декабря 17. . . . . . 17.

10. Актъ раздѣла имѣній между князьями: Александромъ и Иваномъ Чарторыйскими. 1547. Іюня 19. . . . . . 20.

11. Запись князя Ивана Чарторыйскаго, данная брату его Александру—о взаимномъ обязательствѣ пополнить убытки, въ случаѣ, если-бы изъ части имѣнія одного изъ нихъ отнята была правительствомъ выслуга ихъ отца. 1547. Іюня 22. 23.

12. Росписка Василія Богдановича Чижа о томъ, что онъ получилъ сполна приданное за женою отъ тестя своего, князя Федора Михайловича Чарторыйскаго. 1537. Января 10. . —

13. Такая-же росписка Петра Богдановича Хребтовича, женатаго на другой дочери князя Федора Чарторыйскаго. 1560. Іюля 30. . . . . 24.

14. Такая-же росписка Федоры Федоровны Свинюской, третьей дочери князя Федора Чарторыйскаго. 1553. Августа 23. . 25.

15. Такая-же росписка Андрея Сапеги и его жены Марины, до-

стр.

чери князя Александра Федоровича Чарторыйскаго. 1569. Сентября 18. . . . . 26.

16. Граничный актъ между имѣніями князей Чарторійскихъ: Литовижомъ, Грибовичемъ, Сердятичами и Крикулиномъ и имѣніемъ дворянъ Ворыскихъ Биличами, составленный третейскими судьями. 1543. Іюня 20. . . . . . 27.

17. Завѣщаніе княгини Магдалины Дешпотовны Александровой Чарторыйской, по которому она отказываетъ свое движимое имущество сыну Михаилу. 1571. Іюля 13. . . 28.

18. Рѣшеніе великаго князя Александра, по которому онъ освобождаетъ князя Федора Михайловича Чарторыйскаго отъ иска, возбужденнаго по вопросу о раздѣлѣ наслѣдственныхъ имѣній, его двоюроднымъ братомъ, княземъ Семеномъ Александровичемъ. 1498. Іюля 8. . . . 31.

19. Духовное завѣщаніе князя Михайла Александровича Чарторыйскаго. 1582. Февраля 22. . . . . . . 32.

IV. Жалованная грамота короля Казиміра вдовѣ Луцкаго старосты Олизара Шиловича на имѣнія, находящіяся на Волыни, съ освобожденіемъ на всегда одного изъ этихъ имѣній, Любча, отъ платы „воловщины“. 1486. Ноября 11. . 36.

V. Грамота короля Александра къ Овручскому намѣстнику, князю Григорію Борисовичу Глинскому, предписывающая ему передать Кончаковскую землю старцу Василію Михалкевичу. 1503 г., Іюня 25. . . . . 38.

VI. Вводный листъ во владѣніе Кончаковою землею, данный государскимъ дворяниномъ, Иваномъ Крижиномъ, Овруцкому старцу, Василію Михалкевичу. 1503. Августа 2. . . 39.

VII. Рѣшеніе королевскихъ коммисаровъ по дѣлу о разграниченіи Житомирскаго староства отъ имѣнія дворянъ Вороничей села Крошни. Коммисары, разсмотрѣвъ документы представленные Вороничами и провѣривъ межевые знаки, опредѣлили пограничную линію между спорными землями. 1595 г., Іюня. 30. . . . . 40.

Въ числѣ документовъ, представленныхъ Вороничами, оказались слѣдующіе: 1) Жалованная грамота короля Александра Ивану Воронѣ на село Крошню. 1506. Мая 22. 2) Подтвержденіе той-же грамоты Сигизмундомъ I. 1511.

стр.

Іюня 4. 3) Рѣшеніе князя Константина Ивановича Острожскаго по дѣлу о дѣлежѣ имѣнія Ивана Вороны между его дѣтьми. 1523. Февраля 2. 4) Такое-же рѣшеніе житомирского старосты, князя Семена Глѣбовича Пронскаго 1538. Іюля 14. 5) Охранная грамота Сигизмунда I Вороничамъ на село Крошню 1539. Августа 18.—и друг.

VIII. Купчая крѣпость, по которой Боговитинъ Петровичъ Шумбарскій продаетъ принадлежащее ему имѣніе Россоловцы князю Константину Ивановичу Острожскому. 1523. Октября 23. . . . . 65.

IX. Подтвердительная грамота Сигизмунда I Михайлу Павшѣ на сорокъ службъ Берестовичанъ, на имѣніе Климятинъ въ Черкасскомъ повѣтѣ, и на имѣнія: Дорогинъ, Клищевичи и Коцовичи въ Кіевскомъ повѣтѣ. 15(3)1. Марта 21 . 67.

X. Купчая крѣпость, выданная Ульяною Потаповичевою и ея сыновьями: Опанасомъ и Богданомъ, Андрею Якубовичу Немировичу на село Ворохобовичи, лежащее въ Бѣлыхъ Берегахъ. 1531. Декабря 7. . . . . . . 69.

XI. Подтвердительная грамота Сигизмунда I Кіевскому Пустынно-Николаевскому монастырю на имѣніе Колтегаевъ надъ Росью, пожертвованное этому монастырю Остафьемъ Дашковичемъ. 1536. Іюня 30. . . . . 71.

XII. Грамота Сигизмунда I, подтверждающая дворянину Лукашу Лозовицкому пожалованныя ему королемъ Александромъ имѣнія: Звѣнячи, Великій и Малый Жерделевъ, Руду Руйную и Руду Молявку и отстраняющая претензіи на эти земли Житомирскихъ мѣщанъ. 1537. Февраля 11. . . 73.

XIII. Жалованная грамота Ковельскаго князя Василія Михайловича Сангушка землянину Демиду Войткевичу на дворище въ селѣ Мосчоной, съ условіемъ военной службы. 1542 г.... 75.

XIV. Описаніе Черкасскаго замка. 1552 года, Февраль—Мартъ. . 76.

XV. Описаніе Каневскаго замка. 1552 года, Февраль—Мартъ . 91.

XVI. Описаніе Кіевскаго замка. 1552 года, Февраль—Мартъ. . 106.

XVII. Описаніе Житомирскаго замка. 1545 года, Сентября 2. . 122.

XVIII. Описаніе Житомирскаго замка 1552. . . . . . 140.

XIX. Описаніе Луцкаго замка 1552. . . . 152.

стр.

XX. Изложеніе хода продолжительной тяжбы между Бѣлоцерковскими старостами съ одной стороны и владѣльцами Уманщины и Звенигородщины: Струсями, Калиновскими и Потоцкими—съ другой, за право владѣнія мѣстечками: Буками, Шавлихою и Черною Каменкою. 1542—1775. . . . . 184.

XXI. Жалованная грамота Слуцкаго князя Семена Юрьевича Олельковича земянамъ Брацлавскаго повѣта, Корзунамъ на урочище Зубовъ Островъ. 1555. Мая 8. . . . 211.

XXII. Грамота Сигизмунда Августа, жалующая Магдебургское право городу Полыщинцамъ, вновь осаженному княземъ Константиномъ Константиновичемъ Острожскимъ 1561. Марта 26. . . . . 212.

XXIII. Извлеченіе изъ переписи войска Великаго княжества Литовскаго, составленной королевскимъ служебникомъ, Михайломъ Коледою. 1595. Октября 15. . . . . 213.

XXIV. Грамота Сигизмунда Августа, подтверждающая земянамъ Богдановичамъ—Круневичамъ право на владѣніе селами: Водовичами и Олексичами, пожалованными имъ въ обмѣнъ на ихъ имѣнія, лежавшія въ окрестности Чернобыля и пожалованныя Филону Кмитѣ. 1568. Іюля 10. 222.

XXV. Актъ разграниченія воеводствъ: Брацлавскаго, Кіевскаго и Подольскаго, составленный королевскими коммиссарами. 1570 г. Января 6. . . . . 225.

XXVI. Актъ разграниченія земель королевскаго имѣнія Мизякова, отъ имѣній земянина Гнѣвоша Дмитріевича Стрижовскаго: селъ Стрыжовки и Переорки, составленный королевскими коммиссарами. 1570. Апрѣля 27. . . 231.

XXVII. Жалованная грамота князя Андрея Михайловича Курбскаго земянину Демиду Остковичу на земли въ селѣ Мосчаной. 1571 г., апрѣля 29. . . . . . . 232.

XXVIII. Запись, по которой соборъ Кіевопечерской Лавры обмѣниваетъ свою землю—Зыбовщину на земли, принадлежавшіе Кіевскому земянину, Стефану Пилиповскому—урочища: Монастырище и островъ Глуховъ. 1572 г. Іюня 21. 234

стр.

XXIX. Инвентарь замка и мѣстечка Буремль, съ исчисленіемъ крестьянскихъ повинностей и даней. 1573 г., Генваря 30 дня. . . . . 237.

XXX. Сознаніе возного о томъ, что онъ повѣрилъ границы земель села Гвоздова, принадлежащаго Кіево-Никольскому Пустынному монастырю. 1574. Іюля 24. . . . . 242.

XXXI. Подтвержденіе королемъ Стефаномъ граничнаго документа, опредѣляющаго рубежи земель города Кременца, составленнаго въ 1542—1546 годахъ. 1576. Декабря 12. 243.

XXXII. Приказъ князя Константина Константиновича Острожскаго, данный его намѣстникамъ, о возстановленіи законныхъ границъ между именіемъ Острожскаго, селомъ Подлубцами, и имѣніемъ Кіево-пустынскаго Никольскаго монастыря, селомъ Зубковскимъ. 1583. Декабря 28. 247.

XXXIII. Донесеніе вознаго о вводѣ, данномъ имъ княгинѣ Сусаннѣ Острожской, женѣ Волынскаго воеводы, князя Януша Константиновича Острожскаго, во владѣніе имѣніями, подаренными ей ея тестемъ, Кіевскимъ воеводою, княземъ Константиномъ Константиновичемъ Острожскимъ, а именно: въ города Чудновъ и Пятокъ и въ 45, принадлежащихъ къ Чуднову, селъ. 1585. Октября 15. 248.

XXXIV. Донесеніе вознаго о вводѣ имъ пана Ждана Мироновича во владѣніе селомъ Сеневкою, съ перечисленіемъ крестьянъ села и обозначеніемъ границъ его земель. 1585 г., Сентября 10. . . . . . . 250.

XXXV. Жалоба жителей Кіевской слободы, новоосаженной около Софійскаго монастыря, на Кіевскаго воеводу, князя Константина Константиновича Острожскаго и на жену его намѣстника, княгиню Матушовую Воронецкую, о томъ, что князь Острожскій запретилъ жителямъ Кіевской слободы заниматься торговлею и продажею питей, княгиня-же Воронецкая приказала своимъ слугамъ ограбить имущество истцевъ и многихъ изъ нихъ заключила въ темницу. При этомъ упоминается о содѣйствіи, обѣщанномъ истцамъ запорожскимъ гетманомъ—Орышевскимъ. 1586. Ноября 16. . . . . 253.

стр.

XXXVI. Актъ разграниченія имѣній дворянъ Вороничей: Трояповцы, Депеши и Крошня, отъ волостей Чудновской и Вильской, а также отъ староства Житомирскаго, 1598 г. Ноября 8. . . . . 256.

XXXVII. Жалованная грамота Сигизмунда III Мартыну Хруслинскому на урочища Нетяги и Телепентынъ Рогъ, лежащія въ Винницкомъ староствѣ. 1599. Августа 23. 259.

XXXVIII. Актъ разграниченія имѣній Мозырскаго маршалка, Стефана Лозки, селъ: Рожева и Раковичъ, отъ имѣній Кіевскаго хорунжаго, Яна Бутовича, селъ: Пукова, Батыева, Монастырища и Милечичъ. 1600 г. Августа 12 . . . . 261.

XXXIX. Сознаніе возныхъ о томъ, что они повѣрили межевые знаки, опредѣляющіе границы имѣній князя Януша Острожскаго: Пятигоръ, Тетіева, Чернявки, Вышина и Джозова, отъ имѣній князей Юрія и Криштофа Збаражскихъ: Погребыщъ, Животова и Прилуки. 1608 г. Ноября 18. . . . . 263.

XL. Актъ разграниченія имѣнія князя Януша Острожскаго—волости Вильской, отъ имѣній Стефана Немирича—волости Чернеховской. 1610. Мая 7. . . . . 268.

XLI. Актъ разграниченія повѣтовъ: Каменецкаго и Летичевскаго, составленный коммиссарами, назначенными сеймомъ. 1612. Мая 3. . . . . 274.

XLII. Рѣшеніе третейскаго суда по дѣлу о взаимныхъ обидахъ между княземъ Янушемъ Острожскимъ и Фридрихомъ Тышкевичемъ. Въ рѣшеніе это внесенъ актъ разграниченія имѣній князя Острожскаго: Пикова, Глинска и Янушполя, отъ имѣній Тышкевича: Бердичева и Махновки. 1614 г. Мая 14. . . . . . 276.

XLIII. Люстрація староствъ Кіевскаго воеводства. 1616 г. Февраль и Мартъ. . . . . 284.

XLIV. Подтвердительная жалованная грамота короля Сигизмунда III Кіевопечерскому монастырю на различныя имѣнія въ великомъ княжествѣ Литовскомъ. 1616. Апрѣля 1. . . . . 322.

XLV. Люстрація Житомирскаго староства. 1622, Февраля 23. 326.

стр.

XLVI. Люстрація Остерскаго старосства. 1628. Ноября 9. . . 337

XLVII. Тарифа подымной подати Кіевскаго воеводства, 1631. Мая 3. . . . . 356.

XLVIII. Грамота Владислава IV, подтверждающая боярамъ Овруцкимъ Першкамъ право на землю Миклашевчину, пожалованную имъ Сигизмундомъ Августомъ. 1635. Апрѣля 28. . . . . 411.

XLIX. Инвентарь селъ Свиды и Видыборга съ указаніемъ количества крестьянскихъ повинностей. 1636, октября 6. 414.

L. Грамота Владислава IV, подтверждающая Даніилу Юрію Вороничу право на владѣніе селомъ Крошнею въ Житомирскомъ повѣтѣ, а также утверждающая границы этого имѣнія, опредѣленныя особою коммиссіею въ 1595 году.—1640, мая 18. . . . . 416.

LI. Дарственная запись Брацлавскаго хорунжаго, Яна Дзика, Михаилу и Екатеринѣ Аксакамъ, на села: Денеши, Татариновку, Янковцы, Карпиловку, Трыбисовъ, Старый и Средній Презовы, лежащія въ Житомирскомъ повѣтѣ. 1645, марта 6. . . . . 420.

LII. Граничный листъ, опредѣляющій рубежи земель, принадлежащихъ Овруцкимъ боярамъ: Першкамъ, Турчинамъ, Толкачамъ и Усачамъ. 1646. іюля 13. . . 425.

LIII. Запись на право пожизненнаго владѣнія селомъ Рожнятовкою и половиною села Бѣленовки, данная графомъ Иваномъ Замойскимъ его слугѣ, Андрею Рожнятовскому, подъ условіемъ доставки послѣднимъ 5 вооруженныхъ всадниковъ, въ случаѣ нужды, въ хоругвь Замойскаго. 1646, сентября 28. . . . . . . 429.

LIV. Актъ передачи имѣнія мѣстечка Тымановки (оно же Липовка) урядомъ гродскимъ Винницкимъ во владѣніе дворянину Ремигіяну Гижицкому. 1647, марта 7. . 430.

LV. Заставная запись, данная гетманомъ польнымъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Михаилу и Екатеринѣ Аксакамъ на имѣнія въ Брацлавскомъ воеводствѣ: города Камень и Гулевцы и села: Гущинцы, Гурку, Сальникъ, Писаревку, Радапку и Орловку. 1647, марта 16. . 433.

стр.

LVI. Заставная запись, данная польнымъ гетманомъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Криштофу и Софіи Козловскимъ на имѣніе, городъ Ивангродъ, находящееся въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, марта 18. . . 438.

LVII. Заставная запись, данная дворяниномъ Сильвестромъ Черленковскимъ Брацлавскому хорунжему Яну Дзику на имѣнія: Черленковъ Новый и Старый, Коморовъ, Ярошовку, Ровецъ, Нeродинцы, Бохенники и Гризинцы, лежащія въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, марта 28. 443.

LVIII. Купчая крѣпость, данная Стефаномъ Песочинскимъ Яну Песочинскому на села: Старая Каменогорка и Зарѣчіе, лежащія во Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, марта 28. 447.

LIX. Заставная запись, данная польнымъ гетманомъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Петру и Аннѣ Сульмирскимъ на имѣнія, лежащія въ Брацлавскомъ воеводствѣ: городъ Тростянецъ или Адамгродъ и села: Стратіевку и Григоровку. 1647, апрѣля 12. . . . . . 451.

LX. Заставная запись, данная гетманомъ польнымъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Николаю и Кристинѣ Добриловскимъ на мѣстечко Яневъ, лежащее въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, апрѣля 12. . . . . 455.

LXI. Заставная запись, данная гетманомъ польнымъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Яну и Іоаннѣ Лещинскимъ, на имѣніе Верхнячку, лежащее въ Уманскомъ трактѣ. 1647, апрѣля 13. . . . . 459.

LXII. Арендный контрактъ, по которому князь Еремія Вишневецкій предоставляетъ коронному стражнику, Александру Замойскому, городъ Лубны въ трехлѣтнее владѣніе. 1647, ноября 1. . . . . . . 461.

LXIII. Привилегія, данная королемъ Іоанномъ Казимиромъ Самуилу Голубу и женѣ его Софіи, на право пожизненнаго владѣнія слободами: Богачкою и Бѣлоцерковкою, лежащими на рѣкѣ Пслѣ. 1650, декабря 19. . . 464.

LXIV. Объявленіе Кіевскаго подкоморія Юрія Немирича о томъ, что вслѣдствіе козацкаго возстанія крестьяне ушли изъ его имѣній: мѣстечка Лугинъ и селъ: Лугинокъ, Лучинки, Тереховъ, Глухова, Тесновки и Дивлина. Не-

стр.

мирич присоединяетъ поименный списокъ 195 ушедшихъ крестьянъ и счетъ понесенныхъ имъ оттого убытковъ. 1651, августа 21. . . . . . . 466.

LXV. Сознаніе возного о томъ, что онъ далъ вводъ во владѣніе въ мѣстечка: Клебань, Керносовку, Федоровъ, Холодовку, Крыщинцы, Войтовку, Богдановку и Захаріяшевку дворянкѣ Екатеринѣ Сѣнинской, въ силу арендънаго контракта, выданнаго ей на эти имѣнія Черниговскимъ воеводою Мартиномъ Калиновскимъ. 1652, января 16. . . . . 470.

LXVI. Сознаніе вознаго о томъ, что онъ ввелъ во владѣніе городомъ Ладыжиномъ Львовскаго подстолія, Здислава Замойскаго, въ силу заставнаго контракта, выданнаго ему княземъ Дмитріемъ-Юріемъ Вишневецкимъ. 1652, января 20. . . . . 472.

LXVII. Сознаніе вознаго о томъ, что онъ далъ вводъ во владѣніе городомъ Балановкою и слободою Берловкою дворянину Григорію Важинскому, въ силу пожизненной записи, выданной ему на эти имѣнія княземъ Дмитріемъ-Юріемъ Вишневецкимъ. 1652, января 20. . . 473.

LXVIII. Заявленіе Брацлавскаго подстолія, Станислава Ржевускаго о томъ, что, вслѣдствіе козацкаго возстанія, онъ понесъ значительные убытки въ арендуемыхъ имъ имѣніяхъ: мѣстечкахъ: Красномъ, Старой Рогознѣ, Новой Рогознѣ, Шпиковѣ и Кобылѣ и селахъ: Турковкѣ, Улихѣ, Скажинцахъ, Кохновкѣ, Черемошнѣ и Ивановцахъ. 1652, февраля 2. . . . . . . 475.

LXIX. Сознаніе вознаго о томъ, что онъ далъ дворянину Самуилу Груи вводъ во владѣніе мѣстечками Сомовкою и Каменицею на основаніи четырехлѣтняго арендънаго контракта. 1652, февраля 8. . . . . . 477.

LXX. Сознаніе вознаго о томъ, что онъ далъ дворянину Самуилу Груи вводъ во владѣніе имѣніемъ Вахнова Гребля, отданнымъ ему по заставному контракту княземъ Константиномъ-Криштофомъ Вишневецкимъ . . . . 478.

стр.

LXXI. Сознаніе вознаго о томъ, что онъ, по предложенію дворянина Казимира Пясочинскаго, былъ въ его имѣніи, мѣстечкѣ Коморовѣ, и нашелъ это мѣстечко въ состояніи совершеннаго запустѣнія и разоренія, причиненныхъ войсками: татарскими, козацкими и польскими, а также моровою язвою. 1652, февраля 28. . . 480.

LXXII. Жалоба отъ имени войскаго Брацлавскаго, Яна Негребецкаго, на жителей Умани, Каменки и Кублича, о томъ, что они разорили его имѣніе, мѣстечко Негребовку. 1664, января 18. . . . . . . 481.

LXXIII. Заявленіе дворянина Павла Зіолковскаго о томъ, что принадлежащее ему на правахъ закладнаго владѣльца село Житомирскаго повѣта Солотнинъ, вслѣдствіе продолжительной междуусобной войны совершенно запустѣло и не только не приноситъ вовсе дохода, но требуетъ значительныхъ затратъ для приведенія его въ сколько нибудь благоустроенное состояніе. 1664, февраля 27. . . . . 483.

LXXIV. Заявленіе Житомирскаго старосты, Яна-Остафія Тышкевича о томъ, что принадлежащее ему на закладномъ правѣ имѣніе, село Сынгуры, совершенно запустѣло вслѣдствіе бывшей междуусобной войны. 1665, апрѣля 16. 485.

LXXV. Люстрація подымной подати Кіевскаго воеводства, повѣтовъ: Овруцкаго и Житомирскаго. 1683, января 25. . 487.

LXXVI. Инвентарь народонаселенія городовъ: Паволочи, Ружина, Вчорайшаго, Гродка и Котельни, а также тянувшихъ къ нимъ волостей. 1683. Января 20—25. . . 508.

LXXVII. Инвентарь мѣстечка Иванкова и принадлежащихъ къ нему селъ, населенныхъ и опустѣвшихъ. 1683. Февраля 5. . . . . 510.

LXXVIII. Статистическая опись Кіевскаго округа отъ устья рѣки Ирпеня до Василькова и Стаекъ, составленная по распоряженію Кіевскихъ воеводъ 1686. Іюля 28. . . 513.

LXXIX. Вѣдомость о лицахъ, показавшихъ подъ присягою объ убыли народонаселенія въ различныхъ мѣстностяхъ Кіевскаго воеводства. 1686. Августа 16—Октября 30. 549.

стр.
LXXX. Инвентарь имѣній дворянина Михаила-Феодора Ельца съ показаніемъ количества убыли ихъ народонаселенія съ 1648 года. 1691. Марта 20. . . . . 553.
LXXXI. Описаніе города Каменца, составленное коммиссіею, наряженною Каменецкимъ старостою. 1700. Сентября 15. 556

ПРИЛОЖЕНІЯ.

LXXXII. Описаніе Чернобыльскаго замка 1552 года. . . 587.
LXXXIII. Описаніе Остерскаго замка, 1552 года. . . . 592.
LXXXIV. Описаніе Винницкаго замка: 1552. . . . . 598.
LXXXV. Описаніе Мозырскаго замка 1552 г. . . . . 611.

Алфавитный указатель будетъ приложенъ ко второму тому актовъ о заселеніи, общій для обоихъ томовъ.

СКАНИРОВАНИЕ
ЭДД

ордер 1701, с. 247
24.10.07

ордер 1737, с. 248
26.10.07

ордер 143, с. 485, 502
17.02.09